

دانشنامه امام محمدی علیه السلام

بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ

فارسی - عربی

محمدی

جلد دهم

ترجم
عبد الهادی مسعودی

با همکاری
محمد کاظم باطنی
و جمعی از پژوهشگران

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سرشناسه : محمدی ری شهری. محمد. ۱۳۲۵

عنوان و نام پدیدآور : دانشنامه امام مهدی (عج) بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ (فارسی - عربی).

محمدی ری شهری، باهمکاری سید محمدکاظم طباطبایی؛ ترجمه عبدالهادی مسعودی .

مشخصات نشر : قم- موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۳-

مشخصات ظاهری : ۱۰ ج .

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 754 - 5

ISBN: 978 - 964 - 493 - 764 - 4

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت : ج. ۲-۱۰ (چاپ اول : ۱۳۹۳) (فیا)

موضوع : امام مهدی (عج). امام دوازدهم، ۲۵۵ ق -

موضوع : امام مهدی (عج). امام دوازدهم، ۲۵۵ ق -- غیبت

شناسه افزوده : طباطبایی، سید محمدکاظم، ۱۳۴۴-

شناسه افزوده : مسعودی، عبدالهادی، ۱۳۲۳- مترجم.

رده بندی کنگره : ۱۳۹۳ ۳۳۲۲۲/م ۵۱/ BP

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۹۵۹

شماره کتابشناسی ملی : ۳۴۴۳۷۷۱

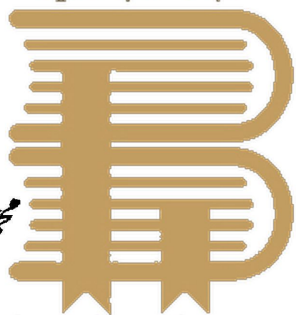
دانشنامه امام مهدی عجل الله فرجه

بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ

شبكة كتب الشيعة

فارسی - عربی

محمد مهدی شمس

shiabooks.net

رابطہ بدیل < mktba.net

جلد دہم

ترجمہ

عبدالنادی مسعودی

باہکاری

محمد کاظم طباطبائی

و جمعی از پژوهشگران

محمد محمدی ری شهری

با همکاری: سید محمدکاظم طباطبایی

مترجم: عبد الهادی مسعودی

با همکاری:

نقد علمی: رضا استادی و دیگران

آخذ روایات: محمود کریمیان، محمدرضا سجادی طلب، سید روح الله سید طبایبی، احمد غلامعلی، غلامحسین مجیدی،

محمدرضا سبحانی، حیدر مسجدی، محمدحسین صالح آبادی

تحقیق و تکمیل مصدراپی: محمود کریمیان، محمدرضا سجادی طلب

مقابلة با مصادر: عبد الکریم مسجدی، عبد الکریم حلفی، زهد بهبهانی و دیگران

اعراب‌گذار: رسول آفتی

رجال و تراجم: محمدکاظم رحمان‌ستایش، محمد فنیری

اعتبارسنجی روایات: محمود کریمیان

همکاری در نگارش تحلیل و بیان: رضا برنجکار، رسول جعفریان، قاسم جوادی، سید حمید حسینی، علی راد، محمدکاظم

رحمان‌ستایش، علی‌اصغر رضوانی، احمد رنجبری، غلامحسن شانه‌چی، علی‌الشیخ، هادی صادقی، مصطفی صادقی، ضیاء الدین

مرتضوی، مهدی مهریزی

بازبین ترجمه: رسول آفتی

بازبینی: سید حسن فاطمی موحد، مرتضی خوش‌نصیب

پیگیری نهایی: سید روح الله سید طبایبی، سید محمود طباطبایی‌نژاد

همکاران دیگر: محمد هادی خالقی، محمدحسین صالح آبادی

سرپرستار فارسی: محمد خنیفرزاده

ویراستار فارسی: محمدباقری‌زاده اشعری، حسین پورشریف، سید محمدعلی طباطبایی، سید محمد دلال موسوی

سرپرستار عربی: حسین دبناغ

شرح لغات و ویراستاری عربی: حسین انصاری (حمیداوی)

نمونه‌خوان عربی: محمدعلی دبناغ، عبدالکریم حلفی، زهد بهبهانی

نمونه‌خوان فارسی: علینقی نگران، محمود سپاسی، سید هاشم شهرستانی

صفحه‌آرا: سید علی موسوی‌کیا

حروفچین: حسین افغمیان، علی‌اصغر ذریاب، علی اکبری

خوش‌نویس: حسن فرزانه‌گان

مدیر آماده‌سازی: محمد باقر نجفی

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث

چاپ: اول / ۱۳۹۳

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۱۰۰۰

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵ تلفن: ۳۷۷۴۰۵۱۳ - ۰۲۵ / فاکس: ۳۷۷۴۰۵۷۱ - ۰۲۵ / ص.ب

۳۷۱۸۵ / ۴۴۶۸

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) تلفن: ۳۷۷۴۰۵۴۵ - ۰۲۵ / فروشگاه شماره «۲» (قم، خیابان معلم، مجتمع

ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹) تلفن: ۳۷۸۴۲۳۰۹ - ۰۲۵ / ۳۷۸۴۲۳۱۰ - ۰۲۵

فروشگاه شماره «۳» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام درب شرقی ۷) تلفن: ۵۵۹۵۲۸۶۲ - ۰۲۱

فروشگاه شماره «۴» (مشهد مقدس، چهارراه شهدا، ضلع شمالی باغ نادری، مجتمع فرهنگی تجاری گنجینه کتاب، طبقه همکف:

۰۵۱۱ - ۲۲۴۰۰۶۲ - ۳

<http://darolhadith.ir>

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 754 - 5

darolhadith.20@gmail.com

ISBN: 978 - 964 - 493 - 764 - 4

فهرست اجمالی

بخش سیزدهم: امام مهدی عج از دیدگاه شاعران

۹	درآمد
۱۹	فصل یکم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نخست
۲۳	فصل دوم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوم
۴۳	فصل سوم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن سوم
۶۱	فصل چهارم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهارم
۷۳	فصل پنجم: نمونه‌ای از سروده‌های قرن پنجم
۷۷	فصل ششم: نمونه‌ای از سروده‌های قرن ششم
۷۹	فصل هفتم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هفتم
۸۵	فصل هشتم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هشتم
۹۵	فصل نهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نهم
۱۱۱	فصل دهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دهم
۱۲۵	فصل یازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن یازدهم
۱۴۹	فصل دوازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوازدهم
۱۵۹	فصل سیزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن سیزدهم
۱۷۷	فصل چهاردهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهاردهم
۱۹۱	فصل پانزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن پانزدهم

بخش چهاردهم: کتاب‌شناسی مهدویت

۲۲۵	درآمد
۲۳۱	فصل یکم: مهدویت‌نگاری تا قرن دوازدهم
۲۸۴	فصل دوم: مهدویت‌نگاری پس از قرن دوازدهم
۳۰۳	فهرست‌ها

بخش سیزدهم

امام مهدی علیه السلام از دیدگاه شاعران

درآمد*

شعر، یکی از مهم‌ترین جلوه‌های فرهنگی جامعه‌های انسانی به شمار می‌رود. شعر، دغدغه‌ها، مسئله‌ها، آرزوها و آرمان‌های جامعه را به نمایش می‌گذارد. در پرتو اشعار یک جامعه می‌توان تحولات فرهنگی آن را بررسی کرد. مسئله مهدویت که یکی از عقاید مسلم همه مسلمانان و یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های پیروان اهل بیت علیهم‌السلام پس از آغاز غیبت امام مهدی علیه‌السلام است از این قاعده مستثنا نیست. در این نوشته - که به عنوان مدخل و درآمدی بر اشعار مهدویت نگارش شده - تلاش می‌شود در نگاهی اجمالی، شعر مهدوی در طی قرون متمادی بررسی شود. مباحث این نوشتار در قالب سه مبحث ارائه می‌گردند:

۱. پیشینه تاریخی و گزارش کمی اشعار مهدوی؛

۲. گزارش مضمونی و محتوایی اشعار؛

۳. تحولات شعر مهدوی.

۱. پیشینه تاریخی شعر مهدوی

نزدیک به ربع قرن است که کتاب‌هایی در گردآوری اشعار مربوط به مهدی علیه‌السلام تدوین می‌شود. برای پی بردن به پیشینه تاریخی شعر مهدوی و نیز اطلاع از کمیت این اشعار نخست به معرفی چهار اثر در این زمینه می‌پردازیم:^۱

* به قلم پژوهشگر، رجمند، حجة الاسلام و المسلمین مهدی مهریزی.

۱. برخی از آثار دیگر در زمینه شعر مهدوی عبارت اند از:

الف - آه عاشقان در انتظار موعود: گردآوری: محمد علی مجاهدی (پروانه)، قم، انتشارات سرور، ۱۳۷۴ ش.

در این نوشته از ۷۸ شاعر، ۱۴۶ شعر گردآوری شده است. اشعار شاعرانی از دوره‌های مختلف تاریخی چون گنجوی (م ۶۱۴ق)، حافظ (م ۷۹۲ق) اهلوی شیرازی (م ۹۴۲ق)، فیض کاشانی (م ۱۰۹۱ق) و کمپانی (م ۱۳۶۱ق) تا شاعران معاصر انتخاب شده است.

گفتنی است انتخاب برخی از اشعار در این مجموعه و تطبیق آن بر امام مهدی (عج) شاید خالی از تکلف نباشد.

ب - سیمای امام مهدی (عج) در شعر عربی، دکتر محمد عبداللهی، قم: انتشارات مسجد جمکران، ۱۴۱۹ ق / ۱۳۷۷ ش.

این اثر، پایان نامه دکتری نویسنده در رشته زبان و ادبیات عرب در دانشگاه تهران است.

د. یک - خنده‌های طلایی، به اهتمام: محمد علی مجاهدی (پروانه)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۶۸ ش. اشعار گردآوری شده در این کتاب، در چهار قالب شعری تقسیم‌بندی شده است: غزل‌ها (۹۴ شعر از ۴۷ شاعر)، قصاید (۵۱ شعر از ۲۵ شاعر)، مثنویات (۹ شعر از ۹ شاعر) سایر قالب‌ها (۱۶ شعر از ۱۲ شاعر). مجموع اشعار گردآوری شده در این اثر، ۱۷۰ شعر و از حدود یکصد شاعر است.

دو، سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی، محمد علی مجاهدی (پروانه)، ۱۳۸۰، قم: مسجد جمکران. این کتاب از هفت بخش تشکیل شده است: بخش‌های اول و دوم، کلیاتی درباره شعر آیینی و مناسقی است، بخش سوم، اشاره‌ای به شعر مهدوی در ادوار تاریخی دارد. در بخش چهارم، مضمون‌ها و محتوای اشعار مهدوی را گردآوری می‌کند. بخش پنجم، با عنوان انواع شعر مهدوی، این اشعار را از جهت محتوایی و ساختاری دسته‌بندی می‌کند، و در آخرین بخش، نمونه‌هایی از اشعار را می‌آورد.

سه، آفتاب انتظار، بابک نیک‌طلب و سیامک نیک‌طلب، تهران: زیتون، ۱۱۹ ص، ۱۳۸۰ ش. در این کتاب ۸۹ شعر از ۷۹ شاعر گردآوری شده که به ترتیب الفبایی نام شاعران تنظیم شده است. چهار، یاز غایب از نظر، محمد حجتی، قم: مسجد جمکران، ۱۳۸۰ ش.

در این کتاب، اشعار قراوتی به زبان فارسی از شاعران دوره‌های مختلف انتخاب و گردآوری شده و در پنج بخش: غزلیات، قصاید، مثنوی، مسقط، مخمس و اشعار نو تنظیم شده است. مجموع اشعار گردآوری شده در این کتاب، ۳۲۴ شعر از حدود ۲۵۰ شاعر است.

کتاب دزای چهار فصل است:

فصل یک: نوید ولادت مهدی در اندیشه بشری؛ فصل دو: طلوع خورشید ولایت قبل از ولادت؛ فصل سه: تجلی خورشید ولایت بعد از ولادت؛ فصل چهار: درون‌مایه‌های شعر مهدوی.

در فصل نخست، ضمن اشاره به نوید و بشارت مهدی در کتب آسمانی و انعکاس آن در شعر شاعران شیعه، عمده فصل را به گزارش اشعاری از شاعران اهل سنت اختصاص داده است. در این فصل، از یازده شاعر زیر یاد، و از هر کدام شعری آورده شده است:

ابن ابی‌الحدید (م ۶۵۶ق)، ابن عربی (م ۶۳۷ق)، ابن طلحة شافعی (م ۶۵ق)، صدرالدین قونوی (م ۶۷۳ق)، بسطامی (م ۵۸۵ق)، فضل بن رزبهان (م ۹۰۹ق)، یحیی بن سلامه خصفکی (م ۵۵۳ق)، ابن طولون (م ۹۵۳ق)، عبدالکریم یمانی، عامر بن عامر بصری و عبدالوهاب بدری (معاصر).

در فصل دوم، نخست اشعار منسوب به امام علی علیه السلام و دیگر امامان را به اختصار می‌آورد و سپس به شاعران شیعی پیش از ولادت امام مهدی علیه السلام اشاره دارد و دوازده شاعر را نام برده است که عبارت اند از:

کُمیت اسدی (م ۱۲۶ق)، ورد بن زید اسدی، زید بن علی (م ۱۲۲ق)، سید جمیری (م ۱۷۳ق)، عبدی کوفی، دَعِبَل (م ۲۴۶ق)، علی بن ابی‌عبدالله خوانی (م ۲۰۳ق)، عبدالله بن ایوب حزیبی (م ۲۲۰ق)، مصعب بن وهب، اسماعیل بن صالح (م ۲۵۴ق)، ابوالغوث اسلم (م ۲۵۴ق)، ابن رومی (م ۲۸۳ق).

در فصل سوم، شعر شاعرانی را آورده و تحلیل کرده است که به عربی بعد از ولادت امام مهدی علیه السلام شعر گفته‌اند. در این فصل از چهارده شاعر زیر سروده‌هایی ذکر شده است:

بهاء‌الدین لریلی (م ۶۹۲ق)، شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ق)، سید حیدر حنی

(م ۱۳۰۴ق)، سید جعفر حلّی (م ۱۳۱۵ق)، میرزا ابوالفضل تهرانی (م ۱۳۱۶ق)، کمپانی (م ۱۳۶۱ق)، محمدباقر فقیه ایمانی (م ۱۳۷۰ق) عبدالغنی الحر (م ۱۳۵۸ق)، هاشمی، سید رضاهندی (م ۱۳۶۲ق)، محمد جواد بلاغی (م ۱۳۵۲ق)، کاشف الغطاء (م ۱۳۷۳ق) و سید محسن امین (م ۱۳۷۱ق)، محمد حسین میرجهانی (م ۱۴۱۳ق).

مؤلف در فصل چهارم با عنوان «درون‌مایه‌های شعر مهدی»، موضوعات اشعار را آورده است و این عناوین در آن به چشم می‌خورد:

اصل و نسب، ولادت، غیبت صغرا و نبیان، غیبت کبرا، فلسفه غیبت، طول عمر، اسامی و القاب، نشانه‌های ظهور و انتظار.

ج - الموسوعة الشعرية المهدوية (۱۰ جلد)، عبدالقادر علی ابوالمکارم، بیروت: دارالعلوم، ۱۴۳۱ق / ۲۰۱۰م، ۱۰ جلد.

این موسوعه ده جلدی، در سه بخش دسته‌بندی، و اشعار هر بخش به ترتیب الفبایی نام شاعران تنظیم شده است. این اقسام سه‌گانه و آمار اشعار و شاعران بدین صورت است:

۱. شعر فصیح (جلدهای یکم تا نیمی از جلد هفتم)، شامل ۱۱۲۱ شعر از ۴۳ شاعر معلوم و پنج شعر بدون نام شاعر؛

۲. سرود (نیمی از جلد هفتم)، شامل ۶۷ شعر از ۴۲ شاعر؛

۳. شعر مردمی (جلدهای هشتم، نهم و دهم)، شامل ۵۴۹ شعر از ۱۳۴ شاعر معلوم و نه شعر بدون نام شاعر.

مجموعه اشعار گردآوری شده در این موسوعه ۱۷۵۱ شعر از حدود ۵۷۹ شاعر است.

د - دانش‌نامه شعر مهدوی (۲ جلد)، طاهره مسلمی‌زاده ۱۳۶۲ش.

این دانش‌نامه هنوز به چاپ نرسیده و چنانچه مدیر طرح در مقدمه گفته در ده

مجلد عرضه خواهد شد که جلد دهم؛ شامل نمایه‌ها و فهرس فنی خواهد بود. تنظیم این دانش‌نامه بر اساس زمان و تاریخ وفات شاعران است. در این دو مجلد؛ مجموعاً ۲۴۱ شاعر با ۱۰۸۹ شعر (جلد اول شامل ۱۲۳ شاعر و ۴۵۳ شعر، جلد دوم شامل ۱۱۸ شاعر و ۶۳۶ شعر) ارائه شده است.

این آمار تا متولدگان سال ۱۲۷۴ شمسی را در بر می‌گیرد؛ یعنی اشعار شاعران این یکصد سال هنوز در این دو مجلد نیامده است. چنان‌که نویسنده گفته، مجموعه این دانش‌نامه بالغ بر ده مجلد است و این آمار فقط مربوط به دو جلد است. با محاسبه این که جلد دهم به نمایه‌ها و فهرس اختصاص دارد، هفت جلد دیگر هنوز باقی مانده است. اگر میانگین هر جلد را پانصد شعر بگیریم حدود سه هزار و پانصد شعر دیگر به زبان فارسی در موضوع مهدویت وجود دارد و با محاسبه این دو جلد به حدود پنج هزار شعر بالغ می‌شود.

اینک پس از معرفی این آثار به تحلیل پیشینه و کمیت اشعار می‌پردازیم:

پیشینه شعر فارسی در باره مهدی علیه السلام به قرن پنجم و شعر شاعرانی چون عنصری بلخی (م ۴۳۱ ق) و قطران تبریزی (م ۴۶۶ ق) برمی‌گردد.^۱

در قرن‌های ششم تا سیزدهم شعر فارسی مهدوی با کندی در شعر شاعرانی چون: رونی (م ۵۰۸ ق)، انوری (م ۵۸۵ ق)، خاقانی (م ۵۹۷ ق)، سنایی (م ۵۴۵ ق)، نظامی (م ۶۱۴ ق)، عطار (م ۶۲۷ ق)، خواجهی کرمانی (م ۷۵۳ ق)، ابن‌یمین (م ۷۶۹ ق)، ابن‌حسام (م ۸۷۵ ق)، قاسم انوار (م ۸۳۷ ق)، فنای شیرازی (م ۹۲۵ ق)، اهلی شیرازی (م ۹۴۲ ق)، طالب آملی (م ۱۰۳۶ ق)، فیض کاشانی (م ۱۰۹۱ ق)، ملا رفیع قزوینی (م ۱۱۰۵ ق)، جوایب کشمیری (م ۱۱۱۸ ق)، و حزین لاهیجی (م

۱. گفتنی است اشعار این قرن در حد نام بردن از امام مهدی علیه السلام و تشبیه حاکمان زمان به ایشان است. از این رو این اشعار را در پیشینه آورده‌ایم. گرچه در گزارش و انتخاب اشعار از ذکر آنها صرف نظر شده است.

۱۱۸۱ق) تداوم می‌یابد.

اما در قرن سیزده و به ویژه قرن چهارده شمسی، رشد چشمگیری در شعر فارسی مهدوی دیده می‌شود.

پیشینه شعر عربی مهدوی به قرن نخست هجری بر می‌گردد و برخی از نویسندگان، آن را به دو دوره پیش از تولد امام مهدی و پس از تولد ایشان تقسیم کرده‌اند.

پیش از تولد و در دوران حضور امامان، از شاعرانی چون کَمیت اسدی (م ۱۲۶ق)، سید جمیری (م ۱۷۳ق)، و دعبل (م ۲۴۶ق) یاد کرده‌اند.

اما پس از ولادت، شعر عربی تا پیش از قرن چهاردهم قمری در فقر به سر می‌برد و تنها از شعر کسانی چون: ابن ابی الحدید (م ۶۵۶ق)، طلحه شافعی (م ۶۵۰ق)، ابن عربی (م ۶۳۷ق)، صدرالدین قزنوی (م ۶۷۳ق)، بسطامی (م ۸۵۸ق)، اربلی (م ۶۹۲ق) و شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ق) یاد می‌شود.

اما از قرن چهارده، شعر عربی مهدوی گسترش می‌یابد و تا قرن پانزده همچنان سیر صعودی دارد.

از جهت کمیت، بر پایه دو دانش‌نامه معرفی شده، آمار اشعار عربی و فارسی به این صورت است: شعر فارسی قریب به پنج هزار شعر از حدود پانصد شاعر؛ شعر عربی ۱۷۵۱ شعر از حدود پانصد شاعر.

۲. مضامین شعر مهدوی

مضامینی که در اشعار مهدوی اعم از فارسی و عربی در طی قرون متمادی تبلور یافته است، عبارت‌اند از:

الف - توصیف امام مهدی، شامل: اصل و نسب، ولادت، نیمه شعبان، و القاب؛

ب - فضایل و مناقب، شامل: ولایت تکوینی، توصیف و تمجید؛

ج - غیبت صغرا و نواب اربعه؛

د - غیبت کبرا، شامل: فلسفه غیبت، طول عمر، نیابت عامه، نشانه‌های ظهور، انتظار، رسالت جهانی مهدوی؛

ه - پاسخ به شبهات مهدویت و نقد مهدیان دروغین.

۳. سیر تحوّل شعر مهدوی

شعر مهدوی، مانند همه پدیده‌های اجتماعی، از تحوّل در طول چهارده قرن تاریخ اسلام برخوردار بوده است. این تحوّل را هم در بُعد کمیت شاهد هستیم و هم در محتوا و مضمون.

در بُعد کمیت، وقتی به پیشینه شعر فارسی نگاه می‌کنیم، از قرن پنجم - که آغاز شعر فارسی است - تا ابتدای قرن چهاردهم، بر اساس آثاری که در ابتدای این نوشته معرفی شد و یافته‌های ما، با این نتایج مواجهیم که البته نمی‌توان آن را آثار قطعی به حساب آورد:

قرن ششم: یک شاعر (قوامی رازی)؛

قرن هفتم: دو شاعر (عطار، نظامی گنجوی)؛

قرن هشتم: شش شاعر (ابن یسین، حافظ، حسن کاشی، حمزه کوچک، خواجوی کرمانی)؛

قرن نهم: ده شاعر (آذری طوسی، ابن حسام، جعفری فراهانی، امیر نصرت رازی، اشرف شروانی، شاه نعمت الله، قاسم انوار، کمال غیاث شیرازی، لطف الله نیشابوری، هالالی)؛

قرن دهم: هشت شاعر (اهلی شیرازی، بابا فغانی شیرازی، صدقی استرآبادی، شعبان کاشی، وحشی بافقی، فنای شیرازی، دوانی، نظام الدین استرآبادی)؛

قرن یازدهم: شانزده شاعر (حسینی فراهانی، حکیم شفایی، سلیم تهرانی، طالب آملی، فیض کاشانی و فیاض و...)

قرن دوازدهم: دوازده شاعر (اثر شیرازی، آذر بیگدلی، جویای تبریزی، حزین

لاهیجی، ملا رفیع قزوینی، جوای کشمیری، و...؛

قرن سیزدهم: ۲۴ شاعر؛

قرن چهاردهم، یکباره آمار به حدود دویست شاعر می‌رسد.

همین سیر صعودی را در شعر عربی نیز شاهد هستیم.

از قرن اول تا قرن یازدهم قمری آمار شاعران بدین قرار است:

قرن اول: یک شاعر (امام علی (ع));

قرن دوم: هفت شاعر (امام صادق (ع)، زید بن علی، سید جمیری، سفیان بن

مصعب، کمیت، مصعب بن وهب، الورد بن زید)؛

قرن سوم: هشت شاعر (امام رضا (ع)، دَعِبِل، ابو تمام، ابن رومی، خوافی، حزینی،

اسلم، محمد بن اسماعیل بن صالح)؛

قرن چهارم: پنج شاعر (ابو فراس حمدانی، زاهی، صاحب بن عبّاد، کشاچم،

محمد بن حبیب)؛

قرن پنجم: یک شاعر (سید رضی)؛

قرن ششم: یک شاعر (خصفکی)؛

قرن هفتم: هفت شاعر (ابن ابی الحدید، ابن عربی، قونوی، عامر بن عامر، اربلی،

عمر بن شجاع الدین موصلی، ابن طلحة شافعی)؛

قرن هشتم: یک شاعر (خلیعی)؛

قرن نهم: دو شاعر (ابن عرندس، بسطامی)؛

قرن دهم: دو شاعر (فضل بن روزبهان، ابن طولون)؛

قرن یازدهم: دو شاعر (شیخ بهایی، سید علی خان)؛

قرن دوازدهم: یک شاعر (سید عباس عاملی)

قرن سیزدهم: چهار شاعر (احمد عطار، قفطان، حویزی، آل کمونه)؛^۱

۱. این آمار، بر اساس کتاب الموسوعة الشعرية المهدوية و کتاب سیمای امام مهدی (عج) در شعر عربی و جستجوی محققان دانش‌نامه، به دست آمده است.

قرن چهاردهم و پانزدهم قمری، آمار شاعران، یکباره به حدود پانصد تن می‌رسد.

مشابه این تحوّل را در بُعد محتوا و مضمون هم می‌بینیم. تا پیش از دوره معاصر، مضمون اشعار عمدتاً بر محور توصیف امام مهدی، شیکوه از نابه‌سامانی‌های روزگار و احياناً تشبیه ممدوحان شعرا (یعنی پادشاهان) به امام مهدی می‌چرخد؛ اما در دوره معاصر به این مضامین، درون‌مایه‌های جدیدی همچون پرداختن به فلسفه غیبت، مصلح جهانی، دادگستری، نواب عامه و ... افزوده می‌گردد.

روشن است که این دگرگونی، با تحولات فکری صورت گرفته در جهان مدرن (پیش رفته) بی‌ارتباط نیست؛ چنان که نباید شرایط منطقی‌ای را نیز نادیده گرفت. به هر رو، شاعران شیعی‌ای که در عراق و دوره حکومت و استبداد صدام به سر می‌بردند، با شاعران شیعی در دوره پس از سقوط صدام، گفتمانی متفاوت دارند، چنان که شاعران شیعی عراق با شاعران شیعی در دوره انقلاب اسلامی و جمهوری، اسلامی ادبیات یکسانی ندارند.

در پایان، یادآوری می‌شود که در این دانش‌نامه، برای پنج قرن نخست که اشعار فارسی وجود نداشت، اشعار عربی با ترجمه فارسی، و از قرن ششم به بعد، اشعار فارسی انتخاب شده است.^۱

و اینک نمونه‌هایی از شعرهایی که از قرن نخست تا روزگار معاصر در باره امام مهدی عج سروده شده است:

۱. اشعار عربی این بخش، توسط پژوهشگر ارجمند حجة الاسلام و المسلمین علی حَچیمی نجفی و اشعار فارسی نیز توسط پژوهشگر ارجمند حجة الاسلام و المسلمین سید محمود طباطبایی تراز انتخاب شده‌اند.

الفصل الأول

مَآجِجٌ مِّنْ أَشْعَارِ الْقُرْنِ الْأَوَّلِ

١/١

الإمام علي عليه السلام

فَلَيْلَهُ دَرُّهُ مِنْ إِمَامٍ سَمِذَعٍ يَذِلُّ جُمُوشَ الْمُشْرِكِينَ بِصَارِمٍ
وَيُظْهِرُ هَذَا الدِّينَ فِي كُلِّ بُقْعَةٍ وَيُرْغِمُ أَنْفَ الْمُشْرِكِينَ الْغَوَاشِمِ
فِيَا وَيْلُ أَهْلِ الشُّرْكِ مِنْ سَطْوَةِ الْقَنَا وَيَا وَيْلُ كُلِّ الْوَيْلِ كَانَ لِظَالِمٍ
يُنْقِي بِسَاطِ الْأَرْضِ مِنْ كُلِّ آفَةٍ وَيُرْغِمُ فِيهَا كُلَّ مَنْ كَلَّ غَاشِمِ
وَيَأْمُرُ بِمَعْرُوفٍ وَيَنْهَى لِمُنْكَرٍ وَيَطْلُعُ نَجْمَ الْحَقِّ بِالْحَقِّ قَائِمٍ
وَيَنْشُرُ بِسَاطِ الْعَدْلِ شَرْقاً وَمَغْرِباً وَيَسْنُزُّ يَدَيْنِ اللَّهِ وَالْحَقِّ عَالِمِ
وَمَا قُلْتُ هَذَا الصَّوْلُ فَخَرّاً وَإِنَّمَا قَدْ أَخْبَرَنِي الْمُخْتَارُ مِنْ آلِ هَاشِمِ

١. في طبعة «كتابفروشي بصيرتي»: ص ٤٢٩ «كان عاشم» بدل «كل غاشم» وفي طبعة الاعملي. بيروت، ج ٣ ص ٩٦ «ويرغمه انف كل انف غاشم».

فصل یکم نمونه یابی از سروده های قرن نخست

۱ / ۱

امام علی علیه السلام

آخرین بر امام شیرمرد
که سپاه مشرکان را با شمشیر، به خواری می کشاند
و دین اسلام را در همه جا آشکار می سازد
و بینی مشرکان ظالم را به خاک می مالد.
وای بر مشرکان از هجوم نیزه ها!
و وای تمام بر هر ستمگر!
زمین را از هرگونه آفتی پاک می کند
و در آن هنگام، بینی هر نابکاری را به خاک می مالد.
امر به خوبی و نهی از بدی می کند
و ستاره حق بر می افروزد و به حق بر می خیزد.
بساط عدالت را در خاور و باختر می گستراند
و عالم است و دین خدا و حق را یاری می دهد.
این حرف را من برای فخر و مباهات نگفتم؛
بلکه پیامبر برگزیده از خاندان هاشم مرا از آن خبر داد.^۱

وله أيضاً:

سَقَى اللّهُ قَانِتَنَا صَاحِبِ ال	قِيَامَةِ وَالنَّاسِ فِي دَائِبِهَا
هُوَ الْمُدْرِكُ النَّارَ لِي يَا حُسى	نُ بَل لَكَ فَاصْبِرْ لِأَتْعَابِهَا
لِكُلِّ دَمٍ أَلْفِ أَلْفٍ وَمَا	يُقَصِّرُ فِي قَتْلِ أَحْزَابِهَا
هُنَالِكَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِ	رَ قَوْلٌ بِعُذْرٍ وَإِعْتَابِهَا.

١٩٣٥. وله أيضاً:

بُنِيَ إِذَا مَا جَاءَتِ الشُّرُكُ فَانْتَظِرْ	وَلَايَةَ مَهْدِيٍّ يَقُومُ وَيَعْدُونَ
وَذَلَّ مُلُوكُ الْأَرْضِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ	وَوُيُوعِ مِنْهُمْ مَنْ يَلْدُ وَيَهْزُلُ
صَبِيٍّ مِنَ الصَّبِيَّانِ لَا رَأْيَ عِنْدَهُ	وَلَا عِنْدَهُ جِدٌّ وَلَا هُوَ يَعْقِلُ
فَتَمَّ يَقُومُ الْقَائِمُ الْحَقُّ مِنْكُمْ	وَبِالْحَقِّ يَأْتِيكُمْ وَبِالْحَقِّ يَعْمَلُ ^١
سَمِيٌّ نَبِيٌّ اللَّهُ تَفْسِي فِدَاؤُهُ	فَلَا تَخْذُلُوهُ يَا بَنِيَّ وَعَجَلُوا

١. في المصدر: «ذكر» بدل «ذل»، «يلد» بدل «يلد»، و«هو ذو» بدل «عنده»، و«يفعل» بدل «يعمل».

و نیز از ایشان است:

خدا، قائم ما صاحب قیام را [از پاداش] سیراب کند!

در حالی که مردم در خوی و خصلت خودشانند.

او انتقام گیرنده خون من است؛ بلکه ای حسین!

انتقام گیرنده خون تو نیز هست. پس در برابر رنج‌ها شکیا باش.

برای هر خونی، هزار هزار [انتقام می‌گیرد]

و در کشتار [آن] احزاب، هیچ کوتاهی نمی‌کند.

آن جاست که برای ستمگران،

هیچ عذر و طلب رضایتی سودی ندارد.^۱

نیز از ایشان است:

پسر جانم! وقتی ترک‌ها به هیجان آمدند، به انتظار بنشین

ولایت مهدی را که بر خیزد، و عدالت به پا کند

و پادشاهان خاندان هاشم در گیتی خوار شوند

افرادی از آنان به حکومت رسیدند که در پی خوشی و خوشگذرانی بودند.

همانند کودکان می‌اندیشند و هیچ فکری نداشتند

نه یارای تصمیم‌گیری جدی داشتند و نه عقلانیتی.

این جاست که قائم حق از شما بر می‌خیزد.

و حق را برایتان می‌آورد، و به حق عمل می‌کند.

هم‌نام پیامبر خدا - جانم فدای او باد -

فرزندانم: او را تنها مگذارید، و بشتابید.^۲

۱. الذیوان المنسوب إلى أمير المؤمنين عليه السلام: ص ۵۹.

۲. الذیوان المنسوب إلى أمير المؤمنين عليه السلام: ص ۳۵۵، الصراط المستقیم: ج ۲ ص ۲۶۴، بحار الأنوار: ج ۵۱

الفصل الثاني

مَآذِجُ مَنْ أَشْعَارِ الْقُرْنِ الثَّانِي

١ / ٢

الإمام الصادق عليه السلام

بِكُلِّ أَنَابٍ دَوْلَةٌ يَرْقُبُونَهَا وَدَوْلَتُنَا فِي آخِرِ الدَّهْرِ تَنْظَهُرُ.

٢ / ٢

زيد بن علي بن الحسين عليه السلام

نَحْنُ سَادَاتُ قُرَيْشٍ وَقَوْمُ الْحَقِّ فِينَا
نَحْنُ أَنْوَارُ الَّتِي مِنْ قَبْلِ كَوْنِ الْخَلْقِ كُنَّا

١. زيد بن علي بن الحسين عليه السلام أبو الحسين الهاشمي، المدني يعرف بزيد الشهيد ولد في حدود سنة ٧٥ أو ٨٠ على اختلاف و نشأ في حجر أبيه الإمام السجاد عليه السلام كان فقيهاً، قارئاً، مناظراً، خطيباً. معروفاً بفصاحة المنطق، وسرعة الجواب، وقد ورد مدحه في روايات كثيرة عن الأئمة عنة نفاً استشهد زيد (سنة ١٢٢)، حمل رأسه إلى الشام، وكتب هشام إلى يوسف بن عمر، أن اصلبه عرباناً، ففعل، ولزيد جملة من الروايات تبلغ ستة وستين مورداً، له مصنفات نسب إليه، منها كتاب التفسير الغريب وكتاب المجموع في الحديث وكتاب المجموع في الفقه وكتاب الحقايق وغيرها (راجع: الطبقات الكبرى: ج ٥ ص ٣٢٥، التاريخ الكبير: ج ٣ ص ٢٨٨ الرقم ١٢٩٢، مقاتل الطالبيين: ص ٨٩، سير اعلام النبلاء: ج ٦ ص ٨٨، موسوعة الطبقات الفقهاء: ج ٣ ص ٢٢٢، معجم رجال الحديث: ج ٨ ص ٣٥٧ الرقم ٤٨٨٠).

فصل دوم نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوم

۱ / ۲

امام صادق علیه السلام

هر گروهی دولتی دارند که انتظارش را می‌کشند
و دولت ما در پایان روزگار. ظهور می‌کند.^۱

۲ / ۲

زید بن علی بن حسین^۲

ما سروران قریشیم

و پایداری حق در وجود ماست.

ما نورهایی هستیم که

پیش از آفرینش بوده‌ایم.

۱. الأمانی، صدوق: ص ۵۷۸ ح ۷۹۱، روضة الواعظین: ص ۲۳۴ و ۲۹۳، بحار الأنوار: ج ۵۱ ص ۱۴۳ ح ۳.
۲. ابو حسین هاشمی، معروف به زید شهید، فرزند امام سجاده علیه السلام در حدود سال ۷۵ یا ۸۰ ق به دنیا آمده است.
در مورد وی آمده است: «او فقیه، قاری قرآن، اهل مناظره و سخنران بود و زبانی گویا داشت و حاضر جواب بود. در تجلیل او روایت‌های زیادی از ائمه علیهم السلام رسیده است.»
مردی با جلالت قدر و با ورع و تقوا بود. پیوسته بنی امیه از قیام وی خائف بودند و در سال ۱۲۲ ق در جنگ با امیر کوفه به شهادت رسید و سر او را برای هشام به شام فرستادند. ۶۶ روایت از او نقل شده است. وی صاحب تألیفاتی است: از جمله: کتاب التفسیر الغریب و کتاب المجموع فی الحدیث و کتاب المجموع فی النطق و کتاب الحقوق و....

نَحْنُ مِنَّا الْمُصْطَفَى ال
مُخْتَارُ وَالْمَهْدِيُّ مِنَّا
فَبِنَا قَدْ عُرِفَ اللهُ
وَبِالْحَقِّ أَقَمْنَا
سَوْفَ يَصِلِي ١ سَعِيرًا
مَنْ تَوَلَّى الْيَوْمَ عَنَّا

٣ / ٢

السَّيِّدُ الْحَمِيرِيُّ ٢

أَيَا رَاكِبًا نَحْوَ الْمَدِينَةِ جِسْرَةً
عَذَابِفَرَةً يَطْوِي بِهَا كُلَّ سَبَبٍ
إِذَا مَا هَدَاكَ اللهُ وَعَايَنْتَ جَعْفَرًا
فَقُلْ لَوْلِي اللهُ وَابْنُ الْمُهَدَّبِ
أَلَا يَا أَمِينَ اللهُ وَابْنَ أَمِينِهِ
أَتُوبُ إِلَى الرَّحْمَنِ ثُمَّ تَأْوِي
إِلَيْكَ مِنَ الْأَمْرِ الَّذِي كُنْتُ مُبْطِنًا ٣
أَحَارِبُ فِيهِ جَاهِدًا كُلَّ مُعَرِبٍ

١. هو الصحيح وفي المصدر «نصلي» وفي بحار الأنوار «بصلاه» بدل «يصلى».

٢. أبو هاشم إسماعيل بن محمد بن يزيد بن ربيعة الحميري، المعروف بالسيد الحميري مع أنه ليس بهاشمي. الشاعر المشهور. ولد بعمان سنة ١٠٥ هـ. ونشأ بالبصرة. وتوفي سنة ١٧٣ ق. ودفن بالحنية ببغداد. وكانت وفاته في خلافة الرشيد. هو صاحب العينية المشهورة. وأحد الثلاثة الذين قيل في حقهم: إنهم أشعر الناس. كما في الأغاني.

قال (السيد الحميري): كنت وأنا صبي أسمع أبوي يلبيان أمير المؤمنين (ع). فأخرج عنهما وأبقى جانبا. وأؤثر ذلك على الرجوع إليهما. فأبيت في المساجد جانبا حتى لفرأقهما وبغضى لهما. والذي يجمع عليه المؤرخون أنه اعتنق - أول ما اعتنق - المذهب الكيساني. ولكنه اعتنق مذهب الإمامية بعد أن تقى الإمام الصادق (ع). فناظره وألزمه الحجة (راجع: ديوان السيد الحميري: ص ٥ والذريعة: ج ٩ ص ٢٤٧ وج ١٧ ص ١٢٢).

٣. في بعض النسخ: مطنياً

ماییم که مصطفای برگزیده
از ماست و مهدی از ماست و حق را ما به پا داشتیم.
خداوند با ما شناخته شد
و حق را ما به پا داشتیم.
به همین زودی در آتش شعله‌ور قرار خواهد گرفت
هر کسی که از ما روی گرداند.^۱

۳ / ۲

سید جمیری^۲

هان ای که رهسپار مدینه‌ای
با شتر تنومند که هر ناهمواری را سر می‌گذاری!
اگر خداوند تو را توفیق داد و جعفر را دیدی،
به ولی خدا و پسر تهذیب‌شده بگو:
ای امین خدا، و پسر امین خدا!
به سوی خدای مهربان توبه می‌کنم و بازگشتم به سوی اوست.
به سوی تو بازگشتم از وضعیتی که در آن قرار داشتم
و در آن با هر شیوا گویی می‌جنگم.

۱. کفایة الأثر: ص ۲۹۶، بحار الأنوار: ج ۴۶ ص ۲۰۲.

۲. ابو هاشم اسماعیل بن محمد بن یزید بن ربیعہ جمیری، معروف به «سید جمیری» است، هر چند از بنی هاشم (سادات) نبوده است. وی شاعری پرآوازه است و به سال ۱۰۵ ق، در عثمان به دنیا آمد و در بصره زیست و در سال ۱۷۳ ق، در گذشت و در جنینه بغداد، دفن گردید. درگذشت وی در زمان حکمرانی هارون الرشید، روی داد. او سراینده قصیده معروف «عینیه» است و چنان که در «الأغانی» (ج ۷ ص ۲۶۷) آمده، یکی از سه شاعری است که برترین شاعران دانسته شده‌اند.

وی می‌گوید: در نوجوانی می‌شنیدم که پدر و مادرم به امیر مؤمنان علیه السلام، توهین می‌کنند. از این رو، من از خانه خارج می‌شدم و گرسنه می‌ماندم و این گرسنگی را به برگشتن نزد آن دو، ترجیح می‌دادم. من شب‌ها در مساجد، گرسنه می‌خوابیدم: زیرا از آنها [به سبب لعن امام علی علیه السلام] نفرت داشتم و از ندیدنشان لذت می‌بردم. مورخان بر این نکته هم داستان‌اند که وی، نخست، مذهب کیسانی داشت؛ اما پس از آن که با امام صادق علیه السلام دیدار کرد، به مذهب شیعه گرایید. وی با امام علیه السلام مناظره کرد و دلایل محکمی از ایشان شنید و سرانجام، حقایق تشیع را پذیرفت.

وما كَانَ قَوْلِي فِي ابْنِ خَوْلَةَ مُطَنِّبًا
وَمَا كَانَ قَوْلِي فِي ابْنِ خَوْلَةَ مُطَنِّبًا
وَلَكِنَّ رُؤِينَا عَنِ وَصِيِّ مُحَدِّثٍ
وَلَكِنَّ رُؤِينَا عَنِ وَصِيِّ مُحَدِّثٍ
يَأْنُ وَلِيَّ الْأَمْرِ يُفْقَدُ لَا يُرَى
يَأْنُ وَلِيَّ الْأَمْرِ يُفْقَدُ لَا يُرَى
فَتَقَسَّمْ أَمْوَالُ الْفَقِيدِ كَأَنَّمَا
فَتَقَسَّمْ أَمْوَالُ الْفَقِيدِ كَأَنَّمَا
فَمِمْكَتُ حِينًا ثُمَّ يَنْتَبِعُ نَبْعَةٌ
فَمِمْكَتُ حِينًا ثُمَّ يَنْتَبِعُ نَبْعَةٌ
يَسْمُرُ بِنَصْرِ اللَّهِ مِنْ بَيْتِ رَبِّهِ
يَسْمُرُ بِنَصْرِ اللَّهِ مِنْ بَيْتِ رَبِّهِ
يَسِيرُ إِلَى أَعْدَانِهِ بِذَوَائِهِ
يَسِيرُ إِلَى أَعْدَانِهِ بِذَوَائِهِ
فَلَمَّا رُؤِيَ أَنَّ ابْنَ خَوْلَةَ غَائِبٌ
فَلَمَّا رُؤِيَ أَنَّ ابْنَ خَوْلَةَ غَائِبٌ
وَقُلْنَا هُوَ الْمَهْدِيُّ وَالْقَائِمُ الَّذِي
وَقُلْنَا هُوَ الْمَهْدِيُّ وَالْقَائِمُ الَّذِي
فَإِنْ قُلْتَ لَا فَالْحَقُّ قَوْلُكَ وَالَّذِي
فَإِنْ قُلْتَ لَا فَالْحَقُّ قَوْلُكَ وَالَّذِي
وَأَشْهَدُ رَبِّي أَنَّ قَوْلَكَ حُجَّةٌ
وَأَشْهَدُ رَبِّي أَنَّ قَوْلَكَ حُجَّةٌ
يَأْنُ وَلِيَّ الْأَمْرِ وَالْقَائِمِ الَّذِي
يَأْنُ وَلِيَّ الْأَمْرِ وَالْقَائِمِ الَّذِي
لَهُ غَيْبَةٌ لِأَبَدٍ مِنْ أَنْ يَغِيْبَهَا
لَهُ غَيْبَةٌ لِأَبَدٍ مِنْ أَنْ يَغِيْبَهَا
فَمِمْكَتُ حِينًا ثُمَّ يَظْهَرُ حِينَهُ
فَمِمْكَتُ حِينًا ثُمَّ يَظْهَرُ حِينَهُ

گفتار طولانی من دربارهٔ پسر خوله [محمد حنفیه]
 برای دشمنی من با ذریهٔ پاک [پيامبر] نبود:
 اما برای ما از وصی محمد ﷺ روایت شده
 و آنچه او گفته قابل تکذیب نیست
 که ولی امر پنهان می‌شود، و دیده نمی‌شود
 در پس پرده می‌رود، همانند ترسان چشم به راه.
 اموال شخص مفقود تقسیم می‌شود
 چنان که گویی او را بین فضای آسمان پنهان کرده‌ای.
 روزگارانی را درنگ می‌کند، سپس سر بر می‌آورد
 همانند طلوع ستارهٔ جدی از افق ستارگان.
 به یاری خداوند از خانهٔ خدایش حرکت می‌کند
 با سیادتش از جانب خدا و فرمانی قطعی.
 با پرچم خود به سمت دشمنانش به حرکت در می‌آید
 و آنها را خشمگین آتشین می‌کشد.
 وقتی روایت شد که پسر خوله غایب است
 ما حرفمان را به سوی او (مهدی) برگردانیم و او را تکذیب نکردیم
 و گفتیم: او مهدی است: قائمی که
 از عدالتش هر قحطی زده. زنده می‌شود.
 اگر بگویی: نه! حق با توست
 و به آنچه فرمان داده شده‌ای، بی‌برو برگرد. قطعی است.
 پروردگارم را به گواهی می‌گیرم که گفتهٔ تو حجت است
 بر همهٔ مردم، از فرمان‌بردار و متمرد:
 که او ولی امر است و قائمی که
 جانم با نشاط و طرب چشم به راه اوست.
 او دوران غیبتی دارد که از آن ناگزیر است
 خداوند بر او در همان حال غیبت صلوات می‌فرستد.
 زمانی را در پشت پرده غیبت می‌ماند و بعد ظهور می‌کند
 و فرمان‌روای تمامی مردم خاور و باختر می‌شود.

بِذَلِكَ أَدِينُ اللَّهَ سِرًّا وَجَهْرَةً

وَلَسْتُ وَإِنْ عُوِّبْتُ فِيهِ بِمُعْتَبٍ

وله أيضاً:

إِنِّي أَدِينُ بِمَا دَانَ الْوَصِيُّ بِهِ

يَوْمَ الْخَرِيبَةِ مَنْ قَتَلَ الْمُخَلِّينَا

وَمَا بِهِ دَانَ يَوْمَ النَّهْرِ دِنْتُ بِهِ

وَشَارَكْتَ كَفُّهُ كَفِّي بِصِقِينَا

فِي سَفِكٍ مَا سَفَكْتَ فِيهِ إِذَا حَضَرُوا

وَأَبْرَزَ اللَّهُ لِإِلْقَاطِ الْمَوَازِينَا

تِلْكَ الدَّمَاءُ مَعَا يَا رَبِّ فِي عُنُقِي

ثُمَّ اسْقِنِي مِثْلَهَا آمِينَ آمِينَا

آمِينَ مِنْ مِثْلِهِمْ فِي مِثْلِ حَالِهِمْ

فِي عُصْبَةِ هَاجَرُوا اللَّهُ شَارِينَا

فِي عُصْبَةِ حَوْلٍ مَهْدِيٍّ يَسِيرُ بِهِمْ

مِنْ بَطْنِ مَكَّةَ زُكَبَانًا وَمَاشِينَا

لَيْسُوا يُرِيدُونَ إِلَّا اللَّهَ رَبَّهُمْ

نَعَمَ الْمُرَادُ تَوَخَّاهُ الْمُرِيدُونَا

حَتَّى يُلَاقُوا بَنِي حَرْبٍ بِجَمْعِهِمْ

فَيَضْرِبُوا الْهَامَ مِنْهُمْ وَالْعَرَانِينَا

هَنَّاكَ رَبِّي مَا أَعْطَاكَ مِنْ شَرَفٍ

مِنْهُ أَبَا حَسَنِ خَيْرِ الْوَصِيِّينَا

وَزَادَكَ اللَّهُ أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً

حَتَّى يُنِيلَكَ مَا نَالَ التَّيْبِينَا

فَاللَّهُ يَسْهَدُ لِي أَنِّي أَحِبُّهُمْ

حُبًّا أَدِينُ بِهِ فِيكُمْ لَهُ دِينُنَا

لَا أَبْتَغِي بَدَلًا مِنْ مَعْتَرٍ بِكُمْ

حَتَّى أُغَمِّبَ فِي الْأَكْفَانِ مَدْفُونُنَا

من با چنین باوری، در خفا و علن خدا را اطاعت می‌کنم
و اگر مرا به این سبب سرزنش کنند، به جا نیست.^۱

از هموست این اشعار:

من همان عقیده‌ای را دارم که وصی به آن معتقد است
درباره قتل کسانی که در خریبه (بصره) فرود آمدند.
نیز با آیین او در روز نهروان همداستانم
و دستم با او در صفین هم دست است
در ریختن خونی که در آن ریخته شد وقتی آنها حضور پیدا کردند
و خدا موازین عادلانه برپا کرد.
پروردگارا! همه این خون‌ها به گردن من است
پس مرا همانند آنها سیراب کن، اجابت کن اجابت کن [این دعایم را].
از آنها نیز بپذیر، با چنان حالی که داشتند
گروهی که برای خدا هجرت و سودای جان کردند؛
گروهی که پیرامون مهدی علیه السلام هستند و او آنها را حرکت می‌دهد
از درون مکه، سواره و پیاده
قصدی جز خداوند پروردگارشان ندارند.
چه خوب مرادی است که با مریدان خود برادری دارد
تا با جمع جنگجویان، مواجه می‌شوند
و مغز سرشان را می‌زنند و دماغشان را بر خاک می‌مالند.
گوواربیت بادا شرافتی که پروردگارم را به تو داده است
از آن شرف است ابوالحسن بهترین وصی
و خداوند به تو چند برابر بیفزاید
تا تو را به آن جا که پیامبر را رساند برساند.
خداوند گواه است که من آنها را دوست دارم؛
دوست داشتنی که عقیده‌ام درباره شما به آن است.
به جای شما هیچ گروهی را بر نمی‌گزینم
تا آن زمانی که در کفن پیچیده و پنهان شوم.^۲

۱. کمال الدین: ص ۳۲، الفدیر: ج ۲ ص ۲۴۶، سیمای امام مهدی در آینه شعر عربی: ص ۷۸.

۲. روضة الواعظین: ص ۲۶۷.

٤/٢

العَبْدِيُّ الْكُوفِيُّ^١

لَقَبْتُ بِالرَّفِضِ لَمَّا أَنْ مَنَحْتَهُمْ

وَدِّي وَأَحْسَنُ مَا أَدْعَى بِهِ لِقَبِي

صَلَاةُ ذِي الْعَرْشِ تَتْرَى كُلَّ أَوْنَةٍ

عَلَى ابْنِ فَاطِمَةَ الْكَشَافِ بِلُكْرَبِ

وَأَبْنِيهِ مِنْ هَالِكٍ بِالسَّمِّ مُخْتَرِمِ

وَمِنْ مُعْتَفَرٍ خَدُّ فِي الثَّرَى تَرِبِ

وَالْعَابِدِ الزَّاهِدِ السَّجَادِ يَتَّبِعُهُ

وَبَاقِرِ الْعِلْمِ دَانِي غَايَةِ الطَّلَبِ

وَجَعْفَرِ وَابْنِيهِ مُوسَى وَيَتَّبِعُهُ الْ

بِرُّ الرُّضَا وَالْجَوَادِ الْعَابِدِ الدَّرْبِ

وَالْعَسْكَرِيِّينَ، وَالْمَهْدِيُّ قَائِمُهُمْ

ذُو الْأَمْرِ لَا يَسُرُّ أَثْوَابِ الْهُدَى الْقُشْبِ

مَنْ يَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا بَعْدَمَا مُلِئَتْ

جَوْرًا، وَيَقْمَعُ أَهْلَ الرِّبْغِ وَالشَّقَبِ

١. أبو محمد سفيان بن مصعب العبدي الكوفي : من شعراء أهل البيت الطاهر [بن]، المترلفين إليهم بولائه وشعره، المقبولين عندهم لصديق نبيه وانقطاعه إليهم، قال الإمام الصادق ع : «علموا أولادكم شعر العبدي، فإنه على دين الله» (رجال الكشي : ج ٢ ص ٧٠٤ الرقم ٧٤٨). ولم نجد في غير آن أنه له شعراء، وإن الواقف على شعره وما فيه من الجودة والجزالة والسهولة والعدوية والمناة ويرى ثناء الجعفرى سيد الشعراء عليه بأنه أشعر اناس من أهله، فى محله (راجع: التقدير، ج ٢ ص ٢٩٤-٢٩٧).

۴/۲

عبدی کوفی^۱

مرا رافضی خواندند و قتی که دوستی‌ام را نثار آنها کردم
و این بهترین لقبی است که به من داده‌اند.

صلوات خداوند صاحب عرش هر لحظه و پیایی

بر پسر فاطمه - که کاشف الکرب است - فرو می‌بارد

و بر دو پسر او که یکی با سمّ کشته شهید شد

و دیگری که صورتش به خاک افتاد

و بر عبادت‌پیشه زاهد، سجاد در پی نفر قبلی است

و بر شکافنده دانش که هم‌تراز خواست نهایی است

و بر جعفر و پسرش موسی و در پی او

رضای نیکوسیرت، و جواد عبادت‌پیشه خستگی‌ناپذیر

و هادی و حسن عسکری، و مهدی قائم آنان است؛

صاحب امری که جامعه هدایت زبر بر تن کرده است.

کسی که زمین را از داد پر می‌کند، پس از آکنده شدن از بی‌داد

و گم‌راهان و فتنه‌گران را نابود می‌سازد.

۲. ابو محمد سفیان بن مصعب عبدی کوفی از شاعران اهل بیت علیهم‌السلام است که با دوستی و شعرش به آنان ارادت می‌ورزید و به خاطر صدق نیت و دلبستگی به آنان مورد قبول آنان بود. امام صادق علیه‌السلام می‌فرمود: «به فرزندانان شعر عدی را آموزش دهید؛ چون اشعار او طبق دین خداست» (رجال، الکافی: ج ۲، ص ۷۰۴-۷۰۵) او جز درباره خاندان پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم شعری نسروده است و اگر کسی در شعر وی و نیکویی، دانشینی، روانی، شیرینی و اسواری آن بیندیشد، خواهد دانست که سخن بزرگ شاعران، سید حمیری در حق وی که گفت: «او در بین خاندانش شاعرترین است»، سخنی بیجاست.

القَائِدُ الْبُهَمِ الشُّوسِ الْكُمَاةِ إِلَى

خَرْبِ الطُّغَاةِ عَلَى قُبِّ الْكُلَا الشَّرْبِ

٥/٢

الْكُمَيْتُ بْنُ زَيْدِ الْأَسَدِيِّ

كفاية الأثر عن الكُمَيْتِ: دَخَلْتُ عَلَى سَيِّدِي أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ ع،
فَقُلْتُ: يَا بْنَ رَسُولِ اللَّهِ، إِنِّي قَدْ قُلْتُ فِيكُمْ آيَاتًا، أَفَتَأَذَنُ لِي فِي إِنْشَادِهَا؟ فَقَالَ: إِنَّهَا
أَيَّامُ الْبَيْضِ! قُلْتُ: فَهَوَ فِيكُمْ خَاصَّةٌ، قَالَ: هَاتِ. فَأَنْشَأْتُ أَقُولُ:

أَضْحَكُنِي الدَّهْرُ وَأُبْكَانِي

وَاللَّهْمُ ذُو صَرْفٍ وَالْوَانِ

لِتِسْعَةٍ بِالطَّفِّ قَدْ غَوِدِرُوا

صَارُوا جَمِيعًا زَهْنِ أَكْفَانِ

فَبَكَى وَبَكَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع، وَسَمِعْتُ جَارِيَةً تَبْكِي مِنْ وَرَاءِ الْخِجَابِ. فَلَمَّا بَلَغْتُ

إِلَى قَوْلِي:

وَيَسْتَنُّ لَّا يُتَّجَارَى بِهِمْ

بَنُو عَقِيلٍ خَسِيرٌ فِتْيَانِ

١. أبو المستهل الكُمَيْتُ بْنُ زَيْدِ بْنِ خُنَيْسٍ: قَالَ أَبُو الْفَرَجِ: شَاعِرٌ مَقْدَمٌ عَالِمٌ بِلُغَاتِ الْعَرَبِ، خَسِيرٌ بِأَيَّامِهَا، مِنْ شِعْرَاءِ مَضَى وَأَلْتَمَتِهَا، وَكَانَ فِي أَيَّامِ بَنِي أُمَيَّةَ، وَلَمْ يَدْرِكْ الدَّوْلَةَ الْعَبَّاسِيَّةَ وَمَاتَ قَبْلِهَا، وَكَانَ مَعْرُوفًا بِالتَّشْيِيعِ لِبَنِي هَاشِمٍ مَشْهُورًا بِذَلِكَ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: كَانَ فِي الْكُمَيْتِ عَشْرُ خِصَالٍ لَمْ تَكُنْ فِي شَاعِرٍ: كَانَ خَطِيبَ أَسَدٍ، فَتَقِيهِ الشَّيْعَةَ، حَافِظَ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ، ثَبِتَ الْجَنَانَ، كَاتِبًا حَسَنَ الْخَطِّ، نَسَابَةً جَدَلًا، وَهُوَ أَوَّلُ مَنْ نَظَرَ فِي التَّشْيِيعِ، رَامِيًا لَمْ يَكُنْ فِي أَسَدٍ أَرْمَى مِنْهُ، فَارْسًا شَجَاعًا سَخِيًّا دِينًا، وَهُوَ شَاعِرُ أَهْلِ الْبَيْتِ ع، وَقَدْ وَرَدَ عَنْهُمْ ع فِي حَقِّهِ مَدَائِحُ قِيَمَةٍ، وَوَلَدَتْهُ سَنَةَ ٦٠ ق. وَوَفَاتَهُ سَنَةَ ١٢٦ ق. (رَاجِعُ: الْعَنْدَرِيُّ: ج ٢ ص ١٩٥ و ٢١١).

پیشوایی سببر و سخت که

به جنگ طقیانگران می‌رود با شمشیر بزان.

۵/۲

کمیت بن زید خنسی^۱

کفایة الأثر به نقل از کمیت: بر آقایم امام باقر علیه السلام وارد شدم و گفتم: ای پسر پیامبر خدا! من در باره شما شعرهایی گفته‌ام. اجازه می‌دهید آنها را بخوانم؟
امام علیه السلام فرمود: ای کمیت! [این روزها] ایام البیض است [و شعرخوانی در آن، روانیست].
گفتم: اشعار، در باره شماست. فرمود: «بخوان» و من خواندم:

روزگار. مرا خندانند و گریانند

و روزگار، تحوّل و رنگارنگی داد.

برای تُو تن که در طفّ، نیرنگ زده شدند،

همه‌شان کفن گردیدند.

ایشان گریست و امام صادق علیه السلام هم گریست و شنیدم که کنیزی از پشت پرده می‌گرید. نیز

وقتی به این گفته رسیدم که:

و شش تن که کسی همبای آنان نیست:

پسران عقیل، بهترین جوانان،

۱. او ابو المستهل کمیت بن زید بن خنسی است. ابو فرج گفته است که وی، شاعری پیشتاز و دانا به نهجه‌های عرب و آگاه به تاریخ آنان و از شاعران اقبیله [مُضَر و سخنگوی آنان بود. او در روزگار اُمویان می‌زیست و عصر عباسیان را درک نکرد و پیش از آن درگذشت. کمیت به تشیع و پیروی از بنی هاشم، معروف و مشهور بود.

پارهای گفته‌اند که کمیت، از ده ویژگی برخوردار بود که در شاعر دیگری وجود نداشت: خطیب قبیلۀ اسد؛ فنیۀ شیعه، حافظ قرآن دلیر کاتب خوش خط، نسب‌شناسی مجادله‌گر، نخستین مناظره‌گر در باره تشیع، بهترین تیرانداز بین اسدیان، سوازکاری شجاع، دیندار و بخشنده بود. او نخستین شاعر اهل بیت علیهم السلام بود که در حقّ وی از سوی آن خاندان، ستایش‌های ارزشمندی صادر شده است. در سال ۶۰ ق، به دنیا آمد و در سال ۱۲۶ ق، درگذشت.

ثُمَّ عَلَيَّ الْخَيْرِ مَوْلَاكُمْ

ذَكَرَهُمْ هَجَّجَ أَحْزَانِي

فَبَكَى، ثُمَّ قَالَ عليه السلام: مَا مِنْ رَجُلٍ ذَكَرْنَا أَوْ ذُكِرْنَا عِنْدَهُ فَخَرَجَ مِنْ عَيْنَيْهِ مَاءٌ وَلَوْ قَدَرَ
مِثْلَ جَنَاحِ الْبَعُوضَةِ، إِلَّا بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتاً فِي الْجَنَّةِ، وَجَعَلَ ذَلِكَ حِجَاباً بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّارِ.
فَلَمَّا بَلَغْتُ إِلَى قَوْلِي:

مَنْ كَانَ مَسْروراً بِمَا مَسَّكُمْ

أَوْ شَاقِباً يَوْماً مِنَ الْآنِ

فَقَدْ ذَلَلْتُمْ بَعْدَ عِزِّ فَمَا

أَدْفَعُ ضَيْماً حِينَ يَفْشَانِي

أَخَذَ بِيَدِي وَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرِ لِلْكَفَيْتِ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ. فَلَمَّا بَلَغْتُ إِلَى قَوْلِي:

مَتَى يَقُومُ الْحَقُّ فَيُكْمِ مَتَى

يَقُومُ مَهْدِيكُمْ التَّانِي

قَالَ: سَرِيعاً إِنْ شَاءَ اللَّهُ سَرِيعاً. ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا الْمُسْتَهْلِ^١، إِنَّ قَائِمَنَا هُوَ التَّاسِعُ مِنْ وُلْدِ

الْحُسَيْنِ عليه السلام؛ لِأَنَّ الْأَيْمَةَ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله اثْنَا عَشَرَ، وَهُوَ الْقَائِمُ ...^٥.

١. هي كنية الكفيت.

٥. راجع: تمام الحديث في ج ٨ ص ٨٦ ح ١٢٢٥.

و آن‌گاه علی، خوب و مولای شما

که یادشان اندوه‌هایم را بر می‌انگیزاند.

امام علیه السلام گریست و آن‌گاه فرمود: «هیچ کس نیست که از ما یاد کند و یا ما نزد او یاد شویم و از چشمانش اشکی هر چند به کوچکی بال پشه جاری شود، مگر این که خداوند در بهشت، خانه‌ای برایش می‌سازد و آن را حجابی میان او و آتش قرار می‌دهد.»

هنگامی که کلامم به این جا رسید:

هر کس از مصیبتی که به شما رسید، شادمان باشد

با روزی از همین اکنون، شماتت‌کننده [شما] باشد

شما پس از عزت، خوار شدید، و من

نتوانستم ستم را از خودم دفع کنم: آن زمان که مرا فرا گرفت.

دست مرا گرفت و فرمود: «خداوند! گناهان گذشته و آینده کُفایت را بیامرز.» و وقتی به

این گفته ام رسیدم که:

کی حق در باره شما برپا می‌شود؟

کی مهدی دوم شما بر می‌خیزد؟

فرمود: «به زودی، إن شاء الله! به زودی.»

آن‌گاه فرمود: «ای ابو مُسْتَهَبِل^۱! قائم ما، نُهَمین از نسل حسین علیه السلام است؛ زیرا امامان پس از

پیامبر خدا، دوازده تن هستند و او (دوازدهمی)، قائم است...»^۲

۱. کنیه کفایت است.

۲. کتابة الأثر: ص ۲۴۸، بحار الأنوار: ج ۳۶ ص ۳۹۰ ح ۲، نیز، برای دیدن همه حدیث، رک: همین دانش‌نامه: ج ۸ ص ۸۷ ح ۱۴۴۵.

٦ / ٢

مُصَعَّبُ بْنُ هَبِّ النَّوْشَجَانِيِّ^١

فَإِن تَسْأَلَنِي مَا الَّذِي أَنَا دَائِنٌ
 بِهِ فَأَلْذِي أَبْيَدِيهِ مِثْلُ الَّذِي أُخْفِي
 أَدِيمُنُ بِأَنَّ اللَّهَ لَا شَيْءَ غَمْرُهُ
 قَوِيٌّ عَزِيزٌ بَارِئُ الْخَلْقِ مِنْ ضَعْفِ
 وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَفْضَلُ مُرْسَلٍ
 بِهِ بَشَرِ الْمَاضُونَ فِي مُحْكَمِ الصُّحُفِ
 وَأَنَّ عَلِيًّا بَعْدَهُ أَحَدَ عَشْرَةَ
 مِنْ اللَّهِ وَعَدُّ لَيْسَ فِي ذَلِكَ مِنْ خُلَفِ
 أَيْمُنُنَا الْهَادُونَ بَعْدَ مُحَمَّدٍ
 لَهُمْ صَفْوٌ وَذِي مَا حَيَّيْتُ لَهُمْ أَصْفِي
 ثَمَانِيَّةٌ مِنْهُمْ مَضُوا لِتَبِيْلِهِمْ
 وَأَرْبَعَةٌ يُرْجَعُونَ لِإِلْعَادِ الْمُوفِ

١. مصعب بن وهب النوشجاني المعروف بالعرون كان معاصراً للإمام الرضا عليه السلام لم يذكره . روى عنه ابنه أبو سهل النوشجاني أشعاراً متضمنة للشهادة بالرسالة والولاية والإمامة الاثنى عشر عليهم السلام والإقرار بالرجع (مستدركات علم رجال الحديث: ج ٧ ص ٢٢٨ رقم ١٣٩٤٤).

۶/۲

مصعب بن وهب نوشجانی^۱

اگر شما دو نفر از من بپرسید که من به چه باور دارم

من آنچه را که پنهان کردم، آشکار می‌کنم؛

چون معتقدم به خدا و این که خدایی جز او نیست،

قدرتمند، ارجمند، آفریدگار آفریدگان از هیچ.

و این که رسول خدا بهترین فرستاده است،

گذشتگان. او را در کتاب‌های محکم [آسمانی] بشارت دادند.

علی و پس از او یازده فرزندش

از جانب خدا وعده داده شده‌اند. و در این، تخلفی نیست.

اینان پیشوایان هدایتگر ما، پس از محمد هستند.

خالصانه‌ترین علاقه من متعلق به آنهاست تا زمانی که زنده‌ام.

هشت تایی آنها راه خود را رفتند و رحلت کردند

و چهار نفرشان در پی آنها کامل‌کننده [دوازده] هستند.

۱. مصعب بن وهب نوشجانی، معروف به حرون، از شعرای قرن دوم و معاصر امام رضا علیه السلام است. نام وی در منابع رجالی نیامده است. پسرش ابو سهل نوشجانی از او اشعاری نقل می‌کند که متضمن شهادت به رسالت و ولایت و امامت دوازده امام معصوم و اقرار به رجعت است.

وَلِي يُقَفُّ بِالرَّجْعَةِ النَّحْقُ مِثْلَمَا

وَوَقَّتْ يَرْجِعُ الطَّرْفِ مِثْنِي إِلَى الطَّرْفِ

٧ / ٢

الْوَرْدُ بْنُ زَيْدِ الْأَسَدِيِّ^١

مَتَى الْوَلِيدُ بِسَامَرَاءَ إِذَا بُنِيتَ

يَبْدُو كَمِثْلِ شِهَابِ اللَّيْلِ طَلَّاعُ

حَتَّى إِذَا قَدَّزَتْ أَرْضُ الْعِرَاقِ بِهِ

إِلَى الْجِجَارِ أَنْخَاوُهُ بِجَجَاعِ

وَعَابَ سَبْتًا وَسَبْتًا مِنْ وِلَادَتِهِ

مَعَ كُلِّ ذِي جَوِّ بِأَرْضِ قَطَّاعِ

لَا يَأْمُونَ بِهِ الْجَوَابُ قَدْ نَبِعُوا

أَسْبَاطَ هَارُونَ كَيْلَ الصَّاعِ بِالصَّاعِ

شَبِيهُ مُوسَى وَعِيسَى فِي مَغَايِمَا

لَوْ عَاشَ عُمَرُيْهُمَا لَمْ يَنْعِهِ نَاعِ

تَسِيَمَةُ الثُّقَبَاءِ الْمُسْرِعِينَ إِلَى

مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ كَانُوا خَيْرَ سُرَاعِ

١- الوردي بن زيد بن أبي المستهل الأسدي: هو أخو انكسيت الشاعر. من أصحاب الباقر والصادق عليهما السلام. حسن العقيدة. شديد الموالاة لآل محمد عليهم السلام توفي حدود سنة ١٤٠هـ رجال الطوسي: ص ١٤٨ الرقم ١٤٣٩ و ص ٣١٧ الرقم ٤٧٢٧، مستدركات علم رجال الحديث: ج ٨ ص ٩٩ الرقم ١٥٤٨٣، أعيان الشيعة: ج ١٠ ص ٢٧٤. معجم رجال الحديث: ج ١٩ ص ١٩١، تنفح المقال: ج ٣ ص ٢٧٨ الرقم ١٢٤٤٣.

من به بازگشت حق [به اهل آن] یقین دارم

به همان سان که به چرخش چشم از یک سو به سوی دیگر اعتماد دارم.^۱

۷/۲

ورود بن زید اسدی^۲

زاده سامرا از دورانی که این شهر بنا شده

همانند شهاب آسمانی شب می‌درخشد.

تا این که سرزمین عراق او را به حجاز تاراند

و او را در جایی ناخوش و تنگ جای دادند.

روزگارانی پنهان شد، و از روزگار ولادتش

با هر گردش کننده در زمین می‌چرخد.

سیر کنندگان در زمین که از نوادگان هارون

گام به گام پیروی کردند، با او دلزده و کسل نمی‌شوند.

همانند موسی و عیسی است در غیبتشان

و اگر عمر آن را دو هم داشت. هیچ آورنده خیر مرگی، خیر مرگ او را نمی‌داد.

او بازمانده نقیبان است که شتافتند

به سمت موسی بن عمران و بهترین شتابندگان بودند

۱. مقضب الأثر: ص ۴۸، بحار الأنوار: ج ۵۲ ص ۱۴۴.

۲. ورود بن زید بن ابی مستهل اسدی: (م ح ۴۰) از اصحاب امام باقر علیه السلام و امام صادق علیه السلام مانند برادرش کمیت شاعر، از علاقه‌مندان و دوستان اهل بیت علیهم السلام بود.

أَوْ كَالْعَيُونِ إِلَى يَوْمِ الْعَصَا انْفَجَرَتْ

فَانصَاعَ مِنْهَا إِلَيْهِ كُلُّ مُنصَاعٍ

إِنِّي لَأَرْجُو لَهُ زُؤِيًا فَادْرِكُهُ

حَتَّى أَكُونَ لَهُ مِنْ خَيْرِ أَتْبَاعِ

بِذَلِكَ أَنْبَأَنَا الرَّأُوُونَ عَنِ نَفْرٍ

مِنْهُمْ ذَوِي خَشْيَةِ اللَّهِ طُوعًا

زَوَاتَهُ عَنْكُمْ زُرَاةَ الْحَقِّ مَا سَرَعَتْ

أَبَاؤُكُمْ خَيْرُ آبَاءٍ وَشُرَاعِ

یا همانند چشمه‌های جوشیده از سنگ‌ها در روز کوبیدن عصا
 که مردم [با وجود آن چشمه‌ها] از آنها به سری وی باز گشتند.
 من در انتظار رؤیت اویم تا به خدمتش برسم
 و از بهترین پیروان او شوم.
 راویان چنین چیزی را به ما از کسانی خبر دادند
 که در میان آنها خداترسانی مطیع هستند.
 از شما راویان حق روایت کرده‌اند
 چیزی را که پدارتنان - که بهترین پدران و شارعان هستند - تشریح کرده‌اند.^۱

۱. مقتضب الأثر: ص ۴۶، بحار الأنوار: ج ۴۶ ص ۳۴۶.

الفصل الثالث

مَنَاجِحُ مِّنْ أَشْعَارِ الْقَرْنِ الثَّالِثِ

١ / ٣

الإمام الرضا عليه السلام

دَخَلَ دِعْبِلُ بْنُ عَلِيٍّ الْخُرَاعِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى
الرِّضَاءِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّي قَدْ قُلْتُ فِيكُمْ قَصِيدَةً وَآلَيْتُ عَلَى
نَفْسِي أَنْ لَا أُنْشِدَهَا أَحَدًا قَبْلَكَ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ هَاتِهَا فَأَنْشِدْهَا -

مَدَارِسُ آيَاتِ خَلْتِ مِنْ تِلَاوَةٍ

وَ مَنَزَلُ وَخِي مُفْقِرُ الْعَرَصَاتِ

فَلَمَّا بَلَغَ إِلَى قَوْلِهِ -

أَرَى فَتَنَهُمْ فِي غَمَرِهِمْ مُتَقَمِّمًا

وَ أَيْدِيَهُمْ مِنْ فَتْنِهِمْ صَفِيرَاتِ

بَكَى أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَاءُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَالَ صَدَقْتَ يَا خُرَاعِيُّ فَلَمَّا بَلَغَ إِلَى قَوْلِهِ -

فصل سوم
سروده یابی از شاعران قرن سوم
۱/۳
امام رضا علیه السلام

دعبل بن علی خزاعی، در مرو، خدمت امام رضا علیه السلام رسید و گفت: ای پسر پیامبر خدا! من در باره شما قصیده‌ای گفته‌ام و با خود، عهد کرده‌ام که آن را پیش از شما برای هیچ کس نخوانم.

[امام علیه السلام] فرمود: «بخوان».

دعبل، شروع به خواندن کرد:

حلقه‌های تلاوت قرآن تهی گشته‌اند

و جایگاه وحی بی سکنه گردیده است.

و چون به این بیت رسید:

می‌بینم غنائم آنان در میان غیر آنها تقسیم شده

و دستان آنها از غنائم خودشان خالی است.

امام رضا علیه السلام گریست و فرمود: «ای خزاعی! راست گفتی».

و چون به این بیت رسید:

إِذَا وَرَبُّرُوا مَدُّوَا إِلَى وَاتِرِهِم

أَكْفَا عَنِ الْأَوْتَارِ مُنْقِضَاتٍ

جَعَلَ أَبُو الْحَسَنِ ع يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ وَهُوَ يَقُولُ أَجَلُ وَاللَّهِ مُنْقِضَاتٍ فَلَمَّا بَلَغَ إِلَى

قَوْلِهِ -

لَقَدْ خِفْتُ فِي الدُّنْيَا وَ أَيَّامِ سَعِيهَا

وَ أَيُّهَا لِأَرْجُو الْأَمْنَ بَعْدَ وَفَاتِي

قَالَ لَهُ الرِّضَاءُ ع آمَنَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْفَرَجِ الْأَكْبَرِ فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى قَوْلِهِ -

وَ قَبْرُ بِبَغْدَادَ لِنَفْسِ زَكِيَّةٍ

تَضَمَّنَهُ الرَّحْمَنُ فِي السَّرْفَاتِ

قَالَ لَهُ الرِّضَاءُ ع أَلَمْ أَلْحِقْ لَكَ بِهَذَا الْمَوْضِعِ بَيْنَيْنِ بِهِمَا تَمَامُ قَصِيدَتِكَ فَقَالَ بَلَى يَا

ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ ع:

وَ قَبْرُ بِطُوسٍ يَأْلَهَا مِنْ مُصِيبَةٍ

تَوَقَّدَ فِي الْأَخْشَاءِ بِالْحَرْفَاتِ

إِلَى الْحَشْرِ حَتَّى يَبْعَثَ اللَّهُ قَانِمًا

يُفْرِجُ عَنَّا أَلْهَمَّ وَالْكَرْبَاتِ

آن‌گاه که مورد ستم قرار گرفتند، دست به کمان بردند:

اما دستانی که بسته [و ناتوان از کشیدن کمان] بود،

امام رضا علیه السلام دست‌های خود را به هم می‌مالید و می‌فرمود: «آری، به خدا سوگند دست‌ها

بسته بود». و چون به این بیت رسید:

من در دنیا و روزهای تلاش آن، هراسان بودم

و امیدوارم که پس از وفاتم در امان باشم،

امام رضا علیه السلام فرمود: خداوند تو را در روز قیامت در امان بدارد.

وقتی دعبل به این بیت رسید:

و قبری در بغداد متعلق به نفس زکّیه است

که خداوند آن را در میان غرفه‌های بهشت قرار داده است،

امام رضا علیه السلام به او فرمود: «آیا من به این جادو بیت ملحق نکم تا قصیده‌ات تکمیل شود؟».

او گفت: بفرمایید، ای پسر پیامبر خدا! امام علیه السلام فرمود:

قبری در طوس است و مصیبتش

درون انسان را شعله‌ور می‌کند،

تا روز محشر، تا آن‌که خدا، قائم را برانگیزد

و غم‌ها و اندوه‌ها را از ما بردارد!.^۱

۱. کمال الدین: ص ۳۷۴ ح ۶، عیون أخبار الرضا علیه السلام: ج ۲ ص ۲۶۲ ح ۳۴، المصنّف، ابن شهر آشوب: ج ۴ ص ۳۳۸ (با عبارت مشابه)، إعلام الوری: ج ۲ ص ۶۶، بحار الأنوار: ج ۴۹ ص ۲۳۹ ح ۹.

٢ / ٣

دَعْوَةُ الْخَزَاعِيِّ ١

فَلَوْ لَا الَّذِي أَرْجُوهُ فِي الْيَوْمِ أَوْ عَدِي
تَقَطَّعُ نَفْسِي إِثْرَهُمْ حَسْرَاتٍ
خُرُوجِ إِمَامٍ لَامِحَالَةَ خَارِجٍ
يَقُومُ عَلَى اسْمِ اللَّهِ وَالتَّبَرُّكَاتِ ٢
يُمَيِّزُ فِينَا كُلَّ حَقٍّ وَبَاطِلٍ
وَيَجْزِي عَلَى التَّعَمَّاءِ وَالتَّقِيمَاتِ
فَيَا نَفْسَ طَيْبِي ثُمَّ يَا نَفْسَ قَابِئِي
فَتَغَيِّرُ بَعِيدٍ كُلِّ مَا هَوَاتِ
وَلَا تَجْزَعِي مِنْ مُدَّةِ الْجَوْرِ إِنْسِي
أَرَى قُسُوتِي قَدْ آذَنْتِ بِثَبَاتِ
فَإِنْ قَرَّبَ الرَّحْمَنُ مِنْ يَلِكِ مُدَّتِي
وَأَخَّرَ مِنْ عُمْرِي وَوَقْتِ وَفَاتِي

١. أبو علي دعبل بن علي بن رزين الخزاعي. ولد سنة ١٤٨ ق، كان شاعراً أديباً، وبعد من أكاير شعراء القرن الثالث. وكان شديد الحب والولاء لأهل البيت (ع)، حتى كان يُسَمَعُ منه وهو يقول: «أنا أحمل خشيتي على كنفِي منذ خمسين سنة، لست أجد أحداً يصلبني عليها؛ وذلك لشدة ذمِّه عن أهل البيت النبوي الطاهر والوقية في مناوئهم». وله القصيدة التائية المعروفة التي أنشدها الإمام الرضا (ع).

قال الجاحظ: سمعت دعبل بن علي يقول: مكثت نحو ستين سنة، ليس من يوم ذرُّ شارقه إلا وأنا أقول فيه شعراً. واستشهد ظلماً وعدواناً وهو شيخ كبير سنة ٢٤٦ ق في نواحي الأهواز، وحُمل إلى الشوش ودفن بها (راجع: الغدير: ج ٢ ص ٣٤٣).

٢. ورد في بعض نسخ عيون أخبار الرضا (ع) (منها نسخة عبدالرزاق المقرّم كما نقلها في كتابه ولادة القائم ونسخة مكتبة الإمام أمير المؤمنين في النجف كما نقلها العلامة الأميني في الغدير) وفي بعض نسخ كمال الدين، صدوق (منها نسخة مجلس سنا التي تُحفظ الآن في مكتبة مجلس الشورى بطهران ونسخة المقرّم المذكورة في كتابه المشار إليه) أن الإمام الرضا (ع) لما سمع هذا البيت قام ووضع يده على رأسه وقال: «اللهم عجل فرجه وسهّل مخرجه».

۲/۳

دعبل خزاعی^۱

اگر آن کسانی که به آنها امروز یا فردا امید دارم نبودند،
 در پی حسرت آنان، قالب تهی می‌کردم.
 ظهور امامی که ناگزیر ظهور خواهد کرد
 و به نام خداوند و با برکت‌ها به پا می‌خیزد.^۲
 در میان ما هر حق و باطلی را روشن می‌کند
 و به نعمت‌ها و نعمت‌ها جزا می‌دهد.
 ای جان من! شاد باش و شادمان
 برای آمدن آن که آمدنش دور نیست
 و بی تابی مکن از دوام ستم؛
 چرا که تو انم را می‌بینم که فرمان به پایداری می‌دهد.
 اگر خدای مهربان این زمان مرا نزدیک گرداند
 و عمرم را طولانی کند و زمان در گذشتم را تأخیر بیندازد،

۱. ابو علی دَعْبِل بن علی بن رزین خُزاعی، در سال ۱۴۸ ق، زاده شد. وی، شاعر و ادیب بود و از برترین شاعران قرن سوم هجری به شمار می‌رود. وی به اهل بیت علیهم‌السلام، فراوان مهر می‌ورزید. از وی شنیده شد که می‌گفت: «من، پنجاه سال است که چوبه دار خود را بر دوش می‌کشم؛ اما کسی نیافتم که مرا بر آن ببویزد»؛ چرا که پیوسته از خاندان نبوت، به شدت، دفاع می‌کرد و با مخالفان آنان، مبارزه می‌نمود. وی، قصیده مشهور «تائیه» خود آقصیده «مدارس آیات» را برای امام رضا علیه‌السلام خواند.

۲. جاحظ گفته است: شنیدم که دَعْبِل بن علی می‌گوید: «شصت سال است که هیچ روزی را بدون سرودن شعری نگذرانده‌ام». وی به سال ۲۴۶ ق، در کهن سالی، مظلومانه در حومه اهواز به شهادت رسید و پیکرش را به شوش دانیال، حمل کردند و در آن جا به خاک سپردند. امروزه، بازگاہ با شکوهی بر مزار وی ساخته شده است. ۳. در بعضی نسخه‌های عیون اخبار الرضا (از جمله نسخه عبد الرزاق مرقم، یاد شده در کتابش ولادة القائم و نسخه کتاب‌خانه امیرالمؤمنین نجف که علامه امینی در القدر از آن نقل کرده است) و نیز در بعضی نسخه‌های کمال الدین صدوق (از جمله نسخه مجلس سنا که اکنون در کتاب‌خانه مجلس در تهران نگهداری می‌شود و نسخه عبد الرزاق مرقم که در کتاب پیش گفته‌اش از آن نقل کرده است)، این روایت دیده می‌شود که: امام رضا علیه‌السلام چون این بیت را شنید، به پا خاست و دست بر سر گذاشت و فرمود: «پروردگارا! فرجش را نزدیک و خروجش را آسان گردان».

شَفِيْتُ وَلَمْ أَنْرُكْ لِنَفْسِي غُصَّةً
وَرَوَيْتُ مِنْهُمْ مُنْصَلِي وَقِنَاتِي

٣/٣

أَبُو تَمَّامٍ الطَّائِي^١

رَبِّيَ اللهُ وَالْأَمِينُ نَبِيِّي
صَفْوَةَ اللهِ وَالْوَصِيَّ إِمَامِي
ثُمَّ سِبْطًا مُحَمَّدٍ تَالِيَاةُ
وَعَلِيٍّ وَبَاقِرِ الْعِلْمِ حَامِي
وَالْتَقِيَّ الرَّكْبِيَّ جَعْفَرَ الطَّيِّبِ
مَا أُوئِيَ لَهُ انْمَقَرُّ وَالْمَقَامُ
ثُمَّ مُوسَى ثُمَّ الرَّضَا عَلَمَ الْفَضْلِ
الَّذِي طَالَ سَائِرَ الْأَعْلَامِ
وَالْمُصَفَّى مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ
وَالْمَعْرَى مِنْ كُلِّ سُوءٍ وَذَامِ
وَالرَّكْبِيُّ الْإِمَامُ مَعَ نَجْلِهِ الْقَائِمِ
مَوْلَى الْأَنْبَاءِ نَوْرَ الظُّلَامِ
أُبْرَزْتَ مِنْهُ زَافَةَ اللهِ بِالتَّامِ
لِتَرْكِ الظُّلَامِ بِدَرِّ التَّمَامِ.

١. أبو تمام حبيب بن أوس بن العارث بن قيس الطائي: ولد أيام الرشيد. أسلم وكان نصرانياً، كان واحد عصره في ديباجة لفظه وفصاحة شعره. وفي تاريخ وفاته خلاف بين سنة ٢٢٨ و ٢٣١ و ٢٣٢ هـ (راجع: سير أعلام النبلاء: ج ١١ ص ٦٣ الرقم ٢٤).

شفا می‌یابم، و به خودم اندوهی راه نمی‌دهم
و شمشیر و نیزه‌ام را با خون دشمنان سیراب می‌کنم.^۱

۳/۳

ابوتام طائی^۲

الله پروردگارم، و امین پیامبر من است
برگزیده خدا، و وصی امام من است.
سپس دو سبط محمد در پی وصی او
و آنگاه علی و باقر علم که حامیان [دین] اند
و تقی زکی جعفر پاک
جایگاهی دارد و قرارگاه و مقامی.
آن‌گاه موسی، و سپس رضا نماد فضل
که بر دیگر اعلام سر است
و محمد بن علی پاک
عاری از هر بدی و مذمت
و امام زکی با فرزندش قائم،
مولای مردمان، که روشنی تاریکی‌ها بیاورد.
از او مهربانی خداوند به بندگان آشکار می‌شود
به منظور ترک تاریکی‌ها که بدر تمام است.^۳

۱. کشف الغمّة: ج ۳ ص ۱۱۷، روضة الواعظین: ص ۲۹۳، بحار الأنوار: ج ۴۹ ص ۲۵۰، سیمای امام مهدی در آئینه شعر عربی: ص ۹۱.

۲. ابو تمام، حبیب بن اوس بن حارث بن قیس طائی، در ایام هارون الرشید عباسی به دنیا آمد. ابتدا مسیحی بود و سپس اسلام آورد و در روزگار خویش در خوش‌کلامی و فصاحت شعری، یگانه بود در تاریخ درگذشت وی. بین سال‌های ۲۲۸، ۲۳۱ و ۲۳۲ ق. اختلاف است.

۳. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۱۲.

٤ / ٣

ابن الرومی^١

اجْتَوَا بَنِي الْعَبَّاسِ مِنْ شَنَايَكُم
 وَشُدُّوا عَلَيَّ مَا فِي الْعِيَابِ وَأَشْرَجُوا
 وَخَلَّوْا وُلاةَ الشُّوءِ مِنْكُمْ وَعَنَّهُمْ
 فَأَخْرَجَ بِهِمْ أَنْ يَغْرَقُوا حَيْثُ لَجَّجُوا
 نَظَارِ لَكُمْ أَنْ يُرْجِعَ الْحَقُّ رَاجِعُ
 إِلَى أَهْلِهِ يَوْمًا فَتَشْجُوا كَمَا شَجُوا
 عَلَيَّ حِينَ لَا عُذْرِي لِمُعْتَذِرِكُمْ
 وَلَا نَكْمُ مِنْ حُجَّةِ اللَّهِ مَخْرَجُ
 فَلَا تُلْقِحُوا الْآنَ الضَّغَائِنَ بَيْنَكُمْ
 وَبَيْنَهُمْ إِنَّ اللِّوَاقِحَ تُنْتِجُ
 عُورَتُمْ لِأَنَّ صَدَقْتُمْ أَنَّ حَالَهُ
 تَدُومُ لَكُمْ وَالذَّهْرُ لَوْنَانِ أَخْرَجُ

١. أبو الحسن علي بن عباس بن جريح مولى عبيد الله بن عيسى، الشهير بابن الرومي، وند ببغداد سنة (٢٢١ق)، شعره الكثير الطافح بروق البلاغة قد أربى على سبائك التبر حسنا وبهاء، فكان فنانا بارعا، أوتى ملكة التصوير ولطف التخيل والتوليد وبراعة اللعب بالمعاني والأشكال، وكان ذا حظ وافر في اللغة. وقصائده دأته على تبخره في اللغة وإحاطته الواسعة بغير مفرداتها وأوزان اشتقاقها وتصريفها وموقع أمثالها. وليس في شعر العربية من تبدو هذه الشواهد في كلامه بهذه الغزارة والدقة غير المترجم والمعري، عاش ابن الرومي حياته في بغداد، وتوفى في جمادى الأولى سنة ٢٨٣ق (راجع: القدير: ج ٣ ص ٥١).

۴ / ۳

ابن رومی^۱

ای بنی عباس دشمنی و کینه‌تان را بپوشانید
 و صندوق‌ها [ی حقد] را ببندید و بندها [ی دشمنی] را محکم کنید.
 جلو والیان بد و کژی‌هایشان را باز کنید
 که شایسته‌اند در همان منجلابی که فرو رفته‌اند غرق شوند
 در انتظار بمانید تا روزی بازگردانندهٔ حق، آن را به اهلش بازگرداند
 و شما همان گونه که آنان نوای اندوهناک سر دادند نغمهٔ غم‌انگیز سر بدهید
 آن گاه که عذر خواهان عذری نداشته باشد
 و از حجت خداوند راه‌گریزی نداشته باشید
 اکنون میان خود و آنان تخم کینه مپاشید
 که حامله شده‌ها به کینه‌وزی، کینه زایمان می‌کنند
 فریب خوردید اگر دوام دولتتان را راست پنداشته‌اید
 و بدانید که روزگار دو رویه دارد و جابه‌جا می‌شود.

۱. ابو الحسن غنی بن عباس بن جریج، از آزادشدگان عبیدالله بن عیسی و مشهور به «ابن رومی» است. سال ۲۲۱ق، در بغداد به دنیا آمد. شعرش سرشار از نکته‌های بلاغی است و در زیبایی و درخشنده‌گی، چون زنجیره‌ای طلایی است. وی شاعری فنی و زیردست و برخوردار از توان چهره‌پردازی و ظرافت تخیل و آفرینش، و در بازی با معانی و ساختارهای لفظی چیرهدست بود و در لغت، حظی وافر داشت. قصیده‌های وی بر تبحرش در زبان و احاطه‌اش بر لغت و وزن‌های شعر و کاربرد آنها و جایگاه مثل‌ها دلالت دارد و جز وی و مغزی، در شعر عربی کسی پیدا نمی‌شود که شاهد مثال‌هایی را به این دقت و فراوانی به‌کار گرفته باشد. وی زندگی‌اش را در بغداد گذراند و در جمادی الاولی، سال ۲۸۳ق، درگذشت.

لَعَلَّ لَهُمْ فِي مُنْطَوَى الْغَيْبِ ثَابِرًا

سَيَسْمَوُ لَكُمْ وَالضُّبْحُ فِي اللَّيْلِ مُوَجِّجٌ

بِمَجْرِ تَضْيِيقِ الْأَرْضِ مِنْ زَفَرَاتِهِ

لَهُ زَجَلٌ يَنْفِي الْوُحُوشَ وَهَزْمَجٌ

إِذَا شِيمَ بِالْأَبْصَارِ أَبْرَقَ بِبَيْضُهُ

بِوَارِقٍ لَا يَسْطِيبُهُنَّ الْمُخَمَّجُ

تُؤَامِضُهُ شَمْسُ الضُّحَى فَكَأَنَّمَا

يُورِي الْبَحْرُ فِي أَعْرَاضِهِ يَتَمَوَّجُ

لَهُ وَقْدَةٌ بَيْنَ السَّمَاءِ وَبَيْنَهُ

تُحِلِّمُ بِهِ الطَّيْرُ الْعَوَافِي فَتَهْرَجُ

إِذَا كَرَّ فِي أَعْرَاضِهِ الطَّرْفُ أَعْرَضَتْ

جِرَاحٌ تَحَارُّ الْعَيْنُ فِيهَا فَتَحْرَجُ

يُؤَوِّدُهُ رِكَانَانِ تَبْتَانِ رَجَلُهُ

وَخَيْلٌ كَأَرْسَالِ الْجَرَادِ وَأَوْشَجُ

تَدَانُوا فَمَا لِنَنْفَعِ فِيهِمْ خِصَاصَةٌ

تُنْفِئُهُ عَنِ خَيْلِهِمْ حِينَ تُرْهِجُ

فَيَدْرِكُ نَارَ اللَّهِ أَنْصَارُ دِينِهِ

وَاللَّهُ أَوْشٌ آخِرُونَ وَخَزْرَجُ

وَيَقْضِي إِمَامُ الْحَقِّ فِيكُمْ قَضَاءَهُ

تَعَامًا وَمَا كُلُّ الْخَوَامِلِ تُخَدِّجُ

شاید آنان در تحولات پنهانی، انقلابی داشته باشند
 که بر شما فائق آید، و صبح در شب فرو می‌رود و آن را پایان می‌دهد.
 با سپاهی که عرصه زمین از غرش آن تنگ شود
 و غرش صدایشان حیوانات وحشی را فراری دهد.
 اگر با دیده‌های بینا شمشیرهایشان دیده شود
 چنان برق زنند که کسی نتواند به آنها بنگرد
 و تابش خورشید بر آنها چنان بنابد
 که گویی دریایی مواج است.
 بین او و آسمان، نورفروزان است
 که اگر پرندگان بتوانند به آن جا برسند از شدت داغی آن فرو افتند.
 اگر کسی به اطراف آن سپاه نگاه کند
 همانند جنگلی را ببیند که دیده با دیدن آن حیرت زده شود و از نگاه باز ماند.
 در گروه او را کمک می‌کنند: پیاده نظام
 و سواره نظامی که همچون دسته‌های مور و ملخند.
 چون نزدیک هم شوند، چنان گرد و غباری به پا کنند که برای خواباندن آن چیزی نباشد
 آن هنگام که اسبانشان گرد و غبار برافروزند.
 انصار دین خدا، انتقام خون خدا را می‌گیرند
 و خداوند را اوس و خزرج دیگری است.
 پیشوای به حق، در میان شما داوری کاملی خواهد داشت
 و چنان نیست که همه زنان باردار زودتر از موعد بزایند.

عَلَيْهَا رِجَالُ كَاللِّيُوثِ بَسَائَتْ

بِأَمْنَانِهِم بُتْنِي الْأَبْيُّ قَيْعَنْجُ

٥/٣

أَسْلَمَ بِنُ مَهْزُورِ الظُّهُورِيِّ^١

إِذَا مَا بَلَغْتَ الصَّادِقِينَ بَنِي الرِّضَا

فَحَسْبِكَ مِنْ هَادٍ يُشِيرُ إِلَى هَادٍ

مَقَاوِيلُ إِنْ قَالُوا، بِهِالِيلُ إِنْ دُعُوا

وَفَاءٌ بِمِيعَادٍ، كُفَاءٌ بِمُرْتَادٍ

إِذَا أَوْعَدُوا أَعْفُوا وَإِنْ وَعَدُوا وَقُوا

فَهُمْ أَهْلُ فَضْلٍ عِنْدَ وَعْدٍ وَإِعَادٍ

يَنْبِغُ عِلْمِ اللَّهِ أَطْوَادُ دِينِهِ

فَهَلْ مِنْ نَفَادٍ إِنْ عَلِمْتَ لِأَطْوَادٍ

نُجُومٌ إِذَا نَجَّمَ حَبَا، مِثْلُهُ بَدَا

فَصَلَّى عَلَى الْخَائِي الْمُهَيَّمِ وَالْبَادِي

عِبَادَ لِمَوْلَاهُمْ، مَوَالِي عِبَادِي

شُهُودٌ عَنْتَهُمْ يَوْمَ حَشْرِ وَإِشْهَادٍ

١. ابوالغوث اسلم بن مهزور الظهوي منجی (م ٢٥٤ق) كان ادبياً و شاعراً و من المحبين لاهل بيت (ع)

بر آنان شیر مردانی خشمگین حاکم باشند

که با چنان مردان، شجاعان توانمند را به زانو درآورند.^۱

۵ / ۳

اسلم بن مهوز طهوی^۲

چون از [راه‌نمایی‌های] فرزندان راستگویی [امام] رضا بهره‌مند شدی،

تو را همین بس که هر یک از آن هادیان، به هادی بعد از خود رهنموت می‌کند.

اگر سخن بگویند، خوش‌سخنند و اگر از آنها درخواست شود،

خوش‌رو و خوش‌برخورددند. به وعده وفا می‌کنند و حاجت‌ها را روا.

اگر تهدید کنند، گذشت می‌کنند، و اگر وعده دهند، وفا می‌کنند

پس آنها در وعید و وعده اهل فضل‌اند.

چشمه‌های علم خدا و کوه‌های دین اویند.

پس اگر بفهمی؛ آیا برای کوه‌ها پایانی است؟

آنان همچون ستارگانی هستند که هرگاه یکی از آنها پنهان شود، ستاره‌ای همانند آن ظهور می‌کند

و بر آن که پنهان شده و بر آن که ظهور کرده، خداوند، نگه دارنده [دین] درود می‌فرستد.

آنان بندگان مولایشان، و سرپرستگان بندگان اویند

و در روز حشر و روز گواهی، گواهانی بر ایشان خواهند بود.

۱. معانی الطالبین: ص ۴۲۷، حیاة الإمام محمد مهدی علیه السلام: ص ۲۲۸.

۲. ابوابتوت اسلم بن مهوز طهوی منبجی، ادیب و شاعر و از محبین اهل بیت علیهم السلام در گذشته به سال ۲۵۴ ق است.

هُم حُجَجُ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ مَتَى

عَدَدَتْ فَنَابِي عَشْرَهُ هُمْ خَلْفُ الْهَادِي

بِمِيلَادِهِ الْأَنْبَاءُ جَاءَتْ شَهِيرَةٌ

فَأَعْظَمَ بِمَوْلُودِهِ وَأَكْرَمَ بِمِيلَادِهِ

٦ / ٣

عَلِيُّ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْخَوَافِيُّ^١

أَمَسَتْ نُجُومٌ سَمَاءِ الدِّينِ أَفْلَةٌ وَظَلَّ أَسَدُ النُّرَى قَدْ ضَمَّهَا الْخَيْسُ

غَابَتْ نَمَانِيَّةٌ مِنْكُمْ وَأَرْبَعَةٌ يُرْجَى مَطَالِعُهَا مَا حَنَّتِ الْعَيْسُ

حَتَّى مَتَى يَنْظَهُرُ الْحَقُّ الْمُنِيرُ بِكُمْ فَالْحَقُّ فِي غَيْرِكُمْ دَاجٍ وَمَطْمُوشُ

٧ / ٣

مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الصَّيْرِيُّ^٢

عَشْرُ نُجُومٍ أَقَلَّتْ فِي فُلِكِهَا وَيُطَلِّعُ اللَّهُ لَنَا أَمْنَالَهَا

١. علي بن أبي عبدالله (عبدالله الخوافي) كان شاعراً، فاضلاً وكان من اصحاب الرضا عليه السلام، يرثيه الرضا عليه السلام اعون اخبار الرضا عليه السلام: ج ٢ ص ٢٨٠، مقتضب الاثر: ص ٤٧، المناقب لابن شهر آشوب: ج ٤ ص ٣٥٩.

٢. محمد بن اسماعيل بن صالح الصميري، القمي توفي سنة ٢٥٥ ق كان اديباً شاعراً من اصحاب الهادي عليه السلام له قصيدة يرثي الهادي ويعزى بها العسكري عليه السلام (اعيان الشيعة: ج ٩ ص ١٢٣، رجال الطوسي: ص ٣٩٢ ش ٥٧٧٩، قاموس الرجال: ج ٩ ص ١٢٠ ش ٦٤٥٩).

آنان حجت‌های دوازده‌گانه خدایند و هرگاه آنان را شمارش کنی،
دوازدهمین از ایشان، جانشین [امام] هدایتگر است.
اخبار مشهوری در میلاد وی وارد شده؛
پس بزرگ‌دار این مولود را و مگرامی‌دار آن میلاد را!^۱

۶ / ۳

علی بن عبدالله خوانی^۲

ستارگان آسمان دین، افول کردند
و شیران زمین در پیشه‌ها، ماندگار شدند.
هشت تن از شما رفته‌اند، و چهارتن دیگر
امید طلوعشان هست تا زمانی که شتر بانگ بر می‌آورد.
تا زمانی که حق روشنگر به وسیله شما آشکار شود
و حق در غیر شما، ظلمانی و محو شدنی است.^۳

۷ / ۳

محمد بن اسماعیل صیری^۴

ده ستاره از فلکشان افول کردند
و خداوند همانند آنها را برای ما می‌تاباند.

۱. الادب فی ظلّ الشیخ: ص ۱۸۶.

۲. علی بن ابی عبدالله خوانی (حواقی)، شاعری فاضل و از اصحاب امام رضا^{علیه السلام} است. نام وی به صورت‌های علی بن عبدالله و علی بن احمد حواقی آمده است.

۳. مقتضب الأثر: ص ۴۸، اعیان النعمه: ج ۲ ص ۳۲، بحار الأنوار: ج ۲۹ ص ۳۱۸ و ج ۹۹ ص ۵۲ ح ۱۱.

۴. محمد بن اسماعیل بن صالح الصیری، القمی در گذشته به سال ۲۵۵ ق. ادیب و شاعر اهل سبت^{سبت} و از اصحاب امام هادی^{علیه السلام} است. وی قصیده‌ای در رثا و سوگواری امام هادی^{علیه السلام} سروده که در ضمن آن، به امام حسن عسکری^{علیه السلام} تسلیت می‌گوید.

بِالْحَسَنِ الْهَادِي أَبِي مُحَمَّدٍ	تُدْرِكُ أَشْيَاعَ الْهُدَى آمَالَهَا
وَبَعْدَهُ مَنْ يُرْتَجَى طُلُوعُهُ	يُظِلُّ جَزَابُ الْقَلَا جَزَالَهَا
ذُو الْقَيِّبِينَ الطُّولِ الْحَقِّ الَّتِي	لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مَنْ اسْتَطَالَهَا
يَا حُجَّجَ الزَّحْمَنِ إِحْدَى عَشْرَةَ	آلَتْ بِثَانِي عَشْرَهَا آمَالَهَا

با ابو محمد حسن هادی
 بیروان هدایت به آمالشان می‌رسند.
 و پس از او کسی است که امید طلوعش هست
 عطایای پیمانده بیابان را می‌دهد.
 صاحب دو غیبت حق طولانی
 که خداوند از هر کس آن را طولانی کند نمی‌پذیرد.
 حجّت‌های یازده گانه خدای مهربان
 که با دوازدهمین حجّت به آرزوهایشان می‌رسند.^۱

الفصل الرابع

مَآذِجٌ مِّنْ أَشْعَارِ الْقُرْنِ الرَّابِعِ

١/٤

أَبُو فِرَاسِ الْهَمْدَانِي^١

شِافِعِي أَحْمَدُ النَّبِيُّ وَمَوْلَاي

عَلِيٌّ وَالْبِنْتُ وَالسُّبْطَانِ

وَعَلِيٌّ وَبَايِرُ الْعِلْمِ وَالصَّادِقُ

تُومَةُ الْأَمِينُ بِالسُّبْيَانِ

وَعَلِيٌّ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ^٢

وَعَلِيٌّ وَالْعَسْكَرِيُّ الدَّانِي

وَالْإِمَامُ الْمَهْدِيُّ فِي يَوْمٍ لَا

يَنْفَعُ إِلَّا غُفْرَانُ ذِي الْغُفْرَانِ

١. أبو فراس، الحارث بن أبي العلاء، سعيد بن حمدان بن حمدون الحمداني التغلبي. كان فرد دهره وشمس عصره أدبياً وفضلاً، وكرماً ونبلاً ومجداً، وبلاغةً وفروسيّةً وشجاعةً، وتعره مشهور، وكان الصاحب يقول: بذئ الشعر بمنك وحُتم بملك، يعني امرأ القيس وأبا فراس. كان يسكن منبج، وينتقل في بلاد الشام في دولة ابن عمه أبي الحسن سيف الدولة، واشتهر في عدّة معارك معه حارب بها الروم، وأسر مرتين. ولد سنة ٣٢٠ أو ٣٢١ ق وُقُتِل سنة ٣٥٧ ق (راجع: الغدير: ج ٣ ص ٤٠٥ وأعيان الشيعة: ج ٣ ص ٣٠٧).

٢. صححناه من كتاب «الغدير».

فصل چهارم
نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهارم

۱/۴

ابوفراس حدانی^۱

احمد پیامبر شافع و مولای من، است.

نیز علی و دختر پیامبر و دو نواده اویند

و علی و باقر علم و صادق

سپس امانتدار بیان

و علی و محمد بن علی

و علی و عسکری که همین نزدیکی‌ها است

و امام مهدی در روزی که

جز آموزش آمرزش‌گر، چیزی سودی ندارد.^۲

۱. ابو فراس حارث بن سعید بن حمدان بن حمدون حمدانی ثقفی، از ادبای بزرگ قرن چهارم. یگانه زمان خود و در فضل، ادب، کرم، بزرگی، مجد، بلاغت، زیرکی و شجاعت، خورشید روزگارش بود. شعر او مشهور است. صاحب بن عبّاد می‌گفت که: «شاعری به پادشاهی آغاز شد و با پادشاهی پایان یافت»؛ یعنی با امرؤالقیس و ابوفراس. در شهر مُشج سکونت داشت و در زمان حکومت پسر عمویش ابو الحسن سیف الدوله، در شهرهای شام می‌چرخید. در چندین جنگ، آوازه‌ای به هم زد که در آنها با رومیان جنگید و دو بار اسیر گشت. در سال ۳۲۰ یا ۳۲۱ ق. به دنیا آمد و در سال ۳۵۷ ق. کشته شد.

۲. الثعالبی، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۱۴، القدر: ج ۲ ص ۴۱۵.

١٩٣٦. وله أيضا:

أخشاهُ إلا بأحمدَ وعليَّ	نَسْتُ أَرْجُو النَّجاةَ مِنْ كُلِّ ما
ويطيه والإمامَ عليَّ	ويَئِنِّبِ النَّبِيَّ فاطمَةَ الظُّهرِ
اللهِ فَمِنَّا مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ	والتَّقِيَّ الثَّقِيَّ باقِرِّ عِلْمِ
عَلِيٍّ أَكْرَمَ بِهِ مِنْ عَلِيٍّ	وإِبنِهِ جَعْفَرُ وَموسى وَمولايِ
اللهِ ثُمَّ ابْنِهِ الزُّكِيِّ عَلِيٍّ	وَأبِي جَعْفَرٍ سَمِيِّ رَسولِ
حَقِّي مُحَمَّدٍ وَعَلِيٍّ	وإِبنِهِ القَسَكِرِيِّ والقائِمِ المَظْهَرِ
يَوْمَ عَرَضِي عَلَى الإلَهِ العَلِيِّ.	فَبِهِمْ أَرْتَجِي بُلُوغَ الأمانِ

٢ / ٤

أبو القاسم الزاهي^١

في مساي بهم وابتكاري

والدُّ الأسباطِ أنوارِ قلبي

١. علي بن إسحاق بن خلف القطان البغدادي، الشهير بالزاهي، شاعر عبقرى، تحيّر في شعره إلى أهل بيت الموحى ودان بمذهبيهم، وأكثر شعره فيهم بحيث عدّ في طبقة المجاهدين من شعرائهم، ونجالة شعره وجودة تشبيهه وحسن تصويره، لم يدخ لأرباب المعاجم منتدحا من أطرانه. ولد سنة ٣١٨ ق. وتوفى ببغداد سنة ٣٥٢ ق. وقيل: بعد سنة ٣٤٠ ق (راجع: الغدير: ج ٣ ص ٣٩١).

و نیز از اوست:

من به رهایی از هر چه می‌ترسم،
 جز به احمد و علی امیدی ندارم
 و [جز] به دختر پیامبر، فاطمه پاک
 و دو فرزند او و امام علی [بن الحسن]
 و پاک و پاکیزه شکافنده علم خدا
 در میان ما محمد بن علی
 و پسرش جعفر و موسی و مولای من
 علی و او را به بهترین صورت گرامی بدار
 و ابو جعفر هم نام رسول خدا
 و بعد پسر پاکش علی
 و پسر او عسکری و قائمی که
 حق محمد و علی را آشکار می‌کند.
 برای رسیدن به آرمان‌هایم به اینها امید بسته‌ام
 در روزی که به پیشگاه خدای والا آورده شوم.^۱

۲ / ۴

ابوالقاسم زبلی^۲

پدران اسباط، روشنایی دل من هستند

در شب‌ها و صبح‌هایم.

۱. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۱۴.

۲. علی بن اسحاق بن خلف قُطَّان بغدادی، نامبردار به «زاهی»، شاعری نابغه است که شعرش را به جانبداری از اهل بیت وحی، اختصاص داد و مذهب اهل بیت علیهم‌السلام را برگزید و چنان فراوان در باره آنان شعر سرود که از زمره شاعران اهل بیت علیهم‌السلام به حساب می‌آید. به جهت استواری شعر او و زیبایی تشبیه‌ها و خوبی تصویرگری‌هایش، معجم‌نگاران، جازه‌ای جز ستودنش ندیده‌اند. او در سال ۳۱۸ ق. در بغداد، زاده شد و در ۳۵۲ ق. یا پس از ۳۶۰ ق. از دنیا رفت.

مِنْهُمْ الْمُؤْمُومُ إِذْ لَدَعُوهُ

بِذُعَافِ الثُّمِّ نَدَعُ الشَّرَارِ

وَقَتِيلُ الطُّفُوفِ يَا تَهْفَ قَلْبِي

لِقَتِيلِ قَلِّ فِيهِ اصْطِارِي

وَالْفَتَى الشَّجَادُ وَالْبَاقِرُ الْأَمْجَدُ

وَالصَّادِقُ خِدْنُ الْوَقَارِ

ثُمَّ مَدْفُونٌ بِبَغْدَادَ يَغْتَفِي

قَبْرَهُ وَسَيِّ بِطَيْبِ الْقَزَارِ

وَالرِّضَا قَارِضٌ بِهِ ثُمَّ زُرُهُ

وَابِكِهِ بِالْهَاطِلَاتِ الْقِزَارِ

وَسَمِيَّ الْمُصْطَفَى يَا آلَ نَجْدِ

طَالَ حُزْنِي بَعْدَهُ وَافْتِكَارِي

وَعَلَى صَاحِبِ الْعَسْكَرِ الْمُفْرَجِ لِي

بَابٌ بِفَرْطِ ادِّكَارِي

وَأَخُو الْإِحْسَانِ أَعْنِي إِمَامِي

حَسَنًا وَالرُّكْنَ ذُو الْمُسْتَجَارِ

ثُمَّ مَهْدِيَّ إِلَيْهِ اشْتَبَاقِي

طَالَ وَجَدِي بِهِ وَانْبِطَارِي.

یکی از آنها را مسموم کردند آن هنگام که
اشرار او را با دادن سم کشته، رنجور کردند،
و کشته شده در طف، مایه اندوه دلم؛
کشته‌ای که با آن صبرم به پایان رسید.
سجّاد جوان‌مرد، و باقر باعظمت
و صادق که هم‌وزن وقار و آراستگی است.
سپس کسی که در بغداد دفن است و
قبر و مزار پاکش از من پنهان نگه داشته شده.
از رضا خشنود باش و آن‌گاه زیارتش کن
و برایش سیل آسا و فراوان گریه کن
و هم‌نام مصطفی، خاندان والا
اندوه و پریشانی‌ام پس از او طولانی شد
و بر آن که در عسکر بود و برایم دری گشوده شد
از شدت یاد او
و هم ردیف احسان یعنی پیشوایم
حسن و رکن مستجار
و سرانجام مهدی که مشتاق اویم
و حال و هوایم برای او طولانی شده و در انتظار اویم.^۱

۱. المصاب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۲۶.

٣/٤

الصَّاحِبُ بْنُ عَبَّادٍ

بِمُحَمَّدٍ وَوَصِيهِ وَابْنَيْهِمَا الطَّاهِرِينَ وَسَيِّدِ الْعَبَادِ
 وَمُحَمَّدٍ وَبِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَسَمِيِّ مَبْعُوثِ بِشَاطِئِ الْوَادِي
 وَعَلِيِّ الطُّوسِيِّ ثُمَّ مُحَمَّدٍ وَعَلِيِّ الْمَسْمُومِ ثُمَّ الْهَادِي
 حَسَنِ وَأَتْبَعِ بَعْدَهُ بِإِمَامَةٍ لِبُلُقَائِمِ الْمَبْعُوثِ بِشَالِجِ رِصَادِ

١٩٣٧. وله أيضاً:

بِمُحَمَّدٍ وَوَصِيهِ وَابْنَيْهِمَا وَبِعَبَادٍ وَبِأَقْرَبِينَ وَكَطَائِمِ
 ثُمَّ الرُّضَا وَمُحَمَّدٍ ثُمَّ ابْنِهِ وَالْعَسْكَرِيِّ الْمُتَّقِي وَالْقَائِمِ

١. هو أبو القاسم إسماعيل بن أبي الحسن عبّاد بن العباس النطالقاني؛ ولد سنة ٣٢٦ ق. نفسيته من النفسيات التي أعيت البليغ حدودها؛ فهي تستدعي الإفاضة في تحليلها من ناحية العلم طورا، ومن ناحية الأدب تارة. كما تسترسل القول من وجهة السياسة مرة ومن وجهة العظمة أخرى. إلى جود هامر وفضل وافر، وفضائل لا تحصى.

وصفه شيخنا الحر العاملي بأنه محقق متكلم عظيم الشأن جليل القدر، كما أن الثعالبي جعله أحد أئمة النفة الذين اعتمد عليهم في كتابه فقه اللغة. وقال السيد في الدرجات الاربعة: إن صاحب قال قصيدة معرّاة من الألف، التي هي أكثر الحروف دخولا في المنتور والمنظوم، وهي في مدح أهل البيت ﷺ في سبعين بيتا. فتعجب الناس. وتداولتها الرواة. فسارت مسير الشمس في كل بلدة، فاستمر على تلك الطريقة وعمل قصائد كل واحدة منها خالية من حرف واحد من حروف الهجاء وبقيت عليه واحدة تكون خالية من الواو. وتوفى سنة ٣٨٥ ق بالري (راجع: التقدير: ج ٤ ص ٤٢).

۳/۴

صاحب بن عباد^۱

به محمّد و وصی او و دو پسر پاکش

و سرور عبادت‌پیشگان

و به محمّد و به جعفر بن محمّد

و هم نام برانگیخته در کرانه وادی

و علی که در طوس است سپس محمّد

و علی مسموم شده و سپس هادی

و حسن، و دنباله‌رو پس از اویم

امامت قائم را که آماده ظهور است.^۲

سروده‌ای دیگر از او:

به محمّد و وصی او و دو پسرش

و به عابد و باقر و صادق و کاظم

سپس رضا و محمّد و پسرش

و عسکری منقّی، و قائم

۱. ابوالقاسم اسماعیل بن ابوالحسن عبّاد بن عباس طائفانی، در ۳۲۶ ق، زاده شد. شخصیت صاحب، چنان است که شخص سخندان هم ناتوان از پی بردن به همه ابعاد آن است. بررسی شخصیت او، به چند جهت نیاز دارد: از یک طرف درباره غنمش و از سوی دیگر، در باره ادبیاتش و نیز از جهت سیاستمداری‌اش و نیز از بزرگی‌های اخلاقی‌ای که دارد (از جود سرشار، شایستگی فراوان و فضایل غیر قابل شمارشش). شیخ حرّ عاملی، از او چنین تجلیل کرده است: «محقق، متکلم، عظیم الشان و جلیل القدر». ثعالبی هم او را از جمله «پیشوایان لغت» معرفی کرده که در کتاب فقه النعمانی خویش، بر آنان اعتماد کرده است. سیدعلی خان، در «الدرجات» از ذمّه گفته است: «صاحب، قصیده‌ای در باره اهل بیت علیهم السلام در هفتاد بیت، سرود که الف ندارد و مردم از آن به شگفت آمدند و راویان، آن را برای همدیگر نقل کردند و چونان حرکت خورشید، در هر شهری دهان به دهان می‌گشت. نیز وی قصایدی سروده که هر کدام، از آنها فاقد یکی از حروف الفبایست مگر حرف واو [که به سرودن آن نرسید]». صاحب در سال ۳۸۵ ق در ری درگذشت.

۲. السنابق، ابن شهر آشوب، ج ۱ ص ۳۲۵.

أرجو النجاة من المواقف كلها حتى أصير إلى نعيم دائم

٣/٤

أبو الفتح محمود بن محمد كشاجم^١

نسبي شفيعي والبسول وخيدر وسيطاء والسجاد والباقر المجدي
يجعفي بموسى بالرضا بمحمد ينجلي الرضا والعسكريين والمهدي.

٥/٤

محمد بن حبيب الصبي^٢

صلى الإله على النبي محمد وعلت علياً نصرته ووسام

١. أبو الفتح محمود بن محمد بن الحسين بن السندي بن شاهك الرملي، المعروف بكشاجم؛ هو نابغة من رجالات الأمة، وقد من أفضاها، كان شاعراً كاتباً متكلماً منجماً منطقياً محدثاً، وإنما لقب نفسه بكشاجم إشارة بكل حرف منها إلى علمه، فبالكاف إلى أنه كاتب، وبالشين إلى أنه شاعر، وبالألف إلى أدبه أو إنشاده، وبالجيم إلى نبوغه في الجدل أو جوده، وبالحيم إلى أنه متكلم منطقي أو منجم. كانت ولادته في أواسط القرن الثالث كما ينوح من شعره، وكان إمامياً صادق التشيع، موالياً لأهل بيت الرضى، متفانياً في ولائهم.

وكان من مصاديق الآية الكريمة «يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ» (الأنعام: ٩٥) فإن نصب جدّه السندي بن شاهك وعدها لأهل البيت الطاهر، ووقفه واضطهاد الإمام موسى الكاظم (ع) في سجن هارون مما سار به الركبان، إلا أن حقيقته كان من محبيهم والمجاهرين بولائهم، ووقع الاختلاف في تاريخ وفاته فقيل: سنة ٣٤٠ ق وقيل: سنة ٣٥٠ ق وقيل: سنة ٣٣٠ ق (راجع: القدر: ج ٤ ص ٤).

٢. محمد بن حبيب الصبي (م ح ٤٠٠ ق) من شعراء أهل البيت المقتضدين وشعره جيد جداً، له قصيدة في رثاء الرضا (ع) حين زاره (عمون اخبار الرضا (ع): ج ٢ ص ٢٨١، اعيان الشيعه: ج ١ ص ١٧٤).

امید نجات از تمامی مواقف قیامت دارم
تا به نعمت دائمی برسیم.^۱

۴/۴

ابوالفتح محمود بن محمد کشاجم^۲

پیامبرم شفیع من است، و نیز بتول و حیدر
و دو نواده او و سجاد و باقر با عظمت
جعفر و موسی و رضا و محمد
فرزند رضا، و دو عسکری و مهدی.^۳

۵/۴

محمد بن حسین ضبئی^۴

صلوات خدا بر محمد پیامبر
و بر علی که درخشش و دل‌انگیزی او را فرا برد

۱. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۲۵، الفهرست: ج ۴ ص ۶۷.

۲. ابوالفتح، محمود بن محمد بن حسین بن سندی بن شاهک رملی، مشهور به «کشاجم»، نابغه‌ای از بزرگان امت اسلامی است: نادره دوران، شاعری نویسنده، متکلم، ستاره‌شناس منطق‌دان و محدث.

لقب دادن او به کشاجم، برای اشاره هر یک از حروف این کلمه به دانشی از دانش‌های اوست. کاف، اشاره به کاتب (نویسنده) بودن، شین، به شاعری، الف، به ادیب بودن، جیم به جدلی بودن یا به جود (سخاوت) او است. و میم اشاره به متکلم منطقی و یا منجم بودنش است.

او متولد میانه‌های قرن سوم است. همان‌گونه که در شعرش اشاره می‌کند، شیعه‌ای صادق بود. از دستداران اهل بیت وحی، و ذوب در ولایت آنان. او، از معضد بن ابی شریف «زنده را از مرده بیرون می‌آورد» بود. جدش سندی بن شاهک، مردی ناصبی و از دشمنان اهل بیت علیهم‌السلام بود که امام کاظم علیه‌السلام را در زندان هارون، تحت فشار قرار داد که او را زده‌اش زبان زد است؛ اما نوه او، از دستداران اهل بیت علیهم‌السلام بود که آشکارا به ایشان، اعلام وفاداری می‌کرد. در تاریخ درگذشت او اختلاف هست. گفته شده به سال ۳۶۰ یا ۳۵۰ یا ۳۳۰ ق از دنیا رفته است.

۳. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۲۶.

۴. در گذشته حدود سال ۴۰۰ ق از شعرای اهل بیت علیهم‌السلام، شعری عالی است، قصیده معروفش در رثای امام رضا علیه‌السلام هنگام زیارت مزار ایشان است.

وَكَذَا عَلَى الرَّهْرَاءِ صَلَّى سَرْمَدًا
 وَعَلَيْهِ صَلَّى ثُمَّ بِالْحَسَنِ ابْتَدَى
 وَعَلَى عَلِيِّ ذِي النُّقْطَى وَمُحَمَّدٍ
 وَعَلَى الْمُهَذَّبِ وَالْمُطَهَّرِ جَعْفَرٍ
 انصَادِقِ الْمَأْتُورِ عَنْهُ عِلْمُ مَا
 وَكَذَا عَلَى مُوسَى أَبِيكَ وَبَعْدَهُ
 وَعَلَى مُحَمَّدٍ الرَّكْبِيِّ فَضُوعِفَتْ
 وَعَنْ الرُّضَا ابْنِ الرُّضَا الْحَسَنِ الَّذِي
 وَعَلَى خَلِيفَتِهِ الَّذِي لَكُمْ بِهِ
 فَهَوَ الْمُؤَمَّلُ أَنْ يَعُودَ بِهِ الْهُدَى
 رَبُّ بِسُورِ حَقِّهَا عِلْمًا
 وَعَلَى الْحُسَيْنِ لِوَجْهِهِ الْإِكْرَامِ
 صَلَّى فَكُلُّ سَيِّدٍ وَهُمَا
 أَزْكَى الصَّلَاةِ وَإِنْ أَبِي الْأَقْوَامِ
 فَيَكُم بِهِ يَتَمَسَّكُ الْأَقْوَامِ
 صَلَّى عَلَيْكَ وَلِلصَّلَاةِ دَوَامِ
 وَعَلَى عَلِيِّ مَا اسْتَمَرَ كَلَامِ
 عَمَّ انبِلَادَ لِفَقْدِهِ الْأَطْلَامِ
 تَمَّ النِّظَامُ فَكَانَ فِيهِ تَمَامِ
 بَاقِي وَأَنْ يُسْتَوْثَقَ الْأَحْكَامِ

و همین طور بر زهرا درود ابدی فرستاد،
 پروردگار که به حق واجب او داناست.
 بر او درود فرستاد، و سپس بر حسن
 و بر حسین به خاطر بزرگداشت شخصیت او
 و بر علی تقوایشه و بر محمد
 درود فرستاد و همگی آنان سرور و رادمردند
 و جعفر مهذب و پاک
 بهترین درودها بر او هر چند دیگران نخواهند
 و بر صادق که هر چه علم در اختیار دارید از او نقل است
 و گروه‌ها برای گرفتن علم به او متوسل می‌شوند
 و همین طور درود فرستاد بر پدرت موسی
 و پس از او بر تو درود فرستاد و صلوات ادامه دارد
 و بر محمد پاک که صلوات چند برابر است
 و بر علی تا زمانی که کلام تداوم دارد.
 و بر رضا ابن الرضا، حسن که
 به خاطر رحلت او شهرها در تاریکی فرو رفته‌اند
 و بر جانشین او که
 نظام امامت با او کامل شد.
 اوست آن آرزویی که هدایت به او باز می‌گردد
 ماندگار است: و احکام با او استحکام می‌یابد.^۱

الفصل الخامس

مَآذِجٌ مِّنْ أَشْعَارِ الْقَرْنِ الْخَامِسِ

٦١٥

السَّيِّدُ الرَّضِيُّ^١

مَعْتَرٌ مِنْهُمْ رَسُولُ اللَّهِ وَالكَاشِفُ الْكَرْبُ إِذَا الْكَرْبُ عَرَى^٢

١. الشريف الرضي ذو الحسين، أبو الحسن محمد بن الطاهر ذوى المنقبتين، أبى أحمد الحسين بن موسى بن محمد بن موسى بن إبراهيم ابن الإمام موسى الكاظم عليه السلام، ولد سنة ٢٥٩ ق وتوفى سنة ٤٠٦ ق ودفن بداره فى بغداد، ثم نقل إلى مشهد الحسين عليه السلام بكرىلاء.

أبواه: ورت الشريف الرضى المجد والعلاء عن أبوين جليين، علويين طالبيين، ونعمه لذلك لقب ذو الحسين. وله كتب منها: كتاب مجازات الآثار النبوية، وكتاب تلخيص البيان عن مجازات القرآن. وكتاب الخصائص ونهج البلاغة. أشعر قريش الذين هم أفصح العرب؛ لأنه مكثر مجيد، ولأن المجيد منهم ليس بمكثر، والمكثر ليس بمجيد.

كان أوحد علماء عصره. وقرأ على أجداه الأفاضل، فكان أديباً بارعاً متميزاً، وفقياً متبحراً، ومتكلماً حاذقاً، ومفسراً لكتاب الله وحديث رسوله محققاً، وأخفت مكانة أخيه الرضى العلمية شيئاً من مكانته العلمية، كما أخفت مكانته الشعرية شيئاً من مكانة أخيه الرضى الشعرية. ولهذا قال بعض العلماء: لولا الرضى لكان الرضى أشعر الناس، ولولا الرضى لكان الرضى أعلم الناس. وكما كان الشريف شاعراً فذاً، فقد كان كاتباً بليغاً ومنشأً قديراً. فقد ذكروا أن له كتاب رسائل فى ثلاث مجلدات (راجع: اعيان الشعة: ج ٩ ص ٢١٦).

٢. عراه امر: إذا عشيته وأصابه (العين).

فصل پنجم

نمونه‌ای از سروده‌های قرن پنجم

۱/۵

سید رضی^۱

گروهی که پیامبر خدا از آن گروه است
و بر طرف کننده گرفتاری : هنگام گرفتاری است

۱. شریف رضی ذو الحسین (دارای دو نژاد اصیل از طرف پدر و مادر) ابوالحسن محمد بن ابی احمد صاحب المنقبتین (صاحب دو منقبت)، حسین بن موسی بن محمد بن موسی بن ابراهیم پسر امام کاظم علیه السلام، به سال ۳۵۹ هجری در بغداد زاده شد و به سال ۴۰۶ در گذشت و در خانه‌اش در بغداد به خاک سپرده شد. و جنازه‌اش بعداً به کربلا منتقل گردید.

پدر و مادر او: شریف رضی مجد و بزرگواری را از پدر و مادری جلیل‌القدر، علوی طالبی به ارث برده، و از همین رو به ذوالحسین ملقب شده است. او کتاب‌هایی در رد از جمله: مجازات الآثار النبویه، تلخیص البیان عن مجازات القرآن، الخصائص و نهج البلاغه، او توانمندترین شاعر قریش است که فصیح‌ترین عرب‌هایند؛ برای این که او زیادگوی خوبی است. در حالی که خوبی‌گویی هستند که زیادگو نیستند، و زیادگی گویانی که خوب گو نیستند. او یکی از عالمان روزگارش بوده و نزد بزرگان فاضلی درس خواند. او ادیب، خبره، شاخص، فقیه، متبحر، متکلم، حاذق و مفسر قرآن و حدیث پیامبر خدا، و اهل حلقه درس بود. جایگاه علمی برادرش سید مرتضی، جایگاه او را تحت الشعاع قرار داد، همان گونه که جایگاه شاعری او، شعر برادرش را تحت الشعاع خود قرار داد. از این روست که عالمی گفته است: اگر سید رضی نبود، سید مرتضی توانمندترین شاعران بود و اگر سید مرتضی نبود، سید رضی عالم‌ترین مردمان بود. همان طور که شریف رضی شاعر بی‌همتا بود، نویسنده‌ای شیوانویس و قلم به دستی توانمند بود. کتاب رسائل در سه جلد از نگاشته‌های او بوده است.

صَهْرُهُ الْبَاذِلُ عَنْهُ نَفْسَهُ
 أَوَّلُ النَّاسِ إِلَى الدَّاعِي
 ثُمَّ سِبْطَاهُ الشَّهِيدَانِ فَمَا
 وَعَلِيٌّ وَابْنُهُ الْبَاقِرُ وَالصَّادِقُ
 وَعَلِيٌّ وَأَبُوهُ وَابْنُهُ
 يَا جِبَالَ الْمَجْدِ عِزًّا وَعَلَا
 أَنْتُمْ الشَّافُونَ مِنْ دَاءِ الْعَمَا

وِحْسَامُ اللَّهِ فِي يَوْمِ الْوَعْدِ
 الَّذِي لَمْ يَقْدِمَ عَلَيْهِ لَمَّا دَعَا
 بِحَسِي الثَّمِّ وَهَذَا بِالظُّبِي؟
 الْقَسُولِ وَمُوسَى وَالرِّضَا
 وَالَّذِي يَنْتَظِرُ الْقَوْمَ غَدًا
 وَبُدُورُ الْأَرْضِ نُورًا وَسَنَا
 وَغَدًا سَاقُونَ مِنْ حَوْضِ الرُّوَى.

و داماد او که جانفش را در راه او بخشید
 و شمشیر خدا در روز غوغا و نبرد
 نخستین پاسخ دهنده به دعوت کننده
 که در پاسخ دعوت ، کسی بر او سبقت نگرفت.
 سپس در سبط شهید او که آن یکی
 با نوشیدن زهر و این یکی با لبه شمشیر کشته شدند
 و علی و پسرش باقر و صادق در گفتار
 و موسی و رضا
 و علی و پدر و پسرش
 و آن که مردم منتظرند که فردا بیاید.
 ای کوه‌های مجد و عزت و سربلندی
 و ماه‌های شب چهارده زمینی و روشنایی و رفعت
 شمایان شفا دهنده بیماری کوری هستبد
 و فردای قیامت از حوض سیراب کننده می‌نوشانید.^۱

فصل ششم

نمونه‌ای از سروده‌های قرن ششم قوامی‌ازی^۱

ز بعدِ علی یازده سیدند به میدان دین در، ز عصمت سوار
همه پاک و معصوم و نصّ از خدای پی‌مبیز و قار و فرشته‌شعار
ز جدّ و پدر یافته علم دین نه از روزگار و نه ز آموزگار
یکی مانده زیشان نهان در جهان جهانی از او مانده در انتظار
اگر گویی: امّ غیبی آن امام چرا مصلحت دید جبار بار؟^۲
جهانی پر از لشکر ظلم و جور ستمکار و ناپاک و بی زینهار^۳
شب و روز در غارت یکدگر نهاده دو دیده نهان و چهار^۴

۱. امیر بدر الدین، حکیم، شاعر، متخلص به «قوامی» و ملقب به «شرف‌الشعرا» یا «اشرف‌الشعرا». وی در قرن پنجم به دنیا آمده و در قرن ششم از دنیا رفته است. ولی تاریخ دقیق تولد و وفاتش معلوم نیست. از این شاعر خطه ری، اشعار چندانی در دست نداریم. از سروده‌های قوامی علاوه بر مناقب و مراثی خاندان رسالت - که بدان شهرت داشت - قصایدی در مدح، زهد و وعظ باقی مانده است. قوامی، نخستین شاعر فارسی‌زبان است که در اشعارش با صراحت به تشییع خود اعتراف و به حقانیت مذهبش تصریح کرده است. دیوان اشعار وی، به کوشش سید جلال‌الدین محدث ارموی به چاپ رسیده است (دیوان قوامی رازی، مقدمه).

۲. جبار بار: «بار» در این ترکیب، برای تکریم و تفخیم به کار رفته است؛ مانند: بارالها، بارخدا یا، بازیر و درگارا!

۳. بی زینهار: بی پرهیز، ناپرهیزگار.

۴. چهار: آشکار، پیدا.

گر ابلیس بدفعل، ظاهر شود
 نه نیکو بود یوسفِ خوب‌روی
 بود سید القوم این روزگار
 به چنگال گرگان زنهارخوار^۱
 به شب، شمس، یکی تابد از کوه‌سار؟
 بدین وقت، مهدی نیاید برون
 نشیند ز بارانِ رحمت غبار
 چو آید به سر، مدّتِ مصلحت
 برون آید از گنج، عیار^۲ دین
 جهان راز عدلش بگردد عیار^۳
 ز کعبه نداد در دهد جبرئیل
 که باطل، نهان گشت و حق، آشکار^۴

۱. زنهارخوار: پیمان شکن، آن که در امانت خیانت می‌کند.

۲. عیار: جوان مرد، قتی.

۳. عیار: اندازه، معیار.

۴. دیوان قوامی رازی ص ۱۴۳، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۴۱.

فصل هفتم
نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هفتم

۱ / ۷

عطار نیشابوری^۱

صد هزاران اولیاء و بر زمین
یا الهی! مهدی‌ای از غیب آر
مهدی و هادی و تاج انبیا
ای تو ختم اولیا اندر جهان
در همه جان‌ها نهران، چون جانِ جان^۲
همچو مهدی، در جهان دن زنده‌اند
خوانده‌اند از لوح او، اسرار را.^۳

این اشعار از اوست:

۱. فریدالدین ابو حامد محمد بن ابو بکر ابراهیم بن اسحاق عطار نیشابوری. در سال ۵۴۰ ق. در نیشابور به دنیا آمد. وی کار پدر خود (عطاری) را دنبال می‌کرد. او مرید مجد الدین بغدادی و رکن الدین اسحاق و قطب‌الدین حیدر بود. چون دیگر عارفان به سفر پرداخت و از ماوراء النهر تا مکه، بسیاری از مشایخ را زیارت کرد و در سال ۶۱۸ ق. به دست مغولی کافر، کشته شد. از آثار وی است: تذکره الأولیاء، دیوان اشعار، منطق الطیر، اسرار نامه، الهی‌نامه و مصیبت‌نامه.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه نثر فارسی: ص ۷۷، به نقل از مظهر المعایب و مظهر الأسرار، ص ۷.

۳. سیمای مهدی موعود در آئینه نثر فارسی: ص ۷۸، به نقل از لسان القلب به ضمیمه مضامع الإبراده، ص ۱۳۳ و

از جمیع انبیای هر زمان
بعد از آن ختم ولایت بر علی است
بعد حیدر ختم بر مهدی بود
و نیز از اوست:

ای به محشر، تو شفاعت خواه من
ای ز تو روشن جهان نور و علم
صد هزاران اولیا رو بر زمین
یا الهی! مهدیی، از غیب آر
مهدی و هادی و تساج انبیا
ای ولای تو معین آمده
ای تو ختم الأولیا اندر جهان
ای تو هم پیدا و پنهان آمده
آنچه من دیدم همه دید تو بود
ای به هر قرنی تو پیدا آمده
عاشقان را عشق تو کرده است مست
ای تو هم معشوق و هم عشق الست
دست ما و دامن تو ای امیر
من پناه خود به تو آورده‌ام^۱

۲/۷

مولوی^۱

ای شاه شاهان جهان، الله مولانا علی^۲
 ای نور چشم عاشقان، الله مولانا علی
 حمد است گفتن نام تو، ای نور فرّخ نام تو
 خورشید و مه هندوی تو، الله مولانا علی
 خورشید مشرق خاوری، در بندگی بسته کمر
 ماهت غلام نیک پی، الله مولانا علی
 خورشید باشد ذره‌ای، از خاکدان کوی تو
 دریای عمان شبیمی، الله مولانا علی
 موسی عمران در غمت، بنشسته بُد در کود طور
 داوود می خواند زبور، الله مولانا علی
 شاهم علی مرتضی، بعدش حسن نجم سما
 خوانم حسین کربلا، الله مولانا علی
 آن آدم آل عبا، دانم علی زین العباد
 هم باقر و صادق گوا، الله مولانا علی

۱. جلال الدین محمد بلخی رومی. معروف به «مولوی» (۶۰۴ - ۶۷۲ ق)، از برجسته‌ترین شاعران مسلمان و از تأثیرگذارترین مشایخ تصوّف و عرفان است. در کودکی همراه پدر، به قونیه در آناتولی (روم شرقی) هجرت کرد و تا پایان عمر در آن شهر - پایتخت سلاجقه روم - زیست. در آن جا نزد پدرش بهاء الدین محمد (پهنا و ولد) و برهان الدین محقق ترمذی و شمس الدین محمد بن ملک داد تبریزی (شمس تبریزی)، فقه و حدیث و کلام و عرفان آموخت.

از او پنج اثر با نام‌های: مثنوی معنوی، فیه ما فیه، دیوان شمس، مجالس سبعه و مکتوبات، برجای مانده است.
 ۲. این تعبیر بدان معنا نیست که مولای ما علی خداست؛ بلکه خداوند(الله) منادای دوم است، یعنی: «خدا یا گواه باش که مولای ما علی است». نیز ممکن است اساساً این ردیف شعری (الله مولانا علی) به معنای «خدا، مولای ما، بلندمرتبه است» باشد.

موسی کاظم هفتمین، باشد امام و ره‌نما
 گویم علی موسی الرضا، الله مولانا علی
 موسی تقی آی و نقی، در مهر او عهدی بخوان
 با عسکری رازی بگو، الله مولانا علی
 مهدی سوار آخرین، بر خصم بگشاید کمین
 آن شاه چون پیدا شود، الله مولانا علی
 اقرار کن، اظهار کن، مولای رومی این سخن
 هر لحظه سرّ من لدن، الله مولانا علی^۱

۳/۷

نظامی گنجوی^۲

ای مدنی برقع و مکی نقاب سایه‌نشین چند بود آفتاب
 منتظران را به لب آمد نفس ای ز تو فریاد، به فریاد رس
 ملک بر آرای و جهان تازه کن هر دو جهان را پر از آوازه کن
 سگه تو زن تا امرا کم زنند خطبه تو کن تا خطبا دم زنند
 کم کن اجری که زیادت خورند خاص کن قطاع که غارتگرند
 ماهمه جسمیم، بیا جاؤ تو باش ماهمه موریم، سلیمان تو باش
 از طرفی رخنه دین می‌کنند وز دگر اطراف، کمین می‌کنند

۱. کلیات دیوان شمس تبریزی، چاپ رینولد نیکلسن؛ دیوان حضرت شمس، چاپ هند، مطبعة منشی نولکشور؛

دیوان شمس، نسخه خطی مدرسه شهید مطهری، تهران، به شماره ۲۳۷ و ۷۱۱۴.

۲. جمال‌الدین ابو محمد الیاس بن یوسف بن زکی بن مؤید، معروف به حکیم نظامی گنجوی، حدود سال ۵۳۰ ق، از مادری کردتبار در گنجه به دنیا آمد. وی هیچ سفری انجام نداد. او از استادان مسلم شعر و زبان فارسی است و از او دیوان قصاید و غزلیات و مثنوی‌های مخزن الأسرار، خسرو و شیرین و لیلی و مجنون به جای مانده است. در سال وفات وی اختلاف است و به احتمال بسیار زیاد در سال ۶۱۴ ق، درگذشته است.

باز کش این مند از آسودگان
 شحنه تویی، قافله تنها چراست؟
 شب به سر ماه یمانی در آر
 خیز و به فرمای سرافیل را
 خلوتی پرده اسرار شو
 ز آفت این خانه آفت‌پذیر
 هر چه رضای تو، بجز راست نیست
 گر نظر از راه عنایت کنی
 دایره بنمای به انگشت دست
 با تو تصرف که کند وقت کار
 از تو یکی پرده بر انداختن
 مغز «نظامی» که خبرجوی توست
 غل ده این منبر از آلودگان
 قلب تو داری، علم آن جا چراست؟
 سر چو مه از بُرد یمانی در آر
 باد دمیدن دو سه قنديل را
 ما همه خفتیم تو بیدار شو
 دست بر آور. همه را دست گیر
 با تو کسی را سر و اخواست نیست
 جمله مهمات، کسفايت کنی
 تا به تو بخشیده شود هر چه هست
 از پی آمرزش مثنی غبار
 وز دو جهان، خرقة بر انداختن
 زنده دل از غالیه موی توست.^۱

فصل هشتم
نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هشتم

۱ / ۸

ابن یمن فریودی^۱

ای دل از خواهی گذر بر گلشن دار البقا
جهد کن کز پای خود بیرون کنی خار هوا
ور نمی‌خواهی که پای از راه حق یک سو نهی
دست زن در عروه و ثقای شرع مصطفی
راه شرع مصطفی از مرتضی جو، زان که نیست
شهر علم مصطفی را در، به غیر از مرتضی
مرتضی را دان وئی اهل ایمان تا ابد
چون ز دیوان ابد دارد مثال «أئما»

۱. امیر محمود بن امیر یمن الدونه ظفرامی، از شاعران قرن هشتم هجری است که در سال ۶۸۵ ق. در فریودم خراسان، متولد شد. پدر شاعرش، از طرف سلطان ابو سعید بهادر، مستوفی خراسان بود. ابن یمن با علاء الدین محمد به گرگان رفت. سپس به خراسان و هرات، سفر کرد و به مدح امرای سربداران و آل کرت پرداخت. دیوان شعر او در زمان اسارتش در جنگ زواره به غارت رفت و وی دوباره آن را گرد آورد. وی مذهب شیعه داشت و از ذوق عرفانی برخوردار بود. مجموعه اشعارش به پانزده هزار بیت می‌رسد.

بعد از او، در راه دین گر پیشوا خواهی گرفت
 بهتر از اولاد معصومش نیایی پیشوا
 کیستند اولاد او؟ اوّل: حسن و ان‌گه حسین
 آن که ایشان را نبی فرمود: امام و مقتدا
 بعد از ایشان مقتدا، سجّاد و ان‌گه باقر است
 چون گذشتی جعفر و موسی و سبط او، رضا
 پس تقی، آن‌گه نقی، آن‌گه امام عسکری
 بعد از آن مهدی، کزو گیرد جهان نور و صفا
 کردگار! جان پاک هر یکی زین جمع را
 از کرم در صدر فردوس برین یدِه متکا.^۱

و نیز او می‌سراید:

بعد از او، صاحب زمان کز سال‌های دیرباز
 دیده‌ها در انتظار روی آن فرخ‌لقاست
 چون کند نور حضور او جهان را با صفا
 هر کژی کاندر جهان باشد، شود یک بازه راست
 این بزرگان، هر یکی از در جناب ذو الجلال
 از بزرگی، رفعتی فوق سماوات العلاست
 بر امید آن که روز حشر ازین شاهان، یکی
 گوید: این «ابن یمین»، از بندگان خاص ماست
 این عنایت بس بود «ابن یمین» را، بهر آنک
 هر که باشد بنده‌شان در این دو دنیا پادشاست.^۲

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۸۱، به نقل از دیوان اشعار ابن یمین فریومدی: ص ۸.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۸۲، به نقل از دیوان اشعار ابن یمین فریومدی: ص ۳۸.

۲/۸

حافظ شیرازی^۱

بیا که رایت منصور پادشاه رسید
 نوید فتح و بشارت، به مهر و ماه رسید
 جمال بخت ز روی ظفر، نقاب انداخت
 کمال عدل به فریاد دادخواه رسید
 سپهر، دور خوش اکنون کند که ماه آمد
 جهان به کام دل اکنون رسد، که شاه رسید
 ز قاطعان طریق، این زمان شوند ایمن
 قوافل دل و دانش، که مرد راه رسید
 عزیز مصر به رغم برادران غیور
 ز قعر چاه برآمد، به اوج ماه رسید
 کجاست صوفی دجال چشم ملحدشکل؟^۲
 بگو بسوز که مهدی دین پناه رسید
 ز شوق روی تو - شاه! - به این اسیر فراق
 همان رسید کز آتش به برگ کاه رسید

۱. خواجه شمس الدین محمد بن محمد حافظ شیرازی (حدود ۷۲۷ - ۷۹۲ ق)، مشهور به «لسان الغیب»، از مشهورترین شعرای تاریخ ایران و شاعر بزرگ سده هشتم ایران و یکی از سخنوران نامی جهان است. بیشتر شعرهای او غزل هستند.

۲. بر اساس روایات مربوط به آخر الزمان. دجال یک چشم، دارای چشم دنیابین است و چشم آخرت‌بین ندارد.

مرو بخواب! که حافظ به بارگاه قبول

ز ورد نیم شب و درس صبحگاه رسید^۱.

یارب آن آهوی مشکین به ختن، باز رسان

وان سهی سرو خرامان به چمن، باز رسان

دل آزردۀ ماب را به نسیمی بنواز

یعنی آن جان ز تن رفته به تن، باز رسان

ماه و خورشید به منزل چو به امر تو رسند

یار مه رویِ مرانیز به من باز رسان

دیده‌ها در طلب لعل یمانی، خون شد

یارب آن کوکب رخشان به یمن، باز رسان

برو ای طایر میمون همایون آثار

پیش عنقا سخن زاغ و زغن، باز رسان

سخن این است که مابی تو نخواهیم حیات

بشنو ای پیک خبرگیر و سخن باز رسان

آن که بودی و وطنش دیدهٔ «حافظ» یارب

به مرادش ز غریبی به وطن باز رسان^۲.

۱. دیوان خواجه حافظ شیرازی.

۲. برخی معتقدند که حافظ، این غزل را در ستایش شاه منصور سروده است؛ ولی صاحب‌دلان دل‌آگاه، به خاطر راز و رمزهایی که در آن یافته‌اند، بر این باورند که می‌توان عطر مهدوی را از آن استشمام کرد.

۳. خونه‌های طلائی: ص ۱۷۶.

۳/۸

حمزه کوچک و رامینی^۱

دیدارِ آن امامِ امامانم آرزوست
 وقت خروج آن شه ایمانم آرزوست
 زین اشتیاق، آه که جانم به لب رسید
 ایام او یقین، به دل و جانم آرزوست
 در خدمت امام که تا جان کنم نثار
 رفتن به رزمگه، سوی میدانم آرزوست
 سلطان آل یاسین،^۲ مهدی هادی است
 آن کس منم که خدمت سلطانم آرزوست
 از بام کعبه نهره «قُلْ جَاء»^۳ رسد به من
 این حاجت از خدای جهانبانم آرزوست
 یعقوب وار دیده به ره در نهادهام
 یک ره جمال آن شه کنعانم آرزوست
 فرعونیان به جمله جهان، منتشر شده
 از حق، ظهور موسی عمرانم آرزوست

۱. سید حمزه کوچک و رامینی، متخلص به «حمزه کوچک»، نام وی تا جایی که کاویدیم در کتب تاریخ و تذکره، مذکور نیست جز در: اوراق دست نگاشته و تازه یافته استاد ایرج افشار. مورخ ۷۲۹ ق، مجموعه خطی علی بن احمد. مورخ ۸۴۴ ق و فتوت نامه سلطانی (ر.ک: فتوت نامه سلطانی، به اهتمام محمد جعفر محبوب: ص ۱۲۶).

۲. آل یاسین: آل یس، خاندان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله.

۳. اشاره به آیه «وقل جاء الحق وزهق الباطل ان الباطل كان زهوقاً» (سرا: آیه ۸۱). در تفسیر این آیه، از امام باقر علیه السلام روایت است که فرمودند: «هنگام قیام حجت علیه السلام و ظهور دولت حق، باطل از بین می‌رود» (ر.ک: ج ۲ ص ۸۰ ح ۲۳۱).

این روزِ ماشب است که روشن به دید نیست
 بر آسمانِ دین، مه تابانم آرزوست
 دارم هزار درد ز اعدای تو کنون
 تدبیر کار چیست؟ که درمانم آرزوست
 در خدمتش نشسته و مقصود یافته
 روز و شبی چو بوذر و سلمانم آرزوست
 عیسی و هم که خضر و هم الیاس، یار او
 بهر امام، دیدن ایشانم آرزوست
 گردِ خرابه من نَبگردم چو جغدِ شوم
 پَلقیس وار مُلکِ سلیمانم آرزوست
 سیر آمدم ز شوره و از خاکِ بی ثبات
 آن جا که زاغ نیست به بستانم آرزوست
 خَرْمُهْرَه^۱ سیاه نخواهم به هیچ وقت
 در دین حق، چو لؤلؤ و مرجانم آرزوست
 هفتاد و سه طریق^۲ که اَمّت بر آن شدند
 یک رنگ و یک مقابل و یکسانم آرزوست
 از شرق تا به غرب همه بُقعه^۳ و بلاد^۴
 در اعتقاد، چون قم و کاشانم آرزوست
 گیتی، بهشت گشته و ظلم از جهان شده
 عالم بدین مراتب و این سانم آرزوست

۱. خَرْمُهْرَه: نوعی مُهْرَه دُرشت و کم قیمت که برگردن اسب و خر می‌بندند.

۲. هفتاد و سه طریق: اشاره به حدیث نبوی که خبر از انشعاب اَمّت اسلام به هفتاد و سه گروه می‌دهد.

۳. بُقعه: سرزمین.

۴. بلاد: شهرها، ج بلد و بنده.

از مهر و مدح مهدی، در راهِ حق مقیم
 این عمرِ خویش بُرده به پاینم آرزوست
 در خدمت رسیده و آن‌گه برای تو
 نفیس عزیز کرده، به قربانم آرزوست
 ای پیشوای خلق، چو نوح بنی مُضَر^۱
 از بهر دشمنانِ تو توفانم آرزوست
 دائم حدیثِ «حمزه کوچک» بر این بود
 کز جاه و دولتت سر و سامانم آرزوست
 ای مصطفی و خَلق و علی از تو شادمان
 در خدمت تو شیوه احسانم آرزوست
 ای مدحت تو و پدرانِ مُظَهَّرت
 پُر نقش کرده دفتر و دیوانم آرزوست.^۲

۴/۸

خواجوی کرمانی^۳

به مقدم خلف منتظر: امام همام

مسیح خضر قدوم و خلیل کعبه مقام

۱. نوح بنی مُضَر: مُضَر، یکی از اجداد پیامبر اکرم ﷺ است. به این ترتیب، شاعر، نوح ﷺ را در سلسله نیاکان پیامبر گرامی اسلام لحاظ کرده است.

۲. نسخه خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران به شماره ۳۵۲۸، ص ۲۲۳. دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۴۴.

۳. کمال الدین ابوالعطا محمود بن علی مرشدی، عارف، شاعر، متخصص به «خواجو» و معروف به «نخلیند شعر». در سال ۶۸۹ق در کرمان متولد شد. خواجو، اشعار عرفانی نیز می‌سرود و در غزل‌سرایی، مورد پسند حافظ بود. از جمله آثار اوست: همای و همایون: گل و نوروز؛ کمال‌نامه؛ دیوان شعر. خواجو ترکیب‌بند معروفی دارد. سال ۷۵۲ق در کرمان درگذشت (تاریخ ادبیات در ایران: ج ۲ ص ۸۰۹، تاریخ نظم و نثر، ص ۱۹۹، تذکره شاعران کرمان، ص ۲۲۲، دویت سخنور، ص ۹۱).

شعیب مدین تحقیق، حجة القائم
 عزیز مصر هُدا، مهدی سپهر غلام
 خطیب خطبه افلاک، مُنهی ملکوت
 ادیب مکتب اقطاب، محیی اسلام
 شه ممالک دین، صاحب الزمان که زمان
 به دست رایض^۱ طوعش^۲ سپرده است زمام
 به انتظار وصول طلیعتش خورشید
 زَنَد درفش درفشنده، صبح دم بر بام
 نه در ولایت او درخور است رایت ریب
 نه با امامت او لایق است آیت عیب
 چو شمع جان من از نور حق، منور باد
 دماغ من ز نسیم خرد، معطر باد
 مرا که مالک مُلک ملوک معرفتم
 جهان معرفت و ملک دین مسخر باد
 دلم که مهر زند آل زر بر احکامش
 فدای حکم جهانگیر آن حیدر باد
 ضمیر روشن «خواجو» که شمع انجمن است
 چراغ خلوتیان رواق شش در باد
 روان او که شد از آب زندگی سیراب
 رهین منت ساقی حوض کوثر باد

۱. رایض: رام کننده.

۲. طوع: انقیاد، فرمان برداری.

در آن نفس که بود مرغ روح در پرواز

مباد جز به رخ اهل بیت، چشمش باز!

۵/۸

شیخ حسن کاشی^۲

قائم منتظر امام زمن

قائم الدین فی عباد الله

نیز بر اهل بیت ایشان باد

پاک بودند باطن و ظاهر.^۳

آفرین بر محمد بن حسن

حجة الله فی بلاد الله

آفرین بر همه امامان باد

زانک بودند طیب و طاهر

۱. خوشه‌های طلایی: ص ۴۸۶.

۲. شیخ حسن کاشی، از شاعران برجسته شیعه نیمه اول قرن هشتم است که هفت بند معروفی در ستایش امام علی علیه السلام دارد. وی کاشانی الأصل و مقیم در آمل بود و بعد از ۷۰۸ ق، درگذشت.

۳. تاریخ محمدی، ص ۱۵۹.

فصل نهم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نهم

۱/۹

آذری طوسی اسفراینی^۱

السلام ای حُجَّة القائم امامِ جنِّ و انس
السلام ای شمسِ ایوانِ طاقِ کبریا
السلام ای هادی حق، مهدی آخر زمان
کوکبِ برجِ هدایت، برجِ خورشیدِ هدا
السلام ای خاتمِ اهلِ ولایت، السلام
مرحبا ای گوهرِ دریای رحمت، مرحبا!
عقلِ اول، دفترِ حلمِ تو را امُّ الكتاب
عرشِ اعظم، خیمهٔ جاوِ تو را پرده‌سرا
عرصهٔ آفاق را عدلِ تو تعدیل النهار
هیئتِ افلاک را عقلِ تو خطَّ استوا

۱. شیخ فخر الدین (نور الدین)، حمزة بن علی ملک طوسی اسفراینی (۷۸۴ - ۸۶۶ ق.)، معاصر الخ بیگ تیموری در سال ۷۸۴ ق. در بیهق به دنیا آمد. او چندین بار به هند و مکه رفت و در سال ۸۶۶ ق. دارفانی را وداع گفت و مزارش در اسفراین است. آثار وی عبارت است از: عجائب الدنیا، سعی الصفا، طغرای همایون و جواهر الأسرار.

دوستان را چشم بر راه انتظار از حد گذشت

الصَّلا اِی کَوکِبِ بَرَجِ اِمَامَتِ الصَّلا

در خلاء غیب تا کی این سخن مانند نهران

وقت آن آمد که گردد این حکایت بر ملا

ای تو دریای زلال و ماهمه تشنه زده

تو جهانِ نعمت و مامشتهی ناشتا

تو طیبِ حاذقی، آخر بگو تا چاره چیست

دارد از ادخال فاسد معده دهر امتلا

تو به جای آدمی امروز و ما اولاد تو

در دم ابلیس فرزندان تو نبود روا

نوح وقتی ماهمه در بحرِ توفان غرقه ایم

کی توان زین موج بیرون آمدن بی آشنا

تو خلیلِ وقت و ما در آتشِ نمرودِ نفس

العطشِ ای ماءِ رحمتِ تشنه مائیم ما

ای چو موسی دستِ ثعبان‌گیر تو دریا شکاف

جهد کن کآمد سپاهِ نفسِ فرعون از قفا

عیسی وقتی و خلقی جمله بیمارانِ تو

چشم می دارند زانفاسِ تو ای عیسی شفا

ای به جای مصطفی در جمله احکام دین

در امور دین مکن بوجهلِ بدعت را رها

مرتضای ثانی ای برگنِ بروتِ خارجی

ذوالفقارِ حیدری را باز برکش در غزا

تو حسین وقت و مادر کربلای محنتیم
 از یزیدِ نفس برهان - ای حسین - این روح ما
 زهر مأمونِ هوا ما را چو سلطان می‌کشد
 ای تو تریاکِ سعادت، خستگان را کن دوا
 عالمی در انتظارِ توست خاصه «آذری»
 چشم‌ها بر راه روز و شب به امیدِ لقا
 یک نظر در کارِ درویشانِ خود کن یا امام
 تا مگر ما گردد از اکسیرِ لطفت کیمیا
 سوی مظلومان این دورِ ستم، چشمی فگن
 برگرفتاران این آخر زمان، رحمی نما.^۱

نیز از اوست:

آن سپهسالارِ بارفعت که هنگامِ خروج
 قطبِ اعظمِ باشدش منجوق و مغفر آسمان
 از خیالاتِ دمِ شمشیرِ او هر صبح و شام
 می‌نماید گاهِ احمر گاهِ اصفر آسمان
 چاکِ گردد از چکاچاکِ دمِ تیغش زمین
 شق شود از شُقّه‌های آن دلاور، آسمان
 از نهیبِ زخمِ تیر و قوسِ ذو القرنینِ او
 درجهٔ مغرب خورَد هر شب سکندر آسمان
 شش جهات و چار عنصر را بجنباند ز جا
 کافرین خوانند پروین هفت‌پیکر آسمان

آسمان درنگذرد از حکم و فرمانِ شما

ای نهاده پای رفعت از زمین بر آسمان^۱.

نیز از اوست:

بیا و بر سر ما سایه‌ای فگن چو همای
به اوج چرخ رسان قبه فلک فرسای
غبار ظلم ز آینه جهان بزدای
زمان توست ایا صاحب الزمان به درآی.

ایا وجود تو بر خلق، سایه‌ای ز خدای
چو آفتاب پینه در رکاب رفعت پای
چو آفتاب رخ از مطلع صفا بنمای
خدای را چه تویی دست‌گیر خلق خدای

نیز از اوست:

که باز عرصه آفاق را بیارایند
رهی به گمشدگان طریق بنمایند
غبار ظلم ز روی زمانه بزدایند
جهان ز دست بشد یا امام فرمایند.

مگر به حال جهان التفات فرمایند
چو آفتاب ازین تیره‌شب برون آیند
دری زغیب به روی زمانه بگشایند
درون پرده اسرار تا به کی پایند

نیز از اوست:

برفت از آتش مصباح دین و ملت ضو
موافقت ز میان رفته همچو کیخسرو
شعار مصطفوی در بر جهان گن نو
خدای را مددی یا امام ظاهر شو.

نماند شعله خورشید شرع را پرتو
خلایق از پی دنیا فتاده در تک و دو
لباس شرع به دکان دیو گشته گرو
خروش و ولوله آخر الزمان بشنو

نیز از اوست:

بیا که مهلت عالم به اندکی آمد
بسی نماند که دوران به آخر انجامد
رسید وقت که آن ماه اُمّتِ احمد
چو سرو در چمن روزگار بخرامد
زمانه بی تو بجز خون دل نیاشامد
بدین طریق جهان تا کجا سرانجامد؟
برون خرام که تافتنه‌ها بیارآمد
صلای کار بزن یا امام وقت آمد.^۱

۲/۹

ابن حسام خوسفی^۲

ای صبا! افتان و خیزان تا به کی؟!
غالیه بر خاک ریزان، تا به کی؟!
ای سواد نفاغه مشک تازا!
چون ریاحین، عنبرافشان تا به کی؟!
قصه از شاه ولایت گوی و بس
داستان پور داستان تا به کی؟!
بیا وجود دست گسوه‌ربار او
قصه دریای عمان تا به کی؟!
عالم از ظلمت، سواد شب گرفت
آخر ای خورشید تابان! تا به کی؟!
مرحبا ای مهدی آخر زمان!
آشکارا باش، پنهان تا به کی؟!
راه حق، حق است و باطل، باطل است
کفر و ایمان هر دو یکسان تا به کی؟!
هر زمان گوید خیزد کابن حسام!
این چنین خوار و پریشان تا به کی؟!^۳

نیز از اوست:

بازم نوید مزده دولت به جان رسید
دل را، سرور و صلت بخت جوان رسید
خاک زمین مرده بدم، زنده کرد باد
گویی مسیح بود که از آسمان رسید

۱. دیوان آذری اسفراینی: ص ۱۰۱.

۲. محمد بن حسام الدین خوسفی قانتی (۷۸۳-۸۷۵ق)، شاعر سده نهم هجری است. گفته شده است که وی شیعه اسماعیلی بوده است. آرامگاه وی در شهر خوسف از توابع بیرجند واقع شده است. وی صاحب دیوان است.

۳. سمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۸۳، به نقل از: دیوان محمد بن حسام خوسفی: ص ۱۲۵ و ۱۲۶.

نه شگفت اگر شکفت گل اندر درون مهد
آن شهسوار ملک که بر قدر او، قدر
بستان شرع مصطفوی، پزمریده بود
آن افتخار دوده عمران، که چون پدر
آن مقتدای هاشمی فاطمی نسب
از جانب پدر، به پیمبر شریف شد
تا بشکند صعوبت دجال، بی مجال
ای آن که پرتو لمعات جلال تو
حکم جهان مطاع تو ای آفتاب ملکا!
از فضلۀ نوال تو، چون ماه و آفتاب
گر آفتاب طلعت از مطلع ظهور
مدح و ستایش من و جز من کجا رسد؟
تا آن زمان که باغ جهان را ز روزگار
بادا جهان ز عدل تو اندر امان و امن!

اکنون که دور مهدی آخر زمان رسید
شد هم‌رکاب اوی و، قضا هم عنان رسید
صد منت از خدا که ز نو باغبان رسید
از راه منزلت شرف دودمان رسید
کز اهل بیت طاهره خاندان رسید
وز مادر شریف به نسل کیان رسید
عیسی ز دیر دایر علوی از آن رسید
بر ذروه رفیع مه و اختران رسید
بگرفت ملک مشرق و تا فیروان رسید
هر صبح و شام خوان فلک را، دو نان رسید
طالع شود به طالع ما، وقت آن رسید
آن جا که «ابن حسام»، تو را مدح خوان رسید
گاهی بهار باشد و گاهی خزان رسید
کاندر جهان ز عدل تو، امن و امان رسید.^۱

۳/۹

جلال‌الدین جعفری فراهانی^۲

خاک پئی شاه مردان حیدر است	هر که را تاج سعادت بر سر است
پیشوای امت پیغمبر است	حیدر صفدر که در علم و عمل
بعد احمد، سبط احمد شبیر است	ره‌نمای خلق، سوی دین حق
بعد از او باقر پس از وی جعفر است	بعد از او شبیر و زین العابدین

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۸۳ به نقل از: دیوان محمد بن حسام خوسفی: ص ۲۲۴-۲۲۶.

۲. سید جلال‌الدین بن ابومنصور جعفر جعفری فراهانی. سراینده قرن هشتم و متوفای ۷۳۴ق است.

پس نقی آن‌گه زکی عسکر است	باز کاظم پس رضا آن‌گه تقی
صاحب الأمر همایون منظر است	باز ختم اولیا ظلّ خدای
صدرهی چون قیصر و اسکندر است	آن شهنشاهی که بر درگاه او
دُلْدُل است و ذو الفقارش در بر است	در رکابش خضر و اندر زیر رانش
صوئت مهدی چو باد صرصر ^۱ است	خرمن گاه است عمر دشمنش
از نهاد مشرکان بت پرست	هم برآرد زخم شمشیرش دماز
ملک را کامروز پُر شور و شر است	هم کند فرداد پر سور و سرور
فربه آن‌کز جور ظالم، لاغر است	آمد آن موسم که از عدلش شود
هر که او در زیر طاق اخضر است	جفت شادی گردد اندر عهد او
تا نگویی کونه اندر کشور است	حکم یزدان غیبتش کرد اقتضا
همچو اندر ابر تأثیر خور است. ^۲	نفع او مر خلق را اندر حجاب

۲/۹

امیرنصرت‌ازی^۳

به عصمت حسن عسکری و حرمت او
 به نور معجز مهدی، امام صدر قضا
 که در زمان خروجش عیان شود اسلام
 چنان که ملت و دین، آن زمان شود یکتا
 بیابیا و محبان خویش را در یاب
 درآ در آ و به دشمن نماید بیضا

۱. صرصر: باد سخت و سرد.

۲. تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۱۵۹.

۳. نصرت بن محمد علوی رازی، از سراینندگان قرن هشتم هجری است که در سال ۷۲۹ق زنده بوده است (مقدمه کتاب: ص ۴۵).

ز وادِ غیبِ برون آی و دشمنان بشکن

به بیّنات و به برهان و معجزات و عصا

فهب لنا فرجاً مخرجاً معجلاً

بأحمدٍ و علیّ الوصیّ و الأبنا.^۱

نیز از اوست:

امام آخرین مهدی، قوام هر دو کون آن کو

مضیع او قدر گردد، مطاع او قضا باشد

گواه طُهر او عیسی ز چرخ چارمین آمد

چو ظاهر در زمین گردد، اشارت بر سما باشد

جهان همچون جنان گردد، ز فرّ مقدم عدلش

تذرو و باز و گرگ و میش با هم در چرا باشد.^۲

۵/۹

رفع‌الدین اشرف شروانی^۳

آن بر اوج سلطنت، خورشید رخشان آمده

آسمان مکرمت را ماه تابان آمده

در لطافت، جسم پاکش برتر از جان آمده

جسم و جان او از آن مقبول جانان آمده

آستانش مأمّن ارباب ایمان آمده

خاک پایش کحل چشم اهل عرفان آمده

۱. تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۵۴.

۲. تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۱۰۳.

۳. سرائنده یک ترجیع بند و یک معشر (مقدمه کتاب).

در ولایت داور و دارای دوران آمده
 طبع من [چون] حضرت او را شناخوان آمده
 چون که تحسین از روان پاک حسان آمده
 بعد از او مهدی شده خاتم به فضل کردگار
 آن که خورشید منور شمسه ایوان اوست
 شیر نه گردون شکار شیر شادروان اوست
 دور گردون بی تکلف تابع فرمان اوست
 تابع او چون نباشد دور چون دوران اوست
 اوست شاهنشاه عهد و عهد در پیمان اوست
 جود و مردی و مروّت، آیتی در شأن اوست
 حکم منشور قضا موقوف بر فرمان اوست
 منشی حکم قَدَر، مستوفی دیوان اوست
 چاکری از چاکران خادم دربان اوست
 پادشاه خاوران بر طارم نیلی حصار
 مهدی هادی که او قائم مقام مصطفاست
 نائب خاص رسول و سایه لطف خداست
 هم ولایت را پناه و هم امامت را سزاست
 گرد خاک آستانش دیده‌ها را توتیاست
 ای قبای سلطنت بر قامت قدر تو راست
 صاحب صاحب زمانی منصب خاتم توراست
 بنده بیچاره اشرف کو هواخواه شماست
 چاکری از چاکران مصطفی و مرتضاست

چون غلامان گر قبول حضرتت گردد رواست

زان که غیر از بندگی دیگر ندارد هیچ کار.^۱

۶/۹

شاه نعمت الله ولی^۲

فـدـرت کـردگار مـی بـینم	حـالـت رـوزگـار مـی بـینم
حـکـم ^۳ اـمـان صـورـتی دگـر اسـت	نـه چـو پـیرار و پـار مـی بـینم
اـز نـجـوم اـین سـخـن نـمی گـویم	بـلـکـه نـز کـردگار مـی بـینم
غـین در دال ^۴ چـون گـذشـت از سـال	بـوالعـجـب کـار و بـار مـی بـینم
در ^۵ خـراسـان و مـصر و شـام و عـراق	فـسـتـه و کـار زار مـی بـینم
گـرد آنـینـه ضـمـیر جـهان	گـرد و زنگ و غـبار مـی بـینم
هـمـه را حـال مـی شـود دگـیر	گـر یـکی در ^۶ هـزار مـی بـینم
ظـلـمـت ظـلم ظـالـمان دـیـار	بـی حـد و بـی شـمار مـی بـینم

۱. تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۲۴۷.

۲. میر نورالدین نعمت الله بن میر عبدالله ولی، از مشاهیر صوفیه در سال ۷۳۱ ق در شهر حلب از پدری عرب (از سادات علوی) و مادری ایرانی به دنیا آمد. به نقاط مختلفی سفر کرد و افزون بر صد سال زیست. ربع آخر عمر خود را در ماهان کرمان سیری کرد و قبر او آن جا است. در سال ۸۲۲ و به قولی ۸۲۴ در گذشت. اشعار فراوانی از او بر مذاق تصوف و عرفان بر جای مانده. قصیده‌ای از دیوان او با ردیف «می بینم» که شکل پیشگویی از آینده تا ظهور امام مهدی ع/ج را دارد، بسیار مشهور شده است. در این قصیده، دخل و تصرف‌های بسیار شده و برخی خواسته‌اند وقایع مهمی را از آن استخراج کنند که محل تأمل است. ما این قصیده را از نسخه‌ای معتبر که کتابت سال ۹۹۶ ق است (کتابخانه مجلس، نسخه ش ۱۳۴۸۴) و با چند نسخه خطی دیگر - که در کتابخانه مجلس موجود است -، هماهنگ است، نقل می‌کنیم (ر.ک: دیوان شاه نعمت الله ولی).

۳. در برخی نسخ حال، بدل حکم.

۴. عین ورا ذال، بدل غین در دال (مصحح نور بخش).

۵. از، بدل در.

۶. و در بدل در.

غصه درد یسار^۱ می‌بینم
 از یسار^۲ و یسار^۳ می‌بینم
 در میان و کنار^۳ می‌بینم
 خواجه را بنده‌وار می‌بینم
 عامل و خوانندگان می‌بینم
 خاطرش زیر بار^۵ می‌بینم
 مبتدع افتخار می‌بینم
 درهمش کم‌عیاز می‌بینم
 گشته غمخوار و خوار می‌بینم
 دیگری را دچار می‌بینم
 هر یکی را دوبار می‌بینم
 مهر را دل‌فکاز می‌بینم
 خصمی و گیر و دار می‌بینم
 مانده در رهگذار می‌بینم
 از صفا و کجاست می‌بینم
 جوز ترک^۸ تار می‌بینم
 جای جمع شرار می‌بینم
 بی بهار و ثمار می‌بینم

قصه بس غریب می‌شنوم
 جنگ و آشوب و فتنه و بیداد
 غارت و قتل و لشکر بسیار
 بنده را خواجه‌وش همی‌یابم
 بس فرومایگان بی‌حاصل
 هرکه او یار بود هم امسال^۴
 مذهب و دین، ضعیف می‌یابم
 سگه نو زنند بر رخ زر
 دوستان و عزیز هر قومی
 هر یک از حاکمان هفت اقلیم
 نصب و عزل بتکچی و عمال
 ماه را روسیاه می‌یابم
 تُرک و تاجیک را به همدیگر
 تاجر از دست دزد بی‌همراه
 مکر و تزویر و حيله در هر جا^۷
 حال هندو خراب می‌یابم
 بقعه خیر سخت گشته خراب
 بعضی اشجار بوستان جهان

۱. غصای در دیار، بدل غصه درد یار

۲. در میان و کنار، بدل از یسار و یسار.

۳. از یسار و یسار، بدل در میان و کنار.

۴. هرکه او یار بود امسال، بدل این مصرع است.

۵. مبتدع افتخار، بدل خاطرش زیر بار.

۶. در بعضی نسخه‌ها، «او» ندارد.

۷. بسیار، بدل در هر جا.

۸. در بعضی نسخه‌ها، «او» دارد.

در حد کوهسار می بینم
 حالیا اختیار می بینم
 شادی ای وصل یار^۱ می بینم
 خرمی غمگسار^۲ می بینم
 عالمی چون نگار می بینم
 ششمش خوش بهار می بینم
 بدکه من آشکار می بینم
 سروری با وقار می بینم
 سر به سر تاجدار می بینم
 دور آن شهریار می بینم
 پسرش یادگار می بینم
 شاه عالی تبار می بینم
 که جهان را مدار می بینم
 نام آن نامدار می بینم
 علم و حلمش شعار می بینم^۷
 بساز با ذوالفقار می بینم

ندکی امن اگر بود آن روز
 همدمی و قناعت و کنجی
 گرچه می بینم این همه غمها
 غم مخور زان که من در این تشویش
 بعد^۳ امسال و چند سال دگر
 چون زمستان پنجمین^۴ بگذشت
 نایب مهدی آشکار شود
 پادشاهی تمام دانیی
 بندگان جناب حضرت او
 تا چهل سال ای برادر من
 دور او چون شود تمام به کام
 پادشاه و امام هفت اقلیم^۵
 بعد از آن^۶ خود امام خواهد بود
 میم و حا، میم و دال می خوانم
 صورت و سیرتش چو پیغمبر
 بسد بیضا که باد پاینده

۱. غمگسار، بدل وصل یار.

۲. وصل یار، بدل غمگسار.

۳. بعد از، بدل بعد.

۴. آخرین، بدل پنجمین.

۵. پادشاه تمام دانیی، بدل مصراع است.

۶. ازو، بدل از آن.

۷. دین و دنیا از او شود معمور خلق از او بختیار می بینم
 بدل بیت است.

مه‌دی وقت و عیسی دوران
 گلشن شرع را همی جویم^۱
 این جهان را چو مصر می‌نگرم
 هفت باشد وزیر سلطانم
 هر دو را شهسوار می‌بینم
 گل دین را به بار می‌بینم
 عدل او را حصار می‌بینم
 همه را کامکار^۲ می‌بینم
 خجل و شرمسار می‌بینم
 باده خوش گوار می‌بینم
 همدم و یار و غار^۳ می‌بینم
 کند و بی اعتبار می‌بینم
 محکم و استوار^۴ می‌بینم
 در چرا برقرار می‌بینم
 همه بر روی کار می‌بینم^۵
 گنج کسر و نقد اسکندر

۷/۹

قاسم انوار^۶

موسی به کوه طور، به نور عیان رسید

توفیق وصل یار، عنان بر عنان رسید

۱. بویه، بدل جویم.

۲. کام یار. بدل کامکار.

۳. یار یار، بدل یار و غار.

۴. هر یکی را دو یار، بدل محکم و استوار.

۵. دیوان شاه نعمت‌الله: قصیده شماره ۲۰، ص ۶۵۷.

۶. سید معین‌الدین علی پسر نصیر پسر هارون پسر ابوالقاسم حسینی قاسمی انواری تبریزی معروف به شاه قاسم انوار. در سال ۷۵۷ ق در سراب تبریز به دنیا آمد. از مشایخ اهل تصوف و از شاعران یارسی‌گوی نیمه دوم قرن هشتم و نیمه اول قرن نهم هجری بود. او از پیروان خاندان صفی‌الدین اردبیلی بود. وفاتش را در هشتاد سالگی و به سال ۸۳۷ ق نوشته‌اند.

شادیِ اهل عالم و، هنگام شادی است
 کاندر زمانه، مهدی آخرِ زمان رسید
 آسوده‌ایم و خاطر ما شاد و خرم است
 چون فیض فضل یار، جهان در جهان رسید
 سرِ خداست آدم و، ابلیس کوز بود
 هر سر که سرِ بیدید به گنجِ نهران رسید
 سرّی که کاینات به جان، طالب وی اند
 منتِ خدای را که به ما رایگان رسید
 ما ناگهان به کوی خرابات سر زدیم
 چون جذب یار بر دل ما، ناگهان رسید
 بشنید هر که گوش و دلی داشت «قاسمی»!
 گلبانگ وصل او، که به کون و مکان رسید.^۱

۸ / ۹

کمال غیاث شیرازی^۲

در خاتمت محمّدی مهدی بود امام
 سیمرخ برج کنگره قاف از صفا
 یعنی امام حجّت قائم که عاقبت
 ظاهر شود ظهور جلالش بر آشنا

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۹۳، به نقل از کلیات فاسم انوار: ص ۱۶۳.

۲. کمال غیاث شیرازی، صاحب دیوان شعر است و تاریخ تولّد او را نیمه دوم سده هشتم و زمان درگذشت وی را ۸۴۸ ق دانسته‌اند.

باطل کند تظلم بدعت به تیغِ عدل
 خوفِ موالیان شود از جاهِ او رجا
 خوش وقت آن تنی که بیابد چنان شرف
 اهلاء خیر مقدم و سهلاء مرحبا
 یارب، بدین ده و دو دانایان پیش رو
 یارب، بحق چارده معصوم پیشوا
 کز لطف، یک نظر به «کمالِ غیاث» کن
 ای از درِ تو حاجتِ در ماندگان روا
 از لطف خود ببخش و از مرحمت بده
 هم کام این سرا و هم انعام آن سرا.^۱

۹/۹

لطف الله نیشابوری^۲

آخر مه خورشیدِ ضو، فرمانده فرمان شنو
 اسلامیان را پیشرو آخر زمان را پیشوا
 آن مهدی صاحب زمان، آن قائم صاحب مکان
 آن خسرو صاحب قرآن، آن منعم صاحب عطا
 ای حجت دین هدی حکم تو را جانها فدا
 در ده ظهورت را ندا بیرون خرام از متکا

۱. دیوان کمال غیاث شیرازی: ص ۴۸۵.

۲. لطف الله نیشابوری ملقب به مولانا (م ۸۱۶ق) از شاعران ایرانی در قرن هشتم و آغاز قرن نهم هجری بوده است. او از نام خویش برای تخلص شعری نیش سود می‌جسته و «نطف» تخلص می‌کرده است. لطف الله هم عصر با شاهرخ تیموری بوده است. او از سرایندگان نامور شیعی در روزگار خود بوده و اشعار او در منقبت ائمه، بویژه امام علی علیه السلام مشهور است.

برگیر رسم بد زره، بر تخت دین زن تکیه گه
 چون صبح صادق کش سپه، بر بام گردون زن لوا
 غلغل به عالم در فکن، گردن‌کشان را سرفکن
 بسیخ مخالف برفکن، درد موافق کن دوا
 سرهای سرداران نگر، خاک رهت را پی سپر
 در حال خلقان کن نظر، در کار ایشان ده نوا.^۱

۱۰/۹

بلالی خُبتیالی^۲

جای آن است که شاهان ز تو شرم‌منده شوند
 گر به خاک قدمت سجده میسر گردد
 بر سر خاک شهیدان اگر افتد گذرت
 کشته و مرده، همه از قدمت زنده شوند
 جمع خوبان همه چون کوب و خورشیدتویی
 تو برون آی، که این جمله پراکنده شوند
 هیچ ذوقی به ازین نیست که: از غایت شوق
 چشم من گرید و لب‌های تو در خنده شوند
 گر تو آن طلعت فرخ بنمایی روزی
 تیره‌روزان، همه با طالع فرخنده شوند
 اگر این است «هلالی» شرف پایه عشق
 همه کس طائب این دولت پاینده شوند.^۳

۱. تشیح و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۶۵.

۲. مولانا بدرالدین هلالی استرآبادی، یکی از شاعران و غزل‌سرایان یارسی‌گوی اواخر سده نه و آغاز سده ده هجری قمری است.

۳. بار غائب از نظر: ص ۳۳.

فصل دهم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دهم

۱/۱۰

ابلی شیرازی^۱

ای جان همه جان‌ها! روح القدس گویا!

پنهان ز نظر اما، در دیده‌جان پیدا

در مکه و در یثرب، شاهنشہ ذو مویک

در مشرق و در مغرب، خورشید جهان‌آرا

عیسای فلک‌رتب، موسای ملک‌همت

دانا به همه حکمت، در علم نظر بینا

هم مهدی و هم حارث، بی‌ثانی و بی‌ثالث

در علم نبی وارث، عالم به همه اشیا

۱. محمد اهللی شیرازی، از شاعران قرن دهم و از معاصران شاه اسماعیل صفوی است. او در سال ۸۵۸ ق. به دنیا آمد. اشعارش شامل قصاید و غزلیات است و در منقبت پیامبر اکرم. شعر بسیار سروده است. از آثار وی است: سحر حلال، شمع و پروانه و مجموعه رباعیاتی به نام سافی نامه. وی در سال ۹۴۲ ق. درگذشت.

ای در همه جا معروف، از حُق و کرم موصوف

مهدی صفتی موقوف، از غیب برون فرما.^۱

و نیز از اوست:

نهان از دیده‌ها، خود کرده تا کی؟	چو نور دیده‌ها، در پرده تا کی؟
مکن در پرده همچون شمع مسکن	برون آ تا شود آفاق روشن
تو شمع بزمگاه لامکانی	در این فانوس سبز آخر چه مانی؟
جو شمع از نور خود، آتش برانگیز	بسوز این تیره فانوس و، فرو ریز
چو داد اول زمان، نور تو پرتو	تو خود هم مهدی آخر زمان شو
سوار عرصه دین، همگان کن	چو شمعش، ذوالفقار آتشفشان کن
عدم کن ظلمت کفر از ره دین	به برق تیغ خونریز شه دین. ^۲

۲ / ۱۰

بابا فغانی شیرازی^۳

در مدح حیدر، آن چه خدا و رسول گفت

راجع به ذات مهدی صاحب مواهب است

۱. سمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۹۷، به نقل از: کلیات اشعار مولانا اهلی شیرازی: ص ۴۲۰ و ۴۲۱.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۱۰۰، به نقل از کلیات اشعار مولانا اهلی شیرازی: ص ۵۷۳.

۳. بابا فغانی شیرازی، از شاعران قرن نهم و اوایل قرن دهم و معاصر صفویه است. او در شیراز، متولد شد. سپس به هرات رفت و در آنجا به خدمت جامی رسید. وی از هرات به آذربایجان رفت. مدتی در تبریز، اقامت کرد و به دربار سلطان یعقوب آق قویونلو تفرّج جست. پس از فوت سلطان به شیراز بازگشت و سپس به خراسان سفر کرد و عزلت گزید. وی غزل‌های سوزناک و دردمندانه‌ای دارد. بابا فغانی در سال ۹۲۵ ق، درگذشت. وی در ابتدای امر، «سکاک» تخلص می‌کرد. بابا فغانی، از بزرگترین غزل‌سرایان عهد خود بود و به او حافظ کوچک لقب داده‌اند. دیوان شعری نیز از وی به جا مانده است.

هم نشأه نبی و ولی، صاحب الزمان
 شاهی که فتح و نصرتش از این دو جانب است
 خُلُقش عظیم و طبع کریم و دلش رحیم
 این موهبت، تمام ز توفیق و اهب است
 دشمن گداز و دوست نواز است، روز رزم
 در میمنه است جاذب و بر قلب، حارب است
 آن جا که عرض لشکر نصرت شعار اوست
 اجرام سبعه، گرد نعال مراکب^۱ است
 شاه! به قادری که وضع و شریف را
 از وی امید لطف و، نجات از مصایب است
 کاین بنده تا به شارع^۲ هستی مجال یافت
 همراه این جناب و ز پی این مواکب است
 واثق به عفو توت «فغانی» که از خطا
 عنوان نامه عملش، عبد مُذنب است
 ظَلَّ عَلِيٌّ وَاَنَّ عَلِيٌّ، مستدام باد!
 این است مطلبی که اهم مطالب است.^۳

و نیز از اوست:

حاشا که عنم عالم، جاهل کند قبول ذاتی که برتر است ز تدبیشه عقول
 حاشا که در غبار حوادث، نهان شود آئینه قبول و چراغ دل رسول

۱. جمع مرکب.

۲. گذرگاه.

۳. سمای مهدی موعود در آئینه نثر فارسی: ص ۹۵، به نقل از: دیوان اشعار بابا فغانی شیرازی، ص ۱۴-۱۶.

فردا نظاره کن که چو خار خزانزده
اجزای خار خفته، نهد روی در ذُبُول^۱
بهر عروج مهجه^۲ رایات مهدوی
عیسی فراز طاق زیرجد، کند نزول
قاضی القضاة محکمه آخر الزمان
دار القضا کند چمن دهر از عدول
بر لوح چار فصل، به قانون شرع و دین
اشیا کنند بهر قرار جهان، حصول
در چار سوی کون، به پروانه رسول
یابد قرار «لَمْ یَصِلْ» خارجی، وصول
نور دوازده مه تابان، یکی شود
چندان بود محاکمه فیل بند شاه
کآواز مرتبه نشود خارج از اصول

سُکَّانِ هَفْتِ خَطْبِهِ، به آیین دور گشت

اشا کنند خطبه به نام چهار و هشت^۳.

۳/۱۰

صدقی استرآبادی^۴

صاحبِ زمانِ محمدِ مهدی که عدل او

قانونِ ضبطِ کشورِ کَوْن و مکان^۵ نهاد

آن سایهٔ اِلَه که در ظِلُّ جِاهِ او

مهر و سپهرِ این سپرِ آن یک سینان^۶ نهاد

۱. ذُبُول: پژمرده شدن.

۲. مهجه: قبه گردد و صیقلی که از طلا و نقره و غیر آن سازند و بر سرِ عَلم نصب کنند.

۳. چهار و هشت: کنایه از دوازده امام عج.

۴. دیوان بابا فتاحی شیرازی: ص ۶۰، دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۳.

۵. سلطان محمد متخلص به «صدقی» است که در کاشان در سال ۹۵۲ق در گذشت. او در شعر، استادِ محتشم کاشانی بود. از آثار اوست سافیه‌نامه و دیوان اشعار.

۶. کون و مکان: عرصهٔ وجود، بهینهٔ هستی.

۷. سینان: سرنیزه، تیزی هر چیز.

قَزَّ و شَكُوهُ اوست که در جَنبِ رَفْعَتش
 گردون بنای رفعت خود بر گمان نهاد
 معمار کارخانه هستی برای او
 طرح زمین فیکند و بنای زمان نهاد
 بهر نگیبِ چو خاتمِ مُلکش زبان گشاد
 فیروزه فَلَک، مَلکش در دهان نهاد
 شد نوجوان چو طفلِ مَه نو جهانِ پیر
 لطفش چو دست بر سر پیر و جوان نهاد
 اَرَبابِ ظلم را قلمِ دستِ خاک شد
 قهرش چو پایه عرصهٔ این خاکدان نهاد
 در حرفِ سرنوشتِ خطا چون بُوَد؟ که او
 نَقاشِ صُنعِ راقلمِ اَندر بَنان^۱ نهاد
 زینت گرفت گیسوی اُمُّ الکتاب^۲ از او
 بر هر ورق که خامهٔ مُعجز بیان نهاد
 ای آن که در قلمرو تقدیر، کِلک تو
 رسم عدالت از پی امن و امان نهاد
 از سر نهاد فتنه به عهد تو هر چه داشت
 و آن گه سرِ مَلال به خوابِ گران نهاد
 از بیمِ انتقام تو گرگی ستم‌شعار
 روی نیاز بر کفِ پای شُبان نهاد

۱. بنان: سرانگشت.

۲. اُمُّ الکتاب: یکی از نام‌های سورهٔ حمد.

چون مِهْر آن که پا نکشید از طریقِ تو
 بر اوج چرخ، پایه تَخْتِ روان نهاد
 دارد هوای سایه دیوار کوی تو
 کیوان که پایه بر سرِ هفت آسمان نهاد
 ایزد به جای نقطه بر اوراقِ آسمان
 در انتخابِ مدح تو زَانَجُمِ نشان نهاد
 شاهها به یمن مدح تو در قالبِ سخن
 طبع روان من چو مسیحا روان نهاد
 هنگام فکر در طلبِ معنی بلند
 پای خیال بر طرفِ لامکان نهاد
 گلگونِ کَلک من به عطارد^۱ گه مسیر
 بر آسمانِ فَضْل، عنان در عنان نهاد
 چون غنچه‌های گلشن نظمش شکفته شد
 صد داغِ رَشک بر دل اهلِ لسان نهاد
 مصرِ سخن به بازوی رُوْحِ الْقُدُس گرفت
 چون رو به مُلکِ نَظْم به تیغِ زبان نهاد
 هر چند قدر و قیمتش افزود در سخن
 چون بر عُلوُّ شَانِ تو عینِ عیان نهاد
 خود را نظر به مدح تو در عینِ عَجْز یافت
 پا از بساطِ مدحت از آن بر کران نهاد

۱. عطارد: ستاره‌ای معروف در فلک دوم که دیر و کاتب آسمان نامیده می‌شود.

چون مُدَعای^۱ خاطر او بر تو ظاهر است

«صدقی» صفت به سوی دعا رو از آن نهاد

تا در خیالِ خَلق نیاید که در آزل

وضع زمانه مُبْدِع^۲ اشیا چه سان نهاد

اوضاع روزگار به یمن وجود تو

باد آن چنان که صانع بی چون چنان نهاد.^۳

۴/۱۰

شعبان کاشی^۴

آدم دمِ ظهور تو یا صاحب الزمان

عالم گرفت نور تو یا صاحب الزمان

عیسی ز آسمان چهارم نزول کرد^۵

در وعده ظهور تو یا صاحب الزمان

نه سقفِ آسمان^۶ بود از رفعتِ جلال

یک غرفه از قُصور تو یا صاحب الزمان

تاریک بود دیده مردم ز جورِ ظلم

روشن شد از درودِ تو یا صاحب الزمان

۱. مُدَعَا: درخواست، آرزو.

۲. مُبْدِع: آفریننده، ابداع کننده.

۳. نسخه خطی کتابخانه مجلس: شماره ۱۳۵۰۱، دانش نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۶.

۴. شاعر، شناخته نشد جز این که: اولاً نام بردار و متخصص به «شعبان کاشی» است و به خطّه کاشان تعلق دارد؛

ثانیاً، شیعه اثناعشری و دوستدار اهل بیت علیهم السلام است و در ستایش آن بزرگواران، شعر سروده است؛ ثالثاً، با

توجه به نسخه ای خطی که مأخذ شعر اوست، زمان زندگی اش حدود سده دهم است (انزاق سن، ج ۴ ص ۳۷).

۵. اشاره به نزول مسیح علیه السلام در زمان ظهور صاحب الامر علیه السلام که در روایات بسیاری بدان تصریح شده است.

۶. نه سقف آسمان: کنایه از افلاک نه گانه. همه کائنات.

هر دل که بود مرده از آن ظلم، زنده شد
 از نفخه‌های صور تو یا صاحب الزمان
 شادند دوستان تو به کوری دشمنان
 بنشسته بر صدور^۱ تو یا صاحب الزمان
 ما شرمسار آمده‌ایم و گناهکار
 بیچاره در حضور تو یا صاحب الزمان
 ما را به لطف و مرحمت خود قبول کن
 گر نیک آمدیم و گر بد قبول کن...
 ای مهر و مه غلام تو یا صاحب الزمان
 هر دو جهان به کام تو یا صاحب الزمان
 در دارِ ضرب^۲ دینِ نبی، سکه می‌زنند
 نقدِ روان به نام تو یا صاحب الزمان
 دین محمد مدنی باز تازه شد
 از ضربتِ حُسام^۳ تو یا صاحب الزمان
 گردون به پایستاده و پشتش دو تا شده
 از بهر احترام تو یا صاحب الزمان
 پیوسته پنج نوبت^۴ دولت همی‌زنند
 بر چار حد بام تو یا صاحب الزمان

۱. صدور: ج صدر، بالای مجلس.

۲. دار ضرب: جایی که در آن سکه زنند. ضربخانه.

۳. حُسام: شمشیر برآن، شمشیر تیز.

۴. نوبت: طبل بسیار بزرگی که در نزدیکی سرای پادشاهی و دار الحکومه در اوقات معین صبح و شام می‌نواختند؛ پنج نوبت زدن؛ اعلام جاه و سلطنت کردن.

دردِ سرِ خُمار^۱ نیند به عمر خویش
 مستِ مُدام^۲ جامِ تو یا صاحبِ الزمان
 شاه جهان و خسرو آخرِ زمانِ تویی
 ما بندهٔ غلامِ تو یا صاحبِ الزمان
 ما را به لطف و مرحمت خود قبول کن
 گر نیک آمدیم و گر بد قبول کن...
 ماییم در زمانِ تو یا صاحبِ الزمان
 هستیم در امانِ تو یا صاحبِ الزمان
 هفت آسمان و هفت زمینِ قِطره‌ای بود
 از بحرِ دُرِشانِ تو یا صاحبِ الزمان
 این قرصِ نوربخش^۳ بر این صحنِ لاجورد^۴
 قرصی بود ز خوانِ تو یا صاحبِ الزمان
 و صاف تو خدای جهان در کلامِ خویش
 جبریل مدخِ خوانِ تو یا صاحبِ الزمان
 این دولت و سعادت و شادی نگر که ما
 هستیم در زمانِ تو یا صاحبِ الزمان
 «شعبانِ کاشی» از دل و جان دوستدار توست
 بر رَغْمِ دشمنانِ تو یا صاحبِ الزمان

۱. درد سر خمار: ملالت و دردسری که پس از رفع نشئهٔ شراب ایجاد می‌شود.

۲. مُدام: همیشه، پیوسته، می، شراب.

۳. قرص نوربخش: کنایه از خورشید.

۴. صحن لاجورد: کنایه از آسمان.

هر کس چو اِنْتِجَا^۱ به درِ خانه‌ای بَرَد
 ماییم و آستان تو یا صاحب الزمان
 ما را به لطف و مرحمت خود قبول کن
 گر نیک آمدیم و اگر بد قبول کن.^۲

۵/۱۰

وحشی بافقی^۳

خوش آن‌که پشت بر اهلِ زمانه کرد چو ما
 رخ طلب به ره صاحب الزمان دارد
 شه سَریرِ ولایت، محمّد بنِ حَسَن
 که حُکم بر سرِ اَبْنایِ اِنس و جان دارد
 کَفَش که طعنه به لطف و سخای بحر زند
 دلش که خنده به جود و عطایِ کان^۴ دارد
 به یک گدای فرومایه صرف می‌سازد
 به یک فقیرِ تهی‌کیسه در میان دارد

۱. التجا: پناه بردن.

۲. نسخه خطی کتابخانه مجلس: شماره ۷۵۹۴، ص ۶۱، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۰۱.

۳. مولانا کمال الدین محمد وحشی بافقی کرمانی، متخلص به: «وحشی»، در سال ۹۳۹ ق. در بافق کرمان متولد شد. وی یکی از شاعران زبردست در سده دهم هجری از شاعران برجسته دوران صفویه است که به سبب سبک خاص خود در سخنوری اهمیت دارد. ترکیب‌بند هایش از بهترین نمونه‌های «طرز و قنوع» در شعر پارسی است. از آثار وی است: مثنوی‌های ناظر و منظور، فرهاد و شیرین، خُدایرین و کلیات اشعار. وحشی در سال ۹۹۱ ق. درگذشت و در محله سر برج یزد در کنار مزار شاهزاده فاضل دفن شد (انراقرینان: ج ۲ ص ۲۷).

۴. کان: معدن.

زری که صیرفی^۱ آن را به دُرَج^۲ کوه نهاد
 دُری که گوهری^۳ بحر در دکان دارد
 دهانِ کانِ زرانِ دود باژمانده چرا؟
 اگر نه حیرت از آن دستِ زرفشان دارد
 اگر نه دامنِ چترش پناه بهر شود
 ز باد فتنه چراغش که در امان دارد؟
 به راه او شکفتد غنچهٔ تمنایش
 هوای باغ جنان آن که در جهان دارد
 لباسِ علمِ عدو را ز مهجهٔ^۴ علمش
 نتیجه‌ای است که از نور مه کتان^۵ دارد
 تویی که رخش تو را از برای پائی انداز^۶
 زمانه اطلیس^۷ نه توی^۷ آسمان دارد
 برون خُرام که بهر سواری تو مسیح
 سَمند گرم رو^۸ مهر را عنان دارد
 نهالِ جاهِ تو را آب تا دهد کیهان
 ز چرخ و کاهکشان دَلو^۹ و ریسمان دارد

۱. صیرفی: صراف.

۲. دُرَج: صندوقچه‌ای که زیور و جواهر در آن نهند.

۳. گوهری: جواهر فروش.

۴. مهجه: قیة گرد و صیقلی که از طلا و نقره و غیر آن سازند و بر سرِ عَلم نصب کنند.

۵. کتان: پارچهٔ معروف که شاعران پاره شدن آن را به سبب نور ماه دانسته‌اند.

۶. پای انداز: فرس یا پارچه‌ای که برای احترام به زیر پای بزرگان اندازند.

۷. اطلیس نه توی: کنایه از نه فلک.

۸. سَمند: اسبی که رنگش مایل به زردی است. گرم رو: تندرو، شتابنده؛ سَمند گرم رو مهر: کنایه از خورشید است.

۹. دَلو: سطل، در این جا نوعی اشاره به صورت فلکی دلو نیز دیده می‌شود.

به دهرِ راست‌روی سرفراز گشته که او
 سری به خونِ عدوی تو چون سینان^۱ دارد
 بُود گشایش کارِ جهان به پهلویش
 تو را کسی که چو در سز بر آستان دارد
 کلید حبّ تو بهر گشادِ کارش بس
 کسی که آرزوی روضهٔ جنان دارد
 ز نور رای تو و آفتابِ مادرِ دهر
 به مهدِ دهرِ دو فرزندِ تو آمان دارد
 رسید عدل تو جایی که زیر گنبد چرخ
 کبوتر از پرِ شهباز، سایبان دارد
 اگر اشاره نمایی به گرگ، نیست غریب
 که پاسبانِ گله به صد خوبیِ شُبّان دارد
 شهازگردش دوران، شکایتی ست مرا
 که گر ز جا بُردم اشکُ جای آن دارد
 ز واژگونی این بخت خویش حیرانم
 که هر که را دلِ منْ دوست تر ز جان دارد
 همیشه در پی آزارِ جانِ زار من است
 به قصد من کمرِ کینه بر میان دارد
 حدیث خود به همین مختصر کنم «وحشی»
 کسی کجا سرِ تفسیر این بیان دارد؟
 همیشه تا که بُود کشتی سپهز که او
 ز خاک، لنگر و از سِدره^۲ سایبان دارد

۱. سینان: سر نیزه.

۲. سِدره: درخت سِدْرَةُ الْمُنتَهَى، در آسمان هفتم که در سورهٔ نجم از آن یاد شده است.

به دهر کشتی عمرِ مطیعِ جاهش را

ز موجِ خیزِ فنا دور و در امان دارد.^۱

و نیز از اوست:

بگذشت دور یوسف و دورانِ حُسنِ توست

هر مصرِ دل که هست به فرمانِ حُسنِ توست

بسیار سر به کنگرهٔ عشق بسته‌اند

آن جا که طاقِ بندِ ایوانِ حسنِ توست

فرمانِ ناز ده که در اقصای مُلکِ عشق

پروانه‌ای که هست ز دیوانِ حسنِ توست

زنجیرِ غم به گردنِ جان می‌نهد هنوز

آن موی‌ها که سلسله‌جُنبان^۲ حسنِ توست

آبش هنوز می‌رسد از رَشحهٔ^۳ جگر

آن سبزه‌ها که زینتِ بُستانِ حسنِ توست

دانم که تا به دامنِ آخرِ زمانِ کشد

دستِ نیازِ من که به دامنِ حسنِ توست

تقصیر در کرشمهٔ «وحشی» نواز نیست

هر چند دوانِ مرتبهٔ شأنِ حسنِ توست.^۴

۱. دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۹.

۲. سلسله جُنبان: آن که زنجیر را جُنبانند، باعث، وسیله، سبب.

۳. رشحه: تراوش.

۴. دیوانِ وحشی بافقی: ص ۱۷۲، دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۳.

فصل یازدهم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن یازدهم

۱ / ۱۱

میرزا ابوالحسن حسینی فراهانی^۱

شاه زمانه، مهدی هادی لقب که هست

معصوم از پدر به پدر تا ابوتراب

شاهی که آفتاب به رای منیر او

جوید به سان ذره به خورشید، انتساب

دارم ز بیم عدلش بر دیده آستین

ترسم که سیل اشک کند خانه‌ام خراب

شد چون رکاب دیده‌ام از نور وی نصیب

در انتظار آن که کند پای در رکاب

۱. میرزا ابوالحسن حسینی فراهانی، متخلص به «فراهانی»، شاعر و ادیب پارسی‌گوی قرن یازدهم هجری است. در تذکره‌ها او را به نام‌های «حسن فراهانی»، «حسن قمی»، «ابوالحسن فراهانی» و «ابوالحسن تفرشی» یاد کرده‌اند. وی صاحب رساله معروف شرح مشکلات دیوان انوری است. دیوان شعری نیز از او به جای مانده است. قتل ابوالحسن فراهانی در سال ۱۰۴۰ ق رخ داد (تذکره نصرآبادی: ص ۲۷۶، تذکره مخانه: ص ۸۰۴، دانشمندان آذربایجان: ص ۲۶۰).

شاهها تو آن امامی کز خاک پای تو

یعنی که بر سپهر برین می‌کند عتاب

آن کس که دامن تو به امید دیگری

از کف گذاشت بس بود او را همین عذاب

این بس عذابِ تشنه که از آب بگذرد

و آن‌گه به قصد آب نهد روی بر سراب.^۱

۲/۱۱

حکیم شفیای اصفهانی^۲

ای به لباس فرشته روح مجرّد	جلوه‌گری در میان هر دو مُرَدّد
دستِ کلیمت به آستین مُتواری ^۳	پای خیالت به چین زلف مُقید
دیدۀ محجوبِ من به روز وصال	پرتو خورشیدِ صَیف ^۴ و دیدۀ اُزْمَد ^۵
خوش‌قلمِ صُنْعِ بر حواشیِ رویت	صد رقمِ عنبرین کشیده به یک مد
لاجرم اینک خطی است در کفِ حُسن	کآمرده‌ام بر بُتانِ شهر سرآمد

۱. دیوان غزالی: ص ۷۵. دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۴۳.

۲. حکیم شرف‌الدین حسن، طبیب و شاعر، متخلّص به «شفیای»، در سال ۹۶۶ ق در اصفهان متولد شد. وی از عالمان و پزشکان مشهور زمان خود در اصفهان بود و نزد خاص و عام و نیز در دستگاه حکومت حرمت بسیار داشت. در فن شعر توانا و از شاعران برجستهٔ این دوره به شمار می‌رفت. از آثار اوست: کلمات اشعار و دیوان شعر. وی در سال ۱۰۳۷ ق درگذشت (تاریخ ادبیات در ایران: ج ۵ ص ۱۰۷۵. تذکرهٔ نصر آبادی: ص ۲۱۱).

۳. متواری: پوشیده شده. پنهان گشته.

۴. صَیف: تابستان، گرما.

۵. اُرمَد: کسی که چشم او درد می‌کند.

چین جینت به روی مُصَحَفِ خوبی	شانه تشدید بر حروفِ مُشَدَّد
دیده خوبان به وصف چشم سیاهت	یک به یک آغشته دفتری است مُحَدَّد
درد تو موسی و سینه وادی اَیْمَن ^۱	باد تو بَلْقِیس ^۲ و دیده صَرَحِ مُرَدِّد ^۳
دست در آغوش چون دو یارِ موافق	زخمِ کهن در کنارِ داغِ مَجَدَّد
سایه زلف تو همچو رحمتِ ایزد	بر سر زنهاریان ^۴ عشقِ مُخَلَّد ^۵
بر زده دامان هزار سرو چو قَدَت	راست بگویم یکی نبود چو آن قد
سر چو صبا از شکنجِ طَرَه ^۶ نیبچم	گر شوم قد به سان زلفِ مُجَعَّد ^۷
زلف تو قدرِ دل شکسته نداند	کاش که از دست او برون بردش خَد ^۸
لطف تو یارب بُوَد به حالِ «شَفائی»	همچو عطایای قطبِ وقت ^۹ مَوْبُد ^{۱۰}
صاحبِ عالمِ مُحَمَّد بن حسن آنک	علمِ علی دارد و کمالِ مُحَمَّد ^{۱۱}

۱. وادی ایمن: صحرایی که موسی علیه السلام با همر خود در آن گذر می‌کردند. ناگهان از دور، روشنی‌ای به نظر آمد که از درختی پدید می‌آمد و نخستین مأموریت موسی علیه السلام از این جا آغاز شد.
۲. بلقیس: زنی زیبا و فرمانروای شهر سبا که به حضرت سلیمان ایمان آورد.
۳. صَرَحِ مُرَدِّد: قصر سلیمان علیه السلام که عرصه آن از بلور ساخته شده بود. اشاره است به آیه ﴿... وَقَالَ رَبُّهُ صَرَحٌ مُرَدِّدٌ مِّن قَوَارِيرَ...﴾ (نمل: آیه ۴۴). بنا بر این آیه، هنگامی که بلقیس وارد قصر سلیمان شد، کف بلورین قصر را آب پنداشت و پاچه از ساق بالا زد.
۴. زنهاری: کسی که در امان و در پناه کسی است.
۵. مُخَلَّد: جاوید، جاویدان.
۶. طَرَه: موی پیشانی، زلف.
۷. مَجَعَّد: پیچیده، تابدار.
۸. خَد: روی، رخسار، گونه.
۹. قطبِ وقت: منظور صاحب الزمان علیه السلام است.
۱۰. مَوْبُد: ابدی، پایدار.
۱۱. دیوان شَفائی: ص ۴۶، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۳.

۳/۱۱

سلیم‌تهرانی^۱

در جهان، صاحبِ دل نیست گرفتارِ جهان
 سرور را پای به گل مانده ولی آزاد است
 کازگر نیست به من تیغِ جفای گردون
 زآن که دائم به زبان، مدحِ شهم اوراد است
 گُلِ روی سبید مسند شاهنشاهی
 آن که ذاتش دو جهان را سبب ایجاد است
 شاه دین، مهدی هادی که به عهدش ز نشاط
 دل ویران شده غم‌زدگان آباد است
 هرگز آسوده مباد آن که نیاساید از او
 یک زمان شاد مباد آن که از او ناشاد است
 هر که را چرخ به فرموده لطفش پرورد
 باز هنگامِ غضب، گردن او جلاد است
 آن گران‌مایه امیری که خیالِ تیغ
 دل بدخواه تو را سلسله فولاد است
 زانتظار قدمِ عهد تو دائم ایام
 چون عروسی است که چشمش به ره داماد است

۱. میرزا محمدقلی، متخلص به «سلیم». در طرشت تهران به دنیا آمد. در زمره ملازمان اسلام خان، از رجال معروف عهد شاه جهان (پادشاه گورکانی هند) درآمد. وی سرانجام در کشمیر انزواگزید. دیوان اشعارش در تهران به چاپ رسیده است. سلیم در سال ۱۰۵۷ ق در کشمیر درگذشت و در مقبره الشعراي همان جا به خاک سپرده شد (تاریخ ادبیات در ایران، ج ۵ ص ۱۱۵۸، دیوان سلیم تهرانی، مقدمه).

در جهان، قاعدهٔ جود از این پیش نبود

رسم احسان و کرم با کف او همزاد است

کرم آموخته از ابر، ولی بهتر از اوست

دست فیاض تو شاگرد به از استاد است.^۱

۴/۱۱

طالب آملی^۲

از شرم این سیاه‌دلان می‌برم پناه	بر درگه امام زمان، نقد عسکری
مولای دین محمد مهدی، که شرع او	دارد رواج قاعدهٔ دین جعفری
فتوای او، که نسخهٔ عیسای ملت است	جان‌ها دمیده در تن شرع پیمبری
بازم به مدح او زده سر، مطلق ز صبح	کسان نظم می‌کند به گهرها برابری
ای شرع تو، مروج دین پیمبری	زیب از تو یافته روش شرع گتری
دعوای غین عمر کنند اهل روزگار	بر روزگار، چون تو نشینی به داوری
گر خلق با نسیم ولای تو دم زنند	آفاق را کنند یکی گوی عنبری
یک دن کم است مهر تو را، زان که مهر تو	دارد هزار ذره چون این مهر خاوری
شد دهر را سپیده نشان، چشم انتظار	تا صبح‌وار از افق سر برآوری
تا چند شام کفر کند عرض تیرگی؟	وز بیم، صبح دین نکند پیرهن‌دزی؟
وقت است کز نشیمن اقبان مستدام	چون خور برون خرامی با تیغ حیدری
وان‌گه به سعی بازوی اسلام برکشی	زین رو بهان کفر، لباس غضنفری

۱. دیوان سلیم نهرانی: ص ۲۵۳. دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۵۱.

۲. محمد طالب آملی (زاده ۹۹۲ در آمل و متوفای ۱۰۲۶ ق در لاهور) متخصص به ملا طالب، معروف به طالب‌ا و ملک الشعراء، از شاعران سدهٔ یازدهم هجری قمری است. او در ریاضیات، نجوم، حکمت و عرفان، دستی قوی داشته و یکی از تواناترین شاعران سبک هندی است.

بشکن شکسته زورقشان را به موج قهر
جمعی کز آن میانه به اسلام مایلند
و آن گاه، دِه به دجلهٔ خون‌شان شناوری
فرمایشان به جاذهٔ شرع، رهبری^۱

۵/۱۱

ملاطفرامشدهی^۲

بهار گلشنِ نصرت، محمد مهدی
گشوده‌اند ز شوق کمان او پر و بال
که هر صُرف گل فتحش دمیده رنگ به رنگ
به آشیانکدهٔ جعبه طایران خدنگ^۳
دو شاخه می‌نهد ایام بر گنوی تفنگ
به جرم آن که فتد با سپاه او یک‌دل
که از نهایت جوهر^۴ نگشته تابع رنگ
سحاب ناصبه شمشیر برق‌سیمایش
اگر به دل گذرد وقت قطع کردن راه
جدا ز یک‌دگر افتاده، جاده ده‌فرسنگ
ز چار جامه^۵ عنصر، همیشه هست به تنگ
برای روکش گلزار صنعت ارزنگ^۶
نسیم‌گرده ز نعل شمش گرفته به کف
طریقِ بختش از جای، چون پریدن رنگ
ز چابکی نشود بر نظارگی معلوم

۱. سیمای موعود در آئینهٔ نثر فارسی: ص ۱۰۱، به نقل از: کلیات اشعار ملک الشعراء طالب آملی.
۲. ملاطفر، نویسنده و شاعر، متخلص به «طفرا»، از شاعران و نویسندگان عهد صفویه است که از ایران به هندوستان مهاجرت کرد و چندی ملازم شاه جهان (حکومت ۱۰۳۷-۱۰۶۹ ق) بود. وی در تثرنویسی، دستی توانا داشت و شیوه‌های خاص ابداع کرد که مورد پسند فارسی‌زبانان هندوستان قرار گرفت. از آثار وی: منشآت، شامل: فردوسی، تاج المدایح، الهامیه، مرآة المفتوح، تجلیات، کنز المعانی، مرتفعات، مجمع التراب، و... که اغلب آنها به چاپ رسیده‌اند و دیوان اشعار، که قریب ده هزار بیت است. طفرای مشدهی در کشمیر در گذشت و در مزار الشعراء در جوار کلیم کاشانی به خاک سپرده شد (تاریخ ادبیات در ایران: ج ۵ ص ۱۷۷، تذکره نصرآبادی: ص ۳۳۹، تذکره شعرائی آذربایجان: ج ۲ ص ۴۰۲، لغت‌نامه دهخدا: ذیل طفرا).
۳. خدنگ: تیر، به اعتبار این که از چوب سخت ساخته می‌شود.
۴. جوهر: گوهر، اصل، اصالت.
۵. سمند: اسب زرد رنگ، مطلق اسب.
۶. چارجامه: پوششی است که با آن اسبان را در پیری آرایش می‌کنند، جلی که بر پشت اسب به جای زین می‌اندازند، در این جا منظور چهار عنصر (آب، باد، خاک، آتش) است.
۷. ارزنگ: نام کتاب مانی.

کند برای فتادن زهر طرف آهنگ
 اگر گرفته شود کاسه سُمش در سنگ
 که جز تو نیست کسی در سپاه دین، سرهنگ
 سمند برق شتاب مباد صید درنگ
 کز احتیاط نپوشند جامه خود رنگ
 برای کشته شدن می‌پرد ز کوه پلنگ
 زنند سگه اسلام در دیار فرنگ
 برای خدمت کشتی بَرَد به سوی نهنگ
 بود چو در عدم از تکاب عذرش لنگ
 بود شکفتن نرگس به آب کوزه تنگ
 که پا کشیده ز انداز کجروی خرچنگ
 که نیست تُنگ شکر با کلام او هم تنگ؟
 تذرو،^۱ طعمه برآرد عقاب را از چنگ
 فروغ آینه، گل می‌کند ز روی تبنگ^۲
 به امتحان‌کده تن ز طبع شهد و شرنگ^۳
 یکی شکفته نشیند، یکی بود دُن تنگ
 مباد با گُل معنی، غم شکستن رنگ
 خطاب یافت گل افشان ز صاحب فرهنگ.^۴

به کوهسار چو نعلش ز سوده گشتن میخ
 به اقتضای فراست نمی‌دهد از کف
 شها محلّ خروج است پا بینه به رکاب
 در انتظار ظهور تو آند شیردلان
 چنان سپاه به یکدنگی تو می‌کوشند
 ز بس که شیر بر او طعنه دورنگی زد
 رسید وقت که از ضرب تیغ حیدری‌ات
 گهی که ضرر^۱ حکمت ز موج فرمانی
 تنش دوپاره نماید به زیر اژه پشت
 گشودن کف جودت به دست مایه بحر
 چنان به امر تو در جوی راستی شده آب
 مگر حدیث تو را نقل می‌کند طوطی
 حمایت تو اگر دست عاجزان گیرد
 ز بوستان ضمیر تو گل‌فروشان را
 توان به یمن دعای تو یافت یک تأثیر
 همیشه تا ز نسیم بهار اهل چمن
 به باغ مدح تو شاداب باد سنبل لفظ
 چو ریخت این سخن تازه بر دُن لاضغرا:

۱. صرصر: باد بسیار سرد و سخت، باد بسیار سریع.

۲. تذرو: قرقاول.

۳. تبنگ: جوان محبوب و بلند بالا و توانا.

۴. شرنگ: سم، زهر.

۵. منتخب الأشعار: ج ۱ ص ۵۲۱، دانش‌نامه شعر مهدوی، ج ۱ ص ۱۰۹.

۶/۱۱

ملاحسن فیض کاشانی^۱

صبا به لطف بگر ختم آل طاها را

که فرقت تو به زاری بسوخت دلها را

قرار خاضر ما هم تو می‌توانی شد

«که سر به کوه و بیابان تو داده‌ای ما را»^۲

بُرون خرام ز مغرب که تیره شد آفاق

ز رسم خویش بگردان طلوع بیضا را

بیاییا که حضور تو مُرده زنده‌کند

ز آسمان به زمین آورد مسیحا را

نماند صبر و سکون بعد از این به هیچ دنی

به وصل گل برسان بلبلان شیدا را

خوش آن زمان که به نور تو راه حق سپریم

طریق و منزل و مقصد یکی شود ما را

نهد به پای تو سر «فیض» و جان کند تسلیم

گذشت قطره زمستی چو دید دَریا را»^۳

۱. محمد بن شاه مرتضی، مشهور به «ملاحسن فیض کاشانی»، از فقهای و حکیمان معروف عصر صفوی است. او در قم به دنیا آمد و در این شهر و سپس کاشان به تحصیل پرداخت. آن‌گاه در شیراز نزد سید ماجد بحرانی و ملا صدرا تلمذ کرد. وی تألیفات فراوانی دارد که از جمله آنها می‌توان: اصول المعارف، کلمات مکتوبه، الصافی، الوافی و المتحفة البضاء، را نام برد. بیش از شش هزار بیت شعر از وی باقی مانده است. او سال‌های پایانی عمر خویش را در کاشان زیست و به سال ۱۰۹۱ ق. همان‌جا درگذشت (معادن الحکمة: ج ۱ ص ۱۶۹، مقدمه دیوان فیض، رساله شرح صدر، ضمیمه ده رساله فیض کاشانی: ص ۵۸-۶۲، الوافی: ج ۱ ص ۲۳).

۲. تضمینی است از شعر حافظ شیرازی.

۳. خوشه‌های طلایی: ص ۲۵، دیوان ملا محمد محسن فیض کاشانی.

و نیز از اوست:

اگر آن نایب رحمان ز درم باز آید
 عمر بگذشته به پیرانه‌سرم باز آید
 دارم امید خدایا که کنی تأخیری
 در اجل تا به سرم، تاج سرم باز آید
 گر نثار قدم مهدی هادی نکنم
 گوهر جان به چه کار دگرم باز آید؟!
 آن که فرق سر من خاک کف پای وی است
 پادشاهی کنم از او به سرم باز آید
 کوس نودولتی از بام سعادت بزنم
 گر بینم که شه دین ز درم باز آید
 می‌روم در طلبش کوی به کو، دشت به دشت
 شخصم از باز نیاید، خبیرم باز آید
 «فیض» نومید مشو در غم هجران و منال
 شاید از بشنود آه سحرم، باز آید.^۱

و نیز از اوست:

أَلَا يَا أَيُّهَا الْمَهْدِيُّ مُدَامَ الْوَصْلِ نَاوِلْهَا
 که در دوران هجرانت بسی افتاد مشکل‌ها
 صبا از نکهت^۲ کویت نسیمی سوی ما آورد
 ز سوز شعله شوقت چو تاب افتاد در دل‌ها

۱. خوشه‌های طلائی: ص ۱۲۱.

۲. نکهت: بوی خوش.

چو نوز مهر تو تا باید بر دل‌های مشتاقان

ز خود آهنگِ حق کردند، بر بستند محمل‌ها

دلی بی‌بهره از مهرت حقیقت را کجا یابد؟

حق از آینهٔ رویت تجلی کرد بر دل‌ها

به کوی خود نشانی ده که شوق تو محبتان را

ز تقوای داد زاده، ز طاعت بست محمل‌ها

به حق، سجاده‌ترین کن. مهل^۱ محراب و منبر را

که دیوانِ فلک صورت، از آن سازند محفل‌ها

«شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل»^۲

ز غرقابِ فراق خود رهی بنما به ساحل‌ها

اگر دانستی کویت به سر می‌آدم سویت

خوشاگر بودمی آگه ز راه و رسم منزل‌ها

چو بینی حجت حق را به بایش جان فشان ای «فیض»

«متی ما تلق من تهوی ذع الدنيا وأهملها»^{۳،۴}

۷ / ۱۱

قیاض لاهیجی^۵

مهدی هادی امامِ ظاهر و باطن که هست

قائم آل محمد، حجتِ پروردگار

۱. هلیدن و هشتن: رها کردن.

۲. تضمینی است از شعر حافظ شیرازی.

۳. تضمینی است از شعر حافظ شیرازی.

۴. دیوانِ فیض کاشانی: ص ۸۲، دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۹۷.

۵. ملا عبد الرزاق، پسر علی، پسر حسین لاهیجی قمی. متخلص و ملقب به «قیاض» شاگرد و داماد صدر

حجّتی کز پرده چون برهانِ عقل آید برون
 پرده‌های وَهم را از هم بدرزد پود و تار
 آن به صورت غایب و حاضر به معنی نزد عقل
 آن به ظاهر در نهان، اما به باطن، آشکار
 کینه‌خواه عدل از ظلمِ ستمکاران دین
 انتقامِ عِلْم کس از جهلِ اهل روزگار
 طالبِ خون شهیدانِ به ناحق ریخته
 مرهم دل‌های مجروحانِ از ماتم فگار^۱
 ذوالفقار شاهِ مردان بر کشد چون از نیام
 خوش برآرد از نهادِ دشمنان دین دمار^۲
 آفتاب دولتش چون پرده شب بر زند
 تیرگی برخیزد از عالم جو از دریا بخار
 اختلافِ جمله مذهب‌ها برآفتد از میان
 جمله کشتی‌ها به یک‌جا زاین‌یم^۳ آید بر کنار
 برفتد رسمِ دورنگی در میانِ خاص و عام
 پرده‌ها را جملگی پیدا شود یک پرده‌دار
 دانه‌های مختلف از یک زمین گردند سبز
 نخل‌های مُفترَق در یک هوا گیرند بار

۱. المتألمین شیرازی است. فیلسوفی کامل و استادی فاضل، ادیبی اریب و شاعری نبیب بود. دیوان اشعاری در منقبت اهل بیت علیهم‌السلام از او در دست است. وی در سال ۱۰۷۲ در قم درگذشت.

۱. فگار: آزوده، زخمی.

۲. دمار بر آوردن: هلاک کردن.

۳. یم: دریا، خدای آقیانوس‌ها و دریاها.

نغمه‌های ناملایم، یک نوا آید به گوش
 سازهای ناموافق را شود یک رشته تار
 هست با این دین‌فروشانش نخستین داروگیر
 هست با این نافیهانش نخستین کارزار
 بادِ قهرش بر کند از بیخ، این مشبِّ حشیش
 موج‌تیغش در زباید همچو سیل ابن‌مشت‌خار
 در نوردد از نظر طومارِ این وَهم و خیال
 پاک سازد صفحه هستی از این نقش و نگار
 تا برآید آفتابِ دین ز ابرِ اُرتیاب
 تا شود در گردِ کثرتِ عینِ وحدت، آشکار
 گردد از بس انتظامِ خَلق در عهدِ خوشش
 جملهٔ عالم یکی شهر و دو او یک شهریار
 قامت این سرو بالا کاش آید در حرام
 تا قیامت را ببیند هر کسی بی‌انتظار
 جلوهٔ معشوق بر عاشق قیامت می‌کند
 شیعه را قسمت بود در عهدِ او عمرِ دوبار
 معنی رجعت همین باشد به پیش شیعیان
 گر مخالف منکرِ رجعت بود باکی مدار
 از تشییع، غیر عشق و عاشقی باور مکن
 کی توان بی‌عشق کردن اهل و مال و جان نثار؟
 وعدهٔ دیدارِ جانان، مرده را جان می‌دهد
 چون حیات و مرگِ عاشق نیست جز در دستِ یار

چون توان دیدن پس از مردن همان دیدارِ دوست

گر دهم «فیاض» جان زاین مزده من، معذور دار. ۱

و نیز از اوست:

امام مشرق و مغرب که می‌تواند داد

تبسم لب لعش جواب خنده گل

محمد بن حسن، صاحب الزمان که بود

پراز مدایحِ خُلقش کتاب خنده گل

کند برای نثارِ شکفته رویی او

صبا به صحن چمن، انتخاب خنده گل

رود ز خویش چو رنگِ شکسته عاشق

اگر تبسمش آید به خواب، خنده گل

ز ذوقِ خنده لعش لبش چه گل چیند

دلی که تا به ابد شد خراب خنده گل

چه خنده‌ها که زند آفتابِ دولت او

به ترش‌کُفتگی آفتابِ خنده گل

ز آب و تابِ بهارِ شکفته رویی اوست

شکفتن چمن و آب و تاب خنده گل

به نسبتِ قدم او عجب مدان از خاک

که باج سجده سببند ز آب خنده گل

به پای بوس تو خواهد که جان نثار کند

وگرنه چیست چنین اضطراب خنده گل؟

پی شکفتگی بندگانِ حضرت توست
 دعای تَه دلی مُستجاب خنده گل
 ملال اگر نه نصیبِ مخالفِ تو بود
 چراست این همه زو اجتنابِ خنده گل؟
 نَسبِ دُرست به لعل لبِ تو گر نکند
 صبا حذر کند از انتسابِ خنده گل
 اگر به یاد تو باشد عجبِ مدان که دهد
 فلک به گریه عاشقِ خطابِ خنده گل
 تبسمِ تو اگر پای در میانه نهد
 چمن دگر نکشد بی حسابِ خنده گل
 ز غیبت تو چنان قحطِ سالِ کامِ دل است
 که عندلیبِ نشد کامیابِ خنده گل
 بیا به خنده ده آبِ چمن که بی تو نماند
 ترشِچِ مُژهای در سحابِ خنده گل
 ز هجر روی تو گل در چمن نمی شکفتد
 بیا بیا و برافکنِ نقابِ خنده گل
 ندیده چشمِ خرد در بهارِ شادابی
 به غیر لعلِ تو حاضر جوابِ خنده گل
 بهارِ معجزه: شاداب از تبسمِ توست
 چنان که چهره گلشن ز آبِ خنده گل
 اگر نه وعده دیدارِ دولت بودی
 زکات ذوقِ ندادی نصابِ خنده گل

ز استواری عهد تو تا ابد نروَد
 ز پای گریهٔ بلبل، خضاب خندهٔ گل
 ز وصفِ غنچهٔ لعل تو فصل فصل پُر است
 گذشته‌ام همه جا باب بابِ خندهٔ گل
 خرد ز گلشن بزمِ تو منفعل^۱ برگشت
 چمن ندیده نیاورد تاب خندهٔ گل
 از آن زمان که دلم در بهارِ حسرت تو
 نهاد چشم چو بلبل به خواب خندهٔ گل
 هنوز ناله لبِ ذوقِ خویش می‌بوسد
 چه نشئه داشت، ندانم، شراب خندهٔ گل؟
 لب حسود ز زخمِ دلم چه می‌پرسد؟
 که هست بی لب لعنت کباب خندهٔ گل
 چه نسبت است به بلبل اسیر عشقِ تو را؟
 خرابِ گریه کجا و خراب خندهٔ گل.^۲

۸ / ۱۱

میرداماد^۳

ای عَـلِّمْتُ کَـنِیت و نامِ نسی خـسـورده لبـت آب ز جـامِ نسی

۱. منقول: خجالت‌زده، شرمنده.

۲. دیوان فیاض: ص ۹۵. دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۵۸.

۳. سید برهان الدین محمدباقر استرآبادی مشهور به میر داماد (۹۷۰-۱۰۴۱ق) و معلم ثالث، متخلص به اشراق، فیلسوف، متکلم و فقیه برجستهٔ دورهٔ صفویه است. دارای کتب متعددی است. از جمله: الترواشح السماویة و التراز و مجموعه اشعار او در دیوان میر داماد گردآوری شده است.

مهدی دین هادی عالم تویی
حافظ شرعی و امام امم
جان تویی هر دو جهانت تن است
آهن مریخ شده موم تو
چرخ که این اوج فروشی کند
عقل که لافش ز سروشی بود
ای ملک مست از خون دین
فتنه بر اقطار جهان تاخته است
بحر چه یک لحظه به خون ستم
ای به درت مقتدی افلاکیان
شخص تو چون نفس و جهان چون بدن
ما همه مقهور و توئی قهرمان
ظلم ز عدل تو سقیم المزاج
عالم دین را به جهان شگفت
شرع تو کشتی است بیا نوح باش
اسب تو بر آخر عُظلت چراست؟
زین فنک، چو نت بر باره نیست؟
یار نشد دل، نو بیا یار شو
درد تو جان دروی دل‌های ماست
دیده به دیدار، بیا باز کن
کن فکن خلوت اسرار باش
تا که در افلاک بود سعد و نحس
سعد فلک باد به فرمان تو

روشنی دیده آدم تویی
طاعت تو فرض همی بر ذمم
مهر و مه از نور رخت روشن است
عیسی عقل آمده مأموم تو
بر در تو حلقه به گوشی کند
پیش تو در نکته نیوشی بود
خاک جهان کرد زمانه عجین
تبیغ حوادث زنبام آخته است
کل کنی خاک وجود و عدم
سایه فکن بر سر این خاکیان
در چمنش طرح تصرف فکن
خون دل و دین ز جهان واستان
خود ز چه عدل تو ندارد رواج؟!
ظلمت توفان حوادث گرفت
ما همگی تن، تو بیا زوج باش
خود دو زکاب مه و مهرت کجاست؟
اشهب روز، ادهم شب، بهر کیست؟
گردن غم بشکن و دلدار شو
خاک درت آب روان‌های ماست
پرده آهننگ دگر ساز کن
ما همه مستیم، تو هشیار باش
یادی و امروز بود قبل و بعد
عیش جهان باد به دوران تو

عیش، گسر آبستن کامت شود یا چو می‌فتح، به جامت شود
 باد میسر ز تو تا صور عشق کار سقنقور ز کافور عشق
 روغن اشراق از آب تو باد در قدمت همچو رکاب تو باد^۱

۹/۱۱

ملا ملک قمی^۲

ز من هدایتِ کوئین در خور است که هست

ولای ختمِ ولایتِ دلایل و راهبرم

هزار دیده ز هر مویِ رغبتم در تاخت

بلی ز مستظرانِ امامِ منتظرم

فروغِ شمعِ هُدا نورِ سَرمِدی مهدی

که از طلیعهٔ مهرش چو مهرِ مُشْتَهَم^۳

سرشته عزتِ خاکِ درش ز اعضايم

روا بُوَد قسمِ عرشیانِ به جان و سرم

سرمِ قرینِ سجود و قدمِ رهینِ رکوع

که بسته بازوی خدمت، نطق^۴ بر کمرم

شدم به علتِ بیچارگی اسیرِ عنا^۵

به جز طیبِ ولای تو نیست چاره‌گرم

۱. دانش‌نامه شعر مهدوی، ج ۱ ص ۱۴۵.

۲. ملا ملک محمد متخلص به «ملک» در قم به دنیا آمده است و حدود سال ۱۰۲۴ تا ۱۰۲۶ ق در بیجاور هند درگذشت. وی رازد امیران هند، با عنوان «ملک الکلام» یاد می‌کردند.

۳. مشتهر: مشهور، معروف.

۴. نطق: کمر بند.

۵. عنا: رنج، سختی.

سَموم^۱ دوزی و تاب من از کجا به کجا
 دلم ز موم ملایم‌تر و من از خَجَرم
 طلوع کن ز گریبانِ غیب چون گلی صبح
 که بَدَله سنج^۲ و نواساز گلشن سحرم
 رُخت ز پرده چو می در پیاله می‌نگرم
 که از تَخِیْلِ حُسنت رفیق شد بصرم
 به چشمِ ظاهرِم آینه‌دار باطن خویش
 به رؤیت تو به اسرار غیب دیده‌ورم
 فروغِ لطف تو سرمایه، نورِ مهر تو زاد
 به سوی عالمِ علوی ارادهٔ سفرم.^۳

۱۰/۱۱

ناظمِ بروی^۴

امام حاضر و غایب، محمد مهدی
 که گشته خاکی وجودم به مهر او تخمیر^۵
 فلک به کینِ عدویش گرفته خوی پلنگ
 زند به چشمِ حسودش هلال ناخن شیر
 خوش آن زمان که جو «یا صاحب الزمان» گویم
 شب مرا دهد از چهره، آفتابِ مُنیر

۱. سموم: باد زهرآگین و کشنده که در بیابان‌ها وزد.

۲. بَدَله سنج: ظریف و خوش صحبت.

۳. نسخهٔ خطی کتاب‌خانه ملی ملک، به شمارهٔ ۶۴۱، به نقل از دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۳۴.

۴. ملا فرخ حسین، متخلص به «ناظم» در سال ۱۰۱۱ق در هرات به دنیا آمد. تاریخ وفات او از سال ۱۰۷۲ تا

۱۰۸۱ق ذکر شده است.

۵. تخمیر: سرشتن، سرشته.

شوم چو خامه به اوصاف او زبان‌آور
 به خون دیده کنم این قصیده را تحریر
 که ای بهارِ ثنای تو گل‌فشانِ ضمیر
 ز قدرت تو قوی‌پنجه بازوی تقدیر
 خداشناس گواهم بود در این دعوی
 که نیست ذات تو را چون خدا شبیه و نظیر
 قضا ز خامه حکم تو سر نمی‌پیچد
 کسی چگونه کند سرنوشت را تدبیر؟^۱

۱۱/۱۱

نظری نیشابوری^۲

رخ در نقاب، چون حسن عسکری کشید
 قُطْبِیَّتْش به قائم آن نبی رسید
 برزخ، میان کثرت و وحدت نموده شد
 گردید در برابر شیبِ^۳ نبی پدید
 سر انتهای دایره بر ابتدا نهاد
 خور^۴ ز استوا فرو شد و از استوا دمید

۱. دیوان ناظم هروی: ص ۴۲۹، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۶۲.

۲. میرزا محمد حسین، عارف و شاعر، متخلص به «نظری»، در نیشابور متولد شد. وی از شاعران بلندآوازه قرن دهم و اوایل قرن یازدهم است. دیوان اشعار او که انواع قالب‌های شعری را شامل می‌شود، در هندوستان و ایران به چاپ رسیده است.

۳. وی در احمدآباد گجرات درگذشت و در مسجدی که خود ساخته بود، به خاک سپرده شد (آتشکده آذر: ج ۲، ص ۷۱۱، تاریخ ادبیات در ایران: ج ۵ ص ۸۹۷، تاریخ نظم و نثر: ص ۴۲۹، مجمع الفصحی: ج ۴ ص ۱۰۱).

۴. شیب: سومین پسر آدم و هوا که به عقیده مسلمانان، مقام نبوت داشت.

۴. خور: خورشید.

از نقطهٔ احد، دو محمد ظهور کرد
 مرآت^۱ فوق دایره، ما تحت خویش دید
 یوم القیامه گشت چو قائم ظهور کرد
 الیوم کُلُّ شَیْءٍ إِلَى الْمَبْدَءِ يُعید^۲
 یا صاحب الزمان! به درآ از خفا که خلق
 تا حد ناف جامعه صورت فرو درید
 بر راه حق که می‌نگرم یک حسین نیست
 آفاق، کربلا شد و مردم همه یزید
 باطل، شبیه حق شد و انصاف درفتاد
 اِضلال، بیخِ عدل زد^۳ و ظلم سرکشید
 بدعت بنا نهاد و اَمَل، باغ و خانه ساخت
 غفلت، کمر گشاد و خطا، فرش گسترید
 بنمائی دستِ قدرت و مفتاحِ باب کن
 کآفاق مانده بسته در و قفل بی‌کلید
 شاه! تو شاهدی که «نظیری» به مهر حق
 بفروخت صدرِ سلطنت و مسکنت^۴ خرید
 جاه یزید و قوم یزیدش مُراد نیست
 حُبِ عَلِیِّ و آلِ عَلِیِّ باد بر مزید.^۵

۱. مرآت: آینه.

۲. امروز هر چیزی به سوی مبدأ بر می‌گردد.

۳. بیخ زدن: ریشه برکندن.

۴. مسکنت: تهی دستی، بی چیزی.

۵. دیوان نظیری نیشابوری: ص ۵۰۰، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۱۱.

۱۲/۱۱

واعظ قزوینی^۱

حجّت حق، نور مطلق، صاحب الأمر آن که او
 بحر زخار امامت راست موج واپسین
 هستی نه آسمان، از بهر ذات پاک اوست
 چون وجود حلقه انگشتر از بهر نگین
 نور پاکش گر فشردی بر بساط روز پای
 شب فشردی همچو خون مرده در زیر زمین
 روز، آن روز است کآن خورشید تابان سر زند
 دولت، آن دولت که او باشد شه تخت زمین
 غایبانه عرض حال خویشتن تا کی کنم؟
 رو به رو خواهیم که گویم حال دل را بعد ازین
 دامن عهد ظهورت که تا آید برون
 ناله‌ها از استخوانم همچو دست از آستین
 چون تو یکتا گوهری گم کرده، می‌گردد از آن
 آسمان. غربال در کف روز و شب گیرد زمین
 کی شود - یارب - که آری پای دولت در رکاب
 چتر شاهی بر سر از بال و پر روح الامین

۱. محمد، منقّب به رفیع الدین، معروف به واعظ قزوینی، فرزند ملاً فتح الله در سال ۱۰۲۷ ق در صفی آباد قزوین به دنیا آمد. از شعرا و علمای بزرگ دوره صفویه است که در فنون شعر و ادب از کم نظیران روزگار خود به شمار می‌رفت. وی در علوم معقول و منقول، فقه و تفسیر و وعظ و خطابه توانایی کامل داشت. کتاب‌های ایوب الجنان، دیوان، المواعظ و الحملة الحیدریة، از آثار اوست. وفات واعظ قزوینی، حدود سال ۱۰۸۹ ق اتفاق افتاده است (دانش نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۷۰).

یک‌گه تاز ظلم، میدان جهان را بسته است

هست خالی جایت - ای لشکر شکن - در روی زمین

تا نیاید دامن عهدت به کف، ایام را

کی تواند پاک شد از گرد بدعت روی دین؟

همچو شخص چشم بر راهی که بر تل ها رود

رفته عیسی در رخت، بر آسمان چارمین

چون صف مرگان چشم کور می آید به چشم

بی تو صف های نماز، ای پیشوی شرع و دین!

همچو نور دیده ها، از پرده بیرون نه قدم

ای تو نور دیده های اولین و آخرین!

بحر از هر موج دارد مصرعی در شأن تو

قطره ما چون کند با مدحت ای شاه گزین؟!

بر نیامد از سخن، کاری که من می خواستم

دست شوق ما و دامن خموشی بعد ازین

همچنان کز جیب شب، خورشید تابان سر زند

همچنان کز خواب نگشایند چشم، اهل زمین

سر زند - یا رب - ز شوق غیب؛ مهر ذات تو

تا شود بیدار، بخت شیعیان دل حزین^۱

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۱۰۳، به نقل از: دیوان ملا محمد رفیع واعظ قزوینی: ص ۵۲۰

۱۳/۱۱

وجیه‌الدین تکلو^۱

شاه اُمم امامِ هُدا صاحبِ الزمان
در گفتگوی مدحت او شکرِ کلام
با آبِ رویِ خاکِ دَرش کاینات را
دستی که سویِ خوانِ خداوندی اش برم
صیت^۴ خروجرش از به چهارمِ فلکِ برم
شاه در انتظارِ تو نزدیک شد که من
از آبِ چشم و بوسه گه آستانِ تو
زاین بوی پیرهن که ز جیبِ تو می‌دمد
با طاعتِ حریمِ تو بر روی انبیا
گر نکبت^۵ نسیمِ ولایِ تو بشنوم
در سایهٔ لولایِ تو چون قرصِ آفتاب
افشا کنم خیانتِ آریابِ بغض را
در گورِ جسم از دلِ خصم سیه‌دلت

کز نام او سخن به ثریا برآورم
از کامِ صوطیانِ شکرخا^۲ برآورم
برگرد خونِ (نَحْضُ قَسْمُنَا)^۳ برآورم
صد بنده را ذخیرهٔ عقبا برآورم
خورشید را ز پهنوی عسی برآورم^۵
از راه دیده، هستی خود را برآورم
گرد از نهادِ زمزم و بسطحا برآورم
از چشمِ یوسف اشکِ زلیخا برآورم
قدسِ خلیل و مسجدِ اقصا برآورم
چون سبزه، سر ز خاکِ تولّا برآورم
بر جانِ خصم: تیغِ تَبَرّا برآورم
انکارشان ز عالمِ اِخفا برآورم
چون مور، ذرهٔ ذرهٔ سویدا^۷ برآورم

۱. وجیه‌الدین نسف آقای تکلو، متخلص به شانی، متولد قرن دهم در تهران است و از شاعران دربار صفوی بوده است و در سال ۱۰۲۳-۱۱ق در مشهد درگذشت. دیوان او چاپ شده است.

۲. شکرخا: کنایه از شیرین‌گفتار.

۳. اشاره به آیه: «أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّنَا نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا...» آیا آنان رحمت پروردگارت را تقسیم می‌کنند؟ ما معیشت آنها را در حیات دنیا در میانشان تقسیم کردیم... (ازخرف: آیه ۱۳۲).

۴. صیت: آواز، شهرت نیکو.

۵. عسی: نژاد در فلک چهارم یا خورشید، همسایه است.

۶. نکبت: بوی خوش.

۷. سویدا: دانهٔ دل، نقطهٔ سیاه که بر دل است.

آخر چه شد که وعده به آخر نمی‌رسد؟
 در پای یار اگر سر خازی خَلیده است
 نزدیک شد که زلزله اشتیاق را
 در معدن جهان، ثر از دین و دل نماند
 مانع اگر حضور گروه مُعین است
 تنها برون خُرام، که در ظُلّی رایتت
 خاکی در تو گر به سرمِ مِغفَری^۱ کند
 با آن که رحمت از فلک آید به یمن تو
 جز در بر تو همچو گریبانِ سَرَم مباد
 تا از سرای پرده معنی زمان زمان
 آرایش ثنای تو مَساطِگی^۲ کند

تا چند دل به هر خیر از جا برآورم
 خارش به سوزنِ مُژّه از پا برآورم
 بر چارطاقِ طارُمِ اَعلا^۱ برآورم
 داد از کدام مَحنتِ دنیا برآورم
 احضارشان ز عالمِ اخفا برآورم
 کارِ هزار تن، مَن تنها برآورم
 جوشن ز دوشِ چرخِ مُعلا برآورم
 فیض از زمین به طارُمِ خُصرا^۲ برآورم
 کز دستِ اَسْتینِ تَمنا برآورم
 دوشبِزگانِ طَبیعِ طَرَبزا برآورم
 چون لُغْبانِ انجمنِ آرا برآورم.^۵

۱. طارُمِ اَعلا: کنایه از آسمان.

۲. مِغفَر: کلاه خود، کلاه آهنی که در جنگ بر سر می‌نهند.

۳. طارُمِ خُصرا: کنایه از آسمان.

۴. مَساطِگی: آرایشگری.

۵. نسخه خطی کتابخانه ملی مذک: به شماره ۵۴۵۰. به نقل از دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۳.

فصل دوازدهم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوازدهم

۱ / ۱۲

اثر شیرازی^۱

دولت صاحب الزمان باشد	نوبهاری که بی خزان باشد
تا سحر پرتوش عیان باشد	چون مه چارده که از سر شب
تا ابد خضر رهروان باشد	نور آن ختم چارده معصوم
یکی از معجزات آن باشد	زندگانی ز سر گرفتن خلق
بس که پیدا بود نهران باشد	از نظرها چو آفتاب منیر
عافیت بخش دوستان باشد	ای خوش آن دم که صبح دیدارش
جان مضموم در امان باشد	تا چو عقرب ز آفت شبگرد ^۲
رفته‌رفته ز تن روان باشد	جان حاسد ز آمد آمد او
خواب در صبح دم گران باشد	غفلت ما نشان مقدم اوست
مشت درد آن به جان باشد	گرچه بی طاقتان شیدا را

۱. میرزا شفیع، متخلص به «اثر» مشهور به «شفیعی اعمی» معاصر شاه سلطان حسین صفوی است که در حدود سال ۱۱۱۳ق در لار درگذشت. اثر او دیوان اشعار است.

۲. شبگرد: شیرو، دزد.

دلَم اَمَّا ز راهِ تَنگِیِ جا
از صدف بحر سائلی است به کف
بس که در روزگار مُعدلتش^۱
می‌کند کارِ شانه چَنگَل^۲ باز
بی‌نیاز است تیغش از صیقل
مازِ رُمَحَش^۳ به طعنهٔ دشمن
نیزه او ز کاوشِ دم خصم
خامه را مطلقاً به عزمِ حضور
خجل از روی میهمان باشد
ابر جودش چو دُر فشان باشد
پنجهٔ ظلم ناتوان باشد
اگر امداد دیگران باشد
برق مُستغنی از فسان^۴ باشد
راست هم چون خطِ زبان باشد
عَلَمِ فتحِ کاویان^۵ باشد
در ثنای تو بر زبان باشد.^۶

۲/۱۲

آذربیکدلی^۷

شه دین، مهدی هادی که باد او را به هر وادی

ولی در عشرت و شادی، عدو در محنت و ماتم

نهال جود را غارم^۸، دیار عدل را حارس

سمند فتح را فارس^۹، حریم قدس را محرم

۱. معدلت: عدل و داد، دادرسی.

۲. چَنگَل: چنگال.

۳. فسان: سنگی که کاربرد و شمشیر را با آن تیز می‌کنند.

۴. رمح: نیزه.

۵. کاویان: منسوب به کاوهٔ آهنگر. عَلَمِ کاویان: پرچمی که همیشه مایهٔ فتح و ظفر برای شاه ایران بوده است.

۶. دیوان شفیعی شیرازی: ص ۲۰۸، دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۲۳۱.

۷. لطفعلی بیگ بن آفاخان بیگدلی، متخلص به آذر، نویسنده و شاعر معروف عهد افشاریه و زندیه در سال

۱۱۳۴ ق در اصفهان به دنیا آمد. این شاعر بزرگ، سال‌های پایانی عمر را در قم زیست و در سال ۱۱۹۵ ق در

قم درگذشت. بزرگ‌ترین اثر ادبی وی که از آن طریق به شهرت زیادی دست یافت، کتاب اُنشکدهٔ آذر بود که به

نام کریم‌خان زند نوشته شده است.

۸. غارم: غرس‌کنندهٔ درخت، نشانندهٔ درخت در زمین.

۹. فارس: اسب‌سوار.

به جز سایل نباشد حکم کس بر وی روان اما
 پذیرد حکم او هم پیش از آن دم کو برآرد دم
 به جان از نارش افتد تَف به دشمن گر زند سیلی
 شود دینارش آندر کف، به سایل گر دهد درهم
 به هر کاو وعده‌ای داده، و فایش کرده آماده
 ز یک پشت و شکم زاده، و فابا وعده‌اش توأم
 زدندی شاد و شرمنده، به جُبن و بُخل هم خنده
 شدنندی هر دو گر زنده، به عهدش رستم و حاتم
 دهد عیسی به گیتی، مژده آخر دم قدمش را
 گر اوّل روز، احمد را بشارت داد از مَقدم
 رسد بر کوثر جَنّت اگر از برق خشمش تَف
 چکد بر آتش دوزخ اگر از ابرِ لطفش نم
 زند رضوان چو نمرود اندر آتش خرّقه رنگین
 کند مالک خلیل آسا گُل آگین جامه مُظلم
 به اجماع ملل روزی که در آخر زمان گردد
 زمین چون زلف خوبان، تیره و آشفته و درهم
 نشیند بر سریر سروری شاهِ فلک جاهی
 که از عدنش جهان گردد چو روی نوخطان^۱ خرم
 ولی هر یک به اسم دیگر و رسم دگر خواندندش
 زبان عالمی نگردان به نام او مگر اَبکم^۲

۱. نو خط: جوانی که تازه پشت لب وی سبز شده است.

۲. اَبکم: گنگ.

یهودش داند از نسل یهودا^۱ ماشیح^۲ نامش

مجوسش^۳ زاده زردشت و ترسا^۴ زاده مریم

مسلمانش شمارد فاطمی یک‌سر، ولی زیشان

همی‌گویند فوجی‌کان گهر باشد نهان دریم

هنوز از راح^۵ روح او را سبوی جسم رنگین نه

هنوزش جامه تن از فروغ جان نشد معلّم^۶

همانا در حیات او، دو شبهه راه ایشان زد

که هر یک ز آن دو با وسواس صد شیطان بود منضم

یکی این کادمی را نیست مقدر آن قدر جنبش

ولی گشت از حیات خضر، حل این شبهه محکم

دگر این‌کز نظرها چون بود غایب، چه سود از وی

به عالم آن چه منظور از حیات اوست در عالم؟

ندانند این که هر چیزی وجود او بود لطفی

ظهورش نیز لطفی دیگر است از ایزد اکرم

چو خور کز روشنی‌سازد جهان روشن، نمی‌بینی

که باشد روشنی‌ده گر بود در ابر پنهان هم؟^۷

۱. یهودا: یکی از دوازده حواری عیسی (عج).

۲. ماشیح: تعبیر یهودیان از منجی جهان.

۳. مجوس: زردشتی.

۴. ترسا: مسیحی، نصرانی.

۵. راح: شراب.

۶. معلّم: متمایز و آشکار.

۷. دیوان آذر بیگدلی: ص ۹۵، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۲۹۰.

۳/۱۲

جویای تبریزی^۱

تا به کی «جویا» غزل خواهی سرودن؟ زان که نیست

مطلبی جز منقبت‌گویی تو را از شاعری

بِه که باشی مدخ‌سنج آن که بر خاک درش

جیبه شاید هر سحرگه آفتاب خاوری

مسند آرای امامت، مهدی هادی که هست

چون شه مردان به ذات او مسلم، سروری

آن که گر سازند در ایام عدل او، به جاست

از پر شهباز، تیر ترکش کبکِ دَری!

می‌سزد در بحر بی‌پایان قدرش گر کند

مه‌حبابی، هانه گردابی، فلک نیلوفری

حکم خُردی گر نویسد بر بزرگان، شوکتش

می‌کند نُسه چرخ جا در حلقه انگشتی!

چون نباشد بر سر بازار محشر، روسفید

هر که چون مه گشت نور مهر او را مشتری

بر زمین زد شام عید از ماه نو، مضرب را

حکم او چون زُهره را مانع شد از خنیاگری

۱. میرزا داراب بیگ (جویا)، تبریزی کشمیری، متخلص به جویا، اصل وی از تبریز بود و در کشمیر متولد شد. از آثار وی کلیات جویا است. وی از شاگردان ممتاز صائب تبریزی بوده است.

غیر آبای تو نشناسد کسی قدر تو را
 قیمت گوهر که می‌داند به غیر از گوهری؟
 تا شدم در وصف رأی روشنت مدحت‌نگار
 می‌کند هر نقطه در طومار شعرم، اختری
 دیده او باد چون روی غلامانت سفید
 باشد آن کس را که از غیر تو چشم یآوری
 مدح مانند تویی. نبود مجال چون منی
 کی تواند داد «جویا» دادِ مدحت‌گستری؟
 به‌گزین پس منقبت را ختم سازم بر دعا
 تا ملک، آمین‌سرا باشد به چرخ چنبری
 تا بسبختد فیض آبادی، بساطِ خاک را
 نقش نعلین تو، یعنی آفتاب خاوری
 خاک خواری باد بر سر، دشمن دین تو را
 دوستانت را بر اعدای تو باشد سروری.^۱

۴ / ۱۲

خرین لایه‌بجی^۲

تا در چمن این سرو برازنده چمان است
 چیزی که به دل نگذرد اندوه خزان است

۱. خوشه‌های طلایی: ص ۳۹۱.

۲. شیخ محمد علی بن محمد بن ابی طالب حزین لاهیجی، در سال ۱۱۰۳ ق، در اصفهان متولد شد. اجداد وی از لاهیجان بودند. وی منطقی، فقه و حدیث را نزد پدرش خواند و هیئت، طب و هندسه را در محضر فضلالی اصفهان آموخت. او در پی هجوم افغان‌ها بر اصفهان، خانواده‌اش را از دست داد و خود در سال ۱۱۳۵ ق، از اصفهان گریخت و پس از مدتی سرگردانی به سفر مکه رفت. وی از شهرهای نواحی یمن، بغداد، کرمانشاه،

چشمش نشد از دولت دیدار تو محروم

پیداست که آینه ز صاحب‌نظران است

ای پرده‌نشین دل و جان! در ره شوق

این مطلع فرخنده مرا ورد زیان است

تا دیده ز دل، نیم‌قدم ره به میان است

از پرده بر آ! چشم جهانی نگران است

محروم مهل، دیده امید جهان را

ای آن که حریمت، دل روشن گهران است

بی روی تو در دیده بود خار نگاهم

بی‌وصف تو جان در تن من بار گران است

افسر به سر دولت بدخواه تو، تیغ است

اختر به دل تیره خصم تو، سنان است.^۱

و نیز از اوست:

که نامش علم شد به مشکل‌گشایی

ز دربار دُردی‌کشانش، گدایی

سخن آید از خانه بیرون حنایی!

کند شاهد غنچه گلگون‌قیایی

برَد دیده مهر و مه، روشنایی

که کنکم علم شد به معجز‌نمایی

امام‌آمم، صاحب‌عصر، مهدی

فلک، کرده هر صبح با کاسه مهر

در اندیشه چون بگذرد، پائی‌بوسش

ز تشریف ابر کفش در بهاران

ز گُرد سُم دشت پِما سمنش

خدیو! به طور سخن آن کلیم

۱. کردستان، آذربایجان و تهران، دیدن کرد و سپس به اصفهان برگشت. وی در سال ۱۱۴۶ ق. به هندوستان رفت و تا آخر عمر، همان جا ماند و در شهر بنارس، دفن شد. آثار مشهور وی: تذکره حزین، تاریخ حزین و کلیات اشعار حزین است.

۱. سمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۱۰۹، به نقل از: دیوان حزین لاهیجی: ص ۶۲۹ - ۶۳۱.

به بلبل چه نسبت نوا سنجی‌ام را؟
 ز خورشید تابان داغ دل من
 منم شهری عشق و او روستایی!
 بود بزم افلاک را، روشنایی
 که بار آرد اندیشه، حیرت‌فزایی
 به نام تو، کوس مظفرنویسی
 کز و دیده‌ام جذبۀ کهربایی
 ز لبر کفّت، قطره دارم گدایی
 میان تن و جان مباد آشنایی!
 مرا عشق سرکش، زند شعله در دل
 مرادی ندارم ز مدحت‌سرایسی.^۱

و نیز از اوست:

ای یوسف مصر از تو گرفتار محبت
 عیسی به تمنای تو بیمار محبت
 در راه غمت هست به کف، جان جهانی
 گرم است به سودای تو بازار محبت
 تاریک‌تر از شب بود از هجر تو روزم
 ای روشنی دیدهٔ بیدار محبت
 در یاب دلم را به ته جرعه نگاهی
 ای ساقی پیمانۀ سرشار محبت
 در وادی آسودگی‌ام وانگیزی
 رحمی به من ای قافله‌سالار محبت
 بر سر نرود شمع‌صفت افسر داغم
 بر سر زده‌ام لالهٔ گلزار محبت

۱. سمای مهدی موعود در آئینهٔ نشر فارسی: ص ۱۱۱، به نقل از: دیوان حزین لاهیجی: ص ۶۳۱.

تا سر نشود خاک سر کوی تو ما را
 آسان نشود عقده دشوار محبت
 افغان اسیران نبرد راه به جایی
 این نغمه تراود ز رگ تار محبت
 شیرازه اوراق دو عالم بود از عشق
 پشت دو جهان است به دیوار محبت
 نگرفت «حزین» کس به جوی دین و دلت را
 ای مایه کساد سر بازار محبت.^۱

۵/۱۲

نجیب کاشانی^۲

ای دیده را فروغ و دلم را صفا بیا
 خاک ره تو چشم مرا توتیا^۳ بیا
 مگذار بی نصیب ز دیدار خود مرا
 عمری است دیده، چشم به راهت بیا بیا
 یعقوب وار چشم به راه اند مردمان
 ای یوسف عزیز، به مصر بقا بیا

۱. بار غایب از نظر: ص ۹۲.

۲. نور الدین محمد شریف، فرزند خواجه محمد حسین کاشی، متخلص به «نجیب»، در سال ۱۰۶۳ق در کاشان متولد شد. وی از شاعران بزرگ سبک هندی است که در زمان صفویه به منصب منک الشعرائی منصوب شد و در سال ۱۱۲۳ق درگذشت.

۳. توتیا: سرمه.

گر پانهی به دیده من، عین مطلب است
بیگانگی مکن مرو - ای آشنا - بیا
ای آرزوی هر دل بی آرزو مرو
وی مدّعی هر دل بی مدّعا بیا
بی تاب‌ام گسسته عنان کرده هم‌چو موج
ای کِش‌تی امید مرا ناخدا بیا
بیمار انتظارم و محروم از وصال
ای دردِ اشتیاق جهان را دوا بیا
مطلب،^۱ «نجیب» چشم به راه است روز و شب
یعنی سخن تمام، فلانی بیا بیا.^۲

۱. مطلب: در این جا به معنای خلاصه سخن، خلاصه مطلب.

۲. کلیات نجیب کاشانی، ص ۹۱. دانش‌نامه شعر مهدوی، ج ۱ ص ۲۲۱.

فصل سیزدهم
نمونه‌هایی از سروده‌های قرن سیزدهم

۱/۱۳
ملا احمد نراقی^۱

می‌رسی از سامره، صد مرحبا زنده ساز این استخوان‌های رمیم بوی پیراهن کجا و چون منی؟! تا کنم تعویذ خود از هر بداد از «صفایی» بگو به آن شه این پیام الله پسای دولت نه به راه آفتاب تا به کی باشد نهان؟ سر زند از کوه مهر و مه دریغ یک نظر بر سوی مظلومان بین این یتیمان را بکش دستی به سر	ای نسیم صبح، ای باد صبا بازگو با خود چه داری ای نسیم من بخوانم نکهت پیراهنی یک غباری پس هزاران خاک پاک ای نسیم صبح، بعد از صد سلام مملکت بی صاحب است ای پادشاه برف بازیده است بر باغ جهان آفتاب روی آن شه زیر میغ پر شد از ظنم و ستم روی زمین ای تو فرزندان آدم را پدر
--	---

۱- شیخ مولی احمد بن مولی محمد مهدی بن ابو ذر نراقی کاشانی (۱۱۸۵ تا ۱۱۸۶ یا ۱۲۴۵ ق) متخلص به «صفایی»، عالم کبیر، ادیب و شاعر و فقیه یارع و مصنف جلیل و جامع متبحر و جامع اثر علوم خصوصاً اصول فقه و ریاضی و نجوم (تغیث‌نامه دهخدا، مقدمهٔ منوی طاق‌دیس).

راه حق بگشایه ما ای راه حق
ای تو دفتردار برگردان ورق.^۱

و نیز از اوست:

ای وجودت لنگر چرخ و زمین
بسی پناهان جهان را تو پناه
پادشاه دوره آخر زمان
در عقب افتاده لنگ و ناتوان
گه به بالا می‌کشند گه به زیر
خون من با خاک ره آمیختند
این کنار افتاده را آواز کن
از تو خواندن سوی خود، از من شتاب
ناخدای کشتی این یم زرف
اندرین دریای ذخار و عمیق
دست من گیر ای خدایت دستگیر
از هلاک - ای ناخدا - بهر خدا.^۲

و نیز از اوست:

گاهی به سوی ماه نهران از نظر ما
هرگز نرسد جانب یاران، خیر ما
در حشر نپرسند ز خون هدر ما
در حسرت یک نیم‌نگاهی جگر ما

راه حق بستند بر ما این فریق
لوح دوران شد تهی از نقش حق

ای امیر کاروان واپسین
ای دلیل راه هر گم‌کرده راه
ای تو سالار زمین و آسمان
من یکی وامانده از کاروان
در میان رهزنان ماندم اسیر
مرکبم بردند و آبم ریختند
بر کنار ره نگاهی باز کن
از تو یک آواز و از من صد جواب
ای تو کشتیان دریای شگرف
کشتی‌ام بشکست و من گشتم غریق
می‌برد موجم همی بالا و زیر
ده نجات عاجز بی‌دست و پا

ای باد صبا کاش رسانی خیر ما
فریاد که مُردیم به جایی که از آن جا
ما را بکش از غمزه خونریز و میندیش
یارا همه بینند جمال تو و خون شد

۱. مثنوی طاق‌دیس: ص ۸۶

۲. مثنوی طاق‌دیس: ص ۲۰۹.

تا بال و پری بود، ز دامت نپردیم
 در کنج قفس ریخت کنون بال و پر ما
 آن یار که عمری است که از ما شده پنهان
 روزی بود آیا که درآید ز در ما؟
 در کنج قفس، جان بسپردیم به حسرت
 فریاد که صیاد نیامد به سر ما
 ما سر نکشیم از قدم یار «صفایی»
 تیغ آید اگر از قدم او به سر ما.^۱

۲ / ۱۳

افسر کرمانی^۲

صبح عید باز آمد به فیروزی و فال و قر
 فرح خیز و طرب بیز و آلم ریز و روزن پرور
 بؤد کز در درآیی مرمرا - ای نعبت سیمین -
 خرامان و غزل خوان و خوی افشان و طرب آور
 ز مستوری و مهجوری و رنج دوریات ما را
 به کف باد و به سر خاک و به چشم آب و به دل آذر
 ندیده چشم گردون هیچ گه همچون تو طنازی
 شررخوی و سیه موی و جناز کوی و سمن پیکر
 خریدار دلالت^۳ دلبرا هستم، ونی باشد
 دم سرد و تنم گرم و سرشکم سیم و رویم زر
 ز قد و خوی و موی و رویت آمد در درونم دل
 آلم آویز و درد انگیز و رنج آمیز و غم پرور

۱. متنوی طاق‌دیس: ص ۴۵۴.

۲. میرزا مهدی قلی خان کرمانی (۱۲۵۹-۱۳۰۰ ق) ملقب به افسر کرمانی (افسر الشعراء)، از شاعران و

خوشنویسان ایرانی سده سیزدهم قمری بود.

۳. دلالت: غمزه و اشاره به چشم، ناز.

مرا جانُ آتش است اندر بدن تا بینمت ای گل
 به لب خندان، به رخ تابان، به موی افشان، به کف ساغر
 نپندارم که در جنت به طرز تو بُوَد حوری
 مُشعشعرو،^۱ مسلسل مو،^۲ مُعنبربوی^۳ و نسربین بر
 به دورانِ فراق - هان نگارا - چون من و بختم
 بدین سستی، بدین پستی، نزاذستی دگر مادر
 به پاداشِ نگاهی سوختی دل‌های ما زان رو
 خروشانیم و جوشانیم و سوزانیم از این کیفر
 بُوَد کز من پذیری جان به مدح داورِ دوران
 شه فَرخِرخِ عادل دُل آن دارای دین‌پرور
 شه دجال‌کش مهدی که حکمش را و آمرش را
 فلک بنده، مُلک برده، قضا خادم، قَدَر چاکر
 زهی شاهی که از کاخ جلال احترام شد
 زُحل دربان و مه تابان و خور رخشان و نجم ازهر^۴
 خهی^۵ میری که دارد زیر ابرِ گوهرافشان
 زبان معدن، قمرخرمن، فلک دامن، مُلک شَهِپَر

۱. مشعشعرو: روی درخشان و تابان.

۲. مسلسل مو: موی حلقه در حلقه.

۳. معنبربوی: بوی آغشته به عنبر، خوشبو، معطر.

۴. ازهر: روشن و روشن‌تر.

۵. خهی: کلمه تحسین و تعجب است، آفرین.

شد از قهر و شد از مهر و شد از لطف و شد از فیضت

تپان دوزخ، عیان جنت، چمان^۱ طوبی روان کوثر

هم از حکم و هم از امر و هم از حزم^۲ و هم از عزمت

اجل گریان، اَمَل خندان، و زین میزان، عیان محشر

به هر صورت. به هر معنی. تویی صورت. تویی معنی

به هر ساغر، به هر صهبا؛^۳ تویی صهبا، تویی ساغر

به میکائیل و اسرافیل و عزرائیل و جبرائیل

تویی آمر، تویی ناصر، تویی مولا، تویی سرور

ز اَطوارت^۴ ز گفتارت، ز دیدارت، ز انوارت

خرد دروا؛^۵ بصر اعما،^۶ ذُکا^۷ حریبا، قمر شب‌بر

سوابق را الواحق را مشایق^۸ را حقایق را

تویی ازل، تویی آخر. تویی مُظْهَر، تویی مُظْهَر

به هر نور و به هر خیر و به هر حُسن و به هر فیضی

تویی مبدع، تویی مبدأ، تویی منبع، تویی مصدر.^۹

۱. چمان: خرامان، رونده به ناز و زیبایی.

۲. حزم: دوراندیشی، احتیاط.

۳. صهبا: شراب انگوری. می.

۴. اَطوار: حج‌طور، حالت‌ها و کیفیت‌ها.

۵. دروا: حیران، سرگشته.

۶. اعما: نایبنا، کور.

۷. ذُکا: خورشید، شاعر، خورشید را به آفتاب پرست تشبیه کرده است که از دیدار امام علیه السلام به هر سو می‌نگرد و

واله و شیداست.

۸. مشایق: شوق‌ها، آرزوها.

۹. دیوان افسری کرمانی، ص ۶۲، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۲۹۵.

۳/۱۳

ابراهیم جوهری^۱

کو مسیحا خصلت و موسی کف و ساغر نواز؟

کو سلیمان حشمت و دازادل و حاتم هم؟^۲

کاندرین فصل بهار از چاه و یل روزگار

شاد بیرون آردم تا من به اعجاز قلم

شرح سازم زین بهارستان که با این اعتدال

از طراوت می‌زند پا بر گلستان ارم

و جد گلشن بهر آن باشد که بنشیند به تخت

حامی شرع پیمیر. بازوی خیر الأُمم

آفتاب کشور دین، شاهبازِ حق پرست

اصل ایمان، حضرت قائم، امام محترم

صفدر جنگ آور و دریادل و دجال کش

آدم موسی کف و عیسی دم و هارون خُدم

در دبستان حقیقت، مرشد صاحب کتاب

در شبستان شریعت، منشی صاحب رقم

از نهیب ضرب دستش لرزه در بیت الحرام

و ز شرار ذوالفقارش رعشه در بیت الصنم^۳

۱. میرزا محمد ابراهیم جوهری، فرزند محمدباقر، متولد هرات، شاعر فارسی‌سرای مرثیه‌گوی سده سیزدهم است. وی ساکن قزوین بود و در اواخر عمر به اصفهان رفت و در ۱۲۵۳ق در همان‌جا درگذشت. وی از یاران نزدیک سیدمحمدباقر شفتی، فقیه بزرگ آن روزگار گردید.

۲. حاتم طائی (منسوب به قبیله طی) از جوان مردان و بخشندگان دوره جاهلیت عرب است و در سخاوت و کرم، بدو مثال زنند.

۳. بیت الصنم: بت‌خانه.

پُر شود دامان شمس از نافه چین گر کند

توسنش را هر سحر، عیسی روح الله نم^۱

جسم حیدر، جان پیغمبر، دل روح الامین

دست حق، شمشیر دین، شاه عرب، ماه عجم

گرته نقش خاک پای اوست معراج الخیال

چون زند بر عرش بام کعبه و ایمان قدم؟^۲

۴ / ۱۳

ابوالقاسم راز شیرازی^۳

ای تو ظاهر به کسوت ^۴ اطوار ^۵	وی تو پنهان ز رؤیت ابصار
ای وجود تو اولین جنبش	ای ظهور تو آخرین اطوار
ای دو قطب جلال را محور	وی دو قوس وجود را پرگار
ای سُرادق نشین عالم غیب	وی بدایع نگار هفت و چهار
ای مهین رکن فضل را پایه	وی بهین مُلک علم را دادار
عرصه پیمای خطه لاهوت	مُلک پیرای عالم انوار
در جهانی و از جهان فارغ	در مکانی و از مکان بیزار
تا به کی با خمول ^۶ جفت و قرین؟	تا به کی با خفا مصاحب و یار؟
جلوه ده مهر رخ ز عالم غیب	بین جهان راز کفر چون شب تار

۱. نم: حرکت، جنبش: نم کردن: به حرکت درآوردن.

۲. کلیات جوهری: ص ۳۳۵، دانش نامه تنر مهدوی: ج ۱ ص ۳۶۱.

۳. میرزا ابوالقاسم حسینی شیرازی. عارف و شاعر متخلص به «راز». مشهور به «میرزا بابا» در سال ۱۲۰۴ ق در شیراز مولد شد و در سال ۱۲۸۶ ق درگذشت.

۴. کسوت: جامه، پوشش.

۵. اطوار: جمع طور، حالت‌ها، کیفیت‌ها.

۶. خمول: گم‌نامی.

همه دَجَّال فعل^۱ و مهدی شکل همه ایمان‌نمای و کفرشعار
نه پُرژوهند، در طریق نجات نه نیوشنده صحبت ابرار.^۲

۵/۱۳

اویب الممالک فراوانی^۳

چون پرده بردارد ز رخ، گیرد جهان از چارسو
از بس کَرشمه ناز او، از روی زیبا ریخته
چون او نباشد هیچ کس، سالار خوبان است و بس
خوبانش زین ره هر نفس، سر در کفِ پا ریخته
خورشید شمع درگهش، کیوان غلام درگهش
جان‌های شیرین در رهش، طوعاً و کزها ریخته
با معجز عیسی لبش، با نوش احمد مشربش
با دست قدرت قابش، حقّ تعالی ریخته
بر کاخ قصرش ای فتی! نصرٌ مِنْ الله آیتی
در جام فتحش شربتی، اِنَّا فَتَحْنَا رِیْحَتَهُ
دَجَّال‌ها را برکشد، با صد مَذَلَّتْ‌شان کُشد
هم نار گبران خاشد،^۴ هم آب^۵ ترسا^۶ ریخته

۱. دَجَّال فعل: کسی که کردارش مانند دَجَّال است.

۲. محفل روحانیان، ص ۷۱، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۷۸.

۳. محمدصادق ادیب الممالک فراوانی، فرزند حسین، ملقب به «امیرالشعرا» و متخلص به «امیری» و «پروانه»، شاعر، ادیب و روزنامه‌نگار دوره مشروطه، متولد سال ۱۲۳۹ق و متوفای سال ۱۲۹۵ق بوده است. ارامگاه او در شهر ری است.

۴. خاشد: خاموش کند.

۵. آب: آبروی.

۶. ترسا: به پیرو عیسی (ع) گویند.

ای مهدی صاحبِ زمان! کز عکس تیغِ آسمان
 رنگِ شفق را جاودان، بر خاک خضرا ریخته
 بنما رخِ چون ماه را، مرآت وجهُ الله را
 و آن غمزه جانکه را، کز چشم شهلا ریخته.^۱

۶/۱۳

ساقی کلاتی خراسانی^۲

آیات حق ظاهر شده، اعلام دین باهر شده
 ایام غم آخر شده، محنت به پایان آمده
 افشا شده راز نهان، انوار بگرفته جهان
 سر خدا فاش و عیان و عین اعیان آمده
 سلطان عدنانی نسب،^۳ مولای بطحایی حسب^۴
 شاه عجم، ماه عرب، دارای^۵ دوران آمده
 هر سو که آید از دمش جذات عدن آراسته
 هر جا رسیده مقدمش آن جا گلستان آمده
 آن صاحب عصر و زمان، آن پادشاه انس و جان
 بر کل افراد جهان، مولا و سلطان آمده

۱. سیمای مهدی موعود علیه السلام در آینه شعر فارسی، ص ۱۱۹.

۲. میرزا محمد زمان ساقی کلاتی خراسانی. متخلص به ساقی (م ۱۲۸۶ ق) عارف و شاعر. از وی آثار چندی به جا مانده است. از جمله: ساقی‌نامه.

۳. عدنان: یکی از قبایلی که آنساب عرب بدن منتهی شود. مورخان متفق‌اند که عدنان از فرزندان اسماعیل بن ابراهیم است، و اکثر اهل حجاز به او منسوب‌اند.

۴. بطحا: وادی مکه معظمه.

۵. دارا: دارنده تخت پادشاهی، خداوند، مالک.

سزُ خدایی را ببین کاندرا بشر ظاهر شده
 نور الهی را نگر کز وی نمایان آمده
 شاهی که دائم سایه‌اش بر فرق عالم تافته
 بنیان تخت و پایه‌اش بالای کیوان آمده
 سیار و ثابت با ادب بر آستانش روز و شب
 با ییاد او بی‌کام و لب، تسبیح‌گویان آمده
 تصدیق قول ثابتش آیات فرقانی همه
 تشریف^۱ ذات اقدسش تمجید قرآن آمده
 با همت او ذره‌ای، قُطر سماوات و زمین
 در حشمت او نمله‌ای،^۲ مُلک سلیمان آمده
 ماه از فروغ طلعتش در ابر حسرت مختفی
 مرو روان از قامتش افستان و خیزان آمده
 نور ظهورش آن چنان بگرفت آفاق جهان
 کز بارگاه لامکان تا مُلک امکان آمده
 در بارگاه عزت‌ش خیل ملایک پاسبان
 بر انس و جان از حضرتش اکرام و احسان آمده
 در طلعت و رخسار او شمس و قمر شد منخسف^۳
 وز لعل گوهر بار او عالم دُرافشان آمده

۱. تشریف: بزرگ داشتن.

۲. نمله: مورچه.

۳. منخسف: پوشیده شده، گرفته.

در اقتدا با حضرتش یا خود برای خدمتش

از آسمان چارمین، عیسی شتابان آمده^۱.

۷/۱۳

عندلیب کاشانی^۲

این ظلمتی که روی زمین را فرو گرفت

زایل نمی‌شود بدمد گر صد آفتاب

الآ به یمن مقدم دارای داد و دین

خورشید آسمان و زمین، پور بوتراب^۴

صاحب زمانِ عصر، امام مُبین که هست

با هستی‌اش زمان و زمین جمله کامیاب

آن خسروی که خیمهٔ قدرش چو برکشند

بیضا^۵ بر او ز خطّ شعاعی کشد طناب

آن پادشاه مُلک ولایت که از ازل

شد فرق او به تاج شهنشاهی انتخاب

در کشوری که رایت عدلش عَلم کشد

منقار کبک، ربش کند سینهٔ عقاب

گردد ضعیف خصم قوی پنجه آن چنان

کآرد شکار چرخ کند کمترین ذباب^۶

۱. اشاره به نزول مسیح ع در زمان ظهور صاحب الامر ع است که در روایات بسیاری بدان تصریح شده است.

۲. کلیات ساقی، دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۸۵.

۳. محمّدحسین فرزند فتحعلی خان صبا، متخلص به عندلیب، ملقب به خان و ملک الشعراء، شانی از شاعران دربار قاجار در قرن سیزدهم است. وی بعد از پدر، کلیددار آستانهٔ حضرت معصومه ع بود.

۴. بوتراب: امیر مؤمنان علی ع ، پور بوتراب: فرزند ایشان، امام زمان.

۵. بیضا: آفتاب.

۶. ذباب: مگس، زنبور.

گور^۱ و گوزن زنگ ز نیروی عدل او
 خوابند در گُنام^۲ به دامن شیر غاب^۳
 در منبر خیال، خطیب سخن ز ذوق
 دائم ز فرط شوق چنین می‌کند خطاب:
 کای مَطَّلَع جمال خدا، وی فلک جناب
 بر خیز پای فتح و ظفر کن ابر^۴ رکاب
 معمور کن ز روشنی عدل، مُلک دین
 عالم ز ظلم و کفر شده تیره و خراب
 گر باعث ظهور تو طغیان کافری^۵ است
 اکنون رسیده کفر به سرمایه نصاب^۶.

۸ / ۱۳

صباکاشانی^۸

ای صاحب شرع، پرده بردار
 دجالی چند را نگون آر

۱. گور: گودخر.

۲. گُنام: آشیانه جانوران (چرنده، پرنده و دام).

۳. غاب: بیشه‌ها، نیستان‌ها.

۴. ابر: تیر.

۵. کافری: کفر.

۶. سرمایه نصاب: حد نصاب.

۷. دیوان عندلیب کاشانی: ص ۱۷، دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۵۲.

۸. فتح علی خان کاشانی، فرزند آقا محمد خان، متخلص به صبا، ملوک الشعراء دربار فتحعلیشاه قاجار و سرآمد شاعران دربار بوده است. دارای تألیفاتی از جمله دیوان اشعار است. زادروز وی به درستی معلوم نیست و با استدلالی که ملوک الشعراء بهار در مقدمهٔ خود بر کتاب گلشن صبا کرده، در حدود سال ۱۱۷۹ق در کاشان اتفاق افتاده است. صبا در ۵۹ یا ۶۰ سالگی به تاریخ ۱۲۳۸ق در تهران درگذشت.

ای صدر تو اصل و آسمان فرع	ای صدرنشین مسند شرع
قومی دزدان امین، زهی غم	ای شحنه ^۱ چارسوق ^۲ عالم
فوجی دیوان به صدر ایوان	ای زیب و ساده ^۳ سلیمان
جوقی ^۴ گرگان به گله زنه ^۵	ای این گله را شُبان ز دادار
گرگِ گله در پَران ز گنه	موش غله خور ممان ^۶ به غنه
نیکان را از بدان نگون بخت	ای شیر خدا خدای را سخت
مجروحانِ پلنگ و موشان	شیران سیاه و زردگوشان
جان‌دارویشان به ذوالفقارت	بگشای که بسته کردگارت
سنگ در و دشت، لعل‌گون کن	الماس دو سر ^۷ ز کن ^۸ برون کن
این مشت جهود ^{۱۰} را سِر انداز ^{۱۱}	بُرُقع ^۹ ز جمال خود برانداز

۱. شحنه نگهبان، داروغه.

۲. چارسوق: چهار سو.

۳. وساده: مسند و تخت.

۴. جوق: گروه، دسته.

۵. زنه: زینهار، امان، مراقب باش.

۶. ممان: مگذار.

۷. الماس دو سر: کنایه از شمشیر ذوالفقار.

۸. کن: معدن.

۹. بُرُقع: رویند، نقاب.

۱۰. جهود: یهود، یهودی.

۱۱. دیوان فتحعلی خان صبا: ص ۷۶۲، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۴۶.

۹/۱۳

مشتاق سنانی^۱

بزن دست طلب در عروۀ الوثقیای مولایی
 که قَمَاقَم^۲ معارف، رشحه‌های^۳ باشد از آن دریا
 نخستین فیض اعظم، حضرت قائم کز آثارش
 زمین از آسمان هفتمین گرد شرف افزا
 اتمّ مظهر حق، حجّت بالغ کز او رونق
 فرا شد ساحت قدس از ازل چون شاخه طوبا
 به صورت آخرین حجّت، به معنی اولین بُرهان
 کز او قوس صعودی و نزولت جان و دل دانا
 خدا شوکت، خدا قدرت، خدا رفعت، خدا ثروت
 خدا گوش و خدا روی و خدا جوی و خدا سیما
 ملایک فوج و عمان موج و کیوان اوج و کیهان فر
 جهان ارمان و غم در مان و یزدان شان و حق فرما
 جهان افروز، عقل اندوز، اعداسوز، کیفرتوز
 علم افزا و عشرت ساز و خصم انداز در هیجا^۴
 بهین سرمایه شاهی، امام مهدی و هادی
 کز او خواهند آزادی، شه خاور گه خارا

۱. میرزا حسینعلی، متخلص به مشتاق، متولد سال ۱۲۱۷ق در سنان و متوفی در سال ۱۲۸۷ق است.

۲. قَمَاقَم: دریا.

۳. رشحه: چکه و قطره.

۴. هیجا: جنگ، کارزار.

صفات کبریایی را شئون‌اتش بؤد مطلع

تجلائی خدایی را کراماتش بؤد مجلا.^۱

۱۰/۱۳

مَلاخَطُ شُوشْتَری^۲

چو صف کشیده به دل، فوج غم ز بسیاری

گرفت نانه ز دل، منصبِ علمداری

گرفت سگه صاحب‌قران^۳ داغ رواج

چو داد عشق به دل منصبِ گرفتاری

به عهد کفر سر زلفِ یار نزدیک است

که رفته‌رفته کند سُبْحه،^۴ میل زُناری^۵

گرت هواست که در بزم وصلِ دوست چو شمع

شبی به روز کنی، جان به گریه بسیاری

چنان تهی ز خودی بایدت که همچو حباب

بر آب خیمه توانی زد از سبک‌باری...

به نام ختم رسل، صاحب الزمان، مهدی

که ختم گشته به نامش سَجَل^۶ مختاری

۱. دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۹۰.

۲. ملا محمد متخلص به خطا، صاحب کتاب بحر الیکاز شاعران قرن سیزدهم هجری است.

۳. صاحب قران: پادشاهی که ظفر و نصرت با وی همراه باشد.

۴. سبْحه: تسبیح.

۵. زُنار: رشته‌ای به ستبری انگشت که مسیحیان به حکم مسلمانان بر کمر می‌بستند تا از آنها متمایز شوند.

کمر بند متصل به صلیب که مسیحیان بپندند.

۶. سَجَل: سند، نامه، حکم.

خراب گنبد گُل کی شود ز جنبش باد
 کند عدالت او گر به باغ معماری؟
 به حسب همت هفت مرغزار سپهر^۱
 به چشم مُدرکه چون سبزه‌ای به گلزاری
 به سیر بام جلالش ز اوج عرش اگر
 به بال شوق کند جبرئیل، طیاری
 در اوج روی اَمَل^۲ قرن‌های نامعدود
 به استعانت او بخت اگر کند یاری
 به جوی عمر گرش آب رفته باز آید
 به سنگ کرسی جاهش رسد به دشواری
 سپهر، سایهٔ چترش چو دید گفت به ماه
 که روی خویش به خورشید چند می‌آری؟
 کند ز عکس تو صد آفتاب کسب ضیا
 اگر به سایهٔ چترش شبی به روز آری
 به کاوش قلمِ فکرِ مدح گستر شد
 ز چشمه‌سارِ بیان، مطلعی دگر جاری
 تو سرِّ حَقّی و پنهان از آن ز دیداری
 خوش آن زمان که حجاب از میانه برداری
 یکی است ذات تو و ختم انبیای سلف
 به صورت از خبری، معنی ابتدا داری

۱. مرغزار: سبزه زار؛ هفت مرغزار سپهر، کنایه از هفت آسمان است.

۲. امل: آرزو.

مَجَسِّمِ از تو جلال خدای عزوجل
عیان ز ظلمت تو نور حضرت باری
کنی به عقل بیان معنی جمان از
به صورتی که ز صورت، نقاب برداری
کلیم اگر ید و بیضا به دست معجزه داشت
تویی که دست خدایی در آستین داری
دمی که نسخهٔ صحت دهد طیب دمت
دم مسیح^۱ اکسند آرزوی بیماری.^۲

۱. دم مسیح: دم عیسی، نفس عیسی ﷺ که مرده را زنده گرداند، نفس جان بخش.
۲. دانش نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۴۳.

فصل چهاردهم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهاردهم

۱/۱۴

مدی الهی قمشه‌ای^۱

شب‌ها ستاره می‌شمرم ز انتظار صبح

بر یاد مهرروی تو ای شهریار صبح

با ماه و اختران، شب هجران نشسته‌ایم

تا کاروان، بشارتی آرد ز یار صبح

روزی سرآید این شب هجران، تو شاد باش

وز پرده فلک به درآید نگار صبح

بر عاشقی که مزده برند از شب وصال

مرغ خیال او پَرَد از شاخسار صبح

پروانه و من و دل و شمع و شب فراق

سوزیم ز اشتیاق تو در انتظار صبح

۱. میرزا میر محیی‌الدین مهدی‌اللهی قمشه‌ای، از حکما و فلاسفه بزرگ معاصر، در سال ۱۳۱۹ ق، در قمته اصفهان به دنیا آمد. تحصیلات خود را در اصفهان و مشهد گذراند و در تهران در مدرسه سه‌سالار و دانش‌سرای عالی و دانشگاه تهران به تدریس پرداخت. از وی حدود ده جلد کتاب، باقی مانده است. وی حدود پنج هزار بیت سروده است. در ربیع‌الثانی ۱۳۹۳ ق درگذشت.

مرغان گلستان همه با سوز و ساز عشق
 نالند خوش به یاد تو ای گل‌عذار صبح
 ترسم شب فراق کشد تا به روز حشر
 چون دست عشق داده سپهر، اختیار صبح
 با چشم اشکبار و دل آتشین چو شمع
 بشتاب «الهی» از پی یار و دیار صبح.^۱

۲ / ۱۴

شیخ محمد حسین غروی اصفهانی^۲

برهم زنید یاران، این بزم بی صفا را
 مجلس صفا ندارد، بی یار مجلس آزا
 بی‌شاهدی و شمعی، هرگز مباد جمعی
 بی لاله شور نبود مرغان خوش‌نوا را
 بی نغمه دَف و جَنگ، مطرب به رقص ناید
 وجد سماع باید کز سر برد هوا را
 جام مدام گلگون خواهد حریف موزون
 بی می میدان تو میمون، جام جهان‌نما را
 بی سرو قد دلجوی، هرگز مجو لب جوی
 بی سبزه خطش نیست آب روان گوارا

۱. خسته‌های طلانی: ص ۹۴.

۲. محمد حسین غروی اصفهانی، معروف به «کُمانی»، فرزند حاج محمد حسن اصفهانی، در دوم محرم سال ۱۲۶۹ق در کاظمین به دنیا آمد و در بیست سالگی به نجف مهاجرت کرد و در درس مرحوم آخوند محمد کاظم آخوند خراسانی شرکت جست. او پس از درگذشت آخوند، به تدریس پرداخت. از وی حدود ۱۲۵ اثر باقی مانده است که در مباحث فقه، اصول، فلسفه و شعر است. وی، روز پنجم ذی حجه سال ۱۳۴۱ق درگذشت.

بی چنین طَرّه یار، تاتار کم ز یک تار
 بی موی او به مویی هرگز مخر نُختا را
 بی جامی و مدامی هرگز نیخته خامی
 تا کی به تلخ‌کامی، سر می‌بری نگارا؟
 از دولتِ سکندر بگذر، برو طلب کن
 ب پای همتِ خضر، سرچشمه بقا را
 بر دوست تکیه باید بر خویشان نشاید
 موسی صفت بیفکن از دست خود عصا را
 بیگانه باش از خویش و زخویشان میندیش
 جز آشنا نیند دیدار آشنا را
 پروانه‌وش ز آتش هرگز مشو مشو
 دانند اهل دانش عین بقا، فنا را
 داروی جهل خواهی بطلب ز پادشاهی
 کِیاقلیم معرفت را امروزه اوست دارا
 عنوان نسخه غیب، سر کتاب لاریب
 عکس مقدس از عیب، محبوب دل‌ریا را
 آنینه تجلی، معشوق عقل کلی
 سرمایه تسلی، عشاق بی‌نوا را
 اصل اصیل عالم، فرع نبیل خاتم
 فیض نخست اقدم، سر عیان، خدا را
 در دست قدرت او لوح قدر زبون است
 باکنک همت او وقعی مده قضا را
 ای هدهد صبا، گویی طاووس کبریا را:
 باز آکه کرده تاریک، زاغ و زغن فضا را

ای مصطفی‌شمایلی وی مرتضی‌فضایل

وی احسن الدلائل، یاسین و طا و هارا

ای منشی حقایق، وی کاشف دقایق

فرمانده خلائق، ربّ العلی عُلّی را

ای کعبه حقیقت، وی قبلهٔ طریقت

زکن یمان ایمان، عین الصفا، صفا را

ای رویت آیهٔ نور، وی نور وادی طور

سرّ حجاب مستور، از رویت آشکارا

ای معدلت پناهی هنگام دادخواهی

اورنگ پادشاهی، شایان بود شما را

انگشتر سلیمان، شایان آهرمن نیست

کی زبید اسم اعظم، دیو و دد و دغا را؟

از سیل فتنهٔ کفر، اسلام، تیره گون است

دین مبین زبون است در پنجهٔ نصارا

ای هر دل از تو خرّم، پشت و پناه عالم

بنگر دُچار صد غم، یک مشت بینوارا

ای رحمت الهی، دریاب «مفتقر» را

شاهها به یک نگاهی، بنواز این گدارا.^۱

و نیز از اوست:

دلبرا، دست امید من و دامان شما

سر ما و قدم سرو خرامان شما

خاک راه تو و مژگان من ار بگذارد
 ناوک غمزه و یب خنجر مژگان شما
 شمع آه من و رخساره چون لاله تو
 چشم گریان من و غنچه خندان شما
 لب لعل نمکین تو مکیدن، حظی است
 که نه طالع شوم یار، نه احسان شما
 رویم از نرگس بیمار تو چون لیمو، زرد
 پنه نگردد مگر از سیب زَنخندان شما
 نه در این دایره سرگشته منم چون پرگار
 چرخ سرگشته، چو گویی است به چوگان شما
 درد عشق تو - نگارا - نپذیرد درمان
 تا شوم از سر اخلاص به قربان شما
 خضر را چشمه حیوان، زود از یاد اگر
 زَسَدش رَشحه‌ای از چشمه حیوان شما
 عرش بلقیس، نه شایسته فرش ره توست
 آصف اندر صف اطفال دبستان شما
 نبود ملک سلیمان همه با آن عظمت
 موری اندر نظر همت سلمان شما
 جلوه دید کلیم الله از آن دید جمال
 نغمه‌ای بود آنجا الله ز بیابان شما
 طائر سدره نشین را نرسد مرغ خیال
 به حریم حرم شامخ الأركان شما

قاب قوسین که آخر قدم معرفت است
 اولین مرحله رفرف^۱ جولان شما
 فیض روح القدس از مجلس انس و بس
 نفعه صور صغیری است ز دربان شما
 گرچه خود قاسم الأرزاق بود میکائیل
 نیست در رتبه مگر ریزه‌خور خوان شما
 لوح نفس از قلم عقل نمی‌گردد نقش
 تا نباشد نفس منشی دیوان شما
 هر چه در دفتر مُلک است و کتاب ملکوت
 قلم صنع رقم کرده به عنوان شما
 شده تا شام ابد، دامن آفاق جو روز
 زده تا صبح ازل، سر ز گریبان شما
 چیست تورات ز فرقان شما رمزی و بس
 یک اشارت بود اتحیل ز قرآن شما
 هست هر سوره به تحقیق ز قرآن حکیم
 آیه محکمه‌ای در صفت شأن شما
 آستان تو بود مرکز سلطان هُما
 قاف عنقای قدم شرفه ایوان شما
 مهر با شاهد بزم تو برابر نشود
 مه، فروزان بود از شمع شبستان شما
 خسرواگر به مدیح تو سخن شیرین است
 لیکن افسوس نه زینده و شایان شما

۱. زرفرف: فرش گستردنی، تخت و سریر.

ای که در مکنم غیبی و حجاب ازلی
 آه از حسرت روی مه تابان شما
 بکن ای شاهد ما جلوه‌ای از بزم وصال
 چند چون شمع بسوزیم ز هجران شما؟
 مسند مصر حقیقت ز تو تا چند تهی
 ای دو صد یوسف صدیق به قربان شما
 رخس همت بکن ای شاه جوان بخت تو زین
 تا شود زال فلک چاکر میدان شما
 زهره شیر فلک، آب شود گر شنود
 شیهه زهره جبین توسن غران شما
 «مفتقر» رانه عجب گر بنمایی تحسین
 منم امروز در این مرحله، حسان شما.^۱

۳ / ۱۴

فصح الزمان شیرازی (رضوانی)^۲

همه هست آرزویم که بینم از تو رویی
 چه زیان تو را که من هم برسم به آرزویی
 به کسی جمال خود را ننموده‌ای و بینم
 همه جا به هر زبانی بود از تو گفتگویی

۱. خوشه‌های طلایی: ص ۲۳۱.

۲. سید محمد رضوانی، ملقب به «فصح الزمان» و متخلص به «رضوانی»، فرزند سید ابوالقاسم فسائی از خطبا و وعاظ و شعرای عصر قاجار و بعد از آن بوده است. اثر وی کلیات اشعار است که منتخبی از آن به نام گل‌های فصح الزمان رضوانی به چاپ رسیده است.

غم و درد و رنج و محنت ، همه مستعد قتل
 تو پُیْر سر از تن من ، ببر از میانه گویی
 به ره تو بس که نالم ، ز غم تو بس که مویم
 شده‌ام ز ناله ، نالی ، شده‌ام ز مویه ، مویی
 همه خوش دل این که مطرب بزند به تار چنگی
 من از آن خوشم که چنگی بزیم به تار مویی
 چو شود که راه یابد سوی آب نشنه کامی؟
 چه شود که کام جوید ز لب تو کامجویی؟
 شود این که از ترخَم ، دمی ای سحاب رحمت
 من خشک‌لب هم آخر ز تو تر کنم گلوبی؟
 بشکست اگر دل من به فدای چشم مست
 سر خَم می سلامت شکند اگر سجویی
 همه موسم تفرّج به چمن زوند و صحرا
 تو قدم به چشم من نه ، بنشین کنار جویی
 نه به باغ ره دهندم که گلی بکام بویم
 نه دماغ این که از گل شنوم به کام ، بویی
 ز چه شیخ پاک‌دامن سوی مسجدم بخواند
 زُخ شیخ و سجده گاهی سر ما و خاک کویی
 نه وطن پرستی از من به وطن نموده یاری
 نه ز من کسی به غربت بنموده جستجویی
 بنموده تیره‌روزم ، ستم سیاه‌چشمی
 بنموده موسییدم ، صنم سپیدرویی

نظری به سوی «رضوانی» دردمند مسکین

که به جز درت امیدش نبود به هیچ سوئی.^۱

۴/۱۴

جلال‌الدین همایی (شا)^۲

ای حجت قائم الهی	ای بسندگی تو پادشاهی
ای آیت اِنَّهُ هُوَ اللهُ	ای از همه سر هستی آگاه
ای بر سر خلق ظلّ ممدود	ای هادی دین، امام موعود
اَثَیْنَةُ ذَاتِ کَبْرِیَّی	مرآت تجنی خدایی
روشنگر جلوۀ مظاهر	در وحدت مظهری و ظاهر
مفتاح خزاین مطبّق	مصباح شریعت هو الحق
همنام نبی خاتمی تو	هم رتبه اسم اعظمی تو
تو شاهد خلوت شهودی	پرورده سایه وجودی
تو حجت دین کردگاری	نویاوه باغ هشت و چاری
هر چند ز دیده‌ها نهانی	روشن کن بزم این جهانی
ما تشنه، تو چشمه حیاتی	ما غرقه، تو کشتی نجاتی

۱. خوشه‌های طلایی: ص ۲۰۱.

۲. جلال‌الدین همایی، در سیزدهم دی ۱۲۷۸ ش. مطابق با اوّل رمضان ۱۳۱۷ ق در یکی از محدّات جنوبی اصفهان. دیده به جهان گشود. نخست به مکتب ملا باجی رفت و در سال ۱۳۲۶ ق. همراه برادر بزرگش به مدرسه حقایق وارد شد و در سال ۱۳۲۸ ق. به مدرسه عمیه نیماورد، منتقل شد. وی پس از تکمیل تحصیلات علوم دینی و علوم عقلی و طب و علوم ریاضی، از سال ۱۳۰۰ ش. به تدریس در مدارس جدید و دانشگاه پرداخت و به سال ۱۳۱۰ ش. به تهران منتقل شد. وی در سال ۱۳۴۵ ش. رسماً از کار دانشگاهی کناره‌گیری کرد. از وی آثار بسیاری به جا مانده است. از قبیل: تاریخ ادبیات ایران، غزالی‌نامه، ذنون بلاغت و صناعات ادبی، مولوی‌نامه، تصوف در اسلام و دیوان سنا. او چندین کتاب ارزشمند را هم تصحیح کرده که از آنهاست: مصباح الهدایة و مضاح الکفایة و نصحه الملوک. وی در ماه رمضان ۱۴۰۰ ق. مطابق با تیر ماه ۱۳۵۹ ش در اصفهان درگذشت.

بشتاب که مانده‌ایم در شست
 ای وارث تخت شاه لولاک
 دیری است که در ره تو پوییم
 اندر طلب تو ایم دژوا
 عمری است که ما در اشتیاق
 ما خشک‌زبان به ترزبانی
 اندر قدم تو جان فشانیم
 ای چشمهٔ زندگی، خدا را
 ما عاشق زار بی‌قراریم
 وقت است که پرده برگشایی
 از روی جمیل پرده بگشای
 «ماییم و نوای بی‌نوايي»^۱
 ای پنايهٔ دین و رکن ایمان
 ما را به ره تو آه و زاری است
 ما را به در تو استغاثه است
 گشته است جهان ز ظلم، لبریز
 در منتظران به عین احسان
 دریاب به مکرمت «سنا» را
 اکنون که مقام اضطرار است
 یارب به حق رسول بطحا
 یارب به حق دو سبط اکرم

دریاب که رفته‌ایم از دست
 ای صاحب امر، اَيْنَ مَثْوَاک؟
 ای راحت جان کجاست جوییم؟
 در مکه و ذی طوا و رَضُوا
 سوزیم در آتش فراق
 در وصف تو آب زندگانی
 میسند که تشنه لب بمانیم
 مگذار در آب، تشنه ما را
 در راه تو چشم انتظاریم
 رخسار به عاشقان نمایی
 بی پرده جمال خویش بنمای
 ای برگ و نوای جان، کجایی؟
 ای راحت روح و رامش جان
 بشتاب کنون، که وقت یاری است
 الغوث که موقع اغاثه است
 ای داور دادگر ز جا خیز
 بنگر که ز حد گذشت هجران
 از وی بسپذیر این ثنا را
 ما را به دعای ندبه کار است
 یارب به حق علی و زهرا
 کان پنج تن اند، اسم اعظم

۱. تضمینی است از مثنوی «لیلی و مجنون» نظامی.

چشم دل مابه خلوت راز بر روی امام عصر کن باز
 ادعویک بحق من تقرب عجل فرج الامام یارب!

۵/۱۴

ملا محمد جواد صافی گلپایگانی^۲

ای آخرین خلیفه یزدانی	مسند نشین مجلس والایی
تو ره‌نمای راه خداوندی	تو حافظ شریعت غریبی
مهر سپهر مکرمت و فضلی	دربای جود و معدن اعطایی
بر کایات، سید و سالاری	بر کردگار، آیت کبرایی
هم شرع را رواج متاع استی	هم کفر را کسادی کالایی
باز آ که از فراق تویی تا بیم	ما را نمانده حال شکیبایی
عالم گرفته زندقه و لحاد	دیگر نمانده، گاه مدارایی
آوازه عدالت و آزادی	اسم است و هیچ نیست مسابایی
محصول اجتماع بشر امروز	جهل است و ظلم و کینه و خودرایی
از بهر جنگ و فتنه و خونریزی	هر روز می‌کنند صف‌آرایی
منشور سازمان ملل، حرف است	چون نیتش حقیقت و مبنایی
تاکی به مال و جان بشر دارند	این سفنه‌گان، حکومت و آقایی
باز - شها - برای خدا باز آی	بر چشم ما ز لطف، بنه پای

۱. خوشه‌های طلایی: ص ۴۲۱.

۲. آیه الله ملا محمد جواد صافی گلپایگانی عالم و از فعالان نهضت مشروطیت، در شعبان ۱۲۸۷ق به دنیا آمد. در گلپایگان و اصفهان نزد اساتید میرزی تلمذ کرد و از عالمان بنام شد. از جمله همدرسان و دوستان نزدیک وی آیه الله بروجردی بود. سپس به تهران مراجعت کرد و در ماجرای مشروطیت، اهل تلاش و از افراد مرتبط با شهید شیخ فضل الله نوری بود. همچنین پس از بازگشت به گلپایگان، با خوانین طایفه در ستیز بود. ایشان در ۲۵ رجب ۱۳۷۸ق وفات یافت. دو تن از فرزندان وی به مرجعیت رسیدند: آیه الله حاج آقای علی صافی و آیه الله شیخ نطف الله صافی گلپایگانی.

ای خودش دمی که پرده براندازی عالم ز عدل و داد بیارایی
چشم امید ما سوی تو باز است ای شهسوار عرصه هیچایی
«لطفی» به مدح تو است به عجز اندر دارد اگر چه طبع گهرزایی.^۱

و نیز از اوست:^۲

به فیروزتر زمان، به زیباترین بهار
به نیکوترین شبی، به روشن‌ترین نهار
یکی روح خرمی، یکی جان آدمی
یکی چون صباح وصل، یکی چون رخان یاز
فلک گشته کام‌بخش، ملک گشته کامجوی
هوا شد عیبربیز، زمین شد بهشت‌وار
یکی شد به کام دوست، یکی شد غلام دوست
یکی گشته جان‌فزا، یکی گشته پرنگار
جهان باز شد جوان، به تن باز شد روان
شده باغ چون جنان، شده سبز مرغزار
یکی جسته انبساط، یکی گشته با نشاط
یکی زوز گل بساط، یکی خالی از غبار
ز ابر درفشان، ز باد عیبرسای
چمن گلشن ارم، دمن وادی تار

۱. صافی‌نامه و فیض ایزدی: ص ۲۳.

۲. این قصیده به صنعت «جمع و تفریق» سروده شده است. به طوری که هر یک از ابیات قصیده بالا، چهار قطعه است و شاعر هر قطعه از شعر اول را تفریق نموده و صفتی از صفات یا تشبیهی از تشبیهات آن را در شعر بعد بیان کرده است.

یکی زنده کرده دشت، یکی تازه کرده جان
 یکی برده غم زدل، یکی گشته غمگسار
 ز انواع گل حلال، ببر کرده بوستان
 ز ابر سیه پرند، به سر کرده کوهسار
 یکی عارض بتان، یکی جای مهوشان
 یکی در هوا روان، یکی رابه جا قرار
 پر از مشک، طرف باغ، پر از گل، کنار جوی
 پر از سبزه، طرف دشت، پر از لاله، لاله زار
 یکی گشته عطربیز، یکی گشته خنده روی
 یکی گشته زیب‌بخش، یکی گشته داغدار
 بیا ای بهشت روی، بده باده طرف جوی
 که سر سبز شد به باغ، دگر سرو جویبار
 یکی همچو مهر و ماه، یکی مایه نشاط
 یکی روضه بهشت، یکی قامت نگار
 آلا ای نگار چین، دگر بخت شد قرین
 به میلاد شاه دین، امام بزرگوار
 یکی یار مهربان، یکی یار مقبلان
 یکی عید مردمان، یکی فخر روزگار
 به صبحی همه صفا، به شامی فرح‌فزا
 جمال ولی عصر، شد از باطن آشکار
 یکی مطلع سرور، یکی مجمعی ز نور
 یکی مظهر خدای، یکی غیب کردگار
 شه‌نشاہ دین‌پناه، امیر ملک سپاه
 خدیو فلک‌جناب، ولی جهان مدار

یکی زو است با رواج، یکی زو است با شرف
 یکی زو است مرتفع، یکی زو است پایدار
 سپهر جلال و مجد، جهان کمال و فضل
 مقرر صفا و نجد، شه معدلت دثار
 یکی را به او قوام، یکی را از او ظهور
 یکی زو، در از دیداد، یکی زو، در انتشار
 به درگاه او کند، به خاک درش نهد
 فلک عرض انکسار، ملک روی افتقار
 یکی عرش کبریا، یکی آب زندگی
 یکی را شتاب از او، یکی را از او قرار
 اگر فیض اقدسش، کند طبع را مدد
 ز مدحش به عالمی، کند «صافی» افتخار
 یکی رحمت خدای، یکی مخزن درر
 یکی ذکر قدمیان، یکی عبد جان نثار
 پر از جور شد زمین، ز اسلام شد نشان
 فاین الامامُ این، که از حد شد انتظار
 یکی گشته منقلب، یکی رفته از میان
 یکی روی در حجاب، یکی دل کند فگار.^۱

فصل پانزدهم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن پانزدهم

۱/۱۵

امام خمینی^۱

مصدرِ هر هشت گردون، مبدأ هر هفت اختر

خالق هر شش جهت، نور دن هر پنج مصدر

وایی هر چار عنصر، حکمران هر سه دفتر

پادشاه هر دو عالم، حجّت یکتای اکبر

آن که جودش، شهرهٔ نه آسمان بل^۲ لامکان شد

مصطفی سیرت، علی فر، فاطمه عصمت، حسن خو

هم حسین قدرت، علی زهد و محمد علم و مهر و

شاه جعفر فیض و کاظم حلم و هشتم قبله گیسو

هم تقی تقوا، تقی بخشایش و هم عسکری مو

مهدی قائم که در وی جمع، اوصاف شهان شد

۱. سید روح الله مصطفوی موسوی خمینی، مشهور به امام خمینی متولد ۱۲۸۱ش و متوفای ۱۳۶۸ش خرداد ۱۳۶۸ش. فقیه، عارف، فیلسوف و مرجع تقلید شیعه، رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران و بنیان‌گذار نظام جمهوری اسلامی بود. تخلص شعری اش «هندی» بوده است.

۲. بئ: بدکه.

پادشاه عسکری طلعت تقی حشمت نقی فر
 بوالحسن فرمان و موسی قدرت و تقدیر جعفر
 علم باقر زهد سجّاد و حسینی تاج و افسر
 مجتبی حکم و رضیه عصمت و صولت چو حیدر
 مصطفی اوصاف و مجلای خداوند جهان شد
 جلوه ذاتش به قدرت، تالی فیض مقدّس
 فیض بی حدّش به بخشش، ثانی مجلای اقدس
 نورش از «کن» کرد برپا هشت گردون مُقرّس
 نطق من هر جا چو شمشیر است و در وصف شه آخرس^۱
 لیک پای عقل در وصف وی اندر گل، نهان شد
 دست تقدیرش به نیرو، جلوه عقل مجرّد
 آیینه انوار داور، مظهر اوصاف احمد
 حکم و فرمانش مُحکّم، امر و گفتارش مسدّد
 در خصایل، ثانی اثنین ابوالقاسم محمّد
 آن که از یزدان خدا، بر جمله پیدا و نهان شد
 روزگارش گرچه از پیشینیان بودی مؤخّر
 لیک از آدم بوّد فرمائش تا عیسی مقرّر
 از فراز توده غبراء تا گردون اخضر
 وز طراز قبه ناسوت تا لاهوت یکسر
 بنده فرمانبرش گردید و عبد آستان شد...
 تا ولایت بر ولی عصر می باشد مقرّر
 تا نبوت را محمّد، تا خلافت راست حیدر

تا که شعر «هندی» است از شهید چون قند مکرر

پوست زندان، رگ‌سنان و مژّه پیکان، موی نشتر^۱

باد آن کس را که خصم جاه تو، از انس و جان شد!^۲

و نیز از اوست:

ای که بی نور جمالت نیست عالم را فروغی

تا به کی در ظلّ امر غیبت کبرا. نهانی

پرده بردار از رخ و ما مردگان را جان ببخشا

ای که قلب عالم امکانی و جان جهانی

تا به کی این کافران نوشند خون اهل ایمان

چند این گرگان کنند این گوسفندان را شبانی

تا به کی این ناکسان باشند بر ما حکمرانان

تا کی این دزدان کنند این بی‌کسان را پاسبانی

تا به کی بر ما روا باشد جفای انگلیسی

آن که در ظلم و ستم، فرد است و او را نیست ثانی

آن که از حرصش، نصیب عالمی شد تنگ‌دستی

آن که بر آیات حق رفت از خطایش آنچه دانی

خوار کن - شاها - تو او را در جهان تا صبح محشر

آن که می‌زد در بسیط ارض، کوس کامرانی

تا بدانند از خداوند جهان، این دادخواهی

تا ببینند از شه اسلامیان، این حکمرانی

۱. خوشه‌هایی طلایی: ص ۴۴۱.

۲. دیوان امام، ص ۳۰۸.

حوزه علمیه قم در غم فرما به عالم

تا کند فلک نجات مسلمین را بادبانی.^۱

و نیز از اوست:

از غم دوست، در این می‌کده فریاد کشم

داد رس نیست که در هجر رخس داد کشم

داد و بیداد که در محفل ما زندی نیست

که برش شکوه برم، داد ز بیداد کشم

شادیم داد، غم داد و جفا داد و وفا

با صفا منت آن را که به من داد، کشم

عاشقم، عاشق روی تو، نه چیز دیگری

بار هجران و وصالت به دل شاد کشم

در غمت - ای گل وحشی من، ای خسرو من -

جور مجنون ببرم، تیشه فرهاد کشم

مردم از زندگی بی تو که با من هستی

طرفه سرّی است که باید بر استاد کشم

سال‌ها می‌گذرد، حادثه‌ها می‌آید

انتظار فرج از نیمه خرداد کشم.^۲

۱. دیوان امام: ص ۲۹۹.

۲. دیوان امام: ص ۱۷۹.

۲/۱۵

آیه‌الله سید علی خامنه‌ای^۱

دل را ز بیخودی سر از خود رمیدن است

جان را هوای از قفس تن، پریدن است

از بیم مرگ نیست که سر داده‌ام فغان

بانگ جرس ز شوق به منزل رسیدن است

دستم نمی‌رمد که دل از سینه برکنم

بازی علاج شوق، گریبان دریدن است

شامم سیه‌تر است ز گیسوی سرکشت

خورشید من بر آی که وقت دمیدن است

سوی تو ای خلاصه گلزار زندگی

مرغ ننگه در آرزوی پر کشیدن است

بگرفته آب و رنگ ز فیض حضور تو

هر گل در این چمن که سزاوار دیدن است

با اهل درد، شرح غم خود نمی‌کنم

تقدیر قصه دل من، ناشنیدن است

آن را که لب به جام هوس گشت آشنا

روزی «امین» سزالب حسرت گزیدن است.^۲

۱. حضرت آیه‌الله حاج سید علی حسینی خامنه‌ای، خلف صالح امام خمینی متولد ۱۳۱۸ش در شهر مقدس مشهد، رهبر نظام جمهوری اسلامی ایران. تخلص شعری ایشان «امین» است.

۲. یاز غایب از نظر: ص ۲۹.

آیه الله حاج شیخ لطف الله صافی گلپایگانی^۱

یا امام العَصْرَ یا کَهْفَ الأمان	یا جمالَ الْکَوْنِ یا قُطْبَ الزَّمَانِ
ای ز فیضت ما سیوالله برقرار	وی طفیل هستی ات کون و مکان
ای سپهر عدل و مصباح یقین	وی جنابت قبله کز رویان
بسنده درگاه تو افلاکیان	ریزه خوار خوار تو پیر و جوان
ای نگهدارنده دین خدا	وی پناه و مُنْجی مستضعفان
صبر ما زین شام هجران شد تمام	رفت از کف طاقت و تاب و توان
الفراقُ الفراقُ الفراقُ	الأمانُ الأمانُ الأمانُ
لا تدعنا فی النوائب الغیاث	ادرک العبد الضعیف المستهان
حجّت اللّهی و مصباح هدی	ز امر یزدانی به عالم حکمران
آن که سر بگذاشت بر خاکِ درت	خاک درگاهش بود رشک جنان
لا ینال الجنة الا من یکون	شیعة المهدی امام انس و جان
من تو را تا جُستهم حق جُستهم	ای لیلِ خاتم پیغمبران
هر که سر بر تافت از درگاه تو	گشت محکوم عذاب جاودان
در جلال و قدر تو حیران عقول	در بیان مدح تو الکن زبان
یا امین الله عَجَل فی الظهور	وأنصُر الإسلام بالْتَصیر العیان
اوفتاده دین و احکام خدا	شرح و تفسیرش به رأی جاهلان
در نظامات و هدایت های شرع	باب تحریف آمده اندر میان
ریشه بیداد و نامردی بزن	پُر ز انصاف و عدالت کن جهان

۱. از مراجع تقلید معاصر شیعه، متولد ۱۳۲۷ قمری. گفتنی است این آیات به ترتیب با حروف «یا ابا صالح المهدی ادرکنی» آغاز می شود.

سرنگون کن رایت وه‌ایان
 کاخ استکباریان کن منهدم
 محو کن با سایر بیگانگان
 نام امریکا و روس بلشویک
 بیش از این اندر فراقت خسته جان.^۱
 یا ولیّ الله «لطفی» را مخواه

۴ / ۱۵

آیه الله وحید خراسانی^۲

تویی پشت و پناه اهل عالم	تویی تاج سر اولاد آدم
تویی چشم و چراغ آفرینش	به تو خرّم بهار دین و دانش
تو معصوم از هوا و از خطایی	امین الله در ارض و سمایی
تویی گنجینه اسرار توحید	تویی بالاتر از تعریف و تمجید
تو سرّ مستسرّ کبریبایی	تو فیض مستمرّ بر من و مایی
منیر الحق مجلّی الضلمتی تو	لسان الصدق و علم و حکمتی تو
تو خیر من تقمّص و ارتدایی	ضیاء و نور أبصار النورایی
چو نور الله لا یظفی تو هستی	شدی خورشید عالمتاب هستی
تو که عالم به علم لا یبیدی	بحق حق که تو حق جدیدی
به این منصب خدایت کرد منصوب	شدی عدل مجسم علم مصبوب
فروغ روی تو بدر اتمام است	ظهور نور تو شمس الظلام است
تو هستی سیف شاهر نور زاه	شد علم و قدرت حق در تو ظاهر
تو هستی قائم آل محمد	قیامت رمز ظلّ الله متمد
رخ او شمع جمع آل یس	تجلّی خدا در طور سبّین

۱. سائت خیرگزاری ابنا.

۲. آیه الله حسین وحید خراسانی، زاده ۱۳۰۰ ش در نیشابور، از مراجع تقلید معاصر شیعه است.

امید اولین و آخرین است نوید انبیا و مرسلین است.^۱

۵/۱۵

آیه الله ناصر مکارم شیرازی^۲

من از آن روز که بشناختمت	یک نگه کردم و دل باختمت
کمر بندگی ات را بستم	به صف چاکری ات پیوستم
تو همان عیسی روح اللهی	وارث صدق کلیم اللهی
آدم و نوح نبی اللهی	بهترین پور خلیل اللهی
تو محمد. تو حسین و حسنی	یادگار و خلف بو الحسنی
صدف کون و مکان را گهری	از همه پاک‌دلان پاک‌تری
بهر دیدار تو در تاب و تبم	سخت سودایی آن خال لبم
در رهت خیل شهیدان تا چند؟	دوستان بی‌سر و سامان تا چند؟
در سماوات هدایت قمری	تو زخوبان جهان خوب‌تری. ^۳

۶/۱۵

رضا اسماعیلی^۴

من روز و شب، ظهور تو را آه می‌کشم

در آسمان، عبور تو را آه می‌کشم

۱. سایت خیرگزاری نهل بیت (ع).

۲. آیه الله ناصر مکارم شیرازی، متولد ۱۳۰۵ش در شهر شیراز، فقیه و مرجع تقلید در قم، تفسیر نمونه و ده‌ها کتاب دیگر از تألیفات وی است.

۳. خوشه‌های طلایی: ص ۴۲۲-۴۲۳.

۴. رضا اسماعیلی، زاده سال ۱۳۳۹ش در تهران است و برگزیده بسیاری از جشنواره‌ها و کنگره‌های ادبی کشور. وی در سه دهه گذشته، علاوه بر سرایش شعر، تحقیق، تألیف و فعانیت‌های مطبوعاتی، مسئولیت‌های دیگری نیز داشته است.

می‌پرسمت ز روز و بیابان و کوه و دشت
 من پاسخ ظهور تو را آه می‌کشم
 پیداتری از آن‌که بینم تو را به چشم
 در محضرت، حضور تو را آه می‌کشم
 می‌خوانمت به نام و نمی‌دانمت هنوز
 من فرصت مرور تو را آه می‌کشم
 گاهی غم فراق تو را گریه می‌کنم
 گاهی وصال دور تو را آه می‌کشم
 وقتی نمی‌رسم به خیال وصال تو
 من هم دُن صبور تو را آه می‌کشم
 از این فصول پُر ز حقارت دلم گرفت
 من فصل پُر غرور تو را آه می‌کشم
 موعود عشق! مهر جهانتاب آخرین
 بر من بتاب، نور تو را آه می‌کشم.^۱

۷/۱۵

قیصر امین پور^۲

طلوع می‌کند آن آفتاب پنهانی

ز سمت مشرق جغرافیای عرفانی

۱. یار غایب از نظر: ص ۳۴۰.

۲. قیصر امین پور، شاعر، ادیب و فارسی‌پژوه متولد ۱۳۳۸ش و متوفی ۱۳۸۶ش برنده تندیس مرغ آمین ۱۳۶۸ش، برنده تندیس ماه خلابی و برگزیده شعر کودک و نوجوان در بیست سال انقلاب است.

دوباره پلک دلم می‌پرد، نشانه چیست؟

شنیده‌ام که می‌آید کسی به مهمانی

کسی که سبزتر است از هزار بار بهار

کسی شگفت کسی، آن چنان که می‌دانی

کسی که نقطه آغاز هر چه پرواز است

تویی که در سفر عشق، خط پایانی

تویی بهانه آن ابرها که می‌گریند

بیا که صاف شود این هوای بازاری

تو از حوالی اقلیم هر کجا آباد

بیا که می‌رود این شهر، رو به ویرانی

کنار نام تو لنگر گرفت کشتی عشق

بیا که یاد تو آرامشی است توفانی.^۱

۸ / ۱۵

عباس براتی پور^۲

چه زیباست روی تو در خواب دیدن

فروغ نگاه تو در آب دیدن

چه زیباست رخسار خورشیدی تو

پس از پرده‌داری مهتاب دیدن

۱. بار غایب از نظر: ص ۳۲۸

۲. عباس براتی پور، شاعر پیشکسوت انقلاب اسلامی در سال ۱۳۲۲ش در تهران متولد شد. مجموعه شعر وی با عنوان بهت نگاه منتشر شده است.

چه زیباست در چشمه نور، چشمت

شکوفایی روشن ناب دیدن

چه زیباست دور از شکوه حضورت

نگاه تو در چشم احباب دیدن

چه زیباست تصویر روحانی تو

به یکباره در پیکر قاب دیدن

چه زیباست در خلوت دل نشستن

جمال تو دور از تب و تاب دیدن

چه زیباست در جستجوی عطشناک

لب عاشقان تو سیراب دیدن

چه زیباست در چشم دریایی تو

نگاه خروشان گرداب دیدن

چه زیباست در اقتدای نمازم

تو را در تجلای محراب دیدن

چه زیباست گر پاگذاری به چشم

نشستن کناری و سیلاب دیدن.^۱

۹/۱۵

سید علی اکبر تقویان^۲

دیده‌هامان منتظر بر راه چشم‌هامان منتظر بر در

تا رسد آن تک‌سوار از راه تا بیاید انتظار آخر

۱. خوشه‌های طلایی: ص ۱۷۷.

۲. سید علی اکبر تقویان، شاعر و عضو انجمن شاعران انقلاب اسلامی است.

تا بیاید از سفر آن ماه
 غصه ایام هجران را
 تا بیاید آن که چشمانش
 تا بیاید آن که دستانش
 تا بیاید آن که از رویش
 جرعه‌ای از جام لب‌خندش
 سرزمین خشک دل‌هامان
 انتظار دیدن رویش
 می‌دهی آیا جوابم را
 کی به پایان می‌رسی دیگر
 آه ای خورشید نورافشان!
 جانمان در فرقت رویت
 کی برای دیدن رویت
 بال‌خندان به هم گویند
 ای مسافر چند در راهی؟
 کی به پایان می‌رسد این راه؟
 پیروان جمله ادیان
 تا که در پایت گل افشانند
 کی به زوی چشم‌های ما
 در زمین سرد دل‌هامان
 روزهای عمر ما بگذشت
 در فراق دیدنت هر شب
 جمعه‌ها می‌آمد و هی رفت

تا کند روشن شب دی‌جور
 او ز دل‌هامان بریزد دور
 باغ نرگس زار ایمان است
 سرزمین سبز عرفان است
 خوشه خورشید می‌بارد
 در دل ما، نور می‌کارد
 تشنه دیدار باران است
 آرزوی جمله یاران است
 انتظار، ای واژه جانکاه؟
 کی نمایان می‌شود آن ماه؟
 تا طلوعت چند شب مانده؟
 در هجوم تاب و تب مانده
 مردمان صف می‌کشند ای دوست؟
 آن که غایب بود و آمد، اوست
 چند باید منتظر باشیم؟
 کی به پایت نقل می‌پاشیم؟
 چشم بر راه اند بازایی
 بر اساس رسم شیدایی
 هاله‌ای از نور می‌پاشی؟
 بذر شوق و شوز می‌پاشی؟
 سال‌های عمر، آخر شد
 چشم‌ها با اشک خوگر شد
 باز هم ما منتظر ماندیم

باز هم گفتیم می‌آید	شعر وصل دوست را خواندیم
باز هم می‌گویم این را من	می‌رسی یک روز باارانی
وین دل مشتاق من آن روز	می‌شود گرم غزل خوانی
در رکابت می‌شوم حاضر	یک غزل پرشور می‌خوانم
یک غزل از جنس چشمانت	یک غزل از نور می‌خوانم
اینک امنا، تابییای من	جامه‌ای از صبر می‌پوشم
از سبوی سبز چشمانت	باده امید می‌نوشم
تا چراغ پیه سوز عمر	در شب این خانه می‌سوزد
آتش عشق تو را در دل	این دل عاشق می‌افروزد
شاید آن روزی که می‌آیی	من دگر با خاک دمسازم
خاک پایت را به زیر خاک	تورتیای چشم خود سازم. ^۱

۱۰/۱۵

حبیب چایچیان^۲

عکس تو را به صفحه پندار می‌کشم
 عمری بود که حسرت دیدار می‌کشم
 بر صفحه سیاه خیالم جمال توست
 یا ماه را به لوح شب تار می‌کشم

۱. سرود جاودانی: ص ۵۹.

۲. حبیب چایچیان، منخلف به «جسان»، شاعر و مذاخ اهل بیت، متولد سال ۱۳۰۲ ش در تبریز است. از جمله آثار به چاپ رسیده وی گل‌های پرپر و ای اشک‌ها بریزند و دیوان اشعار وی است.

تا نقش بارگاه تو افتد به دیده‌ام
 گردن به حسرت از پس دیوار می‌کشم
 با هر نفس که می‌گذرد در فراق تو
 آه از خلال سینه تبار می‌کشم
 جویم اگر به رهگذری، خاک پای تو
 چون سرمه‌ای به دیده خونبار می‌کشم
 لذت برم به راه تو ای گل ز نیش‌ها
 نوش است اگر که منت صد خار می‌کشم
 صحبت بدون یاد تو لذت نمی‌دهد
 زین روی، باز مجلس اغیار می‌کشم
 یک بار اگر نگاه محبت به من کنی
 فریاد شوق از دل، صد بار می‌کشم
 بودم پی گناه و تو چون سایه بر سرم
 عمری بود خجالت این کار می‌کشم
 جای گنه به دوش دلم کی بود «حسان»
 تا بار حسرت و غم دلدار می‌کشم^۱

۱۱/۱۵

سید حسن حسینی^۲

صبحی دگر می‌آید، ای شب‌زنده‌داران!
 از قلّه‌های پر غبار روزگاران

۱. یار غایب از نظر: ص ۷۳.

۲. دکتر سید حسن حسینی، شاعر و محقق، متولد سال ۱۳۳۵ش در تهران و متوفای سال ۱۳۸۳ش است.

از بیکرانِ سبزه اقیانوس غیبت
 می‌آید او تا ساحل چشم انتظاران
 آید به گوش از آسمان: این است مهدی!
 خیزد خروش از تشنگان: این است باران!
 با تیغ آتش می‌درد آن وارث نور
 در انتهای شب، گلوی نابه‌کاران
 از بیشه‌زار عطرهاى تازه آید
 چون سرخ‌گل بر اسب رهوار بهاران
 آهنگ میدان تا کند او، باز مانند
 در گگرد راهش مرکب چابک‌سواران
 آینه‌ آیینِ حق، ای صبح موعود!
 ماییم سیمای تو را آینه‌داران
 دیگر قرار بی‌تو ماندن نیست در دل
 کی می‌شود روشن به رویت چشم یاران؟^۱

۱۲/۱۵

حمید سبزواری^۲

با یادت - ای سپیده - چه شب‌ها که داشتیم
 در باغت - ای امید - چه گل‌ها که کاشتیم

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی: ص ۳۹۶.

۲. حمید سبزواری، زاده سال ۱۳۰۴ ش در سبزوار است. وی شاعر اشعار مختلف حماسی، عرفانی اعم از قصیده، غزل، دوبیتی، رباعی و شعر نو است. وی اولین شاعری است که کتاب شعرش با عنوان سرود درد در سال ۱۳۷۵ ش، کتاب سال جمهوری اسلامی شناخته شد.

عمری در آرزوی تو بودیم و پیر شد
 آن طفل انتظار که بر در گذاشتیم
 بر دفتر زمانه، به عنوان خاطرات
 هر صفحه را به خون شهیدی نگاشتیم
 از تیغ حادثات چه سرها که شد به باد
 هر جا به یاد قامت تو قد فراشتیم
 می‌آیی ای عزیز سفر کرده، ای دریغ
 شایسته نگاه تو چشمی نداشتیم
 زادیم با ولای تو، مُردیم با غمت
 میراث آرزو به جوانان گذاشتیم.^۱

۱۳/۱۵

محمود شاهرخی زاده ۲

شکفت غنچه و بنشست گل به بار، بیا
 دمید لاله و سُوری ز هر کنار، بیا
 بهار آمد و نشکفت باغ خاطر ما
 تو ای روان سحر، روح نویهار، بیا

۱. بار غایب از نظر: ص ۳۲۹.

۲. محمود شاهرخی زاده سال ۱۳۰۶ ش. در بهم از توابع استان کرمان، متخلص به «جذبه» از چهره‌های ماندگار عرصهٔ شعر در دومین همایش چهره‌های ماندگار سال ۱۳۸۱ است. بسیاری از شعرهای خود را با موضوعات عرفانی، انقلابی و دفاع مقدس سروده است. وی در سال ۱۳۸۸ ش در ۸۲ سالگی در تهران درگذشت. بخشی از آثار محمود شاهرخی عبارت اند از: در غبار کاروان، مجموعه شعر.

مگر چه مایه بود صبر، عاشقان تو را؟

ز حد گذشت دگر رنج انتظار، بیا

ز هر کرانه شقایق دمیده از دل خاک

پی تسلی دلهای داغدار، بیا

ز عاشقان بلاکش، نظر دریغ مدار

فروغ دیده نرگس! به لاله زار، بیا

ز منجنیق فلک، سنگ فتنه می‌بارد

مباد آنکه فرو ریزد این حصار، بیا

یکی به مجمع رندان پاکباز نگر

دمی به حلقه مردان صُرفه کار، بیا

به سوی غاشیه‌داران، امیر عشق، ببین

به کوی نادره کاران روزگار، بیا

چه نقش‌ها که نبشتند بر صحیفه دهر

ز خونشان شده روی شفق نگار، بیا

طلایه‌دار تو آند این مبشران ظهور

به پاس خاطر این قوم حق‌گزار، بیا

در این کویر که سوزان بود روان سراب

تو ای سحاب کرم، ابر فیض بار! بیا

زدست بُرد مرا شور عشق و «جذبۀ» شوق

قرار خاطر محزون بی‌قرار، بیا!

۱۴/۱۵

نعت الله شمس پور^۱

از پشت دیوار قرون یک روز، مردی می‌آید از خدا سرشار
 با کوله‌باری از شقایق پُر، با هینتی از کربلا سرشار
 صدها چو داوود نبی مستند، از عطر آواز نگاه او
 با او، تمام این سکوتستان، می‌گردد از شعر خدا سرشار
 می‌آید و فوج کبوترها، از چشم‌هایش بال می‌گیرند
 خواهد شد آری، آسمان آن روز، از وسعت پروازها سرشار
 فردا تمام خاک می‌بالد، بر وسعت آینه‌های سبز
 فردا تمام خاک خواهد شد، از «نان و گل»، «نور و صدا» سرشار
 ای چشم‌های انتظار آلود، باید شکیباتر از این باشید
 وقتی که چشم مست آینه است، از انتظار بُهت‌زا، سرشار.^۲

۱۵/۱۵

محمدحسین محبت شهریار^۳

دلَم شکستی و جانم هنوز چشم به راهت
 شبی سیاهم و در آرزوی طلعت ماهت

۱. حجة الاسلام نعمت الله شمس پور، متخلص به فاخر.

۲. سبمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی: ص ۳۴۰، به نقل از: نعمت الله شمس پور (فاخر).

۳. سید محمدحسین بهجت تبریزی، فرزند حاج میرزا آقا خشکنابی، در سال ۱۲۸۵ ش، در تبریز به دنیا آمد. وی علوم مقدماتی را در همان شهر گذراند و در سال ۱۳۳۹ ق به تهران آمد و در دارالفنون در رشته طب به تحصیل پرداخت. پس از دو سال، تحصیل را رها کرد و در سال ۱۳۱۰ ش، به استخدام دولت درآمد. پس از چندی به نیشابور رفت و در بازگشت به تهران در بانک کشاورزی مشغول به کار شد. کلیات اشعار وی بیش از پانزده هزار بیت دارد. شاهکار شعر شهریار «حیدر بابا» است که به ترکی سروده است. وی در اواخر عمر به تبریز برگشت و در سال ۱۳۶۷ ش، در بیمارستان مهر تهران زندگی را بدرود گفت. جنازه او به تبریز منتقل و در مقبرة الشعراى تبریز دفن شد.

در انتظار تو چشم سپید گشت و غمی نیست
 اگر قبول تو افتد فدای چشم سیاهت
 زگرد راه برون آکه پیر دست به دیوار
 به اشک و آه یتیمان دویده بر سر راهت
 بیا که این رمد چشم عاشقان تو - ای شاه -
 نمی‌رمد مگر از توتیای گرد سیاهت
 بیا که جز تو سزاوار این کلاه و کمر نیست
 تویی که سوده کمر بند کهکشانشان کلاهت
 جمال چون تو به چشم و نگاه پاک توان دید
 به روی چون منی الحق دریغ چشم و نگاهت
 در انتظار تو می‌میرم و در این دم آخر
 دلم خوش است که دیدم به خواب گاه به گاهت
 اگر به باغ تو گل بر دمید و من به دل خاک
 اجازتی که سری برکنم به جای گیاهت
 تنور سینه ما را ای آسمان به حذر باش
 که روی ماه سیه می‌کند به دوده آهت
 کنون که می‌دمد از مغرب آفتاب نیابت
 چه کوه‌های سلاطین که می‌شود پرکاهت
 تویی که پشت و پناه جهادیان خدایی
 که سر جهاد تویی و خداست پشت و پناهت
 خدا و بال جوانی نه‌د به گردن پیری
 تو «شهریار» خمیدی به زیر بار گناهت^۱

۱۶/۱۵

عبدالعظیم صاعدی^۱

چو روح موج ز فریاد آب می‌آیی
 بلوغ واقعه‌ای بی‌نقاب می‌آیی
 غم بزرگ زمانه، سیاه کرده زمین
 تو از تبار طلوعی، چه ناب می‌آیی
 شکفته باد لبانت به شرح وسعت راز
 کنون که دور قدح را جواب می‌آیی
 چراغ لاله ز باران شود فروزان تر
 طراوتی تو ز سمت سحاب می‌آیی
 چه زخم‌ها که به نامت زدند بر تن عشق
 بیا که با گل و شمع و کتاب می‌آیی.^۲

۱۷/۱۵

احمد عزیزی^۳

ای زمین، این مردگان را قبر کن ای بشر تا قرن دیگر صبر کن
 صبر کن وقت خروج آیه‌هاست طفل نرگس، منتظر در سایه‌هاست
 می‌کشد او دیو آهن پایه را ازدهای خفته سرمایه را

۱. عبدالعظیم صاعدی، متولد ۱۳۲۴ش است. از جمله آثار او می‌توان به مجموعه شعر باغ بیراهن تو بود اشاره کرد.

۲. آفتاب انتظار: ص ۵۴.

۳. احمد عزیزی، زاده سال ۱۳۲۷ش در سرپل ذهاب کرمانشاه، شاعر انقلاب و اهل بیت است. وی آثار شعر و نثر ادبی متنوع و متعددی دارد و از پانزدهم اسفند ۱۳۸۶ش تاکنون بر اثر اختلالات کلیوی، تحت مراقبت‌های ویژه است.

بغض قتل لاله‌ها در چشم اوست
 ابتلای سایه را کم می‌کند
 در زمین بوزینه تزویر را
 عمرو عاص سگه را خم می‌کند
 نام او در توری تورات‌هاست
 می‌گشاید بناغ بسم الله را
 خیل پیران را جوانی می‌دهد
 تا زمین را پر کند از عطر نور
 دفن خنجر را تماشا می‌کند
 سگه‌ها را با ابوذر می‌زند
 شعبه می‌افروز از آذر گشپ
 او و کیل ساکنان خاکی است
 امپراتور تمام سایه‌هاست
 دشته‌ها را نخل و زیتون می‌کند
 مالیات گل بگیرند از بهار
 می‌زند دف تا که ما هوهو کنیم
 بردگان را نان و عرفان می‌دهد
 عصر پُر شب‌نم‌ترین اندیشه‌هاست
 عشق در دوران او صد در صد است.^۱

نسل تندر از تبار خشم اوست
 او جهان را غرق شب‌نم می‌کند
 می‌کشد او ماده شمشیر را
 او ترازو را مجسم می‌کند
 نام او در گنج‌های گاتهاست
 می‌پذیرد گله گمراه را
 مردگان را مژدگانی می‌دهد
 می‌دهد فرمان به زنج‌های دور
 عتتر زنجیر را او می‌کند
 ساکنان کاخ را سر می‌زند
 نیزه را پی می‌کند بر روی اسب
 او سفیر صلح و نور و پاکی است
 او رسول سوره‌ها در آیه‌هاست
 او جهان را غرق جیحون می‌کند
 می‌دهد فرمان به مأموران خار
 می‌دهد تعلیم گل را بو کنیم
 مردگان را در عدم، جان می‌دهد
 عصر او عصر نبوغ ریشه‌هاست
 قرن او قرن سلام و معبد است

۱۸ / ۱۵

صبا فیروزکوهی

آتشی افتاده بر جانم، نمی‌دانم چرا

خسته و سر در گریبانم، نمی‌دانم چرا

روز و شب با یاد او در خلوت تنهایی‌ام

غم سرود درد می‌خوانم، نمی‌دانم چرا

همچو مجنونی ز شوق دیدن دلدار خود

ساکن دشت و بیابانم، نمی‌دانم چرا

گر شبی آید به بالین من از راه وفا

همچنان محتاج در مانم، نمی‌دانم چرا

می‌نشیند مرغ دل بر شاخسار انتظار

تشنه دیدار جانانم، نمی‌دانم چرا

یوسف گم‌گشته را مانم ز دهر روزگار

گه به چاه و گه به زندانم، نمی‌دانم چرا

بی‌رخ زیبای او در بند غم زندانی‌ام

تا سحر از دیده گریانم، نمی‌دانم چرا

یاورم صحرا به صحرا همره باد صبا

یا که سرگردان و حیرانم، نمی‌دانم چرا

قطره‌ام گه در کنار برکه‌ای افتاده‌ام

گه چنان سیلی خروشانم، نمی‌دانم چرا

ناله از نای دل بشکسته می‌آید برون

روز و شب در آه و افغانم، نمی‌دانم چرا

راز خود را با شما این گونه می‌گوید «صبا»:

آتشی افتاده بر جانم، نمی‌دانم چرا!^۱

۱۹/۱۵

علی‌رضا قزوئه^۲

آه می‌کشم تو را، با تمام انتظار

پر شکوفه کن مرا، ای کرامت بهار

در رهت به انتظار، صف به صف نشسته‌اند

کاروانی از شهید، کاروانی از بهار

ای بهار مهربان، در مسیر کاروان

گل بیاش و گل بیاش، گل بکار و گل بکار

بر سرم نمی‌کشی، دست مهر اگر، مکش

تشنه محبت‌اند، لاله‌های داغدار

دسته‌دسته گم شدند، سهره‌های بی‌نشان

تشنه‌تشنه سوختند، نخل‌های روزه‌دار

می‌رسد بهار و من، بی شکوفه‌ام هنوز

آفتاب من بتاب، مهربان من بیار!^۳

۱. یار غایب از نظر: ص ۸۲

۲. علی‌رضا قزوئه، زادهٔ بهمن ۱۳۴۲ش در گرماز، نویسنده و شاعر معاصر ایرانی است. قزوئه از غزلسرایان معاصر به شمار می‌رود، و آثاری نیز در عرصهٔ نثر و تحقیقات ادبی دارد.

۳. یار غایب از نظر: ص ۳۲۲.

۲۰ / ۱۵

عبدالجبار کاکایی^۱

ای آفتاب گمشده! امشب طلوع کن
 ای آخرین ستاره عاشق! چو آفتاب
 از مشرق تجلی مذهب، طلوع کن
 کشتند بی حضور تو جدت حسین را
 با بال‌های سوخته، یک شب طلوع کن
 ای خطبه شهادت زینب! طلوع کن
 از هفت خط جام، عطش شعله می‌کشد
 با باده‌های سرخ و لبالب طلوع کن
 بر شد زمین ز فتنه شیطان و آل او
 بر سفلگان پست مُذْذَب طلوع کن
 ای آفتاب گمشده! امشب طلوع کن.^۲
 امشب، غروب بوی غریبی نمی‌دهد

۲۱ / ۱۵

محمدعلی مجاهدی^۳

ستاره باز به دامان شب دوید، بیا
 سرشک شوق ز چشمان شب چکید، بیا
 فروغ نقره‌ای مه به گرد خیمه شب
 کشید هاله‌ای از پرتو امید، بیا
 نیامدی که شفق دامنی پر از خون داشت
 کنون که دست فلوق، جیب شب درید، بیا

۱. عبد الجبار کاکایی، متولد سال ۱۳۴۲ش در ایلام است. از کاکایی، مقالات و نقدهای فراوانی پیرامون شعر این روزگار در مطبوعات درج شده است. وی ترانه‌سرایی برجسته است.
۲. سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی: ص ۴۱۰.
۳. محمدعلی مجاهدی، متخصص به پروانه، متولد سال ۱۳۲۲ش در قم از شاعران معاصر است. وی مدیر انجمن شعر و قصه استان قم نیز هست. از آثار او بان کیود و خوشه‌های طلایی است.

ستاره سحری کوز سوزنان از دور

گشود پنجره صبح و آرمید، بیا

ستاره، چشم به راه تو ماند تا دم صبح

سحر دمید و شد از دیده ناپدید، بیا

عروس، چرخ حریر فروغ خود برچید

أفق دوباره بساط سپیده چید، بیا

بیا که قافله شب ازین دیار گذشت

سپیده سرزد و مهر از افق دمید، بیا

نیامدی که دل من حدیث شب می‌گفت

کنون که قصه به پایان خود رسید، بیا

به زغم فتنه بیدار و بخت خواب آلود

تو را به خواب توان دید و سیر دید، بیا

بیا که گوش دل من به کوچه کوچه شوق

صدای پای تو را بارها شنید، بیا

بیا که سیر غزالان دشت خاطره‌ها

هزار شور غزل در من آفرید، بیا

بیا، بیا که دل بی‌قرار «پروانه»

به شوق روی تو از دیده سرکشید، بیا.^۱

۲۲/۱۵

نصرت‌الله مردانی^۱

صدای سُم سَمند سپیده می‌آید
 یلی که سینهٔ ظلمت دریده. می‌آید
 گرفته بیرق تابان عشق را بر دوش
 کسی که دوش به دوش سپیده می‌آید
 طلوع برکهٔ خورشید تابناک دل است
 ستاره‌ای که از آفاق دیده می‌آید
 بهار آمده با کاروان لاله به باغ
 ز دشت ژاله، گل نودهمیده می‌آید
 به سوی قلعهٔ بی‌انتهای بیداری
 پرنده‌ای که به خون پرکشیده می‌آید
 در آن کران که بود خون عاشقان، جوشان
 شهید عشق سر از تن بریده می‌آید
 به پاسداری آیین آسمانی ما
 گزیده‌ای که خدا برگزیده می‌آید.^۲

۱. نصرت‌الله مردانی در سال ۱۳۲۶ش در کازرون به دنیا آمد. مردانی را می‌توان شاعر انقلاب نامید؛ چرا که تمامی کتاب‌های شعرش در باره مفاهیم انقلاب و مذهب. دفاع مقدس است. کتاب خون‌نامهٔ وی در سال ۱۳۸۲ش به عنوان کتاب سال معرفی شد و از وی به عنوان چهرهٔ ماندگار نیز تقدیر به عمل آمد. از مردانی، آثاری غیر از شعر نیز باقی ماند. وی در سال ۱۳۸۲ش در کربلا در ۵۶ سالگی پس از یک دوره بیماری طولانی، درگذشت.

۲۳ / ۱۵

سیل محمودی^۱

من تو را خوب - ای رهگذر - می‌شناسم
من تو را خوب - ای خوب تر - می‌شناسم
تو ، عمیق و بلندی ، تو دریا و کوهی
این دو را خوب با یک نظر ، می‌شناسم
تو ، طنین صدای ضربناک آبی
من تو را با دلی شعله‌ور می‌شناسم
تو رهایی ، نوید سحرگاه عیدی
من تو را - ای نسیم سحر - می‌شناسم
آن درختی که در آسمان شاخه دارد
من تو را با همه برگ و بر می‌شناسم
من تو را - ای نگاهت در آفاق جاری -
من تو را خوب - ای منتظر - می‌شناسم
در مجال غزل ، از تو گفتن نگنجد
من تو را ورنه زین بیشتر می‌شناسم^۲

۱. سید حسن ثابت محمودی (سهیل)، متولد سال ۱۲۲۹ش، شاعر، نویسنده و مجری ایرانی است.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی: ص ۲۴۲، به نقل از آه عاشقان در انتظار موعود: ص ۳۰ و ۳۱.

مشق کاشانی^۱

مردم دیده، به هر سو نگران اند هنوز
چشم در راه تو، صاحب نظران اند هنوز
لاله‌ها، شعله کش از سینه داغند به دشت
در غمت، همدم آتش جگران اند هنوز
از سراپرده غیبت خبری باز فرست
که خبریافتگان، بیخبران اند هنوز
آتشی را بزن آبی به رُخ سوختگان
که صدف‌سوز جهان، بد گهران اند هنوز
«پرده بردار که بیگانه نبیند آن روی»
غافل از آینه، این بی‌بصران اند هنوز
رهروان در سفر بادیه حیران تو اند
با تو آن عهد که بستند، بر آن اند هنوز
ذره‌ها، در طلب طنعت رویت، با مهر
همعنان ساخته، چون نو سفران اند هنوز
سحر آموختگان اند، که با رایت صبح
مشعل‌افروز شب بی سحران اند هنوز
طافت از دست شد، ای مردمک دیده، دمی
پرده بگشای، که مردم نگران اند هنوز.^۲

۱. عباس کی‌منش. مشهور به مشفق کاشانی متولد ۱۳۰۴ در کاشان شاعری است که ریاست هیأت مدیره انجمن شاعران ایران را به عهده دارد.

۲. خونه‌های طلایی: ص ۱۵۱.

۲۵/۱۵

علی معلم^۱

قسم به عصر، که پیوسته پوی آورده است
 که بر بساط زمین، آدمی زیانکاره است
 جز آن قبیله که پیوسته تولد آید
 نخفته‌اند و میان بسته‌اند و با ما آیند
 شب از حضيض نهران سوی اوج می‌آیند
 چو وقت وقت رسد، فوج فوج می‌آیند
 قسم به صبر و صفاشان، به رایشان سوگند
 به هیمنه نفس اسب‌هایشان سوگند
 که گرد ظلمت شب را به باره می‌شویند
 به خون تازه زمین را دوباره می‌شویند.^۲

۲۶/۱۵

سلمان هراتی^۳

کاشکی زخم تو در جان داشتم پای در کوه و بیابان داشتم
 تا ببویم وسعت عشق تو را مرکبی از نسل توفان داشتم
 دیدن روی تو آسان نیست آه کاشکی من داغ هجران داشتم

۱. عنی معلم داسغانی، متولد سال ۱۳۳۰ش در داسغان است. وی در سال ۱۳۸۰ش درنخسین همایش چهره‌های ماندگار، به عنوان چهره ماندگار در عرصه شعر و ادب فارسی برگزیده شد.

۲. باز غایب از نظر: ص ۲۹۳.

۳. سلمان هراتی، متولد سال ۱۳۲۸ش در روستای مرز دشت تنکابن مازندران در خانواده‌ای مذهبی متولد شد. وی جزو پانزده شاعر برگزیده بیست سال شعر جنگ است که در سال ۱۳۷۹ش معرفی شدند. سلمان هراتی در آبان سال ۱۳۶۵ش بر اثر تصادف، جان باخت.

آه از پاییز سرد، ای کاش من
 تا بیفشانم به پایت سر به سر
 بعد از آن مثل شقایق‌های سرخ
 یک غزل بس نیست هجران تو را
 از تو باغی در بهاران داشتم
 کاشکی جان فراوان داشتم
 خلوتی در باغ باران داشتم
 کاش صدها شعر و دیوان داشتم.^۱
 و نیز از اوست:

ما بی تو - تا دنیاست - نداریم
 ای سایه‌سار ظهر گرم بی‌ترخُم
 تو آبروی خاکی و حیثیت آب
 وقتی عطش می‌یازد از ابرِ سترُون
 چون سنگ خاموشیم و غوغایی نداریم
 جز سایهٔ دستان تو جایی نداریم
 دریا تویی، ما جز تو دریایی نداریم
 جز نام آبی تو، آوایی نداریم
 از عشق، ما جز این تمنایی نداریم.^۲
 شمیرها را گو ببارند از سرِ بَغض

۲۷/۱۵

سیمین دخت وحیدی^۳

تو آبی‌تر از آسمانی، تو را دوست دارم
 گل آویز این بوستانی، تو را دوست دارم
 چو عطر هوسناک گل‌های وحشی در این دشت
 همیشه روانی، روانی، تو را دوست دارم
 تو با لحظه‌های قشنگ سحر می‌زنی موج
 به دریایی از زندگانی، تو را دوست دارم

۱. بار غایب از نظر. ص ۳۷.

۲. سیمین مهدی موعود در آینهٔ شعر فارسی: ص ۳۹۶.

۳. شاعر معاصر و نامداری ایران اسلامی، متولد ۱۳۱۲ش در شهرستان جهرم.

از آن سوی دیوارهای بلند جنوبی
مرا همدل و همزبانی، تو را دوست دارم
دعایم کنم تا بیایی به ویرانه من
گل مهربانی نشانی، تو را دوست دارم
همین قدر می‌دانم از تو که مانند خورشید
جلودار این کاروانی، تو را دوست دارم
تو زیباترین‌های احساس را می‌شناسی
تو این باغ را باغبانی، تو را دوست دارم
بهاری‌ترین صبح من ای طلوع درخشان
تو مثل خدا جاودانی، تو را دوست دارم.^۱

بخش چهاردهم

کتاب‌شناسی مهدویت

مهدویت نجاری تا قرن دوازدهم	فصل یکم
مهدویت نجاری پس از قرن دوازدهم	فصل دوم

درآمد

مسئله مهدویت، از آن رو که در سخنان پیامبر ﷺ و سپس امامان علیهم السلام به فراوانی مطرح شده و احادیث آن، حاوی مسائلی است که برخی، جزء دغدغه‌های بشر در تمام دوره‌های تاریخی‌اند (مانند عدالت‌خواهی و آینده بشر) و برخی حاوی مسائل فراطبیعی (مانند طول عمر و غیبت امام)، از قرون اولیه مورد توجه مسلمانان قرار گرفته است. گردآوری این احادیث در موضوعات مختلفی چون: المهدی، الغیبه، أشرط الساعة، دجال، الفتن و الملاحم، صاحب الزمان و آخر الزمان، مبنای تألیف رساله‌ها و کتب بسیار شده است.

به دقت می‌توان گفت که این مسئله، یکی از پُر نوشته‌ترین موضوعات اسلامی به شمار می‌رود و کتاب‌نامه‌ها و کتاب‌شناسی‌هایی^۱ که در نیم قرن اخیر نگارش شده،

۱. به قلم پژوهشگر ارجمند، حجة الاسلام و المسلمین مهدی مهریزی.

۲. در این‌جا به اجمال به معرفی کتاب‌شناسی‌های مستقل و ضمنی اشاره می‌کنیم:

۱. جواد علی (۱۹۰۷ - ۱۹۸۷ م) در سال ۱۹۳۹ م در رساله دکتری‌اش (ص ۱۸ - ۵۹) گزارشی از کتاب‌های نگارش شده در باره امام مهدی ارائه کرد و در آن ۱۶۱ اثر اعم از مخطوط، مفقود و چاپ شده از ۱۱۵ نویسنده را معرفی کرده. عنوان المهدی المنتظر عند الشيعة الاثني عشرية، جوادعلی، بیروت: منشورات الجمل، ۲۰۰۷ م.

۲. مهدی منتظر راهبر بشناسد، مهدی فقیه ایمانی. این کتاب از سوی مسجد الهادی اصفهان در سال ۱۳۸۴ ق چاپ شده است و ۳۸۹ اثر را معرفی کرده است.

۳. کتاب‌نامه امام مهدی علیه السلام، تهران: انجمن حجتیه، ۱۳۹۷ ق. در چاپ اول، ۳۱۳ کتاب معرفی شده و در چاپ

ج دوم، به معرفی ۳۵۵ کتاب پرداخته شده است.

۴. کتاب‌نامه امام مهدی (عج)، انجمن حجتیه مشهد، ۱۳۹۹ ق. در این کتاب، ۳۹۴ اثر معرفی شده است.
۵. در جستجوی قائم، سید مجید یورطباطبایی، قم: مسجد جمکران، ۱۳۷۰ ش. در این کتاب، ۱۸۵۰ اثر معرفی شده است.
۶. کتاب‌نامه امام مهدی (عج)، قم: پژوهشکده باقر العلوم، ۱۳۷۰ ش. در این کتاب‌نامه ۲۲۲ کتاب و مقاله معرفی شده است.
۷. معجم ما کتب عن الامام المهدي (عج)، عبدالجبار رفاعی. این اثر در ضمن کتاب معجم ما کتب عن الرسول واهل البیت به عنوان بخش چهاردهم (ج ۹ ص ۲۹۸ - ۷۷) در قم منتشر شده است. سال چاپ این کتاب ۱۳۷۱ ش / ۱۴۱۲ ق است و در آن ۱۱۴ کتاب و مقاله معرفی شده است.
۸. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج)، ۲ جلد. علی اکبر مهدی پور، قم: الهادی، ۱۳۷۵ ش / ۱۴۱۷ ق. این اثر، کتاب‌شناسی توصیفی آثار خطی و چاپی در باره مهدویت، رجعت، اخبار آخر الزمان و فرقه‌های انحرافی مهدویت است. مؤلف ۲۰۶۶ عنوان کتاب به زبان‌های عربی، فارسی، ترکی، تایلندی، فرانسه، اردو، انگلیسی، روسی و گجراتی در باره زندگی امام مهدی، غیبت کبری انتظار، ظهور حکومت امام، علائم قیام امام، نقد فرقه‌های انحرافی مهدویت، منظومه‌ها و دیوان‌های شعر در باره امام، نشانه‌های قیامت، رجعت اسماآن، احادیث مربوط به مهدویت، ادعیه و زیارات امام مهدی (عج)، بشارت‌های ادیان دیگر و کتاب‌شناسی‌های مهدویت را، به صورت توصیفی و مختصر معرفی کرده است. در بسیاری از آثار، تصویر جلد کتاب نیز در مقابل اثر، آمده است. ترتیب کتاب بر اساس القیابی نام اثر است.
۹. محقق کتاب عقد الدرر فی اخبار المنتظر که کتابش در اردن به چاپ رسیده، در مقدمه تحقیق از ۳۴ نویسنده و آثارشان در زمینه مهدویت یاد می‌کند (عقد الدرر فی اخبار المنتظر: ص ۳۵-۳۲، مکتبه المنار، ۱۴۰۵ ق / ۱۹۹۵ م).
۱۰. نویسنده کتاب المهدي المنتظر فی ضوء الاحادیث والآثار الصحیحة. عبد الکریم عبد العظیم که کتابش در سال ۱۴۲۰ ق / ۱۹۹۹ م منتشر شده، از ۲۲ نویسنده یاد می‌کند که در موضوع امام مهدی (عج) دست به تألیف زده‌اند. (المهدی المنتظر فی ضوء الاحادیث والآثار الصحیحة: ص ۱۴-۱۱۹، بیروت: دار ابن حزم، ۱۴۲۰ ق / ۱۹۹۹ م).
۱۱. إقرأ حول المهدي، مهدی حسن علاء الدین، بیروت: الدار الاسلامیة، ۱۹۹۹ م. نویسنده در این کتاب، ۷۴۲ اثر در حوزه مهدویت را معرفی کرده است.
۱۲. المهدي المنتظر فی روایات أهل السنة و الشیعة الإمامیة، عذاب محمود الحمش، عمان: دار الفتح للنشر و التوزیع، ۱۴۲۲ ق / ۲۰۰۱ م. نویسنده، فصل اول کتاب (ص ۱۷ - ۲۰۰) را به معرفی آثار مربوط به امام مهدی (عج) اختصاص داده است. وی آثار معرفی شده را در سه بخش: اهل سنت، شیعه و منتقدان آورده است. وی در حوزه اهل سنت، ۱۷۷ اثر اعم از مستقل و ضمنی (ضمنی ۴۶ + مستقل ۳۱) و در حوزه شیعه، ۲۷ اثر اعم

گواه‌گویای آن است. این نوشته، نگاهی اجمالی به این آثار دارد و گزارشی اجمالی از آنها ارائه می‌کند. پیش از ورود به بحث، یادآوری چند نکته لازم است:

یک. در این نوشته، تنها به معرفی آثار مستقل پرداخته‌ایم و از معرفی آثاری که فقط بخشی از آنها به موضوع مهدویت اختصاص دارد - که کم هم نیستند - خودداری کرده‌ایم و گر نه اذعان داریم که اگر چنین آثاری (آثار ضمنی) به این کتاب‌شناسی اضافه‌گردند، آمار و ارقام، بسیار بیشتر از این خواهند بود. برای نمونه، بسیاری از منابع کهن حدیثی اهل سنت و نیز شیعه، بخشی را به این موضوع اختصاص داده‌اند که به مواردی اشاره می‌گردد.

۱. المصنّف، عبدالرزاق (م ۲۱۱ق)، باب المهدی: ج ۱۱، ص ۳۷۱؛

۲. از مستقل و ضمنی (ضمنی ۴ + مستقل ۲۳) و از آثار انتقادی نیز ۹ اثر (اهل سنت ۷ + شیعه ۲) را معرفی کرده است. نویسنده همچنین ده اثر در زمینه مهدی سودانی و یک اثر از اسماعیلیه را در زمینه مهدویت معرفی کرده است و در پایان، ۲۳ کتاب را معرفی اجمالی کرده که نویسنده، آنها را ندیده است.
۳. در مجموع ۱۵۷ اثر را به صورت تفصیلی یا اجمالی معرفی کرده است.
۴. مرجع مهدویت، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود و پایگاه اطلاع‌رسانی سراسری اسلامی (پارسان) اسفند ۱۳۸۲، قم، ۶۴۴ ص. رحلی، فارسی.
۵. در این مجموعه، ۳۳۳۶ کتاب، مقاله و پایان‌نامه معرفی شده است. برای هر اثر، چکیده اجمالی نوشته شده و تنظیم کتاب بر اساس القیابی نام مؤلفان است.
۶. نسخه بعدی این اثر با نام امام مهدی علیه السلام در آینه قلم در سال ۱۳۸۸ در دو جلد منتشر شد که منابع معرفی شده در آن بارش یکصد و بیست درصد به ۷۵۵۰ منبع رسید.
۷. آقای مهدی غلامعلی در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان بررسی مسأله غیبت امام عصر در قرآن و حدیث که در سال ۱۳۸۸ شمسی در دانشکده علوم حدیث (قم) دفاع شده، فصل پنجم پایان‌نامه (ص ۱۸۱ - ۲۱۸) را با عنوان «غیبت‌نگاری تا قرن پنجم هجری» به معرفی آثار مربوط به غیبت اختصاص داده است و در آن از ۵۹ نویسنده و آثارشان یاد کرده است.
۸. «کتاب‌شناسی توصیفی حضرت امام مهدی علیه السلام»، حسینعلی عبداللّهی، نشریه انتظار، شماره پیاپی ۸-۹، ص ۴۲۵-۴۴۸.
۹. کتاب‌نامه و کتاب‌شناسی امام مهدی علیه السلام، علی جلیلی، تبریز: پایگاه پژوهشگران جوان مرکز تبریز، ۶۲ ص، ۱۳۸۰ ش.
۱۰. موعود (نرم‌افزار)، مرکز تحقیقات کامپیوتری حوزه علمیه اصفهان.

۲. المصنّف، ابن ابی شیبّه (م ۲۳۵ق)، بخش دوازدهم از جلد دوم، ص ۳۲۱-۳۲۲؛
۳. سنن ابن ماجه (م ۲۷۳ق)، باب خروج المهدي: ج ۲، ص ۱۳۶۶-۱۳۶۸؛
۴. سنن ابی داوود (م ۲۷۵ق)، کتاب الفتن، کتاب المهدي، کتاب الملاحم: ج ۶، ص ۱۰۶-۱۰۹؛
۵. سنن الترمذی (م ۲۹۷ق)، باب ما جاء في المهدي: ج ۴، ص ۵۰۵-۵۰۶؛
۶. صحيح ابن خزيمة (م ۳۱۱ق)، ج ۱، ص ۱۴؛
۷. صحيح ابن حبان (م ۳۵۴ق)، ص ۲۶۶ و ۲۹۳-۲۹۴؛
۸. موارد الظمان إلى زوائد ابن حبان، هيثمي (۷۳۵-۸۰۷ق)، باب ما جاء في المهدي: ص ۴۶۳.

دو. در معرفی هر اثر، سعی بر آن بوده است که ضمن اشاره به چاپ، ترجمه و نسخه‌های خطی آن، اجمالی از محتوای کتاب و مذهب نویسنده و روش وی نیز بیان گردند.

سه. کتاب‌هایی که به عنوان «ملاحم» نوشته شده‌اند، برخی به نشانه‌های ظهور مهدی ع/ج و زمان ظهور ایشان پرداخته‌اند و برخی دیگر به نشانه‌های برپایی قیامت. روشن است آنچه از این دو بخش به مهدویت مربوط است، گروه اول است. بدین جهت، آن دسته از کتاب‌های ملاحم که به چاپ رسیده‌اند یا نسخه‌ای در دسترس داشتند، بررسی شدند و از آنها هر کدام که مربوط به موضوع مهدویت بودند، آورده شدند؛ اما در بخش آثار مفقود، چون دسترسی به متن نبود و بررسی و شناسایی امکان نداشت، هر آنچه را با عنوان ملاحم در فهرست‌نامه‌ها یاد شده، آوردیم و لذا ممکن است برخی به مسئله مهدویت مربوط نباشد؛ ولی راه بررسی و ارزیابی بر روی ما بسته است.

همین مطلب در باره کتاب‌های «رجعه» نیز مبنای عمل قرار گرفته است.

چهار. معرفی آثار مهدوی را تا پایان قرن دوازدهم ادامه داده‌ایم با این توضیح که

در آثار نوشته شده پس از آن، تکرار و استفاده از منابع پیشین، بسیار است و یکباره به جهت شکل‌گیری بابت و بهائیت و برخی امور اجتماعی و سیاسی، نگارش در این زمینه، افزایش یافته است. البته به دوره معاصر به اجمال پرداخته‌ایم و فعالیت‌های عمده معاصر را گزارش کرده‌ایم.

پنج. این کتاب‌شناسی در دو فصل سامان یافته است:

فصل یکم

مهدویت نگاری تا قرن دوازدهم

در این فصل، کتاب‌ها بر اساس قرن معرفی شده‌اند و در هر قرن، نخست آثار موجود^۱ معرفی شده و سپس به معرفی آثار مفقود^۲ پرداخته‌ایم. در پایان این فصل، تحلیلی نموداری از آثار و نویسندگان و گرایش‌های مذهبی آنان ارائه شده است.

۱-۱. مهدویت نگاری در قرن سوم

از قرن‌های اوّل و دوم، هیچ اثری در موضوع مهدویت در منابع به ثبت نرسیده است. بدین جهت، معرفی آثار از قرن سوم آغاز می‌شود.

الف- آثار موجود

۱. الفتن، ۲ ج. حافظ ابو عبد الله نعیم ابن حمّاد مروزی (م ۲۲۸ ق).

وی استاد بخاری و از عالمان اهل سنت است.

این کتاب چندین نوبت در قاهره و بیروت به چاپ رسیده و دارای نسخه‌های خطّی متعدّد است. روش این کتاب، حدیثی است و مؤلف، ۲۰۰۱ حدیث را در دو جلد (جلد اول ۱۲۵۴ حدیث و جلد دوم ۷۴۷ حدیث) در موضوعات: علائم

۱. منظور از آثار موجود کتاب‌ها و رساله‌های چاپ شده یا دارای نسخه خطّی شناسنامه‌دار (یعنی فهرست شده و دارای شماره معین) است.

۲. منظور از آثار مفقود، نوشته‌هایی است که تنها نام آنها در فهرست‌نامه‌ها به ثبت رسیده و یا ادّعا شده که از آن، نسخه خطّی وجود دارد؛ ولی آن نسخه تاکنون فهرست نشده و نشانی مشخص ندارد.

ظهور، سفیانی، نام و نسب مهدی علیه السلام، سیره مهدی علیه السلام، خروج دجال، نزول عیسی علیه السلام و خروج دابّة الارض آورده است.^۱

ب- آثار مفقود

۲. کتاب الغیبة،^۲ علی بن حسن جرمی معروف به طاطری (م ۲۰۵ ق).

وی از سران فرقه شیعی واقفیه بود.

۳. الملاحم،^۳ محمد بن ابی عمیر (م ۲۱۷ ق).

وی از راویان بزرگ شیعه امامیه (اثنا عشریه) است.

۴. الصفة فی الغیبة علی مذاهب الواقفة،^۴ عبد الله بن جبلة بن حیان کنانی

(م ۲۱۹ ق).

وی فقیه واقفی بود.

۵. کتاب الغیبة،^۵ عباس (عبیس) بن هشام ناشری اسدی (۲۱۹ یا ۲۲۰ ق).

وی شیعه اثنا عشری و از اصحاب امام رضا علیه السلام است.

۶. الملاحم،^۶ حسن بن علی بن فضال (م ۲۲۴ ق).

وی از راویان شیعی امامی است.

۷. اخبار المهدی،^۷ عباد بن یعقوب رواجنی (م ۲۵۰ ق).

زیرکلی از این کتاب با عنوان اخبار المهدی المنتظر یاد کرده است.^۸

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام : ج ۲ ص ۵۴۶-۵۴۷.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۹ ش ۶۷۹.

۳. همان: ص ۳۲۶.

۴. الفهرست، نجاشی: ص ۲۱۶ ش ۵۶۳.

۵. همان: ص ۲۸۰ ش ۷۴۱.

۶. همان: ص ۳۶.

۷. الفهرست، طوسی: ص ۱۴۹.

۸. الاعلام: ج ۳ ص ۲۵۸.

برخی او را عامی المذهب (از اهل سنت) دانسته‌اند.^۱

۸. الرجعة.^۲

۹. إثبات الرجعة.^۳

۱۰. الغيبة.^۴

۱۱. كتاب الملاحم.^۵

۱۲. حذو النعل بالنعل.^۶

۱۳. الحجّة فی ابطاء القائم.^۷

شیخ آقا بزرگ تهرانی احتمال داده است که این همان کتاب بعدی با عنوان کتاب القائم باشد.

۱۴. كتاب القائم.^۸

این آثار، همگی از فضل بن شاذان نیشابوری (م ۲۶۰ ق) است. وی شیعه اثناعشری و از یاران امام جواد علیه السلام، امام هادی علیه السلام و امام عسکری علیه السلام است.

۱۵. كتاب الغيبة،^۹ حسن بن محمد بن سماعة (م ۲۶۳ ق).

وی از بزرگان فرقه شیعی واقفیه است.

۱۶. كتاب الغيبة،^{۱۰} ابراهیم بن اسحاق احمری نهاوندی (زنده در ۲۶۹ ق).

۱. الفهرست، طوسی: ص ۱۹۲ ش ۵۴۰؛ معالم العلماء: ص ۱۲۳ ش ۶۱۴.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۷ ش ۸۰۷.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۷ ش ۸۰۷.

۴. همان‌جا.

۵. الذریعة: ج ۱۶ ص ۷۸.

۶. الفهرست، طوسی: ص ۲۹۶.

۷. نجم الثاقب: ص ۵؛ رحانة الأدب: ج ۸ ص ۴۱، الذریعة: ج ۶ ص ۲۵۵.

۸. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۷ ش ۸۰۷.

۹. الفهرست، نجاشی: ص ۴۱.

۱۰. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹ ش ۳۱؛ الفهرست، طوسی: ص ۳۹ ش ۹.

وی عالمی شیعی است.

۱۷. صاحب الزمان،^۱ ابو العنبر محمد بن اسحاق بن ابی العنبر (م ۲۷۵ ق). مؤلف، از ندیمان متوکل عباسی بوده است.

۱۸. رساله‌هایی در پاسخ ابو الحسن علی بن احمد بشار و کتاب الشهاد ابو زید علوی،^۲ محمد بن عبد الرحمان ابن قیّة رازی (م قبل از ۲۸۵ ق). وی از متکلمان برجسته شیعه امامیه است.

۱۹. جمع الأحادیث الواردة فی المهدی،^۳ حافظ ابو بکر بن ابی خیشمه (م ۲۷۹ ق). وی فقیه و محدث سنی است.

۲۰. الملاحم،^۴ محمد بن حسن صفّار قمی (م ۲۹۰ ق). مؤلف، محدثی شیعه و امامی است.

۲۱. الفتن،^۵ ابو یحیی زکریا بن یحیی بزار (م ۲۹۸ ق). وی محدث اهل سنت است.

۲۲. الملاحم،^۶ حسین بن سعید بن حماد بن مهران اهوازی. مؤلف، شیعه امامی (اثنا عشری) است.

۲۳. الغیبة،^۷ ابوالحسن علی بن محمد بن علی سواق. وی شیعه واقفی است.

۲۴. الملاحم،^۸ محمد بن عبدالله بن مهران کرخی.

۱. الفهرست، ابن ندیم: ص ۱۶۹.

۲. کمال الدین: ص ۵۷.

۳. الاذاعة: ص ۱۳۷؛ تراثنا: ش ۳ ص ۴۴.

۴. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۶۷۴.

۵. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۵۴۸.

۶. الفهرست، نجاشی: ص ۵۸.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۹.

۸. الذریعة: ج ۲۲ ص ۱۹۰.

وی عالمی شیعی است.

۲۵. الرسائل والتوفیعات.^۱

۲۶. قرب الإسناد إلى صاحب الأمر.^۲

۲۷. الفترة والحیرة.^۳

در کتاب‌نامه حضرت مهدی، از آن با الغیبة والحیرة یاد شده است.^۴

۲۸. الغیبة و مسائله.^۵

این آثار، همگی از عبد الله بن جعفر جمیری است.

وی شیعه اثناعشری و از اصحاب امام رضا علیه السلام، امام هادی علیه السلام و امام عسکری علیه السلام

است.

۲۹. کتاب الغیبة،^۶ اسماعیل بن صالح انماطی.

وی شیعه اثناعشری و از اصحاب امام رضا علیه السلام است.

۳۰. کتاب الغیبة.^۷

۳۱. کتاب الملاحم.^۸

هر دو از علی بن حسن بن فضال است.

وی شیعی فصیحی مذهب و از اصحاب امام هادی علیه السلام و امام عسکری علیه السلام است.

۳۲. دلائل خروج مهدی و ملاحمه،^۹ حسن بن محمد بن احمد صفار.

۱. الذریعة: ج ۴ ص ۵۰۱.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۲۰.

۳. الفهرست، طوسی: ص ۱۲۲.

۴. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۶۷۴.

۵. الفهرست، طوسی: ص ۱۲۲.

۶. همان: ص ۱۵ ش ۱۳.

۷. همان: ص ۷۰ ش ۲۷۰.

۸. همان: ص ۷۰ ش ۲۷۰.

۹. الفهرست، طوسی: ص ۷۶ ش ۹۱.

مؤلف، شیعه امامی است.

۳۳. کتاب القائم.^۱

۳۴. کتاب الملاحم.^۲

هر دو از علی بن مهزیار اهوازی است.

وی شیعه اثناعشری و از اصحاب امام رضا علیه السلام، امام جواد علیه السلام و امام هادی علیه السلام است.

۳۵. کتاب الملاحم و الفتن.^۳

۳۶. کتاب صاحب الزمان.^۴

۳۷. کتاب وقت خروج القائم.^۵

هر سه، از محمد بن حسن جمهور است.

وی شیعه امامی (اثناعشری) و از اصحاب امام کاظم علیه السلام و امام رضا علیه السلام است.

۳۸. الملاحم،^۶ اسماعیل بن مهران.

از اصحاب امام رضا علیه السلام شمرده شده است.

۳۹. الملاحم،^۷ محمد بن اورمه.

وی شیعه امامی است.

۴۰. سیره القائم،^۸ معلی بن محمد بصری.

وی شیعه امامی و از اصحاب امامان متأخر امامیه است.

۱. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۳ ش ۶۶۴.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۳ ش ۶۶۴.

۳. الفهرست، طوسی: ص ۲۲۳ ش ۶۲۶؛ معالم العلماء: ص ۱۳۸ ش ۶۸۹.

۴. الفهرست، طوسی: ص ۲۲۳ ش ۶۲۶.

۵. الفهرست، طوسی: ص ۲۲۳ ش ۶۲۶.

۶. الفهرست، نجاشی: ص ۲۶.

۷. همان: ص ۳۲۹.

۸. الفهرست، نجاشی: ص ۳۸۱ ش ۱۰۵.

۴۱. کتاب الغیبة.
۴۲. کتاب القائم الصغیر.
۴۳. کتاب الفتن (این کتاب با عنوان الملاحم نیز معرفی شده است).^۱
۴۴. کتاب الرجعة.^۲
- هر چهار اثر، از حسن بن علی بن ابی حمزه بطائنی است.
وی از بزرگان فرقه شیعی واقفیه بود.
۴۵. الغیبة،^۳ علی بن عمر الأعرج.
وی شیعه واقفی است.
۴۶. التوقیعات،^۴ محمد بن عیسی بن عبید بن یقظین.
وی محدثی شیعی و امامی مذهب است.
۴۷. کتاب التنبیه،^۵ ابو سهل اسماعیل بن علی نوبختی.
وی از متکلمان برجسته امامیه است.
۴۸. الملاحم،^۶ ابو حیون.
شیعه و از خادمان امام رضا علیه السلام بوده است.
۴۹. الملاحم،^۷ ابو محمد عمرکی بن علی بوفکی.
وی شیعه است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۶۷۱.

۲. همان: ص ۳۶ ش ۷۳.

۳. همان: ص ۲۵۶ ش ۶۷.

۴. منهج المقال: ص ۲۳۹.

۵. کمال‌الدین: ص ۹۰.

۶. الفهرست، نجاشی: ص ۴۵۸.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۳۰۳.

۵۰. الملاحم،^۱ احمد بن میثم بن ابی نعیم.
وی شیعه اثناعشری است.
۵۱. الملاحم،^۲ ابو عبدالله محمد بن عباس بن عیسی غاضری.
وی شیعه است.
۵۲. الرجعة،^۳ ابو یحیی احمد بن داوود بن سعید فزاری جرجانی.
وی از بزرگان اهل حدیث و سنی بوده است.

۱-۲. مهدویت‌نگاری در قرن چهارم

الف - آثار موجود

۱. الملاحم، ابو الحسن احمد بن جعفر بن محمد ابن المنادی (م ۳۳۶ ق).^۴
سید ابن طاووس در کتاب الطرائف^۵ از آن یاد کرده و دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه مسجد اعظم قم به شماره ۱۹۱۷ است.^۶ نسخه دیگری از این اثر در کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۱۲۷۴ وجود دارد.^۷ این کتاب با تحقیق عبد الکریم عقیلی در بیروت به سال ۱۴۱۸ از سوی انتشارات دار السیره چاپ شده است.

مؤلف، از عالمان سرشناس اهل سنت است.

۲. کمال الدین و تمام النعمة، شیخ صدوق (م ۳۸۱ ق).

۱. الفهرست، طوسی: ص ۵۳ ش ۶۷.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۴۱.

۳. الفهرست، طوسی: ص ۳۳ ش ۹۰؛ معالم العلماء: ص ۲۲.

۴. در الطرائف در یک جا المناری و در جای دیگر المناری آمده است و در کتاب‌نامه حضرت مهدی (ص ۲۱۶) المناری ثبت شده است.

۵. الطرائف: ص ۱۸۰ و ۱۸۶.

۶. فهرست نسخه‌های خطی کتاب‌خانه مسجد اعظم قم: ص ۲۸۴؛ کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۶۷۵.

۷. فهرست نسخ خطی کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی: ج ۴ ص ۵۰.

این کتاب، بارها به چاپ رسیده و نسخه‌های فراوان و چندین ترجمه فارسی دارد.^۱

در کتاب‌خانه‌های ایران حد اقل ۱۱۵ نسخه خطی از این اثر شناسایی شده است.^۲

شیخ صدوق در این کتاب به غیبت پیامبران، روایات غیبت از چهارده معصوم، توقیعات، معمرین و مسائل دیگر پرداخته است. کتاب، دارای ۵۸ باب است. شیخ صدوق در این کتاب، تنها به نقل روایت اکتفا نکرده، بلکه در موارد بسیاری در ابتدای باب یا انتهای آن توضیحاتی آورده است. علاوه بر آن در ابتدای کتاب، مقدمه‌ای طولانی بیش از یک صد صفحه در مباحث امامت به صورت کلی و پاسخ به شبهات نگاشته است.

۳. الغیبة، محمد بن ابراهیم بن جعفر نعمانی (زنده در ۳۴۲ق).^۳

از این اثر در کتاب‌خانه‌های ایران ده نسخه خطی شناسایی شده است.^۴

این کتاب، بارها به چاپ رسیده و چندین ترجمه چاپ شده به زبان فارسی دارد.^۵ نویسنده، پانصد حدیث در باره امام مهدی علیه السلام گرد آورده است. سال تألیف آن ۳۴۲ هجری است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۲۹-۲۲۸ و ۲۷۳ و ۲۹۲ و ۲۹۳ و ۲۹۴ و ۴۰۴ و ۴۰۵ و ج ۲ ص ۶۰۵.

۲. رک: فهرستگان نسخ خطی حدیث و علوم حدیث: ج ۲ ص ۳۱۰.

۳. جواد علی در کتاب المهدی المنتظر عند الشيعة الاثني عشرية (ص ۲۴) وفات وی را ۳۲۸ق، ذکر کرده است و در پایان‌نامه بررسی مسئله غیبت امام عصر در قرآن و حدیث (ص ۲۰۲)، سال وفات وی حدود ۳۶۰ق آمده است. در منابع کهن به هیچ یک از این دو تاریخ، اشاره نشده و تفاوت نیز بسیار است. مؤلف پایان‌نامه (ص ۲۰۳، پاورقی ۱) بر اساس عبارتی از نعمانی، سال تألیف کتاب را پس از ۳۳۵ق می‌داند.

۴. رک: فهرستگان حدیث و علوم حدیث: ج ۵ ص ۱۲۲.

۵. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۳۶-۲۳۷ و ج ۲ ص ۵۲۸-۵۳۷.

ب - آثار مفقود

۴. اخبار المهدي^۱.

۵. ذکر کلامه فی الملاحم^۲.

این دو اثر از ابو احمد عزیز بن یحیی بن احمد بن عیسی جلودی (م ۳۰۲ یا ۳۳۲ ق) است.

وی شیعه امامی و از اصحاب امام جواد علیه السلام است.

۶. کتاب الغیبة^۳.

۷. کتاب الملاحم^۴.

۸. کتاب الرجعة^۵.

همگی از محمد بن مسعود عیاشی (م حدود ۳۲۰ ق) است. مؤلف از بزرگان شیعه امامیه است.

۹. الغیبة^۶، محمد بن علی بن ابی العزافر (م ۳۲۳ ق).

وی عالمی شیعی است.

۱۰. جزء فی المهدي^۷، ابو الحسن احمد بن جعفر بن محمد المنادی (م ۳۳۶ ق).

۱۱. کتاب الغیبة^۸.

۱۲. کشف الحیرة^۹.

۱. الفهرست، نجاشی: ص ۲۴۲.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۶۱ ش ۶۸۴.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۱۵ ش ۱۳.

۴. الفهرست، نجاشی: ص ۲۶ ش ۴۹.

۵. الفهرست، طوسی: ص ۲۱۲.

۶. الغیبة، طوسی: ص ۳۹۱ ح ۳۵۹.

۷. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۶۵.

۸. الفهرست، نجاشی: ص ۸۵ ش ۲۰۶.

۹. الفهرست، نجاشی: ص ۱۹۲ ش ۵۱۴.

- هر دو از سلامة بن محمد بن اسماعیل (م ۳۳۹ ق) است.
وی عالمی شیعی است.
۱۳. پٔان^۱ حکم الغيبة،^۲ ابو القاسم علی بن احمد کوفی (م ۳۵۲ ق).
وی عالمی شیعی است.
۱۴. کتاب فی ذکر قائم آل محمد،^۳ ابو سعید احمد بن رمیح مروزی (م ۳۵۷ ق).
مؤلف، عالمی شیعی است.
۱۵. الهدایة فی تاریخ النبی والائمة، ابو عبد الله حسین بن حمدان جنبلائی
(م ۳۵۸ ق).
- جلد دوم این کتاب به امام مهدی اختصاص دارد.^۴
وی از نویسندگان شیعی است که شیخ طوسی او را در فهرست آورده است.^۵
۱۶. کتاب فی الغيبة.^۶
۱۷. کتاب الاشقیة فی معانی الغيبة.^۷
- این دو اثر از حسن بن حمزه علوی حسینی (م ۳۵۸ ق) است.
مؤلف، عالمی شیعی است.
۱۸. کتاب الغيبة و ذکر القائم،^۸ حسن بن محمد بن یحیی (م ۳۵۸ ق).
مؤلف، از علمای شیعه است.

۱. پٔان به معنای آغاز و زمان به کار می‌رود.

۲. الفهرست، نجاشی: ۲۶۶ ش ۶۹۱.

۳. معالم العلماء: ص ۲۰.

۴. المذریعة: ج ۲۵ ص ۱۶۲.

۵. الفهرست، طوسی: ص ۱۴۶ ش ۲۲.

۶. معالم العلماء: ص ۳۶.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۶۴ ش ۱۵۰.

۸. همان: ش ۱۴۹.

۱۹. حذو النعل بالنعل.^۱

۲۰. المصباح.^۲

۲۱. الرسالة الأولى في الغيبة.^۳

۲۲. الرسالة الثانية في الغيبة.^۴

۲۳. الرسالة الثالثة في الغيبة.^۵

۲۴. الرجعة.^۶

۲۵. كتاب السر المكتوم إلى الوقت المعلوم.^۷

۲۶. كتاب علامات آخر الزمان.^۸

۲۷. الغيبة.

این کتاب را سید هاشم بحرانی و صاحب ریاض المعاد ذکر کرده‌اند و صاحب ریاض تصریح دارد که غیر از کمال الدین است.^۹

این نه اثر، به شیخ صدوق (م ۳۸۱ق) منسوب است؛ ولی متأسفانه به آنها دسترسی نیست.

۲۸. أخبار الدولة في ظهور المهدي،^{۱۰} احمد بن ابراهيم ابن جزار قیروانی (م ۴۰۰ق).

۱. همان: ج ۱ ص ۲۹۵.

۲. النهرست، نجاشی: ص ۳۹۱، مضمی المقال: ص ۱۵.

۳. النهرست، نجاشی: ص ۳۸۹.

۴. همان‌جا.

۵. همان‌جا.

۶. همان‌جا.

۷. همان‌جا.

۸. همان‌جا.

۹. ریاض العلماء: ج ۵ ص ۳۰۳؛ کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۵۳۸.

۱۰. هدیه العارفین: ج ۱ ص ۷۰.

- او از پزشکان مغربی و پیرو مذهب مالکی بوده است.
۲۹. کتاب المهدی،^۱ عیسی بن مهران.
- وی عالمی شیعی است.
۳۰. الملاحم،^۲ ابوالقاسم علی بن حسن قاسم یشکری معروف به ابن طبال.
- وی از مشایخ تَلْعُکَبْرِی در کوفه و عالمی شیعی است.
۳۱. الملاحم،^۳ ابو جعفر محمد بن احمد بن یحیی اشعری قمی.
- از بزرگان شیعه است.
۳۲. الملاحم،^۴ ابراهیم بن حکم بن ظهیر فزاری.
- وی عالمی شیعی است.
۳۳. الملاحم،^۵ ابوالحسن علی بن ابی صالح کوفی.
- وی از عالمان شیعه است.
۳۴. کتاب الغیبة،^۶ علی بن محمد بن عمر بن زباح.
- وی عالمی شیعی است.
۳۵. الغیبة،^۷ محمد بن قاسم ابوبکر.
- وی متکلم شیعه مذهب است.
۳۶. اخبار القائم،^۸ ابو الحسن علی بن محمد بن ابراهیم، علان کلینی رازی.
- عالمی شیعی است.

۱. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۷ ش ۸۰۷؛ ایضاح المکنون: ج ۲ ص ۳۴۱.

۲. الذریعة: ج ۲۲ ص ۱۸۸.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۲۴۶.

۴. الفهرست، نجاشی: ص ۱۵ ش ۱۵؛ معالم العلماء: ص ۵.

۵. الفهرست، نجاشی: ص ۱۱؛ ایضاح المکنون: ج ۲ ص ۳۳۶.

۶. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۷ ش ۶۷۵.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۳۸۱ ش ۱۰۳۵.

۸. الفهرست، نجاشی: ص ۲۶۱.

۳۷. کتاب الغيبة،^۱ حظلة بن زكريا تميمي .
مذهب وی شیعه است .
۳۸. کتاب الشفاء و الجلاء فی الغيبة،^۲ احمد بن علی بن خضیب .
وی عالمی شیعی است .
۳۹. الغيبة وكشف الحيرة،^۳
۴۰. الكشف و الحجّة،^۴
احتمال دارد که دو کتاب، یکی باشد .
از محمد بن احمد بن عبدالله قضاة است .
وی عالمی شیعی است .
۴۱. ترتیب الادلة فيما يلزم خصوم الامامية دفعه عن الغيبة والغائب،^۵ احمد بن حسين بن عبدالله مهراني آبی (آوه‌ای) .
از عالمان شیعه است .
۴۲. إزالة الران عن قلوب الاخوان فی معنى الغيبة،^۶
۴۳. کتاب التحیر،^۷
هر دو اثر از محمد بن احمد بن جنید است .
وی عالمی شیعی است .
۴۴. فی ذکر من روی من طرق اصحاب الحديث ان المهدي من ولد الحسين وفيه أخبار

۱. الفهرست، نجاشی: ص ۱۴۷ ش ۳۸۰.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۹۷ ش ۲۴۰؛ الفهرست، طوسی: ص ۷۶ ش ۹۱.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۳۹۳ ش ۱۰۵۰.

۴. الفهرست، طوسی: ص ۳۲۶ ش ۵۵۹.

۵. معالم العلماء: ص ۶۰ ش ۱۱۳.

۶. الفهرست، طوسی: ص ۲۰۹ ش ۶۰۱.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۳۸۵ ش ۱۰۴۷.

القائم،^۱ احمد بن محمد بن احمد ابو علی جرجانی.

مؤلف، از علمای شیعه است.

۴۵. الفتن،^۲ ابو صالح احمد بن عیسی سلیلی.

از عالمان اهل سنت است که سید ابن طاووس کتابش را در الفتن خود آورده است.

۴۶. أخبار ابي عمرو و ابي جعفر العمیرین،^۳ ابو نصر هبة الله بن احمد بن محمد

کاتب (م بعد از ۴۰۰ ق).

وی از علمای شیعی مذهب است.

۱-۳. مهدویت‌نگاری در قرن پنجم

الف - آثار موجود

۱. الفصول العشرة فی الغیبة.

این اثر، یک بار در نجف به سال ۱۳۷۰ ق و بار دوم در سال ۱۴۱۳ ق در مصنفات

الشیخ المفید به چاپ رسیده است. شیخ مفید (م ۴۱۳ ق) در این کتاب، به ده پرسش

درباره مهدی عج از قبیل: فلسفه غیبت، طول عمر، علائم ظهور و ملاقات کنندگان

پاسخ گفته است. این کتاب، چند نسخه خطی دارد و به فارسی نیز با عنوان ده انتقاد

و پاسخ ترجمه شده است.^۴

۲. الرسالة الأولى فی الغیبة.

این رساله در سال ۱۳۷۰ ق در نجف، ضمن مجموعه خمس رسائل فی اثبات

۱. همان: ص ۹۷ ش ۲۴۰.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی عج: ج ۲ ص ۵۴۸.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۴۴۰ ش ۱۱۸۵.

۴. کتاب‌نامه حضرت مهدی عج: ج ۲ ص ۵۵۵-۵۵۶ و ج ۱ ص ۳۵۴.

الحجة و در قم ضمن مجموعه عدة رسائل للشيخ المفيد به چاپ رسیده است. در سال ۱۴۱۳ ق نیز در ضمن مجموعه آثار کنگره شیخ مفید، جلد هفتم نشر یافته است. این رساله، درباره حدیث «من مات ولم يعرف امام زمانه» است.

۳. الرسالة الثانية في الغيبة.

این رساله نیز مانند رساله پیشین، در نجف و قم و سپس در ضمن مجموعه آثار کنگره شیخ مفید منتشر شده است. محقق طباطبایی 'از آن با عنوان کتاب الجوابات فی خروج المهدي یاد کرده است.^۱

۴. الرسالة الثالثة في الغيبة.

این رساله در جلد هفتم مجموعه آثار کنگره شیخ مفید چاپ شده و در باره یازان سیصد و سیزده گانه امام مهدی است.^۲

۵. الرسالة الرابعة في الغيبة.

در جواب این سؤال است که اگر سبب غیبت امام زمان (عج) کثرت دشمنان و ترس از رویارویی با آنان است، پدران حجت (عج) در شرایط سخت ترس بودند و دشمنان بیشتری داشتند، با این حال، آنان در غیبت به سر نبردند و در جامعه حضور داشتند. این اثر در ضمن مجموعه آثار کنگره شیخ مفید به چاپ رسیده است و چندین نسخه از آن در کتابخانه آیه الله مرعشی قم به شماره ۱۲۸۰۷/۱۷، ۲۵۵/۲۵، ۲۴۳/۱۶ و ۱۲۸۰۷/۵ وجود دارد.

این پنج اثر (یعنی از کتاب الفصول العشرة تا الرسالة الرابعة في الغيبة) از محمد بن محمد بن نعمان عکبری (شیخ مفید) (م ۴۱۳ ق) است.

۶. مسألة في الغيبة. قاضي عبد الجبار معتزلي (۴۱۵ ق).

۱. تراجم: ج ۱۳ ص ۱۱۰.

۲. برای آگاهی بیشتر، ر.ک: کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج)؛ ج ۱ ص ۲۷۹-۲۷۸ و ۳۵۲ و ۳۹۲ و ۳۹۳ و ۳۹۴ و ۳۹۶ و ۳۹۹ و ۴۰۲ و ج ۲ ص ۵۳۹.

نسخه‌ای در واتیکان به شماره ۱۲۰۸ دارد.^۱

وی از متکلمان نامدار اهل سنت است.

۷. الأربعون حدیثاً فی المهدی، ابو نعیم احمد بن عبد الله اصفهانی (م ۴۳۰ ق).

از این رساله؛ نسخه خطی در نجف و قم موجود است و برخی مؤلفان چون سیوطی، اربلی، بحرانی و دیگران، آن را به صورت کامل در کتب خود آورده‌اند. این رساله در قرن دهم توسط مقدس اردبیلی (م ۹۹۳ ق) و ابو الحسن علی بن حسن زواره‌ای (م ح ۹۴۷ ق)، ترجمه شده است. در دوره معاصر نیز حاجت بلاغی، آن را ترجمه کرده است.^۲ این کتاب با تحقیق علی جلالی باقر در نشریه نرائنا (ش ۷۷) به چاپ رسیده است.

وی از عالمان اهل سنت است.

۸. المقنع فی الغیبة.

این کتاب، نخست به صورت رساله در مجله نرائنا^۳ به چاپ رسید و سپس به صورت مستقل در سال ۱۴۱۶ ق توسط مؤسسه آل انبیت چاپ شد.

سید مرتضی در این کتاب، امامت مهدی عجل الله فرجه را بر پایه دو اصل «لزوم عقلی امامت» و «لزوم عقلی عصمت امام» اثبات می‌کند و در ادامه، از حکمت و فلسفه غیبت سخن می‌گوید و تفاوت غیبت با عدم وجود را بیان می‌کند.

در پایان این کتاب، رساله‌ای مختصر با عنوان «کتاب الزیادة المکمل بها کتاب المقنع» از سید مرتضی آورده شده که برخی از زوایای غیبت را روشن می‌کند.

۹. مسألة وجیزة فی الغیبة.

این اثر در سال ۱۹۵۵ م در بغداد چاپ شد و ترجمه فارسی آن به قلم سید حسن

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی عجل الله فرجه؛ ج ۲ ص ۶۴۱.

۲. همان؛ ج ۱ ص ۷۵ و ۲۲۸ و ۲۴۱.

۳. نرائنا؛ ش ۲۷، ص ۱۴۱۲ ق.

افتخارزاده از سوی انجمن حجّیته در سال ۱۳۶۰ منتشر شد.

این دو اثر از سید مرتضی (م ۴۳۶ ق) هستند.

۱۰. البرهان علی صحّة طول عمر الإمام صاحب الزمان، ابو الفتح محمّد بن علی بن عثمان کراچکی (م ۴۴۹ ق).

این کتاب: چاپ سنگی ای در سال ۱۳۲۲ ق در تبریز و چاپ جدیدی بدون تاریخ و ناشر در سال‌های اخیر دارد. نویسنده - که از شاگردان شیخ مفید و از علمای امامیه است - در این اثر، دلایل عقلی و نقلی راز طول عمر و سرگذشت گروهی از معمرین را آورده است. این کتاب، ضمن کتاب گنجینه معارف شیعه امامیه، از سوی میرزا محمّد باقر کمره‌ای (درج ۲ ص ۱۲۱ به بعد) ترجمه شده است.

۱۱. الغیبة، محمّد بن حسن الطوسی (م ۴۶۰ ق).

شیخ طوسی در این کتاب، ضمن فصولی به این موضوعات پرداخته است: مباحث کلی امامت. ولادت امام زمان، ردّ فِرَق غیر دوازده امامی. توقیعات، وکلای ائمه، عمر امام، توقیت، نشانه‌های ظهور، صفات و سیره امام. شیخ طوسی این کتاب را به روش کلامی نوشته است.

این کتاب، چاپ‌های متعدد دارد و با عنوان تحفة قدسی به فارسی ترجمه شده است.^۱ از این اثر پنج نسخه خطّی در کتاب‌خانه‌های ایران شناسایی شده است.^۲

ب- آثار مفقود

۱۲. اخبار الوکلاء الأربعة.^۳

۱۳. ما نزل من القرآن فی صاحب الزمان.^۴

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی عج: ج ۱ ص ۲۲۰ و ۲۳۶-۲۳۵ و ج ۲ ص ۵۴۱-۵۴۰.

۲. رک: فهرسگان حدیث و علم حدیث: ج ۵ ص ۱۳۴.

۳. الفهرست. نجاشی: ص ۸۶.

۴. همان‌جا.

جواد علی، این دو کتاب را یکی می‌داند.^۱

از ابو عبد الله احمد بن محمد بن عیاشی جوهری (م ۴۰۱ ق) است.

وی از علمای شیعی است.

۱۴. النقص علی الطلحی فی الغیبة.

۱۵. مختصر فی الغیبة.^۲

برخی احتمال داده‌اند این کتاب، یکی از رساله‌های شیخ مفید در موضوع غیبت

است.^۳

۱۶. مسألة فی الرجعة.

این کتاب، دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی است.^۴

۱۷. جوابات الفارقیین فی الغیبة.^۵

این کتاب، با نام‌های دیگری نیز معرفی شده است: جوابات الفریقین فی الغیبة،

جوابات المیتافارقین.^۶

این سه اثر از شیخ مفید (م ۴۱۳ ق) است.

۱۸. مستوفی اخبار الوکلاء الاربعة.^۷

۱۹. اخبار الأیوب.^۸

جواد علی این دو را یکی می‌داند.^۹

۱. المهدی المنتظر: ص ۳۱.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۳۳۹؛ الذریعة: ج ۱۶ ص ۸۱.

۳. کتاب‌نامه امام مهدی: ج ۲ ص ۶۳۵.

۴. همان: ج ۲ ص ۳۸۷.

۵. الفهرست، نجاشی: ص ۴۰۰.

۶. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۱ ص ۲۷۹.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۸۶؛ الذریعة: ج ۱ ص ۳۵۳.

۸. الفهرست، طوسی: ص ۸۴؛ ص ۱۱۷.

۹. المهدی المنتظر: ص ۳۰.

از ابو العباس احمد بن علی بن عباس بن نوح سیرافی (م بعد از ۴۱۳ ق) است.
از علمای شیعی است.

۲۰. اخبار المهدی.^۱

۲۱. صفة المهدی.

یوسف بن یحیی مقدسی در عقد الدرر، ۲۹ حدیث از آن روایت کرده است.^۲

۲۲. نعت المهدی.

حافظ ابو عبدالله گنجی در کتاب البیان فی أخبار صاحب الزمان، از این کتاب

روایت نقل کرده است.^۳

۲۳. ذکر المهدی ونوعته.^۴

سید ابن طاوس در الطرائف، فهرست ابواب آن و تعداد احادیث هر کدام را بر

شمرده و تعداد احادیث آن را ۱۵۶ حدیث دانسته است.

۲۴. مناقب المهدی.

حافظ ابو عبدالله گنجی در کتاب البیان فی أخبار صاحب الزمان، پانزده حدیث از

آن روایت کرده^۵ و یوسف بن یحیی مقدسی شافعی در عقد الدرر، سیزده حدیث از

آن نقل کرده است.^۶

۲۵. الفتن.^۷

۲۶. کتاب المهدی.^۸

۱. الطرائف: ص ۱۷۹.

۲. عقد الدرر: ص ۲۷.

۳. البیان فی أخبار صاحب الزمان: ص ۸۳.

۴. الطرائف: ص ۱۸۳.

۵. البیان فی أخبار صاحب الزمان، ص ۸۳.

۶. عقد الدرر: ص ۱۴۱.

۷. الذریعة: ج ۱۶ ص ۱۱۲.

۸. کشف الظنون: ج ۲ ص ۱۴۶۵؛ هدیه العارفين: ج ۱ ص ۷۵.

این هفت اثر، از ابو نعیم اصفهانی (م ۴۳۰ ق) است. وی از عالمان برجسته و پُر تألیف اهل سنت است.

۲۷. الفتن،^۱ ابو عمرو عثمان بن سعید دانی (م ۴۴۴ ق).

مؤلف، از عالمان اهل سنت و صاحب کتابی در قرائات است.

۲۸. الاستطراف فی ذکر ما ورد فی زمن الغیبة فی الانصاف،^۲ ابو الفتح محمد بن علی

بن عثمان کراچکی (م ۴۴۹ ق).

جواد علی، عنوان کتاب کراچکی را البرهان علی طول عمر صاحب الزمان آورده

است.^۳

۲۹. المسألة فی مولد صاحب الزمان،^۴ ابو یعلی محمد بن حسن بن حمزه

(م ۴۶۳ ق)

مذهب وی شیعه است.

۳۰. کتاب الفتن والملاحم،^۵ ابو عبدالله جعفر بن محمد بن مالک کوفی.

از علمای شیعی است.

۳۱. الحجة فی ابطاء القائم،^۶ ابو حسین محمد بن بحر رهنی سجستانی.

وی عالمی شیعی است.

۳۲. کتاب الغیبة،^۷ مظفر بن علی بن حسین حمدانی.

۱. کتاب نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۵۴۸.

۲. ابضاح المکون: ج ۱ ص ۷۱.

۳. المهدي المنتظر: ص ۲۳.

۴. الفهرست. نجاشی: ص ۴۰۴.

۵. الفهرست. نجاشی: ص ۱۲۲.

۶. معالم العلماء: ص ۹۶؛ الفهرست. نجاشی: ص ۳۸۴.

۷. الفهرست. رازی: ص ۱۰۱ ش ۳۵۹.

وی عالمی شیعی است.

۳۳. الفرج فی الغیبة،^۱ محمد بن علی بن فضل بن تمام.

شیعه و استاد استادان نجاشی است.

۳۴. کتاب الغیبة،^۲ عبد الوهاب مادرایی.

وی عالمی شیعی است.

۳۵. کتاب الغیبة،^۳ احمد بن محمد بن عمران.

از استادان نجاشی و شیعه است.

۳۶. کتاب الغیبة،^۴ محمد بن زید بن علی فارسی.

وی از علمای شیعی است.

۱-۴. مهدویت‌نگاری در قرن ششم

از آن جا که هیچ یک از نگارش‌های قرن ششم در باره مهدویت اکنون در دست نیست، تنها به ذکر نام آثار مفقود می‌پردازیم.

۱. أخبار المهدی، ابو العلاء همدانی (م ۵۶۹ق).

مذهب مؤلف، شیعه است.

۲. مسألة السر فی الأعرور الدجال،^۵ ابو القاسم عبد الرحمن بن عبد الله سهیلی

مالکی (۵۸۱ق).

مؤلف، سنی است.

۳. كشف المخفی فی مناقب المهدی، یحیی بن سعید حلّی معروف به ابن بطریق

۱. الفهرست، طوسی: ص ۲۲۰ ش ۷۱۳.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۴۷ ش ۶۵۲.

۳. همان: ص ۸۵ ش ۲۰۶.

۴. أمل الآمل: ج ۲ ص ۲۷۳ ش ۸۰۰.

۵. كشف الظنون: ج ۲ ص ۱۶۶۲ و ج ۵ ص ۵۰۵ ش ۱۱۸۵۶.

(م ۶۰۰ ق).

مؤلف، شیعی مذهب است.

این کتاب، یک‌صد و ده روایت از طریق اهل سنت آورده است و سید ابن طاووس، فهرست آن را به تفصیل آورده است.^۱

۴. اشراط الساعة،^۲ ابو محمد عبد الغنی بن عبد الواحد مقدسی حنفی (م ۶۰۰ ق).

وی دارای مذهب حنفی و از علمای فلسطین است.

۵. الملاحم والفتن وما اصاب السلف ویصیب الخلق من المحن،^۳ محمد بن قاسم طوسی (ق ۶ ق).

وی از علمای شیعی است.

۶. الأریعون حدیثاً فی المهدی،^۴ سراج الدین بغدادی قزوینی (ق ۶ ق).
از عالمان اهل سنت است.

۷. کتاب التعاری،^۵ محمد بن علی بن حسن علوی (ق ۶ ق).
مؤلف، شیعه است.

۱-۴. مهدویت‌نگاری در قرن هفتم

الف - آثار موجود

۱. عنقاء مغرب فی ختم الأولیاء و شمس المغرب.

این رساله در مناقب مهدی علیه السلام و خاتم الأوصیاء بودن ایشان است و نسخه‌ای در

۱. الطرائف: ص ۳۵۲، بحار الأنوار: ج ۵۱ ص ۱۰۵، دار السلام: ص ۲۳، الذریعة: ج ۱۸ ص ۵۹.

۲. النجوم الزاهرة: ج ۴ ص ۱۸۵.

۳. معالم العلماء: ص ۱۱۷.

۴. نراتنا: ش ۱ ص ۱۹.

۵. بحار الأنوار: ج ۳۱ ص ۲۵۵.

۶۴ ورق در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی به شماره ۴۱۰۵ دارد.^۱ این کتاب بارها به چاپ رسیده است.

۲. رساله فی المهدی.

این رساله در بخش مخطوطات دارالکتب قاهره، ضمن مجموعه شماره ۱۴۵۱ در ۳۸ برگ موجود است. مرحوم حاج شیخ حسن سعید تهرانی، آن را در ضمن کتاب محاضرة حول الإمام المهدی به چاپ رسانده است. ابن عربی در این رساله از نسب و سیرت و شمایل بقیه الله (مهدی علیه السلام) سخن گفته است.

۳. الیمیه.

این قصیده در موضوع ظهور امام مهدی علیه السلام سروده شده است که یکی از بیت‌های آن چنین است:^۲

إذا دار الزمان علی حروف بسم الله فالْمهدی قاما.

این قصیده، شرحی دارد با عنوان بیان الحق.^۳

۴. قصیده فی المهدی.

این قصیده، نسخه‌ای در کتاب‌خانه ظاهریه دمشق به شماره ۶۸۲۴ دارد و در ابتدای دیوان محیی الدین نیز چاپ شده است.^۴

۵. شق الجیب فی أسرار حروف علم الغیب.

کتابی است با ادبیات رمزی در باره مهدی علیه السلام و آخر الزمان. بارها در مجموعه رسائل ابن عربی در قاهره و حیدرآباد و بیروت، چاپ شده است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۵۲۰.

۲. همان: ص ۷۴۰.

۳. همان: ج ۱ ص ۱۸۷.

۴. همان: ج ۲ ص ۵۷۵.

این پنج اثر،^۱ از محیی الدین ابن عربی (م ۶۳۸ ق) هستند.

وی پایه‌گذار عرفان نظری و از عالمان اهل سنت است.

۶. البیان فی أخبار صاحب الزمان، حافظ ابو عبد الله محمد بن یوسف بن گنجی

شافعی (م ۶۵۸ ق).

نویسنده، از عالمان اهل سنت است. این کتاب بارها به صورت مستقل یا همراه برخی از کتاب‌ها مانند: کفایة الطالب والزمام الناصب به چاپ رسیده است. هم‌چنین با عنوان خورشید پنهان ترجمه شده و نشر یافته است. کتاب، دارای ۲۵ باب است و از غیبت، ظهور، سیرت، فتوحات، بشارات، امکان طول و حیات مهدی علیه السلام بحث کرده است.

آیه الله حسن زاده آملی در وصف این کتاب چنین نوشته است: «کتاب بیان در عین حال که صغیر الحجم است، بسیار عظیم النفع است. این کتاب موجز، دارای فوایدی گران قدر و ارزشمند است و هر چند هر یک از ابواب آن را در امر صاحب الامر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) اهمیتی به سزاست، لکن بعضی از ابواب به خصوص باب‌های دوم، هفتم، نهم، سیزدهم، بیست و چهارم و بیست و پنجم را شأنی دیگر و در خور دقت بیشتر و بهتر است».^۲

دو نسخه خطی از این کتاب در ایران وجود دارد: یکی، در کتابخانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۷۰۴۲ و دیگری، در کتابخانه آیه الله مرعشی به شماره ۲۵۵۳.

۷. التشریف بالمنن فی التعریف بالفتن، سید ابن طاووس (م ۶۶۴ ق).

نام اصلی‌ای که مؤلف بر آن نهاده همین است، ولی با عناوین دیگری چون الفتن

۱. گفتنی است که کتاب دیگری نیز با نام طباشیر المحرورین در موضوع اخبار خروج مهدی علیه السلام به ابن عربی منسوب است که چاپ هم شده است. اما ظاهراً نسبت آن به وی قطعی نیست.

۲. ر.ک: نهج الولاية: ص ۹۳.

والملاحم، الملاحم والفتن، الملاحم والفتن فی ظهور الغائب المنتظر نیز منتشر شده است. از این کتاب، نسخه‌های متعدد موجود است و بارها به چاپ رسیده است.^۱ این کتاب در قم به سال ۱۳۹۸ ق توسط منشورات رضی و در اصفهان به سال ۱۴۱۶ ق توسط مؤسسهٔ صاحب‌الأمر به چاپ رسیده است. نسخه‌ای خطی به شماره ۵۲۲۸ در کتاب‌خانهٔ دانشگاه تهران وجود دارد که ادعا شده گویا به خط مؤلف است.

تصویری از همین نسخه در کتاب‌خانهٔ محقق طباطبایی در قم موجود است.^۲ سید ابن طاووس در این کتاب، مباحث مهم آخر الزمان را بیان می‌دارد. از این رو علامات ظهور صاحب الزمان (عج)، اوصاف و ویژگی‌ها و چگونگی بیعت با ایشان و حاکمیت مهدی (عج)، بخش‌های زیادی از کتاب را به خود اختصاص داده است. ضمناً مصنف، نخست بخش‌هایی از کتاب الفتن ابن حماد (م ۲۲۸ ق)، الفتن ابو صالح سلیلی (ق ۴ ق) و الفتن ابو یحیی زکریا (م ۲۹۸ ق) را آورده است که بیش از سه چهارم کتاب را گرفته است و در پایان، مطالب خود را آورده است.

۸. علامات یوم القیامة، حافظ ابو عبد الله محمد بن احمد قرطبی انصاری (م ۶۷۱ ق).

این کتاب، در قاهره به چاپ رسیده و از خروج دجال، ظهور مهدی (عج) و نشانه‌های ظهور، سخن گفته است.

وی از مفسران اهل سنت و صاحب تفسیر احکام القرآن است.

۹. دعای استدعای فرج برای ظهور و شهود حضرت حجت (عج)، خواجه نصیر (م ۶۷۲ ق).^۳

۱. همان: ص ۶۷۷.

۲. رک: دانش‌نامهٔ محقق طباطبایی: ج ۳ ص ۱۴۹۳ و ۱۴۸۲.

۳. این اثر با این عنوان به چاپ رسیده است: ونی در کتاب احوال و آثار خواجه که مفصل‌ترین نوشته در معرفی آثار خواجه نصیر است. - بدان اشاره نشده است.

این اثر، رساله مختصری است که در چهل صفحه جیبی که در سال ۱۳۶۶ ش منتشر شده است.

۱۰. علامات المهدی، محمد بن اسحاق رومی، مشهور به صدر الدین قونوی (م ۶۷۳ ق).

نسخه‌ای ضمن مجموعه شماره ۱۳۲۱۲ در کتابخانه آیه الله مرعشی دارد که در ضمن کتاب بزرگداشت نامه سید محمود مرعشی چاپ شده است. دو نسخه دیگر از آن نیز در کتابخانه سلیمانیه ترکیه، یکی ضمن مجموعه شماره ۴۳۱۰۰ در بخش حاج محمود افندی و دیگری، ضمن مجموعه شماره ۴۸۴۹ در بخش ایاصوفیه، موجود است.

وی از فیلسوفان و عارفان فارسی‌زبان اهل سنت در قرن هفتم هجری است.

۱۱. عقد الدرر فی أخبار المنتظر، یوسف بن یحیی بن علی بن عبد العزیز المَقْدَسِی الشافعی السَلْمِی (۶۸۵ ق).

وی از عالمان شافعی بیت المقدس است.

از این اثر، نسخه‌ای در کتابخانه آیه الله مرعشی^۱ و دو نسخه در آستان قدس رضوی به شماره‌های ۱۷۵۱ و ۱۷۵۲ موجود است.

از این کتاب، نسخه‌های متعدد در برلین و قاهره موجود است و بارها به چاپ رسیده است.^۲

در این کتاب، ۴۹۱ حدیث در دوازده باب، گردآوری شده است.

ب- آثار مفقود

۱۲. تحقیق غیبة المنتظر^۳، اشرف بن اغر بن هاشم علوی (۴۸۲ - ۶۱۰ ق).

۱. رک: میراث شهاب: ش ۱۳ ص ۳.

۲. کتاب نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۵۱۶-۵۱۵.

۳. الذریعة: ج ۱۶ ص ۷۵ ش ۳۷۵. لسان المیزان: ج ۱ ص ۴۴۹ ش ۱۴۰۷. الأعلام، زرکلی: ج ۱ ص ۳۳۲.

مؤلف، از عالمان شیعه و از مشایخ ابن ابی طی است.

این کتاب، با عنوان الغیبة للحجة نیز معرفی شده است.

۱۳. مشاهدة الآيات في أشراف الساعة وظهور العلامات.^۱

۱۴. أحوال صاحب الزمان.^۲

این دو اثر، از محمد بن مؤید معروف به سعد الدین حموی جوینی (م ۶۵۰ ق) است.

است.

وی از مشایخ صوفیه و سنی مذهب است.

۱۵. الملاحم،^۳ دانیال (ظاهراً ق ۷ ق).

اطلاعات بیشتری از نویسنده به دست نیامد؛ اما ظاهراً ترجمه‌ای عربی از کتاب

عبرانی ملاحمة دانیال نبی باشد که حبیب بن ابراهیم تفسیری (م ح ۶۰۰ ق) آن را دیده

و به فارسی ترجمه کرده و از دیگر منابع عربی نیز مطالبی بر آن افزوده است. کتاب

تفسیری، بارها چاپ شده است.

۱- مهدویت‌نگاری در قرن هشتم

الف- آثار موجود

۱. النهاية في الفتن والملاحم، عماد الدین ابو الفداء اسماعیل بن عمر، ابن کثیر (م

۷۷۴ ق).

نویسنده، از مفسران و مورخان مشهور اهل سنت است.

این کتاب، با عنوان‌های دیگری چون: النهاية او الفتن والملاحم، الفتن والملاحم

۱. فراتد السطین: ج ۲ ص ۳۰۸.

۲. معجم المؤلفین: ج ۱۲ ص ۷۰.

۳. الذریعة: ج ۲۲ ص ۱۸۸. حاجی خلیفه در کشف الظنون و اسماعیل پاشا در هدیة العارفين، آن را ملاحمة دانیال و أصول الملاحم نامیده‌اند. در تهران، کتابی فارسی به نام مئمة دانیال به سال ۱۳۷۰ ق، چاپ شده که موضوع آن، پیشگویی و اخترگویی (تنجیم) است.

الواقعة فی آخر الزمان، والنهائة فتن واهوال آخر الزمان (مختصر نهائة البداية) به چاپ رسیده است.

همچنین بخش‌هایی از آن به صورت مستقل با عناوینی چون: صفة الجنة، صفة النار، احوال يوم القيامة به چاپ رسیده است.

در این کتاب، چندین باب به امام مهدی اختصاص دارد مانند:

- ذکر المهدی الذی یكون فی آخر الزمان؛

- قول الرسول ﷺ: لو لم یبق من الدنیا الا یوم لبعث الله رجلاً منا یملأها عدلاً؛

- قول الرسول ﷺ: لا تنقضی الدنیا حتی یملك العرب رجل من اهل بیتی؛

- قول الرسول ﷺ: المهدی من عترتی من ولد فاطمة؛

- خروج المهدی وبقائه.^۱

همچنین روایات دجال را به تفصیل آورده است. روایات اشراط الساعة و پاره‌ای پیشگویی‌ها نیز بخشی از آنهاست. البته بخش عمده‌ای از روایات این کتاب (جلد دوم) به روز قیامت و بهشت و جهنم اختصاص دارد.

۲. مختصر اثبات الرجعة، سید بهاء الدین علی بن غیاث الدین عبدالکریم بن

عبدالحمید نیلی (م ۷۹۰ ق).

این کتاب، مختصری از اثبات الرجعة فضل بن شاذان است. شیخ آقا بزرگ آن را مختصر الغیبة نامیده است. کتاب، دارای نسخه خطی در آستان قدس رضوی است و توسط مؤسسه آل‌البیت در سال ۱۴۰۹ ق به چاپ رسیده است.

وی از عالمان شیعی امامی و از اساتید ابن فهد حلی است.

۳. الرجعة والرد علی اهل البدعة، حسن بن سلیمان بن خالد حلی (ق ۸ ق).

از عالمان شیعی امامی که از شهید اول، اجازه روایت دارد.

این کتاب، نسخه‌ای در کتاب‌خانه آستان قدس رضوی به شماره ۲۰۸۱ دارد. وی در این کتاب، احادیث رجعت از کتاب بصائر الدرجات را آورده است.^۱

۴. منتخب الأنوار المضية.

اصل کتاب، الأنوار المضية تألیف سید بهاء‌الدین علی بن عبد‌الکریم بن عبد‌الحمید نیلی نجفی (زنده در ۸۰۳ ق) است. منتخب آن با عنوان منتخب الأنوار المضية توسط انتخاب‌کننده ناشناسی انجام شده است. اصل کتاب بنا بر نقل محدث نوری،^۲ در پنج مجلد تألیف شده است. محدث نوری، جلد اول را روایت کرده که به خط مؤلف بوده و تاریخ موجود در این جلد ۷۷۷ ق بوده است. بنا بر این، تألیف سال ۷۷۷ ق یا قبل از آن بوده است؛ ولی منتخب آن بعد از وفات مؤلف اصل بوده است. چون منتخب بعد از ذکر نام مؤلف اصل برای او عبارت «قدس الله روحه الشریفة» به کار برده است.

این کتاب در دوازده فصل سامان یافته و از امامت، ولادت، فلسفه غیبت، توقیعات، تشریفات و علائم ظهور بحث کرده است.^۳ این اثر در سال ۱۴۳۰ ق با تحقیق محققان مؤسسه امام هادی (عج) در قم به چاپ رسیده است.

۵. الجزيرة الخضراء، مجد الدین فضل بن یحیی طیبی کوفی (ق ۸ ق).

این کتاب، داستان تشریف‌علی بن فاضل را به جزیره خضراء در یازدهم شوال ۶۹۹ ق نقل کرده است. علامه مجلسی در بحار الأنوار (ج ۵۲ ص ۱۷۴ - ۱۵۹) و شیخ حرّ عاملی در اثبات الهداة (ج ۳ ص ۷۰۷) و نهاوندی، در العبقری الحسان (ج ۲

۱. همان: ج ۱ ص ۳۷۷.

۲. مستدرک الوسائل: ج ۸ ص ۲۴۷.

۳. همان: ص ۱۳۶.

ص ۱۲۷) و... آن را آورده‌اند.^۱ همچنین ترجمه‌های متعددی دارد که کهن‌ترین آن، ترجمه‌ی علی بن حسین بن عبد‌العالی کرکی (م ۹۴۰ ق) است.^۲

ب- آثار مفقود

۶. اثبات الرجعة، حسن بن یوسف بن مطهر حلّی (م ۷۲۶ ق).

نسخه خطّی در کتاب‌خانه‌ی مدرسه‌ی فاضل‌خان مشهد.^۳

۷. الروح والاولیاء فی نبأ المسیح والدجال.^۴ شمس‌الدین محمد بن احمد ذهبی (م ۷۴۸ ق).

وی از مورّخان اهل سنت است.

۸. کتاب المهدی،^۵ برهان‌الدین ابراهیم بن محمد حنبلی، معروف به ابن قیّم جوزی (م ۷۶۷ ق).

وی از عالمان اهل سنت است.

۹. اخبار المهدی،^۶ بدر‌الدین حسن بن محمد بن صالح نابلسی حنفی (م ۷۷۲ ق).

وی سنی و دارای مذهب حنفی است.

۱۰. جزء فی المهدی،^۷ ابن کثیر (م ۷۷۴ ق).

وی از مورّخان و مفسّران اهل سنت است.

۱۱. اثبات الرجعة، حسن بن سلیمان بن خالد حلّی (ق ۸ ق).

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام؛ ج ۱ ص ۲۷۴، الذریعة؛ ج ۵ ص ۱۰۶.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام؛ ج ۱ ص ۲۳۱-۲۳۳-۲۳۲.

۳. الذریعة؛ ج ۱ ص ۹۲.

۴. کشف الظنون؛ ج ۱ ص ۹۳۳.

۵. همان؛ ج ۲ ص ۱۴۶۵.

۶. الدرر الكامنة؛ ج ۲ ص ۲۷.

۷. البدایة والنهایة؛ ج ۶ ص ۲۴۷-۲۴۸، الامام ابن کثیر؛ ص ۱۴۳، الاحتیاج بالآخر؛ ص ۲۸.

نسخه خطی‌ای در کتاب‌خانه مدرسه فاضل‌خان مشهد دارد.^۱

۱- ۷. مهدویت‌نگاری در قرن نهم

الف - آثار موجود

۱. متون عجایب یا علائم ظهور.

این رساله، قصاید شاه نعمه الله در باره ظهور است و نسخه خطی‌ای در کتاب‌خانه مرکزی دانشگاه تهران دارد.^۲

۲. رساله مهدیه.

دارای نسخه خطی به شماره ۵۳۰ و ۶۸۸۲ در کتاب‌خانه آستان قدس رضوی است. این اثر با تحقیق و تعلیق دکتر حمید فرزام و با عنوان شاه ولی و دعوی مهدویت، در سال ۱۳۴۸ ش، از سوی دانشگاه اصفهان در ۱۰۲ صفحه و زیری به چاپ رسیده است.

این دو اثر، از شاه نعمه الله ولی (۷۳۱ - ۸۳۴ ق) است.

وی از صوفیان اهل سنت است.

ب - آثار مفقود

۳. طرق احادیث مهدی،^۳ حافظ ولی الدین ابو زرعه عراقی (۷۶۲ - ۸۲۶ ق).

از محدثان اهل سنت است.

۱- ۸. مهدویت‌نگاری در قرن دهم

الف - آثار موجود

۱. القناعه فیما تحسن الاحاطه به من اشراط الساعة، ابو الخیر محمد بن عبد

الرحمن سخاوی (م ۹۰۲ ق).

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج)؛ ج ۱ ص ۵۲.

۲. فهرست کتاب‌خانه مرکزی دانشگاه تهران؛ ج ۸ ص ۴۷۲۴.

۳. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج)؛ ج ۲ ص ۴۹۷.

این کتاب در سال ۱۴۰۶ ق در مکتبه القرآن قاهره به چاپ رسیده است. کتاب، با نام ارتقاء الغرف نیز معرفی شده است.^۱

سخاوی از مشایخ صوفیه و از علمای اهل سنت است.

۲. نزول عیسی بن مریم آخر الزمان.

این کتاب در سال ۱۹۸۵ م در بیروت از سوی دار الکتب العلمیه به چاپ رسیده است.

۳. رساله فی رد من انکر ان عیسی اذ انزل یصلی خلف المهدی صلاة الصبح.

این کتاب، نسخه خطی‌ای در کتابخانه مسجد الحرام به شماره ۵۹ دارد و در کتاب الحاوی للفتاوی سیوطی (ج ۲ ص ۱۶۶) در پایان رساله الاعلام بحکم عیسی به چاپ رسیده است.^۲

۴. ظهور المهدی.

دو نسخه خطی در کتابخانه‌های استانبول با عنوان رساله فی ظهور المهدی و رساله ظهورات المهدی وجود دارد.^۳

۵. الكشف عن مجاوزة هذه الأمة الألف.

این رساله در ضمن رساله‌های سیوطی در الحاوی للفتاوی (ج ۲ ص ۹۲ - ۸۶) بارها به چاپ رسیده و نیز به صورت مستقل به چاپ رسیده است و از ظهور مهدی عجله، خروج سفیانی، نزول عیسی و کشته شدن دجال سخن گفته است و نسخه‌های فراوانی در کتابخانه‌های ترکیه دارد.^۴ سیوطی در این رساله اثبات می‌کند که روزگار امت پیامبر صلی الله علیه و آله از هزار سال تجاوز می‌کند؛ ولی به هزار و پانصد

۱. المقاصد الحسنة: ص ۴۳۵، كشف الخفا: ص ۲۸۸.

۲. المقاصد الحسنة: ص ۴۰۲.

۳. کتاب‌نامه حضرت مهدی عجله: ج ۱ ص ۵۰۲.

۴. همان: ج ۲ ص ۶۰۰ و ۶۰۱.

سال نمی‌رسد. از این اثر نسخه‌های نیز در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی قم به شماره ۲۱۰۲/۷، ۸۳۵۸/۷ و ۲۷۷۹/۱۱ وجود دارد.

۶. العرف الوردی فی أخبار المهدی

این کتاب، بارها به چاپ رسیده و چاپ اخیر آن از سوی «مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی» در ایران بوده است. همچنین در مجموعه الحاوی للفتاوی سیوطی (ج ۲ ص ۸۶ - ۵۷) انتشار یافته است. نسخه‌های متعدّد در کتاب‌خانه‌های ترکیه دارد. سیوطی در این کتاب، الأربعون حدیثاً فی المهدی ابونعیم را تلخیص کرده و احادیثی نیز بر آن افزوده است.^۱ این کتاب، دارای ۲۲۵ حدیث است. کتاب، تویب و فصل بندی ندارد. این روایت‌ها حاوی این مضامین است: المهدی منّا أهل البيت، المهدی من عترتی، شمایل و خصال مهدی، و دجال.

۷. رساله فی علامات المهدی.

این کتاب، نسخه‌ای در کتاب‌خانه مسجد الحرام (به شماره ۳۴) دارد.^۲

این آثار، همگی از جلال الدین سیوطی (م ۹۱۱ ق) هستند.

وی از محدّثان پُر تألیف اهل سنت و از مشایخ صوفیه در قرن دهم است.

۸. تلخیص البیان فی علامات مهدی آخر الزمان، ابن کمال باش حنفی

(م ۹۴۰ ق).

این کتاب، نسخه‌های متعدّد در کتاب‌خانه عاشر افندی ترکیه به شماره ۴۴۶ و

کتاب‌خانه عارف حکمت مدینه به شماره ۷۲۲۴۰/۶۲ - ق دارد.^۳

۹. القول المختصر فی علامات المهدی المنتظر، احمد بن محمد بن حجر هیثمی

(م ۹۷۴ ق).

۱. همان: ص ۵۱۰-۵۰۹.

۲. همان: ج ۱ ص ۴۰۳.

۳. همان: ج ۱ ص ۲۵۲.

این کتاب، نسخه‌های متعدد و چاپ‌های گوناگون دارد و به ترکی نیز ترجمه شده است.^۱

کتاب دارای یک مقدمه و سه فصل و یک خاتمه است. در مقدمه، بر تواتر احادیث مهدویت تصریح دارد. در فصل اول، ۶۳ حدیث از پیامبر اکرم ﷺ، در فصل دوم، ۳۹ حدیث از صحابه، و در فصل سوم، ۵۶ حدیث از تابعان آورده است. خاتمه نیز حاوی مباحث گوناگونی در موضوع مهدویت است.

این کتاب، با عنوان علامات المهدی المنتظر، در قاهره، توسط مکتبه القرآن نیز به چاپ رسیده است. نسخه‌هایی از این کتاب در قم در کتاب‌خانه مدرسه حجازی‌ها، به شماره ۸۸۹۳/۵۹/۱۱۳ و در کتاب‌خانه محقق طباطبایی، تصویری به شماره ۱۱۶ موجود است.

وی از عالمان پُر اثر اهل سنت است.

۱۰. رساله فی المهدی.

دارای نسخه‌های خطی در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی به شماره ۵۲۴ و گنج بخش پاکستان به شماره ۸۱۲ است.^۲

۱۱. البرهان فی علامات مهدی آخر الزمان.

این کتاب، نسخه‌های فراوان داشته و چندین نوبت نیز چاپ شده است.^۳ کتاب در یک مقدمه و سیزده باب و یک خاتمه، سامان داده شده است و منابع آن العرف النوردی فی أخبار المهدی سیوطی و عقد الدرر ابو بدر یوسف شافعی و جمع الجوامع سیوطی است. نسخه‌ای از آن در کتاب‌خانه مسجد اعظم قم به شماره ۶۳۶ و نسخه دیگری در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی، به شماره ۵۲۳۴ موجود است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۵۷۹-۵۷۸.

۲. همان: ج ۱ ص ۲۰۸.

۳. همان: ص ۱۶۳.

۱۲. تلخیص البیان فی أخبار مهدی آخر الزمان.

این کتاب نیز نسخه‌های متعدد دارد و در سال ۱۴۰۱ ق، در قم به چاپ رسیده است.^۱

۱۳. احوال مهدی آخر الزمان.

این کتاب در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی، نسخه‌ای به شماره ۵۲۴ و ۹۲۱۵ دارد. کتاب شامل شصت حدیث همراه با ترجمه فارسی آن است. نسخه‌ای از آن نیز در کتاب‌خانه گنج‌بخش پاکستان به شماره ۱۸۱۲ است.

این چهار اثر، از علاء الدین علی بن حسام الدین متقی هندی (م ۹۷۵ ق) است.

وی از محدثان اهل سنت است.

۱۴. در التمام فی تاریخ خروج المهدی.

۱۵. حدیث «الائمة من بعدی بعدد ثقباء بنی اسرائیل».

۱۶. رساله فی علائم الظهور

مؤلف، مطالبی را که در کتب علمای هند در باره علائم ظهور دیده، در این اثر آورده است.

۱۷. رساله فی ظهور المهدی عج

مطالب کوتاهی در باره چگونگی ظهور حضرت مهدی عج است.

۱۸. رساله جفر الکبیر فی تعیین ظهور المهدی عج

مؤلف در این رساله، سال ظهور حجت عج را با استفاده از جفر کبیر سال ۱۲۰۰ ق مشخص کرده است.

این پنج رساله، همگی از محمد بن پاینده ساوجی به خط مؤلف در کاشان و به

سال ۹۷۹ ق کتابت شده است.^۱ نویسنده، شیعی مذهب است؛ ولی درباره وی اطلاعات بیشتری در منابع نیامده است.

۱۹. النجم الثاقب فی بیان ان المهدي من اولاد علی بن ابی طالب، شمس الدین محمد بن محمد بن عبد الرحمان بن علی بهنسی عقیلی خلوتی شافعی (م ۱۰۰۱ ق).

دارای نسخه‌های خطی متعدّد است.^۲
نویسنده از سنّیان شافعی مذهب و از مشایخ صوفیه است.

ب- آثار مفقود

۲۰. البرهان فی علامات مهدی آخر الزمان،^۳ جلال الدین سیوطی (م ۹۱۱ ق).
وی از محدّثان اهل سنّت و از مشایخ صوفیه است.

۲۱. اثبات الرجعة، علی بن حسین بن عبد العالی (م ۹۴۰ ق).
نسخه خطی‌ای در کتاب‌خانه راجه فیض آباد دارد.^۴
مؤلف، از عالمان شیعی است.

۲۲. رسالة فی الغیبة.^۵

۲۳. المهدي إلى ما ورد فی النهدي.^۶

این دو اثر، از شمس الدین محمد بن طولول دمشقی (م ۹۵۳ ق) است.
وی از مورّخان و فقیهان حنفی مذهب است.

۱. فهرست جدید مسجد اعظم: ج ۴ ص ۲۶۱-۲۶۲.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۲ ص ۷۴۶-۷۴۵.

۳. همان: ج ۱ ص ۱۶۵.

۴. الذرعة: ج ۱ ص ۹۲.

۵. المهدي المنتظر: ص ۴۲. آثار الشیعة: ج ۴ ص ۱۱۹.

۶. التذرات الذهبية: ص ۱۱۸.

۲۴. اثبات الرجعة،^۱ شرف الدین یحیی بحرانی (ق ۱۰ ق).
 نویسنده از شاگردان محقق کرکی و از عالمان شیعی است.
۲۵. اثبات وجود صاحب الزمان و غیبت و مصالح الغیبه،^۲ سید شمس الدین محمد بن امیر اسد الله شوشتری (ق ۱۰ ق).
 از عالمان شیعی و شاگردان محقق ثانی است.
۲۶. ذکر القائم و غیبت،^۳ حرز بن علی بن حسین شناطیری (ق ۱۰ ق).
 اطلاعی از وی به دست نیامد.

۹-۱. مهدویت نگاری در قرن یازدهم

الف - آثار موجود

۱. المشرب الوردی فی مذهب المهدی.
 این کتاب در سال ۱۲۷۸ ق در قاهره به چاپ رسیده و نسخه‌های بسیار دارد.^۴
 کتاب، گفتاری است در باره این که مهدی علیه السلام بعد از ظهور به اجتهاد خود عمل می‌کند نه به احتیاط و نه به تقلید از کسی و مذهبی که در این جا منظور، مذهب ابو حنیفه است. شیخ عبد الله هندی معروف به مخدوم الملک چنین حکم کرده که مهدی علیه السلام به مذهب ابو حنیفه عمل خواهد کرد.^۵
۲. الرد علی من حکم و قضی بأن المهدی الموعود جاء و مضی.
 این رساله، نسخه‌های متعددی در نجف، هند و مکه دارد.^۶

۱. الذریعة: ج ۱ ص ۹۵.

۲. الذریعة: ج ۱ ص ۱۰۹، احیاء التراث: ص ۲۱۱.

۳. احیاء الذوات: ص ۴۱.

۴. همان: ص ۶۴۷-۶۴۶، مجله تراث: ش ۳۰ ص ۶۸.

۵. رک: فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرعشی: ج ۱۷ ص ۱۲.

۶. کتاب نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۳۸۸.

۳. رسالة في حق المهدي.

دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه بلدیة اسکندریه مصر است.^۱

۴. مهدی آل الرسول.

این رساله، نسخه‌های بسیار دارد و یک بار بدون تاریخ نیز به چاپ رسیده است. نویسنده، احادیثی را در باره غیبت، ظهور و نشانه‌های ظهور جمع کرده است.

این چهار اثر از نور الدین علی بن سلطان محمد قاری هروی، مشهور به ملا علی قاری (م ۱۰۱۴ ق) هستند.

وی از دانشمندان حنفی مذهب است که در علوم بسیاری چیره‌دست بود.

۵. جزیره خضرا و بحر ایض، قاضی نور الله شوشتری (م ۱۰۱۹ ق).

در سال ۱۸۸۴ م، در هند در مطبوعه نوری به چاپ رسیده است.^۲

۶. الفوز و الأمان فی المهدي صاحب الزمان.^۳

این قصیده در کتاب الحديقة الجلالية شیخ بهایی به سال ۱۴۱۱ (در صفحات ۴۸ - ۵۰) به چاپ رسیده است. شیخ احمد منیفی، این قصیده ۶۳ بیتی را شرح کرده که در آخر کثکول الیهائی چاپ مصر به طبع رسیده است. همچنین ترجمه و شرح فارسی آن در مجله سفینه (ش ۱۱) به قلم فهیمه فهیمی نژاد به چاپ رسیده است.

این اثر از شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ ق) است.

۷. فراند فوائد الفكر فی الامام المهدي المنتظر، مرعی بن یوسف کرمی مقدسی

حنبلی (م ۱۰۳۳ ق).

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۱ ص ۲۰۰.

۲. همان: ص ۲۶۹.

۳. المهدي المنتظر: ص ۴۴، روایات الجئات: ج ۳ ص ۵۳۲.

دارای نسخه کتاب‌خانه ملی پاریس به شماره ۲۰۲۶، و کتاب‌خانه سلیمانیة استانبول به شماره ۲۲۹۷۰ و ۱۴۴۶ است.^۱ این کتاب در هفت باب تدوین شده است و تصویری از نسخه خطی آن در کتاب‌خانه محقق طباطبایی در قم به شماره ۱۱۶ موجود است و در قم نیز، تحقیق و منتشر شده است.

وی از عالمان حنبلی‌مذهب فلسطین و از مشایخ الأزهر است.

۸. کفایة المهتدی فی معرفة المهتدی، سید محمد میرلوحی (م)، بعد از (۱۰۸۵ ق).

نسخه خطی این اثر در کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۸۳۳ و در دانشگاه تهران به شماره ۶۱۹ وجود دارد و گزیده آن با عنوان گزیده کفایة المهتدی چاپ شده است.^۲

وی از عالمان شیعه در دوره صفویه است.

۹. اثبات الرجعة و ظهور الحجة، سید محمد موسی استرآبادی (م ۱۰۸۸ ق).
از عالمان شیعه است.

این کتاب، نسخه‌های متعدد دارد و اخیراً با عنوان الرجعة چاپ شده است.

۱۰. الرجعة، محمد مؤمن بن دوست محمد حسینی استرآبادی (م ۱۰۸۸ ق).

این کتاب در سال ۱۴۱۵ ق در قم به چاپ رسیده و در آن ۱۱۱ حدیث گردآوری شده است. نویسنده، خود تلخیص آن را با عنوان منتخب کتاب الرجعة تحریر کرده که دارای نسخه خطی در دانشگاه تهران به شماره ۲۱۴۴ است.^۳

کتاب، مقدمه‌ای دارد که در آن، برخی احادیث تسلیم در برابر اسمّه را آورده است و یک باب درباره رجعت و باب دیگر درباره دجال است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی (ع)؛ ج ۲ ص ۵۵۳.

۲. همان؛ ص ۶۱۰-۶۰۹.

۳. همان؛ ص ۶۸۵.

وی از عالمان شیعی است.

۱۱. شوق مهدی، ملا محسن فیض کاشانی (م ۱۰۹۱ ق).

غزلیات فیض کاشانی در باره حضرت مهدی که با مقدمه علی دوانی در سال ۱۳۹۸ ق در تهران و در کتاب فروشی اسلامیة، به چاپ رسیده است.

۱۲. اخبار ظهور، ناشناس (ق ۱۱ ق).

نسخه آن در کتابخانه آستان قدس به شماره ۱۰۶۵۷ نگهداری می‌شود و در ورق ۱۷۵ تصریح شده که تاریخ تألیف ۱۰۷۸ ق است.^۱

۱۳. توقیت ظهور امام زمان، عبد الهادی بن رفیع الدین حسین رضوی دلیجانی (ق ۱۱ ق).

شیعه است.

کتاب، دارای نسخه خطی به شماره ۱۹۸۸ در کتابخانه مدرسه فیضیه است.^۲
 ۱۴. رساله فی بیان وجه غیبة الحجة، ماجد بن فلاح شیانی (ق ۱۱ ق).
 نویسنده رساله، شیعی مذهب است.

از این رساله، نسخه‌ای در کتابخانه آیه الله مرعشی موجود است.^۳

۱۵. تفریح الکرية عن المنتقم لهم فی الرجعة، سید محمود حسینی کاظمی (م ۱۰۸۵ ق).

این کتاب، دارای نسخه‌ای در کتابخانه آیه الله مرعشی به شماره ۷۲۶ است و همچنین با نام اثبات وجوب الرجعة و تفریح الکرية هم معرفی شده است.^۴
 نویسنده، شیعه امامی است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۱ ص ۶۸.

۲. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مدرسه فیضیه: ج ۲ ص ۲۶۰.

۳. الذریعة: ج ۲۰ ص ۱۱۲.

۴. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۱ ص ۵۸-۵۷ و ص ۲۴۴-۲۴۵.

۱۶. دعائم الدین و كشف الريبة في اثبات الكرة و الرجعة. محمد محسن بن محمد حسين بن عناية الله مشهدي (ق ۱۱ ق).

دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه ملی به شماره ۳۹۷ است.^۱
مذهب وی شیعه امامی است.

ب. آثار مفقود

۱۷. مختصر القول المختصر في علامات المهدي المنتظر.

۱۸. حاشیه علی القول المختصر في علامات المهدي المنتظر.

کتاب القول المختصر از ابن حجر هیثمی است و نویسنده این دو اثر، نوذوی، رضی الدین بن عبد الرحمان بن احمد بن حجر (م ۱۰۱۰ ق) است.^۲
وی از اهل سنت است.

۱۹. القصيدة في استقبال قصيدة الفوز و الأمان في مدح صاحب الزمان،^۳ شیخ جعفر خَطّی بحرانی (م ۱۰۲۸ ق).
وی شیعه امامی است.

۲۰. اثبات وجود القائم،^۴ شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ ق).

۲۱. مرآة الفكر في المهدي المنتظر،^۵ موسی بن یوسف کرمی حنبلی (م ۱۰۳۳ ق).
سنی و دارای مذهب حنفی است.

۲۲. الرد علی شرعة التسمية،^۶ سید رفیع الدین محمد بن امیر شجاع الدین محمود (۱۰۳۴ ق).

۱. فهرست کتاب‌خانه ملی: ج ۹ ص ۳۴۱.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۱ ص ۲۸۹.

۳. الذریعة: ج ۱۶ ص ۳۷۲.

۴. ریاض العلماء: ج ۵ ص ۹۶.

۵. هدیه العارفین: ج ۲ ص ۴۲۷.

۶. ریحانة الأدب: ج ۳ ص ۵۶.

وی شیعه است.

۲۳. رساله فی مناهج تسمیات المهدی،^۱ محمد باقر حسینی میرداماد (م ۱۰۴۰ ق).
از فیلسوفان و فقیهان شیعه امامیه در دوره صفوی است.

۱-۱۰. مهدویت‌نگاری در قرن دوازدهم

الف - آثار موجود

۱. الإشاعة لأشراط الساعة، سید شریف محمد بن رسول برزنجی شافعی (م ۱۱۰۳ ق).

این کتاب، چاپ‌های متعدد دارد. نویسنده در این اثر، علائم قیامت را برشمرده است. کتاب، دارای سه باب است: باب اول، علائم بعیده قیامت که به وقوع پیوسته و گذشته‌اند؛ باب دوم، نشانه‌های متوسط که ظاهر شده، ولی منقرض نشده‌اند، باب سوم، علائم و نشانه‌های قریبه. بیشترین بخش این باب، به امام مهدی عج و نشانه‌های ظهور اختصاص دارد.

وی مذهب شافعی دارد و از مشایخ تصوف است.

۲. كشف التعمية فی حکم التسمية.

این کتاب با تحقیق حمید میرزایی تبریزی توسط انتشارات دار الکتب الإسلامية تهران به چاپ رسیده است.

همچنین کتاب دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۴۲۵۲ است.^۲

۳. اثبات الهداة بالنصوص والمعجزات.

این کتاب در هفت جلد به چاپ رسیده است. اواخر جلد ششم و تمام جلد

۱. بحار الأنوار: ج ۱۳ ص ۱۷۲.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی عج: ج ۲ ص ۵۹۵.

هفتم (ابواب ۳۲ تا ۳۴) به امام مهدی (عج) اختصاص دارد و ۸۴۶ حدیث در این زمینه آورده است.

یک باب به امامت مهدی (عج) اختصاص دارد. باب دیگر، احادیث عامه را در باره مهدی (عج) آورده است. باب سوم به بیان معجزات مهدی (عج) اختصاص دارد و باب چهارم در صفات و نشانه‌های ظهور است.

۴. الايقاظ من الهجعة بالبرهان على الرجعة.

این کتاب در دوازده باب تنظیم شده است، باب اول به مقدمات اختصاص دارد و دوازده مطلب کلی در چگونگی تعامل با ادله بویژه روایات، گوشزد شده است. باب دوم، به ذکر ادله امکان و صحت رجعت اختصاص دارد. باب سوم، به بیان آیات پرداخته است. در باب‌های چهارم تا ششم، وقوع رجعت در امت‌های پیشین را ذکر می‌کند. باب‌های هفتم تا دهم، به وقوع رجعت در امت اسلام اختصاص دارد. در باب یازدهم، از وقوع دولت پس از دولت مهدوی بحث می‌کند و در باب دوازدهم، به پاسخگویی به شبهات منکران رجعت می‌پردازد.

مؤلف در مجموع، بیش از شصت آیه و ششصد حدیث در اثبات رجعت با ذکر منابع و حذف اسناد آورده است.

این کتاب، دارای نسخه‌های خطی متعدد و ترجمه به زبان فارسی است و در سال ۱۳۸۱ ق در قم به چاپ رسیده است.

این سه اثر، از محمد بن حسن حرّ عاملی (م ۱۱۰۴ ق)، فقیه بزرگ امامیه‌اند.

۵. المحجة فيما نزل في القائم الحجة.

در این کتاب، آیات مؤول به مهدی (عج) با احادیث مربوط گردآوری شده است و در مجموع ۶۱ سوره، نزدیک به یکصد و چهل آیه به مهدی (عج) تأویل شده است. این مجموعه در ۱۲۱ فصل تنظیم شده است و مؤلف فقط به آوردن احادیث ذیل آیات بسنده کرده و از هر گونه داوری پرهیز نموده است.

ترجمه فارسی آن با عنوان سیمای حضرت مهدی در قرآن به چاپ رسیده است.
 ۶. تبصرة الولی فیمن رأى القائم المهدیؑ
 در این کتاب، ملاقات ۱۲۴ نفر با امام زمانؑ گزارش شده است. این کتاب، نسخه‌های خطی متعدد دارد و در دو نوبت در سال‌های ۱۲۷۲ ق و ۱۴۱۱ ق به چاپ رسیده است.

این دو اثر از سید هاشم بحرانی (م ۱۱۰۷ ق)، از علمای بزرگ شیعه، است.
 ۷. توقیعات امام نانی عشر.

در سال ۱۳۱۳ ق در هند چاپ سنگی شده است.
 ۸. رجعت.

در سال ۱۳۶۷ ش در تهران به چاپ رسیده است. این کتاب شامل چهارده حدیث در ملاحم و علائم ظهور و رجعت است. از این اثر ۵۹ نسخه خطی در کتاب‌خانه‌های ایران، شناسایی شده است.^۱
 ۹. بحار الأنوار.

علامه مجلسی جلد سیزدهم از دوره بیست و پنج جلدی بحار الأنوار را به «تاریخ الامام الثانی عشر» اختصاص داده است که در چاپ جدید، جلد‌های ۵۱ - ۵۳ اند. این بخش از کتاب بحار الأنوار، ترجمه‌های متعدد دارد که معروف‌ترین آن، مهدی موعود ترجمه علی دوانی است. این مجلدات حاوی ۳۱ باب است که از ولادت آغاز می‌شود و به توقیعات ختم می‌گردد.

از این اثر، دو ترجمه مخطوط نیز در منابع گزارش وجود دارد.

ترجمه از ناشناخته. نسخه شماره ۱۱۳۲ کتاب‌خانه شیخ حیدر علی مؤید.

ترجمه از محمد حسن بن محمد ولی ازومیه‌ای افشار. نسخه شماره ۵۱۶۶

کتاب خانة آية الله مرعشی قم و شماره ۱۸ کتاب خانة گوهرشاد مشهد و نیز شماره ۱۵۸ کتاب خانة آستان قدس رضوی مشهد.^۱

این آثار، از علامه محمدباقر مجلسی (م ۱۱۱۰ ق) هستند.

۱۰. اثبات الرجعة^۲، حسن بن عبد الرزاق لاهیجی (م ۱۱۲۱ ق).

این رساله، توسط جناب آقای علی صدرايي خويی تصحيح شده و توسط انتشارات مسجد انگجی تبریز به چاپ رسیده است. لاهیجی این کتاب را در چهار فصل با حدود شصت حدیث به فارسی نگاشته است. نسخه‌ای از این اثر در کتاب خانة مجلس به شماره ۲۸۵ موجود است.

وی از عالمان شیعی است.

۱۱. مثنوی زرگسدان، ملا اسماعیل ذبیحی (م ۱۱۵۰ ق).

این کتاب، چاپ سنگی‌ای به سال ۱۳۲۵ ق در تبریز دارد و دارای نسخه‌های متعدد در کتاب خانة ملک و دانشگاه تهران است.^۲

وی شیعه است.

۱۲. فتح المغان شرح الفوز و الأمان فی مدح صاحب الزمان، احمد بن علی بن عمر

بن صالح عدوی (م ۱۱۷۳ ق).

از نویسندگان مصری و دارای مذهب اهل سنت است.

این کتاب که شرح قصیده «الفوز والأمان» شیخ بهایی است، در سال ۱۲۸۸ ق

در قاهره به چاپ رسیده است.

۱۳. من علامات القيامة الكبرى، المسيح، الدجال و اسرار الساعة، محمد بن احمد

سفارینی (م ۱۱۸۸ ق).

۱. ر.ک: فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه، ج ۳ ص ۴۵.

۲. الذريعة: ج ۱ ص ۹۲.

۳. کتاب‌نامه حضرت مهدی (ع) ج ۲ ص ۶۲۷.

در سال ۱۴۰۷ ق در قاهره به چاپ رسیده است.

وی از عالمان حنبلی مذهب اهل سنت است.

۱۴. العرف الوردی فی دلائل المهدی، عبد الرحمان بن مصطفی عیدروس یمنی (م ۱۱۹۲ ق).

دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه سلطنتی برلین، به شماره ۲۷۳۲ است.

اطلاعاتی از مؤلف به دست نیامد.

۱۵. الذخیره فی المحشر فی مولد الإمام المنتظر، محمد ابو عزیز خَصَی بحرانی (م ۱۲۰۰ ق).

در سال ۱۳۷۴ ق، در نجف به چاپ رسیده و نسخه‌های فراوان دارد و با عنوان مولد الإمام الحجّة القائم نیز به چاپ رسیده است.^۱

مؤلف، از علمای شیعی امامی ناحیه «خَط» در شمال عربستان (بحرین تاریخی) است.

۱۶. عوالم العلوم و المعارف، عبدالله بحرانی (م ۱۱۱۰ ق).

بخش مربوط به حضرت مهدی از این کتاب با عنوان الإمام الحجّة بن الحسن علیه السلام در پنج مجلد، چاپ شده است. در این پنج مجلد، ۲۹۲۶ حدیث در بیست و یک عنوان کلی تنظیم شده است که عبارت‌اند از: نسبه، احوال امه، حمله و ولادته، اسمائه و القابه، حلیته و شمائه، الآیات المؤولة، النصوص علی امامته و غیبه، اخبار الکهنه و الملوک به، خصاله، معجزاته، اثبات الغیبه، غلة الغیبه، نوابه، احوال الشیعة فی غیبه، وظائف لإمام فی الغیبه. من دعوی الرویة، علامات الظهور، یوم الخروج، کیفیت خروج، سیره و اخلاص عند الظهور، و الرجعة.

نسخه‌های خَصَی این اثر در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی قمی به شماره ۳۵۶

کتاب‌خانه دانشگاه تهران به شماره ۶۶۰۷ و کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۱۲۷۰ موجودند.

ب- آثار مفقود

۱۷. مولد القائم،^۱ سید هاشم بحرانی (م ۱۱۰۷ ق).
۱۸. رساله فی تحریم تسمیه صاحب الزمان،^۲ سلیمان ماحوزی (م ۱۱۲۱ ق).
۱۹. اثبات الرجعة،^۳ جمال الدین محمد بن آقا حسین خونساری (م ۱۱۲۵ ق).
۲۰. ارشاد الجهلة المصرین علی انکار الغیبة والرجعة.^۴
۲۱. الرجعة.^۵
- این دو اثر، از محمد هاشم خراسانی (م بعد از ۱۱۲۸ ق) است.
- این چهار تن، همگی از عالمان شیعی امامی اند.
۲۲. حیات الأموات بعد الموت،^۶ احمد بحرانی (م ۱۱۳۱ ق).
- وی، عالمی شیعی است.
۲۳. حیات الأموات.^۷ آقا حسین خونساری (م ۱۱۳۱).
۲۴. القصيدة فی استقبال الفوز و الأمان فی مدح صاحب الزمان،^۸ امیر محمد ابراهیم بن محمد معصوم قزوینی (م ۱۱۴۵ ق).
- از عالمان امامی و ریاضیدان و محدث است.

۱. الذریعة: ج ۲۳ ص ۲۷۵.

۲. الذریعة: ج ۱۱ ص ۱۲۸.

۳. الذریعة: ج ۱ ص ۹۱.

۴. همان: ص ۵۱۳.

۵. الکواکب المنتشرة: ص ۸۱۳.

۶. لؤلؤ الحرین.

۷. الذریعة: ج ۷ ص ۱۱۶.

۸. تسمیم أمل الآمل: ص ۵۴.

۲۵. النوافح القریبة الکاشفة عن خصائص الذات المهدیة.^۱
۲۶. الهدایة التندیة فیما جاء فی فضل ذات المهدیة.^۲
- این دو اثر، از قطب الدین مصطفی بن کمال الدین بکری (م ۱۱۶۲ ق) است. مؤلف، از سنّیان حنفی مذهب است.
۲۷. رسالۃ فی المهدی.^۳
۲۸. الروض الوردی فی اخبار المهدی.
- نسخه خطّی این کتاب، در کتاب‌خانه صاحب عیقات الأنوار (که امروزه «کتاب‌خانه سید ناصر حسین» نامیده می‌شود)، در لکنوی هند، موجود است.^۴
- این دو اثر از جعفر بن حسن بن عبد الکریم برزنجی (م ۱۱۷۷ ق) است. وی، از مفتیان شافعی مذهب است.
۲۹. جمع الأحادیث القاضیة بخروج المهدی،^۵ محمّد بن اسماعیل صنعانی (م ۱۱۸۲ ق).
- از عالمان اهل سنّت و معاصر محمّد بن عبد الوهّاب است.
۳۰. رسالۃ فی المهدی،^۶ ادیس بن محمّد بن حمدونی عراقی فارسی (م ۱۱۸۳ ق).
۳۱. الحاشیة علی اثبات الرجعة،^۷ سید میر علی نقی سامان (ق ۱۲ ق).

۱. هدیه العارفین: ج ۲ ص ۴۵۰.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۲ ص ۷۸۰.

۳. همان: ج ۱ ص ۴۰۷.

۴. همان: ص ۴۱۵. گفتنی است میر حامد حسین، بخش‌هایی از این کتاب را در استقصاء الأفعام در بحث تولد و نسب مهدی: عیناً نقل کرده است.

۵. معجم المؤلفین: ج ۹ ص ۵۶.

۶. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۱ ص ۴۱۰.

۷. الذریعة: ج ۶ ص ۹.

نویسنده، شیعی مذهب است.

۳۲. غیبت و علائم ظهور،^۱ ناشناس (ق ۱۲ ق).

۳۳. گلدسته معانی، سید جلال الدین زید پوری هندی (ق ۱۲ ق).

مثنوی بلند و لطیف در ۱۶۵۷ بیت در مدح امام زمان (عج) است.^۲

ظاهراً از شاعران شیعی است.

۳۴. مشید الأركان فی النص علی صاحب الزمان، عبد الواحد بن محمد عاملی (ق

۱۲ ق).

این کتاب، سه بخش دارد: ضرورت وجود حجت، نصوص (احادیث) رسیده

از ائمه در باره مهدی (عج) و تولد و دیدار کنندگان.^۳

مؤلف، از عالمان شیعی است.

۳۵. ترجمه دعای ندبه،^۴ مولی رفیع گیلانی (ق ۱۲ م).

از عالمان شیعی است.

جمع بندی و چند نکته

در پایان، به چند نکته که در

تحلیل این آثار می‌تواند سودمند

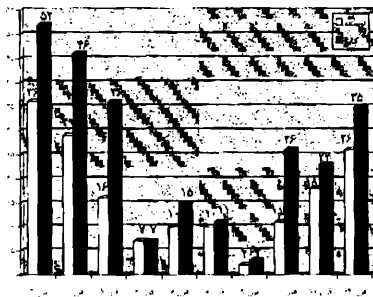
باشد، اشاره می‌گردد:

● یک. جدول زمانی تألیف

این آثار بر حسب قرون چنین

است:

قرن: سوم، نویسنده: ۳۶.

موارد شماره ۱

۱. معراج ۱۶ ص ۸۳.

۲. الأركان معراج ۱۸ ص ۲۱۳.

۳. کتابت احادیث حضرت مهدی (عج) معراج ۲ ص ۴۴۹.

۴. الأركان معراج ۳۶ ص ۱۹۷.

کتاب: ۵۲.

قرن: چهارم، نویسنده: ۲۹، کتاب: ۴۶.

قرن: پنجم، نویسنده: ۱۶، کتاب: ۳۶.

قرن: ششم، نویسنده: ۷، کتاب: ۷.

قرن: هفتم، نویسنده: ۱۰، کتاب: ۱۵.

قرن: هشتم، نویسنده: ۱۰، کتاب: ۱۱.

قرن: نهم، نویسنده: ۲، کتاب: ۳.

قرن: دهم، نویسنده: ۱۱، کتاب: ۲۶.

قرن: یازدهم، نویسنده: ۱۸، کتاب: ۲۳.

قرن: دوازدهم، نویسنده: ۲۶، کتاب: ۳۵.

جمع کل: ۱۶۵ نویسنده، ۲۵۴ کتاب

دو. از جهت کثرت تألیف، غالب نویسندگان، صاحب یک اثر بوده‌اند؛ ولی چند

نمودار شماره ۲

نفر بیش از یک اثر داشته‌اند که فهرست آنان به ترتیب کثرت اثر چنین است:

۱. شیخ صدوق (ق ۴)
ق) ده اثر.

۲. شیخ مفید (ق ۵)
ق) نه اثر.

۳. ابونعیم اصفهانی (ق ۵) هشت اثر.

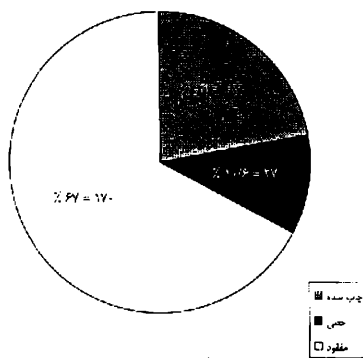
۴. دو نفر، هر کدام هفت اثر داشته‌اند: فضل بن شاذان (ق ۳)؛ سیوطی (ق ۱۰).

۵. ده نفر، هر کدام پنج اثر داشته‌اند: ابن عربی (ق ۷)؛ باینده (ق ۱۰).

۶. چهار نفر، هر کدام چهار اثر داشتند: عبد الله بن جعفر حمیری (ق ۳ ق)؛ حسن بن علی بن ابی حمزه بطنانی (ق ۳ ق)؛ متقی هندی (ق ۱۰ ق)؛ ملا علی قاری (ق ۱۱ ق).

۷. پنج نفر، هر کدام سه اثر داشتند: محمد بن حسن جمهور (ق ۳ ق)؛ محمد بن مسعود عیاشی (ق ۴ ق)؛ شیخ حر عاملی (ق ۱۲ ق)؛ علامه مجلسی (ق ۱۲ ق)؛ سید هاشم بحرانی (ق ۱۲ ق).

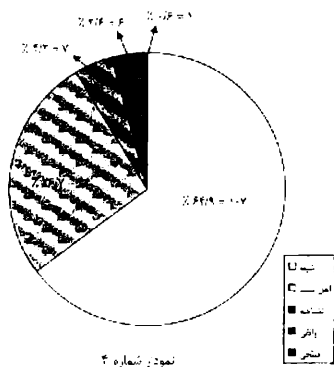
۸. بیست و سه نفر، هر کدام دو اثر داشتند: علی بن حسن فضال (ق ۳ ق)؛ علی بن مهزیار اهوازی (ق ۳ ق)؛ عزیز بن یحیی جلودی (ق ۴ ق)؛ سلامه بن محمد (ق ۴ ق)؛ ابن المنادی (ق ۴ ق)؛ حسن بن حمزه علوی (ق ۴ ق)؛ محمد بن احمد بن قضاة (ق ۴ ق)؛ ابن جنید (ق ۴ ق)؛ عیاشی جوهری (ق ۵ ق)؛ سیرافی (ق ۵ ق)؛ سید مرتضی (ق ۵ ق)؛ کراجکی (ق ۵ ق)؛ حسن بن سلیمان حلّی (ق ۸ ق)؛ ابن کثیر (ق ۸ ق)؛ شاه نعمه الله ولی (ق ۹ ق)؛ سعد الدین حموی (ق ۱۰ ق)؛ ابن طولون (ق ۱۰ ق)؛ رضی الدین ابن حجر (ق ۱۱ ق)؛ شیخ بهایی (ق ۱۱ ق)؛ مرعی حنبلی (ق ۱۱ ق)؛ محمد هاشم خراسانی (ق ۱۲ ق)؛ مصطفی بن کمال (ق ۱۲ ق)؛ برزنجی (ق ۱۲ ق).

نمودار شماره ۳

سه. وضعیت آثار از جهت چاپ، نسخه خطی و مفقودی چنین است:

از این ۲۵۴ اثر معرفی شده، تعداد ۵۷ اثر به چاپ رسیده، تعداد ۲۷ اثر تاکنون به چاپ نرسیده و به صورت نسخه خطی موجود است و تعداد ۱۷۰ اثر مفقود و ناشناخته است.

چهار. از ۱۶۵ نویسنده‌ای که آثارشان معرفی شد، ۱۰۷ نفر شیعه، شش نفر واقفی، یک نفر فطحی و ۴۴ نفر اهل سنت‌اند و هفت نفر دیگر ناشناس‌اند. پنج. جستجو در اینترنت، بویژه در پایگاه‌های کتاب و کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی و نیز بررسی ارجاعات در منابع مکتوب و دیجیتال. هر جستجوگری را به این نتیجه می‌رساند که

منابع مستقل مکتوب در باره امام مهدی عج و موضوعات مرتبط، بیش از این مقدار است که در این کتاب‌شناسی یاد شد؛ اما ضرورت مستند بودن اطلاعات این دانش‌نامه، اقتضا می‌کرد که از منابع غیر مکتوب یا منابع واسطه‌ای که اعتبار آنها اثبات نشده است، بهره‌گیری نشود. به این ترتیب، این کتاب‌شناسی را نیز باید گامی دیگر در مسیر کتاب‌شناسی‌های مهدویت به شمار آورد و نه آخرین آنها!

فصل دوم

مهدویت نگاری پس از قرن دوازدهم

پس از قرن دوازدهم، از هنگامی که صنعت چاپ و برخی عوامل بیرونی چون ارتباط شرق و غرب، زمینه‌ساز تحولات فرهنگی در جوامع اسلامی شد، بسیاری از موضوعات، از جمله مسئله «مهدویت»، کانون توجه پژوهشگران و نویسندگان قرار گرفته است. این دوره را می‌توان دارای پنج مشخصه کلی دانست:

یک. تدوین رساله‌ها و کتب فراوان؛

دو. تدوین آثار انتقادی و گاه مغرضانه؛

سه. تدوین پایان‌نامه‌های دانشگاهی؛

چهار. انتشار مجلات موضوعی - تخصصی؛

پنج. تدوین فرهنگ‌نامه‌ها و دانش‌نامه‌ها؛

شش. مطالعات خاورشناسان.

اینک به اجمال به هر یک از این محورها نظری می‌افکنیم.

۱-۲. تدوین رساله‌ها و کتب فراوان

بر اساس آخرین کتاب‌شناسی جامعی که در موضوع مهدویت تدوین شده، یعنی کتاب امام مهدی در آینه قلم از ابتدا تاکنون بیش از ۷۵۵۰ اثر تألیف شده است. اگر نوشته‌های دوره‌های نخست تا قرن دوازدهم را - که جمع آنها به ۲۵۴ اثر عدد می‌رسد - از آن کم کنیم، ۷۲۹۶ اثر باقی می‌ماند و این یعنی حدود سی برابر تمامی آثار دوازده قرن گذشته که این، نشان از گستردگی فوق‌العاده تألیف و تدوین

و پژوهش در موضوع مهدویت در دوره معاصر دارد.

ناگفته نماند که در میان این جمع انبوه، آثار علمی و پژوهشی فراوان نیستند؛ بلکه غالب این آثار رانوشته‌های ترویجی و عمومی تشکیل می‌دهند. ضمناً در این شمارش و سنجش، مبنای «کتاب» بوده و مقالات، استقصا و شمارش و گزارش نشده‌اند.

۲-۲. تدوین آثار انتقادی و گاه مغرضانه

از نیمه قرن چهاردهم هجری (ح ۱۳۱۰ش) به بعد، کتاب‌هایی در نقد مهدویت یا فرهنگ مهدوی شیعه نگارش یافته که بیشتر تحت تأثیر شرایط سیاسی-اجتماعی جهان صورت گرفته است. ادعاهای مهدویت در دوره معاصر، ظهور سلفی‌گری جدید در حجاز و نیز حرکت‌ها و جنبش‌هایی که در سودان، مکه و ... شکل گرفته، بستر عمده شکل‌گیری این آثار بوده است. برخی از اینها نگاه تاریخی دارند و برخی دیگر، نگاه تاریخی-حدیثی^۱.

اینک به معرفی عمده‌ترین آنها می‌پردازیم.

۱. رجعت، محمدحسن شریعت سنگلچی تهرانی (۱۲۷۱ - ۱۳۲۲ش)، تهران:

دار التبلیغ، ۱۳۲۰ش، دوم، ۶۸ص.

چاپ نخست کتاب، در آغاز سال ۱۳۱۵ش (۱۳۵۵ق / ۱۹۳۶م) در تهران در مجموعه «بیانات مصلح کبیر» منتشر شده است. مؤلف، احادیث رجعت (بازگشت مردگان در آخر الزمان) را از منابع حدیثی و تفسیری و کلامی شیعه، اخذ و به نقد رجالی و محتوایی آنها می‌پردازد و در نقد محتوایی نیز عمدتاً بر قرآن و دلیل عقل

۱. گفتنی است به نقدهای جامعه‌شناختی و آسیب‌شناسانه‌ای که برخی روشن‌فکران معاصر (محمدرضا حکیمی، علی شریعتی، عبدالکریم سروش و ...) ذیل عنوان «انتظار بویا (فعال)» و «انتظار ایستا (منفعل)» و موارد مشابه مطرح کرده‌اند، به دلیل آن که اساساً در خدمت به باور مهدی شیعی شکر گرفته‌اند، نخواهیم پرداخت.

تکیه دارد و سرانجام، باور «رجعت» را خارج از «عقاید ضروری مذهب امامیه» می‌شمارد^۱ و رد می‌کند. این کتاب، در روزگار خود، نقدهای بسیاری برانگیخت و در جواب آن، کتاب‌های متعددی در «اثبات رجعت» نگاشته شد، از جمله: اثبات رجعت از سید ابوالحسن حسینی قزوینی و بیداری امت در اثبات رجعت از سید مهدی موسوی اصفهانی و غیبت و رجعت از شیخ مجتبی قزوینی.

۲. بررسی علمی در احادیث مهدی علیه السلام، سید ابوالفضل برقی قمی (ابن الرضا) (۱۲۸۷ - ۱۳۷۰ش)، تحریر دوم، تهران: [بی نا]، ۱۳۶۸ش، ۲۰۸ ص.

این کتاب - که چاپ نخست آن حدود سال ۱۳۴۰ش (۱۳۸۰ق) منتشر گردید - تاکنون، نقدهای مکتوب فراوانی را برانگیخته است و نویسندگان برجسته‌ای چون: سید محمدباقر صدر، لطف الله صافی، ناصر مکارم، جعفر سبحانی و مرتضی مطهری، هر کدام در آثار مهدوی خویش در صدد پاسخگویی به برخی دیدگاه‌ها و شبهات مطرح در این کتاب برآمده‌اند.

برقی نیز در روش نقد، همانند شریعت سنگلچی عمل می‌کند، با این تفاوت که در مباحث رجالی و محتوایی خویش، به نقد تاریخی، با تفصیل بیشتری می‌پردازد. کتاب او با نقد روایات تولد امام مهدی علیه السلام و نام مادر و قابله و کیفیت حمل و تولد و رشد و... آغاز می‌شود. فصل دوم به نقد روایات رجعت (بازگشت مردگان در آخر الزمان) اختصاص دارد. فصل سوم، نقد روایات تفسیری در تطبیق آیات بر امام مهدی علیه السلام و ظهور و دولت اوست. فصل چهارم نیز مشتمل بر نقد روایات مربوط به پس از رحلت امام مهدی علیه السلام است. سپس چند مقاله در باب: مهدیان قبل و بعد از تولد امام مهدی علیه السلام، مهدی در منابع اهل سنت و مقدمه‌ای بر

۱. آیه آله حاج شیخ عبدالکریم حائری (م ۱۳۵۵ق)، در پاسخ به استفتائی در این باره، ضمن اشاره به این که شخصاً رجعت را قبول دارد، تصریح می‌کند که منکر رجعت، «منکر ضروری مذهب» نیست (ر.ک: جریزها و سازمان‌های مذهبی - سیاسی ایران، رسول جعفریان: ص ۹۳۱).

مطالعه اخبار مهدی (سیره‌اش، یارانش، آیاتش، علائم ظهورش، نحوه خروج و قیامت و دولتش) آمده است.

۳. المهدی و المهديّة، احمد امين بك، قاهره: دار المعارف، ۱۲۶ ص، چاپ اول: ۱۹۵۱، م.

چاپ جديد: قاهره: شركة نوايغ الفكر، ۱۴۳۰ ق / ۲۰۰۹ م، ۱۱۲ ص.

احمد امين، اين كتاب را در مصر به سال ۱۹۵۱ م نوشته است. وی تاريخچه‌ای از آنچه در تاريخ اسلام از دعاوی مهدويت رخ داده به اجمال گزارش می‌کند و سپس به گمان خود به ریشه پیدایش اندیشه مهدويت می‌پردازد که عبارت است از: ظلم‌ستیزی سرشت انسانی و فراوانی ظلم و ستم در تاريخ بشریت.

وی ستم خلفای اموی و عباسی را در شکلگیری این اندیشه در میان مسلمانان، بی‌تأثیر نمی‌داند و از نقدهای ابن خلدون بر اندیشه مهدويت دفاع می‌کند و در پایان، برخی از آثار منفی اندیشه مهدويت را شرح می‌دهد.

دعاوی مطرح در این کتاب، مستند نشده‌اند و این نوشته، بیشتر به یک تحلیل سیاسی - تاریخی شبیه است تا پژوهش در زمینه یک موضوع اعتقادی - تاریخی. بر این کتاب، نقدها و ردیه‌هایی نوشته شده که عبارت‌اند از:

الف - المهدی و احمد امين، شيخ محمد علی زهيري (م ۱۳۸۵ ق)، نجف: مطبعة علمية، ۱۳۷۰ ق.^۱

این کتاب، در قطع جیبی در ۲۲۴ صفحه و با مقدمه علامه محمدحسین کاشف الغطاء به چاپ رسیده است. رویکرد عمده نقد، متوجه ادعای کلامی و حدیثی و تاریخی احمد امين است.

ب- مع الدكتور احمد امين في حديث المهدي و المهديوة، محمد امين زين الدين، بيروت: مؤسسة النعمان، ۱۴۱۳ ق / ۱۹۹۲ م.

ج- دفاع عن الكافي، ثامر العميدي، جلد اول، ص ۱۶۷ - ۶۱۱. نویسنده، باب اول را با عنوان «شبهات و اوهام حول ظهور المهدي» به بررسی نقدها اختصاص داده است.

۴. المهديّة في الاسلام منذ اقدم العصور حتى اليوم دراسة وافية لتاريخها العقائدي و السياسي و الأدبي، حسن سعد محمد، قاهره: دار الكتاب العربي، ۱۳۷۳ ق / ۱۹۵۳ م، ۳۰۴ ص.^۱

این کتاب دارای هفت فصل با این عناوین است: الامامة في الإسلام، الرجعة، المهديّة في الإسلام، فرق الشيعة ازاء هذا المعتقد، أدب المهديّة عند الشيعة، المهديّة عند بقية الفرق الاسلاميّة، المهديّة في العصر الحديث.

نویسنده، رویکرد تاریخی و نه عقیدتی به این مسئله دارد و بدون پیش فرض های کلامی و اعتقادی، به نقل و تحلیل پرداخته است.

بر این کتاب، نقدی نوشته شده با عنوان: إلى مشيخة الازهر، عبد الله سبیتی، بغداد: دار الحديث، ۱۳۷۵ ق، ۱۷۹ ص رقی.^۲

۵. لا مهدي ينتظر بعد الرسول خير البشر، عبد الله بن زيد بن حجر آل محمود، دوحه: مطابع قطر الوطنية، ۱۴۰۰ ق. ۹۷ ص.

نویسنده که رئیس دادگاه های شرعی قطر است، در این کتاب، احادیث وارده از پیامبر ﷺ را مورد نقد قرار داده و آنها را افسانه و جعلی قلمداد کرده است و عالمان اهل سنت را مخالف این احادیث می داند.^۳

۱. همان: ص ۷۲۶.

۲. همان: ج ۱ ص ۹۵.

۳. کتاب نامه حضرت مهدی ﷺ: ج ۲ ص ۶۱۷.

بر این کتاب، نقدهای بسیاری نوشته شده که از آن جمله است:

الف- الرد علی من کذب بالاحادیث الصحیحة الواردة فی المهدی: ^۱ عبد المحسن العباد، تهران: کتاب‌خانه چهل ستون، ۱۴۰۲ ق، ۱۱۵ ص.

مؤلف کتاب، از علمای سلفی و استاد دانشگاه مدینه است.

این کتاب توسط سید هادی خسروشاهی با عنوان مصطلح جهانی به فارسی ترجمه شده است.

ب- اقامة البرهان فی الرد علی من انکر خروج المهدی و الدجال و نزول عیسی فی آخر الزمان، حمود بن عبدالله تویجری، ریاض: مکتبة المعارف، ۱۴۰۵ ق.^۲

ج- الاحتجاج بالآثر علی من انکر المهدی المنتظر، حمود بن عبدالله تویجری، بریده: دار العلیان، ۱۴۰۶ ق، دوم.^۳

۶. المهدی المنتظر فی المیزان، عبد المعطی عبد المقصود (محمد)، اسکندریه: دار نشر الثقافة، ۱۴۰۰ ق / ۱۹۸۰ م، ۸۵ ص.

نویسنده در این کتاب، ۴۳ روایت مربوط به مهدویت را نقد سندی می‌کند و در پایان نتیجه می‌گیرد که مهدویت، جایگاهی در عقاید مسلمانان ندارد.

۷. المهدی المنتظر فی روایات اهل السنة و الشيعة الامامية دراسة حدیثية نقدية، عذاب محمود حمش، عمان: دار الفتح، ۱۴۲۲ ق / ۲۰۰۱ م، ۵۵۳ ص.

نویسنده، کتاب را در شش فصل سامان داده است. فصل نخست، کتاب‌شناسی اجمالی و توصیفی از آثار تدوین شده در باره اندیشه مهدویت است. در فصل دوم، جوانب نظری مسئله مهدویت را در اهل سنت به بحث می‌گذارد. در فصل سوم، به تخریح و نقد احادیث مهدویت نزد اهل سنت می‌پردازد. در فصل چهارم از جوانب

۱. همان: ص ۳۸۹-۳۹۰.

۲. همان: ص ۹۲.

۳. همان: ج ۱ ص ۶۲-۶۳.

نظری عقیده مهدویت نزد شیعه بحث می‌کند و در فصل پنجم به تخریب و نقد احادیث شیعه در زمینه مهدویت می‌پردازد. فصل ششم را به تخریب و نقد حدیث «لا مهدی إلا عیسی بن مریم» اختصاص داده است.

وی احادیث مربوط به مهدی را نادرست و سست معرفی می‌کند.

۸. الامام المهدی حقيقة تاريخية أم فرضية فلسفية، احمد الکاتب، بیروت: الدار العربية للعلوم، پنجم، ۱۴۲۸ ق / ۲۰۰۷ م، ۲۴۴ ص.

احمد الکاتب، نویسنده‌ای عراقی (از خاندانی شیعی) است که دیدگاه‌های انتقادی تندی در مسئله امامت دارد. وی با نوشتن کتاب نظور الفكر السياسي الشيعي من الشوری إلى ولاية الفقيه در سال ۱۹۹۷ م به این میدان گام نهاد. این کتاب، سه جزء دارد: نظرية الإمامة الإلهية لأهل البيت، الإمام المهدی حقيقة تاريخية أم فرضية فلسفية، تطوّر الفكر السياسي الشيعي في عصر الغيبة.

این کتاب، خلاصه‌ای است از کتاب نظور الفكر السياسي الشيعي، بدین صورت که نویسنده، جزء اول و سوم را تلخیص کرده و جزء دوم را کامل در این اثر آورده است.

احمد الکاتب در این اثر، نخست ادله وجود امام مهدی را از دیدگاه شیعه در یک فصل آورده و سپس در فصل دوم، به مناقشه و نقد آنها پرداخته و فصل سوم را به چگونگی پیدایش نظریه مهدویت در شیعه اختصاص داده است.

کتاب، بجز ایرادهای روشی و تناقض‌هایی که در خود دارد، به نظر می‌رسد که بیشتر تحت تأثیر شرایط اجتماعی - سیاسی شیعه در دوران معاصر شکل گرفته است.

بر این کتاب، نقدهایی هم نوشته شده که مشخصه یکی از آنها چنین است:

الرد علی شبهات احمد الکاتب حول إمامة أهل بيت و وجود المهدی المنتظر، السید سامی البدری، ۱۴۲۱ ق.

این کتاب در چهار جزء منتشر شده و ردی است بر کتاب تطوّر الفکر السیاسی الشیعی. در اجزای سه گانه اول به نقد دیدگاه‌های احمد کاتب در مباحث کلی شیعه پرداخته است و جزء چهارم را به پاسخگویی نسبت به شبهات مهدویت اختصاص داده است.

۹. افعال المهدی الشیعیة فیما زعمته عنه الشیعة، ابوانس مجدی محمود المکی، قاهره: مکتبه دار السلام الحدیثیة، ۱۴۳۲ ق / ۲۰۱۱ م، ۱۵۹ ص.

نویسنده در این اثر، ضمن تأکید بر این که مهدویت جزء اعتقاد همه مسلمانان است، موارد اختلاف شیعه و اهل سنت را برشمرده است که عبارت‌اند از: نام، حیات، نسب، چگونگی و روش حکومت.

وی کشتارهای بسیاری را که در برخی روایت‌های شیعه آمده‌اند، مورد نقد قرار داده است. البته باید گفت که روایت‌های شیعه درباره چگونگی حاکمیت امام زمان، دو گونه است: در برخی از آنها مطالب یاد شده آمده؛ ولیکن در بسیاری دیگر مضامین مخالف آن گزارش شده است و محققان شیعی نیز در جمع میان این دو دسته روایت، دیدگاه واحدی ندارند.

۱۰. منی یشرق نورک أیها المنتظر؟!، عثمان محمد الخمیس، مدینه، ۱۴۲۹ ق.

این کتاب، در نقد «مهدویت شخصی» از منظر حدیثی و تاریخی نگاشته شده و از بحث نام و نسب و تولّد و نام مادر و قابله امام مهدی (عج) و کسانی که او را دیده‌اند، آغاز می‌کند و سپس به بحث عمر مهدی (عج) و نحوه بهره‌گیری جهانیان از ایشان در عصر غیبت و نواب عام و خاص و... می‌پردازد. این کتاب، با عنوان عجیب‌ترین دروغ تاریخ توسط اسحاق دبیری به فارسی ترجمه شده و نقدهای بسیاری را نیز برانگیخته است، از جمله: امام مهدی (عج) حقیقتی ماندگار، از مجتبی ترابی و عجیب‌ترین حقیقت تاریخ، از مهدی یوسفیان و مهدی (عج) مهم‌ترین حقیقت تاریخ، از مجتبی گودرزی.

۱۱. بازخوانی تاریخ تشیع امامیه: غیبت و مهدویت، عبدالعزیز عبدالحسین ساشادینا، ترجمه و نقد: محمودرضا افتخارزاده، تهران: روزگار، ۱۳۹۰ش، ویرایش دوم.

تنها چاپ نسخه انگلیسی این کتاب، در سال ۱۹۸۰م، توسط انتشارات دانشگاه ایالتی نیویورک انجام شده است. مؤلف، با آن که به مهدی شخصی امامیه (امام محمد بن الحسن العسکری علیه السلام) اعتقاد دارد، به نقد تاریخی روایات مرتبط با اوصاف مهدی و علائم خروج و ظهورش می‌پردازد و به این جمع‌بندی می‌رسد که مهدی امامیه، «خاص» است و با موعدهای ادیان دیگر و دیگر فرقه‌ها (کیسانیه، زیدیه، اسماعیلیه و بنی عباس) یکی نیست و بسیاری از روایات مربوط به توصیف شخص و شخصیت و دولت او، ریشه در اسرائیلیات یا تمایلات فرقه‌ها برای زمینه‌سازی مهدی خودشان دارد.

مؤلف، در کتاب دیگرش که در ۱۹۹۶م، در آکسفورد منتشر کرده است (ترجمه کتاب دادگستر جهان ابراهیم امینی)، در مقدمه‌ای تفصیلی، به تبیین بهتری از نتایج تحقیق پیشین نیز دست زده است و می‌گوید: مهدویت شیعی، ریشه در هیچ دین یا فرهنگ دیگری ندارد. به علاوه، دو مبحث «عدالت» و «امامت» قرآن، بدون باور «دادگستر نهایی جهان»، ناتمام خواهد بود.

۲-۳. تدوین پایان نامه‌های دانشگاهی

در سال‌های اخیر در مراکز دانشگاهی مرتبط با حوزه‌های دین در ایران، یکی از موضوعاتی که دغدغه خاطر دانشجویان قرار گرفته، مسئله مهدویت بوده است^۱ و

۱. گفتنی است اندکی پیش از انقلاب اسلامی ایران در ۱۳۵۷ش (۱۹۷۹م)، گرایش به مساحت: آینده جهان. پایان تاریخ، آخرین انسان، آبر انسان، انسان کامل و منجی موعود، تحت تأثیر هزاره‌گرایان یهودی و مسیحی و مسیحیان صهیونیست (انجیلیست‌ها) و محافظه‌کاران جدید (نتوکان‌ها) و عرفای یهودی طریقت قتالا، و...

در این زمینه، پایان‌نامه‌هایی تدوین شده است که به معرفی برخی از آنها می‌پردازیم:

۱. مسئله غیبت امام عصر در قرآن و حدیث، مهدی غلامعلی، کارشناسی ارشد، دانشکده حدیث، اردیبهشت ۱۳۸۸.
۲. بررسی محتوایی ادعیه امام مهدی، مریم یارمحمدی، کارشناسی ارشد، دانشکده اصول دین، ۸۹-۱۳۸۸.
۳. نقد و بررسی تطبیقی روایات علانم الظهور در منابع فریقین، محمد حسن شاطری، کارشناسی ارشد، دانشکده اصول دین.
۴. علانم ظهور، مرتضی کیانپور، سطح ۳ حوزه علمیه قم.
۵. اعتقاد به مهدویت و تأثیرگذاری در عرصه تعلیم و تربیت، نجمه نجم، کارشناسی ارشد، دانشکده اصول دین.
۶. تأثیر اعتقاد به مهدویت در اصلاح فرد، سیمین صمیمی، کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات.
۷. پژوهش در زیارت ناحیه، مرتضی خوش‌نصیب، سطح ۳ حوزه علمیه^۱.
۸. نقد و بررسی تاریخی تدوین و نشر احادیث مهدویت با تأکید بر غیبت نعمانی، علیرضا مختاری، دکتری، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۸۶.
۹. مهدی موعود در قرآن و احادیث، شهرباز فرخی‌نژاد ناصری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، ۱۳۷۵.

۱. در اروپا، امریکا و کانادا شدت گرفته بود و نگارش مقالات و کتاب‌ها و پایان‌نامه‌های فراوان و ساخت مستندهای رادیویی و تلویزیونی بسیاری را در جهان غرب به همراه داشت. تا جایی که در طول یک دهه، به یک موج پژوهشی تبدیل گردید و پیروان آیین‌های شرقی (هندو، بودا و...) نیز به آن پیوستند (در باره این فضای علمی-رسانه‌ای، زک: بازخوانی شیخ امامیه: غیبت و مهدویت: ص ۱۹-۲۰).

۱. یادآوری می‌شود که این روایت‌ها در این دانش‌نامه، نقادی شده‌اند.

۱۰. بررسی توقیعات امام زمان. محمد شیباسی، دانشگاه رازی کرمانشاه، ۱۳۸۲.
 ۱۱. بررسی تطبیقی روایات تفسیری فریقین در باره امام مهدی، محمدهادی قهاری کرمانی، دانشکده اصول دین قم، ۱۳۸۲.
 ۱۲. امام مهدی در روایات تفسیری، شاه گل حسین سجادی، جامعه المصطفی، ۱۳۸۲.
 ۱۳. بررسی تطبیقی مهدویت در روایات فریقین، مهدی اکبرنژاد، مرکز تربیت مدرس قم، ۱۳۸۴.
 ۱۴. معرفی و بررسی تطبیقی احادیث مهدویت، خدیجه خورگامی.
 ۱۵. مهدویت در کتاب و سنت از دیدگاه امامیه و اهل سنت، غلامحسین تاجری نسب.
 ۱۶. تحلیل و بررسی روایات نحوه حاکمیت امام زمان، صدیقه سبزواری، دانشکده اصول دین، ۱۳۸۹.
 ۱۷. سیمای حضرت مهدی در آیات و احادیث و نظم فارسی، حسن خانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ۱۳۷۷.
 ۱۸. بررسی نقش مردم در غیبت و ظهور امام زمان، زهره رجب‌زاده، دانشکده اصول دین، ۱۳۸۹.
 ۱۹. سیمای امام عصر در اهم تفاسیر مأثور، مانده اعتماد.
 ۲۰. سیمای منجی در قرآن و روایات، کریم رجاءوند، دانشگاه تبریز، ۱۳۸۷.
 ۲۱. توقیعات حضرت ولی عصر و بررسی مباحث اعتقادی در آنها، دانشکده اصول دین، ۱۳۸۸ - ۱۳۸۷.
- پایان‌نامه‌های مهدوی نیز به سهم خود می‌توانند موضوع مستقلی برای یک کتاب‌شناسی قرار بگیرند؛ زیرا با مراجعه به مراکز که آرشیو پایان‌نامه دارند با حجم انبوهی از پایان‌نامه‌های مهدوی، روبه‌رو هستیم.

۲-۴. انتشار مجلات موضوعی - تخصصی

انتشار نشریات در بیش از یک قرن اخیر، تحوّل در سبک نگارش و عبور از کتاب و رساله به مقاله و گزارش و خبر را موجب شده است. به علاوه، در دهه‌های اخیر، انتشار مجلات تخصصی، شیوع فراوان یافته که مهدویت نیز از این عرصه بیرون نمانده است. در ادامه، به تعدادی از نشریاتی که موضوع آنها اختصاصاً مهدویت است و در حوزه زبان فارسی تولید می‌شوند، اشاره می‌شود:

۱. موعود

ماهنامه فرهنگی، اجتماعی و اعتقادی

صاحب امتیاز، مدیر مسئول و سردبیر: اسماعیل شفیعی سروستانی

شماره اول: فروردین و اردیبهشت ۱۳۷۶

از این مجله تا آبان ۱۳۹۲، ۱۵۳ شماره در هجده سال منتشر شده است.

این مجله چنان که عنوانش نشان می‌دهد، عمومی است و حاوی مقالات

عمومی، معرفی کتاب، شعر و گفتگوست.

۲. انتظار موعود

فصلنامه علمی - تخصصی ویژه امام مهدی (عج)

صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود

مدیر مسئول: حجة الإسلام قرائتی؛ سردبیر: دکتر روح الله شاکری

شماره اول: پاییز ۱۳۸۰ / شعبان ۱۴۲۲

از این مجله، تا پاییز ۱۳۹۲ ش، ۳۸ شماره منتشر شده است و حاوی مقالات

پژوهشی و علمی از صاحب‌نظران حوزوی و دانشگاهی است.

۳. مشرق موعود

فصلنامه علمی - پژوهشی مهدویت

صاحب امتیاز: مؤسسه آینده روشن (پژوهشکده مهدویت)

مدیر مسئول و سردبیر: سید مسعود پور سید آقایی

شماره اول: تابستان ۱۳۸۵

از این مجله تا پاییز ۱۳۹۲، ۲۷ شماره به چاپ رسیده است.

این مجله از تاریخ ۱۳۸۸/۹/۱ از کمیسیون نشریات وزارت علوم تحقیقات و

فناوری درجه علمی - پژوهشی دریافت کرده است.

۴. پژوهش‌های مهدوی

صاحب امتیاز: مؤسسه آینده روشن

مدیر مسئول: سید مسعود پور سید آقایی

سردبیر: نصرت الله آیتی

شماره اول، تابستان ۱۳۹۰

از این مجله تا تابستان ۱۳۹۲ ش: پنج شماره به چاپ رسیده است.

۵. سبیده سحر، مجله الکترونیک در موضوع امام عصر علیه السلام

هجده شماره منتشر شده است

۶. خورشید مکه (ماه‌نامه، صاحب امتیاز: علیرضا نعمتی)

۷. امان (ماه‌نامه اطلاع‌رسانی مهدوی).

۸. ملیکا (ماه‌نامه مهدوی ویژه کودکان)

۹. موعود جوان (صاحب امتیاز: اسماعیل شفیع سرستانی).

۱۰. انتظار نوجوان (صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود).

۲-۵. تدوین فرهنگ‌نامه‌ها و دانش‌نامه‌ها

۱. معجم احادیث الإمام المهدی، زیر نظر: محمدجواد مَهری، قم: بنیاد معارف

اسلامی.

۲. معجم احادیث الإمام المهدی، ۸ جلد، علی کورانی.

این کتاب نخست در سال ۱۳۶۹ ش / ۱۴۱۱ در پنج جلد منتشر شد و حاوی ۱۹۴۱ حدیث بود که در سه محور احادیث النبوی: دو جلد (۵۶۰ - ۱) احادیث الأئمة: دو جلد (۱۴۳۶ - ۵۶۱): الآیات المفسرة: یک جلد (۱۹۴۱ - ۱۴۳۷).

در سال ۱۴۲۷ ق / ۲۰۰۶ م برای این معجم، راهنمای موضوعی با عنوان المعجم الموضوعی لأحادیث الإمام المهدي توسط جناب آقای کورانی منتشر شد.

چاپ بعدی معجم در سال ۱۴۲۸ ق در هشت جلد و با ۱۸۶۱ حدیث منتشر شد. در این چاپ، جلد هشتم به فهرس اختصاص یافته است.
۳. منتخب الأثر، آیه الله لطف الله صافی، ۳ جلد.

۴. موسوعة الإمام المهدي، مهدی فقیه ایمانی. جلد اول حاوی نوزده رساله از کتب اهل سنت، با همین عنوان و ادامه مجلدات با عنوان «الإمام المهدي عند اهل السنة»، دو جلد.^۱

۵. موسوعة الإمام المنتظر، سید محمدعلی ابطحی، ده جلد، چاپ نشده.^۲

۶. دایرة المعارف حضرت مهدی، هفت جلد، محمدباقر شریعت.^۳

۶. العبقری الحسان فی احوال مولانا صاحب الزمان، شیخ علی اکبر نهاوندی، نُه جلد، قم: مسجد جمکران، ۱۳۸۶.

۷. الموسوعة الشعرية المهدوية، عبد القادر علی ابو المکارم، ده جلد، بیروت: دار العلوم، ۱۴۳۱ ق / ۲۰۱۰ م.

در این کتاب، اشعار عربی مربوط به مهدویت گردآوری شده است.

۸. موسوعة الإمام المهدي، سید محمد صدر، چهار جلد، چاپ دوم ۱۴۲۷ ق / ۲۰۰۶ م.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۱ ص ۱۱۵.

۲. همان: ج ۲ ص ۷۲۸-۷۲۹.

۳. همان: ص ۳۲۷.

۹. موسوعة الإمام المهدي المنتظر، محمد صدر، مراجعه و تدقیق: هادی نجفی، هجده جلد.

۱۰. معجم مهدویت در روایات تفسیری، مرتضیٰ عبدی حائری، ۳ جلد، ۱۳۹۰، اندیشه ظهور.

۱۱. الأحادیث الواردة فی المهدي فی میزان الجرح و التعديل، عبدالعظیم عبدالعظیم بستوی، ۲ جلد، المكتبة المکیة - دار ابن حزم ۱۴۲۰ ق / ۱۹۹۹ م.

ج ۱: المهدي المنتظر فی ضوء الأحادیث و الآثار الصحيحة؛ ج ۲: الموسوعة فی أحادیث المهدي الضعیفة و الموضوعة.

در جلد اول، ۴۶ حدیث و در جلد دوم، ۲۹۲ حدیث آورده است. در ذیل هر حدیث، تخریج و رجال حدیث و مباحث دیگر را آورده است.

۱۲. الإمام المهدي فی بحار الأنوار، ۲ جلد، یاسر صالحی، بیروت: الاعلمی، ۱۴۳۰ ق / ۲۰۰۹ م.

۱۳. الإمام المهدي فی مصادر علماء الشيعة، ۳ جلد، مرکز الدراسات التخصصیه فی الامام المهدي، بیروت: الاعلمی، ۱۴۳۳ ق / ۲۰۱۱ م.

۱۴. موسوعة المصطفى و العترة، ج ۱۶ و ۱۷ (الامام المهدي)، حسین شاکری، قم: الهادی، ۱۴۲۱ ق.

۱۵. موسوعة الامام المهدي، الرؤية القرآنية للقضية المهدوية، زبیر نضر: ابو الفضل اسلامی، قم: نشر الفقاهه، ۱۴۲۵ ق. جلد اول کتاب منتشر شده است.

۱۶. موسوعة بقية الله الأعظم الإمام المهدي، جعفر حسین عتریسی، سه جلد، بیروت: دار الهادی، ۱۴۷۲ ق / ۲۰۰۶ م.

۲-۶. مطالعات خاورشناسان

یکی از اتفاقات دوران معاصر در حوزه مهدویت، مطالعات و مکتوبات خاورشناسان است. آنان با هر انگیزه‌ای، این مسئله را بررسی کرده‌اند و از نگاه

خود به تحلیل آن پرداخته‌اند.

می‌توان مطالعات خاورشناسی در حوزه مهدویت را از اواخر قرن نوزده میلادی برشمرد.

خاورشناسانی که به این مسئله پرداخته‌اند، عبارت‌اند از^۱: ژوزف گوبینو (۱۸۱۶ - ۱۸۸۲ م)، جیمز دارمستتر (۱۸۴۹ - ۱۸۹۴ م)، هنری لامنس (۱۸۶۲ - ۱۹۳۷ م)، فان فلوتن (۱۸۶۶ - ۱۹۰۳ م)، گلدزیهر (۱۸۵۰ - ۱۹۲۱ م)، ادوارد براون (۱۸۶۳ - ۱۹۲۶ م)، مارگولیوٹ (۱۸۵۸ - ۱۹۴۰ م)، میلتون گیب (۱۸۹۵ - ۱۹۷۵ م)، هانری کربن (۱۹۰۳ - ۱۹۷۸ م)، آنه ماری شیمل (۱۹۳۲ - ۲۰۰۲ م)، ویلیام موننگمری وات (۱۹۰۹ - ۲۰۰۶ م)، تیتوس بوزکهارت (۱۹۰۸ - ۱۹۸۴ م)، توشیهیکو ایزوتسو (۱۹۱۴ - ۱۹۹۳ م)، آن لمبتون (۱۹۱۲ - ۲۰۰۸ م) و برنارد لوئیس (متولد ۱۹۱۶ م).

آثار خاورشناسان

۱. مهدی از صدر اسلام تا قرن سیزدهم، جیمز دارمستتر، ترجمه: محسن جهانسوز، تهران: کتاب‌فروشی ادب، ۱۳۱۷ ش.
۲. السیطرة العربية و التشیع و المعتقدات المهدیة فی ظل خلافة بنی امیة، فان فلوتن، مترجم: ابراهیم بیضون، بیروت.
۳. العقیدة و الشریعة فی الإسلام، ایگناتس گلدزیهر، بخشی از کتاب به مهدویت اختصاص دارد.^۲
۴. مقاله «مهدی» در دایرة‌المعارف دین و اخلاق، مارگولیوٹ.
۵. ترجمه کمال الدین به زبان آلمانی، اوجست مولر.

۱. جهت آگاهی بیشتر در این زمینه، رک: شرق‌شناسی و مهدویت، سید رضی موسوی، دفتر اول، بیروت: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی، ۱۳۸۹ ش؛ التشیع و الاستشراق، عبدالجبار ناجی، بیروت: دار المحجة البيضاء، ۲۰۱۱ م (ص ۲۰۳-۲۴۵).

۲. این کتاب با عنوان درس‌هایی در باره اسلام، توسط علینقی منزوی به فارسی ترجمه شده است.

وی مقدمه‌ای با عنوان «المهدیة فی الاسلام» بر این کتاب نوشته است.^۱

۶. مدخل‌های «مهدی» و «غیبت» و «قائم» و «ظهور» در دائرة المعارف اسلام، چاپ لیدن هلند (ویرایش دوم / نسخه چاپی و نسخه الکترونیک).

گفتنی است که امروزه تقریباً در تمامی فرهنگ‌نامه‌ها و دائرة المعارف‌های موضوعی تدوین شده در غرب که به مذهب یا اسلام می‌پردازند، به موضوع مهدویت و مهدی و موعود اسلام و امام غایب شیعه، توجه شده است، که از این میان می‌توان به دائرة المعارف مذهب (زیر نظر میرچا الیاده) و دائرة المعارف اسلام معاصر (زیر نظر جان اسپوزیتور) و فرهنگ دین (مذهب) آکسفورد اشاره کرد.

فهرست

۳۰۵	فهرست آیات
۳۲۷	فهرست اعلام
۴۲۵	فهرست جمعیت ها و قبیله ها
۴۴۶	فهرست مکان ها
۴۶۴	فهرست اشعار
۴۷۱	فهرست زمان ها
۴۷۶	فهرست غریب الحدیث
۴۸۴	فهرست ادیان ، فرقه ها و مذاهب
۴۸۷	فهرست منابع و مأخذ
۵۴۵	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات

(١) فهرست آیات

الفاتحة

شماره آیه	جلد و صفحه	آیه
٥	٦٧، ٦١ / ٣	﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾

البقرة

٣	٤٠٨ / ٥	﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾
٥٦	٢٣ / ٨	﴿ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُشْكُرُونَ...﴾
٦٠	٣٧٢ / ١	﴿فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا﴾
٧٣	٢٣ / ٨	﴿فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُخَيِّبُ اللَّهُ النَّارِثِينَ...﴾
١١٥	١٩٢ / ٩	﴿فَأَنبَتْنَا تُولُوًّا فَكُنْتُمْ وَجْهَ اللَّهِ﴾
١٢٨	٢٦٤ / ٩	﴿رَبِّنَا وَأَجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً...﴾
١٣٣	٢٦٤ / ٩	﴿أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ النَّوْثُ...﴾
١٣٦	٢٦٤ / ٩	﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ الْبَيِّنَاتِ...﴾
١٤٨	٣٧٢ / ٧، ١١١، ٩٨ / ٢	﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا﴾
	٢٨٦، ٢٨٢ / ٨ - ٣٧٦	
	٣٧٤، ٣٣٤، ٢٩٨، ٢٩٦	
	٣٨٤، ٣٨٢، ٣٧٨، ٣٧٦	
	٢٧٥، ٢١٨، ٢٨ / ٩	
١٥٥	٣٩٤، ٢٤٨، ٢٦٦ / ٧	﴿وَلَتَبْلُوكُمْ بِمِثْلِ وَاخْوَابِ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ...﴾

٣٩٠/١	١٥٧	﴿أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ...﴾
٧٢/٩ : ١٠٥/٢	١٩٣	﴿وَقَبَلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِئْتَةً وَيَكُونَ آلِدِينٍ لِلَّهِ...﴾
٤٨١ : ٣٠٨ : ١١٢		
٢٥٩/١	٢١٣	﴿فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُنْشَرِّينَ وَمُنْذِرِينَ﴾
٣٧٨/٥	٢١٤	﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ...﴾
٢٥٢/٧	٢٢٢	﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ النَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾
٤٢/٨	٢٤٣	﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِن دِيَارِهِمْ...﴾
٢٧٠/٩	٢٥٤	﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ...﴾
٤١/٨	٢٥٩	﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا...﴾
٢٥/٨	٢٦٠	﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ...﴾

آل عمران

٢٤٤/٧	٧	﴿وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّهِ إِلَّا الْإِلَهُ وَالرَّسُوحُونَ فِي الْعِلْمِ﴾
٢٤٤/٢	١٨	﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْعَلَّامُ...﴾
٢٤٤/٢ : ٢٤٤/٩ : ٢٤٢	١٩	﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾
٣٠٠ : ٢٨٧ : ٢٤٢		
١١٢/٩	٢٤	﴿اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى الْمَلِكِ تَوَلَّى الْمُلْكَ مِنْ تَشَاء...﴾
٤١٢/٩	٣١	﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾
٤٢/٩ : ٣٧٢/٧	٣٣	﴿إِنَّ اللَّهَ أَصْطَفَىٰ بَنِيَّ إِسْرَائِيلَ وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ...﴾
١٣٧٢/٧ : ٢٤٤/١	٣٤	﴿ذَرِيَّةً بَعْضُهَا مِن بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾
٤٢/٩		
٢٠٨/٢	٤٤	﴿وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ﴾
٢٤٤/٩	٥٢	﴿مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْخَوَارِجُونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ...﴾
٢٨٠/٩	٥٥	﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قُمْ وَرَافِعُكَ إِلَى السَّمَاءِ...﴾
٣٠٧/٩	٤١	﴿فَمَنْ حَاخَكَ فِيهِ مِن بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا...﴾
٢٧٤/٩	٤٤	﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا...﴾

٤٤، ٤٦، ١٨، ١٤ / ٨	٨١	﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْنَاكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ...﴾
١٣٥٤ / ٧، ١٥٢٢ / ٣	٨٣	﴿أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ...﴾
٢٩٨، ٢٤٤، ٧٤ / ٩		
٣٩٠، ٣٤٤		
٣٠٠، ٢٨٨، ٢٤٢ / ٩	٨٥	﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الَّذِي اسْلَمَ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ...﴾
١٢٨ / ٤	٩٤	﴿أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ﴾
١٢٨ / ٤	٩٧	﴿فِيهِ ءَايَاتٌ بَيِّنَاتٌ لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾
٣٣ / ٤	١٠٤	﴿وَلَتَكْفُرَنَّ كَثِيرَةٌ مِمَّنْ ذُكِّرُوا بِهِمْ وَلَيَرْجِعُنَّ إِلَى الْخَلْقِ وَيَأْتُرُونَ بِالْمُغْرِبِ...﴾
٢٤ / ٤	١١٠	﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ...﴾
٢٢٢ / ٩	١٢٠	﴿وَتِلْكَ ءَالِيَامُ نَدَاوَلَهَا بَيْنَ النَّاسِ﴾
٢٠٤ / ٥، ١٥٠ / ٣	١٢٦	﴿وَلِيُمَحِّصَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَيَمْحَقَ الْكٰفِرِينَ﴾
٢٢ / ٨، ٢٩ / ٢	١٤٢	﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ...﴾
٢٨ / ٨	١٥٧	﴿وَلَيَنْ قُولُنَّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مُتَمِّمٌ...﴾
٤٢، ٤٩، ٢٢ / ٨	١٥٨	﴿وَلَيَنْقُلَنَّ اللَّهُ سُلُوكَكُمْ إِلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ﴾
١٩٤ / ٧	١٧٩	﴿مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ...﴾
٢٢ / ٨	١٨٥	﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾

النساء

٣٧٠، ١٢٤ / ٧	٤٧	﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ أُرْتُوا أَنْتَكُنَّ ءَامِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا...﴾
١١٨ / ٢، ٢٤٤ / ١	٥٩	﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامِنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ...﴾
١٤٢ / ٤، ٢٠٤ / ٣		
٣٦٤ / ٥، ١٤٤		
٣٥٥ / ٤	٤٤	﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ...﴾
٣٤ / ٤	٧٢	﴿فَلْيُحَارَبْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ آخِرَةَ الدُّنْيَا...﴾
٣٤ / ٤	٧٥	﴿وَمَا لَكُمْ لِاتِّقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ﴾
٣٤ / ٤	٧٦	﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا يُحَارَبُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾

١١٢/٩	٧٧	﴿كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ...﴾
٦/٢	٨٠	﴿مَنْ يَطْعِ الرُّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ قَوْلَى...﴾
٢٧٥/٩	٩٠	﴿إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمِ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِثَاقٌ...﴾
١٢/٢	١٠٠	﴿وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُتَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ...﴾
٢٥٦/٧	١٣٠	﴿يَعْرِ اللَّهَ كُلًّا مِمَّنْ سَمِعَتْهُ﴾
١٣٥.١٨/٣	١٥٧	﴿وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَكَانُوا شَكِيَّةً لَهُمْ...﴾
٢٩٠.٢٢.١١/٩	١٥٩	﴿وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ﴾

المائدة

٢٧٤/١	١٢	﴿وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ...﴾
٢٧٨/٩:٢٥٠/٨	١٢	﴿وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَحْرَبُ أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ...﴾
٢٧٩		
٢٥٦/٦	٢٥	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ...﴾
٣٠٢.٣٠١.٢٧١/٩	٢٨	﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ...﴾
٢٧٦ /٨ : ١١٣ /٢	٥٢	﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْ يَزَادَ مِنْكُمْ غَيْرِ...﴾
٢٧٨ /٩ : ٢٤٣ /٩		
٤٤٤		
٢٧٩/٩:١٨٧/٨	٦٤	﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُوبَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ...﴾
٣٤٦/١	٦٧	﴿وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ...﴾
٤٣٠ /٤ : ٢٠٦ /٣	١٠٦	﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِطُوا عَنْ شَيْءٍ...﴾
٢٩٨/٥	١٠٥	﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا تَعْضُرُوهُمُ...﴾
٦٣/٨	١١٠	﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ادْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ...﴾

الأنعام

٦٢/٧	٢	﴿ثُمَّ قَضَى أَجْلاً وَأَجَلٌ مُتَّسِلٌ عِنْدَهُ﴾
٦٩/٨	٢٨	﴿وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ...﴾

۲۷۰ / ۹	۳۵	﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعْتُهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ...﴾
۶ / ۹	۳۷	﴿إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يُزِيلَ آيَةَ﴾
۲۷۱ / ۹	۱۰۷	﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَإِنَّمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا...﴾
۸ / ۲	۱۲۲	﴿وَأَوْخِنَ كَانَ مِثْلًا فَأَحْبَبْتَنِي وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا...﴾
۳۷۰ / ۶ : ۳۴۲ / ۵	۱۵۸	﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا...﴾
۳۴۶ : ۲۷۸ / ۷ : ۳۸۲		
۲۷۸ : ۲۱۴ : ۷۰ / ۸		

الأعراف

۳۷۶ / ۵	۷۱	﴿فَاسْتَنْظِرُوا إِلَىٰ مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ﴾
۴۶۹ : ۴۲۰ : ۳۸۰ / ۹	۹۶	﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَانَسُوا وَأَنْتَقُوا لَفَخْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ...﴾
۳۲۶ / ۶	۱۱۷	﴿فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ﴾
۳۲۶ / ۶	۱۲۱	﴿قَالُوا ءَأَمْنَا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾
۳۲۶ / ۶	۱۲۲	﴿رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ﴾
۱۵۴ : ۱۵۲ / ۳	۱۲۸	﴿قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ...﴾
۳۷۶ / ۸ : ۱۲۴		
۳۵۲ : ۳۴۸ / ۹		
۱۵۴ : ۱۴۲ / ۸	۱۴۳	﴿وَوَعَدْنَا مُوسَىٰ ظَهْرَيْنَ لَيْلَةَ...﴾
۳۰ / ۷	۱۵۷	﴿الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ...﴾
۶ / ۹ : ۲۳۴ / ۸	۱۵۹	﴿وَمَنْ قَوْمَ مُوسَىٰ أُمَّةٌ يَهْتَدُونَ بِالْحَقِّ وَيَسْأَلُونَ﴾
۲۸۲ / ۹	۱۶۶	﴿فَلَمَّا عَتَا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً...﴾
۲۸۱ / ۹	۱۶۷	﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لِيُبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ...﴾
۲۸۲ / ۹	۱۶۸	﴿وَوَقَطْنَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ أُصْحَابًا مِنْهُمْ الضَّالُّونَ...﴾
۱۸ / ۸	۱۷۲	﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾
۹۰ : ۸۴ / ۸ : ۱۳۸ / ۷	۱۸۷	﴿يَسْتَفْتُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مَرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا...﴾

الأنفال

٢٣٨ / ٨	٥	﴿كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ﴾
٢٨ / ٩		
٢٢١ / ٣، ٢٤٤ / ١	٣٣	﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ﴾
٨٨، ٨٤ / ٩، ١٠٠ / ٢	٣٩	﴿وَسَبَّوْهُمُ حَتَّى لَا تَكُونَ فِئْتَةً وَيَكُونَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُ...﴾
٢٤٢، ٢٤٠، ١١٠، ١٠٩		
٢٩٩، ٢٢٠، ٢٣٩		
٢٢٤ / ٢	٤٢	﴿يَلْبِغْسَى اللَّهُ أَنْفًا كَانَ مَفْعُولًا﴾

التوبة

٢٧٧ / ٩	٤	﴿إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا...﴾
٢٧٤ / ٩	٥	﴿فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرْمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ...﴾
١١٢ / ٩	١١	﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزُّكَاةَ...﴾
١٦٠ / ٣	١٦	﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ﴾
٢٨٤ / ٩	٢٩	﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ زَلَّ بِالْيَوْمِ الْآخِرِ...﴾
٢٨٩ / ٩، ٢٣٢ / ١	٣٢	﴿يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَعْيُنِهِمْ...﴾
١٠٠٢، ٧٨، ٧٤، ٧٢ / ٢	٣٣	﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ...﴾
٢٤٠ / ٩		
٢٣٩، ٢٨٩، ٢٤٢		
٢٤١، ٢٥٤ / ٩	٣٤	﴿وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذُّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَتَّبِعُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ...﴾
٢٧٤ / ١	٣٤	﴿عِنْدَ اللَّهِ أَثَقَالٌ عَشْرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ...﴾
١١٣ / ٢	٥٢	﴿إِخْدَى الْحُسَيْنِيِّنَ...﴾
٢٢ / ٨	١١١	﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ...﴾
٤٤، ١٢، ١٠ / ٢	١٢٢	﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرْنَا مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ...﴾

يونس

٣٢٠ / ٥	٢٤	﴿حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا﴾
١١٠ / ٦		

١١٠ / ٣	٣٨	﴿مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾
٩١ / ٣ : ١٠٩ / ٧٤ / ٢	٤٨	﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾
٢٤٤ / ٩	٩٠	﴿حَتَّىٰ إِذَا أَذْرَكَهُ أَنْعَزَهُ قَالَ هَٰمَتَتْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ...﴾
٢٨٣ / ٩ : ١٧٤ / ٣	٩٩	﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مِنَ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا...﴾
٣٣٦ / ٥	١٠٢	﴿فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ﴾

هود

٤٨ / ٩	٨	﴿وَلَعَنَّا أُخْرُنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِلَىٰ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ﴾
١٨٤ / ٧ : ١٨٢ / ٤	١٨	﴿الْأَلْفَنَّةَ اللَّهُ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾
١٨٤		
٢٠ / ٣	٣٧	﴿وَأَصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا﴾
٨ / ٦	٧٢	﴿ءَأَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ﴾
٣٧٠ / ٨ : ١١١ / ٤	٨٠	﴿لَوْ أَن لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ ءَأْوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَابِيهٍ...﴾
٣٥٤ / ٧	٨٣	﴿وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ﴾
٣٢٨ : ٣٢٤ / ٢	٨٦	﴿بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾
١٩٧ / ٨ : ٣٩٠ / ٧		
٧٤ / ٩		
٣٧٤ : ٣٣٤ / ٥	٩٣	﴿وَأَرْقُبُوا إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ﴾
١٣٤ / ٨	١٠٣	﴿ذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ النَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ﴾
٢٧٢ / ٩	١١٨	﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ...﴾

يوسف

١٢ / ٣	٨٩	﴿مَلَّ عَلَيْهِمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ﴾
١٢ / ٣	٩٠	﴿قَالُوا أَمْ لَك لَأَنْتَ يُوسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَهَٰذَا أَخِي﴾
٩٨ / ٨	١١٠	﴿حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِّبُوا...﴾

الرعد

۲۰۸ / ۲۰۶ / ۲۰۴ / ۱	۷	﴿إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ وَلْيُكَلِّمْ قَوْمَ هَادٍ﴾
۲۰۲ / ۳ / ۲۵۶		
۳۴۶ / ۲۱۸ / ۷		
۱۸۸ / ۸ / ۱۷۶ / ۳	۱۱	﴿لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ...﴾
۹۴ / ۹		
۳۶۰ / ۷	۱۳	﴿وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ﴾
۴۰۲ / ۵	۲۹	﴿طُوبَىٰ لَهُمْ وَحَسَنُ مَا أَجَبَ﴾
۱۷۸ / ۸	۳۹	﴿يَتَخَوَّأُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ﴾

إبراهيم

۵۲ / ۲	۱۸	﴿كَرَّمَاهُ الشِّتَاءَ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ...﴾
۲۹۱ / ۶	۴۰	﴿زَبَّ اجْتَلَىٰ مَقِيمِ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي...﴾

الحجر

۳۱۹ / ۱	۹	﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ...﴾
۴۴۵ / ۹	۲۷	﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍ إِخْرَانًا...﴾
۲۷۶ / ۸ / ۱۱۲ / ۲	۷۵	﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّمَنْ يَعْتَرِفُ...﴾
۴۷۴ / ۳۹۰ / ۹		
۳۹۰ / ۹	۷۶	﴿وَإِنَّا لَبَسِيلٌ مُّتَمِّمٌ﴾

النحل

۲۲۶ / ۸ / ۴۶۸ / ۵	۱	﴿أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ﴾
۴۸ / ۹ / ۲۸۶		
۳۷۸ / ۱۴۲ / ۷	۴۵	﴿أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ...﴾
۳۷۸ / ۱۴۲ / ۷	۴۶	﴿أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقْلِبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ﴾

- ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً...﴾ ٩٣ ٢٧٢/٩
- ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ...﴾ ١٣٥ ٣٠٧/٩

الإسراء

- ﴿وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ...﴾ ٤ ١٤٠/١٢/٦
- ﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا...﴾ ٥ ١١٢/٦/١٢
- ﴿ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ...﴾ ٦ ١٩٠/٧/١٠٠
- ٢٢٠ ٣٤٨ ١٤١٠
- ٢٣٨/٨
- ﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ...﴾ ٧ ١١٣/٢
- ﴿وَأَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَنُوحًا وَآدَمَ مِنْ نَحْسِنَا...﴾ ٨ ١١٤/٧
- ﴿وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ...﴾ ١٣ ٨٢/٦/١٦/٣
- ﴿وَمَنْ قُتِلَ حَتَّى ظَلَمْنَا فَقَدْ جَاءْنَا بِإِذْنِنَا...﴾ ٢٣ ٢٠٢/٩
- ﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ...﴾ ٢٦ ١٥٩/٨/٣٨/٢
- ﴿وَإِذْ قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَجَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ...﴾ ٢٥ ١٣٦/٣
- ﴿يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِسْمِهِمْ...﴾ ٧١ ٢٦/٢
- ﴿وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى...﴾ ٧٢ ٣٢/٨
- ﴿وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَّقَ النَّبِيلُ لِئِنَّ النَّبِيلَ كَانَ زَهُوقًا...﴾ ٨١ ٢٥٠ ١٠٧ ٨٠/٢
- ٢٥٦
- ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ...﴾ ١١١ ٣٢٢/٦

الكهف

- ﴿ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَبِيًّا...﴾ ١٢ ٤٤/٨
- ﴿وَرَحِمْنَا نُوْحًا وَدَاوُدَ وَعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ...﴾ ٤٧ ٥٧/٨/٨

مریم

١٢	٢٠٨/٢	﴿وَأَتَيْنَاهُ الْكُتُبَ صَبِيًّا﴾
٣٧	١٧ / ٥٤ : ١٧٢٢	﴿فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا...﴾
	٣٧٤، ١٧٨	
٥٢	١٨/٨	﴿وَأَذْكَرٌ فِي الْكُتُبِ يُسْتَعْبَلُ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الرَّغْوِ...﴾
٧٥	١٠٩/٢	﴿حَتَّىٰ إِذَا زَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِيَّاكَ الْعَذَابَ وَإِنَّا السَّاعَةَ...﴾
٨٧	٤١٨/٥	﴿إِلَّا مَنْ أَخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا﴾

طه

٩٦	١٣٧/٣	﴿قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً...﴾
١٢٤	١٥٠/٤	﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْمُسُهُ...﴾
١٢٥	١٥٠/٤	﴿قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا﴾
١٢٦	١٥٠/٤	﴿قَالَ كَذَبْتَ أَتُنْتَدِئُ بِإِسْمِنَا فَتَسْبِيحُنَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى﴾

الأنبياء

١٢	٧٤/٩:٣٥٢، ١٣٢/٧	﴿فَلَمَّا أَحْسَبُوا أَنبَسْنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ﴾
١٣	٧٤/٩:٣٥٢، ١٣٢/٧	﴿لَا تَتْرَكُنَا وَارْجِعُوا إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ...﴾
١٤	٧٤/٩:١٣٢/٧	﴿قَالُوا يَا رَبَّنَا إِنَّا كُنَّا ضَالِّينَ﴾
١٥	٧٤/٩:٣٥٢، ١٣٢/٧	﴿فَمَا زِلْنَا بِذَلِكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَمِيبِينَ﴾
٩٥	٧٢، ٥٩، ٨/٨	﴿وَحَرَمٌ عَلَىٰ قُرَيْبٍ أَهْلُكَهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾
١٠٥	٨٦، ٨٤/٢، ١٦٦/١	﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ...﴾
	١١٧٦/٣، ١١٢، ١٠٢	
	١٢٤/٨، ٤٠/٤	

الحج

٣٩	١١٢، ١٠٩/٢	﴿أَيُّنَ لِلَّذِينَ يُضَلُّونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ...﴾
----	------------	---

﴿الَّذِينَ إِذَا أَنزَلْنَا لَهُمُ الْوَهْجَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْنَا نَسُوا الْحَدِيثَ الَّيَّانِينَ﴾

٢٦ / ٢ / ١٠٨ / ١١٤

٢٤٠ / ١٥٠ / ٢٢٠ / ٢٣٢

٧٨ / ٢٤٤ / ٩

﴿مَلَّةٌ أَيْبِكُمْ لِإِزْهِيمِهِمْ هُوَ سَفَاكُكُمْ الْمُسْلِمِينَ﴾

المؤمنون

١١ / ٢ / ٨٦

﴿الَّذِينَ يَرْتُونَ الْفُرْدُونَ﴾

١٠٠ / ٨ / ٦٩

﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ...﴾

النور

٢٥ / ١ / ٢٢٢

﴿نُورٌ عَلَىٰ نُورٍ﴾

٥٥ / ١ / ١٦٦ / ١٨١

﴿وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ...﴾

٢ / ٩٢ / ٩٤ / ٩٦ / ١٠٢

١١ / ٦ / ٢٢٠ / ١٦٦

٩ / ١٢٩ / ٢٥٨ / ٢٨٩

٦ / ٣٠٠ / ٣٢٠ / ٤٢٧

٥٥ / ٢ / ٩٦

﴿وَلِيَتَكَنَّ لَهُمْ دِينُهُمُ الَّذِي آرْتَضَىٰ لَهُمْ وَلِيُبَدِّلَنَّهُم...﴾

٥٥ / ١ / ١٨١

﴿وَلِيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا﴾

٥٥ / ٩ / ١٢٩

﴿يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُ بِي شَيْئًا...﴾

الفرقان

١١ / ١ / ٣٦٨

﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا﴾

٥٧ / ٦ / ١٢٨

﴿مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِن أَجْرٍ إِلَّا مِن شَاءِ أَن يَتَّخِذَ...﴾

الشعراء

١ / ٧ / ١٧٨

﴿طست﴾

٢ / ٧ / ١٧٨

﴿بِتِلْكَ ءَايَتِ الْكُتُبِ الْمُتَمِينِ﴾

١٦٢٨ / ٧ / ٥٤ / ١٦	٤	﴿إِنْ شَأْنُ نَزَلٍ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةٌ...﴾
١٦٩٨، ١٦٩٦، ١٧٨٨، ١٧٧٦		
٢٢٩٨، ٢٢١٨، ٢٢١٠		
٢٧٠، ٢٢٢٨ / ٩		
١٦٦٦ / ٣	٢١	﴿فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُمْ﴾
١٢٥٨ / ٧ / ٢٢٨٢ / ١	٢٢٧	﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا...﴾
١٣٨٨ / ٩ / ١٢٤٦، ٥٦ / ٢		

النمل

٧٦ / ٨	١٤	﴿وَ خَجَدُوا بِهَا وَ اسْتَقْبَلْتَهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَ عُتُوًّا...﴾
٢٦٤ / ٩	٢٨	﴿قَالَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ﴾
٢٦٤ / ٩	٢٤	﴿أَسَلَّمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾
١٣٢٨، ١٩٨، ١٩٦ / ٢	٦٢	﴿أَمْ مَنْ يُجِيبُ الْمُضْمَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْتُمُ السُّوءَ...﴾
٣٨٢، ٣٨٠ / ٨، ٧٦ / ٧		
٦٨، ٦٠ / ٩		
١٥٠ / ٢	٦٥	﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ...﴾
٢٤ / ٨، ١٨٢ / ٧	٨٢	﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً...﴾
١٨، ١٦ / ٨ / ٣٥٤ / ٧	٨٣	﴿وَيُرِيمُ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يَكْذِبُ بِآيَاتِنَا...﴾
٥٧، ٢٢		
٥٠ / ٢	٨٩	﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا...﴾
٥٢ / ٢	٩٠	﴿وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ...﴾

القصص

١٧٨ / ٧	١	﴿طس﴾
١٧٨ / ٧	٢	﴿تِلْكَ ءَايَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾
٨٨، ٨٦ / ٢ / ٨ / ١	٥	﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ...﴾
٢٢٤، ١٠٢، ٩٢، ٩٠		
١٤٠٢ / ٦ / ٢٥٢، ٢٣٤		
٢٤٠، ١٦ / ٨		

٢٢٤ / ٩٢ / ٩٠ / ٢٢	٦	﴿وَتُمْكِنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِي فِرْعَوْنَ وَهَمَانَ وَجُنُودَهُمَا...﴾
٢٣٤ / ٢٥٤ / ١٨ / ١٦		
٢٤٠		
٢٢٤ / ٢٢٤ / ٢٢	١٣	﴿فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ...﴾
٢٥٤ / ٢١٢ / ٢٠٤ / ١	٥١	﴿وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾
١٤ / ١٢ / ١٠ / ١٨	٨٥	﴿إِنَّ الْأَدَىٰ فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدِكَ إِلَىٰ عِقَابِ﴾

العنكبوت

١٢٨ / ٤ / ١٦٠ / ٢٣	١	﴿الْم﴾
٢٤٢ / ٧		
١٢٨ / ٤ / ١٦٠ / ٢٣	٢	﴿أَخْسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتَزَكَّرُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْقَهُونَ﴾
٢٤٢ / ٧		
٢٧٢ / ٩	٤٤	﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ...﴾
١٧٧ / ١	٤٤	﴿وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْخَيْرَاتُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ...﴾

الروم

٢٢٢ / ٢٣٠ / ١٦	٢١	﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ﴾
٢٤٥ / ٣٤٤ / ٩		

لقمان

١٩٤ / ٣ / ٣٠٠ / ٢٢	٢٠	﴿وَأَسْبِغْ عَلَيْكُمْ نِعْمَةَ ظَهْرَةَ وَبَابِلَةَ﴾
٣٥٨ / ٢١٤ / ٩		
٢١٤ / ٤	٢٤	﴿وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَآذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ...﴾

السجدة

٢٧٠ / ٩	١٣	﴿وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي...﴾
٢٥٤ / ٧	٢٧	﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ...﴾

٢٨	٣٥٦/٧	﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾
٢٩	٣٥٦/٧	﴿قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيْمَانُهُمْ...﴾
٣٠	٣٥٦/٧	﴿فَاعْرَضْ غَنَدَهُمْ وَأَنْتَظِرْ إِيْنَهُمْ مُتَنظِرُونَ﴾

الأحزاب

٧	١٨/٨	﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنكَ وَمَنْ نُوْحٍ﴾
٢٣	٤٦/٧	﴿فَمِئْتُهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾
٣٣	١/ ٢٩٤، ٢٩٥، ٣١٥	﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ...﴾
	١٨٤/٩، ١٢٨/٦	
٤٠	١٦٢/٩	﴿وَلِكُرْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ...﴾
٤٨	١١٢/٩	﴿وَوَدَّعَ أَدَاهُمْ...﴾
٥٣	٤٢٠/٦	﴿يَسْأَلُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَدْخُلُونَ بُيُوتَ النَّبِيِّ...﴾
٥٦	١٧٤/٦	﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ...﴾
٦١	٨٦/٩	﴿مُتَلَوِّينَ إِيْنَمَا يَنْقُرُوا أَجْدُوا وَقَتِلُوا تَقْتِيلًا﴾
٦٢	٨٦/٩	﴿سِنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسِنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾

سبأ

٦	١/ ١٧٣، ٢/ ٣٨	﴿وَيَذَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ...﴾
	٤٣٦/٩	
١٨	٤٣٢/٤	﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَىٰ الَّتِي بَرَكْنَا...﴾
٢٨	١٤/٨	﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾
٣٧	١٢٨/٦	﴿مَا سَأَلْتُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ﴾
٥١	٢/ ٩٨، ٧/ ٧٦، ١٠٢	﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ﴾
	١٠٨، ١١٢، ١٢٤، ١٣٠	
	١٥٤، ١٥٦، ١٧٨، ٣٥٠	
	٤٨/٩	

٦٨/٩، ١٣٠، ١٣٢/٧	٥٢	﴿وَقَالُوا آءَأَنبَأُ بِهِ وَأَنْتَى لَهُمُ الْقَنَاطُوسُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ﴾
٧٠/٩، ١٣٠/٧	٥٣	﴿وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ﴾
١٢٢/٧	٥٤	﴿وَجِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ...﴾

فاطر

٢٥٢، ٢٠٨، ٢٠٤/١	٢٤	﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾
١٤، ١٢/٢	٢٣	﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكُتُبَ الَّذِينَ أَصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا﴾

يس

١٣٥/٣	٩	﴿وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا...﴾
١١٢/٣	٣٠	﴿يَخْسَرُونَ عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ...﴾
٧٣/٨	٣١	﴿أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ...﴾
٣٤٢/٢	٥٢	﴿يَتَوَلَّوْنَا مِنْ بَعْدِنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ...﴾

الصافات

٣٩٩/٦	٧٨	﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾
٣٩٩/٦	٧٩	﴿سَلَّمَ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ﴾
٣٩٩/٦	٨٠	﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾
٣٩٩/٦	٨١	﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾
٣٩٩/٦	١٠٨	﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾
٣٩٩/٦	١٠٩	﴿سَلَّمَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ﴾
٣٩٩/٦	١١٠	﴿كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾
٣٩٩/٦	١١١	﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾
٣٩٩/٦	١١٩	﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ﴾
٣٩٩/٦	١٢٠	﴿سَلَّمَ عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ﴾
٣٩٩/٦	١٢١	﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾

٣٩٩/٦	١٢٢	﴿إِنَّمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾
٤٠٠/٦	١٢٣	﴿وَإِنَّ الْيَأْسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾
٤٠٠/٦	١٢٤	﴿إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلا تَتَّقُونَ﴾
٤٠٠/٦	١٢٥	﴿أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ﴾
٤٠٠/٦	١٢٦	﴿اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولِينَ﴾
٤٠٠/٦	١٢٧	﴿فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾
٤٠٠/٦	١٢٨	﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾
٤٠٠/٦	١٢٩	﴿وَ تَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾
٣٩٦، ٣٧٨، ٣٦٨/٦	١٣٠	﴿سَلَّمَ عَلَيَّ إِذْ يَأْسِيانِ﴾
٤٠٠		
٤٠٠/٦	١٣١	﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾
٤٠٠/٦	١٣٢	﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾

ص

٤٨٣/٩	٢٤	﴿يَسْأَلُونَكَ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ...﴾
٢٤٦/٩	٧٩	﴿رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾
٢٤٦/٩	٨٠	﴿قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ﴾
٢٤٦/٩	٨١	﴿إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ﴾

الزمر

٢٨٦/٨، ١٨٤/٢	٧٤	﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدُّهُ وَأَوْقَفَنَا الْأَرْضَ...﴾
--------------	----	--

غافر

٥٢، ٨/٨	١١	﴿قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا آتَيْنَاكَ آتَيْنَا...﴾
٥٤، ١٤/٨	٥١	﴿إِنَّا لَنُحْصِرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا...﴾

فصلت

٢٢٦/٦	١١	﴿أَتَيْنَا طَرِيقًا أَوْ كَرَّمًا فَأَلَانَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ﴾
-------	----	--

٢٠٨ / ١	٤٢	﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ...﴾
١٦٤ / ٩		
٢٠٢ / ٧	٥٣	﴿سَتَرِيهِمْ ؕ اٰتَيْنَا فِي الْاَقَايِ وَفِي اَنْفُسِهِمْ...﴾

الشورى

٢٧٢ / ٩	٨	﴿وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَهُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَلٰكِنْ يُدْخِلُ...﴾
١٢٨ / ٦	٢٣	﴿قُلْ لَا اَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى﴾
١١٢ / ٢	٤٦	﴿وَلَمَنْ اٰتٰنَا مِنْ بَعْدِ طٰلُوتِ...﴾
٣٦ / ٦	٤٢	﴿اِنَّمَا السَّبِيْلُ عَلَى الَّذِيْنَ يَظْلِمُوْنَ النَّاسَ وَيَبْغُوْنَ فِي الْاَرْضِ...﴾

الزخرف

١١٠ / ٦	٥٥	﴿فَلَمَّا ءاسَفُوْنَا اَنْتَقَلَبْنَا مِنْهُمْ﴾
٢٤٨ / ١	٤١	﴿وَاِنَّهُ لَعَلْمٌ لِّلسَّاعَةِ﴾

الدخان

٢٠٨ / ١	١	﴿حَم﴾
٢٠٨ / ١	٢	﴿وَالْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ﴾
٢٠٨ / ١	٣	﴿اِنَّمَا اَنْزَلْنٰهُ فِي نَيْتِهٖ مُتَوَكِّئًا اِنَّا كُنَّا مُنذِرِيْنَ﴾

الجاثية

٣٠١ / ٩	١٨	﴿تُمْ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيْعَةٍ مِّنَ الْاٰمْرِ فَاَتَّبِعْهَا...﴾
---------	----	--

الأحقاف

١٣٦ / ٤	١	﴿حَم﴾
١٣٦ / ٤	٢	﴿نَنْزِيْلُ الْكِتٰبِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ...﴾

- ﴿مَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ ۳ ۱۳۶/۴
- ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أُرْوِي مَاذَا خَلَقُوا﴾ ۴ ۱۳۶/۴
- ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ﴾ ۵ ۱۳۶/۴
- ﴿وَإِذَا حُجِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كُفَرِينَ﴾ ۶ ۱۳۸/۴

الفتح

- ﴿لَوْ تَرَىٰ أُولَ الْعَذَابِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ ۲۵ ۱۷۲، ۱۷۰ / ۳
- ﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَبِإِنِّ الْحَقِّ يُظَاهِرُهُ...﴾ ۲۸ ۲۶۰ / ۹، ۷۴، ۷۲ / ۲
- ۳۳۹
- ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ...﴾ ۲۹ ۹۷، ۹۶ / ۹

الحجرات

- ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ...﴾ ۱۰ ۴۴۲ / ۹

ق

- ﴿وَأَسْتَمِعِ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ﴾ ۴۱ ۱۴ / ۸
- ﴿يَوْمَ يَسْمَعُونَ أَصْوَابَهُ بِالْحَقِّ يَوْمَ الْخُرُوجِ﴾ ۴۲ ۱۴، ۶ / ۸

الذاريات

- ﴿فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنطَفُونَ﴾ ۲۳ ۹۴ / ۲
- ﴿فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ ۳۶ ۲۶۴ / ۹

النجم

- ﴿إِنَّ الْطَّلْنَ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا...﴾ ۲۸ ۱۶۰ / ۸
- ﴿أَرْزُقْتِ الْآرِزْقَةَ﴾ ۵۷ ۱۸۶، ۱۸۴ / ۷

القمر

- ﴿وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ﴾ ۲ ۲۱۲ / ۷

الحديد

۸۴، ۸۲ / ۲	۱۶	﴿وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ...﴾
۱۱۰۶، ۸۴، ۸۲ / ۲	۱۷	﴿اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾
۲۳۷، ۴۲۵		
۲۵۲، ۲۴۸ / ۵	۱۹	﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّابِرُونَ...﴾
۴۲۲ / ۹	۲۵	﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ...﴾

المجادلة

۴۰۸ / ۵	۲۲	﴿أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾
---------	----	---

الحشر

۲۴۲ / ۶	۱۰	﴿اعْقِبْ لَنَا وَإِنَّا لَإِخْوَانُ الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ...﴾
---------	----	--

المتحنه

۲۷۷، ۲۷۵ / ۹	۸	﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ...﴾
--------------	---	--

الصف

۴۱۴، ۲۲۶ / ۶	۴	﴿صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوعٌ﴾
۷۶، ۷۲ / ۲	۸	﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَقْوَابِهِمْ وَاللَّهُ مُمْتَرٌ نُوْرِهِ...﴾
۱۶۷، ۷۲ / ۲، ۱۶۷ / ۱	۹	﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ...﴾
۲۶۰ / ۹، ۱۰۲، ۷۸		

التغابن

۱۹۴ / ۳، ۷۶ / ۲	۸	﴿فَأَمَّا جِبَالُهُ فَرْسُوبُهُ وَأَنْتَوْرُ الَّذِي أَنْزَلْنَا﴾
-----------------	---	---

الطلاق

۲۰۶ / ۴	۲	﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ لِلَّهِ﴾
---------	---	----------------------------------

الملك

- ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا...﴾ ٣٠ / ١١٤، ٨٢ / ٣
- ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا...﴾ ٣١ / ١٠٩ / ٢

المعارج

- ﴿سَأَلْ سَأَلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ﴾ ١ / ٤٠٢ / ٧
- ﴿إِنَّهُمْ يَرْتَوْنَهُ بَعِيدًا﴾ ٦ / ٢٣٢ / ٦
- ﴿وَوَرَاهُ قَرْيَانَا﴾ ٧ / ٢٣٢ / ٦

الجن

- ﴿عَالِمٌ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا﴾ ٢٦ / ٤١٤ / ٤
- ﴿إِلَّا مَنْ أُرِضِيَ مِنْ رَسُولٍ﴾ ٢٧ / ٢١٤ / ٤

المدثر

- ﴿فَإِذَا نُفِرَ فِي النَّاقُورِ﴾ ٨ / ١٨٠ / ٧
- ﴿فَذَلِكَ يَوْمٌ عَسِيرٌ﴾ ٩ / ١٨٠ / ٧
- ﴿عَلَى الْكٰفِرِينَ غَيْرُ يُسْبِرُ﴾ ١٠ / ١٨٠ / ٧

الإنسان

- ﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾ ٣ / ٣٠٣، ٢٧٠ / ٩

الانشقاق

- ﴿لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ﴾ ١٩ / ١٤٨ / ٣

البروج

- ﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ﴾ ١ / ٣٧٤ / ١

الفجر

- ﴿وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا﴾ ٢٢ / ٣٥٤ / ٧

الشمس

١٩٨/٩	١	﴿وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا﴾
١٩٨/٩	٢	﴿وَالْقَمَرُ إِذَا تَلَّاهَا﴾
١٩٨/٩:١٠٠/٢	٣	﴿وَالنَّهَارُ إِذَا جَلَّاهَا...﴾
١٢٠/٦	٨	﴿فَأَلْهَمَهَا فُجُوزَهَا وَتَقْوَاهَا...﴾

الليل

١٠٩/٢	٢	﴿وَالنَّهَارُ إِذَا تَجَاسَى...﴾
-------	---	----------------------------------

القدر

٢٣٤ / ٤ : ٢٣٨ / ٢	١	﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾
١٨٤/٦		

البيّنة

١٥٦/٩	٥	﴿وَذَلِكَ دَرَجَةُ الْقَبْتِ﴾
-------	---	-------------------------------

التكوير

٢٣٦/٤	١٩	﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾
٢٣٦/٤	٢٠	﴿ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ﴾
٢٣٦/٤	٢١	﴿سَطَّاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ﴾

النصر

٢٧٨/١	١	﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ﴾
-------	---	--

الاخلاص

٢٣٦ / ٤ : ٢٣٤	١	﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾
١٨٤/٦		

(٢)

فهرست اعلام

- آدم $\text{ع} / ١ : ٢١٦ : ٢١٨ : ٢٢٠ : ٢٣٤ : ٢٣٨ : ٢٥٢$
آدم بن ابی یاس $٣٠٢ / ٧$
آدم بن علی $٨ / ٢٥٠$
آدم بن محمد البلخی $٢ : ٣٦٨ / ٤ : ١٦٦$
آرجان آبادوریا $١ / ١٧٢$
اریل شارون $١ / ١٨٠$
شیخ قازدگ تهرانی $٣ / ٧١ : ٤ / ١٢٤ : ٦ / ١٤٦$
١١٢٩ / ١٠ / ٢٣٣
میرزا آقاسی (صدر اعظم محمدهشاه قاجار) $٤ / ٧٣$
الیانی $١ / ٢٤٤ : ٢ / ٣٦$
آن عصفور بحرانی $٤ / ٢٧١ : ٥ - ٥ / ٢٩٦$
آنوسی $٦ / ٣٩٧ : ٨ / ٥٨٩$
آن لیبتون $١ / ١٠٠ : ١٠٠ / ٣٠٠$
آنه ماری شمل $١ / ١٦١ : ١٠٠ / ٣٠٠$
آبا صالح $\text{ع} / ١$ (بگریه: محمد بن الحسن السکری $\text{ع} =$
حجت بن الحسن المهدي $\text{ع} =$ صاحب الأمر $\text{ع} -$
صاحب الزمان $\text{ع} =$ امام زمان $\text{ع} =$ امام عصر ع
= ولی عصر $\text{ع} =$ امام منتظر $\text{ع} =$ امام مهدی $\text{ع} =$
الغائب $\text{ع} =$ المهدي ع) $٢ / ٣٢٢ : ٣٢٢$
آبان $١ / ٣٥٨ : ٣ / ١٦٦ : ٥ / ٣٣٨ : ٨ / ١٢٢ : ٩ / ٢٨٦$
١٩٠ : ٢٣٤ : ٢٤٤ : ٢٨٨
آبان بن ابی عتاش $١ / ٢٤٢ : ٩ / ٢٨٨ : ١٨ / ٣٣$
آبان بن تغلب $١ / ٢٢٨ : ٢ / ٤٢٢ : ٦ / ١٥٠ : ٧ / ٢٨٤$
٣ / ١٤ : ٦ / ٩٥ : ٨ / ٢٨٢ : ٧ / ١٢٨ : ٢٤٤ : ٨ / ٢٨٢
٢٠٨ : ٣١٠ : ٢٢٤ : ٢٨٦ : ٩ / ٢٦ : ٢٨ : ٢٤٢
٢٠٢ : ٢٨٦
آبان بن صالح $٩ / ٣٢ : ٢٤$
آبان بن عثمان الأحمر $١ / ٢١٢ : ٢٢٠ : ٢٢٢ : ٣٥٨$
٣٩٩ : ٣٠٣ : ١٩٢ : ٢٠٠ : ٨ / ١٠٨ : ٩ / ٢٥٢
آبان بن محمد (أبو الفرج) $٧ / ٤٠٤$
آبان بن محمد بن الضحاک $٨ / ٣٥٢$
ابراهیم $٤ / ٥٩ : ٦ / ٤٨ : ٧ / ٢٥٤$
ابراهیم امینی $١٠ / ٢٩٣$
ابراهیم بن ابی زیاد $١ / ٣٠٣ : ٣ / ١١٠ : ٥ / ٣٣٨$
٢٤٤ : ٣٥٨
ابراهیم بن ابی محمود $٣ / ٢١٠$
ابراهیم بن أحمد بن محمد بن أحمد الخطیری (أبو

- ابراهیم بن علی ۳۴۸/۸
 ابراهیم بن عمر ۲۱۶، ۱۸۲/۷
 ابراهیم بن عمرو ۳۴۸/۸
 ابراهیم بن عمر ایمنی ۲۰۸/۳، ۲۸۸/۱
 ابراهیم بن الفرج ۱۴۰/۴
 ابراهیم بن محمد ۳۵۸/۸، ۲۹۲/۷، ۱۶۶/۴
 ابراهیم بن محمد بن حمران ۱۳۸/۲
 ابراهیم بن محمد بن الحنفیة ۱۰۲، ۹۸/۸، ۱۱۶/۲
 ابراهیم بن محمد بن عبدالله ۲۶۶، ۲۶۴/۲
 ابراهیم بن محمد بن فارس الشیبوری ۵/۳۷۰، ۲
 ۳۲۴، ۳۲۰
 ابراهیم بن محمد بن الفرج الزنجی ۳۹۰/۴
 ابراهیم بن محمد بن یحیی همدانی ۲۶۴/۳، ۶۹/۲
 ۲۶۶
 ابراهیم بن محمد بن یوسف ۳۱۸، ۱۶۶/۲
 ابراهیم بن محمد تبریزی ۴۹/۵
 ابراهیم بن محمد تقی ۲۸۶/۱
 ابراهیم بن محمد العلوی ۱۰/۵۳۰، ۳
 ابراهیم بن مسعود بن عبد الحمید ۳۵۶/۸
 ابراهیم بن مهزم ۳۶۶/۵، ۳۶۰/۱
 ابراهیم بن مهزیار اهوازی ۲/۲۲۶، ۲۱۴، ۲۱۲/۱
 ۱۵۸/۷، ۳۰۵، ۲۶۶، ۱۹۳/۳، ۳۷۰
 ابراهیم بن هارون الهیتی ۲۳۴/۱
 ابراهیم بن هاشم ۱۱۷۶، ۱۲۴، ۵۴/۲، ۲۷۴/۱
 ۳۱۲/۵، ۱۳۲، ۱۱۴، ۱۰۲، ۹۸/۳، ۳۵۴، ۲۸۲
 ۲۰۸، ۸/۸، ۷۴/۷
 ابراهیم بن هانی ۵۶/۶، ۱۳۰/۲
 ابراهیم بن یوسف انصاری ۳۴۸/۸
 ابراهیم حضون ۳۰۰/۱۰
 ابراهیم شیمی ۳۲۴/۷
- اسحاق ۳۶۰/۲
 ابراهیم بن ادریس ۹۷/۵، ۲۷۰/۲
 ابراهیم بن اسحاق ۱۹۶/۷
 ابراهیم بن اسحاق ابو اسحاق ۲۷۸/۸
 ابراهیم بن اسحاق بن عمرو ۳۵۲/۸
 ابراهیم بن اسحاق الشَّهَوبَدی ۷۸/۷، ۳۶۴، ۱۳۸/۲
 ۲۶۸/۸، ۱۰۸/۸، ۲۴۸، ۳۲۴، ۳۹۰/۹، ۴۰۲
 ۲۳۳/۱۰، ۴۰۶
 ابراهیم بن اغلب ۲۷۷/۳
 ابراهیم بن بنان الخنمی ۲۳۶/۹
 ابراهیم بن حسین همدانی ۲۵۶/۸، ۸۲/۷
 ابراهیم بن الحکم بن ظهیر فزازی ۹۲/۸، ۳۶۴/۲
 ۲۴۳/۱۰، ۱۹۲، ۱۹۰/۹، ۲۰۶
 ابراهیم بن خالد المقرئ الکسانی ۱۳۶/۲
 ابراهیم بن خلف بن عبَّاد الأنطالی ۳۹۰/۵، ۳۳۲/۷
 ابراهیم (بن زیاد) الخارفي ۲۶۴/۷، ۳۳۶/۵
 ابراهیم بن سعید الجوهری ۱۰/۶
 ابراهیم بن سلام نیشابوری ۲۶۶/۳
 ابراهیم بن سلامه ۲۶۵/۳
 ابراهیم بن سلیمان بن حکان ۴۰۶/۹
 ابراهیم بن صالح الخنمی ۳۹۸/۸
 ابراهیم بن الصباح ۲۴۶/۸
 ابراهیم بن صفر ۳۵۴/۸
 ابراهیم بن عبدالله بن حسن بن حسن ۲۶/۴
 ابراهیم بن عبدالله الهاشمی ۵۶/۶، ۳۴/۳، ۱۳۰/۲
 ابراهیم بن عبد الحمید ۱۹۲/۸، ۷۲/۷
 ابراهیم بن عبد الرحمن ۲۶۰/۸، ۳۰۶/۷
 ابراهیم بن عبده نیشابوری ۲۶۵، ۲۵۲، ۲۴۴/۳
 ۲۹/۵، ۲۶۶
 ابراهیم بن عبدالله بن العلاء ۳۳۰/۷

- ابراهيم نخليل $٢٥٩/١٤٠/٢/١٩٨/٩٥/١$
- ابن أبي عدى $١١٢/٨$
- ابن أبي العراف $١٥٤/٢/٣٨٨/٣$
- ابن أبي غنبل $٧٤/٦$
- ابن أبي عمير $١٢/٣٩٧/٣٧٨/٣٣٠/٢١٤/٢٠٦/١$
- $١٦/٣٥٨/٥/١١٦/٣/١٢٢/٩٨/٢٨/١٦$
- $١٠٨/١٢٢/١٩٨/٨/٨/١٦/١٦/٢٢٤/٢٢$
- $٣٨٤/٨٨/٦٠/٩/٣٧٤/٢٩٢$
- ابن أبي غانم القزويني $١٤٦/٤$
- ابن أبي قزعة $٢٥٢/٦$
- ابن أبي كيشه $١٣٤/٣$
- ابن أبي نجران $١٨/٢٣٠/٧/٣٩٢/٣٧٨/٥/١٠/٣$
- ١٤٦
- ابن أبي يعفور $٧/١٨٨/١٥٦/٣/٥٠/٤٦/٤٢/٢$
- $٢٢٢/٩٠/٢٤٢/٨/٢١٨$
- ابن اثير $١٠٢/٤$
- ابن ادریس $٢١٤/٥/٣٠٠/٣٧٦/٤$
- ابن اذينة $٤٢/٢/٢٨٨/٢٠٤/١$
- ابن أسباط $٤٨/٧/٣٣٢/٥$
- ابن إسحاق $١٥٠/٧$
- ابن اعجمي $٩٥/٥$
- ابن الياس $٣٥/٦$
- ابن بابويه $١٨٤/٩/١٢٧/٤$
- ابن بادشاهه $٩٤/٥$
- ابن بكير $٤/٩/١٧٢/٧/١٤٤/٣$
- ابن بلال $١٠١/٤$
- ابن بند $٢٥٠/٣$
- ابن النبتان $١٣٦/٢$
- ابن تومرت $٣٧/٤$
- ابن تميمه $٧٩/٤/١٤٩/١٦٨/٣٦/٢$
- ابن جعفر قتيبه $١٠١/٥$
- ابراهيم صاحب أبي محمد $٧٢/٥١/٣/٢٧٢/٢$
- ابراهيم الكرخي $٢٤٤/٥/١٧٢/٣$
- ابراهيم كنعني $٢٠١/٥/٤٨/٣$
- ابراهيم النخعي $٢١٤/٧/٣٥٤/٢$
- الابقع $٣٧٤/٣٤٨/٣٤٤/١٤٠/١٢٢/٧$
- ابليس (بنكريد: الشيطان) $٩٢/٢/٢٢٤/١١٢/١$
- $٢١٦/٢١٤/٢١٢/٢١٠/٢٠٦/٢٠٤/١٩٠/٧$
- $٢٤٤/٩/٢٤٠/٨/٤٤٤/٤٤٣/٣٨٤/٣٨٢$
- $٧٨/١٠/٢٣٥/٢٥٨/٢٤٤$
- ابن أبي الثلج $٢٤٨/٨$
- ابن أبي جحيفه السواني $١٧٦/٢$
- ابن أبي جندب القمي $١٢٨/٣/٢٧٤/٢٢٢/٢$
- ابن أبي حاتم $٣٩٧/٦$
- ابن أبي الحديد $١٠٥/٩/٣٨٩/٤٠/٣٧/٢$
- ابن أبي حمزه $٣٧٠/٨/٥٤/٣$
- ابن أبي الدنيا $٢٦/٨$
- ابن أبي ذئب $٢١٦/٨$
- ابن أبي زئب $٤١٦/٧/٥٤/١$
- ابن أبي سعيد مكارى $٥٣/٣$
- ابن أبي سلمة $٤١٠/٤$
- ابن أبو شيبة كوفي $١٠٠٤/٨/٢٧٢/٧/٧٨/٥٢/١$
- $٢٣٨/١٠/٤٤٨/١٢٠/٩$
- ابن أبي طي $٢٥٨/١٠$
- ابن أبي عبدون $٢٤/٦$

ابن زیند ٢٩١/٢٧٦/٩:٨٢/٢	ابن جنید ٢٨٢/١٠
ابن سابور ٢٢٠/٨	ابن حوزی ٣٥٤/٣٥٣/٣٤٩/١
ابن سراج ٥٣/٣	ابن حبان ٧٩/١
ابن سعد ١٨/٤	ابن حجر عسقلانی ٣٥١/٣٤٩/٣١٢/٨٢/٧٧/١
ابن سلام ٢٥٦/٧	١٢٧/٩:٣٥٥/٣٥٢
ابن سماعه ٢١٢/٩	ابن حجر هسینی ٣١٣/٩٢/٨٣/٨٢/٨٠/٥٧/١
ابن سنان ١٠/٨:٢٢/٢	٢٧٢/١٠/١٧٤/١٦٧/٨:٢٢/٣
ابن شوذب ٢٦٨/٩	ابن حجره ٢٧٨/٧
ابن شهاب ٤٠٤/٣٥٠/٩/٩:٥٦/٦	ابن حزر ٨٤/٥
ابن شهر آشوب ٦١/٦	ابن حماد ١١٠/١٦٧/٨:٤٥٧/٢٠/٧:٦٢/٦
ابن صباغ مانکی ٦٢/٤:٨٠/١	٢٥٦
ابن صباغ مصری ٩٢/١	ابن حمید الزائفی ٢٤٨/٨:٣٥٨/٢:٢٩٤/١
ابن صدقه ٢٢٤/٩	٣٠٠/٢٨٠
ابن طلحة الجحدری ٣٢٢/١٦٦/٧	ابن حمیده ١٢٨/٢
ابن طولون ٢٨٢/١٠	ابن حوشب ٣٨/٤
ابن عامر ٢٩٨/٣٩٧/٦	ابن خال ٩٥/٥
ابن عباس ٣٧٦/٣٧٤/٢٦٨/٢٦٦/٣٢٧/٢٢٢/١	ابن خصیب ٦٧/٦٣/٥
٢٢/٤:٢٢٩/١٥٠/١٣٥/٣:٨٦/٨٤/٧٨/٢	ابن خلدون ١٤٠/١٤٥/١٤٢/٣:١٥٩/١٥٢/٨٤/١
٣٩٧/٦٩/٥٠/٤١/٦:٤٠٢/٢٢٨/٥:٥٢/٢٥	٢٨٨/١٠:٢٧
١٥٤/٩:٢٢٤/٦٢/٨:٣٠٢/٢٣٦/٧:٣٩٨	ابن خلکان ٩٢/١
٢٩٤/٢٩١/٢٨٤/١٨٨	ابن خلیفه ٥٢/٦
ابن عبدون ٢٩٣/٤	ابن خوله ٢٦/١٠
ابن عربی ٢٨١/١٠:٥٤/٤	ابن داود ١٦٠/١٠٧/١٥٨/١٥٦/٤
ابن عساکر ٣٤/٤	ابن ذکا ١٦٠/٤
ابن علیة ٢٦٨/١	ابن رناب ٢٩٦/٢
ابن حماد حنبلی ٥٥/٤	ابن الزبزی الجینی ٢٢٨/٨
ابن عمر ٣٤/٢	ابن راوندی ٣٠٢/٣
ابن عمیر ٢٣٩/٣	ابن زبیر ٢٢/٤
ابن عمیره ١٤٦/٧	ابن زدراری علی بن یحیی ١٠٨/١٠٧/٥
ابن عوز ٢٣٢/١	ابن زهره ١٤٦/٦:٢٧٩/٣

- ابن عیاش ۴/۳۸۸:۶۰/۳۱۰، ۳۱۲، ۳۱۰/۷:۷۲، ۷۲/۵
 ابن مردویه ۸۶، ۹۲، ۹۳
 ابن عسنة ۱/۲۴۸
 ابن غصائری ۱/۳۹۹، ۳۹۹:۴۰۰، ۴۰۰/۸۹:۲۹۳
 ابن قتال نیشابوری ۳/۶۵
 ابن فرات ۴/۱۰۴
 ابن الفرس ۴/۴۴
 ابن فضال ۲/۵۸، ۵۸:۳/۳۲۹، ۳/۲۲۸:۵/۳۲۵
 ۳۵۰، ۳۵۴/۷:۱۷۲، ۲۱۶، ۲۱۶/۲:۲۱۶، ۲۰۲
 ابن فضل ۲/۲۸۴:۹/۳۸
 ابن قهد حلی ۳/۶۶:۴/۲۹:۵۱:۱۰/۲۵۹
 بن قته ۱/۵۶
 ابن القط ۴/۳۶
 ابن قولویه ۴/۳۱۶:۳۷
 ابن قیّم جوزیه ۱/۸۲، ۸۰:۹/۳۳، ۳۵
 ابن کثیر دمشق ۱/۸۰، ۳۱۲، ۳۵۲:۲/۱۶۹:۸
 ۹۰۶، ۹/۳۵:۱۰/۲۶۱:۳۸۲
 ابن کرد ۸/۳۴۸
 ابن کمال باش حنفی ۱۰/۲۶۴
 ابن لکوة ۸/۳۸۰
 ابن نهبمة ۲/۳۲:۳/۵۰۳:۳۸۲/۶:۱۰/۷:۸۶
 ۸۸، ۹۲، ۹۴، ۱۱۸، ۱۵۴، ۲۰۸، ۲۵۸/۸:۱۶۷
 ۲۵۲، ۲۵۴، ۲۹۴/۹:۱۲:۳۲۴، ۳۲۰
 ابن ماجه ۱/۷۷:۸/۳۶۷:۹/۱۲
 ابن المبارک ۵/۳۹۸
 ابن محبوب ۱/۳۹۶، ۳۹۰:۲/۷۶:۳/۱۲۶:۱۸۰
 ۱۸۸، ۱۹۶، ۱۵/۳۶:۷/۷۸:۱۲۰
 ۱۶۲، ۱۹۲، ۲۱۴، ۳۶۶:۸/۱۰۰:۱۹۰، ۱۹۲
 ۹/۳۵۴، ۳۵۲، ۶۲
 ابن محلی ۴/۶۲
- ابن محرز ۵/۳۹۶
 ابن مردویه ۶/۳۹۷:۸/۲۳۶
 ابن مسعود ۷/۸۴:۹۴، ۲۵۴
 ابن مکنان ۱/۲۲۲، ۲۲۲:۳/۱۹۰:۹/۲۳۸
 ابن المسیب ۹/۳۵:۴/۴۰
 ابن المعزّی ۴/۴۰
 ابن منبیل ۵/۳۲۸
 ابن منادی ۶/۶۸، ۶۲:۱۰/۲۸۲
 ابن نادبه ۵/۱۱۵
 ابن نصر ۱/۲۷۰:۹/۳۷۲
 ابن نوح ۴/۱۵۸، ۲۲۲، ۲۳۰، ۲۳۶، ۳۲۸، ۳۷۶
 ۳۸۸، ۴۲۶
 ابن وثقه ۱/۲۸۴
 ابن وئید ۴/۸۹
 ابن وهب ۷/۲۵۸
 ابن هشام ۵/۱۰۰
 ابن هلال ۴/۱۰۱:۱۰۴، ۱۵۴، ۳۹۴
 ابن هشام ۲/۱۷۰:۴/۹۹:۷/۴۰۴
 أبو أحمد بن ابراهیم ۳/۳۶۴
 أبو أحمد درانیوه الأبرص ۳/۳۹۰
 أبو أحمد الموفق ۳/۲۷۵
 أبو الأحرص ۵/۳۳۰
 أبو ادریس ۹/۱۹۲
 أبو الأذیان ۲/۳۱۶:۲۷۴
 أبو اسامة ۱/۲۲۸، ۳۷۲:۵/۳۶:۷/۲۳۴:۹
 ۳۵۰
 أبو إسحاق ۱/۲۲۸، ۲:۱۳۸، ۱۶۷:۵/۳۳۰، ۳۶۰
 أبو إسحاق البناء ۸/۲۶۰
 أبو إسحاق بن بدر ۹/۳۶۶
 أبو إسحاق التّقی ۲/۲۹۴

١٣٦٠، ١٠١٠، ٨٠٥٠، ٢٢/٩، ٢٧٦، ٢٢٤، ٢٢٤	ابوإسحاق السبيعي ١٩٦/٣، ١٦٦/٢
٢٦٠، ٢٥٦، ٢٤٢، ١٥٦، ١٥٤، ١٥٢، ١٤٠	ابوإسحاق الهمداني ١١٢/٧، ١٩٨/٣
٢٢٠، ٢١٦، ٢١١، ٢١٠، ٢٨٦، ٢٨٥، ٢٦٢	أبو أسماء الرحبي ٥٢/٦، ٩٦/٧
٢٠٢، ٢٨٢، ٢٧٤، ٢٢٤، ٢٢٠، ٢٢٢	أبو الأشعث الضعاعي ٨/٩
٢٢٢/١٠	أبوإمامة ٢٧٤/٧، ٢٦٢/٢
٢٩٢، ١٢٠/٢، ٢٢٢، ٢٩٢/١	أبوإمامة الباهلي ٤٠٢، ٢٢٦، ٢٥٢/٩، ٢١٦/٨
٢٩٢/٣، ٢٥١، ٢٤٧/١	أبوإمامة الضعاعي ٢٩٨/٥
١٢٢/٢	أبوأنس محمدي محمود المكي ٢٩٢/١٠
١٤٨/٩	أبوأيوب ٢٩٢/٨
٢٨٤/١	أبوأيوب الأنصاري ١٨٠/٢، ٣٠٤/١
٢٢٨/١	أبوأيوب الحنظلي ٢٠٨/٨
٢٢/٧	أبوأيوب الخزاز ٧٢/٧، ٢٦٢/٥، ١٩٢، ١١٦/٣
١٧٤/٩	١٠٢، ١٧٠، ١٨٢، ١٩٢، ٢١٦، ٢٦٢، ٢٩٠
١٣٠/٢	١٨٢، ١٦٦/٨، ٢٩٦
٩/٢٧٢، ٢٥٤، ٨٤/٧، ٣٤/٢	أبوأيختری ٢٥٠/١١
١٧٠	أبو بدر يوسف شافعي ٢٦٥/١٠
٢٢٨، ١٦٦/٨، ٢٩٤/٧، ٢٧/٦	أبو بريد الحرمي ٢٨٢، ٢٥٠/٩
٢٢٠، ٢٢٨/٩	أبو بصير ٢٥٦، ٢٦٤، ٢٢٤، ٢٢٢، ٢١٤، ٢٠٨/١
٢٨٤/٧	٩٤، ٧٢، ٢٢/٢، ٢٠٢، ٢٩٦، ٢٩٠، ٢٨٢، ٣٧٠
١٧٢/٢	٢٨٢، ١٥٠، ١٤٨، ١٤٤، ١٤٢، ١٢٤، ١٢٠
١١٠/٥	٤٨، ٦٨، ١٤، ٦، ٣/٣، ٢٨٦، ٢٨٤، ٢٦٦، ٢٥٤
١٣٨/٢	١٦٨، ١٦٢، ١٢٩، ١١٤، ٦٨، ٦٦، ٥٨، ٥٧
٢٨٤/٧	٢٤٢، ٢٤٠، ٢٣٦، ٢٢٤، ٢٢٠، ٢١٢/٥، ١٧٠
٩٥/٥	٧/١٨٠، ٢٦، ١٢/٦، ٤٠٢، ٢٨٠، ٢٥٢، ٢٥٢
٢٩٨/٥	٢٦٤، ٢٠٢، ١٩٦، ١٨٨، ١٧٤، ١٦٤، ١٢٨، ٨٠
١٨٢/٩	٢٨٢، ٢٨٠، ٢٩٨، ٢٩٦، ٢٩٠، ٢٨٦، ٢٦٨
٢٢٢/١	٥٧، ٣٢، ٣٠، ١٠، ٦/٨، ٢٠٦، ٢٩٨، ٢٩٦
٨٢، ٦/٢	١٨٢، ١٥٢، ١٤٢، ١٢٤، ١٢٨، ١٢٦، ١١٧
٢٨٨/٤	٢٦٢، ٢٥٢، ٢٥٠، ٢٣٠، ٢٠٨، ٢٠٢، ٢٠٢
٢١٢/٢	٢٣٢، ٢٢٢، ٢٩٢، ٢٨٠، ٢٧٨، ٢٧٠، ٢٦٥

- أبو جعفر رفاء (رفوگر) ٩٥/٥
 أبو الحسن بن علي بن فضال ٢٦٠/٣
 أبو جعفر (مصطفى حرم) ١٠٤/٥
 أبو جعفر المروزي ٤٠٨/٤
 أبو جعفر مستنصر ١١٩/٥
 أبو جعفر منصور ٢٩٠٢٨/٤
 أبو جعفر الورزاق ٣١٢/٧
 أبو جعفر الهمداني ٣٨/٩:٢١٠/٨:٤١/٥
 أبو جعفر ٣٩٦/٥
 أبو حمزة ٣٢٨/٩:١٢٦/٨:٢١٤/٧
 أبو جهل ١٣٦/٣
 أبو حنيفة ٢٠٤/٢
 أبو حنيفة الهروي ٣٧٨/٨:١٤٠/٢
 أبو حنيفة ٣٣٦/٩
 أبو حرب يمانى مرقع ٤٣٦/٧
 أبو الحسن بن علي بن فضال ٢٣٦/١
 أبو الحسن ٩٤/٥:٤٢٢/٤
 أبو الحسن ابن فرات وزير ٢٩٥/٣
 أبو الحسن الأسي ٣٦٢/٤
 أبو الحسن اشعري ٢٠٣/٣
 سيد أبو الحسن اصفهاني ٢٥٢:١١٧-٥
 أبو الحسن بن أبي انطاب ٣٩٢/٣
 أبو الحسن بن أحمد بن سعيد المالكي العربي ٣٣٨/١
 أبو الحسن بن داود ٢٣٠/٤
 أبو الحسن بن طغر ٣٨٢/٣
 أبو الحسن بن فرات كوفي ٢٩٩/٣
 أبو الحسن بن كيرميا النوبختي ٣٩٠:٣٥٨/٣
 سيد أبو الحسن حسيني قزويني ٢٨٧/١٠
 أبو الحسن خمي ٧٧/١
 أبو الحسن الزبيعي المالكي ٢٥٤/٩
 سيد أبو الحسن الرضا ٤٣/٣
 أبو الحسن سريدي ٢٤٤/٥
 أبو الحسن الشيبلي ٢٥٠/١
 أبو الحسن المادرائي ٢٦٠/٤
 أبو الحسن مرندى ١٦٣/٨
 أبو الحسن الهمداني ٢٢٤/٤
 أبو الحسين ٣٢٨/٥
 أبو الحسين الأسي ٣٤٤:٣٣٨:١٨٤/٤
 أبو الحسين بن أبي الفل الكاتب ١٦:١٠٢:١٠١/٥
 ٢٢٦:٢٩٦
 أبو الحسين بن أبي جيد القمي ١٧٢/٤
 أبو الحسين بن تمام ٣٦٨/٣
 أبو الحسن خنات ٣٠٢/٣
 أبو حسين ١٨٠/٩
 أبو حمزة بطائني ٤٤٤/٩
 أبو حمزة ١٣٨٤:٣٧٨:٣٦٨:٣٦٠:٢٢٨:٢١٤/١
 ٢٩٢:٣٥٨:٢٠٨:١٥٦:٢٤/٩
 أبو حمزة الثعالي ١٤٦:١٣٨:٢٨/٢:٢٣٠/١
 ١٨٢:١٢٦:١١٠:٢٦/٣:٣٥٤:٣١٨:١٢٨
 ٣٣٦:٣١٦/٥:٢٣٦:٢٠٠:١٩٦:١٨٨:١٨٤
 ١٧:١٦٠/٦:٢٦٠:٣٥٨:٢٥٠:٣٢٢:٣٢٨
 ١٧٨:٤٥/٨:٣٩٠:٢١٤:٢١٢:١٦٠:١٥٨
 ٣٨٤:٢٥٠:١٨٨:٤٦:٣٦/٩:٢٢٨:١٨٠
 أبو حنيفة ٢٦٨/١٠
 أبو حنيفة الشامي ٢٨٢:٢٧٢:٢٦٨/١
 أبو حنيفة ٢٣٧/١٠
 أبو خالد القنات ٣٧٤:٢٨٢/٨:١٥٠/٧
 أبو خالد الكلابي ١١٠:٨٢/٣:٩٨/٢:٢٣٠/١
 ٣٥٨:٣٢٤:٣٢٨:٣٢٦/٥:٢٣٦:١٩٤:١١٢
 ٢٨٢:٢٥٤:٢٢٦:١٠/٨:١٢٤/٧:٤٥:١٠٠/٦

١٠٨- ١١٠- ٢٠٦- ٣٧٨- ٩- ١٤- ١٤- ١٢٠	٢٥٢-٩٠/٩:٢٧٤
١٢٤- ١٧٢- ١٨٢- ١٨٤- ١٨٨- ٣٢٤	أبو خالد الكلبي ٣٠٠/٨:٣٥٨/٢
٣٢٢- ٣٢٤- ٣٢٨- ٣٦٠- ٣٦٨- ٣٧٠	أبو خديجة الحنّال ١٥٠- ٧٨/٩:٢٨/٨:٢٣٠/٧
٣٧٢- ٣٧٤- ٣٧٦- ٣٧٨	٣١١- ١٥٢
أبو محمد الخراساني ٣٨٨/٨- ٣٩٠	أبو الخليل ٣٥٦/٨:٨٢/٧
أبو سعيد العصفري ٣- ١٩٠	أبو خصمه ١٧٢/٩
أبو سعيد العصفوري ٣٨٢/١	أبو داوود ٩٦- ٤٧/٨:١٦٨- ١٦٧/٢:٨٩- ٧٨/١
أبو سعيد عنصفا ٢١٤/٢	أبو داوود الحنّفي ١١٦/٢
أبو سعيد غلام هندي ٤٠٨- ٧٢- ٢٤/٥	أبو داوود الشعشاع ٣٥٨/٨
أبو سعيد الكرابسي ٢٩٨/١	أبو دجاجة الأنصاري ٣٦٩- ٣٦١- ٢٣٢- ٢٨/٨
أبو سعيد المرثي ٢٧٦/٢	أبو ذر الثقفاري ٢٧٦/٧:٣٠- ٢- ٢٩٠/١
أبو الشفاج ٣٩٧- ٣٩٢/١	أبو تزيح الزهراني ٣٣٦/١
أبو سفيان ٤٦٠- ١١٤/٧:٢٩٦/١	أبو تزيح الشامي ٣٣٦/٩:٢٥٠/٨
أبو الشكين ١٧٤/٢	أبو رجاء تاد جهابوري ٩٦/٥:٥٨/٤
أبوسلمة ٨٤/٧	أبو رجاء المصري ٤٠٤/٤
أبوسليمان الضبي ٢٧٢/٧	أبو روح بن فروة بن الفرج ٨٤/٨
أبوسليمان يوسف بن كليب ٣٩٤/٧	أبو رومان ١٨٠- ٢٠٨- ٢٠٦- ١٥٢- ١١٨- ٨٨- ٨٦/٧
أبوسمينه ٢٩٦/٨:٤٢٥/٧	٢٥٤- ٢٥٢
أبوسوره ١٠٨/٥	أبو الزاهرية ٢٥٤/٧
أبوسيار الشيباني ٣٥٤/٩:٣٤٠/٧	أبو الزبير ١٢/٩
أبوشراة ٥٠/٦	أبو زرعة ٣٣٢- ١٦٦/٧
أبوشريح خزاعي ٢٠٤/١	أبو زكريا ١٣٨/٢
أبوصالح ١٨٠- ٢٨/٩:١١٨- ٣٤- ٣٢/٢:٢١/١	أبو الزناد ٣٥٠- ٣٠- ٨/٩:٢٧٨/٧
أبوصالح السليلي ٢٥٦/١٠:٣٠٠/٨:٤٢٠/٧	أبوسعيد ١١٢/٨:٣٦٠/٢:٣٧٨- ٣٧٢- ٢٧٠/١
أبوصدام ٣٦٦/٤:٢٦٧- ٢٦٣/٣	أبو سعيد لآدمي ٢٩٠/٧
أبو الصديق النجاشي ١٢٢- ٣٢٠/٧:١٢٢- ١٢٢/٢	أبوسعيد الأصمغري ٢٩٤/٧
١٢٢- ١٤٤/٩:٢٠٦- ١١٠- ١٠٨/٨: ٢٤٢	أبو محمد جنابي ٢٩٤/٣
١٧٢- ١٨٢- ١٨٤- ٣٣٢- ٣٣٤- ٣٦٠- ٣٦٤	أبوسعيد الخدري ٣٠٤- ٣٠٠- ٢٨٦- ٢٧٢- ٢٧٠/١
٣٦٨- ٣٧٠- ٣٧٢- ٣٧٤	٣١٢- ٣٧٤- ٢/٢:١٢٢- ١٢٢- ١٢٢/٢:٢٧٤- ٣١٢
أبو الصديق النجاشي ١٨٢/٩- ٣٢٦	٢٤٢- ٢٥٦- ٢٤٢- ٢٤٠/٧: ٣٥٨- ٢٩٧

- أبو الصلت الهروي ٢٠٤/٨
 أبو طائب ٢٠٢/٩
 ميرزا أبو طائب ٣٤٢/٦
 أبو طائب بن عبد المطلب ٣٧٢/٣
 أبو طاهر برسی ١٢٣/٥
 أبو طاهر زراری ١١٠، ١٠٩/٥
 أبو طاهر سليمان ٢٩٥، ٢٩٤/٣
 أبو الطیب ٨٥، ٨٤/٥
 أبو عامر النحوی ١٧٢/٩
 أبو العباس ٣٣٨/٣
 أبو العباس الحمیری ٣٢٤/٣
 أبو العباس الکرکفی ٣٤٤/٤
 أبو العباس الموقی ٢٨٩، ٢٨٨/٣
 أبو عبد الله الباقطانی ٢٤٤، ٢٤١/٣
 أبو عبد الله البرقی ٢٤٠، ٢٠٨/٨
 أبو عبد الله البروفری ٣٧٨، ٣٧٦/٤؛ ٢٦٦/٣
 أبو عبد الله بلخی ١٥/٥
 أبو عبد الله بن حمدون الهمدانی ٤١٤/٤
 أبو عبد الله بن رزین ١٦٦/٧
 أبو عبد الله بن سورة الفقی ٣٢٨/٤؛ ٣٧٦/٣
 أبو عبد الله بن صالح ٩٦/٥؛ ٣٣٠/٤
 أبو عبد الله بن عبد الزقاق ٣٧٨/٨؛ ١١٤٠/٢
 أبو عبد الله بن غالب ٣٩٢/٣
 أبو عبد الله بن فروخ ٩٣/٥
 أبو عبد الله بن محمد الکاتب ٢٦٤، ٢٦١/٣
 أبو عبد الله الجدلی ١٤٠، ١٣٨/٢
 أبو عبد الله جعفر (دورستی) ١٣٨/٤
 أبو عبد الله جنیدی ٩٣/٥
 أبو عبد الله حانزی ٢٢٦/٣
 أبو عبد الله الحاکم ١٣٠/٢
 أبو عبد الله الخراسانی ٣١٦/٩؛ ٣٢٠/٨
 أبو عبد الله (راوی) ١٩٤، ٢٨/٥
 أبو عبد الله الزعفرانی ٤٠٢/٩
 أبو عبد الله شیمی ٤٠، ٣٨/٤
 أبو عبد الله النضالهی ١٤٤/٤؛ ٣٠٢/٢
 أبو عبد الله العاصمی ٣٦٨/١
 أبو عبد الله کندی ٩٣/٥
 أبو عبد الله المظفری ٢٢٢، ٢٠٤/٢
 أبو عبد الله المهدي ٢٧٩/٣
 أبو عبد الله المؤمن ١٨٤/٣
 أبو عبد الرحمن ٣٢/٢؛ ٣٧٢/١
 أبو عبيد الله مولى العباس ٢٨٨، ٢٨٦/١
 أبو عبيدة ٣٨٨/٩؛ ٤٨/٦
 أبو عبيدة بن الجراح ٢٩٦/٥
 أبو عبيدة بن محمد بن عمار ٢٥٦/٢
 أبو عبيدة الحداد ١٨٢/٩
 أبو عبيدة الحداد ٣٨٤/٩؛ ١٦/٢
 أبو عثمان ٩٦/٨؛ ٨٨/٧
 أبو عطا ٤١/٦
 أبو علاء همدانی ٢٥٢/١٠
 أبو علي ٢٣، ٢٨، ١١/٥؛ ٣٢٢/٣
 أبو علي اسدی ٩٣/٥
 أبو علي الأسترى ٣٣٦/٩؛ ٣٥٨/١
 أبو علي إلياس ٣٤٨/٦
 أبو علي الجلي ١٩٢/٣
 أبو علي بن أبي جيد الفقي ٣٤٦/٣
 أبو علي بن أبي الحسن الأسي ٣٧٤/٤
 أبو علي بن جحدر ٤١٨، ٤١٤، ٤١٢/٤
 أبو علي بن راشد ٢٦١، ٢٥٢، ٢٥٠/٣؛ ٢٢٦/١
 أبو علي بن مطهر ٩٦، ١٤/٥

- أبو علي بن همام بن سهيل ١١٢٢/٣:٢٢٢/١
 أبو علي جبابي معتزلي ٣٠٣،٣٠٢/٣
 أبو علي الخيزراني ٢٢٢،١٧٠/٢
 أبو علي الزُّرَّاد ٢٢٢/٥
 أبو علي الشهرستاني ٢٦٠/٨،٣٠٦/٧
 أبو علي المنبلي ٤٠٤/٤
 أبو علي التهاندي ١٩٨،٩٦/٨:٢٢٢،٢٤٠/٧
 أبو عمار ١٠٦/٣
 أبو عمر ٢٢٠،٢٢٢/٩
 أبو عمران ٢٦٠/٨
 أبو عمر بن مهدي ٢٩٦/١
 أبو عمرو ٩٤/٨،١٢٧/٤:٢٩٨،٢٧٠/٢
 أبو عمرو جاحظ ٣٠٢/٣
 أبو عمرو حدَّاد ٢٦٧/٣
 أبو عمرو داني ٨٠/١
 أبو عمرو الكشي ١٦٢/٣:١٧٦/٢
 أبو العسيفر سفياني ٣٤،٣٢/٤
 أبو العوام الفضان ٢٥٦/٨:٨٢/٧
 أبو عوانة ٢٨٢/١
 أبو عيسى بن موسى ٣٦٦/٩
 أبو غانم الخادم ٢٢٢/٩:٤٠٤/٤:٢٨٨،٢٧٦/٢
 أبو الفضل اسلامي ٢٩٩/١٠
 أبو الفضل الباقي ٢٢٢/٨
 سيد أبو الفضل برقي نفي ٢٨٧/١٠
 ميرزا أبو الفضل گديايگاني ١٦٦/٩
 أبو القاسم ٣٣٤،٢٣٠،٢٢٢/٤:٣٥٨/١
 أبو القاسم بلخي ٢٠٢/٣
 أبو القاسم بن أبي حليس ٩٣/٥:٤٠٦،٣٣٦/٤
- أبو القاسم بن أبي حنيفة ١٨٢/٩
 أبو القاسم بن الأزهري ٣٨٢/٣
 أبو القاسم بن ديبس ٩٢/٥
 أبو القاسم خازن ١٦٤/٥
 أبو القاسم انشعاشي ٢٩٨/١
 أبو القاسم الشعراتي ٣٩٢/٨
 سيد أبو القاسم قوام ١٦٣/٥
 أبو القاسم نجم لممالك ١٦٤/٨
 أبو قبيل ١٥٤،١١٨،٩٢،٨٨،٨٦/٧:٦٩/٦
 ٢٥٤،٢٥٢/٨:٢٠٨
 أبو قدامة نصاري ٣٠٥/١
 أبو قلابة ٢٥٢/٨:٥٤،٥٢/٦
 أبو كريب ٣٧٢/١
 أبو كهيمس ٢٢٦/٧:٢٦٩/٤
 أبو ليابة بن منذر ٣٤٨/٨
 أبو لهب ٢٨/٣
 أبو ليلى نصاري ٣٠٥/١
 أبو مالك ٢٩١/٩
 أبو محمد الأنصاري ٢٦٦/١
 أبو محمد بن خيرويه التستري ٣١٦/٢
 أبو محمد بن عبد الله بن يزيد بن معاوية بن أبي
 سفيان ٢٢/٤
 أبو محمد بن وجناء ٩٦/٥
 أبو محمد بن هارون ٩٥/٥
 أبو محمد التلعكبري ١٥٢،١٤٤/٤
 أبو محمد الحسن الشريعي ١٦٠/٤
 أبو محمد دنجي ١١٣/٥
 أبو محمد السروي ١٧٠/٤
 أبو محمد عبد الكرم ٢٩٢/٢
 أبو محمد عربي بن مسافر العبادي ٣٧٦/٦

- أبو محمد الفخام ١٩٦/٩
 أبو محمد القاسم بن الملا ٢١٢/٣
 أبو محمد المحمدي ٢٣٦/٩
 أبو محمد الوشاء ٦٨/٧
 أبو محنف لوط بن يحيى ٢٠٠/٣
 أبو المرهف ٣٧٠، ٣٦٨/٥
 أبو مريم الأنصاري ٢٨:٣٠٠/٧:٣٧٠/٥:٢١٠/٢
 أبو المستهل ٨٨/٨
 أبو مسلم ٣٣٦/٩:٤٥٣، ٤٦٦/٧:٢٨٨/٤
 أبو مسلم خراساني ٤٧، ٣٢٢، ٢٧/٦:٢٩٩، ٢٨٨/٤
 أبو هاشم ٣٦٢/٨:٧٠، ٦٦، ٦٥، ٦١
 أبو العظفر بن القشيري ٢٩٨/١
 أبو معاوية شيخان ٢٥٦، ٢٣٤/٧:٢١٢/٣:٣٢٢/١
 أبو هريرة الباهلي ١٨٦/٣:١٢٨/٢
 أبو هريرة ١٤:١١٨، ٨٠، ٣٤/٢:١٣٣٠، ٣٠٥/١
 أبو هاشم ٨٤/٧:٤٦٦، ٤٣، ٤١، ٥٦، ٥٢/٦:٣٨٢/٥:٢٠
 أبو هاشم ٢٨، ٢٦، ٨، ٤/٩:٢١٦/٨:٢٩٢، ٢٨٠، ٢٧٨
 أبو هاشم ٤٠٤، ٣٨٢، ٣٥٠، ٣٢٨، ١٨٦، ١٨٠، ١٢٨، ٣٠
 أبو الهيثم بن تيهان ٢٠٥/١
 أبو هيثم دينار ٤١/٥
 أبو هيجان ٣٧٩/٣
 أبو يحيى بن عبد الله بن بكر ٩٦/٧
 أبو يحيى السام السلمي ١٨٠/٨
 أبو اليسع عيسى بن السري ٢٨/٢
 أبو يعلى موصل ٨٢/٧:٧٩/١
 أبو النقطان ٢٤/٨
 أبو اليمان ٣٥٠/٩:٢٧٨، ١٩٨/٧
 أبو يوسف المقدسي ٤٣/٤:٢٢٨/١:٢٣٦/٩
 أبو يونس ٣٨٢/٥
- أبو محمد الفخام ١٩٦/٩
 أبو محمد القاسم بن الملا ٢١٢/٣
 أبو محمد المحمدي ٢٣٦/٩
 أبو محمد الوشاء ٦٨/٧
 أبو محنف لوط بن يحيى ٢٠٠/٣
 أبو المرهف ٣٧٠، ٣٦٨/٥
 أبو مريم الأنصاري ٢٨:٣٠٠/٧:٣٧٠/٥:٢١٠/٢
 أبو المستهل ٨٨/٨
 أبو مسلم ٣٣٦/٩:٤٥٣، ٤٦٦/٧:٢٨٨/٤
 أبو مسلم خراساني ٤٧، ٣٢٢، ٢٧/٦:٢٩٩، ٢٨٨/٤
 أبو هاشم ٣٦٢/٨:٧٠، ٦٦، ٦٥، ٦١
 أبو العظفر بن القشيري ٢٩٨/١
 أبو معاوية شيخان ٢٥٦، ٢٣٤/٧:٢١٢/٣:٣٢٢/١
 أبو هريرة الباهلي ١٨٦/٣:١٢٨/٢
 أبو هريرة ١٤:١١٨، ٨٠، ٣٤/٢:١٣٣٠، ٣٠٥/١
 أبو هاشم ٨٤/٧:٤٦٦، ٤٣، ٤١، ٥٦، ٥٢/٦:٣٨٢/٥:٢٠
 أبو هاشم ٢٨، ٢٦، ٨، ٤/٩:٢١٦/٨:٢٩٢، ٢٨٠، ٢٧٨
 أبو هاشم ٤٠٤، ٣٨٢، ٣٥٠، ٣٢٨، ١٨٦، ١٨٠، ١٢٨، ٣٠
 أبو الهيثم بن تيهان ٢٠٥/١
 أبو هيثم دينار ٤١/٥
 أبو هيجان ٣٧٩/٣
 أبو يحيى بن عبد الله بن بكر ٩٦/٧
 أبو يحيى السام السلمي ١٨٠/٨
 أبو اليسع عيسى بن السري ٢٨/٢
 أبو يعلى موصل ٨٢/٧:٧٩/١
 أبو النقطان ٢٤/٨
 أبو اليمان ٣٥٠/٩:٢٧٨، ١٩٨/٧
 أبو يوسف المقدسي ٤٣/٤:٢٢٨/١:٢٣٦/٩
 أبو يونس ٣٨٢/٥
- أبو منصور بن صالحان ١٠٢/٥
 أبو منصور محمد بن الفرج ٣٣٠/٣
 أبو موسى الأشعري ٣٥٠/٩:٢٨٤، ٢٨٢، ٢٨٠/٧
 أبو النجم بدر ٦٨/٧
 أبو نصر ٣٠٨/٩
 أبو نصر طريف خادم ٩٧/٥
 أبو نصر طرف خادم ٩٧، ١٢/٥
 أبو نصر طرفة ٣٥٨، ٣١٦، ٢٩٢، ١٢٦/٢:٣٩٨/١
 أبو نصر ٣٧٠، ٣٦٤، ١٧٤/٩:١١٢/٨:٣٦٠
 أبو نعمان ٢٢/٥

- أحمد بن إسحاق بن سعد الأشعري القتيبي ١٧٨/٩: ٢٨٨، ٢٤٤/٨: ١٣٠، ٥/١
 شيخ أحمد احسائي ٧٤، ٧٢/٤
 أحمد اسماعيل كويطع سويلي ١٠٩/٤
 أحمد امين بك ٢٨٨/١٠
 أحمد امين مصري ٤٢/٣: ٨٥/١
 أحمد بحراني ٢٧٨/١٠
 سيد أحمد بريلوي ٧١، ٧٠/٤
 أحمد بن إبراهيم ١٩٤/٥: ٣٧٠، ٢٧٨/٢
 أحمد بن إبراهيم ابن جزار فيرواني ٢٤٢/١٠
 أحمد بن إبراهيم أبو عبد الله ٣٩٠/٦
 أحمد بن إبراهيم بن أحمد العمري ١٨٤، ١٧٠/٩
 أحمد بن إبراهيم مراغي ٨٧، ٢٨/٤
 أحمد بن إبراهيم المراغي (أبو حامد) ١٥٤، ١٥٦/٤
 ٣٤٤
 أحمد بن إبراهيم التوبختي ٢٩٤، ٢٣٠، ٢٢٨، ١٢٨/٤
 أحمد بن أبي أحمد الوراق ٣١٢، ١٤٨/٧: ٢٤٤/٥
 أحمد بن أبي خيثمة ٣٣٨/١
 أحمد بن أبي روح ٣٤٨، ٣٤٤، ٢٢٤/٤
 أحمد بن أبي عبد الله البرقي ٧٢/٢: ٤٠٦، ٢٤٠/١
 ١٢٤، ٢٨٢، ٣٥٤، ٣/٣: ٩٨، ١٦٦، ٢١٠، ٢٤٤/٥
 ٤٠٤، ٧/٧: ١٨٢، ١٩٢/٩
 أحمد بن أبي علي بن شيث ٣٤٠/٤
 أحمد بن أبي نصر ١٢٦/٩
 أحمد بن أبي هريرة ٢٧٨/٨
 أحمد بن أخيه ٩٢/٥
 أحمد بن إدريس قتيبي ١٥٠، ١٣٢، ٤٤/٢: ٢١٦/١
 ٣٤٤، ٣/٣: ٢٨، ١٠٢، ١٠٤، ١٢٨، ١٦٠، ١٦٠، ٣٠٥، ٦/٤
 ١٦٦، ٧/٧: ١١٤، ١٥٦، ١٧٤، ٣١٢، ٨: ١٢٦، ٩/١٦
 ١٩٠، ٢٠٨، ٢٢٢، ٣٨٢
 أحمد بن إسحاق (أبو علي) ٥٩/٥
 أحمد بن إسحاق بن سعد الأشعري القتيبي ٢٢٨/١
 ٢٢٤، ٢٧٦، ٢٧٤، ١٦٢/٢: ١٦٤، ٢٧٦، ٢٩٨، ٢٢٦
 ٢٥٦، ٣٢٢/٣: ٢٤، ١٤٨، ١٥٠، ١٤١، ٢٤٥
 ٢٤٨، ٢٥٧، ٢٦١، ٢٤٣، ٢٦٧، ٣١٤، ٣٢٢
 ٣٣٠، ٤/٤: ١٢٧، ١٢٢، ٢٤٤، ٢٢٠، ٥: ١٢، ١٦
 ١٧، ١٨، ١٩، ٥٨، ٦٠، ٦١، ٩٢، ٩٧، ٣٨٨
 ٣٢٠، ٦/٦: ٢٨، ٢٤٢
 أحمد بن إسحاق رازي ٣٠٥، ٢٦٧/٣
 أحمد بن إسماعيل ٢٨٨/٥
 أحمد بن بلال بن داوود الكاتب ٢٢٨/٤: ٢٤٢/٢
 أحمد بن ثابت الندوايبي (أبو الحسن) ٨/٨: ٢٤٤/٩
 ١٧٨
 أحمد بن جعفر ٣٤٠/٩: ١١٦/٦
 أحمد بن جعفر (أبو الحسن) ٣٢٤/٩
 أحمد بن جعفر بن سفيان الزوقري (أبو علي) ٣٦٠/٣
 أحمد بن جعفر بن متيل ٢٤٢/٣
 أحمد بن جعفر بن محمد بن محمد الخلال ١٨٤/٩
 أحمد بن جعفر بن محمد المنادي ٢٤٠، ٢٣٨/١٠
 أحمد بن حاتم بن ماهويه ٩٦/٣
 أحمد بن الحارث الأنطاقي ٣/٣: ١٦٦، ٢٠٢، ٥: ٣٩٢
 أحمد بن الحسن ١٥٢/٩: ٨٤/٢
 أحمد بن الحسن بن أيان ١٥٢، ١٤٢/٩
 أحمد بن الحسن بن أبي صالح النخعي (أبو
 العباس) ١٤٦/٤
 أحمد بن الحسن بن إسحاق القتيبي ٢٧٤/٢
 أحمد بن الحسن بن علي بن فضال ١٨/٨: ٢٣٢/١
 أحمد بن الحسن القنطاري (أبو علي) ١/١: ٢٩٦، ٣٣٤
 ٣٤٢، ٥: ٣٧٢، ٣٧٤، ٩: ٣٥٨
 أحمد بن الحسن النصاراني ٣٤٠، ٣٣٨، ٤/٤: ٣٥٢
 ٣٤٢، ٣٥٨

- أحمد بن الحسن المشي ١٧٦/٧:١٣٠/٣:٨٢/٢
 ١٩٦، ٢٢٢، ٢٤٤، ٢٤٠/٢:٤٠٢/٨:٢١٢/٩:٢٠٢
 ٢٥٠
 أحمد بن الحسين ١٥٦/٣
 أحمد بن الحسين بن سعد ٢٧٨/٨:٢٦٠/٥
 أحمد بن الحسين بن عبد الله بن مهران الأبي الأزدى
 العروضي (أبو العباس) ٢٢٤/١٠:٢٧٤/٢
 أحمد بن الحسن بن عبد الملك ٢٨٤، ٢٦٤، ٢٦٠/٧
 ١٨٠/٨
 أحمد بن الحسين السكري ٢٠٠/٧
 أحمد بن الحسين القمي الأبي ٤١٨/٤
 أحمد بن حسين همداني ٨١/٥
 أحمد بن حمزة بن يسع بن عبد الله قمي ٢٦٧، ٢٤٣/٣
 أحمد بن حميد بن سوار ٢٥٤/٨
 أحمد بن حنبل ١٧:٤٢/٦:٢٧٣، ٢٦٤/٤:٧٩/١
 ١٢٠/٩:٤٢٠
 أحمد بن خالد برقي ٣٠٥/٣
 أحمد بن خالد الخالدي (أبو يزيد) ٣٩٤/٥
 أحمد بن خضر ١٩٠/٥
 أحمد بن داود بن سعيد فزاري جرجاني ٢٣٨/١٠
 أحمد بن المدني ٣٠٢/٦
 أحمد بن ذكا (أبو الفتح) ١٥٨/٤:٣٩٤/٣
 أحمد بن رزق ٢٨٢، ٣٢٢/٩:١٥٠/٢
 أحمد بن ربيع مروزي ٢٤١/١٠
 أحمد بن روح الأهوازي ٢٢٦/٢
 أحمد بن ربحان بن حارت ٢٥٦/٨:٢٠٤/٧
 أحمد بن زهير ٢٦٠/٧
 أحمد بن زياد بن جعفر همداني ١٢:٣٧٠، ٣٠٠/١
 ٢١٤، ١٥٤، ١٥٣، ١٤٢، ٧٢، ٥٢، ٤٨، ٢٢
 ٣٠٠:٣٠٠/٣:١٠٨/١، ١١٨، ١٢٦، ١٩٦/٥:٣٩٠
- ٨٠:٢٩/٢:٢٠٤/٩٠:١٩٤/٧:٧٢/٧:٤٠٦
 ٢٥٢، ٢٢٨، ٢١٨، ٢١٦، ٢١٤، ١٨٨
 أحمد بن زيد أبو جعفر ٣٢٢/٧
 أحمد بن زيد المدائني ٢٣٨/٨:٩٠/٢
 أحمد بن سعيد ١٧٦/٧
 أحمد بن سلمان الفقيه أبو بكر ٢٩٢/١
 أحمد بن سلمان بن سيب ٣٥٤/٨
 أحمد بن سليمان الزهاوي ٩٨/٨
 أحمد بن سنان الفلاسي ٣٠٨/٧
 أحمد بن صحيح ٢٢٤/١
 سيد أحمد بن الصدوق القزويني ٣٢/٩
 أحمد بن طاهر القمي ١٧٨/٢
 أحمد بن طولون ١٠٦، ١٠٥/٥:٢٧٧/٣
 أحمد بن عاتق ٧٨:٧٩:٢٨/٨:٢٣٠/٧:٤٢/٢
 ١٥٠
 أحمد بن عبدالله ٣١٠/٧:١٤٢/٣:٢٢٦/٢
 أحمد بن عبدالله اصفهاني (أبو نعيم) ١٥:٨١، ٨٠/١
 ٢٨١، ٢٦٤، ٢٥١، ٢٤٧/١٠:٢٢٧/١٠٢٩
 أحمد بن عبدالله بن جعفر المدائني ١٤٦/٣
 أحمد بن عبدالله بن جعفر الهمداني ٥٦/٢:٣
 ٢٤:١٣٨/٩
 أحمد بن عبدالله بن علي الزائس ١٩٦/٩
 أحمد بن عبدالله سجلماسي ٦٢/٤
 أحمد بن عبدالله المزني (أبو محمد) ٨٤/٧
 أحمد بن عبدالله هاشمي ٥٦، ٤٩/٥
 أحمد بن عبدان ٢٩٨/١
 أحمد بن عبد الجبار الطوفي ٣٣٨/١
 أحمد بن عبد الملك ٢٩٢، ١٣٠/٢
 أحمد بن عثمان التوفلي ٣٢٢/٩:١٥٠/٢:٣٣٢/١
 ٣٨٢

- أحمد بن علي الأضراري ٢٤/٩:٢٠٤/٨
 أحمد بن علي الذليلي ٨٠/٦:١٤/٣:٣٨٢/٢
 أحمد بن علي بن أحمد النجاشي النضري ٣٤٨/٦
 أحمد بن علي بن خضيب ٢٤٤/١٠
 أحمد بن علي بن عباس بن نوح سمرافي ٢٥٠/١٠
 أحمد بن علي بن عمر بن صالح عندي ٢٧٦/١٠
 أحمد بن علي بن كلثوم ٢٦/٣:٣٥٦:٢٧٦/٢
 أحمد بن علي بن المشقي ١٧٢:٢٨/٩
 أحمد بن علي بن نوح أبو العباس الشيرازي ٣٢٠/٣
 ١٣٠/٤:٣٩٤:٢٦٠:٣٥٦
 أحمد بن علي الحميري ١٤٢/٩:٢٣٠/٧:٣٦٨/١
 ١٥٢
 أحمد بن علي الزازي ٣٧٢:٢٧٢:٢٤٢:٢٢٦/٢
 ١٩٠
 أحمد بن عمر ١٣٦/٩:١٢٠:١١٢/٢
 أحمد بن عمر بن زفر ٣٤٨/٨
 أحمد بن عمر بن مسلم ٢٥٨/٨
 أحمد بن عمر بن موسى الكاتب ٣٦٦/٢
 أحمد بن عمر الحلّال ١٨٤/٣:٥٠/٢
 أحمد بن عمر الحلبي ٢٥٢/٨:١٧٦/٧:١٠/٦
 أحمد بن عمر الخطاط ٢٢٦/٨
 أحمد بن عيسى ٩٨/٨
 أحمد بن عيسى بن زيد ١٥٢/٩
 أحمد بن عيسى سبلي ٢٦٥/١٠
 أحمد بن عيسى العلوي ١٣٢/٢
 أحمد بن عيسى الوشاء البغدادي (أبو العباس) ١٧٨/٢
 أحمد بن فهد حلّي ٥٠/٤
 أحمد (بن زيد) = رسول الله (صلى الله عليه وآله) = سامر خدا (صلى الله عليه وآله) =
 النبي (صلى الله عليه وآله) = محمد (صلى الله عليه وآله) ٦٧/١
 أحمد بن مابنداز ٢٨٨/٢
 أحمد بن مثيل قمي ٢٦٧:٢٥٤/٣
 أحمد بن محمد ١٠٠٠:٢١٦:٢١٦:٢١٦:٢٠٦/١
 ٢٢٢:٢١٦:٢١٦:٢١٦:٢١٦:٢٠٦/١
 ١٨:١٦:١٤:٨/٢:٣٦٦:٢٤٢:٢٢٢:٢٢٢
 ١٧٢:١٦٤/٣:٢٨٨:٢٢٦:١٥٠:٨٤:٥٨:٥٠
 ٣٦٠:٣٥٨:٣٥٦:٣٥٤/٥:١٩٦:١٨٢:١٨٠
 ٣٢٢/٧:١٢٦:١٢٦:١٢٦:١٢٦/٧:٣٩٢
 ١٨:٣٠:٩٤:١٢٦:١٢٦:١٢٦/١٩٠:٢١٠:٢٢٦
 ٣٨٨:٣٥٦:٣٥٢:٢٢٤:٧٨/٩:٢٢٠
 أحمد بن محمد البرقي ٢٩٦/٢:١٤٠٤/١
 أحمد بن محمد بن إبراهيم بن أبي الرجال البغدادي (أبو عبد
 الله) ٣٧٢/١
 أحمد بن محمد بن أبي ناسر (أبو علي) ٣٦٨:١٢٠/٧
 ١٠٠:١٩٢:٢٨٤:٣٧٦/٩
 أحمد بن محمد بن أبي نصر ١٥٨/٣:١٢٠:٢٨/٢
 ١٦٠:١٦٠:١٢٦/٧:٣٧٦:٣٥٤/٥
 ٢٨٤/٩:٢٠٢:٨:١٠/٨:٢٠٨:٣٩٦:٢٩٤:٢٦٠
 أحمد بن محمد بن أحمد أبو علي جرجاني ٢٤٥/١٠
 أحمد بن محمد بن إسحاق المعاذي ١٠٨:٣٦/٣
 أحمد بن محمد بن تريك الزهاوي (أبو الحسن) ١٣٠/٤
 أحمد بن محمد بن جعفر الطائي الكوفي (أبو الخيرة) ١/٧
 ٤٠٨
 أحمد بن محمد بن حجر هشمي ٢٤٤/١٠
 أحمد بن محمد بن الحسين (أبو حامد) ٣٩٤/٥
 أحمد بن محمد بن خالد البرقي ٣٦٨/٥:١٠٢/٣
 ١٤٢/٨:٢٩٦/٧:٨/٦:٣٧٠
 أحمد بن محمد بن رياح الزهري ٢٣٠/٧:٣٦٨/١
 ١٥٤:١٥٢:١٤٢/٩
 أحمد بن محمد بن زياد الأزدي ٢٥٢/٩:٣٥٨/١
 أحمد بن محمد بن زياد الهمداني ٢٦٠/١

- أحمد بن محمد بن سعيد ١٥٢/٣: ١٦٤، ١٠٦/٥٤
 أحمد بن محمد بن سعد بن عتبة الكوفي ١/٢٢٤: ٢/٢٦
 ٢٦، ٣٠، ٣٢، ٩٤/٥: ٣٢٠، ٣٥٢، ٣٧٠، ٣٨٤
 ٦٧، ٦٧، ٧٢، ٧٤، ٧٨، ٨٠، ٨٢، ١٠٢، ١١٠
 ١٢٠، ١١٠، ١٧٨، ١٧٤، ١٧٤، ١٦٠، ١٥٠، ١٢٠
 ١٩٠، ١٩٦، ١٩٨، ٢٠٠، ٢٠٢، ٢٠٢، ٢٠٦
 ٢٠٨، ٢١٠، ٢١٨، ٢٢٤، ٢٦٠، ٢٦٢، ٢٨٤
 ٢٨٦، ٢٩٦، ٢٩٦، ٣٤٠، ٣٤٤، ٣٨٠، ٣٨٢، ٣٩٠
 ٣٩٤، ٣٩٦، ٤٠٦، ٤١٦: ٨/١٠٠، ١٢٤، ١٨٠
 ١٨٢، ١٩٢، ٢٠٨، ٢٢٨، ٢٣٠، ٢٥٤، ٢٧٠
 ٢٨٢، ٣٧٢، ٣٧٤، ٣٨٢، ٣٩٠، ٤٢، ٥٠، ٤٦
 ٨٢، ١٥٤، ١٩٠، ٢٠٨، ٢١٠، ٢٣٠، ٢٣٢، ٢٥٦
 ٣٢٠، ٣٢٨، ٣٢٠
- أحمد بن محمد بن سعيد الهمداني (أبو العباس) ١/١
 ٣٤٠: ٥/٣٢٢، ٨/٣٢٠
- أحمد بن محمد بن سئمة المزني ٨/٢٩٤
- أحمد بن محمد بن سليمان رزاي ٣/٢٦٠
- أحمد بن محمد بن سليمان الزوزاري (أبو غالب) ٢/١
 ٣٠٠، ١٦٤، ٣٤٨، ٣١٦، ٣٧٨، ٣٨٤، ٣٨٨
 ٤/٦
- أحمد بن محمد بن عبد الله بن خالد الكاتب ٩/١٨٤،
 ٣٣٢
- أحمد بن محمد بن عبد الله الجوهرى ٧/٢٧٦
- أحمد بن محمد بن عبد الله ٧/١٨٢
- أحمد بن محمد بن عثمان البغدادي (أبو بكر) ٢/٣٥٠،
 ١٦٨/٦
- أحمد بن محمد بن عمار ٣/٤٨
- أحمد بن محمد بن عمران ١٠/٢٥٢
- أحمد بن محمد بن عياش (أبو عبد الله) ٤/١٢٣، ٣٨٤
 أحمد بن محمد بن عياشي جوهرى ١٠/٢٤٩
- أحمد بن محمد بن عيسى قمى ١/٢٠٦، ٢١٢، ٢١٨
 ٢٢٢، ٢٣٨، ٢٤٤، ٢٥٠، ٢٤٤، ٢٦٤، ٢٦٩، ٢٧٢
 ٨، ١٠، ٢٠، ٢٤، ٢٨، ٥٨، ٦٤، ١٢٠، ١٢٢
 ٢٨٢، ٢٥٤: ٣/٩٨، ١٠٢، ١١٨، ١٢٢، ١٩٨
 ١٩٨، ٢٠٨، ٢٠٦: ٥/٣٥٤، ٣١٦، ٣١٦، ٣٥٤
 ٧/٦٨، ١٢٠، ١٧٠، ١٧٠، ٢١٤، ٢١٦، ٢٣٨، ٣٩٤: ٨/١
 ٦، ١٢، ٢٢، ٩٦، ١٠٠، ١٣٤، ١٧٨، ١٨٢، ١٩٢
 ٢٢٦، ٢٢٦، ٢٨٤، ٣٧٤: ٩/١٦، ١٦، ٢٢، ٣٥٢
- أحمد بن محمد بن مسروق ٧/١٨٤
- أحمد بن محمد بن المنذر بن حنفر ٨/٨٤
- أحمد بن محمد بن نوح سمرقاني ٤/١٢٣
- أحمد بن محمد بن هلال ٩/٢٢٤
- أحمد بن محمد بن يحيى تبارى ٣/٧٢
- أحمد بن محمد بن يحيى الخطار ١/٢٣٢، ٣٥٨: ٢/٢٠
 ٢٠، ٥٤، ٢٤٤، ٢٧٠، ٣/١١٤، ٢٢٢، ٣٤٤
 ٧/٢٩٤، ٨/٢٨٢، ٩/٢٥٢، ٩/٢٥٢
- أحمد بن محمد بن يعقوب ١/٣٤٤
- أحمد بن محمد بن يوسف ٨/١٣٠
- أحمد بن محمد بن يونس (أبو إسحاق) ٦/٥٠
- أحمد بن محمد حصيني ٥/٩٦
- أحمد بن محمد الذبيبى الشراخ ٤/٢٥٢، ٣٥٨: ٥/١
 ٣٨٢، ٧/١٩٨
- أحمد بن محمد النوفلى ٣/٨١
- أحمد بن محمد الهمداني الكوفي ١/٣٤٨، ٣/١٠٨
 ٩/١٧٨
- أحمد بن مسلم بن سلم ٨/٣٥٤
- أحمد بن معاوية ٤/٢٦
- أحمد بن المعلّى الهمداني القاضي ٩/٨١
- أحمد بن مقدر ٣/٢٩١
- أحمد بن مريح ٨/٣٥٨

- أحمد بن المنذر ٣٥٨/٨
 ٢٠٦، ٢٠٢، ١٩٠، ١٧٢، ٨٠ / ٧؛ ٣٥٢، ٣٤٠ / ٥
- أحمد بن منصور بزرج ٣٦/٣
 ٥٠ / ٩؛ ٣٧٦، ١٢٦ / ٨؛ ٣٩٦، ٣٨٢، ٣٨٠ / ٢٨٦
- أحمد بن موسى بن القزوات ١٠٨/٣
 ٣٢٨، ٣٢٠، ٢٥٦
- أحمد بن مهران ١٩٤، ١٨٢ / ٣
 ٣٣٨ / ٤ أحمد بن يوسف الشاشي
- أحمد بن ميثم بن أبي نعيم ٢٣٨ / ١٠
 ١٠٨، ١٠٧ / ٤ أحمد الحسن
- أحمد بن المؤدب ٢٥٣ / ٨
 ٣٠٨، ٣٠٦، ٣٠١، ٢٨٢ / ٤ سيد أحمد خواتساري
- أحمد بن نجدة القرشي ٢٢٦ / ١
 ٢٦٢ / ٣ أحمد دنوري
- أحمد بن هارون بن عبد الله ٣٥٢ / ٨
 ٢٦٤ / ٥ أحمد نظاري
- أحمد بن هارون القاسمي ٣٣٦ / ٣
 ٣٦١ / ٦ ميرزا أحمد طبيب
- أحمد بن هارون القاضي ٣٩٢ / ١
 ١٧٠ / ٨ أحمد عبد الله زكي عيش
- سيد أحمد بن سيد هاشم بن سيد حسن رشتي
 ١٠٥ / ٥ أحمد علوي غريضي (أبو علي)
- موسوي ١٢٦ / ٥
 ٩٤ / ٥ أحمد فرزند حسن
- أحمد بن هلال ٨٩، ٨٨، ٨٧، ٨٦ / ٤؛ ٢٨٨، ١٢٤ / ٢
 ٢٥٥ / ٥ شيخ أحمد فتحي قمي
- ١٩٤، ١٠٠ / ٨؛ ٤١٦، ٤١٤، ٢٤ / ٥؛ ١٥٤، ٩٠
 ١٠ / ٤ أحمد قادياني
- ٣٢٤، ٦٢، ١٨ / ٩؛ ٣٧٦، ٢٨٤، ٢١٢
 ٢٩٢، ٢٩١ / ١٠ أحمد الكاتب
- أحمد بن هلال العبراني ١٢٠ / ٧؛ ١٢٢، ٨٢ / ٤
 ٢٤٨، ٢٤٢، ١٨٦
- أحمد بن هلال الكرخي ١٦٦، ٢٨، ٢٦، ١٢، ١٠ / ٣
 ١٥٢ / ١ أحمد كسروي
- ١٦٠، ٢٨، ٢٦، ١٢، ١٠ / ٣
 ١٠٧ / ٤ أحمد كويطع
- أحمد بن هوزة بن أبي هراسة الباهلي (أبو سليمان) / ٢
 ٣٠٠ / ٢ أحمد محمد بن زياد لأزدی
- ١٦٠، ٢٣٢، ٣٢٦، ٣١٨، ٢٦٧، ١٩٠
 ٧٠ / ٤ شيخ أحمد مصري
- ١٠٦ / ٨؛ ٤١٦، ٣٤٨، ١٩٦، ٧٨ / ٧؛ ٣٦٤، ١٢٨
 ٢٦٩ / ١٠ شيخ أحمد متفي
- ٤٠٦، ٤٠٢ / ٩؛ ٣٩٠، ٣٨٤، ٣٢٨
 ١٢٤ / ٤ أحمد ميانجي
- أحمد بن يحيى الأحول ١٩٨ / ٩
 ٢١٦ / ٩ احتف بن نس
- أحمد بن يحيى بن خالد بن حنّان ٣٠ / ٣
 ٣٨٠، ٣١٨، ٣١٦ / ٨ الأحنف بن قيس
- أحمد بن يحيى بن زكريا القطان ٢١٢ / ٣؛ ٣٦٢ / ١
 ١٦٣ / ٥ اخايوف روسي
- أحمد بن يحيى بن المعتمر ٢٢٦ / ٩
 ٣٥٠ / ٨ الأخص بن محمد بن إسماعيل
- أحمد بن يعلى بن حشاد ٣٦٤ / ٤
 ٥٨، ٥٧ / ٣ إدريس (ع)
- أحمد بن يوسف ٥٢ / ٦؛ ١٩٤ / ٣
 ٢٧٦ / ٣ إدريس بن عبد الله حسني
- أحمد بن يوسف بن يعقوب الجعفي ١٩٤ / ٢؛ ٢٢٦ / ١
 ١٠ / ١٠ إدريس بن محمد بن حمدوني عراقي فارسي

ادوارد براون ۱۵۳/۱: ۱۵۵: ۱۹۰/۳۰۰	إسحاق بن یعقوب ۳/۱۶۶: ۲۰۲: ۲۰۶: ۳۴۴/۴
ادوارد سید ۱۶۸/۱	۱۱۹: ۲۴۲: ۲۵۸: ۳۱۵: ۳۱۶: ۳۶۸: ۴۲۶
اراکي ۱۷۳: ۱۷۲/۵: ۲۹۳/۴	۶/۶: ۴۳۰
محقق اربلی ۲۴۷/۱۰: ۱۴۴/۳: ۳۱۱/۲	إسحاق دبیری ۱۰/۲۹۲
محقق اردبیلی ۳۱۳: ۳۱۰/۴	إسحاق سبزی زوی ۴/۶۸: ۶۹
در طایفه ۲۱۹/۷	سید اسحاق قلی ۵/۲۳۱
ارمائی نبی پلایه ۱۰۳/۱	إسحاق کاتب ۵/۹۴
أردجاء بن الواصب ۸/۳۵۸	إسحاق کنی پلایه ۱/۹۸
الأزرق بن علی ۱/۲۸۴	أسد بن ماک ۷/۴۴
أزهر ۱/۳۲۲	أسد بن موسی ۹/۱۲
أسامة بن حفص ۳/۲۶۷: ۹/۴۷۳	اسدی ۳/۲۶۳: ۵/۹۷
إسحاق الأحرر ۴/۳۵۴	إسرائیل ۱/۱۰۵: ۵/۳۳۰
إسحاق بن ابراهیم الأزدي ۸/۲۵۶	إسرائیل بن عتاد ۳/۳۰
إسحاق بن ابراهیم حُضینی ۳/۲۶۷	إسرائیل الظفان ۸/۳۵۰
إسحاق بن أبی اسرائیل ۹/۱۸۲	إسرائیل مکارم ۲/۲۲: ۴۸: ۱۴۲: ۷/۳۹۲: ۸/۲۱۲
إسحاق بن أبی فروة ۸/۲۲۰	۲۲۶: ۲۳۰: ۳۴۲: ۹/۴۶: ۳۷۸: ۴۲۴
إسحاق بن اسماعیل نیشابوری ۳/۳۲۸: ۴/۹۳	إسطنطانیل ۸/۲۰
إسحاق بن جریر ۲/۶۰: ۵/۴۱۲	اسکندر دبیر پیش ۲/۷۸: ۵/۱۱۵
إسحاق بن الجندی ۴/۳۳۴	أسلم بن کثیر الأزدي الأعرج ۷/۵۴
إسحاق بن الحسن العفرانی ۹/۶۸	الأسلمی ۱/۲۳۴: ۲۴۵
إسحاق بن دیناح البصری ۲/۲۷۰: ۳/۳۲۴	إسماعیل ۳/۱۲۸: ۵/۲۳۱
إسحاق بن ستان ۲/۱۱۳۶: ۳/۱۵۴: ۸/۱۰۶	سید سماعیل ۵/۲۷۰
إسحاق بن سويد ۱/۲۹۸	إسماعیل (ابن زکریا) ۷/۲۸۰
إسحاق بن عبد الله بن أبی طلحة ۲/۹۴: ۳/۳۶: ۳۴	بسماعیل اسماعیلی ۷/۲۲۲
إسحاق بن عمار الصیرفی ۱/۲۱۶: ۲۲۲: ۳۳۲: ۳/۱۳	إسماعیل بن أبیان الوزان ۲/۳۶۲: ۷/۳۰۰: ۸/۱۹۲
۱۱۲۶: ۵/۳۴۸: ۷/۷۸: ۸/۱۸۰: ۹/۳۱۸	۹/۳۳۴
إسحاق بن عیسی ۲/۳۴	إسماعیل بن ابراهیم پلایه ۲/۱۱۴: ۸/۱۸: ۹/۳۷۸
إسحاق بن غالب ۲/۲۴	۲۶۴
إسحاق بن محمد الصیرفی ۳/۳۴: ۱۰۲: ۸/۲۳۴	إسماعیل بن ابراهیم الحلواتی ۱/۲۶۸: ۳/۳۶: ۹/۳۶۴
إسحاق بن محمد الفروي ۵/۲۲۸	۳۶۴

- إسماعیل بن اُبی إسحاق المَلّانی ٢٧٢/١
 إسماعیل بن اُبی اوسر ٣٣١، ٣٢٩/١
 إسماعیل بن جابر ٣٧٤، ٢٧٠/٨
 إسماعیل بن جعفر الصادق (ع) ٢٠٢، ٣٢، ٣١/٤
 ٢٤٩
 إسماعیل بن حزقیل (صادق الوعد) (ع) ٢٠، ١٨/٨
 ٣٤٠
 إسماعیل بن حسن یرقلی ١٦٠، ١٢٠، ١١٨، ١١٧/٥
 ٣٤٢
 إسماعیل بن رافع (أبو رافع) ١٧، ٢٨٤/٢؛ ٣٠٤/١
 ٤٠٤، ٣٢٤، ١٨٨/٩؛ ٢١٦/٨؛ ٢٥٤
 إسماعیل بن زکریاء ١٥٣/٧
 إسماعیل بن صالح اعطاطی ٢٣٥/١٠
 إسماعیل بن علی القزويني ١٦٤/٧؛ ١٨/٣؛ ٧٦/٢
 ٥٠، ١٧٠، ٣٨٨، ١٧٠، ٣١٦/٨؛ ٢٩٤، ٢١٦/٩؛ ٢٢٠، ٢٤٢/٤
 ٣٤٢، ٧٤
 إسماعیل بن علی اللّویخنی (أبو سهل) ٣؛ ٣١٦/٢
 ٩٥، ٩٤/٤؛ ٣٤٤، ٣٤٤، ٣٥٠، ٢٤١، ٢٥٤، ٢٢٢
 ٢٢٧/١٠؛ ٢٥٢، ٢٢٥، ٢٤٣
 إسماعیل بن علیة ٢٤٢/٩
 إسماعیل بن عمر ٢٨٤/٨
 إسماعیل بن عتاش ٢٨٤، ١٩٨/٧؛ ٣٤٤، ٢٩٤/٢
 ١٩٢، ١٩٠/٩؛ ٢٠٤، ٩٢/٨؛ ٢١٤
 إسماعیل بن مالک ١٠٠٤/٨؛ ٣٤٢، ٢٩٠، ١٢٤/٢
 ٣٣٨/٩
 إسماعیل بن محمد المکی ٢٥٠/٨
 إسماعیل بن منصور الزبالی ١٣٨/٢
 إسماعیل بن موسی بن یراهیم ٣١٤/٧؛ ٢٥٤/٢
 إسماعیل بن موسی بن بنت السّدیّ الغزاري ٢٠٠/٣
 ٢٨٢/٥
 إسماعیل بن مهران ٣٥٢، ٣٤٠/٥؛ ٩٤/٢؛ ٢٢٦/١
 ٢٠٢، ١٩٠، ١٧٤، ١٦٤، ١٠٠، ٢، ٨٠، ٧/٤؛ ٢٠٦
 ١٢٦/٨؛ ٤٠٦، ٣٩٤، ٣٨٢، ٣٨٠، ٢٨٤، ٢٠٦
 ٢٢٦/١٠؛ ٣٢٨، ٣٢٠، ٢٥٤، ٥٠/٩؛ ٣٧٤
 إسماعیل بن میمون ٣٢٢/٧
 إسماعیل الجعفی ٣٣٨/٥
 ملا اسماعیل ذبیحی ٢٧٤/١٠
 إسماعیل سامانی ٢٧٨، ٢٧٧/٣
 إسماعیل شغیعی سروسانی ٢٩٧، ٢٩٤/١٠
 أسد ابن الشّجّار النّحوی ١٨٤/٩
 أسود بن عامر ٢٢/٢؛ ٢٧٢/١
 أسید بن عبد الرّحمن ٣٩٦/٥
 أسید بن المشتمس ٢٨٠/٧
 اشرف بن اغرین هانمہ علوی ٢٥٧/١٠
 الأشعث بن مالک ٢٥٤/٨؛ ٣٧٢/١
 اشعای نبی ١٠٤، ١٠٣، ١٠٢/١
 انکانی ١٥٧/٥
 انشاس ٢٨١/٣
 الأصمغ بن نباتة ١/٢؛ ٣٨٢، ٢٧٦، ٢٧٤، ٣١٠/١
 ١٠٠، ٢، ٨٨، ٣؛ ٣٥٨، ١٢٨، ١٣٤، ١٢٢، ١٢٢
 ٣٤٠، ٣٤٢، ٢٤٨، ٢١٨، ١٠٠/٧؛ ٢١٠، ١٠٤
 ٤٠٤، ٢٥٠/٩؛ ٣٠٠، ٢٨٢، ٢٤٨، ١٠٨/٨
 اصفهانی ٢٤/٤
 الأصهب ٣٧٤، ٣٤٨، ٣٤٤، ١٤٠، ١٢٢/٧
 الأخرج ٣٠، ٨/٩
 الأعله المصري ٤٠٤/٤
 الأعشش ١، ١٢٢/٢؛ ٣٤٢، ٢٩٤، ٢٧٢، ٢٧٠/١
 ٢٠٤، ٩٢/٨؛ ٣٧٨، ٢٥٤، ٢٣٤/٧؛ ٣٤٤، ٢٩٤
 ١٩٢، ١٩٠، ١٢٤/٩؛ ٢٤٠
 اکوبیانس ١٤٤، ١٤٣/٥

۸۵، ۹۱، ۹۳، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۲۷،

۲۴۵، ۲۴۷، ۲۵۱، ۲۵۲، ۳۰۷، ۵/۱۱، ۱۵، ۱۶،

۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۵، ۲۶، ۲۷،

۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۸، ۳۹، ۵۱، ۵۲، ۵۹،

۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۷۶، ۷۷، ۷۸،

۸۵، ۸۷، ۹۶، ۹۷، ۱۱۰، ۱۱۴، ۱۲۰،

۲۷۴ / ۸، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۶۳ / ۹، ۲۲۲، ۲۸۶،

۱/۱۰، ۲۳۳، ۲۵۵

امام حسن مجتبیٰ (بنگرید: حسن بن علی بن ابی

طالب (ع)) / ۱، ۲۰، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴،

۳۹۸، ۳۰۰، ۳۰۹، ۳۱۸، ۳۵۰، ۳۵۲،

۳۵۶، ۳۵۸، ۳۸۰، ۳۸۲، ۳۸۶، ۴۰۴، ۴۰۶،

۴۱۰، ۴۱۰ / ۲، ۱۶۸، ۱۶۷، ۱۶۶، ۳/۱۸۴، ۹۲، ۱۳۹،

۲۳۵، ۲۷۸، ۲۷۸، ۲۸۸، ۴/۱۰۶، ۲۰۶، ۲۲ / ۶،

۹ / ۱۲۱، ۲۹۵، ۳۵۶، ۳۷۸

امام حسین (بنگرید: سید الشہداء (ع)) - حسن بن علی

بن ابی طالب (ع)) / ۱، ۲۰، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳،

۳۹۸، ۳۰۰، ۳۰۹، ۳۱۸، ۳۵۰، ۳۵۲،

۳۵۶، ۳۵۸، ۳۸۰، ۳۸۲، ۳۸۶، ۴۰۴، ۴۰۶،

۴۱۰، ۴۱۰ / ۲، ۱۶۸، ۱۶۷، ۱۶۶، ۳/۱۸۴، ۹۲، ۱۳۹،

۲۳۵، ۲۷۸، ۲۷۸، ۲۸۸، ۴/۱۰۶، ۲۰۶، ۲۲ / ۶،

۳۰۷، ۵/۱۰۶، ۱۵۲، ۱۵۶، ۲۴۰، ۸/۴۷، ۶۷،

۷۴، ۷۵، ۸۰، ۸۱، ۱۸۶، ۱۸۷، ۲۶۱

امام خمینی (ع) / ۱، ۲۳، ۳/۴۹، ۸/۱۵۸

امام رضا (بنگرید: علی بن موسی الرضا (ع)) / ۱،

۳۱۰، ۴۰۳ / ۲، ۲۸، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۵۴،

۱۷۸، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۵، ۱۹۶، ۱۳۹، ۱۴۱، ۱۴۷، ۲۵۹،

۲۶۰، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۸۰، ۳۰۵ / ۴، ۱۱۶،

۲۶۰، ۲۹۸، ۳۰۰، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹ / ۵، ۲۹۸، ۲۶۰،

۳۰۷، ۳۰۷ / ۶، ۲۳۷، ۲۵۵، ۳۰۷، ۳۵۴، ۶۳، ۲۴، ۳۵، ۳۸،

امام باقر (بنگرید: محمد بن علی الباقر (ع)) / ۱،

۲۹۶، ۳۰۰، ۳۰۹، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸،

۴۰۱، ۴۰۲، ۴۱۸، ۴۶۴ / ۳، ۵۸، ۸۲، ۹۰، ۹۵،

۱۴۰، ۱۸۸، ۲۱۸، ۲۲۱، ۲۴۵، ۲۳۶ / ۴، ۱۲،

۲۱، ۲۷، ۲۸، ۲۹ / ۶، ۲۹۵، ۲۸۰، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳،

۴۵، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶،

۴۲۰، ۴۲۴، ۴۴۵، ۴۸۰ / ۸، ۴۸، ۵۷، ۵۹، ۶۰،

۶۳، ۶۴، ۶۵، ۱۱۷، ۱۵۰، ۱۵۴ / ۹، ۹۸، ۱۰۰،

۱۰۱، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۴، ۱۲۲،

۱۲۵، ۱۳۰، ۱۵۸، ۲۸۶، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۵،

۲۹۷، ۲۹۹، ۳۰۸، ۳۹۳، ۳۹۶، ۴۱۱، ۴۲۹،

۴۲۲، ۴۲۷، ۴۳۹، ۴۴۲، ۴۵۰، ۴۵۵، ۴۶۰،

۴۶۳، ۴۶۶، ۴۶۹، ۴۷۵، ۴۸۴، ۴۸۶، ۴۸۷،

۴۸۹، ۴۹۱، ۴۹۲

امام جواد (بنگرید: محمد بن علی التواد (ع)) / ۲،

۲۶۲، ۲۶۸، ۳۰۸ / ۳، ۴۱، ۸۵، ۹۶، ۲۴۵، ۲۴۷،

۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۳۰۵، ۳۱۰ / ۴،

۸۴، ۱۱۶ / ۵، ۹، ۹۶، ۱۰۲، ۱۲۲، ۲۳۹، ۲۴۱،

۳۰۶ / ۶، ۶۳، ۲۲۴، ۲۴۴ / ۷، ۲۳۱ / ۸، ۳۹،

۱/۱۰، ۲۳۶

امام حسن عسکری (بنگرید: حسن بن علی

العسکری (ع)) / ۱، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۱۹۰،

۱۹۹، ۱۹۷، ۱۹۶ / ۲، ۳۲۶، ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲،

۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۸۹ / ۳،

۸۵، ۸۹، ۹۰، ۹۶، ۹۷، ۱۲۴، ۱۴۲، ۱۴۷،

۲۴۰، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۷، ۲۴۸،

۲۵۱، ۲۵۵، ۲۵۹، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۵،

۲۷۱، ۲۷۶، ۲۸۱، ۲۸۶، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۶،

۳۰۶، ۳۰۸، ۳۱۰، ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۱۶، ۳۱۴،

۳۱۸، ۳۲۰، ۳۲۲، ۳۲۴ / ۴، ۳۳، ۸۱، ۸۲، ۸۴،

الصادق علیه السلام (۱/ ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۰۹، ۲۲۱)

۲۲۷، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۱۴۰، ۱۴۰ / ۲، ۵۶، ۵۶

۱۱۶، ۱۵۲، ۲۸۲، ۲۹۰، ۳۰۰، ۳۲۶، ۳۲۴

۳۵۲، ۳۲۴، ۴۷، ۴۸، ۵۲، ۵۳، ۵۷، ۷۸، ۸۲

۸۴، ۸۸، ۹۰، ۹۲، ۹۳، ۹۵، ۹۶، ۱۳۸، ۱۴۴

۱۷۸، ۱۷۹، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۲، ۲۳۶، ۲۳۸

۲۴۱، ۲۴۴، ۲۵۹، ۲۹۳، ۲۹۵، ۴ / ۲۷، ۳۶

۱۸۴، ۱۹۰، ۲۰۲، ۲۱۲، ۲۴۱، ۲۶۹، ۲۸۶

۲۹۸، ۳۰۱ / ۵، ۴۱، ۱۲۶، ۱۸۰، ۱۸۲، ۱۸۸

۱۸۹، ۲۰۰، ۲۱۶، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۵۸ / ۶، ۲۶

۲۷، ۳۰، ۳۲، ۳۵، ۳۷، ۳۸، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۱۵۰

۱۵۲، ۱۵۳، ۲۸۷، ۲۴۱، ۲۴۲، ۳۴۲، ۳۴۳ / ۷، ۳۸۹

۲۲۲، ۴۲۹، ۴۳۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۸ / ۸، ۲۲۸

۲۶، ۴۴، ۵۴، ۵۶، ۵۷، ۵۹، ۶۵، ۶۶، ۱۵۰

۱۵۳، ۲۳۰، ۲۶۵، ۳۳۶، ۳۶۳، ۳۹۲ / ۹، ۹۸

۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۷، ۱۱۲، ۱۵۸

۲۸۵، ۲۸۶، ۲۹۳، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۳۰۸

۳۱۰، ۳۱۱، ۳۹۴، ۳۹۵، ۴۰۴، ۴۱۰، ۴۱۲

۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۲، ۴۲۵، ۴۲۹

۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۴۰، ۴۴۲، ۴۴۵، ۴۴۸

۴۵۰، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲

۴۶۴، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۸۱، ۴۸۳

امام عصر علیه السلام (بنگريد: محمد بن الحسن العسكري علیه السلام)

حجت بن الحسن المهدي علیه السلام = صاحب الامر علیه السلام

صاحب الزمان علیه السلام = ابا صالح علیه السلام = امام زمان علیه السلام

ولي عصر علیه السلام - امام منتظر علیه السلام امام مهدی علیه السلام

القائم علیه السلام = المهدي علیه السلام (۱/ ۱۶۴، ۱۸۶ / ۲)

۲۶، ۶۸، ۲۲۰ / ۳، ۷۷، ۸۶، ۹۱، ۹۷، ۲۴۹

۳۰۶، ۸۷، ۹۲، ۹۴، ۹۵، ۱۱۵، ۱۱۹، ۱۲۳

۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۳۱۶ / ۵، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۴

۷/ ۲۲۶، ۳۹، ۱۸، ۱۵۵، ۱۶۸، ۱۷۵، ۳۴۴

۹/ ۴۰، ۲۱۶، ۱۸۳، ۴۵۶، ۱۰، ۲۳۵، ۲۳۶

امامزاده ابراهيم ۲۴۴ / ۸

امام زمان علیه السلام (بنگريد: محمد بن الحسن العسكري علیه السلام)

حجت بن الحسن المهدي علیه السلام = صاحب الامر علیه السلام

صاحب الزمان علیه السلام = ابا صالح علیه السلام = امام عصر علیه السلام

ولي عصر علیه السلام امام منتظر علیه السلام امام مهدی علیه السلام -

القائم علیه السلام = المهدي علیه السلام (۱/ ۱۱، ۲۵، ۱۸۷

۱۹۰، ۲/ ۲۳۴، ۳/ ۴۷، ۵۶، ۵۹، ۶۶، ۶۷، ۶۹

۷۱، ۷۲، ۸۲، ۹۴، ۱۳۷، ۱۳۰، ۲۴۳، ۳۰۸ / ۴

۱۱۷، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۴، ۱۲۵، ۲۶۱، ۲۶۱ / ۵، ۹، ۱۱

۳۲، ۳۳، ۳۷، ۴۹، ۵۱، ۵۸، ۶۱، ۶۲، ۷۴، ۷۵

۸۲، ۹۳، ۱۰۵، ۱۱۳، ۱۱۹، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۵۳

۱۵۵، ۱۷۶، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۵، ۱۹۰، ۱۹۲

۱۹۴، ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۱۲، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۶

۲۴۴، ۲۴۸، ۲۵۷، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۸

۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۲، ۲۷۶، ۲۹۵، ۲۹۷، ۳۰۱ / ۶

۲۳، ۱۴۶، ۱۵۱، ۲۸۴، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۹۱، ۲۹۲

۲۹۳، ۳۳۶، ۳۳۸، ۳۴۳، ۳۴۳، ۳۶۰ / ۷، ۶۱

۲۳۸، ۲۴۵ / ۸، ۶۵، ۷۴، ۷۷، ۸۰، ۹ / ۱۱۹

۳۸۳، ۲۸۴، ۲۸۶، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹

۳۰۴، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۴

۴۵۸ / ۱۰، ۲۴۶، ۲۷۵، ۲۸۰

امام زين العابدين علیه السلام (بنگريد: علي بن الحسين زين

العابدین علیه السلام) (۱/ ۳۰۹، ۳۰۹، ۴۰۳ / ۲، ۱۹۹ / ۳

۸۰، ۸۲، ۸۴، ۹۱، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۸ / ۵، ۹۹

۲۰۰، ۳۱۱، ۳۳۶، ۲۹ / ۶، ۷۶، ۸، ۳۹، ۶۳ / ۹

۴۲۸، ۴۵۱

امام سدهی ۱۶۶ / ۵

امام صادق علیه السلام (بنگريد: جعفر بن محمد

- آنس بن کاهل الأسدی ۵۰/۷
 آنس بن مالک ۱/۳۰۵، ۳۴۰، ۳۴۴، ۳۴۴/۳، ۳۴۶، ۳۴۶/۵
 ۲۲۴، ۳۲۲/۹، ۳۳۳/۷، ۳۳۲
 شیخ انصاری ۴/۸۷، ۲۶۵، ۳۱۳، ۳۲۲/۵
 اوجست مولر ۱۰/۳۰۰
 الأوزاعی ۲/۳۶۲، ۴/۳۲۳، ۵/۳۹۶، ۷/۸۴، ۹۶
 ۲۵۴، ۱۷۶/۹
 أوس بن أوس ۹/۸
 أوس بن محمد ۸/۳۵۸
 ابگناس گلدزهر ۱/۱۵۵، ۱۰۱، ۳۰۰
 ابدی نی نیا ۹/۱۶۷
 آیین بن محرز ۵/۴۰۶
 أيوب نیا ۱/۳۸۸، ۳/۱۱۰، ۶/۲۹۲
 أيوب ۳/۲۰۸
 أيوب بن الحر ۱/۲۱۸
 أيوب بن ناب ۳/۲۶۷، ۲۶۵
 أيوب بن نوح بن دراج نسفی ۱/۳۸۲، ۳/۲۶۰
 ۲/۲۶۷، ۴/۵۴، ۶۰، ۱۲۰، ۱۵۲، ۳۱۲، ۳۰۰/۵
 ۳۲۰، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۷/۹، ۸۲
 أيوب بن يحيى الجندل ۶/۱۶
 ایوبی ۳/۳۰۰
 یابک خرمی ۳/۲۹۲
 بادصنا بن سعد بن اشعیر ۸/۳۵۴
 بادیس صنهاجی ۴/۲۱
 ملاً باقر تبریزی حجه فروش ۵/۱۴۷
 شیخ باقر نجفی کاظمی ۵/۱۷۳
 الباقطانی ۴/۴۲۴
 الباقطانی ۴/۳۵۴، ۳۵۶
 سید باقر فرزند عطوة علوی حسینی ۵/۱۲۱
 بایزد انصاری ۴/۶۱
- ام کلثوم بنت ابي جعفر المری ۳/۳۴۲، ۳۴۶، ۳۴۸
 ۲۵۸، ۴/۹۷، ۱۰۰
 ام موسی نیا ۲/۲۲۸
 أم هانئ ۱/۳۰۵
 امیر اسحاق استرآبادی ۲/۲۲۳، ۳/۵۲، ۵/۱۳۷
 امیر افة داد بن جنید ۴/۵۷
 امیر ذوالفقار گلبایگانی ۵/۲۱۳
 امیر علام تفرشی ۵/۲۱۰
 امیر کبیر ۴/۱۰
 امیر محمد ابراهیم بن محمد معصوم قزوینی ۱۰/۲۷۸
 أمير المؤمنين نیا (بنگريد: علی بن ابي طالب نیا - امام
 علی نیا) ۷/۶، ۷۰، ۷۴، ۱۰۰، ۱۰۶، ۱۱۲
 ۱۴۴، ۱۷۸، ۱۸۴، ۲۳۴، ۲۴۶، ۲۴۸، ۲۸۸
 ۳۱۴، ۳۲۰، ۳۲۰، ۳۲۰، ۳۲۶، ۳۲۹، ۴۱۹/۱
 ۲۱، ۵۵، ۱۱۰، ۱۲۸، ۳۰۰، ۳۲۲، ۳۴۶، ۳۴۸
 ۴۰۴، ۴۰۶، ۴/۲۲، ۲۲، ۴۸، ۷۶، ۹۸، ۱۲۲
 ۱۳۲، ۱۳۶، ۲۱۰، ۲۱۰، ۲۲۶، ۳۴۴، ۳۴۴/۳، ۱۹۲
 ۱۹۸، ۲۰۲، ۲۲۵، ۴/۲۷۷، ۵/۱۲۲، ۲۲
 ۱۲۳، ۱۵۱، ۱۹۳، ۲۰۱، ۲۰۱، ۲۱۱، ۲۱۴، ۲۲۸
 ۲۴۵، ۲۳۴، ۳۵۴، ۳۶۰، ۳۷۰، ۳۷۲، ۴۰۰/۶
 ۲۲، ۵۴، ۶۱، ۶۴، ۶۵، ۶۷، ۷۶، ۱۷۸، ۲۳۸/۸
 ۱۶، ۱۸، ۲۴، ۵۹، ۶۳، ۶۵، ۶۶، ۷۴، ۷۵، ۸۲
 ۹۸، ۱۰۴، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۴، ۱۵۱، ۱۵۵، ۲۴۸
 ۳۱۶، ۳۲۲، ۳۲۶، ۳۶۱، ۳۷۳، ۳۷۸، ۳۸۰/۹
 ۱۸، ۱۹۲، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۸، ۲۷۸، ۲۸۶
 ۲۹۴، ۳۱۸، ۳۲۲، ۳۳۸، ۳۵۲، ۳۵۶، ۳۷۴
 ۳۷۸، ۲۹۶، ۲۹۹، ۳۹۲، ۴۱۵، ۴۱۸، ۴۲۷
 ۴۶۱، ۴۹۲
- امته بن صفوان بن عبدالله بن صفوان ۷/۱۵۴
 امته بن علی ۹/۳۲۲

بزنطی ٣٩٧/١	محدث سحرانی ٢٥٩.٢٥٧.٢٥٤/٤:١٩٧/٢
بشام نهاد جراد ١٧١/٨	٢٤٠. ٢٤٢. ٢٤٣. ٢٤٤. ٢٥٦. ٢٧٠. ٢٨٤
بشامی ٩٣/٥:٢٤٧/٣	٢٨٤. ٢٩٨. ٢٩٩. ٣٠٠. ٣٠٢. ٣١٠. ٣١١
سلفام بن علی (أبو علی) ٢٤٦. ٢٤٤/٣	٣١٢. ٣١٣. ٣١٨. ٣١٠/٢٤٧
سلفام بن مرزة ٢٠٦/٥	بحرین نصر ٢٧٨/٧
بشرین خوطف الهمدنی ٢٤٤/٧	سند بحر العلوم ٢٢٥. ٢١٩. ١٤٥/٥: ٣٠٣/٤
بشرین سفیمان النخاس ١٩٩. ١٩٠. ١٨٤. ١٨٠/٢	٢٢٦. ٢٢٧. ٢٢٨. ٢٢٩
٢٠١	بخاری ٤٧/٨: ٢٠/٤: ٣٤٤. ٣٢٩. ٧٨. ٧٦/١
بشرین عمر العضرمی ٤٨/٧	٢٣١/١٠
بشرین غالب الأسدی ٢٢٢/٩	بخنضر ٧٨/٢
بشرین معاذ المعقدي البصري ٣٣٠/٥	بدر بن إسحاق بن بدر الأنماطی ٣٤٤/٩
بشرین المفضل ٣٤٤/٩	بدر بن الخلیل الأزدي ٢٩٤/٧
بشیر بن أبی أراكة الثمالی ٨٢/٩	بدر بن عیسی ٢٤٤/٩
بشیر بن نهبک ١٤٨/٩	بدر الخادم ٢٢٢/٣
بشیر انکاسی ٢٢٦/٨	بدر الدین حسن بن محدث بن صالح نابلسی حنفی ١/١٠
بغای کبیر ٢٧٢/٣	٢٤١
بنوی ٢٤٣. ٨٠/١١	بدر الدین لؤلؤ زنگی ٧١/١
بقرة ١٥٠/٧	بدر غلام أحمد بن الحسن ٣٣٨/٤
بقفة بن الولید ١٣٠/٢	بدرء بن عازب ٣٠٥. ٢٩٨/١
بکاکر ١٨٠/٩	برخی ٢٠٢/٥
بکاکر بن أبی مکر ٢٢/٩	برزنجی ٢٨٢/١٠: ١٥٨/٤
بکاکر بن أحمد ١٨٠/٢: ٢٤٢/٧: ٢٤٢/٧: ١٨٠/٢: ٢٤٢/٧	برقی ٢٨٧/١٠
٢٧٢. ٣٢٢. ١٨٢. ١٨٠/٩: ١١٠	البرقی ٢٢٨/١
بکر بن النمر ٣٥٨/٨	برنارد نوس ٣٠٠/١٠
بکر بن سعد بن خالد ٢٥٤/٨	بروجردی ٣٠٦. ٢٩٩. ٢٩٣/٤
بکر بن صالح ٢٩٧. ٢٩٤. ٣٨٤/١	برهان الدین ابراهیم بن محدث حنبلی ٢٤١/١٠
بکر بن عبد الله بن حبيب ١٥٠. ٢١٢/٣: ٣٤٢/١	بریذ ٣٥٠/٩: ١٩٦/٣
٣٥٨/٩: ٢٧٢	بریذ بن معاویه المعلی ٨/٢: ٢٤٢. ٢٠٦. ٢٠٤/١
بکر بن عبد الله بن عبد الواحد ٢٥٤/٨	١٤٨. ٣١٨/٩: ٢٦. ١٨/٨: ١٠
بکر بن محمّد الأزدي ٩٨. ٨٠/٧: ٣٨/٦	بریده الأسلمی ٩٦/٨

بیہقی ٢٥١، ٣٣/٩: ٢٥١، ٢٥٠/١
 پاتریٹیاکرونہ ١٦٤/١
 پرویز ١٤٢/١
 پیامبر خدا ﷺ (منگرید: أحمد ﷺ) = رسول اللہ ﷺ =
 انٹی ﷺ = محمد ﷺ) ٢٠، ١٩، ١٨، ٧/١
 ٥٧، ٥٥، ٥٠، ٤٢، ٣٥، ٣٤، ٣٣، ٢٧، ٢٢، ٢١
 ٨٨، ٨٦، ٨٤، ٧٨، ٧٣، ٧٢، ٦٤، ٦٢، ٦١، ٥٨
 ٢٥٩، ٢٥٦، ١٩٨، ١٩٤، ١٨٧، ١٥٢، ٩١، ٨٩
 ٣١٧، ٣١٥، ٣١٤، ٣١٣، ٣١٢، ٣٠٤، ٣٠٣
 ٣٢٦، ٣٢٥، ٣٢٣، ٣٢٢، ٣٢١، ٣٢٠، ٣١٨
 ٣٣٨، ٣٣٧، ٣٣٦، ٣٣٥، ٣٣٣، ٣٣١، ٣٢٨
 ٣٥٧، ٣٥٦، ٣٥٢، ٣٥٢، ٣٥١، ٣٥٠، ٣٤٩
 ١٠٣، ٩١، ٤٠، ٢٩، ٣٨، ٢٧، ٢٦، ٢٤، ٢٣
 ٢٨٦، ٢٨٨، ٢٦٠، ٢٥٩، ١٦٨، ١٦٧، ١٦٦
 ٣٩٣، ٣٩٢، ٣٧٧، ٣٧٦، ٣٣٣، ٣٠٩، ٢٨٧
 ٧٨، ٥٨، ٤٧، ٤٦، ٤٤، ٤٢، ٣٩، ٣٨، ٣/٣: ٣٩٤
 ١٣٦، ١٣٥، ٩١، ٨٨، ٨٧، ٨٤، ٨٢، ٨١، ٧٩
 ٢٧، ٢٥، ١٦، ٤/٤: ٢٣٧، ٢٢٩، ٢٢١، ٢٢٠، ٢١٩
 ٢٥٦، ٢٥٣، ١٦١، ١٠٠، ٩٧، ٩٣، ٩٢، ٤٠
 ٣٠٦، ٣٠٤، ٢٩٩، ٢٨٩، ٢٧٩، ٢٧٦، ٢٥٩
 ٤٦، ٥٢، ٥٠، ٤٧، ٤٤، ٣٣، ٢٣/٥: ٣١٤، ٣١٣
 ٢٠٤، ٢٠٣، ١٩٣، ١٩٢، ١٣٣، ١٢٩، ٨٠، ٧٥
 ٤٤، ٤١، ٤٠، ٣٥، ٢٢/٦: ٣٢٦، ٣٠٩، ٢١٦
 ١٤٥، ٩٩، ٩٨، ٩٧، ٩٦، ٩٤، ٩٣، ٩٢، ٩٥
 ٤١٩، ٤١٥/٧: ٤٠٠، ٣٩٨، ٣٥٥، ١٥٥، ١٥٤
 ٤٣، ٤٢، ٤٧، ٢٦/٨: ٤٥٤، ٤٥٠، ٣٣٤، ٤٢٠
 ١٢١، ١١٩، ١١٨، ١١٧، ٨١، ٧٨، ٩٨، ٩٦
 ١٩٨، ١٩٧، ١٩٦، ١٨٧، ١٥٥، ١٥١، ١٥٠
 ٣٢، ٢٩، ٣٧٣، ٣٤٨، ٣٤٧، ٣٤٦، ٣٤٣، ٣٤٥
 ١٢١، ١٢٠، ١١٠، ١٠٦، ٥٧، ٥٦، ٥٥، ٣٣

بکیر بن اُعبن ١٢/٨، ٣٨٤/٤، ٣٤/٢
 بکیر بن سمار ٢٩٢/١
 بلانی ٩٧، ٩٢/٥: ٩٧، ٩٥، ٨٣/٤: ٢٦٢/٣
 بلائکورد ١٤٩/١
 بنیس ٢٤٤/٩
 بلیا ٤١/٤
 بلشفلات ١٥١/١
 بلیل بن مالک بن سعد ٣٥٠/٨
 بلیل بن وہاب بن هرم دیار ٣٥٠/٨
 بن یاز ٨٠، ٧٩، ٧٨/٤
 بندار بن أحمد ٢٤٦/٨
 بندار بن الحنبل الطَّار ٢٤٦/٨
 سید بن محمد الحمیری ٢١٢/٩، ٣٢٦/٢
 بودلسفی ١٢٨/١
 بودای مہایانہ ١٢٨/١
 بود بن زائدہ بن سروان ٢٥٤/٨
 بوصری ٣١٢/١
 شیخ البہائی ٥/٥: ٢٨٦، ٢٦١/٤: ٢٥٦، ٤٨، ٣/٣
 ٢٧٢، ٢٦٩/١٠: ٣٣٣، ٣٣٠/٦: ١٥٩، ٢١٢
 ٢٨٢، ٢٧٦
 علامہ بہاری ١٧١/٨
 شیخ بہاء الدین عاملی ١٦٨/٨
 بہاء الدین علی بن عبد الحمید ١٢٨/٨
 سید بہاء الدین علی بن عبد الکریہ بن عبد الحمید
 نیلی ٢٦٠، ٢٥٩/١٠
 بہاء الدینی ٢٥٧/٥
 بہجت ٢٠٢/٥
 بہرام بن سرح ٢٤٨/٨
 بہرام بن علی ٣٥٠/٨
 بہلول بن مرزوق لُثامی ١٢/٩

- ١٥٤/٩:٢٢٨/٨:٤٠٢:٢٩٤:٢٤٤:١٧٨
 ثوبان ٢٥٢/٨:٤٧:٤٣:٤٢:٥٤:٥٢/٦
 نور بن يزيد ٢٥٨/٩
 نویر بن ابي فاخته ٩٢/٨:٣٠٠/٧
 جابر ٢٠٨:١٢٤:٩٢:٩٠:٨٨/٧:٢٩٢:١٦/٢
 ٢٧٢:١٢٤:١٠/٨:٣٤٤:٢٩٤:٢٨٤:٢٤٠
 ٢٢٤:٢٢٤:١٢٤:٧٦:١٢/٩:٢٩٦:٢٧٢
 ٤٠٨:٣٩٠:٣٨٠:٣٤٠:٣٤٨:٣٢٢
 جابر البلوشی ١٦٥/٨
 جابر بن سفیان ٢٥٨/٨
 جابر بن شرفه ٢٤٣:٢٤٠:٢٢٤:٢٢٢/١
 ٢٥٥:٢٤٩:٢٤٦:٢٤٥:٢٤٤
 جابر بن عبد الله الأنصاری ٢٠٥:٢٩٦:٢٧٤/١
 ٢٩٥:٢٩٢:٢٩٠:٢٨٤:٢٨٤:٢٧٤:٣١١
 ٢٤/٣:٣١٦:٢٨٢:١٧٠:١٤٠/٢:٤٠٣:٣٩٨
 ٢٧٢/٧:٤٠٨:٤٠٤:٢٩٤/٥:٢٠٢:١٥٠
 ١٢/٩:٢٧٨:٢٢٤:١١٢:١٠٩/٨:٣٢٤:٣١٢
 ٢٤٤:١٨٢:٤٤
 جابر بن علی الأحمر ٢٤٤/٨
 جابر بن يزيد النعمانی ٢/٣:٣٩٧:٢٩٢:٢٨٢:٢٤٤/١
 ١٥٦:٢٤/٣:٢٤٦:٢٤٢:٢٨٢:١٣٤:١٣٢
 ١٩٦:٤٨:٥٦/٦:٤١٨:٢٩٢/٥:٢٢١:٢٠٤
 ٣٤٨:٢٤٤:١٨٠:١٤٠:١٢٠:١١٦:٩٨/٧
 ٢٨٤:٢٧٨:٢٤٠:١٩٢:١٠٠/٨:٤٢٤:٢٧٤
 ٢٠٢:١٨٠:١٢٢:٤٢:٤٢:٤٤/٩:٢٧٤:٢٩٨
 جالندهر ٤١/٤
 جان اسپوزتور ٣٠١/١٠
 جان تامبلتون ١٦٩:١٦٨/١
 جبار جلودار ١٤٧/٥
 جباری ١٢٤/٤
 ١٢٢:١٢١:١٢٩:١٢٦:١٢٥:١٢٤:١٢٣
 ٢٩٢:٢٨٥:٢٨٤:٢٨٢:١٦٣:١٦٠:١٥٨
 ٣٠٥:٣٠١:٢٩٩:٢٩٧:٢٩٦:٢٩٥:٢٩٤
 ٤١١:٤٠٠:٣١٤:٣١١:٣٠٩:٣٠٨:٣٠٧
 ٤٢٧:٤٢٣:٤٢١:٤٢٠:٤٢٧:٤٢٤:٤١٣
 ٤٢٩:٤٢٤:٤٢٢:٤٢٢:٤٢٢:٤٢١:٤٢٨
 ٤٧٤:٤٧٢:٤٧٢:٤٦٨:٤٦٤:٤٦٢:٤٥٨
 ٢٨٩:٢٤٥:٢٢٥/١٠:٤٩١:٤٨٩:٤٧٧
 میر بوداق خان برناک ٤١/٤
 نرک بن شیب ٢٢٨/٨
 نرمدی ١٤٢/٣:٣١٢/١
 نستری ١٠٨/٩
 النعمانی ٢٢٨/٧:٨٣/٤:٣٧٢/٢
 نعلیخا ٢٥٤/٧
 نعم بن ابیاس بن أسد ٢٥٤/٨
 نعم بن یهول ٢٥٨/٩:٢٧٤/٥
 نعم بن حفظة ٢٤٤/٤
 نعم بن عبد الله بن نعم القرشی ٢٤/٩
 نعمه النداری ٢٥٨/٢
 نوشهیکو ایزوتسو ٣٠٠/١٠:١٦١/١
 نتوس بورکهارت ٣٠٠/١٠
 تیمور تاش بن چویان ٢٧/٤
 سید ناریان ١١٢/٥
 شاهره حسینی ١١٢/٥
 ثابت بن ابي صفیة دینار ١٤٨/٢
 ثابت بن دینار ١/٥:١٥٠:١٢٨/٣:٢٥٨:٢٤٠/١
 ٢٥٢/٩:٤٠٢
 ثامر العسدي ٢٨٩/١٠
 تعلیة بن میمون ١/١:٢٢٤:٢٢٢/٢:١٣٢/٣:١٠٢
 ١٦٨:١١٠:٧٨:٤٤:٥٤/٧:٥٤/٦:٤٠٤/٥

- جعفر بن أحمد ٤٠٢/٥:٣٨٢/٢
 جعفر بن أحمد (أبو الحسن) ٣٩٠/٤
 جعفر بن أحمد بن علي الخونسي القتي ١٣٠/٨
 جعفر بن أحمد بن ميثل القتي ٢٤٧، ٢٤٢، ٢٥٤/٣
 ٣٤٢، ٣٥٠
 جعفر بن أحمد التوبختي (أبو إبراهيم) ٣٤٤/٣
 جعفر بن بشير البجلي ١٩٠/٧:٣٣٢/٥:٢٤٤/١
 ١٤٠/٩:٢٣٤/٨
 جعفر بن حسن ٤٠٤/٧
 جعفر بن حسن بن عبد الكريم برزنجي ٢٧٩/١٠
 جعفر بن حلال ٣٥٨/٨
 جعفر بن حمدان ٩٤/٥:٣٠٥، ٢٢٢/٤
 جعفر بن زكريا ٣٥٨/٨
 جعفر بن سعيد الأودي ٢٩٢/٧
 جعفر بن سعد الضير ٣٥٤/٨
 جعفر بن سليمان ٢٥٤، ١٤٢/٩:٣٤٢/١
 جعفر بن سهيل صيفل ٢٤٧/٣
 جعفر بن طرخان ٣٤٨/٨
 جعفر بن عبد الله العلوي ٢٤٠/٩:٣٢٢/٨
 جعفر بن عبد الرحمن ٢٥٢/٨
 جعفر بن عبد الفقار ٢٤٧/٣
 جعفر بن عقيل ٤٤/٧
 جعفر بن علي ٤٠/٧:٣٧٢/٢
 جعفر بن علي ٩٧/٥:٣٤٨، ١٣٨، ١٣٢/٤
 جعفر بن علي بن الحسن بن علي بن عبد الله بن المغيرة
 الكوفي ٤٢/٢
 جعفر بن عون ٢٧٢/١
 جعفر بن القاسم ٢٠٨/٩
 جعفر بن قزم ٢٤٠/٨:٣٠٤/٧
 جعفر بن مبشر ١٣٨/٢
- جبرئيل ١٦٣٨، ٩٨، ٢٨، ٢٢/٢:٢٢٤، ٤٨، ١/١
 ١٢٨، ٢٤/٤:١٣٧، ١٨/٣:٢٥٤، ٢٢٤، ١٤٢
 ٢٠٤، ٢٠٢، ١٩٢، ١٨٨، ١٨٠، ١٥٤، ١٣٤/٧
 ٣٩٢، ٣٨٤، ٣٨٢، ٣١٢، ٣١٠، ٣٠٠، ٣٠٤
 ١١٢٢، ١١٢٨، ١٠٨، ٩٢/٨:٤٤٣، ٣٩٨، ٣٩٤
 ٢٣٤، ٢٣٢، ٢٢٨، ٢٢٤، ٢١٢، ١٨٢، ١٣٨
 ٤٢، ٤٠، ٣٤/٩:٣٨٤، ٣٤٢، ٣٢٠، ٢٩٢، ٢٨٤
 ٣٩٣، ٣٧٨، ٢١٨، ٧٢، ٤٨، ٤٢، ٥٤، ٤٤، ٤٢
 ٧٨/١٠:٤٢٤
 جبرئيل بن أحمد ١٦٢، ١٠٤/٣:٢١٤، ٤٢/٢
 ٤١٢/٥:١٦٨
 جبرئيل الحداد ٣٤٨/٨
 جبلة بن علي الشيباني ٥٢/٧
 جبير بن عبد الله ٣١٠/٤
 جبير بن مضم ٣٠٤/١
 جبير بن نفير ٢٥٤/٧
 جحدر بن الزيت ٣٥٢/٨
 جدّه الحسن بن راشد ٢٤/٨
 جرج بوش ١٨٠/١
 جرج مقدسي ١٤٨/١
 الجريح المأسور سواد بن أبي حمير الفهمي ٥٤/٧
 جرير بن دستم بن سعد الكيساني ٣٤٤/٨
 جرير بن عبد الحميد ٢٨٠، ٢٧٢/١
 الجريزي ٣٤٢/٩:٢٠٢/٧
 جريونه ٣٠٢/٣
 محدث جزائري ٣٢٢، ٣١١/٢
 جعفر بن إبراهيم الشيبانوي ٤٠٢، ٤٠٠/٤
 جعفر بن أبي طالب (الطائار) ١٣:١٢٨، ٢/٢:٢٩/١
 ١٦، ١٤/٩:٣٠٩، ٢٧٧، ٢٠٨/٤:٣٩، ٣٨، ٣٤
 ٢٤٠

جعفر بن محمد ۱/ ۲۱۶، ۲۴۸، ۵۸/۲؛ ۲۷۴، ۲۱۶/۱
 ۳/ ۲۴، ۱۱۶، ۱۵۶، ۳۶۶/۵، ۳۹۰، ۷/ ۷۲
 ۲۵۸، ۲۳۴، ۱۸۴/۹؛ ۲۶۲، ۹۴/۸؛ ۲۶۲، ۲۳۲
 جعفر بن محمد بن أحمد بن العباس الذوریستی ۸
 ۱۳۰
 جعفر بن محمد بن الحسن انزهری ۱/ ۲۳۳
 جعفر بن محمد بن ساعه ۵/ ۳۷۰
 جعفر بن محمد بن عبد الله بن قاسم بن ابراهیم بن مالك
 الأستر ۲/ ۲۶۸
 جعفر بن محمد بن عمارة ۱/ ۲۹۶
 جعفر بن محمد بن عمرو ۴/ ۴۰۸
 جعفر بن محمد بن القاسم العلوی ۸/ ۸۶
 جعفر بن محمد بن فولویه القنی (أبو القاسم) ۱/ ۲۶۶،
 ۳/ ۳۹۰، ۳/ ۱۶۴، ۵/ ۳۶۲، ۱۰۰، ۱۰۱، ۳۱۶،
 ۴۰۸؛ ۶/ ۶؛ ۸/ ۲۲۶
 جعفر بن محمد بن مالك الفزازی البرزازی الکوفی ۱/ ۱
 ۲۶۰، ۳۹۲، ۲/ ۱۳۶، ۱۶۰، ۲۱۰، ۳۱۸؛ ۳/
 ۱۰۴، ۱۵۴، ۱۶۶، ۲۰۲، ۳۲۴، ۵/ ۳۲۲، ۷/ ۶۶،
 ۱۲۸، ۱۷۰، ۱۹۶، ۱۹۸، ۳۹۲، ۴۰۲، ۴۰۸؛ ۸/
 ۹۶، ۱۰۶، ۲۳۴، ۲۵۲، ۲۸۶، ۹/ ۱۶۰، ۲۰۸،
 ۲۴۴، ۳۴۰، ۱۰/ ۲۵۱
 جعفر بن محمد بن مئیل ۳/ ۲۶۶، ۲۴۴، ۲۴۲، ۲۴۴، ۲۶۶،
 ۲۹۰
 جعفر بن محمد بن مرور ۱/ ۲۶۲، ۳۶۲، ۳۷۸؛ ۲/
 ۲۸، ۲۸۲، ۳/ ۱۷۰، ۲۰۲، ۸/ ۲۷۰، ۹/ ۱۲،
 ۲۵۴
 جعفر بن محمد بن مسعود الصبائی ۲/ ۲۷۶، ۲۱۴
 ۳۵۶، ۳۶۸، ۳۸۴، ۳/ ۲۲، ۲۶، ۱۰۴، ۱۶۸،
 ۱۷۲؛ ۴/ ۱۶۶، ۵/ ۴۰۲، ۹/ ۱۴۰،
 جعفر بن محمد بن منصور ۲/ ۵۸

جعفر بن محمد الحمیری (أبو عبد الله) ۶/ ۱۱۶
 جعفر بن محمد الصادق (عج) (أبو عبد الله) (سنگرد) نام
 صادق (عج) ۱/ ۱۹۵، ۲۰۶، ۲۰۸، ۲۱۲،
 ۲۱۲، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۶،
 ۲۲۸، ۲۳۰، ۲۳۲، ۲۴۴، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۹،
 ۲۶۴، ۲۶۶، ۲۶۸، ۲۹۰، ۲۹۶، ۳۰۰، ۳۶۰،
 ۳۶۴، ۳۶۶، ۳۶۸، ۳۷۰، ۳۸۴، ۴۰۶،
 ۴۱۰؛ ۴/ ۱۰، ۱۲، ۱۶، ۱۸، ۲۰، ۲۲، ۲۴،
 ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۲، ۴۲، ۴۴، ۵۰، ۵۲، ۵۴، ۵۸،
 ۶۰، ۶۲، ۶۴، ۷۴، ۸۲، ۹۲، ۹۴، ۹۶، ۹۸، ۱۱۸،
 ۱۲۰، ۱۲۸، ۱۳۶، ۱۴۴، ۱۶۴، ۱۵۰، ۱۵۸،
 ۱۷۲، ۱۷۶، ۲۵۴، ۲۹۰، ۲۹۲، ۲۹۶، ۳۱۸،
 ۳۳۶، ۳۴۰، ۳۶۶، ۳۸۰، ۳/ ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۲۲،
 ۲۴، ۲۸، ۳۴، ۵۴، ۵۵، ۹۸، ۱۱۰، ۱۱۴، ۱۱۶،
 ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۸، ۱۴۶، ۱۵۲، ۱۵۴،
 ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۷۰،
 ۱۷۲، ۱۸۰، ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۸۸، ۱۹۰، ۱۹۲،
 ۱۹۸، ۲۰۴، ۲۰۸، ۲۱۲، ۳۷۶؛ ۵/ ۲۸، ۱۵۸،
 ۳۱۶، ۳۱۸، ۳۲۰، ۳۲۲، ۳۲۴، ۳۲۶، ۳۳۰،
 ۳۴۲، ۳۴۴، ۳۴۶، ۳۴۸، ۳۵۲، ۳۵۴، ۳۶۴،
 ۳۶۶، ۳۶۸، ۳۷۰، ۳۷۶، ۳۷۸، ۳۸۲، ۳۸۸،
 ۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۴، ۳۹۸، ۴۰۲، ۴۰۶، ۴۱۲،
 ۴۱۴، ۴۱۶، ۴۲۰، ۶/ ۸، ۱۲، ۱۴، ۱۶، ۴۴، ۵۸،
 ۷۲، ۷۴، ۷۶، ۸۰، ۸۲، ۸۴، ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۸۶، ۲۰۲،
 ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۳۴، ۳۵۰، ۳۵۲، ۷/ ۶۶، ۷۰، ۷۴،
 ۷۶، ۷۸، ۸۰، ۹۸، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۴،
 ۱۲۸، ۱۳۸، ۱۴۴، ۱۴۶، ۱۶۸، ۱۵۰، ۱۵۲،
 ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۷۶، ۱۸۲،
 ۱۸۸، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۴، ۱۹۶، ۱۹۸، ۲۰۲،
 ۲۰۴، ۲۰۶، ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۱۶

جعفر حسن عترتسی ۲۹۹/۱۰	۲۲۴، ۲۲۸، ۲۳۲، ۲۳۰، ۲۳۸، ۲۴۶، ۲۶۸
جعفر خطّی بحرانی ۲۷۲/۱۰	۲۴۸، ۲۸۶، ۲۸۶، ۲۶۸، ۲۶۴، ۲۵۰، ۲۴۶
جعفر الزّمانی ۳۶۴/۱	۲۶۲، ۲۳۰، ۳۲۶، ۲۹۸، ۲۹۶، ۲۹۲، ۲۹۰
جعفر سحانی ۲۸۷/۱۰	۲۰۴، ۲۰۲، ۲۰۰، ۳۹۸، ۳۹۶، ۳۹۴، ۳۶۶
سید جعفر سیدان ۲۷۳، ۲۵۹/۵	۱۶، ۱۴، ۱۲، ۱۰، ۸، ۶، ۸، ۴۳۱، ۴۳۰، ۴۰۶
جعفر الشّاه النّدّاق ۳۴۴/۸	۹۶، ۹۲، ۳۴، ۳۲، ۳۰، ۲۸، ۲۶، ۲۴، ۲۲، ۱۸
جعفر کاشانی ربّعی ۶۳، ۶۲/۳	۱۳۲، ۱۳۰، ۱۲۸، ۱۲۶، ۱۱۰، ۱۰۸، ۱۰۶، ۹۸
شیخ جعفر کاشف الغطاء ۱۴۹/۵	۱۱۰، ۱۷۸، ۱۲۸، ۱۴۶، ۱۴۲، ۱۴۲، ۱۳۴
جعفر الکذّاب ۱۱۱، ۱۱۰/۴، ۱۱۰/۳، ۳۴۲، ۱۷۰/۲	۲۰۸، ۲۰۴، ۲۰۲، ۱۹۲، ۱۹۰، ۱۸۴، ۱۸۲
۳۹، ۳۲، ۳۱، ۱۱/۵، ۲۲۶، ۳۷۲، ۲۴۵، ۲۴۱	۲۳۰، ۲۲۸، ۲۲۶، ۲۲۴، ۲۱۶، ۲۱۲، ۲۱۰
۷۶، ۷۷، ۵۸	۲۴۶، ۲۴۴، ۲۴۲، ۲۴۰، ۲۳۶، ۲۳۲، ۲۳۲
سید جعفر مرتضی عاملی ۴۲۲/۷، ۵۵/۳	۲۷۶، ۲۷۲، ۲۷۰، ۲۶۲، ۲۵۶، ۲۵۲، ۲۵۰
جعفر وجدانی ۱۲۴/۴	۳۲۲، ۲۹۸، ۲۹۲، ۲۸۸، ۲۸۶، ۲۸۲، ۲۸۰
جعفری ۹۵/۵	۱۸، ۹، ۳۹۰، ۳۸۴، ۳۸۲، ۳۷۸، ۳۷۶، ۳۴۴
جفیوب ۶۸/۴	۸۸، ۸۶، ۸۲، ۸۰، ۷۸، ۲۸، ۲۲، ۴۰، ۳۸، ۳۶
سید جلال الدین زید پوری هندی ۲۸۰/۱۰	۱۵۰، ۱۴۸، ۱۴۲، ۱۳۸، ۱۰۴، ۱۰۳، ۱۰۱
جلال الدین سوسّی ۸۱، ۳۱۲، ۸۳، ۸۱، ۵۷/۱	۲۰۰، ۱۹۶، ۱۸۸، ۱۷۸، ۱۵۶، ۱۵۴، ۱۵۲
۲۴۵، ۲۴۴، ۲۴۳، ۲۴۷/۱۰، ۱۷۴، ۱۶۷، ۱۶۶	۲۳۰، ۲۲۶، ۲۲۴، ۲۱۲، ۲۱۰، ۲۰۸، ۲۰۴
۲۸۱، ۲۶۷	۲۶۰، ۲۵۶، ۲۴۸، ۲۴۶، ۲۴۴، ۲۳۸، ۲۳۴
جلال الدین عبد الله بن حرام حنّی ۵۱/۳	۳۲۸، ۳۲۴، ۳۲۲، ۳۲۰، ۳۱۸، ۳۱۶، ۲۶۲
جلال الدین عبد الدین حوام حنّی ۷۰/۳	۳۵۴، ۳۵۲، ۳۴۶، ۳۴۴، ۳۴۲، ۳۳۸، ۳۳۶
سید جلال علوی تهرانی ۲۶۱/۵	۱۱۰، ۳۸۸، ۳۸۶، ۳۸۲، ۳۷۴، ۳۶۴، ۳۶۲، ۳۵۶
جمال الدین علی بن غنی بن طاووس ۱۴۸/۶	۳۲
جمال الدین فرزند قاری فقیه جعفر بن زهدری ۱/۵	جعفر بن محمّد الصّقل ۹۴/۸
۱۲۹	جعفر بن محمّد الفزّاری ۲۱۴/۸
جمال الدین محمّد بن آقا حسن خونساری ۲۷۸/۱۰	جعفر بن محمّد النّکوفی ۳۸۰/۵
جمهور: بن الحسن الرّجّاح ۲۲۸/۸	جعفر بن محمّد المدائنی (أبو عبدالله) ۳۶۰/۳
جمع بن عمیر ۲۹۸/۱	جعفر بن معروف الکشّی ۳۳۲/۵، ۴۲۰/۴
جمع النّکاسی ۱۵۴/۹	جعفر بن معروف کشّی (أبو محمّد) ۲۶۷، ۲۶۵/۳
جمیل ۴۰۴/۷	جعفر بن یحیی ۱۵۶/۹

الحارث بن حصيرة ۲/ ۱۲۴ / ۵: ۲۰۰ / ۷: ۲۴۸ / ۸: ۲۴۸	جمال بن دزاج ۲ / ۶۰ / ۳: ۹۶ / ۸: ۹۶
۲۷۴ / ۹: ۱۱۰	جمال بن عامر بن خالد ۸ / ۳۴۸
الحارث بن زیاد ۹ / ۲۰۸	جندب بن حجر الخولانی ۷ / ۵۲
حارث بن سریع ۴ / ۲۴	الجنید ۴ / ۴۲۲
الحارث بن سويد ۷ / ۲۳۴	جواد بن بدر ۸ / ۳۵۲
حارث بن عيسى ۴ / ۲۴	سيد جواد خاملي ۴ / ۲۵۶ / ۲۵۹ / ۲۷۸ / ۲۹۸ / ۳۰۶
الحارث بن فضيل الأنصاري ۹ / ۳۲۸	۳۱۳ / ۳۱۰
الحارث بن المغيرة ۱ / ۲۲۰ / ۲: ۲۲۲ / ۲: ۴۴ / ۴۶ / ۶۲	سيد جواد علم الهدی ۱۵ / ۲۹۱
۳۴۸ / ۵: ۱۳۲	جواد علی ۱۰ / ۲۴۹
الحارث بن المغيرة البصري ۷ / ۱۸۲ / ۲۰۴	جور مولى الخصب ۸ / ۳۴۴
الحارث بن المغيرة النخعي ۳ / ۹۶ / ۲: ۱۰۸ / ۱۱۵۸ / ۱۸۸	جون بن حري مولى ابي ذر القفاري ۷ / ۵۰
الحارث بن ميمون ۸ / ۳۵۶	جويني ۱ / ۸۰
الحارث بن نهان ۵ / ۴۰۸	جهضي ۱ / ۹۲
الحارث بن يزيد ۷ / ۲۵۸ / ۸: ۲۹۴	جهمان عنبي ۴ / ۷۹ / ۷۸ / ۷۷ / ۸۰
حارثة بن وهب ۹ / ۳۵۰	جيمز دارمسترن ۱ / ۱۵۶ / ۱۰: ۳۰۰
حازم بن حبيب ۳ / ۱۱۶	چنگيزخان ۷ / ۴۵۳
حافظ أبو عبد الله كنجي ۱۰ / ۲۵۰	حاتم بن إسماعيل ۱ / ۳۳۴
حافظ أبو عبد الله نعيم ابن حنّاد مروزي ۱۰ / ۲۳۱	حاجز بن مزید و شَاء ۲ / ۳۱۶ / ۳: ۲۶۱ / ۴: ۲۶۷
حافظ رجب برسي ۱ / ۱۶۳	۱۷۰ / ۳۳۸ / ۳۴۸ / ۵: ۳۲ / ۹۲
حافظ ولي الدين أبو زرعه عراقي ۱۰ / ۲۶۲	حاج عبد الحسين ۵ / ۲۲۲ / ۲۴۴
حاكم نيشابوري ۱ / ۳۱۲ / ۳۲۹ / ۳۳۰ / ۶: ۶۲ / ۹	حاج مصطفي اراكي ۵ / ۲۴۲
۳۴ / ۳۴	حاجي جبار جلودار سدهي اصفهاني ۵ / ۱۴۶
حامد بن يحيى البلخي ۲ / ۲۸۲	حاجي صفر علي ۵ / ۱۴۶
حامد صاحب انوارى ۸ / ۲۵۴	حاجي كريدخان ارنيس شخبنة حاج كريدخاني ۴ / ۷۶
حاييل بنت النديراني ۴ / ۳۵۰	
حياب ۷ / ۳۳۸ / ۳۳۶ / ۲۴۰	حاجي مؤمن ۵ / ۱۵۹ / ۱۶۰
الحياب بن سعيد ۸ / ۳۵۶	الحارث ۷ / ۹۴ / ۹: ۳۳۴ / ۳۳۰
حباية واليثة ۸ / ۲۹۸ / ۹: ۲۷۶	الحارث الأعور الهمداني ۱ / ۳۱۰ / ۵: ۳۷۲ / ۷
حقوق ۱ / ۱۰۳	۱۱۱۲ / ۹ / ۱۹۸
حبة الرمي ۹ / ۲۳۸ / ۲۳۶	الحارث بن أبي اسامة ۹ / ۱۷۴

- شیخ حبیب الله بصری ٦٠/٤
 حبیب بن ابی ثابت ٣١٠، ٢٨٢، ٢٧٠/١
 حبیب بن حنّان ٣٥٨/٨
 حبیب بن محمّد بن یونس بن ساذن الصنعانی ٢/٢
 ٢٣٨/٧: ٢٧٢
 حبیب بن مظاہر الأسدی ٤٨/٧
 حبیب الخیر ١٣٠/٨
 حبیبش بن ابراهیم تغلیسی ٢٥٨/١٠
 حجّاج ٢٤/٩: ٣٣٨/٧
 حجّاج بن الشّاعر ١٢/٩
 الحجّاج بن مسروق الجعفی ٥٢/٧
 حجّاج بن یزید السعدی ٥٠/٧
 حجّاج بن یوسف ثقفی ٢٣٨/٣: ٤٠، ٣٧/٢
 العجاج الخنّاب ٢٣٨/١
 حجّاج مغربی ٣٨، ٢٠/٤
 العجّال ٢٣٨/٨: ٢٦٠/١
 حجر بن عبد الله الفزّاری ٢٥٤/٨
 حجة بن الحسن مهدی علیه السلام (بشکرید): حجتّ بن الحسن
 النهدی علیه السلام = صاحب الأمر علیه السلام = صاحب الزّمان علیه السلام
 = أبی صالح علیه السلام = امام زمان علیه السلام امام عصر علیه السلام -
 ولی عصر علیه السلام = امام منظر علیه السلام = امام مهدی علیه السلام =
 اقام علیه السلام = النهدی علیه السلام ٣٥٢، ٢٢٤/٦: ٦٥/١
 حذلم بن بشر ٢٤٤، ٧٠/٧
 حذیفة ٢١٢/٨: ٢٧٦/١
 حذیفة بن اسد غفاری ١١٨/٨: ٣٠٦/١
 حذیفة بن الیمان ٣٨٢/٥: ٢٦٠، ٢٩٦/٢: ٣٠٦/١
 ٩٤/٧: ٣١٢، ٣١٠، ٣٠٨، ١٩٨، ١٩٤، ١٥٤/٧
 ٢٠٦، ٢٢٠، ٢٢٠/٩: ١٦، ٥٢، ١٦٨، ١٨٦، ٢٥٤
 ٢٧٦، ٢٩٢
 حرب بن صالح ٢٤٤/٨
 حرّ بن جمیل ٣٥٨/٨
 الحرّ بن الزّرقان ٢٥٦/٨
 الحرّ بن عبد الله بن ساسان ٢٥٦/٨
 الحرّ بن یزید الرّیاحی ٤٨/٧
 الحرّث بن شرب ١٧٦/٢
 الحرّث بن عبد الله الجارثی الهمدانی ١٧٦/٢
 حرز بن علی بن حسین شاطری ٢٤٨/١٠
 الحرّسی بن سعید ٢٥٨/٨
 حرتاد بن کریم ٣٥٠/٨
 شیخ حرّ عاملی ٢/٢: ٣١٣، ٣١١/٤: ٢٥٤، ٢٥٤،
 ٢٥٨، ٢٦٢، ٢٦٥، ٢٦٦، ٢٦٨، ٢٧٠، ٢٧١،
 ٢٧٢، ٢٧٣، ٢٧٤، ٢٧٦، ٢٨٠، ٢٨١، ٢٨٤،
 ٢٨٥، ٢٨٦، ٢٨٩، ٢٩٢، ٢٩٣، ٢٩٧، ٢٩٨،
 ٢٩٩، ٣٠١، ٣٠٢، ٣٠٣، ٣٠٤، ٣٠٦، ٣٠٨،
 ٣١٠، ٣١١، ٣١٢، ٣١٤، ٣١٨، ٣٢٠/٥: ١٨٣،
 ٢٨٢، ٢٦٠/١٠: ٧٨، ٦٩/٨
 حرمة بن کاهل الأسدی ٤٢، ٤٠/٧
 حرمة بن یحیی المصری ١٠/٦
 حریر ٣٢٨، ١٤٨/٩: ٢٦، ١٠/٨
 حریر بن عبد الله ١٢٠، ٢٦، ٨، ٦/٢: ٢١٨، ٢٠٦/١
 حسان بن ابراهیم انکرامی ٢٩٦، ٢٨٢/١
 حسکه بن هاشم بن النّانة ٢٥٠/٨
 الحسن ٢٨٢، ٢٨٠/٧
 مرر احسن ٧٦/٤
 سید حسن افتخارزاده ٢٤٨/١٠
 الحسن بن ابراهیم بن حیدر الحمیری (أبو محمّد) ٧/
 ٣٣٢/٩: ١١٠/٨: ٢٤٢
 الحسن بن أبی العنن البصری ١٦٠، ٢١١/٤: ١٣٨/٢
 ٢٤، ٢٢/٩: ٦٧
 الحسن بن أبی حمزة الثمالی ٢٢٦/١

الحسن بن راشد (أبو علي) ۳/۲۶۶:۴/۱۹۰:۵

۳۳۰، ۳۳۴، ۳۳۶، ۳۳۶، ۳۳۶، ۳۳۶

الحسن بن ربيع ۵/۳۳۸

الحسن بن زياد النضيق ۱/۲۱۴:۲۱۸:۳/۲۲۰

۱۹۰:۷/۱۷۶

حسن بن زيد علوي ۳/۳۷۸:۳/۲۹۳

حسن بن سليمان بن خالد حلي ۱۰/۳۵۹:۲۶۱

۲۸۲

حسن بن شاذان واسطي ۸/۶۴

الحسن بن صالح بن الأسود ۷/۱۱۰

الحسن بن الصباح ۷/۲۸۴

الحسن بن طريف ۱/۳۸۲:۳۹۶:۹/۳۸۸

الحسن بن العباس بن العريش ۱/۳۶۶

الحسن بن عبد الله بن سعيد العسكري ۱/۳۰۰

الحسن بن عبد الله النخعي ۱/۲۷۲

الحسن بن عبد الحميد ۴/۱۷۰

حسن بن عبد الرزاق لاهيجي ۱۰/۲۷۶

الحسن بن عبيد الله ۱/۳۵۸

الحسن بن عرفة ۱/۲۹۲:۹/۱۷۲

الحسن بن عتبة بن النهمي ۸/۲۵۸

الحسن بن علي ۲/۶۲:۳/۳۸۲:۵/۳۶۶:۷

۲۰۶، ۴۰۲، ۳۷۶:۹/۱۶

الحسن بن علي بن إبراهيم ۴/۲۲۴

الحسن بن علي بن أبي حمزة بطائني ۱/۲۳۶:۳۶۰

۲/۹۲:۳/۱۶۸:۵/۳۴۰:۷/۸۰

۱۷۴، ۱۹۰، ۲۰۲، ۲۸۶، ۲۸۰، ۳۸۲، ۳۹۰

۳۹۶، ۳۹۶، ۱۲۶:۸/۲۰۲:۹/۲۲۸:۳۰

۴۶، ۵۰، ۱۵۴، ۲۵۶، ۲۶۲، ۳۲۰، ۳۲۸، ۳۸۴

۱۰/۳۲۷، ۲۸۲

الحسن بن علي بن أبي طالب ع (بنگريد: امام

الحسن بن أحمد المانكي ۳/۲۶۲:۲۱۰

الحسن بن أحمد العكبي (أبو محمد) ۳/۳۹۸:۵

۱۸۵، ۱۸۴

الحسن بن أحمد النوكيلي (أبو القاسم) ۳/۲۶۶:۴

۴۰۶

الحسن بن إسماعيل ۲/۳۱۶

الحسن بن أيوب بن نوح ۱/۳۶۸:۳/۳۲۴:۵/۲۴

۷/۲۳:۹/۱۴۲:۱۵۲

الحسن بن بشار الواسطي ۱/۲۱۲

الحسن بن بشير ۹/۲۵۸

الحسن بن بقلی ۵/۱۲۲

الحسن بن بهرام ۷/۲۳۸

الحسن بن ثوير بن أبي فاختة ۹/۳۳۰:۳۴۰

الحسن بن الجهم ۵/۱۳۳۴:۹/۲۴

الحسن بن حسن ۷/۴۰۴

الحسن بن حسن بن علي بن أبي طالب ع ۱/۳۱۰

الحسن بن الحسن بن مسمار ۸/۳۵۰

الحسن بن الحسين ۲/۹۴:۵/۳۲۸:۷

۳۲۲:۸/۱۱۰:۹/۳۳۲:۳۷۴

الحسن بن الحسين بن العباس الثمالي (أبو علي) ۷/

۳۶۰

الحسن بن الحسين بن علي بن الحسين ۲/۱۷۶

الحسن بن الحسين العرنی ۵/۳۵۶

الحسن بن الحسين العلوي (أبو الفضل) ۲/۲۷۲

الحسن بن حشاد الطائفي ۹/۳۴۰

الحسن بن حمدون ۷/۲۳۸

حسن بن حمزة علوي حسيني ۱۰/۲۴۱:۲۸۲

حسن بن حمزة علوي طبري مرعشي ۵/۱۲۵

الحسن بن حمزة (أبو محمد) ۴/۲۲۴

الحسن بن خفيف ۴/۳۹۰

- الحسن بن إبراهيم عن بن نوح ٢٤٤/٣
 الحسن بن إبراهيم الغنى ٣٦٠/٣
 الحسين بن أبي حمزة ٢٢٨/٥
 الحسين بن أبي العلاء ٢٢٢/١ : ٢١٤/٢ : ٢٠٢/٢ : ٢٢٠/٢
 الحسين بن أبي حمزة ١٠٣/٧٨ : ٩٠/٧٨ : ٧/١٨٢ : ٣
 الحسين بن أحمد ٢١٤/٥
 حسين بن أحمد (أبو محمد) ٢٩/٣
 الحسين بن أحمد بن إدريس ١٥٠/٥٤ : ٢ : ٣٨٢/١
 الحسين بن أحمد بن إدريس ٢٣٤/٣٠ : ١٠٨/٦ : ١٠٨/٧ : ٣٠٢/٨ : ١٣٤/٩ : ٢١٠
 الحسين بن أحمد بن بسطام ١٧٢/٩
 الحسين بن أحمد الخصيبى ٣٢٠/٣
 الحسين بن أحمد المفادى (أبو عبد الله) ٣٧٦/٦
 الحسين بن أحمد المكتوب ٢٨/٩
 الحسين بن إسحاق الشترى ٢٨٤/٣٤ : ٢
 الحسين بن إسماعيل ٢١٢/٨
 حسين بن اشكيب قسى ٣٥/٥٠ : ٣٠٥/٣
 الحسين بن الحسن ١٥٠/٩
 الحسين بن الحسن بن أبان ٢٠٤/٧٦ : ٧/٢٢ : ٢
 ٢٩٤
 الحسين بن الحسن العنوى ١٧٤/٤
 الحسن بن حمدان بن حمدون ١٨/١٣٦ : ٧/٥٣ : ٥
 ٢٤٢/٩ : ٣٨٦/٢٢٨ : ٢٣٠
 حسين بن حمدان جليلانى ٢٤١/١٠
 حسن بن حمدان خصيبى ٢٦٠/٢
 الحسين بن خالد ١٤٢/٤٨ : ٢٢/٢ : ٣٨٠/٢١٢ : ١
 ١٤٢/٤٨ : ٢٢/٢ : ٣٨٠/٢١٢ : ١
 ٢٢٨/٩ : ١٨٨/٩ : ٢٥٠
 الحسين بن زكى الله (أبو عبد الله) ٢٢٨/٨٨ : ٢
 الحسين بن روح الشوبختى (أبو العاصم) ١٣/٢٤ : ١
 ٣٨٠/٥
 حسن بن هارون ٩٤/٥
 حسن بن هارون بن عمران همدانى (أبو محمد) ٣٦٧
 الحسن بن يحيى ٢٣٨/٧
 الحسن بن يزيد السعدى ٣٧٢/١٤٤ : ٩
 حسن بن يوسف بن مطهر حلى ٢٤١/١٠ : ٩٥/٥
 حسن خانى ٢٩٥/١٠
 سيد حسن ذوافشان ٢٧٤/٢٧٣ : ٥
 حسن زاده املى ٢٥٥/١٠
 حسن سعد محمد ٢٨٩/١٠
 حسن سعيد نهرانى ٢٥٤/١٠
 سيد حسن شيرازى ١٢٤/٤
 سيد حسن صدر كاظمينى ٢٤٥/٢٣٣ : ٥
 شيخ حسن عثمانى ٥٩/٤
 حسن فريد زكى ٢٤٢/٥
 شيخ حسن كاشف العطاء ٣٠٠/٤
 حسن ميرجهانى ٢٢١/٧
 حسن ناصر الدوله ٥٥/٥
 حسن نغفى ٢٢١/٧
 الحسنى ٣١٨/١٩٢ : ١٩٠/٨ : ١١١/٤
 سيد حسنى ٤٤٥/٢٢١ : ٢٣٩/٢٢٢ : ١٤٨/٧
 ملا حسن يزدى ٢٣٣/٥
 الحسين ٣٤٨/٣٣٦ : ١٤/٢
 حسين انصاريان ٢٧٦/٥
 حسين بروجردى ١٥٨/٥
 سيد حسين بروجردى ٢٥٥/٥
 الحسين بن إبراهيم ١٣٠/٤ : ٢٩٩/٣
 الحسين بن إبراهيم بن أحمد بن هشام المكتوب ٢٥٨/٩ : ١٨٠
 الحسين بن إبراهيم بن عبد الله بن منصور ٩٨/٨

۱۵۲/۹، ۲۶۲/۸

الحسن بن علی بن ابی طالب ع (أبو عبدالله) (بئگرید):

سید الشهداء ع = امام حسن ع (۱/۲۳۰،

۲۹۲، ۲۹۴، ۲۹۶، ۳۰۰، ۳۵۸، ۳۷۰، ۳۸۰،

۳۸۲، ۳۸۶، ۳۸۸، ۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۴، ۳۹۶، ۳۹۸،

۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۲، ۴۰۴، ۴۰۶، ۴۰۸، ۴۱۰، ۴۱۲،

۴۱۸، ۴۲۰، ۴۲۲، ۴۲۴، ۴۲۶، ۴۲۸، ۴۳۰،

۴۳۲، ۴۳۴، ۴۳۶، ۴۳۸، ۴۴۰، ۴۴۲، ۴۴۴،

۴۴۶، ۴۴۸، ۴۵۰، ۴۵۲، ۴۵۴، ۴۵۶، ۴۵۸، ۴۶۰،

۴۶۲، ۴۶۴، ۴۶۶، ۴۶۸، ۴۷۰، ۴۷۲، ۴۷۴،

۴۷۶، ۴۷۸، ۴۸۰، ۴۸۲، ۴۸۴، ۴۸۶، ۴۸۸،

۴۸۲، ۴۸۴، ۴۸۶، ۴۸۸، ۴۹۰، ۴۹۲، ۴۹۴،

۴۹۶، ۴۹۸، ۵۰۰، ۵۰۲، ۵۰۴، ۵۰۶، ۵۰۸، ۵۱۰،

۵۱۲، ۵۱۴، ۵۱۶، ۵۱۸، ۵۲۰، ۵۲۲، ۵۲۴،

۵۲۶، ۵۲۸، ۵۳۰، ۵۳۲، ۵۳۴، ۵۳۶، ۵۳۸،

۵۳۸، ۵۴۰، ۵۴۲، ۵۴۴، ۵۴۶، ۵۴۸، ۵۵۰،

۵۵۲، ۵۵۴، ۵۵۶، ۵۵۸، ۵۶۰، ۵۶۲، ۵۶۴،

۵۶۶، ۵۶۸، ۵۷۰، ۵۷۲، ۵۷۴، ۵۷۶، ۵۷۸،

۵۷۸، ۵۸۰، ۵۸۲، ۵۸۴، ۵۸۶، ۵۸۸، ۵۹۰،

۵۹۲، ۵۹۴، ۵۹۶، ۵۹۸، ۶۰۰، ۶۰۲، ۶۰۴،

حسین بن علی بن حسن ۴۲/۶

الحسن بن علی بن الحسین بن موسی بن یاقوبه أبو عبید

ع (۳/۳۷۴)

الحسین بن علی بن محمّد (أبو علی الخدّادی) ۳۸۸/۳

الحسن بن علی بن محمّد بن یحیی التّیمی ۷/۲۶۲

۸/۱۱۰:۳۲۲/۹

الحسن بن علی بن محمّد التّقی ۳/۴۰۳۷۸:۱۲۶

الحسین بن علی بن مطر ۸/۲۵۲

الحسن بن علی بن هند ۵/۱۰۵

الحسن بن علی حنی ۳/۲۹۵

۲۲۸، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۴، ۲۵۷، ۲۶۶، ۲۹۰،

۲۹۵، ۲۹۹، ۳۳۴، ۳۳۶، ۳۳۸، ۳۵۰، ۳۵۲،

۳۵۴، ۳۵۶، ۳۵۸، ۳۶۰، ۳۶۲، ۳۶۴، ۳۶۶،

۳۷۰، ۳۷۲، ۳۷۴، ۳۷۶، ۳۷۸، ۳۸۰، ۳۸۲،

۳۸۴، ۳۸۶، ۳۸۸، ۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۴، ۳۹۶،

۳۹۸، ۴۰۰، ۴۰۲، ۴۰۴، ۴۰۶، ۴۰۸، ۴۱۰،

۴۱۲، ۴۱۴، ۴۱۶، ۴۱۸، ۴۲۰، ۴۲۲، ۴۲۴،

۴۲۶، ۴۲۸، ۴۳۰، ۴۳۲، ۴۳۴، ۴۳۶، ۴۳۸،

۴۳۸، ۴۴۰، ۴۴۲، ۴۴۴، ۴۴۶، ۴۴۸، ۴۵۰،

۴۵۲، ۴۵۴، ۴۵۶، ۴۵۸، ۴۶۰، ۴۶۲، ۴۶۴،

۴۶۶، ۴۶۸، ۴۷۰، ۴۷۲، ۴۷۴، ۴۷۶، ۴۷۸،

۳۹۰

حسین بن زید بن علی ۳/۱۹۶

حسن بن عبید بن حسام بن مهران اهوازی ۱/۲۰۶

۲۱۲، ۲۱۴، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۶،

۲۲۸، ۲۳۰، ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۰،

۲۴۲، ۲۴۴، ۲۴۶، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۴،

۱۶/۳۴، ۱۰/۲۳۴

الحسین بن حنیان ۷/۱۱۲

الحسن بن صفوان ۷/۲۸۲

الحسن بن عبدالله الحرّمی أبو عبدالله (۷/۳۰۶:۸

۲۳۴، ۲۶۰

الحسین بن عبیدریه ۳/۲۶۱

الحسن بن عبیدالله (۳/۳۶۶، ۳۹۶:۴/۴۱۰:۷

۱۷۴:۸/۱۲۶

الحسین بن عبیدالله أبو عبدالله (۴/۲۲۴

الحسین بن عطیة ۸/۸۶

الحسین بن علا ۲/۲۶

الحسن بن علوان ۱/۳۸۲:۲/۱۳۸:۸/۳۵۸:۹

۱۶

الحسین بن علی البزوفری ۳/۲۸:۷/۱۵۶:۲۷۴

- الحسين بن علي العلوي ۳۵۶، ۳۲۸/۵
 الحسين بن علي الكندي ۱۷۶/۹
 الحسين بن علي النسباصوري ۲۷۴، ۲۶۶، ۲۶۴/۲
 ۳۲۰، ۲۸۸
 الحسين بن عيسى السطامي ۱۵۲/۷
 حسين بن فرات ۱۰۱/۴
 الحسين بن القاسم بن أيوب ۴۰/۴، ۳۶۸/۱
 الحسين بن محمد ۲/۲، ۱۲/۲، ۲۲، ۵۰، ۹۶، ۷/۲۲۲؛
 ۱۴۲/۸
 الحسين بن محمد (أبو عبد الله) ۳۶۴/۱
 الحسين بن محمد الزوفري ۲۰۲/۶
 الحسين بن محمد بن سورة قمي (أبو عبد الله) ۳۲۶/۴
 انحسين بن محمد بن عامر الأشعري القمي ۲۰۸/۱
 ۲۱۲، ۲۳۶، ۳۵۸، ۳۶۲، ۳۷۸، ۴/۴، ۴۸، ۱۲۰،
 ۲۸۲، ۲۸۸، ۳/۳، ۱۱۶، ۱۷۰، ۱۸۲، ۱۸۴، ۲۰۲،
 ۴/۴، ۴۲۲، ۵/۵، ۳۵۸، ۳۶۶، ۳۹۰، ۶/۶، ۲۷۲، ۸/
 ۲۷۰، ۹/۹، ۱۴، ۳۸، ۷۸، ۱۳۶، ۱۴۴، ۱۵۰، ۲۰۲،
 ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۵۴، ۳۴۲، ۳۵۸
 حسين بن محمد بن عبد الله بن الحسن ۸۴/۲
 الحسين بن محمد القطمي ۸۶/۲
 الحسين بن أمختار الفلاني ۵/۵، ۳۸۸، ۷/۷، ۱۸۰،
 ۲۱۸، ۲۴۶، ۴۰۶، ۶/۸
 انحسين بن معاذ ۲۴۰/۷
 انحسين بن منصور الحلاج ۴/۴، ۹۴، ۱۶۲
 انحسين بن موسى ۶/۶، ۱۱۰، ۱۷۶، ۸/۸، ۲۵۴
 انحسين بن يزيد ۱/۱، ۳۶، ۳۷۶، ۷/۷، ۲۵۰
 انحسين بن يزيد الصنحاف ۱۴۶/۸
 انحسين بن يزيد السوفلي ۲/۲، ۵۶، ۳۵۴، ۳۸۰، ۳/
 ۲۶، ۲۸، ۱۲۴، ۱۶۸، ۱۹۰، ۲۵۰، ۲۶۲
 سيد حسين تاجر تبريزي ۱۴۷/۵
 سيد حسين حازري فساركي ۲۳۷/۵
 حسين خوانساري ۲۷۸/۱۰
 حسين شاکري ۲۹۹/۱۰
 ميرزا حسنعلي بهاء ۴/۴، ۱۰، ۷۲، ۷۴
 سيد حسين كربلايي ۱۶۷/۵
 ميرزا حسين لاهيجي ۲۳۹/۵
 الحسين محمّد بن أحمد بن يحيى قمّي ۳۹۲/۶
 حسين مدني ۵/۵، ۱۳، ۱۳۱
 شيخ حسين نجف ۳۱۹/۵
 سيد حسين نسر ۱/۱، ۱۴۵، ۱۵۰
 حسيني اسرآبادي ۴/۴، ۶۰
 حصين بن سمره ۱/۱، ۳۶۸، ۲۸۲
 الحصين بن عبد الرحمن ۵/۵، ۳۸۴، ۷/۷، ۱۹۸، ۳۲۶
 حصين بن مختار ۱۷۶/۷
 انحضرمي بن لاحق ۷/۷، ۱۴۶، ۹/۲۸
 الحفّار ۸/۸، ۹۲
 حفص بن عاصم ۵/۵، ۳۶۸
 حفص بن عمر القزاه (أبو عمرو) ۱/۱، ۲۸۶
 حفص بن مروان ۸/۸، ۳۵۶
 حفص الحلواني ۹/۹، ۱۲
 حفصه ۷/۷، ۱۵۴
 حنكه بن أبي العاص ۱/۱، ۳۵۴
 الحكم بن أيمن ۷/۷، ۲۹۶
 الحكم بن سالم ۷/۷، ۱۱۴
 الحكم بن عنبته ۵/۵، ۴۰۰، ۶/۶، ۴۸، ۷/۲۶۰
 الحكمة الحنّاط ۷/۷، ۲۹۴
 حكيم ۴/۴، ۳۱۰
 حكيم ياشي ۵/۵، ۲۵۹
 حكيم بن جبير ۲/۲، ۳۵۶، ۷/۷، ۳۱۴، ۹/۱۵۲
 حكيم بن سعد ۱/۱، ۲۹۴، ۸/۲۶۸

- خالد بن عبد الملك ٣٣٤/٩
 خالد بن عيسى ٣٣٨/٨
 خالد بن مخلد القنطواني ٣٤٤/١
 خالد بن نجح ٣٤٩/٧:٤١٤/٥:٢٠/٢
 خالد بن نجح الجواز ٣٥٩:١٤٦:١٥٦:١٠/٣
 خالد بن يزيد بن أمي سفيان ٣٢٥:٧٢/٧:٣٣٨/١
 خالد الحذاء ٥٢/٦
 خالد العاقولي ٣٧٨/٥
 خالد القواس ٣٥٠/٨
 خباب بن الأرت ٣٢٢/٩
 خزيمة بن عبد الرحمن ١٤٦/٩
 خديجة خورگامي ٢٩٥/١٠
 خديجة ٢١٠/١
 خديجة الكبرى بنت ١٣٢٤:٧٨/٦:٢٤٠:٣٨/٥
 ١٥٥
 الخراساني ٣٩٤:٣٨٦:٣٨٤:١٧٤:١٦٢:٨٠/٧
 ٢٢٨:٤٢٧:٤٤٦:٤٢٢:٣٩٨
 سيد خراساني ٢٤٥/٧
 خزامة ٣٠٢/٦
 خزامة بن ثابت ٣٣٨/٧:٣٠٦/١
 الخشاب ٢٤٠/١
 خصيبى ٣٢٥/٥
 أنخضر بن محمد (أبو الحسن) ٢٢٤/٤
 حصر النبي ﷺ ٢٩٦:١٤٤:١٤٣/٢:٤٠٦:٨١/١
 ٥٧:٥٦:٢٢:١٦/٣:٣٩٤:٣٩٢:٣٨٢:٣٨٢
 ١٧٨:١٥٠:١٤٨:١٤٦:١٣٧:١٠٦:٨٠:٤١
 ٣٩٠:١٤٨:١٢٤/٥:٤٧:٤٢/٤
 خطابی ٣٥٣/١
 خلاد المقرئ ١٩٨/٩:١٤٦/٧
 خلدمكان ٢٤٥/٥
 حمد القدوسی ٣٥٨/٨
 حميد ميرزاي تبریزی ٢٧٢/١٠
 انجمیری ٣١٣:٣٠٧:٢٩٣:٢٩٢/٤:٣٠٥/٣
 ١٨٨/٧:٣٣٨/٦:٣١٢
 حنان بن حدير ١٠٤/٣:٢١٤/٢:٢٤٠:٢٠٨/١
 ١٧٤:١٥٢/٧:٢٨/٦:١٦٨
 حنفي ٤٤/٤
 حنش بن معتبر ٣١٦/٥:٣١٠/١
 حنظلة بن أسعد الشبامي ٥٤/٧
 حنظلة بن زكريا تميمي ١٠٠:٢٧٢:٢٢٨:٢٤٢/٢
 ٢٤٤
 حنظلة المكي ٣٢٨/٥
 حواشة بن الفضل ٣٥٦/٨
 حوشب بن جرير ٢٤٤/٨
 حوى بن مالك الضبي ٥٠/٧
 الحويد بن بتر بن بشر ٣٥٠/٨
 حيان بن ابراهيم ٢٨٤/١
 حيان بن الحارث الشلماني الأزدي ٥٢/٧
 حيان الشرايح ٢١٢/٩:٢٤٨:٢٤٠/٣:٣٢٦/٢
 حى بن مروان ٢١٨/٩:١٢٨/٨
 حيدر بن ابراهيم ٣٥٨/٨
 حيدر بن محمد بن نعم الشمرقندي ١٤:١٤٨/٣
 ٢٧٨/٨:٣٢٢/٥:١٤٦
 سيد حيدر كاظمي ١٥٢/٥
 خالد بن أمي عمارة ٢٣٤/٨
 خالد بن أبي عمران ٣٤/٢
 خالد بن دريك ٣٩٦/٥
 خالد بن سعيد بن كريمة ٣٤٦/٨
 خالد بن سان عيسى ٢٥٨/١
 خالد بن عبد القدوس ٣٥٦/٨

داوود بن عباس بن ابی اسود ۳۵، ۳۴، ۳۳/۵	خلف بن حقاد النکستی (أبو صالح) ۳۷۶/۵؛ ۲۲۸/۱
داوود بن عبد الجبار ۵۰/۶	۲۴۰، ۲۸/۸؛ ۸/۶
داوود بن العلاء ۱۸۸/۳	الخلیل بن راشد ۶۶/۷
داوود بن علی کاشانی (أبو سلیمان) ۳۰۱/۳	الخلیل بن انسکد ۳۵۲/۸
داوود بن عثمان البحرانی (أبو سلیمان) ۳۲/۳	الخلیل بن نصر ۳۴۸/۸
داوود بن القاسم الجعفری (أبو هاشم) ۴۰۶، ۲۰۲/۱	میرزا خلیل طهرانی ۲۴۵/۵
۲۶۷، ۲۵۰، ۱۲۲، ۱۰۲/۳؛ ۲۹۶، ۲۷۶/۲	خط ۱۷۰/۲
۳۰۵، ۲۲۲/۷؛ ۳۰۵، ۲۳۶، ۲۲۲/۷	خواجه اسحاق ۵۲، ۱۶/۴
داوود بن کثیر الرزقی ۸۰/۶	خواجه نصیر الدین طوسی ۲۰۱، ۱۸۵، ۶۱، ۵۹/۱
داوود بن کثیر الرزقی ۲/۳۸۴؛ ۳/۱۴؛ ۷/۱۹۶؛ ۸/۹۶	۲۵۶/۱۰؛ ۱۶۴/۸؛ ۳۱۱
۹۶	خور بن طرخان ۳۵۸/۸
داوود بن المحق ۳۵۴/۸	خولی بن بزید الأصبیحی ۴۲/۷
داوود الحفاری ۵۰/۲	خوسی ۳/۲۵۶؛ ۴/۸۹؛ ۷/۱۰۷؛ ۳/۲۵۶، ۲۶۶، ۲۹۶
داوود المدجایی ۱۷۸/۷؛ ۵۴/۶	۳۹۲، ۱۴۷/۶؛ ۲۷۸، ۱۷۰، ۱۶۹/۵؛ ۳۱۱
داوود الرزقی ۸/۲۴۰؛ ۳۶۱	خیثمة بن عبد الرحمن ۲/۱۴۲؛ ۸/۲۱۴؛ ۲۶۰
داوود النعقلانی ۱۶/۹	خیران خادم فراطیسی ۳/۲۶۸
الدَّجَال ۱/۱۵۸، ۷۸؛ ۲/۱۴۰؛ ۴/۳۹۲، ۲۵۹	خیر بن عبده ۶/۳۱۸
۱۳، ۲۳، ۶۹؛ ۷/۲۵۲، ۲۹۲، ۳۰۶، ۳۲۶، ۳۴۰	دار مستتر ۱/۱۵۵، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹؛ ۴/۶۸، ۷۰
۳۴۲، ۳۶۶، ۴۱۹، ۴۳۲، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸	محقق داماد ۴/۲۹۷
۴۵۹، ۴۶۰؛ ۸/۶۵، ۱۱۹، ۱۳۰، ۱۳۴، ۱۵۵	دانشور ۵/۱۷۸
۱۶۶، ۲۱۴، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۲، ۲۹۴، ۳۶۷	دانیال بن داوود ۸/۳۵۸؛ ۱۰/۲۵۸
۳۷۸؛ ۹/۸، ۱۰، ۲۶، ۲۸، ۳۳، ۱۲۴، ۱۸۸	دانیال نبی (عج) ۱/۱۰۷
۳۱۲، ۳۲۴، ۳۳۰؛ ۱۰/۲۲۵، ۲۳۲، ۲۵۶، ۲۵۹	داوود (عج) ۱/۹۷، ۹۹، ۱۶۶، ۲۴۴؛ ۲/۱۶، ۱۰۳
۲۶۳، ۲۶۴، ۲۷۰	۱۲۰؛ ۳/۱۵۴؛ ۴/۵۲؛ ۹/۸۰؛ ۳۴۶، ۳۸۶
درّاج ۷/۲۷۸	۳۸۸، ۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۸
درست بن ابی منصور ۷/۲۸۶	۴۸۶، ۴۰۰
درست بن عبد الحمید ۱/۳۹۲	داوود بن اسود ۳/۲۵۵
دعبل بن علی الخیراسی ۲/۳۳۵، ۳۳۶؛ ۸/۹۰	داوود بن جریر ۸/۳۴۸
۱۱۷۵؛ ۱۰/۴۲	داوود بن الحصن ۲/۱۲۲؛ ۳/۲۵۴، ۲۸۲؛ ۹۸/۳
دعبل بن أحمد السجزی ۱/۲۸۴	داوود بن سرحان ۷/۲۹۸

- دوانلسون ١٤٥/١
 ٢٤٢، ٢٤٠، ٢٣٨، ٢٣٠، ٢٢٢، ٢٢٠، ٢١٠
 دهم بن جابر بن حميد ٢٤٤/٨
 ٢٤٨، ٢٤٦، ٢٤٤، ٢٤٢، ٢٤٨، ٢٤٦، ٢٤٢
 ديود هلد ١٦٨/١
 ٢٨٦، ٢٨٤، ٢٨٢، ٢٧٦، ٢٧٤، ٢٧٢، ٢٧٠
 ذريح بن محمد بن يزيد المحاربي ٣٤٨، ٢٤٤/١
 ٣٠٠، ٢٩٨، ٢٩٦، ٢٩٤، ٢٩٢، ٢٩٠، ٢٨٨
 ذكويه ٨١/٥
 ٢٤٤، ٢٤٠، ٢٣٨، ٢٣٤، ٢٣٢، ٢٣٠
 ذوالقديت ١٢٢/٨
 ٣٨٤، ٣٨٢، ٣٧٨، ٣٧٦، ٣٧٤، ٣٧٢، ٣٦٨
 ذوالقرنين ٢٤/٣: ٣٨٢، ١٤٤، ١٤٢/٢: ٢١١/١
 ٢٤، ٢٠، ١٨، ١٢/٢: ٤٠٤، ٣٨٤
 ذواتورين عبيدة بن علقمة ٢٥٤/٨
 ١٩٤، ١٩٢، ١٩٠، ١٧٤، ١٥٦، ١٥٤، ١٤٨، ١٤٤، ١٢٢، ١٢٠
 ذهبي ١٠٢/٤: ٣١٢/١
 ١٣٤، ١٣٢، ١٣٠، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٠، ١١٦
 رثاب بن الجلود ٢٥٤/٨
 ٢٠٤، ١٩٢، ١٧٨، ١٧٠، ١٦٩، ١٦٢، ١٤٤، ١٤٢
 شيخ راضي نجفي نيريزي ٢٩٠/٥
 ٢٨٤، ٢٨٢، ٢٧٦، ٢٣٢، ٢٢٢، ٢١٢، ٢٠٨
 راوندي ٩٤/٤
 ٣٥٠، ٣٤٨، ٣٣٨، ٣٣٨، ٣٠٢، ٢٩٤، ٢٩٠
 رمعي بن حراش ٣٠٨، ١٥٤/٧: ٣٤٠/٢: ٢٥٢/١
 ٢٦، ٢٤، ٢٢، ٢٠، ١٨، ١٦، ١٤، ١٢، ١٠، ٩، ٨، ٧، ٦، ٥، ٤، ٣، ٢، ١
 ربيع ٢٧٦/٩
 ٣٥٠، ٣٤٨، ٣٣٨، ٣٣٨، ٣٠٢، ٢٩٤، ٢٩٠
 الربيع بن انس ٦/٩
 ربيع بن حراش ٢٤/٨
 ٢٦، ٢٤، ٢٢، ٢٠، ١٨، ١٦، ١٤، ١٢، ١٠، ٩، ٨، ٧، ٦، ٥، ٤، ٣، ٢، ١
 المزيغ بن سعد ٢٥٢/٩: ١٠٨/٣: ١٧٤/٢: ٣٧٠/١
 الزبيغ بن محمد المسلمي ١٥٤/٣: ١٢٢/٢: ٢٣٢/١
 ٢٢٠، ٢٢٦، ٢٣٠/٩
 ربيعة بن امية بن خلف ٢٨٠/١
 ربيعة بن سيف ٣٣٨/١
 ربيعة بن علي بن صالح ٣٥٤/٨
 رجاء بن سلمة ١٣٤/٢: ٢٤٤/١
 شيخ رجيعلي ختّاب ٢٧٦، ٢٠٢/٥
 رستم بن حسين بن حوشب ٣٧/٤
 ٢٢٨، ٢٢٦، ٢٢٤، ٢٢٢، ٢٢٠، ٢١٨، ٢١٦، ٢١٤، ٢١٢، ٢١٠، ٢٠٨، ٢٠٦، ٢٠٤، ٢٠٢، ٢٠٠، ١٩٨، ١٩٦، ١٩٤، ١٩٢، ١٩٠، ١٨٨، ١٨٦، ١٨٤، ١٨٢، ١٨٠، ١٧٨، ١٧٦، ١٧٤، ١٧٢، ١٧٠، ١٦٨، ١٦٦، ١٦٤، ١٦٢، ١٦٠، ١٥٨، ١٥٦، ١٥٤، ١٥٢، ١٥٠، ١٤٨، ١٤٦، ١٤٤، ١٤٢، ١٤٠، ١٣٨، ١٣٦، ١٣٤، ١٣٢، ١٣٠، ١٢٨، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٠، ١١٨، ١١٦، ١١٤، ١١٢، ١١٠، ١٠٨، ١٠٦، ١٠٤، ١٠٢، ١٠٠، ٩٨، ٩٦، ٩٤، ٩٢، ٩٠، ٨٨، ٨٦، ٨٤، ٨٢، ٨٠، ٧٨، ٧٦، ٧٤، ٧٢، ٧٠، ٦٨، ٦٦، ٦٤، ٦٢، ٦٠، ٥٨، ٥٦، ٥٤، ٥٢، ٥٠، ٤٨، ٤٦، ٤٤، ٤٢، ٤٠، ٣٨، ٣٦، ٣٤، ٣٢، ٣٠، ٢٨، ٢٦، ٢٤، ٢٢، ٢٠، ١٨، ١٦، ١٤، ١٢، ١٠، ٩، ٨، ٧، ٦، ٥، ٤، ٣، ٢، ١

رستم بن عبد الله بن خالد المخزومي ٢٢٨/٨: ٩٠/٢
 رسول الله ﷺ (بنگريد: أحمد بن محمد) = يامر خدا ﷻ =
 النبي ﷺ = محمد ﷺ (٢٠٨، ٢٠٦، ٧١/١)

سید رفیع الدین محمّد بن امیر شجاع الدین	۲۴۴، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۴۴، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۰
محمود ۲۷۲/۱۰	۲۴۴، ۲۴۸، ۲۵۲، ۲۵۶، ۲۶۰، ۲۷۲، ۲۸۲
رزاد ۳۶۰/۲	۲۸۴، ۲۸۸، ۲۹۲، ۲۹۶، ۲۹۸، ۳۰۰، ۳۰۲
سید روح‌الله خانمی ۲۳۵/۵	۲۰۴، ۲۱۴، ۲۱۶، ۲۳۶، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۸، ۲۵۰
روح‌الله شاکری ۲۹۶/۱۰	۱۶، ۱۶، ۲۰، ۲۴، ۲۸، ۳۰، ۳۶، ۳۸، ۴۴، ۴۶
روح القدس ۲۳۰، ۲۲۹/۳	۴۸، ۶۲، ۷۰، ۷۲، ۷۶، ۸۴، ۸۸، ۹۲، ۱۱۰
روژه کارودی ۱۶۹، ۱۶۸/۱	۱۲۸، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۶۸
روملو ۵۰/۴	۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۲، ۱۸۶
ریاش بن سعد بن نیم ۲۴۸/۸	۱۹۰، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۱۸
الزّیّان بن شیب ۲۲۴/۸	۲۲۶، ۲۳۰، ۲۳۶، ۲۴۲، ۲۴۴، ۲۵۰، ۲۵۲
الزّیّان بن الصّلب ۱۱۸/۳، ۲۹۶، ۱۵۴/۲، ۲۴۴/۱	۲۵۴، ۲۵۶، ۲۸۵، ۳۲۲، ۳۲۶، ۳۲۸، ۳۳۲
۲۱۶/۹، ۲۰۴/۸، ۳۲۵/۵	۳۳۴، ۳۳۶، ۳۴۲، ۳۴۸، ۳۵۰، ۳۵۲، ۳۶۰
ریحانه ۱۹۶، ۱۹۵، ۱۷۴، ۱۷۰/۲	۳۶۲، ۳۶۶، ۳۶۸، ۳۷۰، ۳۷۲، ۳۷۴، ۳۷۶
رینر گرملیش ۱۴۸/۱	۳۷۸، ۳۸۲، ۴۰۴، ۴۰۸، ۴۱۰، ۴۳۰، ۴۴۲
زائده ۱۷۴/۹، ۱۱۸/۲	۴۷۶، ۴۷۷، ۴۹۱، ۴۹۱/۳
زائده بن قدامة ۲۴۴/۷، ۱۳۰/۳	رشتی میرزا حبیب‌الله ۱۶۱/۵
زائده بن هبة ۳۵۸/۸	رشدین بن سعد ۲۵۴/۸، ۲۰۸، ۱۵۴/۷، ۵۶/۶
زاذان ۲۲۸/۸، ۱۹۰/۲	رشید ۲۵/۴
زاهر مولی عمرو بن النعمان الخزاعی ۵۴/۷	رشید أبو عبّاس بن میمون واسطی ۱۱۶/۵
زبیده ۲۷۶/۹، ۲۹۸/۸	رشید رضا ۱۲۴/۸
زبیر ۳۵۲، ۳۰۶/۱	رضا حمدانی ۲۱۳، ۲۹۸، ۲۷۳/۴
الزّیری ۲۸۸/۲	رضی الدین أبو منصور هبة ته بن حامد حلّی ۲۱۴/۵
زرارة ۲۴۰، ۲۲، ۲۰، ۱۴، ۸، ۶/۲، ۳۵۸، ۲۱۸/۱	رضی الدین بن عبد الرحمان بن أحمد بن حجر ۱۰/۱۰
۱۶۴، ۱۵۶، ۹۶/۳، ۷۱، ۷۰، ۶۹، ۶۷، ۶۴، ۶۰	۲۸۲، ۲۷۲
۶۴/۷، ۴۱۶، ۴۱۲/۵، ۳۸۴/۴، ۱۹۲، ۱۶۶	سید رضی الدین علی بن ضاوس ۱۱۹، ۱۱۷/۵
۲۴۴/۹، ۲۰۰/۸، ۳۹۴، ۲۰۸، ۲۰۲، ۱۹۰	۱۲۲
زرارة بن جعفر ۳۵۲/۸	سید رضی الدین محمّد آوادی حسینی ۱۶/۱۲۶/۵
زرّین حسینی ۱۱۷، ۱۱۶/۲، ۱۱۸، ۲۸۴/۹، ۱۷۰	۳۴۱، ۳۲۸
۱۸۰، ۱۷۲	رفاعة بن موسی ۴۰۶/۵
زرقتی ۱۱۸/۱	رفید وابسته أبو هبیره ۱۰۴/۹

- زركلی ۱۰/۳۳۲
 زردوب بن سوكن ۸/۳۴۸
 زكروه بن مهرويه فارسی ۳/۲۹۴
 زكرتایي ۷/۴۱۴
 زكرتای ۱/۹۸، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۹۲
 زكرتای بن ادم قتي ۳/۲۴۴، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۶۲، ۲۶۸
 زكرتای بن حبه ۸/۳۴۸
 زكرتای بن يحيى بن ابي يحيى ۱۰/۲۳۴، ۲۵۶
 زكرتای بن يحيى بن النعمان الضريفي ۲/۱۷۶
 زكرتای بن يحيى الشاحي ۷/۸۴
 زكرتای السمدی ۸/۲۵۲
 زهره وجب زاده ۱۰/۲۹۵
 الزهري ۲/۱۱۳، ۵/۱۹۲، ۶/۵۶، ۶۹، ۷/۴۱۹
 ۸/۲۱۶، ۹/۱۲۴
 زهير بن بشر النخعي ۷/۵۲
 زهير بن حرب ۱/۳۳۴، ۸/۱۱۲، ۹/۳۶۴
 زهير بن سليم الأزدي ۷/۵۴
 زهير بن طلحة ۸/۲۵۸
 زهير بن الثين الجلي ۷/۲۸
 زياد بن بيان ۲/۱۲۰، ۱۳۲، ۲۹۲
 زياد بن حنيفة ۱/۳۳۴
 زياد بن رزيق ۸/۳۵۲
 زياد بن سعد ۹/۳۲۸
 زياد بن صالح ۸/۳۴۸
 زياد بن عبد الله بن يزيد بن معاوية ۷/۴۳۶
 زياد بن عبد الرحمن بن جحدب ۸/۳۴۶
 زياد بن مروان قندي ۳/۲۶۰، ۲۶۸، ۷/۱۵۸
 زياد بن المنذر (أبو الجارود) ۱/۳۴۰، ۳۷۴، ۳۹۰
 ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۲/۱۳۶
 ۵/۲۹۰، ۳/۱۱۴، ۵/۳۱۸، ۲۴۰
 ۳۷۲، ۳۸۰، ۳۸۴، ۶/۲۹، ۷/۱۶۰، ۸/۱۷۸
 ۱۰/۳۳۹، ۹/۳۹۰، ۶/۲۰۰، ۲۰۰، ۲۴۰، ۲۵۸، ۲۹۵، ۳۳۸
 زياد الطار ۱/۳۳۲
 زياده الله بن رزق الله ۸/۳۵۸
 زيد ۱/۴۰۲
 زيدان ۵/۹۶
 زيد بن أبي انيسة ۷/۱۵۲
 زيد بن أبي الزرقاء ۷/۲۵۸، ۸/۲۹۴
 زيد بن أرقم ۱/۲۶۸، ۲۷۰، ۲۷۲، ۲۸۲، ۲۸۴
 ۲۸۶، ۲۹۶، ۳۰۶، ۳۱۱، ۳۱۲
 زيد بن ثابت ۱/۳۰۶، ۳۱۲
 زيد بن نبيت القيسی ۷/۵۰
 زيد بن جعفر العلوي المحمدي ۹/۴۸
 زيد بن الحباب ۷/۲۴۲
 زيد بن الحسن الأتاسطي ۱/۲۷۴، ۹/۲۸۶، ۹/۱۸۴
 زيد بن خارجه ۸/۴۶
 زيد بن علي ۱/۲۹۰، ۴/۲۶
 زيد بن علي بن الحسين ؓ ۱/۱۵۹، ۲/۴۰، ۱۳۰
 ۶/۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۹۷
 زيد بن محمد ۲/۳۲
 زيد بن معقل الجمفي ۷/۵۲
 زيد بن وهب الجهني ۲/۱۷۶، ۹/۱۹۶، ۳۵۶، ۳۷۸
 زيد زراد ۹/۴۴۴
 زيد الشحام ۳/۱۸۸
 زيد العتي ۷/۶۸، ۹/۳۶۸، ۳۷۲، ۳۷۰
 زيد عن محمد بن علي الحلبي ۱/۳۵۹
 زيد النرسي ۱/۲۶۰، ۸/۳۲
 زينب الكبرى ؓ ۲/۲۷۸، ۵/۲۴۹
 زين الدين علي بن فاضل مازندراني ۳/۷۰
 زين العابدين حلماسی ۵/۲۲۵

سعد الإسكافي ۲/۶۶۴:۹/۴۰۶	ملأ زین العابدین سلماسی ۵/۱۴۵:۲۲۹
سعدان ۱/۸۱:۳۰۲:۱۹۸	روزف گوینو ۱۰/۲۰۰
سعدان بن إسحاق بن سعید ۷/۲۶۰:۲۶۴:۲۸۴:۸	سازة ۶/۸
۱۸۰	ساحاکومیشو ۱/۱۷۲
سعدان بن مسلم ۱/۲۱۶:۸:۱۸۲:۲۰۸:۳۸۲:۹	سالم بن أبی الجعد ۸/۹۲
۳۲۸:۲۳۶:۲۴۲	سالم بن أبی حفصه ۲/۱۶
سعد بن أبی خلف ۱/۲۱۴:۲۱۸:۲۲۲	سالم بن دینار ۱/۲۷۶
سعد بن ابی وقاص ۱/۳۰۶	سالم مولی عامر بن مسلم ۷/۵۴:۵۲
سعد بن أبی هلال ۱/۳۳۸	سامر بوقمره ۴/۱۰۸
سعد بن طریف ۱/۲۴۰:۲۷۴:۳۷۶:۳۸۲:۲	سامری ۳/۱۳۷
۱۰۴/۳:۱۳۸:۱۳۶	سامونل مارگلیوث ۱/۱۵۹
سعد بن طریف ۲/۱۲۲	سامونل هانتینگتون ۱/۱۷۰
سعد بن عبدالله ۱/۲۰۶:۲۱۲:۲۱۴:۳۱۶:۲۱۸	سید سامی البدری ۱۰/۲۹۱
۲۲۰:۲۲۲:۲۲۴:۲۲۶:۲۲۲:۲۳۲:۲۳۴:۲۳۸	سایب ۵/۹۷
۲۶۴:۲۶۶:۳۸۲:۲۰/۲:۵۸:۵۴:۱۲۰:۱۲۴	سبامی ۳/۲۶۲
۱۶۲:۲۱۲:۲۸۲:۳۵۴:۳۶۲:۳۸۲:۵/۳۱۴	سبنای ۴/۶۹
۳۱۶:۳۲۰:۳۳۰:۳۳۴:۳۸۴:۳۸۸:۶/۸	محقق سیزواری ۴/۳۱۸:۳۵۸
۱۳۴:۲۳۶:۲۷۸:۲۸۶:۹/۱۴۲:۱۵۰:۲۳۶	سبط بن جوزی ۱/۹۲
۲۴۲:۳۱۶:۳۲۲:۳۶۰:۳۷۴:۴۰۸	سحیق بن سلیمان الحنطاط ۸/۲۴۶
سعد بن عبدالله الأشعری ۴/۸۶:۱۳۲:۱۳۸:۱۴۰	سحیبه بن مطر ۸/۲۵۲
۲۲۲:۳۳۰:۳۳۴:۳۴۲:۳۶۶:۳۶۸	سدیر ۳/۱۶۸:۱۴:۱۲
۲۷۲:۳۷۶:۳۹۲:۴۰۲:۴۰۶	سدیر بن حکیم ۲/۱۰۴:۳:۲۱۴
سعد بن عبدالله بن أبی خلف ۲/۱۴۲	سدیر القصر فی ۲/۳۸۴:۳/۱۰:۱۴:۶/۲۶:۴۲
سعد بن عبدالله الحنفی ۷/۴۶:۱۸۶:۱۹۰:۲۴۶	۸۰:۸۲:۷/۹۸:۱۲۸:۳۳۸:۲۴۰
۳۹۴	سراج الدین بغدادی قزوینی ۱۰/۲۵۳
سعد بن عبدالله قحی ۲/۴۶۲:۳/۹۸:۱۰۲:۱۱۲	سراقه بن مالک بن جشم ۹/۲۷۶
۱۲۲:۱۶۸:۱۵۰:۱۸۲:۱۸۴:۱۸۶:۱۹۰	السری بن الأغلب ۸/۳۵۸
۱۹۲:۲۰۰:۲۰۸:۳۰۵	السری بن عبدالله ۲/۲۹۴
سعد بن عبد الحمید الأنصاری ۳/۳۲	سریج ۹/۳۲۸
سعد بن عبد الحمید بن جعفر ۳/۲۶	سطیح کاهن ۴/۲۳

- سعد بن قس الهمدانی ۳۴۴/۱
 سعد بن مالك ۱۵۲/۹
 سعد بن محمّد ۳۱۸/۲
 سعد بن منصور الجواشقي ۸۰/۶:۱۲/۳:۳۸۴/۲
 سعد الجلاب ۳۸۰/۹
 سعد الخفاف ۲۵۰/۹
 سعد الدين حموي جوني ۱۱۰/۱۷۰/۸:۵۳/۴
 ۳۸۲، ۲۵۸
 سعد الزومي ۳۴۶/۸
 سعد أبو عثمان ۱۸۰/۲۰۸:۱۲۶، ۹۲، ۹۰/۷:۱۵۶/۶
 ۷۶/۹:۲۷۴، ۱۳۶
 سعد امرار محمد ۱۶۹/۱
 سعد بن أبي مرثد ۱۲/۹:۲۹۶/۸
 سعد بن أبي هلال ۳۳۸/۱
 سعيد بن جبير ۳۵۴، ۸۶، ۷۸/۲:۳۶۲، ۲۴۰/۱
 ۱/۹:۴۰۲/۵:۱۵۰، ۱۲۶، ۲۶، ۱۰/۳:۳۸۰
 ۲۵۴، ۱۴
 سعيد بن جناح (أبو حسان) ۳۱۶/۹:۳۳۶، ۳۲۲/۸
 سعيد بن سليمان بن جعفر الجعفي ۱۹۰/۳
 سعيد بن طارق ۳۰۰، ۲۸۲، ۲۴۸/۸:۳۵۸/۲
 سعيد بن عثمان الوراق ۳۵۰/۸
 سعيد بن علي ۳۵۸/۸
 سعيد بن غزوان ۱۶۲، ۲۸/۳:۱۴۴، ۱۴۲/۲
 سعيد بن عنبه الكلاعي ۲۸۴/۷
 سعيد بن محمد بن نصر لفظان (أبو عمرو) ۳۱۶/۲
 سعيد بن مسروق ۲۹۶، ۲۸۴/۱
 سعيد بن مسعود ۳۷۲/۹
 سعيد بن مسلم ۳۲۸/۵
 سعيد بن المسيّب ۲۱/۴:۲۹۲، ۱۳۲، ۱۳۰، ۸/۲
 ۱۸۰، ۱۵۲/۹:۱۹۸/۷:۶۷/۶
 سعيد بن منصور ۳۳۶/۱
 سعيد بن يزيد ۳۶۴/۹
 سعيد بن يعقوب الطالقاني ۳۹۸/۵
 السعيد بهاء الدين علي بن عبد الكريم بن عبد الحميد
 العسني ۴۱۰/۷
 سقّاح ۲۵/۴
 سفیان ۲۶۰، ۱۳۸، ۱۱۸/۲
 سفیان بن إبراهيم ۳۲۸/۵
 سفیان بن سعد التّوري ۱۶/۹:۱۵۴/۷
 سفیان بن عبد المؤمن الأنصاري ۱۲۶، ۱۴۲/۹
 ۴۰۸، ۳۶۰
 سفیان بن عتبة ۱۸۶/۷
 سفیان بن عيينة ۲۷۰، ۱۵۰/۷:۳۸۴، ۱۱۸/۲
 سفیان بن المهدي ۲۴۴/۹
 سفیان التّوري ۱/۶:۲۸۴، ۱۱۸، ۱۱۶/۲:۳۸۴/۱
 ۱۷۳، ۱۶۸/۹:۲۱۲/۸:۳۰۸، ۱۹۲/۷:۵۲
 ۳۷۶
 سفیان الجبري ۱/۵:۱۵۲، ۱۰۸/۳:۱۲۴، ۹۴/۲
 ۳۷۴/۹:۱۱۰/۸:۳۷۰
 السفياني ۱/۱:۳۱/۲:۱۴/۳:۳۹۸/۳:۳۳/۴:۱۱۱
 ۵/۱۸۴، ۳۷۸، ۳۷۶/۶:۲۶، ۲۷، ۵۶، ۶۴، ۶۷، ۶۸
 ۷/۶۲، ۶۶، ۶۸، ۷۲، ۷۴، ۷۶، ۷۸، ۸۰، ۸۲
 ۸۴، ۸۶، ۸۸، ۹۰، ۹۲، ۹۴، ۹۶، ۱۰۰، ۱۰۴
 ۹/۱۰۶، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۴، ۱۱۶، ۱۱۸
 ۱۱/۱۲۲، ۱۲۶، ۱۳۸، ۱۳۲، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۴۰
 ۱۲/۱۲۲، ۱۲۴، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۴، ۱۵۸، ۱۶۰
 ۱۳/۱۷۰، ۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۲
 ۱۴/۲۶۶، ۳۰۶، ۳۰۸، ۳۱۰، ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۱۶
 ۱۵/۳۴۸، ۳۴۶، ۳۵۰، ۳۵۲، ۳۵۴، ۳۵۶، ۳۵۸
 ۱۶/۳۸۴، ۳۸۶، ۳۸۸، ۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۴، ۳۹۶، ۳۹۸
 ۱۷/۴۰۸، ۴۱۰، ۴۱۲، ۴۱۴، ۴۱۶، ۴۱۸، ۴۲۰، ۴۲۲، ۴۲۴

- ٢٣٨/٨:٣٣٤
 سلیمان بن أحمد بن أيوب الصبرانی (أبو الفاسم) / ٧
 ١١٨.٩٤
- سلیمان بن إسحاق بن سلیمان ١٨٨/٩
 سلیمان بن بلال ٧٢/٦
 سلیمان بن حبيب ٢٥٤/٢:٣٥٦/٧:٣٦٤/٩:٣٧٤/٧
 سلیمان بن حر ٢٥٨/٨
 سلیمان بن حکیم ٢٥٨/٩
 سلیمان بن خالد ٩٦/٨:٢٨٨/٧:١١٤/٢:٢١٨/١
 سلیمان بن داوود (عج) ١/٩٧:٩٨:٢٧٤:٣٢٦/٢
 ١٥٤.١٦٢.١٨٢.٣/٣:١١٨.٦/٥:٢٣٨/٧:٤٦/٥
 ٢٤٤.٢٦٠.٢٠٢.٨٠/٩:٣٩٠.٣٥٦/٨:١٣٤٤
 ٢٨٦.٣٩٢.٢٨٨.٢٨٦
- سلیمان بن داوود البصری ١٦/٩
 سلیمان بن داوود المنقری ٢٢/٩:٢٨٦.٧٨/٢
 سلیمان بن انبلی ٢٥٠/٨
 سلیمان بن سفیان المنقری (أبو داوود) / ٢:١٣٢/٣
 ١٨٤.١٠٢
- سلیمان بن صبح ٣٥٤/٨
 سلیمان بن طلیق ٣٤٦/٨
 سلیمان بن عبد النجار ٢٤٨/٩
 سلیمان بن عبد الرحمن الدمشقی ١٧٤/٩
 سلیمان بن عبد الملک ٢٢/٤
 سلیمان بن عبید ٣٧٤/٩
 سلیمان بن عثمان النخعی ٢:٣٥٨/٨:٢٨٢.٢٤٨/٨
 ٣٠٠
- سلیمان بن عمر الراسی ٨٢/٨
 سلیمان بن عوف الحضرمی ٢٤/٧
 سلیمان بن عیسی ١٢١/٩
 سلیمان بن مهران الأعمش ٣:٢١٢.٢٢٢/٧
- ٢٤٢.٢٤٤.٢٣٩.٤٢٧.٢٣٦.٢٢٥.٢٤٢
 ٢٣٦.٢٥٢.٢٠١.٢٠٠.١٩٤/٨:٤٦٠.٤٢٦
 ٣١٨.٣٢٠.٣٢٢.٣٧٨.٣٧٤/٩:٥٢/٩:٢٠٢.٧٢/١٠
- ٢٤٢.٢٢٢
 التکونی ٢٣٢.١٢٦/٧:٢٣٨/٥:٢٨٠/٤
 سلام بن المستنیر ٢/٨٢:٢٠٢/٩:٢٥٠
 سلامة بن محمد بن اسماعیل ٣:٣٦٦/١٠:٢٤١
 ٢٨٢
- سلطان أحمد دوم ٧٠/٤
 سلطان جرماغون ١٢٧/٥
 سلطان سلیم عثمانی ١٦٩.١٦٨/٨
 سلطان عبد الحمید ٧٦/٤
 سلطان الغ بیک گورکانی ١٦٦/٨
 سلطان محمد چهارم ٦٩/٤
 سلطان ملک شاه ٤٢/٤
 سلمان ٦٥.٢٨/٨
 سلمان بن یعقوب ٢٥٢/٨
 سلمان الفارسی (عج) ١/٣٠٦:٤٠٤/٢:٩٢.٩٠
 ١٢٢.١٨٠.٣٢٢/٧:٢٧٦/٧:٣٢٠/٨:٢٣٢
 ٢٢٨.٢٤٠.٣٦١
- سلمه بن سلیم بن القرات الیرزلی ٢٤٦/٨
 سلم الکوسج الیرزلی ٣٤٦/٨
 سلموة ٣٣٨/٨
 سلمة بن أنس ٢:٣٥٨/٨:٢٤٨/٨:٢٨٢.٣٠٠
 سلمة بن جناح الجعفی ٣/١١٦
 سلمة بن الخطاب ٥:٣٦٢/٨:١٤٤
 السلیلی ٦/٦٨:٦٢/٧:٢٣٦.٢٣٦/٨:٩٤.٢٤٨
 ٢٤٨.٢٤٨/٩:٢٨٠
- سلمی ٨/٣٣٨
 سلیمان (الأعمش) ١/٢٨٢:٣٥٠/٢:٩٠/٧

- سلیمان ماحوزی ٢٧٨/١٠
 سلیمان ملحد ٤١/٤
 سلیمان مولی الحسین علیه السلام ٤٤/٧
 سلیمان نواده زراره ٢٤١/٣
 سلیم بن قیس الهلالی ١٩٠، ١٩٨
 سلیم بن وحد ٣٥٢/٨
 سماعة بن مهران ٣٣٤/٨، ٣٧٢/٥، ٣٧٠، ٣٦٤/١
 سماک بن حرب ٢٣٢/١
 سمان ٣١/٥
 سمعان بن قاخر ٣٤٨/٨
 سمعان القصاب ٣٥٠/٨
 صمیمی ٢٤٤/٥
 سنجاری ٤٢/٤
 الشندی بن محمد ٣٤٤/٥، ١٨٠/٣
 سواة بن عامر ١٧٤/٢
 سوسن ١٧٠/٢، ١٧٢، ١٧٤، ١٩٥، ١٩٦، ٢٢٢، ٢٢٤
 شوینت ١٢١/١
 سويد بن سعید ٥٠/٦، ٢٩٨/١
 سويد بن عبد العزيز ٢٢٠/٨
 سويد بن يحيى ٣٥٤/٨
 سويدی ٩٢/١
 سهروندی ١٤٣/١
 سهل ٣٠/٨
 سهل بن تمام بن بزج ٣٥٨، ٢٩٢، ١٢٤/٢
 سهل بن جمهور ٣٥٤/٥
 سهل بن رزق الله ٣٤٨/٨
 سهل بن زباد الادمی الرازی (أبو سعید) ٢٢٨/١، ١٥٨/٣، ٣٠٢، ٢١٤، ٢١٠، ١٢٤، ٢٤/٢، ٣٦٤
- سهل بن سعد ٣٠٧/١
 سهل بن صیفی ٢٩٨/١
 سهل بن عامر ٢٢٨/٩
 سهل بن علی بن صاعد ٣٥٠/٨
 سهیل بن زیاد ٣٨٠/٩، ٢٨٠/٧
 سیاب بن العباس بن محمد ٣٥٢/٨
 الشکاری ١١٤/٧، ٢٢٤/٤، ٢٤٤/٢
 سیدابن طاووس ٣/٣، ٢٢٢، ٣١١، ٢٠٤/٢، ٢٩٦/١
 ٢٧٨، ٢٧٧، ٢٧٦، ٢٤٩/٤، ٤٤، ٥٨، ٥٠، ٤٩
 ٣١٤/٦، ٤١، ٤١، ٤٨، ١٤٧، ١٤٨، ١٥٠، ١٥٢
 ٤١٨/٧، ٤٠١، ٣٩٦، ٣٩٠، ٣٤٢، ٣٣٥، ١٥٢
 ٢٢٨/١٠، ٢٩٩، ١٢٤، ١٢١/٩، ٤٣٥، ٤٢٠
 ٢٥٤، ٢٥٥، ٢٥٣، ٢٥٠، ٢٤٥
 سید الشهداء علیه السلام (نگرید: امام حسین علیه السلام) = حسین بن علی
 بن ابی طالب علیه السلام ٢٠٨/٥، ٢٧٤، ٣٣١، ٦/٦
 ٥٩/٧، ٣٢
 سیرافی ٢٨٢/١٠
 سیستانی ٢٧٥/٥
 سیف الأصمعی ٣٣٨/١
 سیف الإسلام طفتکین ٤٤/٤
 سیف بن عمیرة ٣٤٠/٩، ٣٩٤، ٨٠/٧
 سیف بن مالک ٥٢/٧
 سیف التمار ٢٧٠، ٣٤٨/٥
 سمن صمیمی ٢٩٤/١٠
 شانول ٩٧/١
 شساقعی ٣٣/٩، ٢٧٣/٤، ٣٠١/٣، ٩٢، ٨١/١

۲۷۳/۱۰	سید شریف محمّد بن رسول بزنجه شافعی	۶۰/۱۰، ۳۴
۲۵۲/۸، ۳۱۴/۷، ۵۲/۶، ۲۵۶، ۳۲/۲	شریک	۳۵۸/۸
۲۹۴/۱	شریک بن ابی نصر	۴۵۳/۷، ۵۸/۴
۱۰۶/۸، ۲۷۲/۷	شریک الدّین بن الرّیح	۳۵۸/۸
۳۵۰، ۱۷۴/۹، ۱۱۸/۲، ۳۴۰/۱	شعبه بن علی	۶۱/۴
۳۵۲/۸، ۳۶۸		۳۴۸/۸
۳۵۸/۲، ۳۷۲، ۳۲۲/۱	الشّعبی	۵۲/۴
۳۵۰، ۲۰۸/۹، ۲۷۸/۷	شعیب	۴۵۳/۷، ۶۱/۴
۴۸/۹	شعیب بن أحمد السّاکلی	۷۰/۴
۱۶۶، ۱۲۸، ۱۱۸، ۷۰/۷، ۱۶۴/۶	شعیب بن صالح	۲۹۵/۱۰
۳۶۶، ۳۶۳، ۲۵۲، ۲۴۸/۸، ۳۶۶، ۳۳۴، ۳۱۰		۲۸۲/۱۰، ۱۷۵/۸
۳۵۲/۸	شعیب بن موسی	۳۴۶/۸
۱۵۴/۹، ۱۶۸/۷	شعب الحدّاد	۳۸۰/۸
۱۶۸/۷	شعیب الحدّاء	۲۲/۹، ۱۸۸/۵
۸۸/۹، ۱۸۴/۳	شعیب العفروقی	۹۱/۱
۲۷۸/۷	شقیق	شعیب بن الحارث بن سریع ۵۶/۷
۲۵۷، ۲۴۸/۳	شلغمانی	شعیب بن عبدالله التّهلّلی ۳۵۶/۸، ۵۰/۷
۶۹/۱	شمس تبریزی	شیر ۲۲/۹
۴۵/۴	شمس الدین محبوبی	شیرزی زنجانی ۲۶۷، ۲۵۲، ۲۵۱، ۲۴۳/۴، ۶۹/۳
۲۶۱/۱۰	شمس الدین محمّد بن أحمد ذهبی	۳۰۴، ۲۸۲، ۲۸۱، ۲۶۸
۸۳/۱	شمس الدین محمّد بن أحمد سفارینی نابلسی	شجاع بن مخلّد ۲۶۸/۱
۵۵/۴	شمس الدین محمّد بن أحمد فریانی	شرحبیل ۱۹۲/۷
	سید شمس الدّین محمّد بن امیر اسد الله علامه	شرحبیل بن جمیل ۳۵۶/۸
۲۶۸/۱۰، ۱۵۳/۶	شوشتری	شرحبیل السّعدی ۳۵۶/۸
۲۶۷/۱۰	شمس الدّین محمّد بن طولول دمشقی	سید شرف الدّین علی حسینی استرآبادی ۷۸/۸
۱۳۱، ۱۱۷/۵	شمس الدّین محمّد بن قارون	شرف الدّین یحیی بحرانی ۲۶۸/۱۰
۱۱۰	شمس الدّین محمّد بن محمّد بن عبد الرحمان	شریح قاضی ۴۸۳، ۳۹۶/۹
۲۶۷		شیخ الشریعة اصفهانی ۲۷۵/۴
۷۱/۳	سید شمس الدّین محمّد عالم	شریمی ۹۵، ۸۳، ۸۲/۴
۱۹۹/۸	شمس الدّین محمّد قرطبی	شریف زاهد علوی ۷۱/۳

شمس‌الدین نجیب حلی ٧٠٠٥١/٣

شمشاطی ٩٥/٥

شعرون وصی المسیح ١٨٣/٢ : ١٨٦، ١٩٩، ١٩٤

٢٢

شودب مولئی شاکر ٥٦/٧

علامه شوشتری ١٥٢/٦ : ٢١٩/٢

سید شهاب‌الدین سرعشی نجفی ١٧/٧٦ : ٧٥/٤

١٧٢/٨ : ٤٢١

شهباز فرخی‌زاد ناصری ٢٩٤/١٠

شهبانو ١٩٩/٢

شهرین حوش ٢٩١ : ٢٤/٩ : ١٨٨/٧

شهردین حمران ٣٤٦/٨

شهبان بن عبد‌الرحمن ١٨٤، ١٧٢ : ٢٦/٩ : ٢٨٠/٧

شیت ٣٧٨/٨ : ١٤٠/٢

الشَّیطان (انگریز: ایلیس) ١/١١٢ : ٢/٢٢٣ : ٣

.٢٥٤، ١٩٢، ١٨٢، ١٨٠، ٤٨ / ٤ : ١٠٠، ٨٨

.٢٠٢ / ٧ : ٤٠٠، ١٩٧ / ٥ : ٢٦٦، ٣٥٨، ٢٥٧

٤٣٥، ٢٥٠ : ٢١٤/٩ : ٢٢٤، ٤٤٣، ٢٠٨ : ٢٠٦

صائد بن الصِّد ٣٤٢/٧

صاحب الأمر ١١ (بنگرید: محمد بن الحسن العسكري ١١)

= حجت بن الحسن المهدي ١١ = صاحب

الزمان ١١ = أبا صالح ١١ = امام زمان ١١ = امام

عصر ١١ ولی عصر ١١ = امام منتظر ١١ - امام

مهدی ١١ = القائم ١١ - المهدي ١١) ٢/٢٥٦،

/٥ : ٣٧٠، ٣٢٢ / ٤ : ٣٦٦ / ٣ : ٣٧٠، ٣٤٨، ٣٤٤

/٦ : ٢١٦، ٢١٤، ٢١٠، ٢٠٨، ١١٢، ٣٠، ٢٢

١٩٨/٧ : ٤٢٠، ٣٤٦، ٢٩٦، ٢٠٦

صاحب بن عباد ٣٤٤/٨

صاحب الزمان ١١ (بنگرید: محمد بن الحسن

المسکری ١١ = حجت بن الحسن المهدي ١١ =

صاحب الأمر ١١ = أبا صالح ١١ - امام زمان ١١ =

امام عصر ١١ ولی عصر ١١ = امام منتظر ١١ =

امام مهدی ١١ = القائم ١١ = المهدي ١١) ١/

.٣٢٨، ٣٢٦، ٢٧٢، ٢٦٦، ٢٤٤، ١٧٠ / ٢ : ١٧٠، ٣٢٨

.٣٠ / ٣ : ٣٤٤، ٣٤٢، ٣٥٦، ٣٥٢، ٢٢٠، ٣٢٨

.١٥٠، ١٣٨، ١٣٢ / ٤ : ٣٤٤، ٢٠٤، ٦١، ٤٨

.٣٤٦، ٣٢٢، ١٨٨، ١٨٢، ١٧٦، ١٦٦، ١٦٠

.٣٦، ١٤، ١٠ / ٥ : ٤٣٢، ٤٢٦، ٤٢٢، ٤١٠، ٣٧٨

.١٠١، ٩٧، ٨٥، ٨٤، ٨٠، ٧١، ٥٧، ٤٩، ٤٣، ٣٨

.٢٠٩، ٢٠٦، ١٥٤، ١٣٠، ١٠٥، ١٠٤، ١٠٢

.٢٨٥، ٢٥٤، ٢١٩، ٢١٨، ٢١٧، ٢١٦، ٢١٥

.٢٩٨، ٢٩٤، ١٨٠، ١٤٧، ١٧٨، ١١٨ / ٦ : ٢٨٨

.٦ / ٧ : ٤٠٢، ٣٩١، ٣٥٠، ٣٢١، ٣٢٠، ٣٢٨

٤٨/٩ : ١٤١، ١٣٦/٨ : ٤١٠، ٤٠٨

صاحب اتواء ٩٤/٥

صافی گلپایگانی ٢٦٤، ١٨٣/٥ : ٦٨/٣

صالح‌أبی‌الغیبیل ٢٥٨/٨ : ٨٢/٧

صالح بن أبی‌حجاز ٣٩٦، ٣٨٤/١

صالح بن أبی‌صالح ١٧٢/٤

صالح بن جریر ٣٥٠/٨

صالح بن حمزة ٢٣٤/٩

صالح بن خالد ٣٨٢/٥

صالح بن الزَّحَّان ٣٤٦/٨

صالح بن سعد ٢٧٠/٨

صالح بن السندی ١/٩ : ٤٠٦/٥ : ١٢٦/٣ : ١٥٢/٢

٢١٤

صالح بن سهل ٤٠٢/٧ : ١١٤/٦

صالح بن طریف ٢٢/٤

صالح بن طیفور ٣٥٦/٨

صالح بن عقبه ٢٣٨/٩ : ١٠٠/٣ : ٩٨/٢

- صالح بن محمد بن سهل ۲۶۸، ۲۴۵/۳
 صالح بن محمد همدانی ۲۶۸/۳
 صالح بن موسی ظنعی ۳۲۹/۱
 صالح بن مشه ۱۲/۸، ۱۶۸/۷، ۳۷۲/۵
 صالح بن نعیم ۳۵۰/۸
 صالح بن هارون ۳۵۴/۸
 ملا صالح مازندرانی ۲۱۳/۵
 صالح مولی بنی العذراء ۱۶۸/۷
 صباح بن حبابه ۱۲۸/۷
 الصباح بن یحیی انزلی ۲۳۶/۹، ۲۴۸/۷، ۴۰۰/۵
 صباحه الماشطه ۴۷۶/۹، ۲۹۸/۸
 صخر بن عبد الصمد القنابلی ۳۵۸/۸
 ملا صدرا ۶۲، ۶۱/۱
 صدرالدین شیرازی ۵۹/۱
 صدر الدین قزوینی ۲۵۷/۱۰
 صدر المتألهین ۲۴۴/۴، ۱۶۳/۱
 صدقه بن ابی موسی ۳۱۶/۲
 شیخ صدوق (ع) ۲۲۰، ۲۰۰/۲، ۳۳۰، ۵۹، ۵۶/۱
 ۳۲۲/۳، ۴۸/۳، ۶۰، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۲۱۹، ۲۴/۴، ۹۴
 ۱۱۶، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۴، ۲۴۹، ۲۵۵، ۲۵۶
 ۲۶۰، ۲۷۹، ۲۹۰، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۱۳، ۳۱۵/۵
 ۹۳، ۱۸۰، ۱۸۵، ۲۰۳، ۳۲۴، ۳۲۶، ۲۰۶، ۲۸/۶، ۶۰
 ۳۴۸، ۳۹۸، ۴۱۷/۷، ۴۱۷/۸، ۳۹، ۷۷، ۱۴۰، ۱۹۷
 ۱۰۵، ۱۰۸، ۱۰۸، ۲۸۷/۱۰، ۳۳۹، ۳۳۸، ۲۴۲/۹
 ۲۸۱
 صدیقه حیزواری ۲۱۵/۱۰
 صعصعه بن صوحان ۱۵۵/۸، ۳۴۶، ۳۲۰/۷
 الضحاک بن محمد بن الحسن القمی ۲۰۴/۲، ۲۲۲/۴
 ۱۲۶
 صفندی ۴۸/۴
 آخوند ملا صفر علی لاهیجی ۳۰۹، ۲۰۸/۵
 صفینا ۱۰۲/۱
 صفوان ۲۴، ۱۲/۲، ۲۰۶/۱
 صفوان بن مهران لُجسانی ۱۵۲، ۵۴/۲، ۳۸۲/۱
 ۱۱۴/۳، ۳۰۰
 صفوان بن یحیی بجلي ۰، ۳۱۸/۱، ۵۲، ۱۸/۲، ۲۳۰
 ۵۴، ۶۶/۳، ۲۶۸، ۱۱۰، ۱۸۶، ۱۹۰، ۲۶۰/۵
 ۳۳۶، ۳۳۸، ۳۴۴، ۳۵۴، ۳۵۸، ۳۶۴/۷، ۶۸
 ۷۶، ۱۵۸، ۱۵۸، ۲۸۸/۸، ۶۴، ۱۶۶، ۱۸۲، ۲۷۲/۹
 ۳۲۰، ۲۰۴، ۸۲، ۴۲
 صفوان بن یحیی بیاع الساری ۱۴/۶
 الصفوانی ۲۸۰/۳
 صفی الدین محمد علوی ۱۳۰/۵
 صفیة بنت شیبة ۲۹۲/۱
 الصقر بن ابی دلف ۱۲۰/۳، ۳۶۶، ۳۰۷/۵، ۲۲۰/۹
 الصقر بن إسحاق بن ابراهیم ۳۵۲/۸
 صقیل ۵۱/۵، ۱۷۶، ۱۷۲، ۱۷۰/۲
 صلاح الدین ۲۴/۴
 صولت السلطنه هزارابی ۲۶۶/۵
 صهیب بن العیاس ۳۵۸/۸
 صهیون ۹۸/۱
 صف ۲۷۴/۳
 صیفی ۳۲/۵، ۳۲۰، ۱۹۶، ۱۹۵/۲، ۱۹۹/۱
 ضحاک ۱۵۸/۱
 الضحاک بن مزاحم ۳۴۰/۷، ۸۰، ۷۸/۲
 ضرار بن سعید ۳۵۸/۸
 ضرغامه بن مالک ۵۰/۷
 ضریس ۲۲۴/۱
 ضریس بن عبد الملک ۳۷۴، ۲۸۲، ۲۳۰/۸
 ضریس الکناسی ۱۷۶/۲

- عامر بن مسلم ۵۲/۷
 عامر بن نیشل الشیمی ۴۴/۷
 عامر بن وائلة (أبو الطفیل) ۲۰۳۳۸، ۲۸۴، ۲۸۲/۱
 عامر بن وائلة ۱۷۰/۹، ۲۹۰، ۲۵۶/۸، ۲۰۸، ۳۰/۳، ۱۱۶
 عامر بن وائلة ۳۰۷/۱
 عامر الشترج ۳۷۶، ۱۶۸/۹، ۳۱۲/۸، ۱۹۲/۷
 عامری ۳۶/۵
 عایشه ۳۱۶/۱
 عبّاد بن کثیر البصری ۴۰۴/۷
 عبّاد بن محمد المدائنی ۴۰۰/۷
 عبّاد بن یعقوب ۱۹:۳۹۲، ۲۷۴/۷، ۳۵۶، ۲۱۰/۲
 ۱۹۲، ۱۴۰
 عبّاد بن یعقوب الأسدی ۶۸/۶
 عبّاد بن یعقوب رواجنی ۲۳۲/۱۰
 عبّاد النعمری ۹۴/۸
 عبّاد بن جمهور ۳۴۸/۸
 عبّاد بن ابی عمرو ۲۱۶/۲
 العبّاس بن أحمد الضائع (أبو محمد) ۳۲۰/۳
 العبّاس بن أمير المؤمنین (أبو الفضل) ۴۰/۷
 العبّاس بن زفر بن سلیم ۲۵۰/۸
 العبّاس بن عامر بن رباح الشفقی ۱۷:۱۶۴، ۱۵۶/۳
 العبّاس بن عامر الفصبانی ۳۳۶، ۸۲/۹، ۲۰۸، ۱۱۰، ۶۴
 العبّاس بن عامر الفصبانی ۱۹:۲۱۷، ۶۲، ۳۰/۲
 ۳۴۰، ۳۳۰
 عبّاس بن عبّاد ۲۹۸/۷
 العبّاس بن عبّاد البخاری (أبو الفضل) ۲۵۶، ۲۳۴/۹
 عبّاس بن عبّاد المعطّب ۱۸۸/۹، ۶۲/۴، ۲۸۳/۳
 العبّاس بن الفضل بن قارب ۳۴۶/۸
 العبّاس بن معروف ۱۲۸/۳، ۳۳۶، ۶۰/۲، ۳۱۲/۱، ۳۳۴/۵
- ۱۶۸/۷، ۴۱۸، ۴۱۲، ۳۸۰، ۳۵۴/۵، ۱۸۶
 العبّاس بن هاتم ۳۵۰/۸
 ملّا عبّاس تربتی ۲۴۸/۵
 شیخ عبّاس شیرازی ۲۹۰/۵
 عبّاس (عبیس) بن هشام ناشری اسدی ۳۳۲/۱۰
 شیخ عبّاسعلی فرزندی علی محمد گورتانی ۴۵۳/۷
 شیخ عبّاس قتی ۱۴۸/۶، ۲۶۲/۵، ۶۶/۳
 عبّاد بن ربیع الأسدی ۲۴۸، ۱۸۰/۷، ۳۶۲/۱
 عبّاد الأعلی ۴۲، ۱۲/۲
 عبّاد الأعلی بن ابراهیم بن عبّاد ۲۵۰/۸
 عبّاد الأعلی الجبلی ۴۰۶، ۳۸۰، ۱۱۰، ۸۴، ۶۴/۹
 ۱۳۰/۷
 عبّاد الأعلی سیزواری ۲۹۹، ۲۷۷، ۲۶۰/۴
 ۳۱۳
 عبّاد الأعلی مولی آل سام ۱۲۸/۳، ۲۲۴/۱
 عبّاد الله بحرانی ۲۷۷/۱۰
 عبّاد الله بن ابراهیم (أبو جعفر) ۳۶۴/۳
 عبّاد الله بن ابی اوفی ۳۴۴، ۳۴۰، ۳۰۷/۱
 عبّاد الله بن ابی الذّین ۲۸۴/۷
 عبّاد الله بن ابی زافع ۳۶۰/۱
 عبّاد الله بن ابی عبّاد انشاعر ۳۸۴/۵
 عبّاد الله بن ابی منصور الجبلی ۱۱۲/۷
 عبّاد الله بن ابی الهذیل ۳۷۴/۵
 عبّاد الله بن ابی یحیی ۷۸/۷، ۱۸۸/۳، ۵۰/۲
 عبّاد الله بن أحمد بن عامر الطّائی (أبو القاسم) ۲۹۸/۱
 عبّاد الله بن أحمد بن نهیک ۸۶/۸
 عبّاد الله بن أحمد الموصلی ۲۲۰/۹
 عبّاد الله بن أمير المؤمنین (عج) ۴۰/۷
 عبّاد الله بن بجله ۲۸/۳
 عبّاد الله بن بکر المرادی ۳۳۴/۵

٢٤٨، ٣٣٠، ١٠٨/٨، ٢٢٨، ٢٧٨، ٢٨٤، ٢٩٠،

٢٠٦، ٢٠٢/٩

عبدالله بن حنّاد البصرى ٢١٠/٩

عبدالله بن حمويه بن البراء ١٢٨/٣

عبدالله بن خطّيب ٣٠٧/١

عبدالله بن خالد ٢٩٧، ٢٩٢/١

عبدالله بن خشكاراة البجلي ٢٤/٧

عبدالله بن داوود الكوفى ٣٢٦/٨، ٣٠٠/١

عبدالله بن داهر الزازى ١٢٦/٢

عبدالله بن رجاء ٢٤٠/٧

عبدالله بن رزين ٣٣٢/٧

عبدالله بن الزبير ١٠٨/٣، ٢٥٢/١

عبدالله بن زراراة ١٥٢، ١٥٠/٩

عبدالله بن زبير لغافقى ٢٩٤/٨، ٢٥٨/٧

عبدالله بن زريق ٣٥٢/٨

عبدالله بن زياد اليمامى ٣٦، ٢٢/٣

عبدالله بن زيد ١٢٨/٢

عبدالله بن زيد بن حجر آل محمود ٢٨٩/١٠

عبدالله بن سالم ٢٥٢/٧

عبدالله بن سليمان العامرى ٢٥٣/٣، ٢٣٢/١

عبدالله بن سنان ٣٩٩/١، ٢/٢، ٦٠، ١٩٦، ٣٩٨/٥

٤١٢، ١٥٨/٧، ١٩٢، ٢١٠، ٢٨٤، ٣٦٠، ٢٦٠/٩

٢٢٤

عبدالله بن شبيب ١٨٤/٧، ٣٢٨/٥

عبدالله بن شريك العامرى ١٠٦، ١٠٨، ٢٨/٨، ٣

٢٦١، ٢٤٢، ٣٠

عبدالله بن صاعد بن عفيق ٣٥٨/٨

عبدالله بن صالح ٣٣٨/١

عبدالله بن صفوان ١٥٢/٧

عبدالله بن الثبت التمى (أبو طالب) ١٣٧٠/٢، ٦

عبدالله بن بكر ٢/٣٦٤، ٣/٣٤، ٥/١١٦، ٥/٢٥٦

٤٠٦/٩، ١٢٨/٨، ٢٠٨، ٦٢/٧، ٤١٤

عبدالله بن جيله بن حيّان كنانى

عبدالله بن جيله ١/٣٩٢، ٣/١٠٦، ٥/١١٦، ٥/١٢٨

٣١٦، ١٣٠، ٧/٧٨، ٨٢، ١٦٠، ١٦٢، ٢٣٢

٢٢٢/١٠، ٢٠٢/٨، ٢٩٨، ٢٩٦

عبدالله بن جعفر ٤١٨/٥

عبدالله بن جعفر بن عبدالله المحدثى ٨٤/٨

عبدالله بن جعفر بن محمد الحمرى ٧/١٥٨، ١٨٦

٢١٦، ٢٤٤، ٤١٧/١، ٢١٢، ٢١٤، ٢١٦، ٢٢٠

٢٢٦، ٢٢٨، ٢٤٠، ٢٤٤، ٢٥٠، ٣٠٧، ٣٨٤

٢٣٦، ٥٠، ٥٢، ٦٠، ١٢٠، ١٢٤، ١٣٢، ١٤٤

٢٧٠، ٢٧٦، ٢٨٢، ٢٨٨، ٢٩٨، ٣٥٢، ٣٧٠، ٣

١٢، ٢٤، ٢٨، ٩٨، ١٠٢، ١٨٠، ١٨٦، ١٨٨

١٩٠، ٢٠٢، ٢٢٢، ٢٢٤، ٢٣٤، ٢٣٨، ٢٤٠، ٤

١٢٢، ١٢٧، ١٣٧، ٥/٣٣٢، ٢١٤، ٣٨٨، ٦/١١٦، ٨

٨٠/٩، ٨٠/٢٢٢، ٣٤٤/١٠، ٢٢٥، ٢٨٢

عبدالله بن جندب بجلي ١/٢١٢، ٣/٤١٠، ٢٦٤

٢٤٨

عبدالله بن أنحارث بن جزء الزبيدى ٦/١٠، ٧/٨٢

٢٥٦/٨

عبدالله بن الحسن ٧/٢٠٢

عبدالله بن الحسن بن علي بن زياد ٧/٢٢

عبدالله بن الحسن الزهرى ٨/٣٢٢، ٩/٢١٦

عبدالله بن الحسين بن جابر المصيصى ٢/١٣٠

عبدالله بن الحسين بن حسن ٣/١٩٤

عبدالله بن الحسين بن سعد الكاتب ٣/١٢٤

عبدالله بن الحسين بن علي بن علي ٧/٤٠

عبدالله بن حنّاد الأنصارى (أبو محمّد) ٢/١٢٨

٣٤٤، ٣/١١٤، ١٣٢، ٥/٢٠٠، ٧/٧٨، ١١٦

- عبد الله بن الفضل الهاشمي ٢/٥٦:٣/٢٤:١٤٦٦/٩
 ١٢٨
 عبد الله بن القاسم ١/٣٩٢:٣٩٧
 عبد الله بن القاسم البطل ٦/١٢٢
 عبد الله بن ابياسم الحضرمي ٨/٣١٠:٢٨٦:٣٨٨
 عبد الله بن قرط بن سلام ٨/٣٤٨
 عبد الله بن قطبة النبهاني ٧/٢٤٢
 عبد الله بن لهيعة ٧/١٦٦:٣٣٢
 عبد الله بن محمد ٢/١٣٨
 عبد الله بن محمد بن خاقان الدهقان ٣/٢٢
 عبد الله بن محمد بن خالد ٢/١٣٢:٣/١٦٦
 عبد الله بن محمد بن عبد الرحمان اموي ٤/٣٦
 عبد الله بن محمد بن عيسى ٢/٦٢:٣/١٨٨:٨/٢٠
 ٢٨
 عبد الله بن محمد بن منصور ٦/٥٠
 عبد الله بن محمد النعمان ١/٢٢٢:٧/١١٢:١٦٨
 عبد الله بن محمد حُصَينِي ٣/٢٤٨
 عبد الله بن محمد السلمى ٢/٣١٦
 عبد الله بن محمد الضائع ٥/٣٧٤
 عبد الله بن محمد العيالي ٣/١٠٢
 عبد الله بن محمد العابد ٩/٢٢٠
 عبد الله بن محمد هاشمي ٣/٢٨٢
 عبد الله بن مروان ٢/٣٤٤:٦/٥٠:٧/١٤٦
 عبد الله بن المستنير ٣/١٢٨
 عبد الله بن مسعود ١/٢٤٠:٢٤٤:٢/٣٧٢:١١٨
 ٢٨٢:٢٨٦:٣/١٣٥:٥/٣٣٠:٦/٤٠:٦١
 ٤٢:٤٦:٩/١٧٤:١٨٠
 عبد الله بن مسكان ١/٢٢٢:٢/٥٤:٨/١٦
 ٢٢٤
 عبد الله بن مسلم بن عقيل ٧/٤٤
 عبد الله بن طاهر ٣/٢٧٣:٤/٣٤:٣٥
 عبد الله بن طلحة ٩/٨٠
 عبد الله بن عامر بن سعيد القصباني ١/٢٣٨:٢٤٠
 ٣٧٨:٢/٣٢:٤٨:٣/١٧٠:٢٠٢:٨/
 ٢٧٠
 عبد الله بن عباس ١/٣٠٧:٣/٣٤٢:٣/٢٦
 ١٢٦:٩/١٤:٢٥٤
 عبد الله بن العباس بن عبد الله العلوي ٢/٢٧٢:٢٧٤
 ٣٥٤
 عبد الله بن عبد الرحمن الأصم ٢/٣٣٦:٣/٢٠٠:٥/
 ٢٨٨:٦/١٢:٧/٢٤٦:٩/٢٤٨:٩/٢١٠:٢٨٦
 عبد الله بن عبد القدوس ١/٢٩٤
 عبد الله بن عثمان ٥/٣٢٢
 عبد الله بن عجلان ٩/٢٢٢:٣٨٨
 عبد الله بن عروة بن حراق الغفاري ٧/٥٠
 عبد الله بن عطاء المكي ٢/٢١٠:٢١٢:٨/٤٣
 ٩/١٤٢:١٥٢
 عبد الله بن عقبة الفنوي ٧/٤٢
 عبد الله بن علي ٤/٣٤
 عبد الله بن عمر ١/٣٠٧:٣/٣٣٨:٤/٣٢:٣٤
 ٣٧:٤٠:٥/١٢٩:٧/
 ٢٥٢:٩/١٧٦:١٩٨
 عبد الله بن عمرو ٨/١١٩
 عبد الله بن عمرو (أبو محمد) ٧/٣٠٨
 عبد الله بن عمرو بن الأشعث ٥/٤٠٠
 عبد الله بن عمرو بن العاص ١/٣٣٨:٣٤٤
 عبد الله بن عمر الكندي ٧/٤٨:٨/٣٤٨
 عبد الله بن غالب الأسيدي ٢/٨
 عبد الله بن الفضل بن عيسى ٣/٢٠٠

- عبد الله بن مسلم النملاني ٣٣٤/٩
عبد الله بن سلمة بن قنطب ٧٢/٦
عبد الله بن مطيع ٤٠٠، ٣٢/٢
عبد الله بن معاوية بن عبد الله بن جعفر ٢٠/٤
عبد الله بن المنيرة ١٢٢/٩، ٣٥٤/٥، ٣٩٩/١
٤٠٨، ٣٦٠، ٢٢٦
عبد الله بن منصور العيسى ٩٤/٨
عبد الله بن موسى الزوياني (أبو تراب) ١٢/٢٣٠، ١/١٥٦، ٣/١١٠، ١١٠/٥، ١٢٠/٥، ٣٣٢، ٣٣٨، ٣٤٤، ٣٥٨، ٤١٤/٨، ١٠٠/٩، ٢٢٠
عبد الله بن ميمون القنّاح ١١٨/٢
عبد الله بن وهب ٢٧٨/٧
عبد الله بن يحيى ٣٥٠/٨
عبد الله بن يزيد بن نبيت القسي ٥٢/٧
عبد الله نعميشي ٦٧، ٦٦/٤
عبد الله جوادى آملی ٦٤، ٥٩/١
عبد الله الحكيم ٢٥٤، ١٤/٩، ٣٦٢/١
عبد الله سبيني ٢٨٩/١٠
عبد الله سوري ١٥/٥
عبد الله شير ١٨٣/٥
عبد الله الضبابي ٤٦/٧
عبد الله القاسم الحضرمي ٣٨/٩
عبد الله كوفي خادم حسن بن روح ١٠٥/٤، ٣٦٨/٣
عبد الله النوفلي ٢٠٠/٣
شيخ عبد الله هندی ٢٦٨/١٠
عبدان بن أحمد ٨/٩
عبد الجبار بن انبئاس الهمداني ١١٠/٧
عبد الجبار بن الغلاء الطمار ١١٨/٢
عبد الجبار ناجي ١٤٨، ١٢٧/١
عبد الجليل رازي ٦٦/٣
عبد الجواد فلاطوري ١٤٨/١
عبد الحسين تبريزي لقمان الملك ١٦٦/٥
سيد عبد الحسين لازي ٢٤٧/٥
سيد عبد الحسين لازي ٢٩٣، ٢٧٦، ٢٧٥/٤
عبد الحق بن سيف الدين دهلوي ٨٣/١
عبد الحميد بن ابراهيم الحمصي ٢٥٤/٧
عبد الحميد بن عبد الرحمن الحناني (أبو يحيى) ٧/٧
٢٣٢٢/٩، ١١٠/٨، ٢٤٢٢
عبد الحميد نطنزي ٢٨٢، ١٠/٨
عبد الحميد الوسطي ٤٠٦، ٤٠٤، ٣٥٠/٥
عبد الخالق شوفر ٢٦٨/٥
ملاً عبد الحاقى يزدي ٧٤/٤
شيخ عبد الرحمان بسطامي ١٦٧/٨
عبد الرحمان بن ابي سعيد ٣١٠/١
عبد الرحمان بن ابي ليلى ٣٨/٦
عبد الرحمان بن اشعث ٢٠/٤
عبد الرحمان بن حجاج بجلي ٢٤٨، ٢٦٠، ٢٥٩/٣
٢٩٨/٤
عبد الرحمان بن عوف ٣٠٧/١
عبد الرحمان يسر امام زمان شيخ ٧٢/٣
عبد الرحمان عنانقي ١٢٩/٥
عبد الرحمن ٣٥٠/٩، ٣٠٨، ٢٧٨/٧
عبد الرحمن ابن عروة بن حراق الغفاريين ٥٠/٧
عبد الرحمن بن آدم ٢٨، ٢٦/٩
عبد الرحمن بن ابي حاتم (أبو محمد) ٣٣٤/١
عبد الرحمن بن ابي حماد ٣٨٠/٨
عبد الرحمن بن ابي عبد الله ٢٠٠/٩
عبد الرحمن بن ابي ليلى ٩٣/٨، ٣٠٠، ٢٧٦/٧
عبد الرحمن بن ابي نجران ١٢/٣٤٠، ٢٣٨، ٢٢٤/١
١٢/٣، ٥٨
عبد الرحمن بن ابي هاشم ٨، ٣٧٦، ٣٧٠/٥، ٦٦/٧

- ٢٦٨
 عبد الرحمن بن إسماعيل ٣٦٠ / ٢
 عبد الرحمن بن الأعطف بن سعد ٣٥٨ / ٨
 عبد الرحمن بن حنبل ٢٠٢، ٢٠٠ / ٣
 عبد الرحمن بن حاتم المرادي (أبو زيد) ١١٨، ٩٢ / ٧
 عبد الرحمن بن الحجاج ٣٩٢ / ٨، ٢٨٨ / ٧
 عبد الرحمن بن زريق الفزاري الجفادي ٣٣٨ / ١
 عبد الرحمن بن سالم ٢٩٦، ٢٩٠، ٣٨٤ / ١
 عبد الرحمن بن سليل ١٠٨، ٣ / ٧٢، ٢ / ٣٧٠ / ١
 ٢٥٢ / ٩
 عبد الرحمن بن سرة ١٨٠ / ٩
 عبد الرحمن بن سيابة ١٥٠، ٢٤٨، ٢٢٦، ١٨٠ / ٧
 ١٢ / ٨، ٣٨٨
- ٢٦٤، ٢٦٢
 عبد الرحمن بن ابراهيم حزرجي (أبو القاسم) ٤٤ / ٤
 ملا عبد الرحيم دماوندی ١٣٩ / ٥
 عبد الرحيم النضر ٢٠٦ / ١
 عبد الزقاني ٢٣٧ / ١٠، ٥٢ / ٦، ٣١٨، ١٤٤ / ٢
 عبد الزقاني بن سليمان بن غالب الأزدي ٨ / ٢٧٢، ٧
 ١٠٤
 عبد الزقاني بن همام صنعاني ٢٤٢، ٧٨، ٥٢ / ١
 ٢٤٨ / ٩، ١٨ / ٩٠، ٣٣٤، ٣٥٦، ٢٦٠، ٢٦٤
 ٣٧٢
 عبد السلام بن سالم ٤١٨ / ٥
 عبد السلام بن صالح الهروي ٣ / ٧٤، ٢ / ٣٧٠ / ١
 ١٠٠، ١١٠، ١١٨ / ٤، ٢٦٠ / ٥، ٤٠٠ / ٨، ٩٠ / ٩
 ٢٥٦، ٢٥٢
 عبد السلام بن نعيم ١٢٨ / ٧
 عبد الصمد بن عبد الوارث ٢٤٢، ١٧٢ / ٩، ١١٢ / ٨
 عبد الصمد بن علي أبو الحسن ١٧٦، ١٢٢ / ٢
 عبد الصمد بن محمد الهمداني ٣٠٨، ١٥٢ / ٧
 عبد العزيز ١٩٠ / ٩
 عبد العزيز بن خضير ٢٤٠ / ١
 عبد العزيز بن مسلم ٢١٢ / ٣
 عبد العزيز بن مهدي اترمي قمی ٢٤٨، ٢٤٢ / ٣
 عبد العزيز بن يحيى الجلودی ٧ / ١٣٤، ٢ / ٢٤٤ / ١
 ١٥٢ / ٩، ٢٤٠
 عبد العزيز بن محمد البدری ٤١٨، ٤١٤، ٤١٣ / ٤
 عبد العظيم بن موسى ٢٧٧ / ١٠
 عبد العظيم بن محمد الجوی ٢٤٨ / ٨
 عبد العظيم بن تميم ٢٥٤ / ٧
 عبد العظيم بن عبد الله بن الشاه ٣٥٠ / ٨
 عبد العظيم بن عبد الله الحسنی ١ / ٢٣٠، ٢ / ١٥٦،
 ١٥٨، ٢١٠، ٢١٤، ٣٠٢ / ٣، ١١٠ / ١٢٠، ١٢٩،
 ١٦٠، ١٩٤ / ٥، ٣٠٦، ٣٣٨، ٣٢٢، ٣٥٦، ٢٤٤
- ٢٦٨
 عبد الرحمن بن عبد الله بن دينار ٢٩٤ / ١
 عبد الرحمن بن عبد الله بن نكدر ٥٤ / ٧
 عبد الرحمن بن عبد الله سهيمي مائكي ٢٥٢ / ١٠
 عبد الرحمن بن عبد الله العمري ١١٦ / ٩
 عبد الرحمن بن عثمان بن عفان ٢٦٠ / ٧
 عبد الرحمن بن عقيل ٤٤ / ٧
 عبد الرحمن بن عمرو ١٩٨ / ٧
 عبد الرحمن بن عوف ٣٧٠ / ٩، ٢٧٦ / ٧، ٣٦٠ / ٢
 عبد الرحمن بن غنم ٣٨٤ / ٧
 عبد الرحمن بن كثير ١٤٤ / ٨، ٣٤٨، ٣٤٤، ٣٤٤ / ٥
 ٤٨ / ٩، ٢٢٤
 عبد الرحمن بن محمد البدری ٤١٨، ٤١٤، ٤١٣ / ٤
 عبد الرحمن بن مصطفي عیدروس يحيى ٢٧٧ / ١٠
 عبد الرحمن بن موسى الجوی ٢٤٨ / ٨
 عبد الرحمن بن تميم ٢٥٤ / ٧
 عبد الرحمن النحاري ٤٠٤، ٣٢٤ / ٩، ٢١٦ / ٨
 عبد الرحيم بلورساز مشهدي ٢٤٠، ٢٥٩، ٢٥٨ / ٥

- عبد الملک بن مروان ۲/۲۰، ۲۰، ۲۰، ۲۴ / ۳۵۸، ۳۸۶، ۳۹۶ / ۶: ۳۹۵ / ۷: ۱۶۲، ۱۶۴ / ۸: ۲۴۶، ۲۲۰، ۲۱۸ / ۹: ۱۰۰
- عبد الملک بن هارون بن عنترة ۱ / ۲۴۸
- عبد الملک بن یحیی بن عبد الله بن بکر ۷ / ۹۶
- عبد الملک العامری ۷ / ۱۵۲
- عبد المؤمن بن عنی ۲ / ۱۲۴، ۴۲، ۴۳ / ۸: ۱۱۰، ۳۷۴ / ۹
- شیخ عبد النبی جزاری ۳ / ۲۵۶
- عبد الواحد بن عبد الله بن یونس الموصلی ۱ / ۳۶۸
- ۷ / ۱۲۰، ۲۳۰، ۳۶۸ / ۸: ۱۰۰، ۱۱۲، ۲۱۰، ۲۸۴، ۲۷۶ / ۹: ۳۸، ۶۲، ۱۴۲، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۹۰
- عبد الواحد بن مسعود بن عبدوس النسابوری
- انصار ۱ / ۴۰۶، ۲ / ۵۶، ۱۷۶، ۳۲۶ / ۳: ۲۴، ۱۰۸، ۱۰۸، ۱۲۰، ۱۶۶، ۱۶۲ / ۵: ۳۶۶ / ۹: ۱۳۸، ۲۱۲
- عبد الواحد بن محمد عامی ۱۰ / ۲۸۰
- عبد الواحد بن واصل السدوسی ۹ / ۱۸۲
- عبد الوهاب بن حسین ۹ / ۳۳۲، ۳۳۰
- عبد الوهاب بن همام الحمیری ۷ / ۲۷۲، ۸: ۱۰۶
- عبد الوهاب الثقفی ۱ / ۳۶۴
- عبد الوهاب الخزاز أبو أحمد الرقی ۷ / ۳۰۸
- عبد الوهاب روحی ۵ / ۱۵۷
- عبد الوهاب شعرانی ۱ / ۹۲، ۷۲
- عبد الوهاب مادی ۱۰ / ۲۵۲
- مرزا عبد الوهاب نائینی ۶ / ۳۶۱، ۳۶۲
- عبد الهادی بن رفیع الدین حسین رضوی دلجانی ۸ / ۱۷۳، ۱۰: ۲۷۱
- عبد الله بن ابی زافع ۹ / ۳۹۷
- عبد الله بن أحمد بن نهبک ۸ / ۱۲
- عبد الله بن أحمد الذهبان ۷ / ۱۴۸
- عبد الله بن سلمان اوزیر ۴ / ۱۷۴، ۲: ۲۴۸
- عبد الغفار بن الحکم ۱ / ۲۷۲
- عبد الغفار بن داوود العزازی (أبو صالح) ۶ / ۱۰
- عبد الغنی بن عبد الواحد مقدسی حنفی ۱۰ / ۲۵۳
- عبد القادر علی أبو المکارم ۱۰ / ۲۹۸
- عبد القدوس ۷ / ۸۶، ۷۲
- عبد القدر بخارایی ۴ / ۵۶
- عبد قیس ۲ / ۳۶۸
- عبد الکریم ۱ / ۲۲۴، ۲: ۱۴
- عبد الکریم بن عمرو النخعی ۱ / ۳۶۸، ۲: ۴۲ / ۷: ۲۴۴، ۲۳۰، ۱۴۲، ۱۴۲ / ۹: ۱۴۲، ۲۴ / ۸: ۲۴۴، ۲۳۰
- عبد الکریم بن غندر ۸ / ۲۵۶
- عبد الکریم الجزری ۸ / ۹۶
- شیخ عبد الکریم حائری ۴ / ۲۹۳، ۵: ۱۶۲، ۲۵۰
- عبد الکریم عینی ۱۰ / ۲۳۸
- عبد لمحسن شاد آل بدر ۱ / ۸۴، ۵: ۱۲۲ / ۱۰: ۲۹۰
- عبد محمد حسن ۸ / ۱۶۵
- عبد المصلب ۱ / ۲۴۰
- عبد المعطی عبد المنفود ۱۰ / ۲۹۰
- عبد الملک ۱ / ۳۴۸، ۳۴۰ / ۲: ۳۷
- عبد الملک بن ابی سلیمان ۱ / ۲۷۰، ۹: ۳۳۶
- عبد الملک بن أعین ۷ / ۶۴، ۹: ۲۴۰
- عبد الملک بن عتبه ۲ / ۳۰
- عبد الملک بن علی بن محمد انهدانی ۷ / ۲۹۸

- عبدالله بن عبدالله ٣١٤/٣
عبدالله بن عمر انقوریری ٣٣٦/١
عبدالله بن عمرو ١٥٢/٧
عبدالله بن مسلم بن عقیل ٤٤/٧
عبدالله بن معاذ الخنیری ٣٢/٧
عبدالله بن موسی ١٥٦/٣
عبدالله بن موسی العیاسی ١٤٨/٨
عبدالله بن موسی العلوی ٢٣٤/٥، ٣٤٤، ٢١٢/٢، ٣٢٤، ٢٦٦، ١٥٨، ١٤٨، ١١٢/٧، ١٧٢/٦، ٣٤٨
عبدالله بن موسی ١٩٠، ٣٨٢، ٢٢٦، ٢٠٦، ١٢٦، ٩٢/٨، ٣٣٠، ٣١٢
عبدالله بن یحیی بن خاقان ٣٣/٥
عبدالله بن یزید بن شیبث قمیسی ٥٢/٧
عبدالله فاضلی ٣٦/٤
عبدالله مهدی ٢٠، ٣٩، ٣٨، ٣٧، ٢٨/٤
عبدالله مهدی اسماعیلی ٤٥٠/٧
عبد بن أحمد بن یعقوب بن نصر الانباری ١٨٤/٧
عبد بن آسیاب بن محمد لقرشی الکوفی ١١٦/٢
- ٢٨٢
عبد بن خارجه ١٠٦/٨، ١٥٤/٣، ١٣٦/٢
عبد بن زرارة ١٩٦، ١٤٤/٧، ١١٦، ٣٤/٣
عبد بن کثیر ابی سعد العامری ١٧٦/٢، ٢٤٨/١
عبد بن محمد بن ماحور ٣٥٢/٨
عبد بن یحیی انوری ٨٦/٢
عبد بن یحیی ٢٩٤/٧
عیس بن هشام اشاشری ٢٩٦، ١٦٠، ٨٢، ٧٨/٧
١٤٦/٨
عتاب بن اسد ٢٧٢/٩
عتاب بن مالک بن جمهور ٣٥٢/٨
عتاب بن هارون ٣٠٨/٧
- عتبة بن ابی حکیم ٢٠٠، ٣٩٨/٥
عتبه بن ابی سفیان ٦٣٥، ٧٢/٧
عتبه بن عبدالله الحمصی ٨٤/٨، ١٩٤/٣
عتبه بن عبدالله السعودی (ابو السائب) ٦١٦/٤
عتیبه بن سعدان بن یزید ٣٨٠/٨
عثمان ابن امیر المؤمنین ع/ج ٢٢/٧
عثمان بن ابی نسیبه ١٩، ٢٧٧/٨، ٢٨/٦، ١١٦/٢
١٧٠، ٢٦
عثمان بن ابی حنيفة ٣٩٢/٣
عثمان بن أحمد الشماک ٥٦/٦، ١٣٠/٢
عثمان بن جبلة ١٠٢/٧
عثمان بن سعید بن عمرو العمری (ابو عمرو) ٢٤٣/٣
٢٩٧، ٢٦٧، ٢٤٢، ٢٥٧، ٢٥٥، ٢٥٤، ٢٤٨
٣٠٨، ٣١٠، ٣١٢، ٣١٤، ٣١٦، ٣١٨، ٣١٩، ٣٢٠
٣٢٢، ٣٢٤، ٣٢٦، ٣٢٨، ٣٣٢، ٣٣٨
٣٤٠، ٣٤٢، ٣٤٤، ٣٧٧/٤، ١١٦، ١٢٣، ١٢٦، ١٧٠، ١٧٦
٢٤٧، ٢٥١، ٢٥٢، ٢٥٣، ٣٢١/٥، ١٥٨، ١٦٠
٢٦٠، ٢٦٠، ٢٦١
عثمان بن سعید النّارمی ٢٩٤/٨، ٢٢٤/١
عثمان بن سعید دانی (ابو عمرو) ٢٥١/١٠
عثمان بن شبرمة ٢٨٢/٢
عثمان بن عفان ٦٥/٨، ٢١٤، ٢١٢/٧، ٣٥٣/١
عثمان بن علی بن درخت ٣٥٠/٨
عثمان بن عمر ٣١٦/٨، ٢٩٤/١
عثمان بن عتبة ٧٠/٧
عثمان بن عیسی ٢١٢/٥، ١٥٦/٣، ٣٧٠، ٣٦٦/١
عثمان بن عیسی الزوسی ٢٤٨، ١٦٦/٣
عثمان بن عیسی الکلابی ٩٨/٧، ١٠٠/٣، ٢٠/٢
٢٩٤، ٢٨٦
عثمان محمد الخمیس ٢٩٢/١٠

- عثمان التوّاء ١٨٠/٨
 عثمان الكندي ٣٥٠/٨
 عثمان بن حميد بن جعفر بن حميد ٣٥٢/٨
 عثمان الكليني ٢٤/٥:٢٠٤/٤
 عثمان ماهويه ٣٢٨/٨
 العلاء ٢٤٠/١:٧٢٦/٨٢
 العلاء بن بشر المرادي ٣٣٢/٧:١٨٢/٩
 عروة ١٢٤/٩
 عروة بن يحيى نخاس دهقان ٢٤٨:٢٦١/٣
 العريان بن الخفان ٣٥٢/٨
 عريب بن عبد الله بن كامل ٣٢٤/٨
 العزافري ٢٢٨:٩٦/٤
 عزرائيل عليه السلام ٣٢٠/٨:١٢٤/٥:٦٧/٤
 عزير النبي عليه السلام ٤٢/٨:٨٠/٣
 عزيز بن زهير ٢٤٨:٢٦٢/٣
 عزيز بن يحيى بن أحمد بن عيسى جلودي ٢٤٠/١٠
 عصام بن بهمة ٢٨٤/٢
 عصام بن رولد بن الجراح ١٥٤/٧
 العضم بن عيسى ٣٥٦/٨
 عطار نسابوري ٩٧/٥:٦٧/١
 عطاء بن يسار ٢٩٢/١
 عطية بن سعيد عوفى ١/١:٢٧٢:٢٧٠:٣٠٠:٣١٠/٧
 عفان البصري ٢٤٢/٨:١٤/٦
 عافية بن عامر ٣٠٨/١
 عافية بن مكرم ٣٠٠/٨:٩
 عافية بن وقر بن الربيع ٣٤٨/٨
 عقيد الخادم ٣١٦/٢
 عقيه ١٩٦/٢
 عكرمة بن عطار ٢٧٦/٩:٦١/٨:٣٦:٣٤/٣
- علاء بن سيابة ٢٥٤/٥
 العلاء بن عتبة ٣٦٢/٨:٢٥٢/٧:٥٠/٦
 علاء الدولة سمناني ٧٢:٧١/١
 علاء الدين علي بن حسام الدين متقي هندی ٢٦٦/١٠
 عنقمة ٢٨٢/٦
 عنقمة بن ابراهيم ٣٥٦/٨
 عنقمة بن قيس ٣١٤:٢٥٤:٨٤/٧:٣٥٦/٢
 عنقمة بن مدرك ٣٢٨/٨
 علوي مصري ٢٤٢:١٠٥/٥
 ملا علي ٢٤٦:٢٤٥/٥
 علي اصغر بلاغي ٢٩٧/٥
 علي اصغر عطايي خراساني ٢٩٨/٥
 ميرزا علي اكبر ٢٦٣/٦
 علي اكبر بن الحسين عليه السلام ٣٨/٧
 علي اكبر نهاوندی ٢٩٨/١٠:١٦١/٥:٤٦/٣
 علي بغدادی ٢٤١/٥
 علي بن ابراهيم ٩٨:٤٢:٢٦:١٦:١٠:٨:٦/٢
 علي بن ابراهيم ١٤٢:١٧٦:٥٠:٣٥٨:٥٠/٥:٢١٤:٢٠٠/٧
 علي بن ابراهيم ٢٠٤:٩٠:٢٦:١٦/٨:١٢٣:١٩٤:٧٨:٦٨

۱۰۲، ۱۰۰، ۳۶، ۳۰، ۲۸/۳: ۳۶۶، ۳۵۸، ۳۵۶
 ۲۰۰، ۱۸۸، ۱۸۲، ۱۷۲، ۱۵۴، ۱۵۰، ۱۰۸
 ۱۳۴، ۶۸، ۳۳ / ۴: ۳۹۲، ۳۸۹، ۳۸۰، ۲۰۴
 ۳۴۹، ۱۲۷، ۳۵، ۲۲ / ۵: ۱۹۲، ۱۹۰، ۱۵۰
 ۳۹۰، ۳۸۴، ۳۳۲، ۳۳۰، ۳۲۸، ۳۱۶، ۳۱۴
 ۱۲ / ۶: ۴۲۰، ۴۱۰، ۴۰۲، ۴۰۰، ۳۹۶، ۳۹۴
 ۱۴۵، ۱۳۶، ۱۳۴، ۱۳۰، ۷۸، ۴۱، ۳۸، ۱۴
 ۱۱۸، ۱۱۴، ۹۲، ۹۲، ۸۸، ۸۶ / ۷: ۲۳۴، ۱۸۰
 ۱۹۸، ۱۸۰، ۱۵۴، ۱۵۰، ۱۴۶، ۱۳۴، ۱۳۲
 ۲۵۸، ۲۵۶، ۲۳۶، ۲۱۴، ۲۱۲، ۲۰۸، ۲۰۶
 ۳۳۶، ۳۳۶، ۳۰۶، ۳۰۰، ۲۹۰، ۲۷۶، ۲۷۲
 ۹۸، ۹۲، ۸۸، ۴۹، ۱۲ / ۸: ۳۹۲، ۳۶۰، ۳۴۰
 ۱۹۲، ۱۸۲، ۱۷۸، ۱۳۸، ۱۰۸، ۱۰۶، ۱۰۲
 ۲۵۴، ۲۵۲، ۲۴۴، ۲۲۸، ۲۲۶، ۲۱۲، ۲۱۰
 ۳۰۰، ۲۹۴، ۲۹۰، ۲۸۲، ۲۶۸، ۲۶۰، ۲۵۶
 ۶۸، ۴۴، ۲۲، ۱۴ / ۹: ۳۸۶، ۳۸۴، ۳۸۰، ۳۰۲
 ۱۵۴، ۱۵۲، ۱۴۶، ۱۰۵، ۱۰۴، ۸۸، ۷۲، ۷۰
 ۱۹۴، ۱۹۲، ۱۹۰، ۱۸۸، ۱۷۸، ۱۷۰، ۱۶۰
 ۳۵۸، ۳۵۲، ۳۵۶، ۳۵۲، ۳۴۴، ۳۱۲، ۱۹۶
 ۴۱۰، ۴۰۶، ۴۰۲، ۳۹۸، ۳۹۷، ۳۹۶، ۳۶۸

۸۱ / ۱۰: ۴۹۳، ۴۱۸، ۴۱۵

علی بن ابی علی لوزاق ۳۴۸ / ۸

علی بن ابی المغیره ۱۰۶ / ۳

علی بن أحمد ۹۵ / ۵: ۱۵۶ / ۳: ۳۶۴، ۳۱۲ / ۲

۲۰۶، ۱۴۸، ۱۳۶، ۹۲ / ۸: ۷۲ / ۶: ۳۶۸، ۳۶۴

۱۹۰، ۴۸ / ۹: ۳۸۲، ۲۲۶

علی بن أحمد بشار ۲۳۴ / ۱۰

علی بن أحمد بن یزید ۲۵۰ / ۸

علی بن أحمد البندنجی ۷ / ۱۱۲: ۱۵۸، ۱۴۸، ۱۳۶، ۱۱۲

۱۵۶، ۸۲ / ۹: ۴۱۶، ۳۲۰، ۳۱۲

علی بن أحمد بن طین ۴۰۸ / ۴

۳۷۲، ۲۵۰

علی بن ابراهیم بن محمد بن یحیی همدانی ۲۶۴ / ۳

۲۶۸

علی بن ابراهیم بن المطلق ۳۴۴ / ۵

علی بن ابراهیم بن مهزیار الأهوازی ۵: ۳۷۲ / ۲

۴۰۸، ۳۳۸ / ۷: ۶۷، ۶۳، ۶۲

علی بن ابراهیم بن هاتم ۲۲۲، ۲۱۸، ۲۱۴، ۲۰۴ / ۱

۳۸۰، ۳۷۰، ۳۶۰، ۳۰۰، ۲۸۸، ۲۴۰، ۲۲۸

۱۵۲، ۱۵۲، ۱۴۲، ۷۲، ۵۲، ۴۸، ۲۲ / ۲: ۳۹۹

۱۱۶، ۱۱۴، ۱۰۸، ۱۰۰، ۱۰۰ / ۳: ۳۰۰، ۲۱۴

۳۹۰ / ۵: ۱۱۶، ۱۸۴، ۱۸۰، ۱۳۲، ۱۲۶، ۱۱۸

۱۰۰ / ۸: ۳۶۶، ۳۶۶، ۱۲۰، ۷۲ / ۷: ۴۰۸، ۴۰۶

۱۴۸، ۸۸، ۸۰، ۶۲ / ۹: ۳۷۴، ۳۸۴، ۳۳۴، ۱۹۲

۳۸۶، ۲۹۱، ۲۵۲، ۲۲۸، ۲۱۸، ۲۱۶، ۲۱۴، ۱۸۸

علی بن ابراهیم الرزازی ۱۳۶ / ۴

علی بن ابی حمزه بطائنی ۱ / ۲: ۳۶۶، ۲۶۴، ۲۱۴ / ۱

۳۳۶ / ۵: ۲۶۸، ۱۱۴، ۵۵، ۵۴ / ۳: ۱۴۸، ۷۶

۳۹۸، ۲۹۶، ۲۶۸، ۲۱۴، ۱۶۲، ۶۶ / ۷: ۳۴۲

۲۷۸، ۲۲۸، ۲۰۲، ۱۴۲، ۱۳۶، ۱۲۶ / ۸: ۴۴۷

۳۸۶، ۲۶۰، ۱۴۰ / ۹: ۳۸۶

علی بن ابی صالح کوفی ۲۴۳ / ۱۰

علی بن ابی طالب عجله (بنگرید: امام علی عجله - أسیر

المؤمنین عجله) ۱ / ۹: ۶۸، ۷۰، ۸۶، ۲۱۰

۲۲۰، ۲۲۲، ۲۲۰، ۲۲۲، ۲۲۲، ۲۲۲، ۲۲۲

۲۸۶، ۲۸۴، ۲۹۶، ۲۹۲، ۲۹۰، ۲۸۶، ۲۸۴

۳۰۰، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۲۱، ۳۲۵، ۳۵۸، ۳۶۰

۳۶۴، ۳۶۲، ۳۷۰، ۳۷۴، ۳۷۴، ۳۸۰، ۳۸۲ / ۲

۱۰، ۱۸، ۲۴، ۳۷، ۷۴، ۸۶، ۸۸، ۹۰، ۹۶، ۱۱۶

۱۱۸، ۱۲۸، ۱۳۴، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۴۴

۱۴۸، ۱۵۸، ۱۶۶، ۱۷۶، ۲۲۸، ۲۵۴، ۳۳۸

- ٩١/٤:٢٤٨
 علی بن حاتم ٨٤/٢
 علی بن انعامت ٨٠/٦:١٤/٣:٣٨٤/٢
 علی بن حجر السعدی ٢٤٤/٩
 علی بن حمید ٢٢٤/١
 علی بن حرزور ١٠٨/٨
 علی بن حسام الدین هندی ٥٧/١
 علی بن حسان ٩/٢٢٤:١٤٤/٨:٣٤٨:٢٤٤/٥
 ٤٨
 علی بن الحسن ١٦٠:٤٤/٧:١٠/٦:١٥٢/٣
 ١٧٦:١٨٢/٨:٢٤٤:٢١٨:٢٠٨:٢٠٤:١٨٠
 ٢٠٨:٤٨/٩:٢٤٤:٢٢٤
 علی بن الحسن بن جعفر بن المطار البزاز ١٩٢/٩
 علی بن الحسن بن رباط ٢١٢/٩:٣٥٨/١
 علی بن الحسن بن علی بن فضال ٢٥٢/٦:١٣٠/٣
 ٢٨٢:٢٣٥/١٠
 علی بن الحسن بن یوسف الصانع النقی ٣٢٤/٤
 علی بن الحسن الشلمی ١١٠:١٠٤/٧:١٤٤/٣
 ١٩٢:١٩٦:٢٠٠:٢١٠:٢٤٤:٣٤٠
 ٨/١٤٠:٦
 ٢٣٣:١٥٤:٨٢/٩:٢٠٨
 علی بن حسن جریمی ٢٣٢/١٠
 علی بن الحسن الذقانی ١٤٤/٤
 علی بن حسن زواردهای ٢٤٧/١٠
 علی بن الحسن السائح ١٧٨/٩
 علی بن الحسن القاطری ١٢٨/٧
 علی بن حسن قاسم بشکری ٢٢٢/١٠
 علی بن الحسن المنقری الکوفی ٢١٢:٩٠:٣٠/٢
 ٢٣٨/٨:١٩٨/٧:٢٨٤:٣٤٨/٥
 علی بن الحسین ٣١٨:٢٩٢:١٤٤:١٢٤:٨/٢
 ٨/٣٩٨:٢٣٨:١٩٢:١٦٠/٧:٣٧٢:٣٤٢
- ٢١٠/٣:٢٢٠/١
 ٣٢٤/٥
 علی بن أحمد بن علی النقیقی (أبو الحسن) ٣٨٢/٣
 ٣٨٤
 علی بن أحمد بن محمد بن عمران ٢٢٢/٩:١٤٨/٣
 علی بن أحمد بن محمد الذقانی ٣٧٤/٥:١٨٠/٤
 علی بن أحمد بن موسی الذقانی ٢٩٠:١٥٦:١٣٤/٢
 ١٠٠:١٠٠/٨:٣٣٢/٥:١٢٠/٣:٣٨٠:٢٤٢
 ٢٨٤:٣٣٨:٢٢٠/٩
 علی بن أحمد الذلال القتی (أبو الحسن) ٢/٣:٣٢٤/٣
 ١٣٠
 علی بن أحمد الزازی ٢٤/٣:٣٥٦:٢٧٤/٢
 علی بن أحمد کوفی ٢٢١/١٠
 علی بن أسباط الصفری ١٧/١٩٤:١١٤/٣:٤٤/٢
 ٤٠٦:٢٥٨:١٥٦/٩:٩٦/٨:٢٨٨:١٩٤
 علی بن إسماعیل ١٦٤/٧:١٨/٣:١٧٦:٤٢/٢
 ١٧٠:٣٨٨/٨:٣٨٨:٢١٦/٨:٢١٦/٩:٢٢٢/٩:٤٤:٥٠
 ٣٤٢:١٧٦
 علی بن إسماعیل بن جعفر الصادق ع ٢٤٤/٣
 علی بن إسماعیل بن عیسیٰ ١٨٢/٨:١٨٦/٣
 علی بن إسماعیل المیمی ٢٢٤/١
 علی بن بلال ١٣٠/٨:٢٤/٥:٣٢٢/٣
 علی بن بلال بن معاویه الهلبلی (أبو الحسن) ٣٤٢/٣
 علی بن ثابت الجریری ٢٩٢/١
 علی بن ثابت الذوالبینی (أبو الحسن) ٢٨٨/٨
 علی بن جعفر بن جعفر ١١٣٠:١١٦/٣:١٧٦:١٥٢/٢
 ٢٩٠/٤
 علی بن جعفر بن الأسود ٢٢٤/٤
 علی بن جعفر بن خیزاد ٣٥٠/٨
 علی بن جعفر هثمی بزمکی ٢٤٢:٢٥٩:٢٥٠/٣

- علی بن الحسین الموسوی ۳۸۰، ۲۰۲/۸
- علی بن الحسین الیمانی ۴۰۲، ۴۰۰/۴
- علی بن الحکم ۱۵۲/۳، ۱۲۲/۲، ۲۳۲، ۲۲۴/۱
- ۱۲۶، ۹۶، ۳۲، ۲۸/۸، ۲۱۶، ۱۷۰/۷، ۳۵۶/۵
- ۷۸/۹، ۲۶۲، ۲۲۲
- علی بن حمزه ۵۳/۳
- علی بن حمّاذ العدل ۲۵۶/۸، ۸۲/۷
- علی بن حتویه بن صدقة ۳۵۲/۸
- علی بن خالد ۳۴۶/۸
- علی بن رناب ۲۰/۸
- علی بن ربیعہ ۳۱۰/۱
- علی بن ربّان بن صلت اشعری قمی ۳۰۵، ۲۶۹/۳
- علی بن زائدة ۲۵۴/۸
- علی بن زیاد الصّیری ۲۲۰/۴، ۲۴۶/۳
- علی بن زیاد البمّامی ۲۶/۳
- علی بن زید ۲۵۲/۸، ۱۵۴/۶
- علی بن زید بن جذعان ۱۵۲/۹
- علی بن سالم ۳۶۲، ۲۵۰/۹، ۳۷۶/۱
- علی بن سعید الزّازی ۱۲۹۴/۸، ۲۵۸/۷، ۳۶۲/۲
- ۲۵۴/۹
- علی بن سلمان بن رشید ۵۴/۳
- علی بن سلیمان الزّوزری ۱۶۴/۴، ۳۰۴/۲
- علی بن سماعة ۲۵۸/۱
- علی بن سمیع بن بنان ۲۲۶/۲
- علی بن السندی الصّیرفی ۳۴۶/۸
- علی بن سويد ۳۲۲/۹، ۴۰۶/۷
- علی بن سیف بن عمیره ۹۸/۸، ۳۲، ۲۶/۲
- علی بن شهرام ۲۳۶/۷
- علی بن صالح ۲۸/۶
- علی بن الصّبّاح بن الضّحاک ۷۲/۷، ۳۷۰/۵
- ۳۸۴، ۳۷۶، ۱۶۸/۹، ۲۶۸، ۲۵۰، ۲۱۲
- علی بن الحسین بن بابویه القمّی (أبو الحسن) ۳۷۴/۵
- علی بن الحسین بن شاذونه المؤدّب ۳۷۸، ۲۶۲/۱
- ۳۹۲
- علی بن حسین بن عبدربه ۲۶۸، ۲۵۲/۳
- علی بن حسین بن عبدالحئی کرکی ۲۶۷، ۲۶۱/۱۰
- علی بن حسین بن علی طبری سمرقندی ۲۶۵/۳
- ۲۶۸
- علی بن الحسین بن محمّد ۱۹۴/۳
- علی بن الحسین بن منده ۳۱۴/۷، ۳۵۶/۲
- علی بن الحسین بن موسی بن بابویه القمّی ۳۲۲/۴
- ۲۲۲/۹، ۳۲۶، ۳۲۴
- علی بن الحسین بن هارون الذّقاق ۲۶۸/۲
- علی بن الحسین بن یزید التّوفلی ۳۶۲/۹
- علی بن الحسین التّیملی ۳۸۲/۸
- علی بن الحسین الخوّاص ۲۹۴/۸، ۲۵۸/۷
- علی بن الحسین زین العابدین علیه السلام (بنگريد: امام زین العابدین علیه السلام) ۳۰۰، ۲۹۶، ۲۳۰، ۱۹۵/۱
- ۴۴، ۲۰، ۱۸/۲، ۴۱۰، ۴۰۶، ۴۰۴، ۳۸۲، ۲۵۸
- ۲۵۴، ۲۱۰، ۱۷۶، ۱۵۸، ۱۴۶، ۹۲، ۵۰، ۴۸
- ۱۶۲، ۱۱۰، ۱۰۰، ۱۰۰/۳، ۳۸۰، ۲۹۰، ۲۷۸
- ۳۲۶، ۳۴۴، ۳۳۸، ۳۳۴، ۳۲۸، ۲۱۲، ۲۰۴
- ۱۷۸، ۷۸/۶، ۴۲۰، ۴۰۶، ۳۹۴، ۳۹۰، ۳۵۸
- ۶۸، ۱۷/۷، ۳۵۲، ۳۴۸، ۲۲۴، ۲۱۲، ۱۹۶، ۱۸۰
- ۸۸، ۱۰/۸، ۳۷۸، ۳۶۴، ۲۵۰، ۱۴۴، ۱۴۲، ۷۰
- ۳۲۲، ۲۸۸، ۲۸۳، ۲۴۴، ۲۲۶، ۱۸۲، ۱۳۸
- ۳۷۴، ۲۵۲، ۲۰۰، ۱۹۸، ۱۸۸، ۱۷۸/۹
- ۳۴۰، ۳۳۰، ۳۲۸، ۲۵۶
- علی بن الحسین السّعد آبادی ۱۹، ۲۹۶/۷، ۱۷۲/۲
- ۲۶۰
- علی بن الحسین العبّدی ۴۰۶/۹

- عنى بن صدقة الغمي ١٦٤/٤:٣٠٤/٢
 على بن عاصم الكوفي ٨/١٧٠:١٤٨/٧:١٦٦/٤
 ١٧٨/٩:٢٨٨:٢٤٤
 على بن العباس الحقاني ٨/٢٧٤/٧:١٢٤/٩٢/٢
 ٣٧٤/٩:١١٠/٩:١١٠
 على بن عبد الله ٢٠٠/٩
 على بن عبد الله (أبو الحسن) ٣٧٨/٨:١١٤٠/٢
 على بن عبد الله بن خالد بن يزيد بن معاوية ٧/٣٣/٤
 ٢٣٦
 على بن عبد الله الحسنيان ٨/١٣٦/٧:٣٢٠/٣
 ٢٤٢/٩:٣٨٤:٢٤٨:٣٣٠
 على بن عبد الله النوزقي النزازي ٣٨٢:٢٣٤:٢٣٠/١
 ١٥٠:١٤٨:١١٠/٣:٣٨٢:١٤٢:١٥٦:٥٦/٢
 ١٦:٣٨٨:٣٧٤:٣٥٨:٣٤٤:٣٣٨/٥:١١٨/٤
 ٣٥٨:٢٢٠/٩:٦
 سيّد على بن عبد الحميد ٣٦٦/٧
 على بن عبد الحميد ٣٢٨:٣٣٨/٩
 على بن عبد الصمد ٣٢٦/٨
 على بن عبد العزيز ٢٠٢/٨:٣٩٨/٥
 على بن عثمان ٤٠٢/٥:١٥٤:١٥٠/٣:١٣٦/٢
 ١٠٦/٨
 على بن عقبة ٣٢٦/٩:٣٥٤:٣٥٠/٥:١٥٢/٣
 ٣٩٠
 على بن علقمة بن محمود ٣٥٢/٨
 على بن على بن همام (أبو محمد) ٢٤١/٣
 على بن على السكي الهلالي ٢٢٢/٩:٢٧٠/٧
 على بن عمر الأعرج ٢٣٧/١٠
 على بن عمر بن على بن الحسين عليه السلام ٢٠٨/٩
 على بن عوض ١١٩/٥
 على بن عيسى ١٦:١٤/٦:٣٨٤/٣:٣٢٦/١
 على بن عيسى اربلي ١٢٠/٥
 على بن عيسى بن الجراح ٣٨٢/٣
 على بن عيسى القصري ٣٦٨/٣
 على بن فاضل مازندراني ٢٦٠/١٠:١٥١/٣
 على بن فتح لله كاشاني ٧١/٣
 على بن الفضل ٣٨٢:٣٢٢/٩:١٥٠/٢
 على بن قادم ١٨٠/٩
 على بن قيس ٥٨/٥
 على بن كلثوم ٣٤٦/٨
 على بن المحسن بن على بن محمد أبي الفهم
 التّوخّي ١٩٢/٩
 على بن محمد ١/١:٢٢٨:٢٧٤:٣٨٤:٣٩٦/٢:٢٤
 ٧٦:١٣٢:١٥٢:٢٠٣:٣٠٢:٣٢٨:٣/٣:٤٨
 ١١٦:١٢٨:١٣٠:١٥٨:١٧٢:١٩٦:٢٩٢/٤
 ١٦٤:١٦٨:١٧٠:١٣٠:٣٣٨:٣٤٠/٣٢٢
 ٣٦٦:٣٦٦/٥:٤٢٢:٤٢٠:٤٠٠:٣٩٤:٣٧٠:٣٦٦
 ١٤:٩٥:٢٢٠:٣٢٦:٣٦٠/٦:١١٦/٧:١٢٠
 ٣٦٨:٨/١٠:١٢٦:١٧٨:١٩٢:٢١٦:٢٤٠
 ٢٨٢:٣٧٦/٩:٤٢٦:٣٢٦:٤٠٤
 على بن محمد (أبو الحسن) ٧/٤٠٢
 على بن محمد الأودي ٧/٢٨٨
 على بن محمد بن ابراهيم ١٠/٢٢٢
 على بن محمد بن أحمد المصري ٧/٩٦
 على بن محمد بن إسحاق الأشعري ٤/٣٧٦:٥/٩٥
 على بن محمد بن الحسن القزويني ٩/١٩٨
 على بن محمد بن الحسين بن مالك بادوكة ٤/٢٣٢
 ٢٣٦
 على بن محمد بن خبيثة ٨/٢٥٦
 على بن محمد بن سالم ٩/٢١٠
 على بن محمد بن تنجاع ٥/٣٢٢:٨/٢٧٨:٩/١٦٠

- علی بن مهزیار اهوازی ۱/۲۱۲، ۲۱۴، ۲۲۰، ۲۲۳،
 ۲۵۲، ۲۹۷، ۳۰۲، ۳۷۸، ۳۸۶، ۳۹۲، ۳۹۵،
 ۲۶۵، ۲۶۹، ۳۲۵، ۳۲۶، ۴۱۲، ۷/۷،
 ۱۶۸، ۱۸۰، ۲۱۸، ۲۰۶، ۴۱۰، ۸/۱۲۸، ۹/۱۶۸
 ۲۱۸، ۲۳۶/۱۰:۲۱۸
 عنی بن میمون الشائع (أبو الأكراد) ۷/۲۲۸
 علی بن النعمان ۱/۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۶، ۲/۲۶، ۳۰:
 ۲۲۸، ۷/۳۲۸، ۵
 علی بن نقیل ۲/۱۳۲، ۱۳۰، ۲۹۴
 عنی بن هاشم ۲/۳۵۶، ۵/۳۵۶
 علی بن یحیی (أبو الحسن) ۵/۱۰۸
 علی بن یعقوب الهاشمی ۷/۱۹۶
 عنی بن یقظی بن موسی بغدادی ۳/۲۶۹
 علی بن الیمان ۲/۱۳۸
 علی بن یونس الخزاز ۸/۲۸۶
 علی بن یونس عاملی ۴/۹۶
 عنی تارابی ۴/۴۵
 علی جلابی باقر ۱۰/۲۴۷
 علی دوانی ۱۰/۲۷۵، ۲۷۱
 شیخ عنی رشتی ۵/۱۴۶
 علیرضا اصفهانی ۵/۱۴۵
 علیرضا مختاری ۱۰/۲۹۴
 سید علی سستانی ۵/۲۷۳
 سید علی شوشتری ۵/۲۳۳
 علی صدیقی خوبی ۱۰/۲۷۶
 سید علی طباطبایی ۴/۲۵۷، ۲۶۵، ۲۷۱، ۲۹۹،
 ۳۱۵، ۳۰۰
 عنی طوسی شریف ۸/۱۶۱
 ملا علی فاری ۱۰/۲۸۲
 سید علی فاضلی ۵/۲۵۳
- عنی کورانی ۷/۴۲۱، ۴۲۲، ۱۰/۲۹۷، ۲۹۸
 میرزا علی محمد باب ۴/۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵
 علی نامی ۵/۱۴۷
 آخوند ملا علی همدانی ۵/۲۱۹
 عنی یزدی حائری ۴/۱۲۴، ۷/۴۲۱
 عماد الدین أبو الفداء اسماعیل بن عمر ۱۰/۲۵۸
 عطار ۲/۳۵۶، ۷/۲۰۲
 عطار بن ابی سلامة الهمدانی ۷/۴۲، ۵۰، ۵۲، ۵۴،
 ۵۶
 عطار بن حسان بن شریح الطائی ۷/۵۲
 عطار بن الحسن بن إسحاق الاسروشتی (أبو
 محمد) ۴/۱۶۶، ۵/۴۵
 عطار بن محمد ۷/۲۵۸
 عطار بن مروان ۲/۱۳۲، ۳۶۶، ۷/۲۸۶، ۸/۳۰،
 ۳۳۶
 عطار بن موسی الساباطلی ۱/۲۳۳، ۲/۵۰، ۵/۵۰
 ۲۰۴/۹:۳۵۸
 عطار بن یاسر ۱/۳۰۸، ۳/۳۰۸، ۷/۱۶۶، ۳۳۲،
 ۴۵۲/۸:۲۴
 عطار الذهنی ۷/۱۱۱-۱۱۰/۸:۲۹۰
 عمارة بن ابی حفصة ۹/۳۶۸
 عمارة بن جوبن العبدی ۲/۱۲۴، ۸/۱۱۰، ۹/۳۷۴
 عمارة بن معمر ۸/۳۴۶
 عمران بن الحصین ۹/۳۷۶، ۲۴۴
 عمران بن خالد بن کلب ۸/۳۵۰
 عمران بن داوود ۷/۱۸۴
 عمران بن طیبیان ۸/۲۶۸
 عمران بن المفسس (أبو حامد) ۴/۴۱۸، ۴۱۲
 عمران بن موسی بن براهيم (أبو حامد) ۳/۲۱۲
 عمران بن موسی بن مجتبی السخستانی ۸/۲۷۲، ۹/

- عمر بن علی ٢٥٨/٧:٣٠/٣
- عمران بن مینم ٢٤٨، ٢٤٦، ١٨٠/٧
- عمر بن علی بن ابی طالب عجله ٥٨/٢:٣١٠/١
- عمران الزعفرانی ٢٢٤/٨
- عمر بن علی بن یحیی (أبو حفص) ١٠٨/٨
- عمران القطار ١٧٢/٩:٣٤٠، ٣٥٨، ٢٩٢، ١٢٦/٢
- عمر بن الفرات ١٨١/٣٨:٧/١٩:٣٨٤، ٢٤٨، ٢٢٠/١٨
- عمر بن ابان الکلبی ٣٥٠/٥:٦٢، ٢٤/٢:١٠٢/٧
- ٢٤٢
- عمر بن مسلم الجلی ٣١٨/٥:٢٤٨/١
- عمر بن ابی کعب الأنصاری ٤٨/٧
- عمر بن یزید النخاس ١٨:٧٢/٧:١٨٢، ١٨٢/٢
- عمر بن اذینه ٨٨/٩:١٠٨، ٧٠/٧:٣٥٨، ٢٠٦/١
- عمر بن یزید النخاس ٣٥٤، ٣٥٢/٩:٨٦
- عمر بن جنبد الحضرمی ٥٢/٧
- عمر بن حمزه ١١٥، ١١٤/٥
- عمر بن علی بن یوفی (أبو سحر) ١١٠:٤٠٢/٥
- ٢٣٧
- عمر بن حنظل ٢١٦، ١٧٠، ١٥٨/٧:٢٤/٦
- عمر بن خالد ٢٨٢/١
- عمر بن عمرو ٢٧٧/٣
- عمر بن نبی المقدم ١٢٠، ٩٨/٧:٨/٦:١٦/٢
- عمر بن خالد بن أسد الجهنی الضبداوی ٥٢، ٤٤/٧
- عمر بن الخطاب ٣٩٢/٣:٣٤٢/٢:٣٠٨، ٦٨/١
- ٢٣٨
- عمر بن ذر ٢٢/٨
- عمر بن سعد بن عروة بن نعل الأزدی ٤٢/٧
- عمر بن جابر الحضرمی (أبو زعنة) ١٠/٦:٣٠/٣
- عمر بن شاکر ٣٨٢/٥
- عمر بن ثبته ٢٤/٤
- عمر بن حارث ٢٧٨/٧
- عمر بن شیب الملسی ١٩٢/٩
- عمر بن حنظل ٢٥٦/٨
- عمر بن شجاع الدین موصلی ٧١/١
- عمر بن دینار المکی ١٩٨/٧
- عمر بن ضبیحة الضبیعی ٥٠/٧
- عمر بن سعد ٣٢٨، ٣٢٦، ١٩٨/٧:٤١٠، ٣٨٤/٥
- عمر بن طرخان ٢٠٨/٩
- عمر بن سعید المدائنی ٢٣٢/١
- عمر بن عاصم الکلابی ٢٥٦/٨:٨٢/٧
- عمر بن شعیب ٣٣٦/٩
- عمر بن عبد العزیز ١/١:٣٥١، ٣٥٠/٢:٥٨/٣:٢٣٨
- عمر بن عبد الفقار ٢٤٨/٩:١١٤، ٦/٨:٣٩٢، ٢١/٤:٢٧٥
- عمر بن عبد الوهاب الآدمی ٩٤/٨:٢٢٦/٧
- عمر بن عبد القادر ١٥٢/٩
- عمر بن صبیح الضبناوی ٤٤/٧
- عمر بن عاص ٣٠٨/١

- عمر بن عاصم الكلابي ١٧٢/٩:٣٦٠/٢
عمر بن عبد الله الجندعي ٥٤/٧
عمر بن عبد العزيز ٣٤٨/٩
عمر بن عبيد ٢٧/٤
عمر بن عثمان ٢٥٠/٨:٢١٠/٧
عمر بن علي بن بحر ١٧٢/٩
عمر بن عمر بن هشام ٢٥٠/٨
عمر بن عمير بن مطرف ٢٥٠/٨
عمر بن عوف يقطن ٢٢/٥:٣٧٠/٢
عمر بن فروه ٢٥٨/٨
عمر بن قرظة الأنصاري ٤٨/٧
عمر بن قيس الملقب ٨٨/٩:٤٨/٦
عمر بن لث صفاري ٢٧٨/٣
عمر بن محمد العنقزي ٢٩٠/٨
عمر بن مسلم ٣١٠:٢٨٢/١
عمر بن هاشم الطائي ٩٤/٢
الشيخ العمري ٤٨/٩:٤٩/٣
عمير بن هاني النعني ٢٥٢/٧
عميرة بنت أوس ١٩٨/٧:٣٨٤/٥
عمرة بنت نبل ١٠٤/٣
عتان ٣٤/٤
عترة بن قرظة ٣٥٤/٨
عنبسة بن أبي صفرة ٢٥٤/٩:٣٢٢/٢
عنبسة بن مرة بن كليب ٣١٨/٨
عنبسة القرشي ١٨٨/٧
العوام بن حوشب ٢٩٨/١
عوف ٢٨٠/٧:١٢٢/٢
عوف الأعرابي ١٨٢:١٧٤:١٧٢/٩
عوف بن مالك ٢٥٤/٧
عوف السلمي ٢٤٤:٧٠/٧
عون بن أبي جحيفة ٢٣٦/١
عون بن عبد الله بن جعفر الطائر ٤٤/٧
عون الدين يحيى بن هبيرة ٧٢/٣
عناش بن عباس القتباني ٨:٢٥٨:١١٤:٩٤/٧
٢٩٤
العناشي ٩:١٥٥/٨:٢٥٢/٥:٣٠٣/٣:٩٤/٢
٢٩٩:٢٠٠
عياشي جوهری ٢٨٢/١٠
عياض بن عاصم بن سمره بن جحش ٢٥٤/٨
عيشة بن أشيم ١٢٤/٢
عيسى بن إبراهيم ٤٠٨/٥
عيسى بن أنس ١١٠:٧٨:٧٤/٧
عيسى بن تمام ٢٥٤/٨
عيسى بن جعفر بن عاصم ٢٥٠/٣
عيسى بن راشد ٢٣٤/١
عيسى بن الشري أبي البسج ١٨/٢
عيسى بن عبد الله بن محمد بن عمر ١٣٤:٦٧:٥٨/٢
عيسى بن عبد الرحمن ٢٤٨/٨
عيسى بن ماهان بن معدار ٣٢٢/٧
عيسى بن مريم (أنكر يد: المسيح ﷺ) ٣٣:٢٢/١
١٠٤:١٠٥:٩٥:٨٨:٨٤:٨١:٧٨:٧٧:٧٢
١٠٧:١٠٨:١٠٩:١١٠:١١١:١١٢:١١٤
١١٦:١٥٤:١٩٩:٢٥٧:٢٥٨:٢٥٩:٢٤٢
٣٨٨:٢٨٨:٢٨٧:٢٨٦:٢٨٥:٢٨٤:٢٨٣:٢٨٢:٢٨١:٢٨٠
٢٧٩:٢٧٨:٢٧٧:٢٧٦:٢٧٥:٢٧٤:٢٧٣:٢٧٢:٢٧١:٢٧٠:٢٦٩:٢٦٨:٢٦٧:٢٦٦:٢٦٥:٢٦٤:٢٦٣:٢٦٢:٢٦١:٢٦٠:٢٥٩:٢٥٨:٢٥٧:٢٥٦:٢٥٥:٢٥٤:٢٥٣:٢٥٢:٢٥١:٢٥٠:٢٤٩:٢٤٨:٢٤٧:٢٤٦:٢٤٥:٢٤٤:٢٤٣:٢٤٢:٢٤١:٢٤٠:٢٣٩:٢٣٨:٢٣٧:٢٣٦:٢٣٥:٢٣٤:٢٣٣:٢٣٢:٢٣١:٢٣٠:٢٢٩:٢٢٨:٢٢٧:٢٢٦:٢٢٥:٢٢٤:٢٢٣:٢٢٢:٢٢١:٢٢٠:٢١٩:٢١٨:٢١٧:٢١٦:٢١٥:٢١٤:٢١٣:٢١٢:٢١١:٢١٠:٢٠٩:٢٠٨:٢٠٧:٢٠٦:٢٠٥:٢٠٤:٢٠٣:٢٠٢:٢٠١:٢٠٠:١٩٩:١٩٨:١٩٧:١٩٦:١٩٥:١٩٤:١٩٣:١٩٢:١٩١:١٩٠:١٨٩:١٨٨:١٨٧:١٨٦:١٨٥:١٨٤:١٨٣:١٨٢:١٨١:١٨٠:١٧٩:١٧٨:١٧٧:١٧٦:١٧٥:١٧٤:١٧٣:١٧٢:١٧١:١٧٠:١٦٩:١٦٨:١٦٧:١٦٦:١٦٥:١٦٤:١٦٣:١٦٢:١٦١:١٦٠:١٥٩:١٥٨:١٥٧:١٥٦:١٥٥:١٥٤:١٥٣:١٥٢:١٥١:١٥٠:١٤٩:١٤٨:١٤٧:١٤٦:١٤٥:١٤٤:١٤٣:١٤٢:١٤١:١٤٠:١٣٩:١٣٨:١٣٧:١٣٦:١٣٥:١٣٤:١٣٣:١٣٢:١٣١:١٣٠:١٢٩:١٢٨:١٢٧:١٢٦:١٢٥:١٢٤:١٢٣:١٢٢:١٢١:١٢٠:١١٩:١١٨:١١٧:١١٦:١١٥:١١٤:١١٣:١١٢:١١١:١١٠:١٠٩:١٠٨:١٠٧:١٠٦:١٠٥:١٠٤:١٠٣:١٠٢:١٠١:١٠٠:٩٩:٩٨:٩٧:٩٦:٩٥:٩٤:٩٣:٩٢:٩١:٩٠:٨٩:٨٨:٨٧:٨٦:٨٥:٨٤:٨٣:٨٢:٨١:٨٠:٧٩:٧٨:٧٧:٧٦:٧٥:٧٤:٧٣:٧٢:٧١:٧٠:٦٩:٦٨:٦٧:٦٦:٦٥:٦٤:٦٣:٦٢:٦١:٦٠:٥٩:٥٨:٥٧:٥٦:٥٥:٥٤:٥٣:٥٢:٥١:٥٠:٤٩:٤٨:٤٧:٤٦:٤٥:٤٤:٤٣:٤٢:٤١:٤٠:٣٩:٣٨:٣٧:٣٦:٣٥:٣٤:٣٣:٣٢:٣١:٣٠:٢٩:٢٨:٢٧:٢٦:٢٥:٢٤:٢٣:٢٢:٢١:٢٠:١٩:١٨:١٧:١٦:١٥:١٤:١٣:١٢:١١:١٠:٩:٨:٧:٦:٥:٤:٣:٢:١

فاضل مقداد ۳۱۱/۲	۱۹:۳۷۸، ۳۶۱، ۳۶۰، ۲۲۴، ۲۲۲، ۲۲۰، ۲۱۸
فاسل هندی ۳۵۴/۴، ۳۵۶، ۳۵۴، ۳۶۱، ۳۶۳، ۳۸۵	۲۴، ۲۲، ۲۰، ۱۸، ۱۶، ۱۴، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۸، ۶
۳۱۳، ۳۰۶، ۳۰۰، ۲۹۹	۱۰، ۱، ۸۰، ۶۶، ۶۰، ۳۵، ۳۳، ۳۲، ۳۰، ۲۸، ۲۶
فاطمه بنت الحسن عجله ۱۶۸/۲	۲۸۰، ۲۷۹، ۲۶۴، ۲۶۲، ۲۵۴، ۱۶۲، ۱۰۹
فاطمه بنت علی ۳۱۰/۱	۲۲۴، ۳۰۱، ۳۰۰، ۲۹۹، ۲۹۳، ۲۹۲، ۲۹۱
فاطمه بنت ابی مسلم ۲۹، ۲۸/۴	۲۳۲، ۳۸/۱۰، ۴۸۹، ۴۰۴، ۳۳۰، ۳۲۸، ۳۲۶
فاطمه الزهراء عجله ۱/۶۴، ۸۳، ۸۶، ۸۹، ۱۹۶، ۲۹۲	۲۹۱، ۲۶۲
۲۹۲، ۳۸۶، ۳۸۴، ۳۸۰، ۳۱۶، ۳۱۵، ۲۹۸، ۲۹۴	عیسی بن موسی السواق ۳۴۸/۸
۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۵، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۷۸، ۹۰	عیسی بن مهرازی (ابو موسی) ۳۲۳/۱۰، ۳۲۸/۵
۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۵۴، ۱۵۹	عیسی بن نصر (ابو عقل) ۴۲۰/۴
۲۹۰، ۳۱۶، ۳۶۶، ۳/۳، ۳۶، ۳۸، ۶۲، ۱۰۰	عیسی بن هاشم ۱۲/۸
۱۱۹، ۱۱۷، ۱۱۲، ۲۷۷، ۳۸۵، ۳۵، ۸۸، ۲۴۰	عیسی بن هلال ۱۴۸/۹
۲۴۹، ۲۹۸، ۴۲۰، ۶/۶، ۷۸، ۱۳۶، ۱۴۲، ۱۵۵	عیسی بن یقطان ۴۰۸/۵
۲۲۰، ۲۵۲، ۷/۷، ۲۷۰، ۲۷۲، ۳۰۰، ۳۰۲، ۸	عیسی الخشاب ۳۱۸/۲
۲۳۶، ۲۳۸، ۱۶، ۸۰، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۸۰	عیض بن الناسم ۶۸/۷، ۴۳/۶
۲۱۲، ۶۲/۱۰	غانم ۳۷، ۳۶/۵
فان فلوتی ۱۰۵۹، ۱۵۵/۱، ۳۰۰/۱۰	غسان بن محمد بن غسان ۳۵۰/۸
ملائحه علی سلطان آبادی ۱۷۴/۵	غلام أحمد قادیانی ۷۴/۴
فخر رازی ۵۴/۸، ۳۹۶/۶	غلامحسین تاجری نسب ۲۹۵/۱۰
فرات بن ابراهیم بن فرات الکوفی ۲۵۶/۹	غندر ۳۴۰/۱
فرات بن احنف ۱۰۶/۸، ۱۵۴، ۱۰۴/۳، ۱۳۶/۲	القنوی الحسن بن معالی ۲۷۲/۷
فرانسیس فوکویاما ۱۷۰/۱	غوث الأعرابی ۳۵۶/۸
فرعون ۳۵۶/۷، ۱۱۴، ۸/۶، ۱۶/۳، ۹۷/۱	غیاث بن ابراهیم التیمی ۵۶، ۵۴/۲، ۳۰۰، ۲۴۰/۱
۲۶۴/۹، ۴۰۴	غیاث بن اسید ۲۶۲، ۱۷۲/۲
فرزانه بن بهرام ۳۲۸/۸	خلان قدری ۲۲/۴
فضالة بن ایوب ۲۴۴، ۲۲۲، ۲۲۰، ۲۱۲، ۲۰۶/۱	فاریبی ۱۹۰/۱
۳۹۷، ۲/۲، ۳/۳، ۱۰، ۱۲، ۲۰، ۵/۵، ۳۶۰/۹	فارس بن حانیه بن ماهویه قزوینی ۲۶۲، ۲۴۲/۳
۳۴۰	۴۲۲/۴، ۳۶۹
افضل ۲۱۸/۹، ۳۳۴، ۱۸۰، ۱۲۶/۸، ۲۱۹/۲	فاضل حسن بن محمد بن حسن قفقی ۶۰/۳
فضل الأعور ۳۸۶/۹، ۱۱۶/۲	فاضل سبزواری ۳۱۳/۴

الفضل بن يسار ١٨/٤٢، ٣٠/٢٤، ٢٢/٢، ٢٥٢/١

١٤٢، ١٤٦، ٢٤٦، ٢٨٠/٩، ٢٠/٢١، ٢٣٠

فضيل الزّمان ٣١٨، ١٤٦/٢، ٢٤٤/١

فطر بن عبدالله الخشاب ١٧/٢٦، ١٧/١٨٠

فقيه سعيد ٧١/٤

فليح ٣٢٨/٩

الفوسوى سوم ٢٦/٤

فهيمة فهيمي زباد ٢٦٩/١٠

الغياض بن ضرار بن روان ٢٥٦/٨

فيض بن ابي شيبة ٦٦/٨

الفيض بن المخاض ٢٤٨/٥

فيض كاشاني ٢/٣١١، ٣/٤٦٨، ٤/٢٥٦، ٥/٣١٣

٧٨/٨

محقق فيض كاشاني ١٦٨/٨

فيومي ١٥٠/٨

القائم رحمته الله (بنگرید) : محمد بن الحسن العسكري رحمته الله =

حجت بن الحسن المهدي رحمته الله = صاحب الأُمريّة =

صاحب الزّمان رحمته الله : أبا صالح رحمته الله = امام زمان رحمته الله =

امام عصر رحمته الله = ولي عصر رحمته الله = امام منتظر رحمته الله =

امام مهدي رحمته الله = المهدي رحمته الله : ١/٢٤٢، ٣٧٠

٣٩٠، ٣٩٢، ٤١٠/٢، ٧٤/٨٠، ٨٢/٨٦

٨٨، ٩٤، ٩٦، ٩٨، ١٥٦، ١٩٢، ٢٠٨، ٢١٠

٢١٤، ٢٩٤، ٣١٣، ٣٣٠، ٣٣٨، ٣٨٤، ٣٨٦/٣

٨، ١٨، ٢٢، ٥٨، ٨١، ١٠٤، ١٠٨، ١٢٠، ١٢٢

١٢٦، ١٢٨، ١٣٢، ١٥٠، ١٥٢، ١٦٢، ١٦٦

١٦٨، ١٧٠، ٢٧٤/٥، ١٣١/٥، ١٤٢، ٤٢٠/٧، ٦٤

٨٠، ٨٢، ١١٤، ١١٦، ١٢٤، ١٣٢، ١٥٠، ١٥٨

١٦٠، ١٦٢، ١٦٦، ١٦٨، ١٧٢، ١٨٨

١٩٠، ١٩٢، ١٩٤، ٢٠٢، ٢٠٤، ٢١٢، ٢١٤

٢١٦، ٢٢٢، ٢٢٦، ٢٣٠، ٢٥٠، ٢٦٦، ٢٨٨

فضل الله بن علي بن عبد الله ١٣٠/٨

فضل الله حروفی ٤٨/٤

فضل بن أبي قزّة ٨/٦

الفضل بن الحسن الطبرسی ٢٠٠/٦

الفضل بن دكين ٢/١١٦، ٨/١٠٢، ٩/١٨

١٧٠

الفضل بن سنان ٣/٢٦٥، ٢٦٩

الفضل بن سهل ٢/٢٤

الفضل بن شاذان النيشابوری ١/٤٠٨، ٣/١١٦

١٢٤، ١٢٨، ١٥٨، ١٦٠، ٣٠٥/٢، ١٣٢، ١٣٦

٢١٨، ٢٩٢، ٣٦٦/٥، ٣١٨/٥، ٤٠٤/٦، ٥٦/٧

١٥٦، ١٦٠، ١٧٦، ١٨٨، ٢١٢، ٢٦٠، ٢٨٨

٤١٨، ٨/٣٩، ١٣٨، ١٢٦/٩، ٤٢/٩، ١٩٢، ٣٩٠

١٠/٢٣٣، ٢٥٩، ٢٨١

الفضل بن الصقر العبدي ١/٣٦٢، ٣/٢١٢

الفضل بن عبد الله ٧/٣٠٨

الفضل بن عمر ٨/٣٥٢

الفضل بن محمد ٩/٣٣٦

الفضل بن محمد بن المنسب ٧/٨٢، ٢٥٢

الفضل بن محمد الشعراني ٨/٢٥٢

فضل بن يحيى بن علي طيبي ٣/٥١، ٧٠

فضل بن يزيد ٥/٩٥

الفضل بن يسار ٨/١٤٢

الفضل بن يعقوب الرخامي ٢/١٣٢، ١/٣٣٤

انفيل الكاتب ٧/٦٦

الفضل ١/٢٠٦، ٢/٢٢٠، ٤٤/٢

فضيل الأعور ٩/٢٨٨

فضيل بن خديج ٣/٢٠٠، ٥/٤١٠

فضل بن محمد ٧/١٧٦

فضل بن مرزوق ١/٣٠٠، ٩/٣٤٨

٣٩٢ ، ٣٨٢ ، ٣٨٢ ، ٣٨٠ ، ٣٥٦ ، ٢٩٦ ، ٢٩٢	٢٢٢ / ٩ ، ٢٢٦ / ٩ ، ٢٢٦ / ٩ ، ٢١٦ / ٨ ، ٢٨٨ ، ١٧٠ ، ١٦٦ / ٧ ، ٢٢٢ / ٩
٩٢ ، ٢٨ ، ٢٤ / ٨ ، ٢٠٤ ، ٢٠٤ ، ٢٠٢ ، ٢٩٨ ، ٢٩٦	٢٢٢ ، ٧٤ ، ٥٠ ، ٢٢٢
١٥٢ ، ١٢٢ ، ١٢٨ ، ١٢٦ ، ١٢٤ ، ١٢٨ ، ١٢٦	القاسم بن محمد / ١ ، ٢١٤ / ٢ ، ٢٧٤ / ٤ ، ١٩٠ / ٧ ، ١٦٠ / ٧
٢٢٤ ، ٢٢٢ ، ٢٢٨ ، ٢٢٢ ، ٢٢٢ ، ٢٢٢ ، ٢٢٨ ، ٢٢٤ ، ٢٢٠ ، ٢٢٨	٢٢ / ٩ ، ١٢٢ / ٨
٢٧٨ ، ٢٧٦ ، ٢٧٠ ، ٢٦٢ ، ٢٦٠ ، ٢٥٨ ، ٢٥٢	القاسم بن محمد بن الحسن بن حازم / ٧ ، ٧٨ ، ٨٢
٢٩٢ ، ٢٩٢ ، ٢٨٨ ، ٢٨٦ ، ٢٨٤ ، ٢٨٢ ، ٢٨٠ ، ٢٨٠	٢٩٦
٢٨٨ ، ٢٨٤ ، ٢٧٤ ، ٢٢٢ ، ٢٢٠ ، ٢٢٢ ، ٢٢٢ ، ٢٢٢ ، ٢٢٢ ، ٢٢٢	قاسم بن محمد بن محمد بن علي بن ابراهيم بن محمد همداني / ٣ ، ٢٦٤ ، ٢٦٩
٥٢ ، ٥٠ ، ٤٦ ، ٤٤ ، ٤٢ ، ٤٠ ، ٣٨ ، ٣٦ / ٩ ، ٣٩٠	القاسم بن محمد بن علي المروزي (أبو أحمد) / ٣ ، ٢١٢
١٥٢ ، ١٥٢ ، ١٤٠ ، ١٢٢ ، ٨٨ ، ٧٨ ، ٧٠ ، ٦٠	القاسم بن محمد المقرئ / ٢ ، ١٢٨ ، ٦٢
٢٢٠ ، ٢١٠ ، ٢٠٨ ، ٢٠٠ ، ١٩٨ ، ١٦٨ ، ١٥٦	القاسم بن مسلم / ٣ ، ٢١٢
٢٥٠ ، ٢٤٨ ، ٢٤٤ ، ٢٢٢ ، ٢٢٤ ، ٢٢٢ ، ٢٢٢ ، ٢٢٢	قاسم بن موسى / ٥ ، ٩٥
٣٣٢ ، ٣٢٨ ، ٣٢٤ ، ٢٢٠ ، ٢٩٩ ، ٢٦٠ ، ٢٥٨	القاسم بن الوليد الهمداني / ٥ ، ٣٧٢
٢٥٤ ، ٢٥٢ ، ٢٤٨ ، ٢٢٦ ، ٢٢٤ ، ٢٢٢ ، ٢٢٢ ، ٢٢٢	القاسم بن يحيى / ٥ ، ٣٢٠ ، ٣٢٢ ، ٣٥٤ / ٨ ، ٢٦ / ٩
٤٢٧ ، ٢٢٦ ، ٢٢٩ ، ٢٠٤ ، ٢٩٠ ، ٣٨٨ ، ٣٧٦	٢٧٤ ، ٣٢٢ ، ٣١٦
٢٥٦ ، ٤٤٨ ، ٤٢٢	قاسم فرزند امام زمان عجله الله عنده / ٣ ، ٥١ ، ٧٢
قارب مولى الحسين عجله الله عنده / ٧ ، ٤٦	قاضي ابن ابي شوذب / ٥ ، ٣٢
الفاستاني / ٨ ، ٩٨	قاضي شرف الدين ابراهيم / ٤ ، ٢٥ ، ٢٦
فاسط بن ظهير التغلبين / ٧ ، ٥٠	قاضي شهاب الدين أحمد بن شيرين / ٤ ، ٥٩
القاسم بن أبي بزة / ٢ ، ١١٦ / ٩ ، ١٧٠	قاضي عبدالله فرزند شيخ محمد / ٢ ، ٢٤ ، ٦١
القاسم بن إسماعيل الأنباري / ٣ ، ١١٦ ، ١٥٦ / ٥	قاضي عبد الجبار منزلي / ١٠ ، ٢٤٧
٢٦٢ / ٨ ، ٢٠٤ / ٧ ، ٣٦٦	قاضي عياض / ١ ، ٣٥٠
قاسم بن أصبح / ٧ ، ٢٦٠	قاضي محمد بن محمد حسيني آوى / ٦ ، ٢٢٢
قاسم بن حبيب الأزدي / ٧ ، ٥٤	قاضي نعمان مغربي / ٦ ، ٦٦ / ٧ ، ٢٥٠ ، ٢٥٢ / ٨
القاسم بن حنّان / ١ ، ٣١٠ / ٧ ، ٢٧٢ / ٨ ، ١٠٦	٢٠٠ ، ١٩٩
القاسم بن الحسن بن علي عجله الله عنده / ٧ ، ٢٢ / ٢٢	قاضي نور الله شوشترى / ١٠ ، ٢٦٩
القاسم بن حمزة / ٢ ، ٢٢٨	قبيصة بن ذؤيب / ٦ ، ٥٦
القاسم بن حليفة / ٧ ، ٢٦٢ / ٨ ، ١١٠ / ٩ ، ٣٢٢	قتادة / ٢ ، ١٢٦ ، ٢٩٢ ، ٣٥٨ ، ٢١ / ٤ ، ٢١ / ٧ ، ٨٢ / ٨
قاسم بن عبدالله بن سليمان بن وهب / ٥ ، ٨٢	٢٥٦ ، ٢٥٨ ، ٢٥٦ / ٩ ، ٢٦ ، ٢٨ ، ٢٦ ، ٢٧٦ ، ٢٩١
القاسم بن العلاء / ٢ ، ٧٦ / ٣ ، ٢٦٤ ، ٢٦٤ / ٨ ، ٢٦٩ / ٤ ، ٨٧	٣٧٠ ، ٣٥٦
٢٤٢ ، ١٥٤ ، ٢٧٨ ، ٢٠٨ ، ٢٠٤ ، ٢١٠ / ٥ ، ٨٨ ، ٩٣	قتيبة / ٦ ، ٥٦

- قتیبة لأعشى ۲۳۲/۹
 قتیبة بن ساعد ۴۰۴،۳۵۰/۹:۳۳۴/۱
 قتیبة بن محمد ۱۱۲/۷
 قحطانی ۴۴/۴
 قرانی ۲۹۶/۱۰
 فرجفای خان ۶۱/۴
 قرطبی ۱۹۹/۸
 قرعان بن سويد ۳۴۶/۸
 قرقارة ۳۳۲/۷
 سید قطب ۱۲۴/۸
 قطب الدین مصطفی بن کمال الدین بکری ۲۷۹/۱۰
 قطب راوندی ۱۴۸،۶۱/۶
 القنعاغ بن ابي حدرد ۱۵۰/۷
 قنعب بن عمرو التمری ۵۲/۷
 قمر بن عبّاد ۱۳۴،۹۴/۷
 قنبر ۳۹۷/۹
 قندوزی حنفی ۹۰/۱
 القنواء بنت رشید ۲۷۶/۹:۲۹۸/۸
 الفواریری ۳۳۶/۱
 قوامی ۲۶۶/۵
 قودة الأعلم ۳۵۶/۸
 قیس ۳۲۲،۱۸۰/۹
 قیس بن ابي حصین ۱۹۸/۹
 قیس بن جابر الصدقی ۱۷۶/۹
 قیس بن حفص ۱۰۸/۸:۳۴۰/۷
 قیس بن سعد بن عبّاده ۳۰۸/۱
 قیس بن عبد ۳۷۲/۱
 قیس بن مسلم ۱۶۸/۹:۲۱۲/۸:۳۰۸،۱۹۴/۷
 قیصر ۱۸۶/۲
 کائن بن حنید الضائع ۳۴۸/۸
 الکابلی ۱۲۴/۷:۷۴/۵
 کانرین دوم ۶۴/۴
 کاسبی بغدادی ۲۳۸/۵
 سید کاظم رشتی ۷۵،۷۳،۷۲/۴
 سید کاظم رضوی ۲۸۶،۲۸۴/۵
 سید کاظم طباطبایی یزدی ۲۳۳/۵
 کافور الخادم ۱۹۲،۱۸۲/۲
 کامل ۱۵۴/۹
 کامل بن ابراهیم مدنی ۲۱۰،۲۰/۵
 کامل بن عفر ۳۵۴/۸
 کامل بن هشام ۲۵۲/۸
 کثیر بن عیاش ۲۴۰/۹
 کثیر بن یحیی ۲۸۴/۱
 کثیر مونی جریر ۳۴۸/۸
 کراچکی ۲۸۲/۱۰:۲۲۰/۲
 کزانه ۱۴۶/۸:۲۱۶/۱
 کرد بن حنیف ۳۵۲/۸
 کردوس الأزدی ۳۴۶/۸
 کردوس بن جابیر ۲۵۴/۸
 کردین بن شبیان ۲۵۰/۸
 کرش بن طهیر الثعلبیین ۵۰/۷
 کرعاوی ۱۰۹/۴
 محقق کرکی ۲۶۸/۱۰:۱۷۱/۳
 سید کریم بینهدوز ۲۷۱،۲۷۰/۵
 کریم رجاءوند ۲۹۵/۱۰
 کشی ۱۲۴،۱۲۳/۴:۳۰۳/۳:۴۰۰/۱
 کعب الأحبار ۴۱۹/۷:۱۶۹،۶۱/۶
 کفعمی ۳۳۷/۶:۶۶/۳
 قیس بن سهر الصبداوی ۵۰/۷

- کلاری ١٤٩/١
 کلثوم بنت أحمد ٣٥٠/٤
 الکلبینی ١١٢٤/٤:٩٠/٣:٢٩٨.٢٢٠.٣٦/٢
 ١٢٢٤. ٢٢٧. ٢٢٨. ٢٧٤. ٢٥١. ٢٢٧. ٢٢٤
 ٣١٦/٤:٣٧٠/٥:٣٢٣.٣٢٥.٣٢٦/٤:٣٢٤/٤
 ٢٢٩/٩:٣٩/٨:٤٠. ٤٣. ٢٦
 کمال‌الدین أحمد بن محمد بن حمی اسفاری ٥١/٣
 ٧١
 الکمال العلوی التیشابوری ٣٥٨/٧
 کلمینتا ٣٥٤/٧
 الکلبین بن ابی المسهل ٨٦/٨:٢٩٦/٧
 کعب بن زیاد النخعی ١٢٠٢. ٢٠٠. ١٦٠/٣: ١٥٥/١
 ٤١٠/٥
 کثانة بن عتق ٥٠/٧
 کنجی شافعی ٩١/١
 کنفوسوس ١٣٦/١
 کوزانی ١٠٧/٤
 کهل ١٩٢/٩
 کيسان بن جریر (أوجابر) ٣٤٢/٧
 کيسان بن کلب (أبو صادق) ١٥٢/٣
 کسان الزوزانی الغضار ٢٩٠/٧
 گلذیزهر ٣٠٠/١٠: ١٥٢. ١٥١/١
 گنجی شافعی ١٤٥/٣: ٢٨٧/٢
 گوردن ٦٦/٤
 لانساروس ١٥١/١
 لاهیجی ٢٧٦/١٠
 نطف‌الله صافی گلپایگانی ٣٥٩/٦: ٢٥٨/٥: ٥٧/١
 ٢٩٨. ٢٨٧/١٠: ٣٤٤
 لقط بن انفرات ٣٥٢/٨
 لقط بن ناصر الجهنی ٤٤/٧
 لوطی ٢٤٤/٩: ٢٧٠/٨: ٢٠٠/٦: ١١١/٢
 اللبث بن سعد ١٨: ١١٢. ٩٤/٧: ٣٦/٢: ٣٣٨/١
 ٣٥٠. ١٧٦/٦: ٩٠/٣٠٠
 لئشوعا بن قیصر ١٧٤/٢
 مائده اعتماد ٢٩٥/١٠
 ماجد بن فلاح شیانی ٢٧١/١٠
 مارگولیوت ٣٠٠/١٠: ١٥٥. ١٥٢/١
 ماریة ١٠/٥: ٢٤٢/٢
 مازیار بن قارن ٢٩٢/٣
 ماسحر بن عبدالله بن نبل ٢٥٠/٨
 ماشح ١٠١. ١٠٠. ٩٨. ٩٧/١
 مالك الأشتري ٤٥٢. ٢٧٨/٩: ٣٤٩. ٢٣٢. ٢٨/٨
 مالك بن إسماعيل ٢٧٢/٨
 مالك بن حرب بن سكين ٣٢٨/٨
 مالك بن خلد ٢٥٨/٨
 مالك بن ضمرة ٢٤٤/٧
 مالك بن عبد بن سريع ٥٦/٧
 مالك بن عطية ٣٨٦/٩: ٢٨٦/٨: ١٢٨/٢
 مالك الجهنی ١٠٢/٣: ١٣٢/٢
 مالك انسلولی ٢٩٢/١
 المأمون ٢٧٧. ٢٧٢. ٢٤١/٣: ٤٠٨. ٢٤٤/١
 ٢٨٠. ٢٨٢. ٢٩٢. ٣٠٢. ٣٤/٤: ٤٨/٧: ٩
 ٢٨٢. ٢٤
 ماهان بن كثير ٣٥٨/٨
 المبارك بن فضالة ٣٠٢/٧: ١٢٨/٢
 المبارك بن معمر بن خالد ٣٥٠/٨
 متقی هندی ٢٨٢/١٠: ٤٢٠/٧: ٨٢. ٨١/١
 متهدی سودانی ٦٥/٤
 المتوكل بن عبدالله ٣٥٦/٨
 متوكل بن عمير ٢١١/٥

- متوکل بن هارون ۳۰/۶
 متوکل عباسی ۳/۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۶، ۲۷۹، ۲۸۱، ۲۸۱
 ۲۲۴/۱۰؛ ۳۰۲، ۲۹۲، ۲۸۶، ۲۸۳، ۲۸۲
 المثنی بن الضحاح ۱۹۸/۷
 المثنی بن الولید الحنط ۷/۱۷۶؛ ۸/۸؛ ۳۲، ۲۷۲؛
 ۲۲۲/۹
 مجالد بن سعید عن الشَّعبی ۱/۳۴۴، ۳۴۶، ۳۷۲
 مجاهد ۵/۳۲۸؛ ۷/۸۴؛ ۹/۱۵۴
 مجتبی تریبی ۱۰/۲۹۲
 شیخ مجتبی قزوینی ۱۰/۲۸۷
 مجتبی گودرزی ۱۰/۲۹۲
 مجدالدین ابن اثیر جزیری ۱/۸۰
 مجدالدین فضل بن بحی طبری کوفی ۱۰/۲۶۰
 علامه مجلسی ۱/۵۷؛ ۴/۱۰۱؛ ۱۹۷
 ۱۹۹، ۲۱۹، ۳۲۳، ۳/۲۶، ۵۱، ۵۲، ۶۶/۴
 ۲۴۴، ۲۴۹، ۲۶۱، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۹۶، ۲۹۷/۵
 ۱۸۸، ۱۹۳، ۲۰۰، ۲۸۰، ۳۱۳، ۳۲۳، ۳۶۱/۶
 ۱۵۲، ۳۳۵، ۳۳۹، ۳۴۳، ۷/۵۹، ۶۰، ۴۵۲/۸
 ۲۰، ۷۸، ۸۱، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۷۴، ۱۸۹
 ۲۶۷/۹؛ ۱۲۷/۱۰؛ ۲۶۰، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۸۲
 مجمع بن عبدالله العائذی ۷/۵۲
 معجم بن خزبوذ ۸/۳۳۸
 محروج ۵/۹۵
 سید محسن امین ۹/۱۲۰
 محسن جهانسوز ۱۰/۳۰۰
 سید محسن حکیم ۴/۲۶۱؛ ۳۰۰، ۳۱۰، ۳۱۳
 ملا محسن قیض کاشانی ۱۰/۲۷۱
 سید محمد ۵/۲۰۹
 محمد أبو عزیز خطی بحرانی ۱۰/۲۷۷
 محمد أحمد بن عبد الله ۴/۶۵
- محمد أحمد سودانی ۱/۱۵۶
 میرزا محمد اخباری ۴/۷۲؛ ۸/۱۶۴
 محمد اسماعیل خواجوی ۸/۷۸
 محمد قبال ۴/۷۵
 ملا محمد امین ۵/۱۳۹
 محمد امین زین الدین ۱۰/۲۸۹
 میرزا محمد باقر اصطهباناتی ۵/۱۶۰؛ ۲۸۰
 محمد باقر بهاری همدانی ۸/۱۷۱
 محمد باقر بهبانی ۴/۲۵۲
 محمد باقر حسینی میرداماد ۱۰/۲۷۳
 محمد باقر سیرجانی یزدی کرمانی ۸/۱۶۹
 محمد باقر شریعت ۱۰/۲۹۸
 سید محمد باقر صدر ۱/۵۹؛ ۴/۱۹۱؛ ۴/۱۱۱؛ ۷/
 ۲۵۲؛ ۱۰/۲۸۷
 میرزا محمد باقر کمرای ۱۰/۲۲۸
 محمد بن آدم الشیبانی ۷/۳۰۲
 محمد بن ابراهیم ۱/۲۴۴؛ ۳/۱۸۸؛ ۴/۳۷۲؛ ۴/۱۴۲
 ۱۴۴
 محمد بن ابراهیم بن ابی البلاد ۷/۲۸۸؛ ۳۶۰
 محمد بن ابراهیم بن إسحاق الطالقانی المکتب (أبو
 المباس) ۱/۲۳۴، ۲۴۶، ۳۴۸، ۲/۱۳۲،
 ۱۶۰، ۱۷۴، ۲۲۶، ۲۸۸، ۳۰۲، ۳۱۶/۳
 ۱۲۲، ۳۶۸، ۳۷۰، ۴/۱۶۴؛ ۵/۳۳۴؛ ۷/
 ۲۴۰؛ ۸/۹۸؛ ۹/۲۰۴؛ ۹/۱۷۸
 محمد بن ابراهیم بن جعفر نعمانی ۱/۵۴؛ ۷/۴۱۶
 ۱۰/۲۴۹
 محمد بن ابراهیم بن عبید الله القسی ۷/۲۳۸؛ ۸/
 ۳۲۰؛ ۹/۳۱۶
 محمد بن ابراهیم بن مالک ۹/۲۳۶
 محمد بن ابراهیم بن مهزبار الأهوازی ۳/۲۶۵؛ ۳/۲۶۹

- ٢١٦/٥ محمد بن أحمد بن إبراهيم الجعفی
 ٢٣٤/١ محمد بن أحمد بن أبي النّجّج
 ٢٨٢/٩ محمد بن أحمد بن أبي خثيمة
 ٢٨٤/٢ محمد بن أحمد بن أبي عون الزّياتی
 ١٩٠/٣ محمد بن أحمد بن أبي قتادة
 ٢٩٤/٦ محمد بن أحمد بن أبي اللّيث
 ١/٤ محمد بن أحمد بن جعفر القطّان القمّی (أبو جعفر)
 ٣٦٠
 ٢٤١/٣ محمد بن أحمد بن جعفر قمی عطّار قطّان
 ٢٤٩، ٢٤٢
 ٢٤٤/١٠ محمد بن أحمد بن جنید
 ٢٤٤، ٢٤٠/٧ محمد بن أحمد بن الحسن القطوانی
 ١٨٠/٨، ٢٨٤
 ٢٥٩/٣ محمد بن أحمد بن حماد
 محمد بن أحمد بن حماد مروزی محمودی (أبو
 علی) ٢٤٧، ٢٤٣/٣
 ١/٥ محمد بن أحمد بن حیدر کاظمی حسینی
 ٢٢٨، ١٥٢
 محمد بن أحمد بن خلف ٨١/٥
 محمد بن أحمد بن داوود القمّی (أبو الحسن) ٢٤٤/٣
 ٢٩٤، ٢٩٣، ٢٢٨، ١٨٤، ١٧٤/٤
 محمد بن أحمد بن رزق ٥٠/٦
 محمد بن أحمد بن صالح التّمیمی ٣٩٤/٥
 محمد بن أحمد بن ثعلب القمّی الآبی ٤١٨/٤
 محمد بن أحمد بن عبد الله الخالنجی ٢٢٢/٧
 محمد بن أحمد بن عبد الله قضاة ٢٨٢، ٢٤٤/١٠
 محمد بن أحمد بن علی بن صلت ٢٠٤/٥
 محمد بن أحمد بن محمد انصرفی ٣٢٤/٤
 محمد بن أحمد بن يحيى اشعری قمی ١/٤، ١٧٤/٢
 ٢٢٣/١٠، ٢٢٨/٩، ١١٤/٧، ٢٧٤/٦، ١٧٢
 محمد بن أحمد الجرجانی ٢٧٢/٨
 ٩٧، ٩٢/٥، ١٧٠، ١٦٨، ١٤٠، ١٤٠/٢٢٨
 محمد بن إبراهيم التّمیمی ١٥٠/٧
 محمد بن إبراهيم الصّوری ٢٤٠/٢
 محمد بن يبراهيم الغزالی ٢٢٤/٨
 محمد بن إبراهيم الكوفي ١٠٨/٦، ٢٧٠، ٢٢٤/٢
 محمد بن ابی بكر (أبو علی) ٢٤٧/٣
 محمد بن أبي بكر المقدّمی ٣٢٤/١
 محمد بن أبي الحرّی ٢٢٢/٨
 محمد بن أبي حمزة ٢٥٨/٥
 محمد بن ابی دارم یامی (أبو بكر) ١١٠/٥
 محمد بن ابی دوّاد رواسی ١٢٢/٥
 محمد بن أبي زينب الأجدع (أبو الخطّاب) ٢٢٩٨/٣
 ٤٢٨/٤
 محمد بن أبي سعيد بن عقيل ٤٢/٧
 محمد بن أبي عبد الله الكوفي ٣٧٦، ٣٦٤، ٣٥٨/١
 ٣٨٠، ٣٤٢، ٣٥٤، ٣٠٢، ٢٩٠، ٢١٢، ١٢٤/٢
 ١/٩، ١٠٤/٨، ١٠٢/٥، ١٥٠، ١٢٢، ٢٨، ٢٤/٣
 ٢٢٨، ٢٥٠، ٢٢٤، ٢١٤
 محمد بن أبي عمير ٢٢٢، ٢١٤، ٢١٢، ٢٠٤/١
 ٣٠٠، ٥٤/٢، ٤٠، ٦٢، ١٤٤، ٢٨٢، ٢٨٨، ٢٨٨/٣
 ١٨٤، ١٧٠، ١٦٦، ١٤٢، ١٥٢، ١١٤، ٢٨، ٢٤
 ٢٩٠، ٢٠٢، ١٦٨، ٧٤، ٧٠، ١/٧، ٢٤٠، ٢٠٢
 ١/٩، ٢٧٠، ١٤٨، ١٣٤، ٨٤، ٣٢، ٨، ٨/٨، ٢٩٤
 ٢٢٢/١٠، ٢٤٠، ٢٠٨
 محمد بن أبي القاسم ماجيلويه ٧٠/٧، ٣٤٤/١
 ١٨٠، ١٨٠/٩، ٢١٤/٨، ٢٠٤، ١١٢
 محمد بن أبي نّزّة ١٦٨، ١٥١/٦
 محمد بن أبي فس ٣٤٤/١
 محمد بن أحمد ١/٣، ٢٨٤/١، ١٩٠، ٢٥٣/٥، ٢٤٤
 ٢٠٨/٩، ٤/٨
 محمد بن أحمد (أبو جعفر) ٢٢٤/٤

- ۲۷۲/۳ محمد بن أحمد الداودي (أبو الحسن)
 ۲۷۲/۳ محمد بن أحمد الزجورجی (أبو جعفر) / ۴:۲۶۶/۳
 ۲۸۸، ۳۸۲، ۳۸۰
 ۲۷۶/۱۰ محمد بن أحمد سفارینی
 ۳۵۸/۹:۲۱۲/۳ محمد بن أحمد الشناتی
 ۳۸۰، ۳۰۲، ۲۱۴، ۲۱۰/۲ محمد بن أحمد الشیبانی
 ۱۹:۳۹۶، ۳۸۲، ۳۷۴/۵:۱۸۰/۴:۱۶۰/۳
 ۲۴۶، ۲۱۶
 ۱۴:۳۹۶/۳ محمد بن أحمد الصفوانی (أبو عبد الله)
 ۴۱۰، ۲۴۳
 ۳۷۲/۲ محمد بن أحمد الطوان
 ۳:۲۸۸، ۲۷۶/۲ محمد بن أحمد العلوی (أبو جعفر)
 ۲۲۲/۹:۱۱۲۲
 ۵۶/۴ محمد بن أحمد غریانی
 ۹۶/۸ محمد بن أحمد القاسانی
 ۲۵۶/۱۰ محمد بن أحمد قرظی انصاری
 ۱۴۶/۸:۲۱۲/۲ محمد بن أحمد الفلانی
 ۳۷۴/۹ محمد بن أحمد المعیوی
 ۹۶/۸:۱۹۶/۷ محمد بن أحمد آمدینی
 ۴۰۶/۷ محمد بن أحمد الشهدی
 ۲۹۸/۱ محمد بن إدريس (أبو نبيد)
 ۲۷۵/۴ محمد بن إدريس حلّی
 ۲۰۰/۳ محمد بن إدريس الحنظلی انزازی (أبو حاتم)
 ۳۲/۹ محمد بن إدريس الشافعی
 ۲۳۲/۱۰ محمد بن إسحاق بن ابي العباس
 ۳ محمد بن إسحاق بن سعيد اشعری (أبو عبد الله)
 ۲۰۰
 ۲۵۷/۱۰ محمد بن إسحاق رومی
 ۱۷۴/۹:۳۶۰/۲ محمد بن إسحاق الصفانی
 ۲۴۲/۷:۱۲۴، ۹۲/۲ محمد بن إسحاق المفری
- ۳۷۴، ۳۳۲، ۱۸۲/۹:۱۱۰/۸:۲۹۲
 محمد بن إسکاب ۱۸۴/۹
 محمد بن إسماعیل ۳۲۰/۳:۲۳۴، ۸/۲:۲۰۸/۱
 ۱۳۶/۷:۳۷۶، ۱۰۸/۶:۹۶/۵:۳۸۸، ۳۸۴
 ۲۰۸/۹:۳۸۴، ۲۴۸، ۲۳۰، ۱۸۰/۸
 ۳۸۸، ۲۶۲، ۲۳۸
 محمد بن إسماعیل (أبو إسماعیل) ۲۴/۲
 محمد بن إسماعیل البرمکی ۳۴۲، ۲۹۰، ۱۳۶/۲
 ۱۰۴/۸:۴۰۲، ۳۹۲/۵:۲۰۶، ۱۵۰، ۱۲۸/۳
 ۳۳۸/۹
 محمد بن إسماعیل بن أبي سمية ۸۴/۷
 محمد بن إسماعیل بن بزیع ۵:۱۰۰/۳:۳۲۶/۲
 ۲۱۲/۹:۲۷۰/۸:۴۰۶، ۲۴۸، ۲۴۶/۷:۳۸۸
 ۳۳۲
 محمد بن إسماعیل بن جعفر صادق ؑ ۳۷، ۳۲/۴
 محمد بن إسماعیل صنعانی ۲۷۹/۱۰
 محمد بن اشاس الرزاز ۳۷۶/۶
 محمد بن أمير المؤمنين ؑ ۴۲/۷
 محمد بن أورثمه ۲۳۶/۱۰
 محمد بن أيوب بن نوح ۵:۱۶۰/۲:۲۸۴، ۲۷۲/۱
 ۹۷
 محمد بن بابويه قمی (أبو جعفر) ۶۰/۳
 محمد بن بحر بن سهل الشیبانی الزهني (أبو الحسين) ۶:۱۱۲/۳:۳۸۴، ۲۰۰، ۱۷۸/۲
 ۲۵۱/۱۰:۸۰
 محمد بن بشار ۳۶۸/۹
 محمد بن بشر ۲۹۲/۱
 محمد بن بشر الأحول ۷۸/۷
 محمد بن بشر الهمدانی ۳۱۸/۵
 محمد بن بشر الأزدي ۳۶۶/۲

محمد بن بکّار بن الرّیّان ٢٩٦/١	٣٥٨/٩
محمد بن بکر ارحبی ٤٠٠، ٣٤٠/١	محمد بن چهار ٣٤٨/٨
محمد بن بندار ٢٤٠/٨	محمد بن حاتم بن مینون ١٥٢/٧
محمد بن پاینده ساوجی ٢٦٦/١٠، ١٧٥/٨	محمد بن حاتم القطنان ٣٩٤/٥
محمد بن ثابت ٣٣٠، ٣٢٤/٩، ٩٤/٧	محمد بن حبیب الجندی سیبوزی ٢٧٦/٧
محمد بن الجارود العبیدی ٢١٠/٣	محمد بن حسان الزّازی ٣١٨، ٢٩٢، ١٤٦، ١٢٤/٢
محمد بن جبرئیل الأهوازی ١٤٠/٤	٣٨٠، ٢٦٨، ٢٠٢/٨، ٣٩٨، ١٦٢، ١٤٤/٧
محمد بن جریر طبری ٤٩١/٩، ٣٠١/٣	محمد بن الحسن ٢٥٠، ٢٢٨، ٢٢٠، ٢١٦، ٢٠٦/١
محمد بن جعفر ١/٤، ٣٢٨، ١٦٧، ١٣٦، ١٢٢/٢	٣٦٦، ٣٤٠، ٣٠٦، ٢٨٢، ١٢٤/٢، ١٠٦، ١٠٢
٢٦٨/٩، ٨٦، ٧٢/٧، ٣٢٤، ٣٤٠	١٠٦، ١٠٤، ١١٢، ١٢٢، ١٥٨، ١٨٢، ١٨٦
محمد بن جعفر عجله ٤٠٢/٩، ١٣٤/٧	١٩٠، ١٩٨، ٣٢٠، ١٤٠/٤، ١١٠، ١٠٨/٥
محمد بن جعفر الأسدی الرّازی (أبو الحسن) ٥٦/٢	٣٦٠، ٣٤٠، ٣٢٤، ٢٧٦، ١١٢، ٧٦/٧، ١١٢، ١٩٦
١٧٢، ١٣٢، ١٢٦، ٢٦٦، ٢٦٣، ٢٦١/٣، ٢٧٨	٢٤٦، ٢٤٤، ٢٢٨، ١٧٤، ١٥٤، ١١٢، ١٠٠، ٩٠/٩
٢٩٠/٧، ٣٦٢، ١٤٤/٩، ٢٧٠/٦، ٤٩١/٥، ١٨٠	محمد بن حسن اصفهانی ٢٥٤/٤
محمد بن جعفر بن ربیع الأشجعی ٢٨/٦	محمد بن الحسن بن أبی الخضاب ٢٢٨/١
محمد بن جعفر بن محمد (أبو الحسن) ٣٤٢/٧	محمد بن الحسن بن أحمد بن الولید ٣٢٦، ٣١٢/١
محمد بن جعفر بن محمد الحرقی (أبو بکر) ٣٥٢/٤	٢/٢، ٢٢٢، ٢٢٨، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
محمد بن جعفر بن مسعود ٢٧٨/٨، ٣٤٢/٥	٢٧٢، ٢٢٨، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
محمد بن جعفر النعمی ٣٤٨/٦	٢٧٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
محمد بن جعفر جمیری قمی (أبو العبّاس) ٧٨، ٧٦/٥	٢٧٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
محمد بن جعفر دقان ١٢٤، ١٢٣/٥	٢٧٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
محمد بن جعفر الرّزّاز ١٨/٨، ٢٤٤/٦	٢٧٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
محمد بن جعفر العربی ١٧٢/٤	٢٧٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
محمد بن جعفر القرشی ٣٨/٩، ٢١٠/٨	٢٧٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
محمد بن جعفر قمی جمیری ٧٨/٥	٢٧٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
محمد بن جعفر الکوفی ١٥/١٦٠، ١٢٨/٣، ٢١٠/٢	٢٧٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
٣٩٦، ٣٩٢، ٢٨٢	٢٧٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
محمد بن جلال حسینی یلبانی منجم ١٤٣/٨	٢٧٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
محمد بن جمهور العمّی ١/٣، ٣٦٦/٢، ٣١٢، ٢٠٨/١	٢٧٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
٢٨، ١٨٢، ٥/٥، ٣٦٠/٧، ١٢٦/٧، ١٤٠/٨، ٢٧٨	٢٧٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٠٤، ٨٨، ٦٠، ٥٢، ٢٢/٢
	٣٧٢
محمد بن الحسن بن علی الفقی (أبو سعید) ١٩٨/٣	محمد بن الحسن بن علی بن ابراهیم بن مهزیار ١/٢
محمد بن الحسن بن محمد بن حمور العمّی (أبو علی) ١/١٠، ٤٠٠/٧، ٣٧٢/٥، ١٩٢/٣	٣٨٦/٩، ١٢

- محمد بن سلعة من كهيل ۱۹۲/۱۴۴/۹:۲۸۲/۱ ۳۴۶.۳۱۴
- ۳۷۲ محمد بن خالد (أبو عبد الله) ۳۳۴/۵
- محمد بن سليمان البغدادي (أبو مسلم) ۹۶/۸ محمد بن خالد الأصم ۱۱۲.۶۴/۷
- محمد بن سليمان النخعي ۸/۸۲/۷:۲۹۴.۱۲۶/۲ ۱۲/۸
- ۹۸ محمد بن خالد بن قزعة ۳۵۲/۸
- محمد بن ستان خراسي زاهري ۲۲۲.۳۱۸.۳۱۶/۱ ۳۵.۲۴.۳۲.۳۲/۹
- ۳۷۴.۳۸۲.۳۹۷.۳۹۹.۴۰۰/۲:۴۰۰.۵۴/۲ ۲۱۰
- ۳۱۸.۳۰۰.۲۹۰.۱۵۲.۱۵۰.۱۴۶.۱۳۶ محمد بن خاوند شاه مير خاوند ۴۶/۴
- ۳۶۲.۳۶۶/۳:۳۶۶.۱۱۴/۳.۱۱۴.۱۳۲.۱۵۸.۱۸۲.۲۶۹ محمد بن حنف الطاطري ۲۳۸/۸:۱۱۰/۷:۹۰/۲
- ۷/۵:۳۱۸.۳۸۴.۳۷۸.۳۴۶.۳۱۸.۳۱۶ محمد بن خليلان (أبو عبد الله) ۲۶۴.۱۷۴/۲
- ۱۴۴.۱۹۶/۸:۳۰/۸.۹۶.۱۰۴.۱۲۸.۱۸۰ محمد بن داوود ۲۱۰/۳
- ۲۳۶.۲۴۰.۲۸۲.۳۷۴/۹:۲۱۸.۱۹۶ محمد بن راشد البجلي ۱۷۶/۷
- ۴۰۲.۳۸۸.۳۵۶.۳۳۸ محمد بن الزبير الأفرع ۱۱۰/۷
- محمد بن سوقة ۱۵۲/۷:۲۴۸/۱ ۲۷۰/۷
- محمد بن سهل الجلودي (أبو عبد الله) ۴۰۸/۷ محمد بن رزيق بن جامع المصري ۲۵۶/۸
- محمد بن سيرين ۳۸۲/۹ محمد بن زكريا بن دينار ۱۸۶.۱۵۳/۹
- محمد بن شاذان بن نعيم شاذاني نيشابوري ۲۶۵/۳ ۲۹۶/۱
- ۹۳/۵:۴۲۸.۳۶۶.۳۳۴/۴:۲۶۹ محمد بن زياد ۳۲۰/۸
- محمد بن السحري ۳۷۸.۱۴۲/۷ محمد بن زياد الأزدي (أبو أحمد) ۳/۳:۲۱۴.۱۷۶/۲
- محمد بن شعيب بن أحمد المالكي ۴۸.۸/۹ ۳۱۶.۲۱۴/۹:۱۹۶
- محمد بن شعيب بن صالح ۹۵/۵ محمد بن زياد بن باع السابري ۱۲۸/۷
- محمد بن صالح بن محمد همداني دهقان ۲۶۱/۳ ۴۲۲/۴
- ۹۷.۹۲/۵:۴۳۲.۳۹۴.۳۹۲/۴:۳۶۹.۲۶۴ محمد بن زياد الهانسي ۱۸۴/۷
- محمد بن الصامت ۱۶۰/۷ محمد بن زيد بن علي فارسي ۲۵۲/۱۰:۲۷۸/۳
- محمد بن الصباح ۲۸۰.۱۵۲/۷ محمد بن زيد بن مروان (أبو عبد الله) ۱۱۰/۵
- محمد بن الفضل الأسيدي ۲۶۰/۷ محمد بن سابور (أبو العباس) ۳۵۲/۴
- محمد بن طلحة تافسي ۸۰/۱ محمد بن الشري ۳۰/۳
- محمد بن طلحة شامي ۹۲/۱ محمد بن سعيد بن محمد ۲۴۰/۸:۳۳۴/۴:۳۱۶/۲
- محمد بن طلحة ۲۷۲/۱ محمد بن سفيان الحضرمي ۳۰/۳
- محمد بن عاصم ۳۷۶.۱۶۸/۹:۲۱۲/۸:۱۹۲/۷ محمد بن سلام ۸/۸

- محمد بن العباس ١٩٢/٨:٣٩٦/٤:٩٦.٨٢/٢
 محمد بن العباس بن أبي ذهل الصمى الهروي (أبو عبد
 الله) ٥٠/٦
 محمد بن العباس بن عيسى الحسني ١٥٤/٩
 محمد بن عباس بن عيسى غاضري ٢٣٨/١٠
 محمد بن عباس قمي ٢٦٩/٣
 محمد بن العباس الهروي ٢٠٠/٣
 محمد بن عبد الله ١/٢:٣٩٦.٣٨٤.٢٩٦.٨٨/١
 ٢٧.٢٦/٤:١٥٢/٣:٢٧٠.٣٥٦.٢٩٨.٢٤٢
 ٢٠٨/٩:٤٥٤.٢٠٤/٧:٣٥٤.٧٩/٥:٨٠
 محمد بن عبد الله أبو جعفر ٢٧٤/٧
 محمد بن عبد الله البصري ٢٦٠/١
 محمد بن عبد الله بن إبراهيم الشافعي (أبو بكر) ٤٠٨/٥
 محمد بن عبد الله بن أبي غانم القزويني ٣٢٠/٥
 محمد بن عبد الله بن أحمد بن ريدة (أبو بكر) ١١٨/٧
 محمد بن عبد الله بن ادریس عالی ٤١/٤
 محمد بن عبد الله بن تومرت (أبو عبد الله) ٤٣.٤٢/٤
 محمد بن عبد الله بن جعفر الحميري ٣٦٦.٢٦٤/١
 ٣٩٢/٢:١٢٨.١٢٨/٣:٣٨٦.٥٤/٣:٣٢٦.٢٦٩
 ٣٣٩/٦:٢٦٠.٢٢٩.٢٣٠.١٩٦.١٨٨.١٨٦
 ٣١٠/٩:٩٤٤/٧:٣٩١.٣٩٠.٣٧٨.٣٦٨
 محمد بن عبد الله بن حسن بن حسن ٤٥٢/٧:٢٦/٤
 محمد بن عبد الله بن زرارة ٢/٢:٦٤/٩:١٥٠.٢١٠
 ٢٣٠
 محمد بن عبد الله بن عمران الرقي ٣٨٦/٩
 محمد بن عبد الله بن محمد بن عبد الله بن المطلب ١/٢
 ١٢:٣:٣٨٦
 محمد بن عبد الله بن المطلب الشيباني (أبو الفضل) ١/٢
 ٢٧٦.٣٥٦/٤:٣٥٢/٥:٣٧٨.٣٨٢/٥:٦٠٤
 ٨٠.١٩٤.٢٩٣.٣٩٦/٧:٦٨/٨:١٠٤.٨٦
- ٢٢٤.٢٤٠.٢٢٠/٩:٢٨٦
 محمد بن عبد الله بن مهران كرخي ٢٣٤/١٠
 محمد بن عبد الله بن نصر ٢٩٢/١
 محمد بن عبد الله بن نوفل ٢٩٤/٧
 محمد بن عبد الله بن هلال ١٢٠/٩
 محمد بن عبد الله تركي قحطاني ٨٠.٧٩.٧٧/٤
 محمد بن عبد الله الجعفي ٢٥٦/٨
 محمد بن عبد الله الحائري ٣٤٤/٣
 محمد بن عبد الله الحضرمي ١٩٨/٩:٢٤٨/١
 محمد بن عبد الله الشيباني ٢٧٢/٧:٣٧٨/٦
 محمد بن عبد الله انصاري ٢٤/٢
 محمد بن عبد الله الطهوي ١٠٨/٦:٢٣٤/٢
 محمد بن عبد الله الكوفي ٢٦٢/٩:١٦٨/٣
 محمد بن عبد الله محض ٢٨٧/٢
 محمد بن عبد الله النسمي ٦٢/٢
 محمد بن عبد الله منصور ٢٨٧/٢
 محمد بن عبد الله تورخش ٥١/٤
 محمد بن عبد الجبار ١/١:٢٢٢.٢٢٢/٢:٣٣٢.٣٣٢
 ٢٥٢/٩
 محمد بن عبد الحميد ٧/٧:١٥٢.٢٢٤/٩:٣٢٨
 محمد بن عبد الرحمن ٢/٢:٣١٦.٣٢٤/٧
 محمد بن عبد الرحمن ابن قتيبة رازي ١٠/١:٢٣٢
 محمد بن عبد الرحمن (أبو سعد) ١/١:٢٩٨
 محمد بن عبد الرحمن سخاوي ١٠/١:٢٤٢
 محمد بن عبد المؤمن ٨/٨:٩٢
 محمد بن عبدوس الحراني ١/١:٢٧٢
 محمد بن عبد الوهاب مكناسي ٤/٤:٦٥.٧٩/١٠
 ٢٧٩
 محمد بن عبدل الآبي ٣/٣:٣٩٠
 محمد بن عبيد الله علوي (أبو الحسن) ٥/٥:١١٠

محمد بن علی بن شاذان السبزواری ٣٢٢/٤

محمد بن علی بن انشاء لقیه السرورودی (أبو

الحسن) ٣٩٤/٥

محمد بن علی بن العباس المروزی ١٧٢/٩

محمد بن علی بن عبد الرحمن العبدی ٢٤٨/٢

محمد بن علی بن عبد الصمد الکوفی ٢٨٨، ٢٤٤/٨

١٧٨/٩

محمد بن علی بن عثمان کراچکی ٢٥١، ٢٢٨/١٠

محمد بن علی بن علی بن عبد العزیز ٢٠٠/٧

محمد بن علی بن فضل بن تمام ٢٥٢/١٠، ٢٣٦/٩

محمد بن علی بن الفضل الکوفی ١٣٦/٢

محمد بن علی بن القاسم النقی ٢١٨/٤

محمد بن علی بن مکیب ٣٩٠، ٣٦٤، ٣٢٢/٣

محمد بن علی بن محبوب ٣٥٢/٩

محمد بن علی بن محمد ٣٣٧، ٣٢٦/٦

محمد بن علی بن مفضل بن تمام ٤٨/٣

محمد بن علی بن موسیٰ ١٧٨/٩، ٢٨٨، ٢٤٤/٨

محمد بن علی بن مهزیار الأهوازی ٢٢٨/٤

محمد بن علی بن مسون (أبو الغنائم) ٢٥٦/٨

محمد بن علی بن هلال الکرخی ١٥٠/٤

محمد بن علی بن یوسف ٢٣٦/٩، ٣٨٢، ٢٠٨/٨

محمد بن علی التیملی ٢٧٠/٨

محمد بن علی الجواد (أبو جعفر الثاني) (انگریزی: امام

جوادؑ) ٢٠٤، ٢٠٦، ٢٠٤، ٢٢٦/١

١٥٨، ١٧٦، ٢١٠، ٢١٤، ٢٥٢، ٢٩٠، ٢٩٦

٣٠٢، ٣١٦، ٣٣٦، ٣٢٠/٣، ١٢٠، ١٦٠، ٢٠٢/٥

٢٣٢، ٢٣٦، ٢٩٤، ٣٨٢، ٣٩٦، ٤٢٠/٦، ٧٨

١٧٨، ١٩٤، ١٨٠، ٢٢٢، ٢٢٤، ٣١٢، ٣٥٢/٥

٢١٨/٩، ١٠٠، ٨٨/٨، ٢٢٢/٧

محمد بن علی الحبی ٢١٤/٧

٣٦، ٤٤، ٢٦، ٥٠، ٥٢، ٦٠، ٦٢، ٦٤، ٦٦، ٦٨

٧٢، ٧٦، ٨٠، ٨٤، ٨٨، ١١٤، ١٣٦، ١٤٠، ١٤٢

١٥٢، ١٧٦، ١٧٨، ١٨٨، ١٩٨، ٢٠٠، ٢٠٢

٢١٨، ٢٢٦، ٢٣٢، ٢٣٦، ٢٤٠، ٢٤٢، ٢٥٠

٢٥٦، ٢٥٨، ٢٦٢، ٢٦٦، ٢٩٠، ٣١٨، ٣٣٠، ٣٣٨

٣٤٠، ٣٤٢، ٣٤٨، ٣٥٢، ٣٥٨، ٣٦٠، ٣٦٢

٣٨٠، ٣٨٢، ٣٨٦، ٣٩٠، ٤٠٢، ٤٠٦، ٤٠٨، ٤٠٩/١٠

٦٢، ٣٢

محمد بن علی بن ابراهیم بن محمد همدانی ٢٣٨٨/٢

٢٦٩، ٢٦٦/٣

محمد بن علی بن أبي الداری ٢٢٦/٢

محمد بن علی بن ابی العزافر ٢٢٠/١٠

محمد بن علی بن أبي قرّة ١٤٨، ١٤٧، ١٢٤/٦

محمد بن علی بن أحمد (أبو جعفر) ٢٧٦/٣

محمد بن علی بن أحمد الهمدانی ٢٥٦/٩

محمد بن علی بن بشار القزوينی ٣٩٢/٥، ١٢٨/٣

محمد بن علی بن بلال (أبو طاهر) ٢٣٢، ٢٦٦/٣

٩١، ٩٢، ٩٣، ١٦٢، ٨٣/٥، ٨٤

محمد بن علی بن بنان الطلحی الآبی ١٢٦/٤

محمد بن علی بن تمام (أبو الحسن) ٢٣٠/٤

محمد بن علی من حاتم التوفی ١٧٨/٢

محمد بن علی بن الحسن بن شاذان النقی (أبو

الحسن) ٢١٨/٥

محمد بن علی بن الحسن الحسینی ٢٥٦/٨

محمد بن علی بن حسن علوی ٢٥٣/١٠

محمد بن علی بن الحسن ١٦٦/٤، ٢٣٦/٣

محمد بن علی بن لحسن بن موسیٰ بن بابويه قتی أبو

جعفر) ٣٠٠/٨، ٤١٧/٧، ٤١٨/٥، ١٣٠/٤

محمد بن علی بن رقای انقی ٢١٨/٥

محمد بن علی بن زنجويه القتی ٣٩٣، ٣٧٦/٦

- محمد بن موسی الطوسی ١٧٤/٢ / ٥٠٢٠٨٠١٨٠٠١٣٨٠١١٦٠٩٦٠٨/٣:٧٦٠٥٢
- محمد بن موسی غلبوی ٦٣/٤ / ١٠٠٤٠٨٣٠٧٢/٧:٣٦٦٠٣٥٤٠٣٢٤٠٣٢٠
- محمد بن مؤتلف بن الحسن ١٥٢/٨:٢٥٢٠٨٤/٧ / ٢٩٠٠٢٦٤٠١٩٢٠١٧٢٠١٧٠٠١٦٤٠١٠٨
- ٣٣٦/٩ / ٢١٦٠١٥٢٠١٤٨٠١٤٦٠١٠٠/٨:٢٩٦٠٣٨٨
- محمد بن مؤتلف ٢٥٨/١٠ / ٨٨٠٧٦٠٥٢٠٥٠٠٤٤٠٢٢/٩:٣٨٢٠٢٩٦
- محمد بن نجم اسود ١٣١/٥ / ٢١٠٠٣٧٤٠٣٦٢٠٣٢٢٠٣١٦٠٢٨٢٠١٢٠٠١١٠
- محمد بن النحوی (أبو إسماعیل) ٢٩٢/١ / ٣٠٨/١ محمد بن مسلمه
- محمد بن نصر (أبو شیب) ٢٤٨٠٢٣٠/٨:١٣٨/٧ / ٣٣٤/٧ محمد بن المنهدی
- ٢٦٢/٩:٣٨٦ / ٣٢٧٠٣٢٦/٦ محمد بن مظفر (أبو دلف)
- محمد بن نصیر الثمیری ١٩٠٠١٦٠/٤:٣٣٤٠٢٢/٣ / ٣ محمد بن المنظفّر بن نفیس المصری (أبو انجریج)
- ٤٦ / ٣٧٨/٤:٣٧٢
- محمد بن نعمان ٣١٤/٥:٢٢٤/١ / ٣٦٠/٢ محمد بن المنظفّر الحافظ (أبو الحسن)
- محمد بن نعمان الأحول (أبو جعفر) ١٨٢/٨ / ٢٤/٥:٣٢٤/٣ محمد بن معاویة بن حکیم
- محمد بن نعمه الشولوی ٣٩٧٠٣٩٢/١ / ٢١٢/٨:١٩٢/٧ محمد بن مقلّب (أبو الحسن)
- محمد بن نفس ٣٥٦٠٢٤٥/٣ / ٣٧٦٠١٦٨/٩:٢٦٠/١ محمد بن مقلّب الفرمیسی
- محمد بن الولید بن خالد الخزاز ١٩٢/٧:٣٦٠/٩ / ١٩٦/٩ محمد بن المغیره
- ٢٠٨ / ١١٠٠٧٦/٧:٥٤/٦ محمد بن المنظفّل بن إبراهیم
- محمد بن وهبان بن محمد البصری ٢٧٢/٧:٢٧٢/٧ / ٢٣٠٠١٨٠/٨:٢٨٢٠٢٦٢٠٢٦٠٠١٧٨٠١٣٨
- ١٨٦٠١٥٢ / ٢٤٢٠٢٣٠٠٢١٠/٩:٣٨٤٠٢٢٨
- محمد بن وهبان الذیلبی ٤٠٠/٧ / ٣٥٨/٨ محمد بن المنذر
- محمد بن هارون بن عمران الهمدانی ٣٤٢٠٣٤٠/٤ / ٤٠٦/٧ محمد بن منصور الخزازی
- ٩٢/٥ / ٣١٦/٥:١١٥٨/٣ محمد بن منصور الضیفیل
- محمد بن هارون بن موسی ٢٩٦/٦:٢٩٦٠٢٤٨/٢ / ٢٤٨/١ محمد بن المنکدر
- ٣٤٤٠٣١٦٠٢٢٠/٩:٣٤٤ / ٢٤٤/٥ محمد بن موسی
- محمد بن هارون بن موسی تلمکبری (أبو العسین) ٣ / ٢٢٤/٤ محمد بن موسی بن بابویه
- ٢٢٠/٨:١٠٢٠١٠١٠١/٥:٢٨ / ٧٢/٢:٣٧٦٠٢٧٠/١ محمد بن موسی بن ائتوکی
- ٢٣٦/٧ / ٣/٣٧٠٠٢٥٢٠٢٨٨٠٢٨٢٠٢٧٦٠٢٧٠٠١٢٤
- محمد بن هارون الشهوردی ٢٣٦/٧ / ١٦٢٠١٥٠٠١٢٢٠١٢٤٠١١٤٠١٠٠٠٩٨٠٢٦
- محمد بن هارون الصوفی ٣/١:١٥٦/٢:٢٣٠/١ / ١٦٢٠١٥٠٠١٢٢٠١٢٤٠١١٤٠١٠٠٠٩٨٠٢٦
- ١١٠٠١٢٠/٥:٣٣٢٠٣٣٨٠٣٢٤٠٣٥٨/٨ / ٧:٤٠٢٠٤٠٠/٥:٣٤٠٠٣٢٤٠٢١٢٠١٨٦
- ١٠٠ / ٢٦٠٠٢٥٠٠٢٢٢/٩:٣١٢٠٢٩٦٠٢١٤٠١٢٨
- محمد بن هارون الهاشمی ٩٨/٨ / ٨٣/٤ محمد بن موسی سرعی

محمد بن هشام ۱۷۸/۹

محمد بن هشام بن سهیل الإسکافی (أبو علی) ۲/۲

۱۶۰، ۱۶۴، ۲۴۸، ۳۰۲، ۳۰۸، ۳۱۳، ۳۱۸، ۳۲۲، ۳۶۴؛

۱۶۴، ۱۶۴/۸، ۱۶۴/۱۵۸، ۱۵۲، ۱۰۲، ۹۸/۴

۳۹۸، ۲۳۴

محمد بن هشام بن سهیل الکاتب ۱/۱، ۲۴۰/۲، ۸۲/۲

۱۶۶، ۱۵۴، ۱۳۰، ۲۶/۳، ۲۸۸، ۲۱۰، ۱۶۶

۳۷۲/۵، ۱۶۸، ۱۵۶، ۸۲/۴، ۳۳۸، ۲۰۲، ۱۹۲

۱۹۶، ۱۷۰، ۱۴۸، ۶۶/۷، ۲۶۰/۶، ۳۹۲، ۳۸۸

۲۸، ۴۰-۸، ۴۰-۲، ۳۹۲، ۲۹۸، ۲۶۴، ۲۴۴، ۲۲۲

۱۹۰، ۱۴۰، ۲۸/۹، ۲۸۶، ۲۱۲، ۱۰۶، ۹۶

۳۶۶، ۳۴۴، ۲۴۴، ۲۰۸، ۲۰۲

محمد بن الهيثم البصري ۱/۱، ۲۱۲/۴، ۳۵۸/۸

۲۴۸، ۲۸۰، ۳۰۰

محمد بن يحيى عطفروش ۵/۱۱

محمد بن يحيى ۲/۸، ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۱۶، ۱۸، ۲۴

۵۲، ۵۸، ۱۳۴، ۱۵۰، ۲۷۶، ۲۹۲، ۲۹۶، ۲۹۸

۵/۳۵۴، ۳۵۶، ۳۶۰، ۳۶۴، ۳۷۶، ۳۸۰

۳۹۰، ۳۹۲، ۴۰۶/۶، ۵۲/۷، ۱۲۶، ۶۶/۱۷، ۲۱۴

۲۱۶، ۲۲۰، ۲۳۲، ۴۰۶

محمد بن يحيى التميمي (أبو الحسن) ۷/۲۳۸

محمد بن يحيى العطار ۱/۱، ۲۰۶، ۲۱۴، ۲۲۸

۲۲۲، ۲۵۰، ۲۶۲، ۳۶۶، ۳۷۰، ۳۸۴، ۳۹۰

۳۹۶، ۳۹۷، ۴۰۶/۲، ۸۸/۲، ۱۳۴، ۱۶۶، ۱۶۰

۱۷۰، ۲۲۸، ۲۶۴، ۲۶۶، ۲۷۰، ۲۷۲، ۲۸۲

۲۸۸، ۳۱۸، ۳۲۰، ۳۲۰/۳، ۳۵۴/۳، ۹۸، ۱۰۲

۱۲۶، ۱۵۶، ۱۶۲، ۱۸۰، ۱۸۲، ۱۸۸، ۱۹۶

۳۳۴، ۴/۱۷۲، ۸/۳۰، ۹۴، ۱۶۴، ۱۷۸، ۲۰۲

۲۱۰، ۲۳۶، ۲۶۲، ۲۶۸، ۳۸۰، ۳۸۸، ۷/۱۱۴

۱۲۴، ۱۶۰، ۳۹۸، ۹/۴۲، ۲۴۴، ۳۴۰، ۳۵۲

۳۵۴، ۳۵۶، ۳۸۸

محمد بن يزيد ۴/۳۲۲

محمد بن يزيد بن رفاعه ۷/۸۲

محمد بن يعقوب (أبو العباس) ۱/۱، ۲۹۴/۲، ۳۵۸/۷

۳۷۸، ۸/۲۹۰

محمد بن يعقوب الكليني ۱/۱، ۳۵۸/۳، ۳۹۰/۲، ۷۴

۲۰۴، ۲۶۶، ۲۷۸، ۲۹۴، ۳/۸، ۱۶۴، ۲۰۴

۲۱۲، ۲۴۴، ۴/۱۵۲، ۳۱۵، ۳۲۸، ۳۳۶، ۴۲۶

۵/۴۰۸، ۶/۶، ۶/۷، ۱۲۰، ۱۶۴، ۱۷۰، ۳۶۶

۳۸۸، ۸/۱۰۰، ۱۹۲، ۲۱۶، ۲۸۲، ۲۹۶، ۳۷۴

۹/۲۲، ۴۴، ۵۰، ۶۲، ۷۲، ۱۷۴، ۳۶۲

محمد بن يعلى (أبو الصباح) ۷/۳۶۲

محمد بن يوسف جونيوري ۴/۵۸

محمد بن يوسف الشاشي ۴/۲۲۸

محمد بن يوسف گنجی شافعی ۱/۱، ۱۰۵۷/۱۰۵۵

محمد تاج ۵/۲۱۲

محمد تارابی ۴/۴۵

محمد تقوی بافقی ۵/۲۸۶، ۲۸۴

شیخ محمد تقی آملی ۵/۲۵۴

شیخ محمد تقی بافقی ۵/۳۵۱، ۳۵۰

شیخ محمد تقی تربتی ۵/۱۶۱

میرزا محمد تقی شیرازی ۵/۲۲۲

محمد تقی مجنسی ۳/۳، ۱۶۸/۵، ۱۳۸

ملا محمد تقی هراتی ۴/۷۴

میرزا محمد تنکابنی ۵/۲۰۶

محمد جعفر کنانی ۱/۸۳

سید محمد جواد شبیری ۴/۱۲۴

محمد جواد صافی گنجاگانی ۶/۳۶۴

محمد جواد نهری ۱۰/۲۹۷

سید محمد جونیوری ۴/۵۷

۳۵۹	محمد حبیب ۲۸.۳۷/۴
آخوند محمّدعلی ۳۶۴/۶	سید محمد حجّت تبریزی ۱۵۸/۵
سید محمّدعلی ابطحی ۲۹۸/۱۰	محمّد حسن بن محمّد ولی ارومیه‌ای افشار ۲۷۵/۱۰
محمّد علی اراکی ۲۸۰/۵	محمّد حسن شاطری ۲۹۴/۱۰
محمّد علی اربابی تهرانی ۲۷۶/۵	محمّد حسن شریعت سنگلجی تهرانی ۲۸۶/۱۰
ملا محمّدعلی براقی ۷۴/۴	محمّد حسن طالقانی ۲۷۷/۵
شیخ محمّدعلی زهیری ۲۸۸/۱۰	محمّد حسن میرجهانی ۱۶۵/۸
محمّد علی طباطبایی ۴۲۱/۷	شیخ محمّدحسن نجفی ۲۶۳، ۲۶۰، ۲۵۷، ۲۵۴/۴
محمّد علی غنّام ۲۹۶/۵	۲۶۵، ۲۶۷، ۲۷۰، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۸، ۲۹۰
سید محمّد فرزند آفا سید ۲۰۸/۵	۳۰۶، ۳۰۵، ۲۹۹، ۲۹۵
محمّد فرزند حسن ۹۴/۵	محمّد حسن اصفهانی ۲۷۹، ۲۷۸/۵
سید محمّد فشارکی ۲۴۲، ۲۳۷/۵	سید محمّد حسین طباطبایی ۱۴۵/۱
سید محمّد فلاح شمشعی ۵۲، ۵۱، ۵۰، ۴۹/۴	محمّد حسین کاشف الغطاء ۲۸۸/۱۰
سید محمّدکاظم یزدی ۳۱۰، ۳۰۵، ۲۸۵، ۲۷۱/۴	محمّد حسن مؤمن پور ۲۹۴، ۲۹۲/۵
شیخ محمّد کجویی ۶۴/۳	مرزا محمّد حسین نائینی ۲۶۰/۶
محمّد کره ابرقوهی ۵۸/۴	سید محمّد حسینی ۱۲۵/۵
شیخ محمّد کوفی ۲۵۱، ۱۶۶/۵	محمّد رازی ۴۴۵/۷
محمّد متقی همدانی ۱۷۵/۵	سید محمّد رضا گلپایگانی ۲۵۵/۵
محمّد معسن بن عنایت الله مشهدی ۱۷۳/۸	محمّد رضا همدانی ۱۳۹/۵
محمّد محسن بن محمّد حسین بن عنایت الله	سید محمّد رضوی ۶۵/۳
مشهدی ۲۷۳/۱۰	ملا محمّد سعید ۲۲۷/۵
محمّد (منتصر) ۲۷۳/۳	مرزا محمّد سعید ۳۶۱/۶
سید محمّد موسی استرآبادی ۲۷۰/۱۰	شیخ محمّد شوشتری ۱۷۰، ۱۶۹/۵
محمّد مهدی ۲۸۱/۳	محمّد شیباسی ۲۹۵/۱۰
محمّد مهدی سنوسی ۶۸/۴	محمّد انصیان ۹۲/۱
سید محمّد میرلوحی ۲۷۰/۱۰	سید محمّد صدر ۴۵۹، ۴۲۲/۷، ۱۸۹/۵، ۴۶/۳
محمّد مؤمن بن دوست محمّد حسینی استرآبادی ۱۰/۱۰	۲۹۸/۱۰
۲۷۰	محمّد صدر ۲۹۹/۱۰
محمّد نفس زکیه ۲۹۵/۳	شیخ محمّد طه نجف ۲۱۹/۵
سید محمّد نوربخش ۲۹۰، ۱۶/۴	سید محمّد عاملی ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۰، ۲۵۶/۴

- ۱۴۹/۵ سند مرثی نجفی
 ۳۵۶/۸ المرجنة بن عمرو
 ۱۴۸/۹ المرجی بن رجاء البشکری
 ۲۰۰/۵ مرحوم طبرسی
 ۹۵/۵:۳۴۶/۴ مرداس بن علی
 ۱۰۸/۴ مرسومی
 ۲۶۹/۱۰ مرعی بن یوسف کرمی سقسی حنبلی
 ۲۸۲
 ۳۴۸/۸ مروان بن جمل بن ورقاء
 ۳۵۴.۳۵۳.۳۵۲.۳۵۱.۳۵۰/۱ مروان بن حکم
 ۳۵۰/۸ مروان بن علابة بن جریر
 ۱۸/۸:۴۰۲/۵ مروان بن مسلم
 ۱۴۸/۷ انروانی
 ۴۰/۷ مرزة بن منذر بن التمان العبدی
 ۱۹۶.۱۹۵.۱۷۰/۲ مریم
 ۱۹۷.۱۷۴/۲ مریم بنت زید الطویة
 ۳۵۰.۲۴۰.۱۰۸/۷:۱۸۸/۲ مریم بنت عمران
 ۲۹۴/۱۰ مریم بارمحمدی
 ۲۶۲/۳ مسافر
 ۱۹۲/۹ مسیب بن خیمه
 ۲۹۳.۲۸۴.۲۷۴/۳ مستحین
 ۲۵۴/۹ المستورد بن خیلان
 ۳۴۲.۱۷۰/۹ مسدد
 ۹۳/۵ مسرور طباطبائی
 ۳۷۲/۱ مسروق
 ۳۸۸/۵ مسعدة
 ۲۲۶/۹ مسعدة بن زناد
 ۳۵/۶:۱۹۸/۳:۲۹۰.۲۵۰/۱ مسعدة بن صدقة
 ۳۱۶/۹:۳۸۲.۳۵۸.۳۲۰.۳۲۲/۸
 ۵۲/۷ مسعود بن الحجاج
- ۲۹۵/۱۰ محمد هادی قهاری کرمانی
 ۲۸۲.۲۷۸/۱۰ محمد هاشم خراسانی
 ۷۶/۴ سید محمد همدانی
 ۲۵۷/۱۰ محمود افندی
 ۱۳۰/۲ محمود بن عبد الرحمن البستی (أبو الفاسم)
 ۳۵۲/۸ محمود بن محمد بن أبی الشعب
 ۴۵/۴ محمود تارابی
 ۱۱۰.۱۰۷/۴ سید محمود حسینی صرخی
 ۲۷۱/۱۰ سید محمود حسینی کاظمی
 ۲۲۱/۷ محمود دهرخی
 ۲۹۳/۱۰ محمود رضا افتخارزاده
 ۲۷۸/۳ محمود غزنوی
 ۴۳.۴۰/۵ محمودی
 ۳۴۶/۸ محمویه بن عبد الرحمن بن علی
 ۷۲.۷۱.۶۷.۶۶.۶۵/۱ محیی الدین ابن عربی
 ۱۱۷۵.۱۶۹.۱۶۸/۸:۵۲/۴:۱۹۲.۹۳.۹۲
 ۲۵۵/۱۰
 ۲۲.۱۸/۴:۱۵۹/۱ مخنار ثقفی
 ۳۴۰/۱ مخول
 ۲۶۲/۳:۱۳۸/۲ المدائنی
 ۴۸/۳ مرازم بن عبد الله
 ۲۵۵/۴:۳۱۱/۲:۶۰.۵۹.۵۸/۱ سید المرتضی
 ۲۴۷/۱۰:۷۷.۴۰.۱۲۸/۸:۶۰/۷:۲۲۶/۵
 ۳۸۲.۲۶۸
 ۲۳۳.۲۳۱/۵ شیخ مرتضی
 ۲۷۰/۵ مرتضی تهرانی
 ۲۹۴/۱۰ مرتضی خوش نصیب
 ۲۹۹/۱۰ مرتضی عبدی حائری
 ۲۹۴/۱۰ مرتضی کیانیور
 ۲۸۷/۱۰ مرتضی مظهری

- مسعود بن دخيله ٢٧٦/٩
 مسعود بن سعد الجمفی ٢٧٢/٨
 سید مسعود پور سند آقایی ٢٩٧/١٠
 مسعودی ٣٥٠، ٢٩٠، ٢٠٠/٤؛ ٢٨٩، ٥٢/٣
 مسکان بن جبل بن مقاتل ٣٥٠/٨
 مسلم ٤٧/٨؛ ٢٠٠/٤؛ ٧٧/١
 مسلم بن ابی حنیفه ٩٥/٣
 مسلم بن صبیح ٣١١، ٢٧٢/١
 مسلم بن عقیل ١٥١/٥؛ ٢٣٦/٣
 مسلم بن عوسجه الأسدی ٤٦/٧
 مسلم بن هوار مرد ٣٥٤/٨
 مسلمة بن أبی سلمة ١٨٨/٧
 مسلمة بن ثابت ٢٠٨/٧
 مسمر بن نويرة ٢٧٤/٧
 المسيح عیسی (بن مریم علیه السلام) ١١٨٦/٢
 ٢٩١، ٢٩٠، ٢٩٠/٨؛ ١٨٠، ١٥٠، ٩٠، ٨
 مُسلمة کذاب ٩٧/٤
 مشکینی ٢٥٧/٥
 منهدی اسماعیل نیریزی ٢٤٤، ٢٣٢/٥
 مُنه (موسی علیه السلام) ٩٧/١
 مصباح ١٨٠/٩
 مصدق بن صدقة ٣٣٢/١
 مصطفی بن کمال ٢٨٢/١٠
 مصعب بن زبیر ٢٣٧/٧
 مصعب بن شبیة ٢٩٢/١
 مصعب بن عمیر ٤٧٣/٩
 مضر بن طهمان ٢٠٦/٨
 مضرّف ٣٧٢/١
 مطرف بن عمر الکندی ٣٥٦/٨
 مطرف المعنی ١٢٤/٢
 مطر الوراق ٢٣٦، ١٨٤، ١٨٢، ١٧٤، ١٧٢/٩
 مُطَلِّب بن زیاد ١٧٦/٩؛ ٣٠٠/٨
 مُطَلِّب بن عبد الله بن حنظل ٣١١/١
 المنظرف بن أحمد (أبو الفرج) ١٥٠، ١٢٨/٣؛ ٢٤٨/٢
 ٢٩٢
 المنظرف بن حمفر بن المنظرف العلوی الشمرقندی (أبو الطالب) ٣/٣؛ ٣٨٤، ٣٦٨، ٣٥٦، ٢٧٦، ٢١٤/٢
 ٣٤٢/٥؛ ١٦٦/٤؛ ١٧٠، ١٦٨، ١٠٤، ٢٦، ٢٢
 ١٤٠، ٤٦/٩؛ ٢٧٨/٨؛ ٤٠٢
 مظفر بن علی بن حسن حمدانی ٢٥١/١٠
 معاذ بن جبرئیل ٣٤٨/٨
 معاذ بن سالم بن جلیل الشّمار ٣٤٨/٨
 معاذ بن عقی بن عامر ٢٥٨/٨
 معاذ بن کثیر ٢٥٦/٩
 معاذ بن مطر ٤٠٢/٧
 معاذ بن معاذ ٣٥٤/٨
 معاذ بن هانی ٢٤٦/٨
 معاذ بن هشام ٢٥٨/٨
 معاخذ ١٦٦، ١٦٥، ١٦٤/٥
 المعافی بن عبد السلام ١٢٨/٢
 معاوية ٢٢، ٢٢/٢
 معاوية بن أبی سخیان ١٨/٢؛ ٣٥٣، ٣٥١، ٣٥٠/١
 ٢٥٣، ١٣٩، ١٠٤/٣؛ ٢١٦، ١٣٨، ١٣٤، ٤٠
 ٣٥٦، ٣٢٠، ٢٢٠/٤؛ ٢٢٦، ٢٢/٥؛ ١٣٤/٧
 ٢١٦/٩؛ ٣٨٠/٨؛ ٣٤٢، ١١٤
 معاوية بن حکیم ٤٠٨/٧؛ ١٩٧/٥؛ ١١٦٠/٢
 معاوية بن عمار ١٢٨/٢
 معاوية بن قزّة ٣٧٢، ٣٣٤/٩؛ ١١٠/٨؛ ٢٦٢/٧
 معاوية بن وهب ٤٠٦، ٣٦٠/٥؛ ٣٠٠/٢؛ ٢٦٦/١
 معاوية بن هشام ٩٨/٨؛ ٢٨/٦

معمربن يحيى بن ساسم ١٠/٦ : ٧٠٥٤/٧ : ١٧٨٨/٨ :
٢٥٤

المضرة ٢٠٤/٥

أَمْضِرَةُ بن سعيد ٢٠٤/٧ : ٣٠٠/٤

أَمْضِرَةُ بن محمد بن المهلب ١/٢٤٦ : ٣٠٠/٢ : ١٣٤

المفضل ٣/١١٨٢ : ٩/٢٦٢ : ٢٦٦

مفضل بن شاذان ٣/٤٨

المفضل بن صالح أبو حميلة ٢/٢٨٢ : ٥/٢٠٢

المفضل بن عمر الحمفي ١/٢٦٨ : ٢/٣٨٢ : ٢٩٠

٣/٣٨٤ : ١٦/٤٨ : ١٢٨ : ١٦٦ : ١٨٢ : ١٩٢

٢٠٢ : ٢٥٩ : ٥/٢٦٩ : ٥/٢١٢ : ٣٩٠ : ٣٩٢

٦/١٨٠ : ٧/١٣٨ : ١٤٠ : ٢٢٠ : ٢٢٢ : ٢٢٣ : ٢٢٣ : ٢٨٠

٦٥ : ٩٨ : ٢٢٠ : ٢٢٢ : ٢٢٢ : ٢٢٢ : ٢٢٢ : ٢٤٨ : ٢٤٨ : ٢٨٢

٢٩٢ : ٢٩٨ : ٣٦١ : ٣٨٢ : ٣٨٢ : ٣٨٢ : ٣٨٢ : ٣٨٢

١٠١ : ١٢٢ : ١٨٠ : ٢١٢ : ٢١٢ : ٢٣٤ : ٢٣٤ : ٢٤٨ : ٢٦٢

٢٢٤ : ٢٢٤ : ٣٥٦ : ٢١٤

المفضل بن محمد الأشعري ٩/٢٢٨

شيخ مفيدة: ١/٢٥١ : ٥٩ : ٥٨ : ٣٢٠ : ٣٩٩ : ٦٠٠

٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢

٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢

٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢

٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢

٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢ : ٢٠٢

٢٨١

مقاتل بن سليمان بلخي ٧/٣٠٦ : ٨/٢٦٠ : ٩/٢٧٧

مقاتلي ٧/٢٢٢ : ٩/١٨٢ : ٣٢٢

مقتدر ٣/٢٩٠ : ٥/٢٩٩

المقداد بن الأسود ١/٣٠٨ : ٧/٢٧٦ : ٨/٣٥٨

٢٢٢ : ٢٢٢ : ٢٦١

المقداد ٩/١٢

معاوية بن يزيد ١/٣٥١ : ٣٥٢

معيد بن خالد ٩/٣٥٠

معتز ٣/٢٧٤ : ٢٧٥ : ٢٨٤ : ٢٨٥

معتصم عباسي ٣/٢٧٢ : ٢٧٢ : ٢٧٤ : ٢٧٤ : ٣٠٢

٤/٢٤ : ٣٥ : ٥/٣١ : ٧/٢١٨

معضد ٣/٢٤٠ : ٢٤٩ : ٢٩٧ : ٢٩٨ : ٥٥/٥٦

معتد الدولة كرجي ٤/٧٣

معتد عباسي ٣/٢٧١ : ٢٧٥ : ٢٧٦ : ٢٧٧ : ٢٨٤

٢٨٥ : ٢٨٨ : ٢٨٩ : ٢٩٢ : ٢٩٢ : ٢٩٦ : ٣٩٧/٥

٣٢

المعتمر بن سليمان ٧/٢٥٨

معدان بن سليم الحضرمي ٧/٢٥٤

معروف بن خزيمه ١/٢٣٨ : ٢٤٠ : ٢٨٦

معز الدولة ديلمي ٣/٢٩١

معز فاطمي ٤/٣٩

معظم توران شاه ٤/٤٤

المعلى ٢/١٤

المعلى بن أبي المعلى ٧/٢٢٢ : ٨/١٠٨

٣/٢٥٩ : ٧/٢٦٩ : ٧/٧٦ : ٧٨ : ١٢٨

٢٠٦ : ٨/١٢ : ٩/١٢٨ : ٩/٤١٤

المعلى بن زياد المعولني ٧/٢٤٠ : ٩/١٨٢

٣٢٢ : ٣٦٠ : ٣٦٦

المعلى بن عثمان ٨/١٢

١/٢٠٨ : ٢٠٨ : ٢٢٦ : ٢٥٨

٣٢٢ : ٢/١٢ : ٢/٢٢ : ٥٠ : ٩٦ : ١٢٠ : ٢٨٨/٣

١٨٢ : ١٨٤ : ٥/٣٢٨ : ٨/١٢٢ : ٩/١٢٤

٧٨ : ١٢٦ : ١٥٠ : ٢٠٤ : ٢٢٢ : ٢٢٢ : ٢٥٤ : ٣٥٨

١٠/٢٢٦

معمر بن راشد ١/٢٢٢ : ٨/٢١٤ : ٩/١٨٠

٢٢٢ : ٣٥٦ : ٣٧٢

معمر بن غوث ١/١٩٩

- مقدّس اردبیلی ۲۴۷/۱۰:۲۱۰/۵
 انقذامی ۳۳۶/۱
 مکارم شرازی ۱۲۸/۹:۴۷/۳
 مکتوب بن ابراهیم ۲۲۸، ۲۲۰/۸:۴۰۸/۵:۹۰/۲
 ۳۵۸/۹
 مکتبنا ۳۵۸/۸
 میرزا ملا جان بلخی ۵۶/۴
 ملک الأمرا ۵۹/۴
 ملک مزار اسماعیل توبی ۴۴/۴
 منزه الموت ع ۳۸۰، ۲۳۶/۸
 ملیح بن سعد ۳۵۴/۸
 ملیکا ۱۹۶/۲
 ملیکه بنت یسوعا بن قیصر ۱۹۵، ۱۸۴، ۱۷۰/۲
 ۱۹۹، ۱۹۶
 المنادی ۳۵۸/۸
 منصر ۲۸۴، ۲۷۴، ۲۷۳/۳
 منجیح مولى الحسن ع ۴۶/۷
 المنخل بن جمیل ۳۶۶، ۱۳۲/۲
 مندل ۴۲/۹
 المنذر بن زید ۳۵۸/۸
 منذر بن محمد بن قابوس ۱۰۲/۳:۱۳۲/۲
 منذر الجوزی ۱۴۶/۸
 منذر الخوزی ۲۵۰/۷
 المنزل بن عمران ۳۵۴/۸
 منصور ۳۹۰، ۲۵۰/۴:۳۶۰، ۵۸، ۱۶/۲:۲۰۶/۱
 ۳۵۸، ۹۴/۸
 منصور اوشیرما چینی ۶۴/۴
 منصور بن ابی الأسود ۳۷۲/۱
 منصور بن السندی ۱۳۲/۲
 منصور بن علی الأنماطی ۳۲۸/۵
 منصور بن المعمر ۱۶/۹:۱۵۴/۷
 منصور بن یونس سزرج ۱۹۸، ۸/۲:۲۳۰، ۲۱۴/۱
 ۳۸۸، ۳۸۶، ۶۰/۹:۳۷۴، ۲۷۰/۸:۱۲۴/۷
 منصور دوانیقی ۲۴۰/۳
 منصور عباسی ۲۷، ۱۶/۴:۲۹۵/۳
 منصور موحدی ۴۴/۴
 المنصور الیمانی ۹۰/۷
 منوچهر خان معتمد الدوله ۱۰/۴
 منهال انقصاب ۸۸/۹:۳۵۲/۵
 موسای کُرد ۴۶/۴
 موسی ۳۱۸، ۱۷۲/۲
 موسی بن ابراهیم ۲۳۶/۷
 موسی بن با ۹۶/۶
 موسی بن بکر الواسطی ۸۲/۹:۳۳۲/۵:۲۰۶/۱
 موسی بن جعفر البغدادی ۱۶۸، ۱۰۴/۳
 موسی بن جعفر بن وهب البغدادی ۲۱۴، ۶۲، ۵۴/۲
 ۲۹۸/۷
 موسی بن جعفر الکاظم ع (أبو الحسن) (أبو ابراهیم)
 (بنگريد: امام کاظم ع = العاصم ع) ۲۱۲/۱
 ۱۵۶، ۱۵۲، ۷۶، ۶۴، ۶۰، ۵۰/۲:۴۱۰، ۴۰۶
 ۱۵۸، ۲۱۰، ۲۱۴، ۲۲۸، ۲۵۴، ۲۶۴، ۲۶۶
 ۲۹۰، ۲۹۰، ۳۰۰، ۳۱۶، ۳۶۶، ۳۳۷، ۱۱۶/۲:۱۲۶
 ۱۲۰، ۱۱۷، ۱۱۶، ۱۱۶، ۲۰۴:۲۰۴، ۲۵/۵:۱۶۵
 ۲۰۱، ۲۳۰، ۳۳۲، ۳۳۴، ۳۳۶، ۳۴۶، ۳۹۰
 ۳۹۴، ۳۹۶، ۴۰۶، ۴۲۰/۶:۱۶، ۴۴، ۷۸، ۸۴، ۱۷۸
 ۱۸۰، ۱۹۴، ۲۲۴، ۲۳۶، ۲۵۰، ۳۵۲/۷:۴۰۸
 ۶۶، ۶۸، ۱۲۶، ۳۳۶، ۴۰۶/۸:۲۶، ۸۸
 ۲۸۸، ۲۹۶، ۶۰/۹:۱۸، ۶۶، ۸۰، ۱۰۱، ۱۲۲
 ۱۵۲، ۱۸۸، ۲۱۰، ۲۱۴، ۲۴۰، ۲۵۶، ۲۶۲
 ۴۷۵، ۳۸۶، ۳۵۸، ۳۳۲، ۳۰۱
 موسی بن الحسن الرّجوزی (أبو القاسم) ۳۸۲/۴
 موسی بن داوود ۳۴۸/۸

- موسی بن زرکان ۳۵۴/۸
 موسی بن سعدان ۳۸/۹:۳۸۸، ۳۸۶، ۳۱۰/۸
 موسی بن طلحة بن عبید الله ۲۲/۴
 موسی بن عبید الله بن یحیی بن خاقان التمرقی (أبو مزاحم) ۴۰۸/۵
 موسی بن عبید الله السخعی ۲۰۶/۳
 موسی بن عبد ربّه ۲۹۸/۱
 موسی بن عبیده ۱۲/۹
 موسی بن عمران رضی الله عنه ۱/۹۵، ۹۶، ۹۸، ۱۵۴، ۳۷۴، ۳۸۸، ۳۸۰، ۲/۲، ۳/۱، ۱۵۴، ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۳۸، ۲۵۲، ۳۸۶، ۳۹۲، ۳/۳، ۸، ۶/۱، ۱۰، ۱۶، ۸۰، ۱۰۶، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۶، ۱۷۸، ۲۱۸، ۲/۴، ۵۲، ۷۴، ۱۵۰، ۱۵۰، ۶۸، ۶۶/۵، ۳۲۰، ۶/۸، ۱۱۴، ۱۱۴، ۸، ۱۳۰، ۳۵۶، ۳۹۹، ۷/۷، ۱۲۲، ۱۸۴، ۲۳۸، ۳۴۴، ۳۵۶، ۳۷۰، ۳۷۴، ۲۶۶، ۸/۸، ۲۸، ۲۹۸، ۲۸۴، ۲۳۴، ۲۳۲، ۱۴۴، ۱۴۲، ۱۰۲، ۶۵، ۳۹۰، ۱۰/۳۸
- موسی بن عمران بن لاحق ۳۵۰/۸
 موسی بن عمران السخعی ۱/۳۵۸، ۳۷۶، ۲/۵۶، ۳۵۴، ۳۸۰، ۳/۳، ۲۶، ۲۸، ۱۲۴، ۱۶۸، ۱۹۰، ۲۵۰، ۳۶۲، ۲۶۲
- موسی بن عمر بن یزید الصقل ۳/۱۱۲، ۹/۲۳۴
 موسی بن عون ۳۵۸/۸
 موسی بن کردوبه ۳۵۲/۸
 موسی بن محمد ۲/۲۳۸
 موسی بن محمد البقاولی ۲/۱۳۰
 موسی بن محمد بن القاسم ۲/۸۸
 موسی بن مسلم ۵/۳۸۸
 موسی بن مهدی ۸/۳۴۶
 موسی بن میمون ۱/۹۸، ۱۰۰
 موسی بن هارون بن عیسی المعدی ۶/۷۲
- موسی بن هلال ۲/۲۱۲
 موسی بن یوسف کرمی حسینی ۱۰/۲۷۲
 موسی الحنفی ۹/۳۷۲، ۳۷۰
 سید موسی شبیری زنجانی ۴/۳۵۴، ۵/۱۷۲، ۱۷۳
 موسی العلوی ۸/۱۱۰
 موسی القنقطنی ۳/۱۹۴
 شیخ موسی کاشف الغطاء ۴/۳۱۳
 موسی التمری ۵/۳۵۴
 موصلی ۱/۹۲
 موفق ۳/۲۹۲
 مولانا جلال الدین بلخی ۱/۶۸
 مولی رفیع گیلانی ۱۰/۲۸۰
 مولی لبی شیبان ۹/۲۳۲
 مهاجر بن حکیم ۷/۳۱۴
 المهاجر بن مسمار ۱/۳۳۴
 المهتدی یانه ۳/۲۸۲، ۳۷۵، ۳۸۵
 سید مهدی ۵/۲۶۹
 مهدی اکبرزاد ۱۰/۲۹۵
 میرزا مهدی بروجردی ۵/۲۵۱
 مهدی بن فیروز ۴/۲۸، ۲۹
- المهدی رضی الله عنه (بنگريد): محمد بن الحسن العسكري رضی الله عنه -
 حکمت بن الحسن المهدي رضی الله عنه = صاحب الأمر رضی الله عنه =
 صاحب الزمان رضی الله عنه = أبا صالح رضی الله عنه - امام زمان رضی الله عنه =
 امام عصر رضی الله عنه = ولی عصر رضی الله عنه امام منتظر رضی الله عنه =
 امام مهدی رضی الله عنه (القائم رضی الله عنه) ۷/۷، ۷۲، ۷۶، ۸۶، ۱۱۲، ۱۱۸، ۱۲۴، ۱۳۸، ۱۴۰، ۲۹۰، ۲۹۶، ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۲۶، ۳۳۴، ۳۴۴، ۳۸۸، ۴۲۷، ۴۴۳، ۴۵۰، ۴۵۴، ۸/۸، ۹۶، ۹۸، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۳۶، ۱۹۴، ۲۱۲، ۲۳۰، ۲۴۸، ۲۵۲، ۲۷۴، ۲۸۲، ۲۹۰، ۳۰۰، ۳۰۲، ۳۲۰، ۳۷۸، ۳۸۰، ۳۸۴، ۹/۱۴، ۱۶، ۱۸، ۲۴، ۲۶

۷۲، ۴۶، ۴۲ / ۹	۱۲۲، ۲۵۴، ۲۴۲، ۱۸۶، ۱۳۴، ۸۴، ۵۲، ۴۲
میکاه نسی عجله ۱۰۴ / ۱	۳۷۴، ۳۷۲، ۳۷۰، ۳۶۸، ۳۶۶، ۳۶۴، ۲۹۱
میلتون گیب ۳۰۰ / ۱۰	۳۹۰، ۳۸۲، ۳۸۰، ۳۷۸
میمون ۳۰ / ۳	مهدی بن هند بن عطاره ۳۵۴ / ۸
میمون انبان ۲۰۴، ۱۵۸ / ۷	مهدی یور ۱۲۴ / ۴
میمون بن الحارث ۳۵۸ / ۸	مهدی سودانی ۶۸، ۶۷، ۶۶، ۶۵، ۱۲ / ۴، ۱۴۷ / ۱
مؤمن خاندان فرعون ۲۶۹ / ۸	مهدی عباسی ۲۸ / ۴
مؤمن الطاق ۲۵۰ / ۹، ۹۶ / ۳، ۱۸۲ / ۲	مهدی عزیزاده ۴۲۲ / ۷
ناجیه القطن ۲۰۶ / ۷	مهدی غلامعنی ۲۹۴ / ۱۰
ناصر بن محمد عبانی ۶۳ / ۴	مهدی فقیه ایمانی ۳۹۸ / ۱۰
ناصر الدوله حسن بن عبدالله بن حمدان ۵۲ / ۵	سید مهدی قزوینی ۱۵۶ / ۵
ناصر الدین آلبانی ۸۰، ۷۹، ۷۸، ۴ / ۳۱۲، ۳۱۱ / ۱	شیخ مهدی قزوینی ۷۶ / ۴
۲۴ / ۹	سید مهدی موسوی اصفهانی ۲۸۷ / ۱۰
ناصر الدین شاه ۷۵ / ۴	مهدی نصیری ۲۷ / ۴
ناصر مکارم ۲۸۷ / ۱۰	مهدی موسفیان ۲۹۲ / ۱۰
ناصر موحدی ۴۴ / ۴	مهرویه ۸۱ / ۵
ناظم الإسلام کرمانی ۲۵۳ / ۷	مهرز بن ابی بردة الأسدی ۱۸، ۳۶۶ / ۵، ۱۵۶ / ۳
نافع ۳۹۸ / ۶، ۱۳۴ / ۲	۱۴۴
نافع بن جبیر بن مضع ۱۵۲ / ۷	المهزیاری ۱۴۲ / ۴
نافع بن هلال بن نافع انجلی ۵۰ / ۷	مهلث ۳۵۵، ۳۴۹ / ۱
نافع بن یزید ۲۹۴ / ۸	میتربه ۱۴۱، ۱۳۲، ۱۳۱، ۱۳۰، ۱۲۹، ۱۲۸ / ۱
نافع مولیٰ ابی قتادة الأنصاری ۶ / ۹، ۳۱۶ / ۸	میرجا انبیاده ۳۰۱ / ۱۰
نیاة ۳۱۲ / ۷	مسرزی شیرازی ۱۶، ۲۴۵، ۲۳۷، ۲۳۶، ۱۵۴ / ۵
انسی عجله (بنگريد: أحمد عجله) = رسول الله عجله پیامبر	۲۶۴
خدا عجله = محمد عجله، ۲۵۸، ۲۵۰، ۲۴۶ / ۱	میرزای قمی ۲۲۹، ۲۲۸ / ۵، ۲۷۰، ۲۶۶، ۲۵۹ / ۴
۴۸، ۳۴۰، ۳۳۶، ۳۳۰، ۲۹۴، ۲۹۲، ۲۸۲	میر شمس الدین محمد بن اسدالله شوشتری ۷۱ / ۳
۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۸، ۱۴۰، ۱۴۲، ۲۹۲، ۳۴۲ / ۳	سید میر علی نقی سامان ۲۷۹ / ۱۰
۳۰، ۳۷۲، ۴ / ۴، ۱۸۲، ۵ / ۳۷۶، ۴۰۰ / ۶	میر سید محمد بهبهانی ۲۲۹ / ۵
۴۸، ۱۹۲، ۲۰۲، ۲۵۲، ۲۷۸، ۳۴۸ / ۷، ۹۴	میسره بن غندر بن العمارک ۳۵۶ / ۸
۱۲۰، ۱۲۶، ۱۵۴، ۱۹۸، ۲۵۸، ۲۸۲، ۳۰۰	میکائیل عجله ۳۹۲ / ۷، ۱۲۸ / ۶، ۱۴۲، ۴۸، ۲۲ / ۲
۳۱۲، ۳۳۰، ۳۳۰، ۹۲ / ۸، ۳۵۸ / ۳، ۲۱۴، ۱۳۲، ۱۳۰	۲۲۸، ۲۲۶ / ۸

نصر بن عصام بن أنغبرة الفهري أبو نعيم ٢٤٨/٢

٢٧٦

نصر بن علي الجهضمي ٢٤٨، ٢٤٤/٩، ٢٢٢/١

نصر بن قابوس لخمى ٢٤٩، ٢٥٩/٣

نصر بن الليث المروزي ٣٣٢، ١٦٦/٧

نصر بن مزاحم ٤١٠/٥

نصر بن منصور ٢٥٢/٨

نصير الدين طوسي ٥٣/٤

النضر بن سويد ١٠/٢، ٢٤٦، ٢٤٢، ٢١٨، ٢٠٦/١

/٩، ١٢، ١٠/٨، ٣٩٤، ٢٠٤/٧، ١٢٨، ٤٤، ٢٢

٢٢٤

النضر بن شميل ٢٧٤/٩

النضر بن صباح البجلي ٣٢٨/٤

نعمان الرزازي ٢١٨/١

نعماني ٨/٢٢٢، ٧/١٩٠، ٥/٢٧٩، ٣/٥٩/١

١٩٧

سيّد نعمت الله جزائري ٧١، ٦٥، ٦٤/٣

نعمة الله ولي ٢٤٢/١٠

نعيم بن حماد المروزي ٤/١٦٧، ١٣٠/٢، ١٧٨/١

، ٨٤/٧، ٤٨، ٤٧، ٤٥، ٤٤، ٤٣، ٤١، ٥٦/٦، ٢٢

/٩، ٢٥٢/٨، ٤٤٨، ٤٢٢، ٤١٨، ٢٥٤، ١١٨، ٩٢

٣٢٤

نعيم بن عجلان الأنصاري ٤٨/٧

نفسه دختر عميد الله بن عباس بن علي بن ابي

طالب ٣٣/٤

نقيبى ٧٨/٥

نعمود ٧٨/٢

نعمري ٩٧، ٩٥، ٩٢، ٨٣/٤

نوبختي ٢٣، ٣١، ٣٠، ٢٦/٤

نوح بن ١٢٢/٢، ٢٥٩، ٢٤٢، ٢١٢، ١٠٩/١

، ٨٠، ٣٧، ١٨، ١٦، ١٠/٣، ٣٩٤، ٢٩١، ٢٨٠

، ١٧٢، ١٧٠، ١٥٢، ١٢٢، ٢٤/٩، ٣٧٨، ٢٥٨

، ٢٢٤، ٢٢٠، ٢١٠، ١٨٨، ١٨٦، ١٨٤، ١٧٤

، ٢٤٨، ٢٥٦، ٢٥٠، ٢٣٨، ٢٣٠، ٢٢٦، ٢٢٤

٣٧٤، ٣٧٢، ٣٧٠

نبيل الكرخي ١١١/٤

نجاشي ١٦٠/٢٢، ٩٩، ٨٩، ٨٥/٤، ٤٠٠، ٣٩٧/١

٢٥٢/١٠، ٤١٧/٧، ٣٩٤، ٣٩٣، ١٤٨

نجم بن عقبة بن داوود ٣٥٨/٨

نجم الدين أبو سعيد محمد بن حسن بن صلّت قمي ١/١

٥٥

نجم الدين جعفر بن زهدري ١٢٩/٥

نجم لدين حيدر ١٢٠/٥

شيخ نحد الدين كبير ١٧٠/٨

شيخ نجم الدين محمد بن حسن بن محمد ٢٠٤/٥

نجمه نجم ٢٩٤/١٠

محقق نراقى ٣٠٠، ٢٦٣، ٢٥٩، ٢٥٤/٤، ١٨٥/١

٣١٧، ٣١٣، ٣١٠

نرجس ١/١٩٩، ٢/١٧٢، ١٧٢، ١٧٢، ١٧٠، ١٩٥، ١٩٦

، ١٩٨، ١٩٧، ٢٠١، ٢٠٣، ٢٠٦، ٢٢٨، ٢٣٠

١٠٨/٦، ٣١٦، ٢٢٨، ٢٤٠، ٢٢٨، ٢٢٤

النزال بن سيرة ٢٢٤، ٣٤٠/٧

نزل بن حزم ٢٥٠/٨

نسيم خادم أبي محمد ٢٦٦، ٢٦٤/٢، ١٩٩/١

١٠/٥

نصر ٣٥٨/٨

النصر بن أبي الشرى ١٠٢/٣

نصر بن حواس ٢٥٤/٨

نصر بن لصابح البنهي ٣٧٢، ٢٤٨/٤

نصر بن عماد الله الوشاء ١٨٢/٩

نصر بن عبدربه ٤٠٢/٤

نصر بن عبد الرحمن الكوفي ٢٧٤/١

٢٥٠. ٢٥٢/٩: ٢٥٢/٨
سید ولی الله ٧٦/٤
الولید ١١٤. ٩٢. ٩٠. ٨٦/٧: ٣٠/٣: ٢٨٤/٢
٣٧٠. ٣٢٦. ١٨٨. ١٤٤/٩: ٢٠٨. ١٥٤. ١١٨
١٢/٩ تولید بن شجاع
١٥٢/٧ الولید بن صالح
٢٠٨/٩ الولید بن عقبه
٢٥٢. ٨٤/٧ الولید بن عباس
١٣٠/٢ تولید بن محمد الموقری
٢٥٤/٨: ٢٥٤. ١٨٨. ٨٤/٧ الولید بن مسلم
٢٥٠/١ ولید بن بزید
وئی عصر عجله (بنگريد: محمد بن الحسن المسکری عجله =
حجت بن الحسن المهدی عجله = صاحب الأمر عجله =
صاحب الزمان عجله = أبا صالح عجله = امام زمان عجله =
امام عصر عجله = امام منتظر عجله = امام مهدی عجله =
القائم عجله = المهدی عجله) ٢٤١/٤: ٨٧. ٥٠/٣
/٥: ٣١٥. ٢٧٢. ٢٥٠. ٢٢٩. ٢٢٧. ٢٤٥. ٢٤٣
٣٦٤/٦: ٣٠٨. ٢٥١. ٢٢٠. ٢٠٣. ١٨٧. ١٧١
الوقاب بن حسن ٩٤/٧
وهب بن جریر ٨٢/٧
وهب بن جمیع مولیٰ بسحاق بن عمار ٢٤٦/٩
وهب بن خربند بن سروین ٢٥٢/٨
وهب بن منبه ٣٠٢/٧: ٢١/٤
وهیب بن حفص ٣٤٠/٥: ٩٤/٢: ٣٢٢. ٣٦٨/١
٣٥٢/٧: ٢٠٦. ٢٠٢. ١٨٨. ١٧٤. ١٦٨. ٨٠/٧
٢٨٦. ٢٩٨. ٣٨٠. ٣٨٢. ٣٤٧. ٣٢٢/٨: ٣٢٢. ٣٢٢
١٢٨. ٣٧٦. ٥٠/٩: ٣٧٦. ١٢٨
ویلفرد مانلونگ ١٢٨/١
ویلیام موننگری وات ٣٠٠/١٠
هادی ٧١/٤
سید هادی خسروشاهی ٢٩٠/١٠
- ١١٤/٦: ١٨٠. ١٢٢/٥: ١٥٠/٤: ٣٢٦. ٣٢٢
٢٩٣. ٣٧٢. ٣٧٠. ١٤٤. ٦/٧: ٣٩٩. ٣٩٩
١٣٨/٨: ١٢٣. ١٣٢. ٢٢٤. ١٣٦. ١٣٦/٩: ٦٠. ٦٢
٢٠١. ٢٢٢. ٢١٢. ٢٦٦. ٢٦٦
نوح بن جریر ٢٥٤/٨
نوح بن مزاح ١٧٦/٢
نوربخش ٥٤. ٥٣. ٥٢/٤
نورالدین عبد الرحمان جامی ٧٢. ٧٠/١
نورالدین علی بن سلطان محمد قاری هروی ١٥٧/١
٢٦٩/١٠
محدث نوری ١٦: ٢٢١. ١٨٨. ١٥٤/٥: ٦٤/٣
٢٥٩/٧: ٦٠/١٠: ٢٥٩
محدث نوری ٢/٢: ٢١٩. ٢١٢. ٣١٣. ٣٢٣/٣: ٢٤٦
١٠٤. ٥١. ٤٨
نوفل بن عمر ٢٥٤/٨
التوفلی ٢٢٢/٧: ٣٢٨/٥: ٦٠. ٤/٤
نهادندی ٢٦٠/١٠
النهدی ٢١٦/١
محدث نیشابوری ١٦٨/٨
الواقی بالله ٣٠٢. ٢٧٢/٣
وانتله بن الشنفع ٤٠٨/٥
واصل جلالی ابویزید خلخالی ٥٤/٤
وحید بهمانی ٢٥٦/٣: ٢٥٦. ٢٥٤. ٢٥٤. ٢٥٩. ٢٦١
٢٦٣. ٢٦٥. ٢٧٠. ٢٧٥. ٢٧٨. ٢٨٥. ٢٨٨
٢٨٩. ٢٨٩
الورد بن الکتبت ٨٦/٨: ٢٩٦. ٢٩٦/٧
لوشاء ١٣/١٢: ٩٦. ٥٠. ٢٢. ١٤/٢: ٣٥٨/١
١٨٤/٥: ٣٣٨/٧: ٢٢٤/٩: ٧٨. ١٢٦. ١٥٠
٢٢٢
وکایا بن سعد ٢٥٦/٨
وکع بن الجراح ١/١: ٣٧٠/٢: ٧٢/٣: ١٠٨/٦: ٥٤

- شیخ هادی کاشف الغطا ۳۱۴/۴
 شیخ هادی مروی ۲۹۰/۵
 هادی نجفی ۲۹۹/۱۰
 هارون ۸۲/۴:۲۷۳/۳:۳۱۸، ۲۳۴، ۱۷۲/۲
 ۳۸/۱۰:۳۹۹، ۱۳۰، ۸/۶:۱۶۰، ۱۵۸
 هارون بن الحسن بن محبوب ۱۵۲، ۱۵۰/۹
 هارون بن حنّاد ۲۶۰/۸:۳۰۶/۷
 هارون بن حمزة الغنوی ۲۱۲/۱
 هارون بن صالح بن میثم ۳۵۶/۸
 هارون بن عبدالله ۲۲، ۱۲/۹
 هارون بن عمران بن خالد ۳۵۲، ۳۵۰/۸:۴۰۸/۱
 هارون بن عمران همدانی (ابو عبدالله) ۲۶۶، ۲۶۴/۳
 ۴۹/۵
 هارون بن عثرة ۳۷۰/۵
 هارون بن مسمم الکاتب ۱/۴:۱۹۸/۳:۲۵۰/۱
 ۳۸۲/۸:۱۹۶، ۱۵۰/۷:۳۰۷، ۲۲۶
 هارون بن موسی ۳۳۸/۳
 هارون بن موسی بن أحمد ۳۲۰/۸
 هارون بن موسی بن أحمد التلعکبری (ابو محمد) ۱/۲
 ۲۶۰/۶:۱۵۶/۴:۳۶۴، ۳۲۴، ۳۲۲/۳:۲۷۲
 ۲۹۸، ۲۶۰، ۲۳۴، ۳۰/۸:۱۳۰۶/۷
 هارون بن موسی بن القرات ۳۳۰/۴
 هارون بن موسی التلعکبری ۴۰۴/۷:۱۶۰/۶
 هارون بن موسی العلوی ۱۱۰/۸
 هارون الرشید ۲۹۵، ۲۷۷، ۲۷۶، ۲۴۰/۳
 هارون قرّاز ۹۳/۵
 سید هاشم بحرانی ۱/۱۰:۱۶۰/۵:۶۶/۳:۵۷/۱
 ۲۸۲، ۲۷۸، ۲۷۵، ۲۴۲
 هاشم بن عبّنه ۳۰۸/۱
 هاشم بن القاسم ۱۷۲/۹
 هاشم فرزند امام زمان ع ۷۲/۳
 هانری کُسرین ۱/۱۴۵، ۱۴۸، ۱۵۴، ۱۶۱، ۱۶۲
 ۳۰۰/۱۰:۱۶۳
 هانی بن نبیت الحضرمی ۲۲، ۴۰/۷
 هانی المطاردی ۳۵۲/۸
 هبل بن کامل ۳۵۴/۸
 سید هبة الله بن ابی محمد الحسن الموسوی ۱/۲:۱۴۰
 ۳۷۸/۸
 هبة الله بن زریق بن صدقة ۳۵۲/۸
 هبة الله بن عبدالله بن أحمد (ابو القاسم) ۷/۲۸۴
 هبة الله بن محمد بن أحمد لکاتب (ابو نصر) ۳/۳۱۶
 ۳۲۰، ۳۲۶، ۳۲۸، ۳۲۸، ۳۴۶، ۳۴۸، ۳۵۰
 ۳۵۶، ۳۶۴، ۳۶۹، ۳۹۲، ۳۹۴، ۱۳۰/۴:۲۴۴
 ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۱/۱۰:۲۳۵
 هبة الله بن نماه بن علی بن حمدون (ابو البقاء) ۶/۳۷۶
 هذاب بن خالد الأزدی ۱/۳۳۲
 ملا هدايت آزندی شافعی ۴/۶۰
 میرزا هدیّت الله وحید گلپایگانی ۵/۲۵۱
 هدیه بن خالد ۹/۲۶، ۲۸
 هدیه بن عبدالوهاب ۳/۳۶
 هشام ۷/۱۴۴، ۱۷۲، ۱۹۸، ۹۶/۸
 هشام بن ابراهیم عباسی همدانی راشدی ۳/۲۵۹
 ۲۶۹
 هشام بن ابی عبدالله ۷/۸۲
 هشام بن حسان ۷/۳۴۲:۸/۱۰۸:۹/۳۸۲
 هشام بن حکم ۳/۲۳۹، ۹۶
 هشام بن خالد الأزرق ۳/۳۰:۹/۸
 هشام بن سالم ۱/۲۲۸:۲/۱۴:۳/۵۶، ۵۰
 ۹۶، ۱۵۲، ۱۸۰، ۱۸۶، ۱۹۶، ۱۹۸، ۱۹۸/۵:۳۵۸
 ۳۶۰، ۱۱۰/۷:۱۱۰، ۱۱۰، ۲۰۴، ۲۱۰، ۱۲۸/۹
 ۲۰۴، ۲۰۸، ۲۵۲
 هشام بن عبدالرحمان ۴/۲۶

- هشام بن عبد الملک ۳۵۰/۱
 هشام بن عروه ۳۰۸/۹
 هشام بن علی السیرافی (أبو علی) ۲۲۰/۷
 هشام بن عمارة ۸/۹
 هشام بن فاخر ۲۵۶/۸
 هشام انکلی ۲۰۰/۳
 هشیم ۲۹۶/۱
 الهقل بن زیاد ۹۶/۷
 حلاکو ۴۵۳، ۴۵۲/۷
 حلال بن عویر اسلمی ۲۷۶/۹
 حلال بن محمد بن جعفر ۳۰۰/۷
 حنانی ۹۷، ۹۵، ۸۳/۴
 حنّام ۲۲۰/۷
 حنّام بن سهل کاتب اسکافی ۲۶۷/۳
 حنّام بن الفرات ۲۵۶/۸
 حنّام بن یحیی ۲۸، ۲۶/۹
 حنری لامس ۳۰۰/۱۰
 حودنّه ۲۵۰، ۱۰۸، ۱۰۲/۷
 حوذة بن خلیفة ۱۷۲/۹، ۲۸۰/۷
 حوشبدر ۱۲۱، ۱۲۰/۱
 الهیثم بن أبی مسروق النهدی ۱۹۸/۳، ۳۸۲/۱
 الهیثم بن حبیب ۲۷۰/۷
 الهیثم بن عبد الرحمن ۱۲۶/۷، ۳۶۴/۲
 هینمی ۲۲۸/۱۰، ۳۱۲، ۸۰/۱
 الهی حراسانی ۲۵۹/۵
 ایاس ۲۳/۴
 ایاس بنّی ۱۶۷/۹، ۴۰۰، ۳۹۹/۶، ۸۱/۱
 یاسر صالحی ۲۹۹/۱۰
 یاسین المعلی ۱۰۲/۸
 یحیی ۳۲۲/۹
 یحیی بن آدم ۲۴/۲
 یحیی بن ابی عمران همدانی ۲۶۹، ۲۶۳/۳
 یحیی بن أبی عمرو (أبو زرعة انشیبانی) ۱۹: ۲۱۶/۸
 ۴۰۴، ۳۲۶
 یحیی بن أبی القاسم ۲۸/۳، ۳۶۰/۱
 یحیی بن أبی کثیر ۲۸/۹، ۸۴/۷
 یحیی بن ادیم ۲۷۴/۱
 یحیی بن إسحاق ۳۸۲/۵
 یحیی بن الأعمش ۱۷۶/۲
 یحیی بن أم طویل ۲۳۶/۳
 یحیی بن بديل ۲۵۶/۸
 یحیی بن جَعْدَه ۳۱۱/۱
 یحیی بن حنّاد ۲۸۲/۱
 یحیی بن خالد برمکی ۳۲۸/۸، ۲۴۶/۳
 یحیی بن زکریّا بنّی ۴۰۸، ۴۴، ۴۳، ۴۲، ۴۱/۳
 یحیی بن زکریّا بن شیبان (أبو عبد الله) ۱۷: ۳۲، ۲۶/۲
 ۲۸۴، ۴۶، ۴۲/۹، ۲۳۰، ۲۲۸/۸، ۲۹۴، ۳۹۰
 یحیی بن سابق ۳۷۲/۵
 یحیی بن سالم ۳۹۲/۷
 یحیی بن سعید ۱۷۲/۹، ۲۵۴، ۸۴/۷، ۳۴/۲
 یحیی بن سعید النّیعی الزّیّاب ۲۸۲/۱
 یحیی بن سعید حلّی ۲۵۲/۱۰
 یحیی بن سلیم ۱۰۸/۸، ۲۴۲/۷
 یحیی بن عبد الباقی ۲۵۴/۷
 یحیی بن عثمان بن سعید الحمصی ۲۵۲/۷
 یحیی بن العلاء الزّیّی ۳۸۲، ۳۲۲/۹، ۱۵۰/۲
 یحیی بن عمر ۲۹۳/۳
 یحیی بن عمران الحلّبی ۱۷۲/۸، ۴۱۸/۱
 یحیی بن الفضل التّوفلی ۳۶۶/۲
 یحیی بن المشقّ ۱۱۶، ۳۴/۳
 یحیی بن محمد بن عبد الله الدّارمی ۲۴۸/۱
 یحیی بن محمد عریضی ۷۵/۵، ۲۵۹/۳

- یحیی بن معین ٣٣٨/١
یحیی بن المغيرة (أبو سلمة) ١٩٦/٩
یحیی بن المغيرة السعدي ٢٧٧/١
یحیی بن نجيم ٢٥٤/٨
یحیی بن وثاب ١٩٨/٩
یحیی بن هرثمه ٢٨٢/٣
یحیی بن یعلیٰ ١٤٠/٩:٢١٠/٢
یحیی بن الیمان ٢٩٠.٢٣٤/٧:١٣٨/٢
سید یحیی حسینی ٢٨٦.٢٨٢.٢٨١/٥
یحیی الخلیلی ٢٤٠.٢٠.١٠/٢:٣٦٦.٢٦٢/١
٨٦/٩:١٠/٨:٢٩٤.٢٠٤/٧:١٢٨
یحیی الحسانی ٣٤/٧
یحیی الفویلی ٣٧/٦
یزید بن ابی زیاد ٢٧٦/٧:٤٨/٦
یزید بن إسحاق ٢١٢/١
یزید بن حصین الهمدانی ٤٨/٧
یزید بن حکیمان ٢٩٦.٢٨٤.٢٨٢.٢٧٢.٢٦٨/١
٣١١
یزید بن درست ٣٤٨/٨
یزید بن الزناد الحینی ٤٠/٧
یزید بن زریع ٣٣٢/١
یزید بن زیاد بن المهاجر الکندی ٥٤/٧
یزید بن عبد الله ٣٦٠.٣٤٠/٤
یزید بن عبد الملک ٢٥٠/١
یزید بن عبیدة ٨/٩
یزید بن قادر ٣٥٨/٨
یزید بن قیس ٢٨٠/٧
یزید بن معاویه ١٧٠.٤٠.٣٢.١٨/٢:٣٥٠.٣٤٨/١
١١٤
یزید الکتابی ١٨٦/٣
یعقوب بن یحیی بن مقدسی الشافعی السلسی ١٢.١٠.٨/٣:٩٨/١
- یعقوب ٨٨/٩:٣٩٨/٦:١٨٤/٣
یعقوب بن شعیب ٢١٧/٨:٤٤.١٢/٢:٢٢٤/١
یعقوب بن عبد الله الأشعری ٢٨٠/٨
یعقوب بن لیث صفار ٢٨٨.٢٧٧/٣
یعقوب بن منوش ٣٤٨.٢٤٢/٢
یعقوب بن یزید ٥٨.٥٤/٢:٣٣٢.٢١٨.٢٠٦/١
١٢٨.١٣٤/٨:١٦٠.١٥٨/٧:٢٠٠/٣:١٤٢
یعقوب بن یوسف العنتراب الفسانی ١٤٤/٩:٢٧٢/٦
یعقوب الجرجی ٣٧٨/٨:١٢٠/٢
یعقوب السراج ١٨:٣٦٠.١٦٢.١٤٨/٧:٢٢٨/١
١٩٠
یعقوب منقوش ٩٧/٥
یعنان بن فتح بن دینار ٤٦/٥
یعلان الشّار ٢٨٢/٥
الیسمانی ١٧٠.١٦٢.١٥٨.١٤٨.٨٠/٧:٢٧/٦
٣٩٠.٢٨٨.٣٨٤.٣٣٤.٢١٦.١٧٤.١٧٢
١٩٠/٨:٤٤٤.٤٤٤.٤٤٠.٤٣٢.٣٣٢.٣٣٠
٥٢/٩:١٩٩
یوحنا ١١٢.١١٠.١٠٦/١
شیخ یوسف بحرانی ٢٤١.٢٥٢/٤
یوسف بن ثابت أبو أمية ٥٠/٢
یوسف بن صریا ٣٢٤/٨
یوسف بن عبد الرحمن المروروذی ٢٥٤/٧
یوسف بن علی بن ماشقین ٤٣/٤
یوسف بن علی بن المظہر ٣٤١.٣٢٨/٦
یوسف بن عمیرة ٩٦/٨
یوسف بن کئیب ٣٨٤.٢٤٢/٩:٢٢٨/٨:٣٩٠/٧
یوسف بن ماهدک ١٥٣/٧
یوسف بن موسیٰ ٢٨٠/١
یوسف بن نفس ٢٤٨/١
یوسف بن یحیی المقدسی الشافعی السلسی ٥٧/١

٢٥٧، ٢٥٠ / ١٠: ٤٢٠ / ٧: ٨١

یوسف بن یعقوب عجله ٢ / ٣: ٣٨٦ / ٣: ٨٠، ٦ / ١٠، ١٢

، ٨٠، ١٣٧، ١٣٨، ١٤٠، ١٩٢، ٣٤٤ / ٤ / ٥٢

، ٤٢٤ / ٥: ١٨٠، ١٨٩، ١٧٧ / ٧: ٣٧٨ / ٩: ٨٠، ١٠١

٧٨ / ١٠: ١٤٢، ١٠٠٨

یوشع بن نون ٨ / ٢٨: ٢٢٢، ٢٣٤

یوشع وصی موسی عجله ٨ / ٣٦١: ٣٦٩

یونس ١ / ٢٠٢٢٢ / ٦: ١٢٠، ٥٦ / ٦: ١٠٨، ١٠٩ / ٩

١٤٠

یونس بن اُمی إسحاق ٨ / ٢٩٠

یونس بن اُمی یعقوب ١ / ٢٣٦

یونس بن اُرَقم ٧ / ٣٤٠

یونس بن بکیر ٧ / ٢٩٤: ٣٠٠، ٨

یونس بن الصَّقَر ٨ / ٢٥٤

یونس بن ظببان ٣ / ٢٠٢: ٥: ٢٩٢، ٤١٨: ٨ / ٣٩٢

یونس بن عبد الأعلى ٩ / ٣٢: ٣٤، ٢٥

یونس بن عبد الرحمن ١ / ٢٢٠: ٢ / ٦، ١٠، ٢٢، ٢٢ / ٢٢

/ ٣: ١٢٦ / ٥: ٣٤٢، ٤٠٦، ٤٠٨، ٤١٢ / ٦

٢١٤، ١٥٠، ١٨٦، ٢٨ / ٩: ٣٧٨ / ٨: ٢٥٤

یونس بن کلب ٨ / ٢٢٠: ٢٢ / ٩

یونس بن مَنی عجله ٣ / ٨: ١٣٨، ٨٠ / ٦: ٤٠٠

یونس بن یعقوب ١ / ٢١٦: ٨٢ / ٩

یونس بن یعموب یحلی دهنی کوفی ٣ / ٢٦٩

یونس بن یوسف ٨ / ٢٥٤

(۳)

فهرست جمعیت با وقیله ها

۸۶، ۸۴، ۸۰، ۷۸، ۴۵، ۴۳، ۱۴، ۸ / ۶، ۴-۶	آتش پرستان ۲۵۸ / ۴
۱۷۸، ۱۷۶، ۱۶۴، ۱۵۸، ۱۴۰، ۱۲۰، ۱۱۸	آخوندهای درباری ۴۰ / ۲
۲۴۰، ۲۳۸، ۲۳۶، ۲۲۰، ۲۱۶، ۲۱۲، ۱۸۸	آسمانیان ۲۲۱، ۲۲۰ / ۳
۱۲۴، ۱۱۴، ۱۰۶، ۱۰۰ / ۷، ۳۹۸، ۳۹۷، ۳۹۶	آق قویونلوها ۵۸ / ۴
۱۶۸، ۱۶۴، ۱۶۰، ۱۴۴، ۱۴۲، ۱۴۰، ۱۳۰	آل اُمی سفیان ۱۱۴، ۹۲ / ۷
۲۴۴، ۲۰۸، ۲۰۶، ۲۰۲، ۲۰۰، ۱۷۶، ۱۷۲	آل اُمی محمد المکرمی <small>رحمه الله</small> ۲۳۸ / ۷، ۳۷۲ / ۲
۳۵۲، ۳۵۰، ۳۴۸، ۳۳۴، ۳۸۸، ۳۶۸، ۳۶۶	آل اعین ۳۰۳ / ۳
۳۹۲، ۳۹۰، ۳۸۲، ۳۸۰، ۳۷۸، ۳۷۶، ۳۷۴	آل بویه ۳۶۴ / ۸، ۳۰۰ / ۳
۱۰۴، ۳۴، ۳۰ / ۸، ۴۴۸، ۴۱۷، ۴۰۲، ۳۹۸	آل جعفر ۳۱۸ / ۵
۲۴۲، ۲۳۸، ۲۳۴، ۲۳۰، ۱۶۸، ۱۶۲، ۱۰۶	آل چوپان ۴۷ / ۴
۷۰، ۵۲، ۴۶، ۴۴ / ۹، ۳۶۶، ۳۵۸، ۳۵۰، ۲۴۸	آل داوود <small>رحمه الله</small> ۳۹۲، ۳۸۸ / ۹، ۲۸۶ / ۸، ۱۵۰ / ۲
۲۴۲، ۲۴۰، ۲۳۸، ۲۳۶، ۲۰۲، ۱۹۸، ۱۹۶، ۸۶	آل لعیناس ۸۸ / ۷، ۳۱۸ / ۵
۲۳۲، ۲۲۱، ۲۸۸، ۲۸۶، ۲۸۴، ۲۸۲، ۲۹۹	آل عیسی <small>رحمه الله</small> ۲۰۸ / ۷
۴۸۶، ۴۸۴، ۴۴۱، ۴۳۹، ۴۳۸، ۴۳۵	آل الفرات ۳۰۸ / ۳
آل هاشم ۲۰، ۱۸ / ۱۰، ۳۶۰ / ۷	آل فرات للعباسین ۳۰۸ / ۳
آل یاسین ۳۷۸ / ۶	آل فرعون ۲۳۴، ۲۳۲ / ۸
آمریکاییان ۱۴۸ / ۱	آل محمد <small>صلی الله علیه و آله</small> = آل رسول الله <small>صلی الله علیه و آله</small> ۲۳۴، ۶۶، ۱۳ / ۱
آوازخوانان ۷۶ / ۵	۵۰، ۱۸، ۱۶ / ۲، ۴۱۲، ۳۵۸، ۲۹۰، ۲۶۴، ۲۴۴
انشه = الأئمة <small>رحمهم الله</small> ۵۷، ۵۶ / ۱	۳۲۸، ۳۱۵، ۳۱۲، ۱۳۸، ۹۸، ۹۶، ۹۴، ۸۸، ۷۸
۳۶۰، ۳۵۸، ۳۱۷، ۳۱۱، ۳۰۰، ۲۹۶، ۲۶۴	۱۳۰۸، ۲۹۳، ۲۳۸، ۱۳۸، ۸۸، ۸۷، ۴۷ / ۳، ۳۳۸
۲۲ / ۲، ۴-۲، ۳۹۰، ۳۸۶، ۳۸۲، ۳۷۶، ۳۷۴	۴۰۰، ۳۵۲، ۲۴۸، ۳۱۶ / ۵، ۱۹۰، ۸۱، ۱۸ / ۴

اثنى عشر اماماً ٢٢٦/٥	١١٢، ١٥٢، ١٤٢، ١٠٨، ٩٤، ٨٨، ٥٦، ٥٤، ٣٢
احد امام مهدي عليه السلام ٢٨، ٢٣/١	٣٠٠، ٢٩٦، ٢٨٠، ٢٥٦، ٢٤٠، ٢٢٢، ٢٢٢
احلاف عرب ٥٠/٤	٣٢٤، ٣٢٨، ٣٢٠، ٣٢٦، ٣٢٢، ٣١٦، ٣١١
احبار تركيه ٦٩/٤	١٤١، ١٣٠، ١٢٠، ١٠٩، ١٠٨، ١٠٧، ١٠٦، ١٠٥، ١٠٤، ١٠٣، ١٠٢، ١٠١، ١٠٠، ٩٩، ٩٨، ٩٧، ٩٦، ٩٥، ٩٤، ٩٣، ٩٢، ٩١، ٩٠، ٨٩، ٨٨، ٨٧، ٨٦، ٨٥، ٨٤، ٨٣، ٨٢، ٨١، ٨٠، ٧٩، ٧٨، ٧٧، ٧٦، ٧٥، ٧٤، ٧٣، ٧٢، ٧١، ٧٠، ٦٩، ٦٨، ٦٧، ٦٦، ٦٥، ٦٤، ٦٣، ٦٢، ٦١، ٦٠، ٥٩، ٥٨، ٥٧، ٥٦، ٥٥، ٥٤، ٥٣، ٥٢، ٥١، ٥٠، ٤٩، ٤٨، ٤٧، ٤٦، ٤٥، ٤٤، ٤٣، ٤٢، ٤١، ٤٠، ٣٩، ٣٨، ٣٧، ٣٦، ٣٥، ٣٤، ٣٣، ٣٢، ٣١، ٣٠، ٢٩، ٢٨، ٢٧، ٢٦، ٢٥، ٢٤، ٢٣، ٢٢، ٢١، ٢٠، ١٩، ١٨، ١٧، ١٦، ١٥، ١٤، ١٣، ١٢، ١١، ١٠، ٩، ٨، ٧، ٦، ٥، ٤، ٣، ٢، ١، ٠
اخوانوهای وهابى ٧٩/٤	٨٢، ٨١، ٨٠، ٧٩، ٧٨، ٧٧، ٧٦، ٧٥، ٧٤، ٧٣، ٧٢، ٧١، ٧٠، ٦٩، ٦٨، ٦٧، ٦٦، ٦٥، ٦٤، ٦٣، ٦٢، ٦١، ٦٠، ٥٩، ٥٨، ٥٧، ٥٦، ٥٥، ٥٤، ٥٣، ٥٢، ٥١، ٥٠، ٤٩، ٤٨، ٤٧، ٤٦، ٤٥، ٤٤، ٤٣، ٤٢، ٤١، ٤٠، ٣٩، ٣٨، ٣٧، ٣٦، ٣٥، ٣٤، ٣٣، ٣٢، ٣١، ٣٠، ٢٩، ٢٨، ٢٧، ٢٦، ٢٥، ٢٤، ٢٣، ٢٢، ٢١، ٢٠، ١٩، ١٨، ١٧، ١٦، ١٥، ١٤، ١٣، ١٢، ١١، ١٠، ٩، ٨، ٧، ٦، ٥، ٤، ٣، ٢، ١، ٠
اخوة يوسف ٣٠٨/٣	٤٢٢، ٣٢٨، ٢١٦، ١٩٨، ١٧٤، ١١٨، ١١٠، ٩٢
ارائه ٦١/٤	٤٢٨، ٤١٥، ٣٢٦، ٢٩٨، ٢٧٢، ٢٢٢، ١٨٦، ١٧
اروياسيان ١٩، ٤٣، ١٠، ٤/١٥٦، ١٤٨، ١٤٧/١	٢٣٨، ١٨٩، ١٥٤، ١٥٢، ١٣٢، ٨٤، ١٦، ١٠، ١/٨
استعمارگران ١٦٨/١	٢١٢، ٢٠٨، ١١٠، ١٥٤، ١٠٦، ٩/٢٥٠، ٢٢٢
اسرى جنگى ٢٧٢/٣	٣٤/١٠، ٣٢٨، ٢٥٢، ٢٥٠، ٢١٦
اسماعيليان ٣٥/٤، ٢٩٨، ٢٩٤، ٢٩٣، ٢٧٩/٣	٢٠٨/٣
الأشعر ٣٤٢، ٣٢٨، ٢٠٠، ٧/٢٨٦، ٥/٢٢٨، ٤	أئمة الجور ٢٢٤/٩، ٥٢، ٥٠، ٤٠/٢
٢٩٠	أئمة الضلال ٢٠٤/٩
اشعریان ٣٠٣/٣	أئمة المسلمين ١٧٤/٩، ٣٠٨/٣
الأشقياء ٢٢٤/١	أئمة الهدى ٢٠٨/٣
اشكائیان ١١٨/١	أبناء الإمام الحسين عليه السلام ١٢٤/٦، ١٢٤/٢
اصحاب ائمه عليهم السلام ٤١٨/٧، ٣٠٤/٣	أبناء الزوم ٢٢٨/٨
اصحاب أبى عبد الله عليه السلام ٢٠٢/٩، ٨٢/٢	أتباع أهل البيت عليهم السلام ٣٠٨/٣
اصحاب أبى محمد عسكرى عليه السلام ١٦٠، ٨٣/٤	اثناعشر اماماً ٢٤٠/٩، ٣٠٨/٣، ٣٥٨، ٣٤٥/١
اصحاب الأئمة ٢٨٤/٨	اثناعشر أميراً ٢٤٥، ٢٤٠/١
اصحاب امام باقر عليه السلام ٣٩٨/١	اثناعشر خليفة ٢٤٠، ٢٢٨، ٢٢٦، ٢٢٢، ٢٢٢/١
اصحاب الإمام الجواد عليه السلام ٢٤٠/١٠، ٣٠٨/٣	٢٥٤، ٢٢٥
اصحاب امام رضا عليه السلام ٢٢٢/١٠، ٣٩/٨، ٤٨/٧	اثناعشر قمياً ٢٢٦/١
٢٢٦، ٢٢٥	اثناعشر محدثاً ١٤٨/٢، ٢٤٨، ٢٢٦/١
اصحاب امام صادق عليه السلام ٤٥/٨	اثناعشر ملكاً ٢٢٥/١
اصحاب امام كاظم عليه السلام ٢٢٦/١٠، ٧١/٢	اثناعشر شهيداً ٣٠٨/٣، ١٧٤/٢، ٣٧٠، ٢٢٨/١
اصحاب امام هادى عليه السلام = اصحاب أبى الحسن الهادى عليه السلام ١٦٠، ١٥٢، ٨٤، ٨٢، ٤/٣، ٣٠٤/٣	٢٥٢/٩
٢٢٥/١٠	اثناعشر تقياً ٣٧٨/١
	اثناعشر وصياً ٢٢٤، ٢٢٢/١

اصحاب امام یازدهم ۳۰۵/۳

اصحاب امیر المؤمنین علیه السلام ۱/۲۲۸:۳/۳۰۸:۵/۳۶۰

اطین ۱۷۸/۵

الأعراب = اعراب - عرب‌ها العرب ۱/۱۶۵:۶۷/۱

۱۵۷/۲: ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۸، ۱۳۸، ۱۳۹

۲۷۲، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷

۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷

۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷

۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷

۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹

۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷

اعراب الحجاز ۳۱۸/۸

اعراب صحرائشین ۱۷۳/۵

اغانیه ۳۸/۴

انگلییان ۲۷۷/۳

انفراد فلیج ۲۶۷/۴

انفانی‌ها ۳۸۹/۵

انقوام آمریکائی مرکزی ۱۴۳/۱

انقوام اروپائی مرکزی ۱۴۳/۱

انقوام اسکاتلندناوی ۱۴۳/۱

الانکراد - انکراد ۲۲۸/۷:۱۴۶/۴

الاساری ۱۸۸/۲

الامراء ۳۰۸/۳

اسمان علیه السلام ۱/۳۵:۵۱، ۵۸، ۷۳، ۱۸۳، ۱۹۵، ۱۹۶

۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹

۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰

۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰

۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰

۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰

۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰

۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰

۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰

۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰

اصحاب بدر ۸/۲۹۰:۳۱۴، ۳۶۹

اصحاب البرائین ۳۱۴/۷

اصحاب ترك ۳۱۸/۸

اصحاب جمل ۳۵۱/۱

اصحاب حاج سید کاظم رشتی ۴/۷۶

اصحاب الحدیث ۳۰۸/۳

اصحاب رایات سود ۳۸۸/۷

اصحاب الشفائی ۸/۲۵۴:۳۲۰

اصحاب طالوت ۲/۱۱۳:۸/۲۹۰

اصحاب عیسی علیه السلام ۶/۴۱

اصحاب غالی ۴/۳۰

اصحاب القائم علیه السلام = اصحاب امام مهدی علیه السلام ۲/۸۴

۸۶، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱

۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲

۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲

۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳

۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳

اصحاب کسا ۱/۳۱۷:۳/۳۸

اصحاب الکهف ۵/۱۳۵:۸/۴۴:۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶

۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸

اصحاب المحاضر ۵/۳۷۲

اصحاب محمد علیه السلام = اصحاب النبی علیه السلام = اصحاب رسولالله علیه السلام = اصحاب پیامبر علیه السلام ۱/۳۰۲:۳۰۹

۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰

۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰

اصحاب الیمین ۵/۴۲۲

اصحاب نهروان ۱/۳۵۱

اصولیان ۸/۱۵۴

:٣٩٢، ٢٠٥/٥:٧٦/٤:٣٠٨، ٢٢٩، ٢٢٥، ١٧٩

، ١٣٨، ٦٧، ٦٦، ٦٢، ١٤ / ٨: ١٤٥، ١٣٦ / ٦

، ٢٧٤، ٢١٨، ١٩٨، ١٨٧، ١٤٤، ١٥٤، ١٥٤

، ٤٢٢، ٤٢٢، ١٤٢، ٨٠، ٧٤، ٢٨، ١٦ / ٩: ٣٢٢

٤٢٨، ٤٢٥

تدبیرمندان / ١٦٧، ١٧٢، ١٧٣، ١٧٣ / ٣: ٣٠٢

٤٨، ٤٥، ٣٧، ٣٦ / ٨: ١٩٧ / ٥: ٣٠٤

تدبیرمندان فلسفی / ١٦٣ / ١

انصار = الأنصار / ١٧٢، ١٧٢، ١٧٢ / ٧: ٢٢٢ / ٩: ٢٢٢

انصار الشیعی / ٧ / ٣٠٨

انصار المهدی (عج) / ٨ / ٢٢٢

انگلیسی‌ها / ١٤٣ / ٤: ١٠، ٧٤

الأوس / ٨ / ٣١٨: ١٠ / ٥٢

اوستاشناسان / ١ / ١١٩

الأوصیاء = اوصیاء = اوصیای الهی / ١ / ١٧٥، ٢٠٦

، ٢٣٢، ٢٦٤، ٢٧٦، ٢٨٦، ٢٩٠، ٣٩٢، ٤٠٣ / ٢

، ١٤٤، ٣٠٨، ٢٢٢، ٢٤٨، ٢٥٠، ٢٥٢، ٢٧٨

، ٢٢٤، ٢٢٨ / ٣: ٢٢٥، ٢٢٩، ٢٢٩، ٣٠٨ / ٤: ١٣٤

، ١٤٨، ٥ / ٥: ٢٦، ٥٢ / ٨: ٢٦، ٢٦١ / ٧: ٢٧٠

، ٢٧٤، ٢٨٠ / ٩: ١٦، ١٨٤، ٢٢٢، ٢٢٥ / ١٠

٢٥٢

أوصیاء رسول الله (ص) = اوصیای پیامبر (ص) / ١ / ٣٩٥

٣٥٨، ٣٢٤ / ٥: ٣٠٨، ٨٦ / ٣: ٣٠٢

أوصیاء عیسی (ع) / ١ / ٢٢٢

أولاد الأنبیاء / ٢ / ١٨٤، ٢٢٢ / ٣: ٣٠٨

اولاد فاطمه (ع) / ٤ / ٢٥

الأولیاء = اولیای خدا = اولیای الهی / ١ / ٨٨: ٤

، ١٤٨ / ٨: ٢٧، ٥٠، ٢٨٠، ٣٧٠ / ٩: ٢٢٢

اعالی جند / ٤ / ٣٧

اعالی چین / ٤ / ٦٤

اعالی حنّه / ٥ / ١٥٥، ١٥٦

/ ٨، ٦٦، ٧٤، ٧٥، ٧٨، ٨١، ١٥٢، ١٥٣، ١٥٤

، ١٨٦، ١٨٨، ١٨٩ / ٩: ٩٨، ٩٩، ١٠٠، ١٠٥

، ١٠٧، ١١٥، ١٢٤، ١٢٩، ١٣٠، ٢٠٠، ٢٢١

٤٢٨ / ١٠: ٢٢٥

امامان اهل بیت (ع) / ١ / ٦٤، ٧٣، ١٩٨، ٣٢٤، ٣٥٦

٢٧ / ٨: ٢٤٠، ٢٢٥ / ٣: ٣٧٦، ٧١، ٢٧ / ٢: ٤٠٣

امامان دوازده گانه / ١ / ٨٩

امامان شیعه (ع) / ١ / ٢٥٧: ٣ / ٢٣، ٢٨٠، ٢٨١ / ٤

٣٠

امیراطوران / ١ / ١٢٥، ١٢٨

انت اسلامی / ١ / ٣٠٣، ٣١٢، ٣١٧، ٣١٩، ٣٢٢

، ٢٢٤، ٢٢٨، ٢٥٦ / ٢: ٤١ / ٣: ٨٢ / ٦: ٢٤

انت رسول الله / ١ / ٧٢

امرا / ٤ / ٥٢

امرای قراخانی / ٣ / ٢٧٨

امرای مغول / ٤ / ٢٦

امراء الأجناد / ٢ / ١٨٤

اسویان / ١ / ٣٣١ / ٢: ١٦٩ / ٣: ٢٧٥ / ٤: ٢٢، ٢٤

، ٢٥، ٢٦، ٣٤ / ٧: ٢٢٢

ائمات الأنبياء (ع) / ٢ / ٢٤٨

ائمة محمد (ص) / ٢ / ٢٤، ٨٢، ٨٦ / ٦: ١٢ / ٧: ١٢٠

، ١٩٤، ٢٢٢، ٣١٠ / ٩: ١٤٨، ٢٢٢، ٢٧٤، ٢٢٤

امران بنی حمود / ٤ / ٢١

امران سامانی / ٣ / ٢٧٨

امران محلی / ٣ / ٢٧٢

تبیای بنی اسرائیل / ١ / ٩٨

تبیای دروغین / ١ / ١٠٨

لأنبياء (ع) = نبیاء (ع) = انبیای الهی: / ١ / ٨٨، ١٠٢

، ١٧٥، ٢٥٠، ٢٥٢، ٢٥٧، ٢٥٨، ٢٨٢، ٢٨٦ / ٢

، ٢٢، ٢٨، ٥٤، ٥٦، ١٠٣، ١٢٤، ١٥٢، ٢٢٢

، ٢٤٨، ٢٨٠، ٣٠٠ / ٣: ٢٨٤، ٢٢، ١٢٨، ١٣٩

۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴	اهالی دشت ۱۳۲/۵
۱۰۵، ۱۰۴، ۹۴، ۶۷، ۴۱، ۲۴، ۱۶، ۷/۲، ۳۵/۱	اهالی دهنشت ۶۰/۴
۱۸۲، ۱۵۶، ۱۲۰، ۱۶۶، ۱۱۶، ۱۱۰، ۱۰۶	اهالی روستای آرند ۶۰/۴
۳۳۳، ۳۰۲، ۲۸۰، ۲۴۲، ۲۱۴، ۱۹۴، ۱۹۰	اهالی روستای خلنگان ۹۷/۴
۹۶، ۹۳، ۸۸، ۷۸، ۷۷، ۳۹، ۳۸، ۳/۳، ۳۶۰، ۳۳۵	اهالی شام ۳۲/۴
۳۳۴، ۳۲۰، ۳۱۹، ۳۱۸، ۲۱۷، ۱۷۵، ۱۳۸	اهالی صرستان ۱۴۳/۱
۲۸۰، ۲۷۴، ۲۴۰، ۲۳۸، ۲۳۶، ۲۳۵، ۲۲۹	اهالی فارس ۱۵۴/۵
۱۵، ۴۳۸، ۳۱۹، ۳۱۳، ۵۶/۴، ۳۰۸، ۲۹۵، ۲۸۱	اهالی کاشان ۱۴۱/۵
۱۲/۶، ۳۸۸، ۳۳۸، ۳۰۷، ۳۰۶، ۲۷۲، ۲۰۳	اهالی نجف ۱۴۲، ۱۴۱، ۱۳۰/۵
۳۹، ۳۵، ۳۳، ۳۲، ۳۱، ۳۰، ۲۸، ۲۵، ۲۱، ۱۹	اهالی نوبه ۳۶۸/۸
۶۹، ۶۸، ۶۷، ۶۶، ۶۲، ۵۰، ۴۸، ۴۷، ۴۶، ۴۰	أهل آبه ۳۶۶/۴، ۳۰۸/۳
۱۶۰، ۱۵۴، ۱۵۱، ۱۴۹، ۱۴۶، ۱۴۵، ۱۳۲	اهل آذربایجان ۹۳/۵
۷۶، ۶۲، ۷/۲، ۴۰۱، ۳۹۸، ۳۸۹، ۳۱۸، ۱۶۶	اهل ازمیر ۶۹/۴
۴۰۰، ۳۷۰، ۳۶۶، ۳۳۲، ۳۱۲، ۳۰۶، ۱۶۶	اهل ائسلام/۲، ۱۷۸/۸، ۳۳۶/۸
۸۰، ۷۷، ۶۳، ۴۷، ۴۰، ۳۷، ۳۰/۸، ۴۱۹، ۴۱۶	اهل الإنجیل ۴۹۳، ۴۹۲، ۴۰۸/۹
۱۶۵، ۱۵۲، ۱۴۲، ۱۳۴، ۱۳۰، ۱۰۲، ۱۰۰، ۹۳	اهل ایران ۲۵۶/۷
۲۶۰، ۲۴۲، ۲۳۸، ۲۳۶، ۲۱۴، ۱۹۸، ۱۹۴	اهل الإسمان ۴۴۲/۴، ۸/۲
۶۲، ۵۵، ۱۶/۹، ۳۸۶، ۳۸۴، ۳۸۰، ۳۴۲، ۳۰۴	اهل بدر ۲۶۰، ۲۵۶، ۲۴۶/۸، ۳۰۸، ۱۶۶، ۸۲/۷
۱۳۱، ۱۳۰، ۱۲۲، ۱۲۰، ۱۱۳، ۱۱۵، ۱۰۲، ۸۶	۲۷۴، ۲۸۲، ۲۸۴، ۲۹۰، ۲۹۲، ۳۳۰، ۳۵۸
۲۲۸، ۲۱۸، ۲۰۰، ۱۷۴، ۱۶۴، ۱۳۶، ۱۳۳	۳۳۶، ۲۱۸، ۷۶/۹، ۳۷۸، ۳۷۴
۳۸۶، ۳۸۰، ۳۶۲، ۳۴۸، ۳۱۲، ۲۹۰، ۲۸۲	اهل ایدع ۲۹۶/۷، ۱۸۲/۶
۴۳۱، ۴۲۷، ۴۱۹، ۴۱۸، ۴۱۳، ۴۱۱، ۴۰۸	اهل الصرة ۱۰۵/۹، ۳۳۸، ۹۴/۷
۴۶۲، ۴۵۷، ۴۴۹، ۴۴۸، ۴۴۰، ۴۳۹، ۴۳۵	اهل بغداد ۴۳۴/۴
۳۸۴، ۳۷۲، ۳۶۹، ۳۶۷، ۳۶۵، ۳۶۴	اهل بلخ ۳۶۸، ۳۶۶/۴
۷۷/۱	اهل بوسنج ۳۵۰/۸
۱۶، ۳۰۸، ۳/۳، ۳۲۷، ۳۲۶، ۳۲۴، ۲۵۶، ۲۵۵	اهل بها، ۱۶۶/۹
۴۰۰	اهل بیت ابی سفیان ۳۳۴/۷
۱۶۱/۵	اهل بیت ۰ = اهل بیت الله ﷺ ۱۵، ۱۴، ۱۰، ۷/۱
۳۳۴/۸	اهل الترمذ ۴۳، ۴۲، ۳۱، ۳۰، ۲۸، ۲۷، ۲۳، ۲۲، ۱۹، ۱۸
۱۶۷/۹	اهل تشیح ۱۹۴، ۹۱، ۸۹، ۸۵، ۷۳، ۷۱، ۶۴، ۵۰، ۴۵، ۴۴
اهل تورات ۴۹۳، ۴۹۲، ۴۰۸/۹	۳۱۶، ۳۱۲، ۳۱۰، ۳۰۳، ۲۹۰، ۲۵۵، ۲۵۴

۲۲۷، ۲۳۴، ۲۳۳، ۲۲۷/۱۰، ۲۹۱، ۲۸۴، ۱۵۸	اهل لَجیل ۳۵۲/۹
۲۷۲، ۲۶۵، ۲۶۴، ۲۵۷، ۲۵۵، ۲۵۳، ۲۵۱	اهل حجاز ۳۰۴/۹
۲۹۲/۱۰، ۲۹۰، ۲۸۷، ۲۷۷، ۲۷۶	اهل حدت ۷۸/۴، ۲۷۲/۳
۲۶۸/۴	اهل حدیث سنّی ۲۴/۴
۳۲۶/۸	اهل الحرب ۱۶۶/۷
۱۶۶، ۱۶۶، ۱۶۰، ۱۱۲، ۸۲/۷، ۵۴/۶	اهل حصص ۱۳۶، ۹۴/۷
۲۹۴، ۲۶۰، ۲۵۸/۸، ۲۷۴، ۳۳۴، ۲۵۸، ۱۷۸	اهل خراسان ۲۵۴، ۲۵۲/۸، ۴۴۷، ۸۶/۷
۲۶۴، ۵۲/۹، ۳۳۶، ۲۹۶	اهل خلاط ۳۵۲/۸
۱۸/۱۰، ۷۸/۲	اهل دمشق ۳۶۶/۸
۳۳۸/۸	اهل الدّیور ۲۵۴، ۳۵۲، ۳۶۶/۴
۸، ۳۰۸، ۲۵۰، ۲۴۰، ۸۴/۷، ۳۷۴/۲	اهل الدّیة ۲۸۴، ۲۲۶/۹
۳۶۴، ۱۰۴، ۸۲/۹، ۲۶۰، ۲۵۸، ۵۷، ۶	اهل روم ۸۰/۵
۱۳۴، ۸۶/۷، ۱۷۷، ۱۵۸/۵	اهل ری ۲۴۰/۷، ۹۵، ۹۳/۵
۳۳۲/۷	اهل زیور ۴۹۲، ۴۹۲، ۲۰۸/۹
۳۶۸/۲	اهل زنج ۳۴۸/۸
۲۲۴/۸	اهل الزّوراه ۲۰۰/۷
۴۹۲، ۴۰۸/۹	اهل سامرا ۱۴۵/۳
۱۳۴/۶	اهل الشّیخ ۳۳۸/۷
۳۸۰/۷	اهل سنّت ۵۷، ۵۳، ۵۲، ۴۵، ۴۲، ۲۱، ۲۰، ۱۷/۱
۴۹۳/۹	۱۱۳، ۹۰، ۸۹، ۸۸، ۸۷، ۸۵، ۸۲، ۸۱، ۷۹، ۷۶
۳۶۶/۹، ۳۳۸/۷، ۳۷۲/۲	۳۰۲، ۲۰۱، ۱۹۷، ۱۹۶، ۱۵۴، ۱۴۴، ۱۱۶
۱۶/۶، ۹۲، ۷۶/۵، ۳۳۴، ۳۳۶، ۳۳۰، ۴	۳۴۴، ۳۴۳، ۳۳۱، ۳۱۸، ۳۱۱، ۲۰۹، ۲۰۸
۹۶	۱۶۹، ۱۶۸، ۱۶۶، ۱۰۶، ۳۶/۲، ۲۵۲، ۲۴۸
۱۱/۹، ۱۵۷، ۷۶، ۶۲/۸، ۲۹۱، ۸/۴	۳/۳، ۳۹۴، ۳۹۲، ۳۱۲، ۲۸۷، ۲۸۶، ۲۶۸، ۲۵۹
۲۸۸، ۲۸۶، ۲۸۵، ۲۸۴، ۲۸۰، ۲۷۲، ۲۷۲	۳۰۳، ۳۰۱، ۲۳۶، ۲۱۶، ۱۴۵، ۱۴۱، ۴۴، ۳۸
۳۱۱، ۳۱۰، ۳۰۴، ۲۹۸، ۲۹۳، ۲۹۱، ۲۹۰	۳۰۰، ۲۸۶، ۲۶۸، ۲۵۶، ۲۵۵، ۱۷، ۹/۴، ۳۰۸
۳۱۴، ۳۱۳	۷/۶، ۶۸، ۶۷، ۶۵، ۶۴، ۶۳، ۶۲، ۶۱/۶، ۴۳۴
اهل کردستان ۶۹/۴	۴۲۲، ۴۲۳، ۴۳۰، ۴۳۸، ۴۲۷، ۴۲۰، ۴۱۸
اهل الکفر ۲۱۸/۹، ۱۳۰/۲، ۲	۴۰، ۱۸، ۴۵۹، ۴۵۸، ۴۵۷، ۴۵۴، ۴۲۱، ۴۳۵
اهل الکلام ۲۴/۹	۱۷۴، ۱۶۷، ۱۶۶، ۱۵۷، ۶۳، ۵۷، ۴۷، ۲۶، ۲۲
اهل کینسا ۱۱۱/۱	۱۲۴، ۱۲۰، ۳۳، ۳۲/۹، ۳۶۹، ۳۶۷، ۱۷۵

باطل‌گریان ۹۰/۳	أهل الكوفة ۱۲۲.۱۱۰/۷:۱۳۶.۱۲۰.۲۸/۳
بیت‌پرستان ۴۴۲/۹:۲۵۸/۴	۱۲۹۲.۲۵۸/۸:۳۷۰.۳۴۰.۳۱۰.۲۳۸.۱۳۶
بدعت‌گذاران ۴۲۲/۹	۲۳۸.۹۴.۸۲/۹
بربرها ۲۶.۲۲/۴	أهل الكهف ۲۰۰/۹:۳۰۴.۲۳۲.۲۸/۸
برندگان سیاه‌پوست ۲۸۸/۳	أهل لغت ۲۱۲/۹
البرستیون ۴۲۴/۴	أهل مدائن ۲۳۸/۸
برمکیان ۲۸۰/۳	أهل المدينة ۳۰۰.۲۵۸/۸:۸۴/۷:۳۳۱.۲۲۹/۱
برهاسیان هند ۱۴۳/۱	۱۷۶/۹
برمدیان ۳۰۰/۳	أهل المشرق ۱۹۲.۱۷۶.۱۵۴.۱۳۶.۱۳۴/۷
بزرگان امامیه ۱۶۴.۱۶۳/۱	۲۵۸/۸:۳۸۰.۲۳۸
بزرگان اهل حدیث ۲۳۸/۱۰	أهل مصر ۲۶۰/۸:۳۰۸/۷:۴۰۴/۴
بزرگان اهل سنت ۳۱۱.۸۱/۱	أهل النصیفة ۲۸۲/۵
بزرگان بصره ۱۷/۵	أهل المغرب ۲۵۸/۸:۳۸۰/۷
بزرگان بنی‌عباس ۴۲۴/۷	أهل مكة ۱۸۰/۴۴۰.۱۶۶.۱۶۴.۸۲/۷:۷۵/۴
بزرگان حشویه ۱۱۰/۵	۳۸۶/۹:۳۳۸.۳۳۰.۳۱۴.۲۸۶.۲۵۸.۱۹۲
بزرگان خاندان اشعری ۳۰۴/۳	أهل نجران ۳۵۲/۷
بزرگان شیبیه ۲۳۶.۶۷.۵۸.۵۶/۳:۳۲۰/۲	أهل النطاق ۸۸/۹
۲۴۳.۲۴۰.۲۳۷.۲۳۳/۱۰:۳۰۰.۲۲۷	أهل التهروان ۱۳۲.۱۳۰.۶۵/۸:۳۳۶/۷
بزرگان قم ۱۲۷/۴	أهل نیشابور ۹۳/۵
البصرتون ۲۴۰/۹	أهل واسط ۶۴/۸:۳۲۲/۲
بعثی‌ها ۱۰۷/۴	أهل ولایت ۲۲۵/۳
بغاة الذین ۱۰۲/۶	أهل الولاية ۱۸۰/۲
بغدادیان ۹۳/۵	أهل هرقل ۲۵۴/۹
نوادیم ۲۲۲/۸	أهل همدان ۹۲/۵:۴۲۴/۴
نواد ۴۰۲/۷	أهل اليمن ۳۱۸.۲۶۰/۸:۳۵۸.۳۰۸/۷
بنو اسرائیل ۱۰۰۳/۲:۳۷۴.۳۷۲.۱۰۴.۹۷/۱	الآقیام ۴۰۸.۳۶۰.۲۲۶/۹
۱۶۰.۳۲۰.۵۰/۵:۶۹/۴:۳۰۸.۱۳۷/۳:۳۶۲	ایرانیان ۲۹۶.۱۳۶/۵:۱۵۸.۱۵۷.۱۲۳/۱
۸۴.۴۳.۳۲/۸:۴۰۴.۳۵۸.۲۳۶/۷:۱۱۴.۸	ایلیجیان ۶۱.۴۷/۴
۲۵۴.۱۵۶.۱۵۲/۹:۲۰۶.۱۷۱.۱۵۴.۱۴۴	بازرگانان ۵۷/۵
۳۹۵.۳۹۴	باستان‌شناسان ۱۷۴/۱
بنو الأشهب ۳۵۲/۷	باطل‌بویان ۴۳۲/۹

بنو کلوان ۳۳۰/۷	بنو اسامة ۳۴۲، ۲۸۷، ۱۶۰ / ۲، ۳۵۲، ۳۵۳، ۱۵۹ / ۱
بنو کلب ۳۰۸، ۱۰۰ / ۷	۱۶، ۳۸۶ / ۵، ۲۴، ۲۱ / ۴، ۳۰۸، ۳۷۲، ۲۳۸ / ۳
بنو محمد بن <small>علیه السلام</small> ۱۸۶ / ۲	۱۱۴، ۱۰۶، ۱۰۰ / ۷، ۶۹، ۶۸، ۶۵، ۵۸، ۳۱
بنو مخزوم ۳۳۳ / ۸	۲۰۶، ۲۹۸، ۲۰۸، ۲۰۶، ۱۹۸، ۱۳۲، ۱۳۰
بنو مدلیج ۲۷۶ / ۹	۴۳۶، ۴۳۵، ۳۸۶، ۳۸۰، ۳۳۸، ۳۳۰، ۳۲۸
بنو مروان ۹۲ / ۷	۷۴ / ۹، ۳۷۸، ۳۱۸، ۱۳۶، ۸۱ / ۸، ۴۴۴، ۴۴۶
بنو مسینه ۲۰۸ / ۳	۳۷۸، ۱۱۷، ۹۹، ۹۸، ۹۰، ۸۶
بنو موسی ۳۸ / ۴	بنو بسطام ۱۰۱، ۹۷ / ۴
بنو نوبخت ۹۴ / ۵، ۱۷۶ / ۴، ۳۰۸ / ۳	بنو بهدلة ۳۷۲، ۱۴۴ / ۹
بنو هاشم ۳۰۸ / ۳، ۲۷۰، ۱۲۸ / ۲، ۳۴۶، ۲۹۶ / ۱	بنو تمیم ۳۱۰، ۱۱۸ / ۷
۷ / ۷۲، ۵۰، ۳۸ / ۶، ۷۵، ۴۴ / ۵، ۳۵۹، ۲۶ / ۴	بنو جندب ۲۷۶ / ۹
۲۷۴، ۲۰۰ / ۸، ۴۳۴، ۲۳۰، ۱۳۶، ۱۱۸، ۹۶	بنو حازمة ۱۳۴ / ۷
بنو هلال ۱۹۰ / ۹	بنو حسن ۲۸۷ / ۲
بنو ابرح ۴۰۲ / ۴	بنو حماد ۴۱ / ۴
بنو ایسان ۳۰۵ / ۹	بنو حمدان ۳۰۰ / ۳
بنو یحییان ۷۵، ۷۴ / ۴، ۲۹۵، ۲۹۱ / ۳	بنو ذنب الحمار ۳۷۴، ۱۴۲، ۱۴۰ / ۷
بنو یحییان ۱۶۷، ۱۶۶ / ۹	بنو الشیبان ۷۰ / ۵، ۳۱۶ / ۷
بنو یاسان‌های عراق ۵۸ / ۵	بنو عامر ۱۵ / ۵
بنو یزیدکان بغداد ۱۲۹ / ۵	بنو العباس ۳ / ۳، ۲۸۷، ۱۸۲، ۱۶۸، ۱۴۰ / ۲، ۲۴ / ۱
بنو یزیدکان حنّه ۱۱۷ / ۵	۲۴، ۲۳۸، ۲۴۰، ۲۴۰، ۲۵۰، ۲۵۵، ۲۷۷، ۳۰۸، ۳۰۴ / ۴
بنو یزیدکان مغربی ۲۲۳ / ۱۰	۲۵ / ۵، ۶۵ / ۵، ۱۳۸ / ۶، ۳۱ / ۶، ۵۸، ۶۲، ۶۲، ۶۴
بنو یزیدشکران ۱۷۱، ۱۲۶، ۵۲ / ۱	۶۵، ۶۷ / ۷، ۶۸، ۶۶، ۹۲، ۱۲۰، ۱۵۶، ۱۶۰
بنو یزیدشکران اهل سنت ۶۷ / ۱	۲۱۴، ۲۱۸، ۲۶۸، ۳۳۰، ۳۳۸، ۳۸۰
بنو یسمران <small>علیه السلام</small> ۲۵۷، ۲۵۶، ۲۵۴، ۱۸۳، ۳۲، ۲۱ / ۱	۲۹۴، ۲۳۵، ۴۳۴، ۴۳۰، ۴۲۲، ۴۰۰، ۳۹۴
۱۳۵ / ۵، ۳۲۷، ۲۲۶، ۱۳۸، ۵۷ / ۳، ۳۴۸، ۲۵۸	۹۸، ۹۰ / ۹، ۳۷۸، ۲۸۴ / ۸، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۰
۸ / ۳۹۹، ۲۹۲، ۲۹۱، ۳۷ / ۶، ۳۴۹، ۲۰۱، ۱۸۹	۲۹۳، ۵۰ / ۱۰، ۴۱۴، ۱۱۷
۹ / ۱۳۶۱، ۳۶۰، ۱۲۳، ۱۱۹، ۶۶، ۶۴، ۶۲، ۶۱	بنو عبد شمس ۲۱ / ۴
۴۳۵، ۴۳۰، ۳۹۹، ۳۰۸، ۳۰۱، ۲۹۲، ۱۰۸، ۹۶	بنو عبد المطلب ۳۰۸ / ۳، ۲۴۰ / ۱
۲۳۹ / ۱۰، ۴۷۳	بنو عقیل ۲۲ / ۱۰، ۸۶ / ۸
بنو امیران اولوالعزم ۱۰۳ / ۵	بنو فرات ۲۹۰ / ۳
بنو امیران پیشین ۱۰۶ / ۵	بنو فضال ۱۰۶ / ۴، ۳۰۸ / ۳

جاسوران ابن زیاد ۲۲۶/۳	پیروان ادیان ۴۹۳، ۴۹۲، ۲۹۵/۹؛ ۳۶/۱
جامعه‌شناسان ۱۷۴/۱	پیروان اسلام ۱۷۹/۳؛ ۸۵/۱
جاه طلبان ۹۲/۳	پیروان امام مهدی <small>علیه السلام</small> ۲۰۵/۹؛ ۱۷۹/۳
الجباطلون ۱۸؛ ۴۱۲، ۲۰۲/۵؛ ۳۰۸، ۹۲، ۸۹/۳	پیروان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> ۲۸، ۲۷، ۲۱، ۱۹، ۹، ۷/۱
۱۴۴، ۹۸	۴۸، ۷۶، ۸۵، ۹۰، ۱۹۴، ۳۰۴، ۳۱۸، ۳۴۹
الجبایرة ۷/۲؛ ۲۱۴، ۱۸۶، ۱۸۳/۶؛ ۳۰۸، ۳/۳؛ ۹۲/۲	۲۵۶/۲؛ ۱۶۶، ۱۶۸، ۲۸۶، ۳۹۰، ۱۴۲/۳
۱۷۶/۹؛ ۴۱۰، ۴۰۸، ۳۵۶، ۳۳۸، ۳۲۸، ۳۰۸	۲۸، ۲۷، ۲۶، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹/۶؛ ۲۱۷، ۱۷۴
الجبّارون - جبّاران ۸۰/۷؛ ۳۲/۶؛ ۳۰۸، ۲۸۳/۳	۴۷، ۴۶، ۲۲، ۳۱
۱۵۲، ۴۴/۹؛ ۳۶۸، ۳۱۰، ۳۲۸، ۱۹۸، ۱۹۴	پیروان تانو ۲۰۵/۹
۲۲۳، ۳۷۶، ۲۹۴، ۱۶۸، ۱۱۶، ۱۰۳، ۱۰۲	پیروان حلاج ۹۶/۴
۴۳۸، ۴۲۵، ۴۲۴	پیروان دجال ۶۵/۸
الجن ۲۲۸، ۱۴۰/۷؛ ۲۰۴/۶؛ ۲۲۸/۳؛ ۳۶۲/۱	پیروان شيطان ۴۳۵/۹
۲۴۶/۹، ۲۳۰، ۱۲۲، ۱۲۰/۸؛ ۳۵۸، ۳۴۴	پیروان عیسی <small>علیه السلام</small> ۳۱۲، ۲۸۰/۹
جنگاوران بدر ۳۷۲/۸	پیروان مکتب تشیع ۲۴/۱
جیان ۳۶۲/۸؛ ۹۵، ۴۵/۴	پیروان ناب امامان ۱۸۱/۵
جهال ۵۲/۴	پشویان حق ۴۱۷/۹
جهال الجاملیة ۲۳۰، ۲۱۰/۹	پشویان مضموم ۱۶۳/۹؛ ۱۸۰/۵
جیش جزار ۱۱۲/۷	تاجران نجف ۲۳۸/۵
جیش الشیفانی ۱۳۲، ۱۳۰، ۱۲۴، ۱۲۲، ۱۱۶/۷	تازه‌یهودان آلمان ۶۹/۴
۱۹۴/۸؛ ۳۹۴، ۳۷۰، ۳۴۰، ۳۱۰، ۱۴۰، ۱۳۸	التجّار ۳۳۸/۸
۷۲، ۶۸/۹	تجّار اهل فارس ۳۴۴/۸
جیش العراق ۱۳۴، ۹۲/۷	الترك = اتراك = ترکان ۲۷۴/۳؛ ۳۸۸، ۱۴۵/۱
حاکمان ۳۷۳/۸؛ ۳۴۸/۱	۲۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۲۸۹، ۶۷/۴؛ ۶۴، ۳۳/۵
حاکمان اندلس ۲۳/۴	۸۸/۷؛ ۹۰، ۹۸، ۱۲۲، ۱۴۰، ۲۴۰، ۳۳۲، ۳۳۴
حاکمان بی عثمان ۲۹۵، ۲۷۹/۳	۳۶۶، ۳۶۸، ۳۷۴، ۴۲۴، ۴۲۷/۸؛ ۳۳۶/۱۰
حاکمان جور ۳۰۱/۴	۲۰
حاکمان سمنگر ۴۰/۶	ترکان درباری ۳۷۴، ۲۷۲/۳
حاکمان سنی مذهب ۳۰۰/۳	ترکان عثمانی ۶۶/۴
حاکمان صدر اسلام ۳۵۱/۱	تفلیسی تبار اصفهان ۱۰/۴
حاکمان غاصب ۳۱۴/۲	توقیت‌کنندگان ۱۷۶/۸
حجازیان ۱۵۱/۵	التغات ۳۰۸/۳

۳۰۳/۳	خاندان شادان	۳۰۸/۳:۲۰۸/۲	حجج الله = الحجج
۲۹/۴	خاندان عباسی	۳۰۳/۳	حدیث گریبان اهل سنت
۲۹۱، ۲۸۰، ۲۷۱/۳	خاندان عباسی	۲۹/۴	حروفیان
۲۸۲/۳	خاندان عنوی	۴۸۹، ۲۸۷، ۴۰۴/۹:۲۳۴، ۳۲۴/۸	الحکام
۳۶۱/۸	خاندان فرعون	۱۰۶/۴:۲۹۵، ۲۸۰/۳	حمدانیان
۹۱، ۸۸، ۱۹/۵:۸۹، ۸۸/۳	خاندان محمد ﷺ	۱۴۲/۲	حملة العرش
۴۴۰، ۴۳۲/۹:۲۰۷		۴۹۰/۹	حنیلیان
۲۴۵/۴:۳۰۳/۳	خاندان نوبخت	۴۰۲/۴	حنظله
۲۴۵/۴	خاندان‌های شیعی	۶۶/۴:۱۸۶، ۱۸۴، ۱۷۴/۲	حواریان = الحواریون
۹۷/۱	خاندان یهودا	۱۸/۹	حواری عسی بن مریم ؑ
۲۸۵/۱۰:۱۵۸/۱	خاورشناسان	۲۳۷/۱۰	خادمان امام رضا ع
۱۰۰/۵	خدای خانه خدا	۸۸/۵	خاندان ابراهیم ع
۳۶۲/۸:۲۹۴/۳	خراسانیان	۱۰۳/۱	خاندان اسرائیل
۲۹، ۲۸/۴	خرزمه	۳۰۳/۳	خاندان اشعری
۳۲۱/۱	خرزنده‌داران علم الهی	۶۷، ۶۳، ۶۲/۵	خاندان امام عسکری ع
۵۲/۱۰:۳۱۸/۸	الخزرج	۲۷۶/۳	خاندان اموی
۳۵۳/۱	خلفای اربعه	۲۰/۱	خاندان اهل بیت ع
۲۸۸/۱۰	خلفای اموی	۳۰۳/۳	خاندان باجویه
۲۵۳/۱	خلفای بنی امیه	۵۵/۱	خاندان بزرگ شیعی
۳۹۴/۲:۳۱۸/۱	خلفای پیامبر خدا ﷺ	۱۰۳/۴	خاندان بنی بسطام
۳۵۴/۱	خلفای چهارگانه	۹۰/۵	خاندان بنی راشد
۳۵۱، ۳۵۰، ۳۴۹، ۳۴۸، ۶۳/۱	خلفای دوازده گانه	۲۶۰/۳	خاندان بنی زجوجی
۳۵۷، ۳۵۶، ۳۵۵، ۳۵۳		۲۶۰/۳	خاندان بنی زراره
۲۵۰/۱	خلفای راشد	۳۰۰، ۲۹۹/۳	خاندان بنی فرات
۲۸۳/۳	خلفای صدر اسلام	۲۶۰/۳	خاندان بنی کولی
۲۷۴، ۲۷۳، ۲۷۲/۳:۳۵۰، ۲۶/۱	خلفای عباسی	۴۴، ۴۳/۶:۱۰۸، ۴۰/۲	خاندان پیامبر خدا ﷺ
۲۸۸، ۲۸۱، ۲۸۰، ۲۷۹		۱۲۵	
۳۷/۴	خلفای فاطمی	۱۰۲/۱	خاندان داوود بنیامی
۳۰۸/۳	خلفاء الله	۲۲، ۲۱/۶:۲۳۰، ۲۱۶/۳:۱۹/۱	خاندان رسالت
۱۱۷/۸:۴۰۰/۵:۲۸۹، ۷۲/۳	الخوارج	۴۳۹/۹:۳۱	
۹۴/۳	خواص ائمه ع	۱۴/۵	خاندان زراره

۱۹۸/۱	راهنمایان مسر هذلیت	۱۸۲.۷۴/۵	خواص شیعه
۳۳۷/۶:۱۲۰/۴	رجال‌شناسان	۱۸۶/۵	خواص یدران قائم‌تخت
۱۰۶/۴:۲۵۶/۳:۴۰۰.۳۹۶/۱	رجالان	۲۵۴.۲۵۲/۸	خیل لقبانی
۳۱۸/۷:۳۲۹/۱	رجالیان اهل سنت	۱۳۵/۱	داتوبان
۳۰۸/۳	الزّآزین	۴۵۲/۷	داعیان اسماعیلی
۴۲/۶	رزمندگان جنگ بدر	۳۰۳.۳۰۱/۳:۳۹۱.۳۹۰.۳۸/۲	دانشمندان
۴۷۸/۹	رزمندگان صدر اسلام	۱۱۹/۹:۲۴/۶:۳۵/۵:۳۰۶.۳۰۵.۳۰۴	
۲۲۶/۳	رسولان	۹۱.۸۶.۸۴.۷۶/۱	دانشمندان اهل سنت
۱۵۲/۵	روحانیان	۲۶۹/۱۰:۸۳/۱	دانشمندان حتی مذهب
۱۵۶	روحانیان ایرانی	۲۴۹.۲۴۲/۳	دانشمندان شیعه
۶۴.۱۰/۴	روس‌ها	۲۰۴/۵	دانشمندان قم
۲۸۶/۹:۴۲۷.۴۲۴/۷:۲۰۱/۲	رومیان	۲۷۸/۷	دجالون
۱۸۴/۲	الزّهیان	۲۷۲/۳	درباریان
۱۷۷/۳	رهبران بزرگ الهی	۲۸۱/۹	دروغگویان شیعه
۲۵۵/۵	رهبران شیعه	۱۵۰/۵	دزدان
۲۴۰/۵	زائران امام حسین <small>علیه السلام</small>	۴۴۲/۹:۲۲/۶:۱۴۵.۸/۱	دشمنان اسلام
۱۴۳/۵	راهدان	۳۶۳/۸	دشمنان امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۱۵۷/۱	زرتشتیان	۹۱.۴۷/۱	دوازده خلیفه
۴۶۰/۹:۳۵۷/۱	زامداران	۴۰۳/۱	دوازده وصی پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۴۷.۳۳/۶	زامداران چنار	۲۳۸/۳	دوستداران اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۱/۶	زامداران چنار	۲۴/۱	دوشردان عباسی
۴۵.۲۶.۲۰/۶	زامداران سستگر	۲۴۸/۸:۳۹۲.۳۳۲/۷:۳۵۲/۵:۳۹۰/۱	الذّیلم
۱۷۹/۳	زامداران ظالم	۳۲۲	
۴۰/۶:۴۰/۲	زامداران فاسد	۵۹/۷	ذاکران مصائب اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۲۱.۲۲۰/۳	زمنیان	۳۵/۴	رافضة الکسانة
۲۹۸.۲۵۸/۹	زندیقان = الزنادقة	۴۰/۸:۱۲۱/۴:۳۰۴.۲۵۷.۷۷/۳	زاویان
۳۳/۵:۲۹۳.۲۸۹.۲۸۸/۳	زنگیان	۱۲۲/۴	زاویان امام جواد <small>علیه السلام</small>
۲۲/۶:۱۷۸/۱	زورمداران	۳۴۸.۳۴۶/۱	زویان حدیث
۴۰/۴:۲۹۳/۳:۴۰۲.۴۰۱/۱	زبدیان	۲۳۲/۱۰:۶۲/۶:۸۷/۴	زاویان شیعه امامیه
۶۴/۴	زیدی‌های یمن	۹۶.۹۳/۳	زاویان فقیه
۱۰۰/۶	السالون	۱۵۰/۵	راهزنان

سخنانی‌ها ۲۴/۴	سادات ۲۸۷،۲۶۵،۲۳۹،۱۶۱،۱۱۲/۵
سفران امام زمان (عج) ۱۲۳/۴	سادات حسنی ۲۳۸/۷،۶۸،۶۳،۴۲/۴
سفران خاص ۱۹۵/۵:۲۵۲/۴	سادات حسینی ۶۵/۴
السلطنین ۳۵۲،۳۴۸/۶:۳۰۱،۵۲/۴،۱۹۹/۱	سادات قریش ۲۲/۱۰
سلاطین آسیای صغیر ۴۷/۴	سادات گیلان ۶۱/۴
سنت‌ها ۱۴۳/۱	سادات موسوی ۵۰/۴
سنّیان ۷۸/۴:۲۴۱/۳	ساده‌أهل‌النجته ۳۰۸/۳
سنّان حنفی‌مذهب ۲۷۹/۱۰	ساسانیان ۱۱۸/۱
سنّان حلفی ۷۸/۴	ساکنان اورشلیم ۱۰۲/۱
سنّیان شافعی‌مذهب ۲۶۷/۱۰	ساکنان نجف اشرف ۱۵۳/۵
سوره‌های اهل‌حدیث ۷۸/۴	سامانیان ۲۸۰،۲۷۹،۲۷۸/۳
سوشیالیسم ۱۴۱/۱	سپاه تارابی ۴۵/۴
سیاست‌بازان ۳۰/۶	سپاه‌نام ۳۸/۶
سیاست‌پویان ۲۳/۶	سیاهیان امام مهدی (عج) ۴۳۳/۷،۴۷۴،۴۷۲/۹
شارحان صحیح بخاری ۷۷/۱	سیاهیان ترک‌نژاد ۲۷۲/۳
شاعران نبطی ۲۸۰/۱۰	سیاهیان مصری ۶۷،۶۶/۴
شافعیان ۴۹۰/۹	سیاهیان معتصم ۲۹۳/۳
الشّاکرین ۳۰۸/۳	ستمدیدگان ۸/۱
شاگردان امام جواد (عج) ۳۰۵/۳	سنگاران ۴۰،۳۸/۶:۳۲۵/۵
شاگردان رشتی ۷۳/۴	سنگران ۴۳۸/۹:۱۸۰،۱۷۸/۱
شاگردان سید کاظم رشتی ۷۶،۷۵/۴	سران استکبار ۴۲۲/۹
شاگردان شیخ احمد احسائی ۷۶،۷۵/۴	سربازان بنی‌چری ۷۰/۴
شاگردان شیخ انصاری ۱۵۲/۵	سردمداران فتنه ۱۱۳/۹
شاگردان شیخ مفید ۲۴۸/۱۰	سرمایه‌داران ۱۶۸/۱
شاگردان عیسی (عج) ۱۰۹/۱	سروران اهل‌بهشت ۳۸/۳:۲۱/۱
شاگردان محقق ثانی ۲۶۸/۱۰	استعداء ۲۲۴/۱
شامیان ۶۵/۶	سعودی‌ها ۷۷/۴
شعراء ۲۲۸/۷	سفرای خاص ۲۴۷/۴
شرق‌شناسان ۶۵/۴	شعراء ۳۰۸/۳
شریعه ۸۳/۴	الشعراء، المحمودین ۱۷۲/۴
الشعراء ۳۹۶/۷:۲۶۳/۲	الشهفاء - سفهان ۳۴۲/۷:۱۰۸/۲

شعیبان امامیه ۲۲/۴	شهدا ۴۸/۸
شعیبان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> ۲۳۸/۳	شهدای بدر ۲۰۶/۹:۴۰۶:۳۵۸/۵:۳۳۷/۱
شعیبان حلّه ۱۴۵/۳	شهدای فتح ۳۱/۶
شعیبان قم ۲۹۶/۳	الشهداء ۱۶/۹:۲۷۴:۲۷۰:۳۸/۷:۳۸۸/۱
شعیبان کوفی ۱۵۹/۱	شیدان ۲۰۲:۱۹۶/۵
شعیبان مغرب ۳۸/۴	الشیاطون ۱۷:۳۵۲:۳۴۸/۶:۴۰۲/۵:۳۰۸/۳
شعیبان نیشابور ۲۴۲/۳:۵۵/۱	۲۲۲/۸:۲۴۸:۲۴۴:۲۴۰
شعیبان بن ۲۳۹/۳	شخی‌ها ۷۳/۴
اشبوخ ۸۰/۲	شیمه آل محمد <small>علیهم السلام</small> ۳۷۸:۳۷۴:۱۲۴:۱۴۲:۸۶/۷
صابیان ۲۹۸/۹	۲۵۲/۸
صاحب‌نصبان اهل سنت ۳۰۰/۳	شیمه علی <small>علیه السلام</small> ۳۳۰:۲۰۰:۱۰۴/۷:۳۸۶/۵
الصالحون ۱۳۲/۶:۱۴۳/۵:۲۱۶/۴	شعیبان ۸۹:۷۶:۷۰:۴۸:۲۸:۲۶:۲۴:۲۲/۱
صعابه پیامبر خدا <small>صلی الله علیه و آله</small> ۴۶/۸	۱۹۷:۱۹۶:۱۹۳:۱۹۲:۱۹۱:۱۵۹:۱۲۶
صحایان ۲۴۴/۱	۴۲/۳:۳۳۳:۳۱۴:۳۱۰:۲۲۰/۲:۴۰۳:۱۹۹
صحرائشیمان ۱۵۵/۵:۹۹/۱	۹۱:۸۵:۸۳:۷۷:۷۲:۷۱:۷۰:۵۸:۵۶:۴۴
الصّدّیّون ۱۶۶/۶:۴۲۲/۵	۲۳۶:۲۳۵:۱۴۵:۱۴۲:۹۶:۹۵:۹۴:۹۳:۹۲
صفویه - صفویان ۴۵۳/۷:۷۰/۳:۵۵:۵۲/۴	۲۴۳:۲۴۲:۲۴۱:۲۴۰:۲۳۹:۲۳۸:۲۳۷
صنحاء أمّ القرى ۷۵/۴	۲۷۴:۲۷۲:۲۵۸:۲۵۳:۲۵۰:۲۴۹:۲۴۴
صوفیان ۱۱۰/۵:۲۸۱/۳:۷۲:۷۱:۶۵:۵۲/۱	۲۸۷:۲۸۶:۲۸۵:۲۸۳:۲۸۲:۲۸۱:۲۸۰
صوفیان اهل سنت ۲۶۲/۱۰	۲۹۹:۲۹۸:۲۹۷:۲۹۶:۲۹۵:۲۹۲:۲۸۸
طاغوتیان ۱۸۰/۱	۴:۳۰۷:۳۰۶:۳۰۵:۳۰۴:۳۰۳:۳۰۲:۳۰۰
طالبان علم ۱۴۰/۵	۸۲:۸۱:۷۹:۷۸:۶۹:۳۷:۳۴:۳۳:۲۷:۱۹
ظاهریان ۲۸۰:۲۷۹:۲۷۸:۲۷۷/۳	۱۰۰۷:۱۰۵:۱۰۴:۱۰۳:۹۹:۹۷:۹۵:۹۳
طایفه اوس ۴۴۲/۹	۲۴۳:۲۴۲:۲۴۰:۲۳۶:۱۱۹:۱۱۸:۱۱۶
طایفه خزاعه ۲۷۶/۹	۵:۲۷۹:۲۷۳:۲۵۲:۲۵۰:۲۴۷:۲۴۵:۲۴۴
طایفه خزرج ۴۴۲/۹	۱۹۳:۱۹۱:۱۶۹:۱۰۵:۷۶:۳۱:۲۴:۱۷
طُرُفداران شلمغانی ۱۰۰/۴	۱۳۹:۲۰/۶:۳۱۱:۳۰۷:۳۰۶:۲۷۰:۱۹۴
طنفاة العرب ۲۶۲/۸:۳۰۸/۳	۳۵۰:۴۴۵:۴۴۶:۴۱۵:۴۱۴/۷:۳۵۵:۳۴۳
طلحی‌ها ۱۱۰/۵	۱۶۷/۹:۱۷۲:۱۶۲:۱۵۷:۷۸:۶۷/۸:۴۵۲
الطّوائغیت ۵۲:۴۴/۹:۴۳۰/۴:۳۰۸/۳	۴۶۱:۴۵۲:۴۵۱
طویف صیامره ۱۰۹/۴	شعیبان اسماعیلی ۳۸/۴

- العلماء = علما = ۱/۲۵۰، ۲۶۰، ۳۱۱، ۳۰۸/۴؛
 ۷۳، ۲۱۲، ۲۲۸، ۲۵۳/۵؛ ۳۶۲، ۳۶۲/۶؛ ۱۰۲/۶
 ۳۴۲، ۴۶/۸؛ ۳۷۲، ۲۱۸/۷؛ ۳۴۲
 علویان = ۳/۲۷۲، ۲۷۴، ۲۷۸، ۲۸۰، ۲۸۸، ۲۸۷
 ۲۸۹/۵؛ ۳۴، ۲۶/۴؛ ۲۹۳، ۲۹۲، ۲۸۹
 علویان زیدی = ۳/۲۸۹
 علویان زیدی طبرستان = ۳/۲۸۹
 علویان طبرستان = ۳/۲۹۷
 عدال السلطان = ۴/۱۹۴
 عوام الناس = ۴/۴۵
 عیاران = ۳/۲۷۷
 عسویان = ۱/۱۵۸، ۱۵۷/۴؛ ۶۷/۴
 غاصبان = ۱/۳۶
 غالیان = ۳/۲۹۸، ۲۴۱/۴؛ ۱۱۸، ۲۹
 الفرکین = غربیها = ۴/۶۵، ۹۰، ۶۷، ۲۴۰
 فاجران = ۶/۳۷
 الفاسقین = ۴/۲۳۶
 فاضلان شیعه = ۴/۲۵۵، ۲۵۵
 فاطمیان اسماعیلی مذهب = ۳/۲۹۰
 فاطمیان مصر = ۱/۱۴۷، ۹/۴
 الفاطمیون = فاطمیان = ۲/۱۴، ۳/۲۸۰، ۲۹۴/۴؛
 ۲۸، ۴۰، ۶۶/۶؛ ۷/۴۵۲، ۴۵۰/۸؛ ۱۹۹
 الفجاریان = ۶/۱۲
 الفراعنة = ۲/۹۲، ۷/۳۲۸
 فرزندان امام حسن علیه السلام = ۲/۱۶۸
 فرزندان امام حسین علیه السلام = ۱/۸۹، ۳۱۷، ۳۱۸/۹؛
 ۴۲۴
 فرزندان امام زمان علیه السلام = ۳/۵۱، ۷۱
 فرزندان امام صادق علیه السلام = ۲/۷۰
 فرزندان امیر مؤمنان علیه السلام = ۵/۱۲۷
 فرزندان پیامبر خدا صلی الله علیه و آله = ۱/۱۹۶، ۸۶/۴؛ ۲۵۹
- فرزندان عباس = ۲/۱۶۹، ۵/۲۸
 فرزندان فاطمه علیه السلام = ۱/۶۶، ۶۴، ۲۰۲، ۲۰۳/۶؛
 ۱۱۷/۹، ۱۵۵
 فرسان = ۸/۲۵۴، ۳۱۸
 الفرسان = ۹/۳۲۲
 فرشتگان = ۱/۳۲، ۳/۵۷، ۶/۳۳۰، ۸/۴۷
 ۳۶۱/۹؛ ۴۵۶
 فرعونیان = ۲/۶۰۳، ۶/۲۹۳
 فرقه‌های زیدی = ۳/۲۹۵
 فرماندهان ترک = ۳/۲۷۴، ۲۷۵، ۲۹۰، ۲۹۱
 فرهیختگان = ۷/۴۱۵
 الفشاق = ۵/۳۸۶، ۷/۳۴۲
 فقراء المسنمین = ۶/۲۱۲
 فقهای اسلام = ۴/۶۹
 فقهای امامیه = ۹/۴۹۰
 فقهای اهل سنت = ۴/۳۰۰
 فقهای سودان = ۴/۶۶
 فقهایان حنفی مذهب = ۱۰/۲۶۷
 فقهایان رحالی = ۶/۱۴۷
 فقهایان شعه امامیه = ۴/۱۱۹، ۲۲۲، ۲۵۱/۹؛ ۱۶۲
 ۱۰/۲۷۳
 فقهایان = الفقهاء = ۳/۹۶، ۲۴۹، ۲۵۷، ۳۰۱، ۳۰۳
 ۳۰۸، ۴/۱۷، ۷۹، ۱۲۱، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۲۳۶
 ۲۴۲، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۴
 ۲۶۵، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۵
 ۲۷۶، ۲۷۸، ۲۸۰، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۶، ۲۸۸
 ۲۸۹، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۱
 ۳۰۲، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱
 ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۲۰، ۳۲۶، ۳۲۹/۵؛ ۳۳
 ۳۴، ۳۵، ۳۵۶، ۷/۲۵۳، ۱۴۴، ۲۳۴، ۲۸۰

۱۵۶/۱	فوی انگلیسی	۱۱۲۲، ۲۴/۹، ۳۷۳، ۳۳۴، ۱۵۷/۸، ۲۹۶، ۳۰۴
۲۹۳/۶، ۹۶/۱	قوم بنی اسرائیل	۴۸۹، ۴۰۴، ۱۵۲
۳۷/۴	قوم بنی موسی	۲۰۴/۵
۴۰۴/۷	قوم نمود	فیلسوفان
۴۰۴/۷	قوم عاد	۲۷۳، ۲۵۷/۱۰، ۱۹۳، ۱۸۹/۱
۳۶۱، ۲۳۴، ۲۳۲، ۶۵، ۲۸/۸	قوم موسی (ع)	قاجاریه
۲۸۲، ۲۸۱/۹، ۹۸/۱	قوم یهود	۷۴/۴
۳۰۰/۳	کابیان	القاسطی
۴۸۸/۹	کارگزاران دولت مهدوی	قاضیان بدکار
۱۲۶/۵	کارگزاران سلطان جرمافون	قبایل بربر
۳۰۱/۴	کارگزاران سلطان جور	قبایل دغیم
۲۷۷/۳	کارگزاران عباسی	قبایل عرب
۷۵/۸	کارگزاران علی (ع)	قبیله اکرخ
۲۴۰/۵	کاسیان بغداد	قبیله تمیم
۸۸/۶، ۲۹۱/۴، ۳۰۸/۳	کسافرون = کسفران	قبیله شنوعه
۶۵، ۵۸، ۵۷، ۴۸، ۳۶/۸، ۳۱۴/۷، ۱۸۲، ۱۵۸		قبیله هرغه
۲۸۹، ۳۷۹، ۲۵۸، ۹۷، ۹۶/۹، ۷۳، ۷۱، ۷۰		قتلیه
۲۴۴، ۴۳۷		۴۳/۴
۲۰۸/۳	الکذّابون	۵۸/۴
۱۲۸/۵	کرعه	قدمای اصحاب
۷۷/۳	کراندیشان	۳۱۴/۲
۲۴۴/۹، ۳۱۲، ۲۸۲/۷، ۷۹/۴، ۸۶/۲	الکفار	قرمطیان
۳۰۹، ۲۹۸		۲۹۸، ۲۹۵، ۲۹۴، ۲۹۰، ۲۸۹، ۲۸۸/۳
۱۳۸/۸	کلب	۹۹/۵، ۳۰۸، ۲۹۹
۱۳۵/۱	کنفوسوسیان	قرمطیان بحرین
۶۱/۴	گرجه	۲۹۵/۳
۲۸۳/۳	گردنکشان	قریش
۲۶۶/۸	گمراهان	۱/۴، ۳۳۶، ۳۴۰، ۳۳۶، ۳۳۴، ۳۳۲، ۳۱۸/۱
۶۵/۴	لازکی (الزنجی)	۱/۷، ۱۰۲، ۲۴/۵، ۲۲۴/۴، ۳۰۸، ۱۲۵/۳، ۴۱
۴۴/۴	لشکر اتویی	۸۲، ۸۴، ۸۸، ۹۴، ۹۶، ۱۳۶، ۱۸۲، ۳۱۰/۸
		۱۱۷، ۱۱۶، ۸۶، ۷۰/۹، ۲۵۸، ۲۲۰، ۱۳۲
		۳۲۸، ۳۱۲
		قریشیان
		۵۹/۴
		القسیسون
		۱۸۴/۲
		القضاة
		۴۸۹، ۴۸۷/۹، ۳۳۴، ۳۲۴/۸، ۳۰۲/۷
		القنّون = قعی‌ها
		۷۶، ۳۶/۵، ۳۲۴/۴، ۳۰۸/۳
		قواد المساکر
		۱۸۴/۲

۲۲۲/۵:۱۰۶.۸۳/۴:۳۴۸	۲۴۴.۴۳۷/۷:۲۷/۶ لشکر سفیانی
۲۹۲/۱۰ محققان شیعی	۱۱۰/۱ لشکر کافران
۱۶۲/۱ محققان غربی	۱۱۰/۱ لشکر مؤمنان
۱۵۱/۱ محققان یهودی	۱۳۰/۲ للتعابون
۶۹.۵۷/۸ مخالفان رجعت	۱۳۲/۶ المارفون
۱۸۶/۸:۴۹۶/۴ مخالفان شیعه	۴۹۰/۹ مالکیان
۲۵۷/۷ مخالفان مسیح	۲۸۷/۳ مأموران عباسی
۲۱۵/۵ مداحان	۲۶۷/۴ مینالیان به پیسی
۲۹۶/۳ مدعیان امامت و نبوت	السلطون ۱۶۴.۹۸/۸:۴۱۴/۵:۳۰۸.۸۹/۳
۷۲/۴ مدعیان بایبیت	۱۵۳
۱۲/۴ مدعیان باطل رهبری	مبلغان ۱۸۳/۱
مدعیان دروغین ۸۲.۷/۴:۳۰۲.۸۷.۵۰.۲۳/۱	مبلغان دین ۲۴۸/۱
۶۱۵/۷:۲۴۱	مبلغان شیعه ۲۳۸/۳
۴۸۱/۹:۳۴/۱ مدعیان دروغین تشیع	مندیان ۴۱۵/۷
مدعیان دروغین مهدویت - مدعیان مهدویت ۲۴/۱	المترفون ۳۰۸/۳
۱۱۵.۱۱۴.۹/۴:۱۳.۹.۱۵.۱۷.۴۲.۵۶/۶	متصدیان حرم ۱۲۰/۵
۱۶۷/۸:۴۷	متکلمان ۲۵۱/۴:۳۴۹/۳:۱۹۳.۱۸۹.۱۸۲/۱
مدعیان دروغین نبوت ۸/۴	۳۳/۵
مدعیان دروغین وکالت = مدعیان دروغین نبوت ۱/۱	سکمان بغدادی ۵۸/۱
۹۴.۸۱/۴:۲۴	متکلمان شیعه امامیه ۶۱.۵۹.۵۶/۱
مدعیان غربی ۱۸۱/۱	مجتهدان ۱۵۷/۸
مدعیان وکالت ۱۰۷/۴:۲۴۲/۳	المجرمون = مجرمان ۷۱/۸:۴۴۲/۴
المذبحین الکاذبین ۳۰۸/۳	محدثان اهل سنت ۳۳/۹:۴۱۸/۷:۳۴۹.۸۲/۱
مذنیان ۴۸/۵	۲۶۷.۲۶۶.۲۶۲/۱۰
مذبح ۱۲۶/۷	محدثان سلفی ۳۴/۹
مراجع نجف ۱۱۰/۴	محدثون = محدثان ۳۶۸.۲۶۰.۸۶.۸۴.۸۳/۱
المرتابون ۲۶۶/۵	۳۴۷.۱۲۳.۹۱.۹۰/۴:۳۵۷.۲۲۹/۳:۳۷۸
المرتدون ۲۹۸/۹:۲۴۴/۷:۱۰۲/۶	۱۲۱/۹:۱۹۹/۸:۴۳۹/۷:۲۵۱
مردمان سیستان ۲۷۷/۴	محرومان ۸/۱
مردم چین ۱۳۸.۱۳۳/۱	محققان ۱۴۴.۹۱.۸۲.۷۵.۵۷.۵۳.۴۲.۴۰/۱
مردم شام ۳۵۱/۱	۱۸۲.۱۶۹.۱۶۲.۱۵۳.۱۵۰.۱۴۹.۱۳۸

۲۹۶، ۲۲۲، ۱۶۱، ۱۵۳، ۱۳۴، ۹۴ / ۸، ۴۶۰	مردم عراق ۴۲۴ / ۷
۳۷۳، ۲۲۶، ۱۱۲، ۳۲، ۳۰، ۲۶ / ۹، ۲۴۰، ۳۳۰	مردم کوفه ۳۳۶ / ۷، ۱۳۳۶ / ۳
۳۵۲، ۳۰۴، ۳۰۱، ۲۸۵، ۲۸۱، ۲۷۷، ۲۷۴	مردم مدینه ۲۰ / ۲
۳۳۵ / ۱۰، ۳۴۳، ۴۴۲، ۴۴۱، ۴۳۳، ۴۰۸، ۳۶۰	مردم یمن ۳۸ / ۴
۲۹۲، ۲۹۰، ۲۸۸	المرسلون ۳۴۶، ۱۶۴، ۴۸، ۲۲ / ۲، ۴۱۰، ۴۰۸ / ۱
مسیحیان ۱۱۱، ۱۱۰، ۱۰۸، ۱۰۵، ۹۵، ۹۴ / ۱	۱۲۴ / ۹، ۲۰۸، ۱۹۸، ۱۸۶، ۱۵۸، ۱۱۴، ۸۸ / ۶
۱۸، ۱۰۸ / ۵، ۳۶، ۸ / ۴، ۷۲ / ۳، ۱۵۲، ۱۱۲	المرواتیون ۹۲ / ۷
۳۰۶، ۲۹۱، ۲۸۱، ۲۷۸، ۲۶۹، ۱۱ / ۹، ۱۶۱	مردان تلمغانی ۱۰۳ / ۴
۳۱۲، ۳۰۹	المساکین ۴۰۸، ۳۶۰، ۲۲۶ / ۹
مسحیان دروغین ۱۰۹ / ۱	مستشرقان ۱۵۰، ۱۴۸، ۱۴۷، ۱۴۵، ۱۴۴، ۱۷ / ۱
شیخ صوفیه ۲۶۷، ۲۶۴، ۲۶۳، ۲۵۸ / ۱۰	۲۰۶، ۱۶۵، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۲، ۱۵۱
مشركان قریش ۲۴۲ / ۹، ۳۵۸ / ۷	مشرقان اسرائیلی ۱۵۰ / ۱
مشركان = المشركون ۳ / ۷۶، ۷۴ / ۲، ۱۶۷ / ۱	مشرقان یهودی ۱۵۰ / ۱
۳۹۳، ۱۲۸ / ۶، ۳۴۶ / ۵، ۴۳۸، ۱۹۰ / ۴، ۳۰۸	المستضعفون = مستضعفان ۲ / ۱۶۹، ۲۰، ۸ / ۱
۱۹، ۲۶۶، ۲۱۶، ۱۲۵، ۷۳ / ۸، ۱۳۰، ۲۸۲ / ۷	۱۹ / ۴۹ / ۸، ۳۵۰، ۱۰۶ / ۷، ۸۱ / ۵، ۱۰۴، ۱۰۳
۳۶۲، ۳۰۹، ۲۶۲، ۲۷۵، ۲۵۸، ۲۵۲، ۲۴۴، ۲۲	۵۷
۱۸ / ۱۰	المستجلبون ۳۷۰، ۳۶۸، ۳۶۶، ۳۶۴ / ۵
مصری‌ها ۶۶ / ۴	مسکیران ۴۰ / ۶، ۱۰۵، ۱۰۴ / ۲، ۳۴، ۸ / ۱
المعاندون ۱۰۷، ۹۸ / ۹، ۱۱۲ / ۶	المرفون ۳۶۲ / ۵
معتزلیان ۳۰۳، ۳۰۲، ۲۷۳ / ۳	المملكات ۱۸۲، ۱۶۰ / ۶
المعصومون (ع) - معصومان (ع) ۱۸۹، ۴۵ / ۱	مسلمانان اهل سنت ۷۱ / ۴
۵ / ۱۳، ۷۸ / ۳، ۳۴۸، ۳۰۹ / ۲، ۳۰۰، ۱۹۵	مسلمانان - المسلمون ۵۲، ۵۱، ۳۳، ۲۷، ۱۹، ۸ / ۱
۲۷۴ / ۷، ۲۸۰، ۶۴، ۶۰ / ۶، ۲۴۰، ۲۰۱، ۲۰۰	۲۲۲، ۱۹۷، ۱۵۴، ۸۸، ۸۵، ۷۷، ۶۵، ۵۸، ۵۳
۳۶۸، ۲۸۷ / ۹، ۱۵۶ / ۸، ۳۳۴	۴۶، ۲۹، ۲۶ / ۲، ۲۰۸، ۲۷۸، ۲۵۵، ۳۵۴، ۳۰۴
معمرین ۳۳۹ / ۱۰	۱۸۸، ۱۶۶، ۱۱۸، ۱۰۴، ۱۰۲، ۷۸، ۶۸، ۴۸
مغولان ۴۵ / ۴	۲۱۹، ۱۷۹، ۹۴، ۴۳، ۴۲ / ۳، ۳۸۹، ۲۰۱، ۱۹۰
مغیان شافعی‌مذهب ۲۷۹ / ۱۰	۲۴، ۱۳، ۱۰، ۸ / ۴، ۲۹۵، ۲۷۱، ۲۳۵، ۲۲۰
مفسران ۱۰۹ / ۹، ۷۸، ۶۲، ۵۴ / ۸، ۱۳۷، ۱۲۵ / ۳	۵ / ۳۰۲، ۳۸۵، ۲۸۱، ۲۰۴، ۱۹۲، ۶۳، ۴۲، ۳۶
۲۵۸ / ۱۰، ۲۸۱، ۲۸۰، ۲۷۶، ۱۱۱	۴۰، ۳۳، ۲۵، ۲۲، ۱۹ / ۶، ۳۹۴، ۳۱۱، ۳۰۶
مفسران اهل سنت ۶۲، ۶۰، ۵۸، ۵۵، ۵۴، ۵۳ / ۸	۲۵۸، ۱۲۶ / ۷، ۲۰۴، ۱۸۴، ۱۷۶، ۱۶۰، ۱۴۶
۲۶۱، ۲۵۶ / ۱۰، ۱۰۹ / ۹	۲۳۶، ۲۲۰، ۲۵۸، ۳۵۲، ۳۱۲، ۳۱۰، ۲۹۲

١٨:٣٩٨، ١٦٢/٧:٣٦٦، ٣٤٤، ٣٢٠ / ٥:٤٢٨	مفتران تسعہ ٤٢/٨:٣٩٨/٦
١٥٦، ١٥٣، ١٥٢، ١٥٠، ١٤٦، ١٤٤، ١٤٢	مقدّسان ١٥٧/٥
١٧٧، ١٥٨، ١٥٧	المکذّبون ٣٦٢/٥
مهاجران ٢٤٢/٩	سکّیان ٣٧٣/٨:٤٨/٥
المهتدين ١٩٢/٤	ملائکة بدر ٢٢٨/٨
مهدیان دروغین ١١٩/٨:٣٢/٦:٧/٤:٢٤/١	ملائکة الرحمة ٢٥٤/٢
مهدی‌های ترک ٦٨/٤	ملائکة = ملائکة الله ١١٢٨، ١١٨، ٢٨، ٢٢ / ٢
المؤمنات ٢٢٤، ١٨٤، ١٦٠ / ٦	١٤٢، ٢٤٢، ٢٣٠، ٢٢٥ / ٣:٣٥٠، ٣٠٨ / ٤
٢٢٤، ٢٢٢، ٢٧٣، ٨١ / ٤	١٦٠ / ٧:٣٠٦، ١٦٨ / ٦:٣٦٨ / ٥:٣٧٤، ٣١٩
المؤمنون = مؤمنين ١١٠، ١٦٤، ١١١، ٣١ / ١	٢٢٨، ٢٢٦، ٢٢٤ / ٨:٣٩٢، ٣٥٨، ٢٧٢، ٢٧٠
٢:٤١٢، ٤٠٨، ٢٨٤، ٢٦٤، ٢٣٢، ٢٢٤، ٢١٦	١١٢، ٧٢، ٤٨، ٢٤، ٢٠ / ٩:٣٨٤، ٣٢٠، ٢٢٠
٢٢٨، ٢٢٥، ٢١٩ / ٣:٢٨٤، ٢٦٦، ٢٠٠ / ١٤٢	٤٥٦، ٣٤٤
١٩٥، ٧٤ / ٥:٢٢٢، ٢٢٤، ١٦٨ / ٤:٣٠٨، ٣٠٥	مَلت ایران ٦٥٥/٧:٢٢/٦
٨٢، ٧٢، ٢٥ / ٦:٢٢٢، ٢٢٠، ٢١٢، ٢٧٤، ٢٦٨	الملحدون ١٨٢، ١٥٨، ٨٨ / ٦:٣٧٤/٥
١٨٦، ١٨٤، ١٦٠، ١٥٨، ١٤٠، ١٣٠، ١١٠، ٢، ٨٨	الملحون ١١٤/٦
٢١٨، ١٨٨، ١٨٤ / ٧:٣٧٢، ٢٢٤، ٢١٤، ٢١٠	ملوك بني اعداس ٣٢٢/٧
٣٥٦، ٢٢٤، ٢١٤، ٢٠٠، ٢٢٦	ملوك العشار ١٨٤/٢
٦٤، ٥٥، ٤٩، ٣٧، ٣٦، ٢٤، ٢٢ / ٨:٢١٥، ٢١٤	مَلّة ابراهيم ﷺ ١١٠/٤
٢٤٤، ٢٢٨، ١٨٨، ١٣٢، ٨٠، ٧٣، ٧١، ٦٥	المنافقون = منافقان ١١٢، ١٥٨، ٨٨ / ٦:٣٠٨/٣
٩٧، ٩٦، ٥٩ / ٩:٣٧٢، ٢٦١، ٢٤٥، ٢٤٢، ٢٤٠	٤٠٤ / ٩:٢٨/٨:٣١٠، ١٨٢ / ٧:٢١٦
٣٠٧، ٢٤٨، ٢٢٤، ٢١٤، ١٤٨، ١٤٤، ٢٨، ١١٢	منظران ظهور امام مهدی ﷺ ٤٦٥/٩
٤٥٦، ٤٥٥، ٤٠٦، ٣٥٤، ٢٤٨، ٢٢٤	المنجسين ٢٩٦/٧
نابیان امام زمان ﷺ ٢٦٠ / ٦	منحرفان ١١٨ / ٤:٧٧ / ٣
نابیان عام ٢٣٧ / ٣	منكران رؤيت ١٩٥ / ٥
التاكبون ٢١٠ / ٦	منكران مهدويت ٨٤ / ١
التاكبون ١٣٢ / ٦	موتفان ٣١٦ / ١
نابیان خاص امام زمان ﷺ ٩٧ / ٣:٤٧، ٢٤، ٢٣ / ١	الموحدون ٣٠٥ / ٩:٣٧٤ / ٥
١٥:٣٥٠، ٢٢٤، ٢٢٢ / ٤:٣٠٧، ٢٨٧، ٢٤٩	مورخان ٢٣٦ / ٧
٢٩٠، ٢٣٧ / ٦:١٨٠	مورخان اهل سنت ٢٦١، ٢٥٨ / ١٠
نَسَبيون ﷺ ١٢٨، ١١٨ / ٢:٤١٠، ٤٠٨، ٣٦٢ / ١	موسيان ٦٢ / ٣
١٥٨، ١١٤، ١٠٢، ٨٨ / ٦:١٥٠، ١٣٤ / ٤:١٥٨	المؤقتون - لوقاتون ١٦٤ / ٤:٣٠٨، ٨٩، ٨٣ / ٣

نیروهای انگلیسی ۱۲/۴	۱۶۶/۷، ۲۰۸، ۱۷۴، ۲۷۴، ۳۰۶، ۳۴۶
نیروهای سعودی ۷۷/۴	۱۴۴، ۶۴، ۶۲/۹؛ ۳۷۶، ۳۷۰
نیروهای عراقی ۱۰۸/۴	۳۴۶/۸
وزیران علم دنیا ۳۲۱/۱	۴۸۹، ۴۰۴، ۳۷۶/۹؛ ۳۲۴، ۳۲۴/۸
وزیران ترک ۲۸۰/۳	نیجیان مصر ۴۲۴/۹
وزیران عباسی ۱۰۴، ۱۰۱/۴	نساء بنی اسرائیل ۳۰۸/۳
الوصیون ۱/۳۸۰، ۴/۱۹۰، ۲/۱۱۸، ۱۱۸، ۱۲۸، ۱۵۰/۵؛ ۴۲۰	نسل اداره (الترسیان) ۶۸/۴
۳۴۶/۷	نسل پیامبر اکرم <small>صلی الله علیه و آله</small> ۷۸/۱
وکلاهی امام مهدی <small>علیه السلام</small> ۳/۵۲، ۴/۲۹۶، ۴/۱۲۵، ۵/۹۲	نسل حسین <small>علیه السلام</small> ۱۲۲/۸
وکلاهی خاص ۳/۲۳۷، ۴/۲۴۳	نسل فاطمه زهرا <small>علیها السلام</small> ۸۸/۵، ۸۶، ۸۳/۱
وکلاهی شرق ایران ۳/۲۴۴	نصرانیان ۲۹۱/۹
وکلاهی موقوفات ۳/۲۵۱، ۲۵۲	نُصیری‌ها ۴۷/۴
ولد ابراهیم <small>علیه السلام</small> ۹/۲۰	نقیاب بنی اسرائیل ۱/۳۷۴، ۳۷۲
ولد ابی سفیان ۷/۷۰	نقیاب الجیوش ۲/۱۸۴
ولد اسماعیل <small>علیه السلام</small> ۹/۲۰	نمایندگان قمی ۵/۷۸
ولد الأشر ۸/۲۵۲	نواب اربعه ۱/۱۹۱
ولد الأنصار ۲/۱۸۲	النواب الخاصین ۳/۳۰۸
ولد الحسن <small>علیه السلام</small> ۲/۲۲۴، ۷/۹۰	نواب خاقان ۴/۶۰
ولد انحنین <small>علیه السلام</small> ۱/۲۴۴، ۲۹۶، ۳۰۰، ۳۱۷، ۳۵۸	نواب عزم ۵/۲۵۵، ۱۰/۲۹۲
۲۸۰، ۲۸۲، ۲/۱۲۸، ۲۴۴، ۳/۳۰۸، ۷/۳۰۸	نوادگان امام حسن <small>علیه السلام</small> ۲/۱۶۶
۱۲۴، ۱۴۲، ۳۲۲، ۳۴۶، ۳۷۲، ۳۷۶، ۸/۸۸	نوادگان امام زمان <small>علیه السلام</small> ۳/۷۱
۱۰۸، ۱۰۸، ۹/۲۱۲، ۱۰۸، ۱۱۸، ۱۱۸، ۲۱۲، ۳۷۶	نوادگان پیامبر خدا <small>صلی الله علیه و آله</small> ۶/۴۰
۳۴/۱۰	نواده‌های امام حسین <small>علیه السلام</small> ۱/۲۰
ولد خالد بن یزید بن ابی سفیان ۷/۱۳۴	نواصب ۱۷/۲۰۰
ولد رسول الله <small>صلی الله علیه و آله</small> ۱/۳۸۴	التوبختیون ۳/۳۰۸، ۴/۳۸۲
ولد العباسی ۷/۸۰، ۹۸، ۱۲۸، ۱۴۸، ۱۶۲، ۲۱۶	نوحه سرزبان ۶/۱۲۵
۱۹۰/۸	نویسندگان ۱/۵۲، ۳/۴۲، ۴/۳۰۴، ۵/۳۰۵، ۶/۳۰۶
ولد عبدالمطلب ۸/۱۰۸	نویسندگان شیعی ۱۰/۲۴۱
ولد عبته بن ابی سفیان ۷/۳۴۶	نویسندگان مصری ۱۰/۲۷۶
ولد علی <small>علیه السلام</small> ۷/۱۶۴، ۸/۱۹۲	نیروهای احمد پاشا بن ظاهر ۴/۷۰
	نیروهای امریکایی ۴/۱۰۸

- ولد عمیر بن الحماص ۲۳۶/۷
 ولد فاطمة ؑ ۱۶/۲:۳۹۰/۱، ۲۹۲، ۵۰، ۸۶/۹
 ۲۵۹/۱۰:۹۰
 ولد محمد ؑ ۲۲/۹
 ولد موسی ؑ ۲۳۴/۲
 ولد ہارون ۲۳۴/۲
 وھابیون ۱۶۵/۹:۷۰/۴
 ہاشمیان ۴۶/۵
 ہخامنشیان ۱۱۸/۱
 ہمسران پیامبر خدا ۳۱۶/۱
 ہندوہا ۳۰۵/۹:۳۸۹/۵:۱۴۳، ۱۲۶/۱
 ہواداران امام مہدی ؑ ۴۴۴/۷
 ہواداران بنی عباس ۲۷۲/۳
 ہشت کبار علما ۸۰/۴
 یاجوج و ماجوج ۴۶۰/۷
 یاران ائمہ ؑ ۲۹۲/۴
 یاران امام باقر ؑ ۴۱۰/۹
 یاران امام جواد ؑ ۲۳۳/۱۰
 یاران امام حسن ؑ ۲۹۵/۹
 یاران امام رضا ؑ ۱۲۲/۴
 یاران امام صادق ؑ ۴۱۴/۹
 یاران امام علی ؑ ۳۱۱/۹
 یاران امام مہدی ؑ ۳۶۲، ۳۶۵، ۱۹۹/۸:۴۴۵/۷
 ۴۴۵، ۴۴۴، ۳۱۱/۹:۳۷۲، ۳۷۰، ۳۶۸، ۳۶۶
 ۴۸۹، ۴۷۹، ۴۷۵، ۴۷۴
 یاران عبد العزیز ۷۹/۴
 یاجوج و ماجوج ۱۱۹/۸:۱۵۸/۱
 الیمانیون ۴۰۰/۴
 الیمینیون ۳۰۸/۳
 یونانیان ۱۴۳/۱
 یهود اصبھان ۳۴۴/۸
- یہودیان ۱۵۷، ۱۴۶، ۱۰۱، ۱۰۰، ۹۶، ۹۴/۱
 ۲۶۹، ۱۱۱/۹:۶۹، ۹، ۸، ۴:۷۲/۳:۱۶۵، ۱۵۸
 ۳۱۲، ۳۰۹، ۲۹۸، ۲۹۱، ۲۸۱، ۲۷۹، ۲۷۸
 یہودیان حجاز ۲۹۳/۶

(۴)

فهرست مکان‌ها

آذنه ۳۱۰/۸	آبادان ۲۶۹، ۲۶۸، ۲۶۷/۵
اراک ۲۵۰، ۲۴۲/۵	آذربایجان ۸۱، ۷۰/۵، ۴۱۰/۴، ۲۸۷، ۲۵۸/۳
أرجیش ۲۰۶/۸	۹۳، ۸۸
أرحاء ۲۲۸/۹	استار قدس رضوی ۲۵۹، ۲۵۷/۱۰، ۲۵۹/۵
أردبیل ۲۰۶/۸	أترانس فرانسه ۱۴۸/۱
الأردن ۳۰۸/۸، ۳۰۸، ۱۱۴، ۱۱۰/۷	أمان ۲۵۴/۷، ۶۹/۴
أرضه الروم ۱۴۷/۵	أمریکا ۱۸۱، ۱۷۰، ۱۶۸، ۱۲۹/۱
أزم ۸۸/۷	امستردام ۶۹/۴، ۱۵۹/۱
ارمنستان ۷۰/۵	آمل ۳۰۴/۸
أزبیه ۳۰۶/۸	آموه ۳۸۰/۳
أزمیر ۶۹/۴	أوه آبه ۳۶۶/۴، ۳۹۰، ۲۸۷، ۲۵۸/۳
الأزهر ۶۷/۴	الابر ۳۳۲/۷
ألبانیا ۴۳/۴، ۲۷۶/۳	ابرفو ۵۸/۴
أستانبول ۲۶۳/۱۰، ۷۵، ۶۴/۴	أبند ۲۵۶/۸
أستان تخار ۳۶۲/۸	أبهر ۲۰۴/۸
اسان فارس ۳۶۲/۸	أبيض ۶۶/۴
أستان گیلان ۲۶۴/۸	أحجار الزئبق ۲۵۰/۸
أستان مازندران ۳۶۲/۸	أحد ۳۶۸/۸، ۴۰۶، ۳۹۸، ۳۵۸/۵، ۳۲۸/۱
استرآباد ۲۸/۴	الأحساء ۳۱۴/۸، ۲۹۴/۳
استراسبورگ ۱۴۸/۱	أدارة بنده و پوست ۲۶۶/۵
أسدآباد ۹۲/۵	أذرح ۳۱۰/۸

١٥٨/٨ : ٤٥٥، ٤٥٦/٧ : ٢٢، ٢٢/٦ : ٢٨٣	اسکندریه ٣١٢/٨ : ٢٩٠/١٠ : ١١١، ٨٠/٥
٢٦٢، ٢٥٥، ٢٢٩/١٠ : ٢٤٥، ٢٤٤، ٢٤٢، ١٨٨	اسوان ٣٥٢، ٣٢٦/٨
٢٩٢، ٢٧٥	اصطخر = استخر ٣٥٦، ٣٢٨/٨ : ١١٨/٧ : ٥٨/٤
٢٢٢/٨ : ٢٢٢/٧ : ٥٦/٦ (بلیه‌آبیت المقدس)	٢٦٣
٢٥٢/٤ اردبیل	اصفهان ١٠٠/٤ : ١٠٠، ٢٠، ٤٨، ٥٦، ٥٨، ٦٣، ٧٥، ٧٥
٢٥٨/٢ أنطاکیه	١٠٠/٥ : ٨٥، ٩٤، ١٣٧، ١٢٢، ٢١٤، ٢٤١/٦
٢٥٢/٨ یاب‌اصطخر	٢٥٦/١٠ : ٣٤٤، ٣٢٦، ٣٠٢/٨ : ٣٤٤/٧ : ٢٧٢
٢٥٢/٨ یاب‌الأبواب	اصوره ٣١٠/٨
٢٥٦/٧ باب‌بنو‌أسد	أفرنجیه ٣١٢/٨
٢٤٤/٨ باب‌الجمیل	افریقا ٢٩٢، ٢٨٠/٣
٦٣/٤ باب‌السلام	افغانستان ٣٦٦، ٣٦٥، ٣٤٤/٨
٢٥٠، ٢٢٦/٣ باب‌الکوفه	اکرعه ٢٧٦/٧
٢٤٢/٨ : ١٥٦/٧ بابل	امارات ١١٠/٤
٢١٨/٨ باب‌المدینه‌الشرقی	امامزاده‌هارون ٢٦٧/٥
٣٠٨/٧ باب‌مسجد‌دمشق	الأنبار ٣٠٨/٨ : ٣٢٨/٧ : ٨٤/٦
١١٩/٨ یاختر	انتشارات مسجد‌انگلی تبریز ٢٧٦/١٠
٢٩٥/٥ بازار‌ابوسفیان	اندرا ٢٣٦/٧
٢٦٢/٥ بازار‌رضا	اندلس ٢٦، ٢٢/٤ : ٧٠/٣ : ١٤٥/١
٢٧٠/٥ بازار‌سید‌اسماعیل	اندیشک ٢٤٧/٥
٢٤٦/٨ بازار	أنطاکیه ٢٨٧/٩ : ٣٥٨، ٣٤٠، ٣٢٨، ٣٣٠، ٣١٠/٨
٢٢٠/٥ باستانه	٤٩٢، ٤٠٨
٣٠٢/٨ آبسیان	انگلیس ١٠٠/٤ : ١١٥٦/١
٢٤٦/٨ ابیغ	اورشلیم ٩/٤ : ١٠٥، ١٠٢، ٩٨/١
٢٥٦، ٢٢٦/٨ باغه	الأهواز ٣٥٦، ٣٠٥، ٢٩٥، ٢٨٧، ٢٥٨، ٢٤٥/٣
٢٥٦، ٣١٠، ٣٠٨/٨ بالس	٢٧٦/٤ : ٢٢٨، ٢٧٦/٥ : ٦٣، ٧١، ٩٢، ٩٦
٢٤٦/٨ باورد	٢٥٦، ٢٢٦، ٢٢٨، ٣٠٢/٨ : ٢٤٩، ٢٤٦
٧٠/٥ باهات	بلیج ٣٠٢/٨
٧٢/٣ باهیه	ایران ١٠٠/١ : ٩، ٨، ٩٣، ٤٨، ١١٨، ١٢٤، ١٤٥، ١٤٦
٦٥/٤ بحر‌خزر	٢٤٤، ٢٢٩/٣ : ١٥٧، ١٥٣، ١٤٩، ١٤٨، ١٤٧
٢٧٧/١٠ : ٣٧/٤ : ٢٩٨، ٢٩٤، ٢٨٩/٣ بحرین	١٠٠، ٩/٤ : ٣٠٠، ٢٨٨، ٢٨٠، ٢٧٧، ٢٥٨، ٢٥١
٢٢٠/٨ بحیره‌ظرفیه	٢٣٦/٥ : ١٠٧، ٧٢، ٧١، ٥١، ٤٩، ٤٦، ٣٤، ١٢

۲۲۴، ۲۲۷، ۲۱۶، ۲۳۰، ۲۲۲، ۲۴۸، ۳۵۰،	بخارا / ۱/۳۵۵:۲۵۸، ۲۷۸، ۲۰۳، ۳۸۰، ۴/۵۶،
۲۵۸، ۲۶۶، ۳۷۸، ۲۸۰، ۴۰۰، ۴۰۶، ۴۱۶،	۲۰۴/۵:۵۷
۴۲۴/۵:۳۶، ۳۷، ۵۶، ۷۰، ۷۸، ۷۹، ۸۹، ۹۲،	بندر ۲۰۶، ۲۹۸/۵
۹۹، ۱۰۴، ۱۱۰، ۱۱۸، ۱۲۹، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۱،	بدلیس ۳۰۶/۸
۴۰۸، ۴۰۶، ۸۴، ۱۹۴، ۲۳۶، ۲۹۴، ۳۴۸، ۷/۹۶،	البدو ۲۲۶/۸
۲۵۰، ۲۳۸، ۲۲۰، ۲۶۲، ۴۲۴، ۹/۲۴۰،	برانا ۳۲۶/۷
۱۰/۲۸۹، ۲۴۸،	برجان ۳۰۴/۸
بلاد مصعبین ۴/۶۳	البرس ۲۵۲/۷
بلبیس ۸/۳۲۶، ۲۵۶	برقة ۳۳۸، ۳۱۲/۸
بلخ ۳/۲۵۸، ۴/۱۷۶، ۴/۳۶۶، ۵/۳۳:۸،	برکری ۲۰۶/۸
۴، ۲۳۶، ۲۵۸	برلین ۲۵۷/۱۰
بمبئی ۴/۷۶	بروجرد ۲۲۱، ۲۲۰/۵
بنیاد فرهنگي حضرت مهدی موعود ۱۰/۲۹۶	بروحس ۳۰۴/۸
بنیاد معارف اسلامی ۱۰/۲۹۷	برهوت ۲۲/۸
بوستان بنی عامر ۵/۱۵	البريد ۱۵۲/۷
بوسنج ۸/۳۲۴، ۲۵۰	بریده ۶۱/۴
بهبهان ۵/۲۶۷	بزبح ۳۲۶/۸
بیت المقدس ۷/۱۴۸	بس ۳۱۲/۸
بیت ام سلمة ۷/۲۷۶، ۹/۱۸۴	بشم ۳۰۲/۸
بیت الحرام ۳/۳۶۰، ۵/۱۴۶، ۴/۲۰۴، ۸/۱۹۴،	البصرة ۲/۱۳۴:۲۵۸، ۲۳۹، ۲۷۶، ۲۸۷، ۲۸۸،
۱۹۷، ۲۸۶، ۳۱۴	۲۹۵، ۳۰۳، ۴/۲۲، ۳۷، ۴۱، ۴۲، ۹، ۱۰، ۱۱،
بیت الحسين بن أحمد ۴/۴۰۳	۵/۱۷، ۳۳، ۷/۹۶، ۹۶، ۱۰۶، ۲۵۰، ۳۰۶، ۳۲۲،
البيت العتيق ۸/۱۲۲	۳۲۶، ۳۳۲، ۳۳۸، ۴۴۰، ۳۵۶، ۸/۳۰۲، ۳۳۰،
بیت المقدس ۷/۱۴۶، ۸/۲۱۸، ۸/۲۸۶، ۳۱۰، ۳۶۸،	۳۵۸، ۹/۱۵۲، ۱۷۲
۹/۱۲۴، ۱۸۶، ۳۷۴، ۱۰/۲۵۷	بصری ۲۷۶/۱
البيداء ۶/۲۷، ۷/۷۶، ۸۲، ۸۴، ۸۶، ۱۰۶، ۱۱۲،	عبلک ۸/۳۲۶، ۳۵۴
۱۲۲، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۴۲، ۱۴۶، ۱۵۰،	بغداد ۱/۵۸:۵۹، ۲/۱۸۲، ۱۸۴، ۱۹۹،
۱۵۲، ۱۵۶، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۷۰، ۱۷۲، ۲۰۲،	۳/۳۶۶، ۳/۲۳۹، ۳/۲۴۴، ۲۵۲، ۲۵۴، ۲۵۸، ۲۷۱،
۲۱۶، ۳۰۶، ۳۱۰، ۳۵۰، ۳۷۰، ۳۷۶، ۳۷۸،	۲۷۵، ۲۷۷، ۲۷۹، ۲۸۶، ۲۹۱، ۲۹۷، ۳۰۳،
۳۹۰، ۳۹۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۲، ۴۳۴، ۴۳۵،	۳۳۰، ۳۳۴، ۳۳۶، ۳۵۰، ۳۶۲، ۳۷۴، ۳۸۰،
۴۳۷، ۴۴۴، ۸/۲۴۴، ۲۰۰/۲۵۸، ۹/۶۸،	۳۸۲، ۴/۴۲، ۹۲، ۱۰۴، ۱۰۸، ۱۱۲،

۲۹۳، ۲۹۰، ۲۸۷، ۲۸۶، ۲۷۵، ۲۷۱/۱۰، ۳۴۲	بسمروت ۳۳۴/۸، ۳۳۱/۱۰، ۳۵۲، ۲۶۳، ۲۸۹
۳۲۸/۸ تیرم	۳۰۰، ۲۹۸، ۲۹۱
۳۵۴/۸ تیس	۱۶۴/۵ بیمارستان رضوی
۳۰۶/۸ ثریل	۲۸۷/۳ بین‌الهرین سفلی
۷۰/۹ التعلیمة	۲۸۷/۳ بین‌الهرین علیا
۴۰۲/۷، ۱۵۴/۳، ۱۳۶/۲ نقیف	۲۸۷، ۲۵۸/۳ بقیع
۳۵۰، ۱۰۲/۷ التوتة	۲۶۰/۵ پارک ملت مشهد
۳۵۲، ۳۲۴/۸ جابروان	۱۴۸/۱ پاریس
۴۳۵، ۳۶۸، ۳۶۶، ۱۲۰/۷ انجاییه	۲۶۳/۵ یاساز موسی
۶۵/۴ جاجان (چچن)	۲۶۵/۱۰ پاکستان
۳۵۶، ۳۲۸/۸ لاجار	۱۰/۱ پژوهشکده علوم و معارف حدیث
۱۳۰/۵ جاراف	۴۶/۴ یل کوار
۳۰۸/۸ لجامدة	۷۴، ۷۱/۴ پنجاب
۲۹۵/۱۰ جامعة المصطفى	۳۶۵/۸ ناجیکستان
۱۱۶/۷ جبال‌الذیلم	۴۵/۴ تاراب بخارا
۳۶۶، ۳۲۴/۸ جبال‌انور	۲۲/۴ تامنا
۱۲۸/۳ جبال‌قازس	۱۲۸/۱ تایلند
۳۳۸/۸ جبانا	۲۷۶، ۲۴۸/۱۰، ۱۴۶/۵، ۶۱/۴ تبریز
۲۸۷/۵ جبل‌الرحمة	۳۰۸/۸ نیوک
۱۳۸/۸ جبل‌رضوی	۳۰۶/۸، ۳۴/۴ ندمر
۳۶۰، ۳۵۹/۶ حل‌عامل‌لسان	۲۶۴/۱۰، ۳۰۴/۹، ۱۵۷/۵، ۶۹/۴ ترکیه
۲۸۶/۵ جبل‌انور	۳۵۸، ۳۲۴/۸ الترمذ
۲۹۳، ۲۹۲، ۲۸۱، ۶۳، ۶۲/۵ جنحمة	۳۰۲/۸ نستر
۲۹۲، ۲۸۱، ۲۷۴، ۲۴۱/۵ جندة	۳۵۲/۸ نفلیس
۳۵۲، ۳۲۴، ۳۰۸، ۳۰۴/۸ جرجان	۴۶۶، ۷۰/۷ نکریت
۷۰/۳ جزائر‌الرافضة	۳۵۴، ۳۲۴/۸ تل‌موزن
جزیره (سن‌دجله و فرات) ۱۲۲، ۷۰/۷، ۱۴۰، ۳۳۰، ۳۳۴، ۳۶۶، ۳۶۸، ۳۷۴، ۴۲۴	۷۰/۳ تنگه جبل‌انطارق
جزیره خضراء ۲۶۰/۱۰، ۷۲، ۷۱، ۷۰، ۵۱/۳	۱۳۲/۱ توشینة
جزیره سیسیل ۲۷۷/۳	۲۹۴، ۲۷۹، ۲۷۷/۳ تونس
جزیره صقلیه ۴۱/۴	۲۶۱، ۱۷۷، ۱۶۴، ۱۶۰، ۱۵۷/۵، ۷۳/۴ سهران
	۱۸، ۲۸۸، ۲۸۱، ۲۷۹، ۲۷۵، ۲۷۲، ۲۶۹، ۲۶۷

حزرة كرت ٦٩/٤	الحصار ٣٠٨/٨
حزرة مبارکه ٧٢/٣	حسینه کوثر ٣٧٧/٥
حزرة العرب ١١٩/٨:٣٠٦/٧:٧٠٩/٤	الحفيرة ١٢٨/٧
جلال آباد ٣٤٥/٨	حلب ٣٠٨:١١٠/٧:٥٦/٤:٢٨٧:٢٨٠:٢٧٩/٣
جنولاه ٢٢٤/٧	٣٥٤:٣٢٤:٣١٠/٨
جمکران ١١٠/٤:٤٥:٦٣/٣	حلوان ٢٥٨:٣٣٠/٨:٢٢٠/٤
جنوب اسپانيا ٧٠/٣	حله ١٢٢:١١٧/٥:١١٠:٨/٤:١٤٥:١٢٢/٣
جنوب عربستان ٢٣٩/٣	٢٧٤/٦:١٥٦:١٥٥:١٣٠
جنوب مصر ٣٦٨/٨	حمص ١٢٦:١١٤:١١٠:٩٤/٧:٣٤/٤:٢٧٩/٣
الجودی ١٣٢/٨	٣١٠/٨:٢٢٦
حونیور ٥٨/٤	حمص ٣١٢/٨
جهنة ٢٤/٨	حنین ٣٩٨/٥
جیلان ٣٣٢/٧	حوزة علمیه قم ٢١٤/١٠:١٧٥/٥:٢٤/١
چچن ٤٤/٤	حویزه ٤١/٤
چین ١٣٣:١٣١:١٢٩:١٢٨/١	حیدرآباد ٢٥٤/١٠
انغاز ٢٢٨/٤:٣٧٦/٣	الخبیر ١٠:٧/٥:٤٢٤:٣٣٤/٤
الحجاز ٢٩٣/٦:١٠٥/٥:٤٣٦:٨٠:٧٠:٢٧/٤	الحیرة ٣٧٠:٣٣٢:٢٨٤:٢٤٠:١٢٢/٧:٧٠/٥
١٢٧٤:١١٨/٨:٤٣٦:٣٤٤:١٣٦:٩٤:٨٨/٧	٢٣٨/٩:٣٥٦/٨
٢٨٤:٣٨/١٠:٣٠٤/٩:٣١٨	خارطوم ٤٤/٤
جبر اسماعیل (ع) ٤٦:٤٣/٥	خان الصداک ٢٨٣/٣
الحديث ٣٥٢/٨	خاتقین ٢٢٤/٧:١٦١/٥
حديثة الموصل ٣٠٨/٨	خانه امام رضا (ع) ٨٥/٥
حزان ٣٥٤:٣٢٦:٣٠٨/٨:٢٢٥/٧:١٠٥/٥	خانه امام عسکری (ع) ٣٩:٢٧:٢٣/٥:٢٤٢/٢
حرحس ٣٠٤/٨	٥٨
حرسا ٣١٤/٧	خانه امام هادی (ع) ٢٥٢/٤:٢٥٤/٣
حرم امیر مؤمنان (ع) ٢٢٩:١٤١/٥	خانه کُرسنه ٣١٥/١
حرم رسول الله (ص) ١٢٦/٧	خانه پیامبر (ص) ١٣٥/٣
حرم عسکرتین (ع) ٢٢٧/٥:١٤٠/٣	خانه جعفر بن محمد (ع) ٣٩/٥
حرم کاظمین ٢٣٨:١٠١/٥	خانه حاجی صفرعی ١٤٦/٥
حروراء ٢٨٢/٨:٣٥٦/٧	خانه حسن بن علی (ع) ١٢٢/٣
الحرة ٨٤/٧	خانه حکیمه ٢٠٢/٢

دارالرزق ۳۴۸/۸	خانه خدیجه ۸۵.۳۸/۵
دارالسلام ۲۱۲/۶	خاور ۱۱۹/۸
دار علمی بن ابی طالب ۴۰۲/۵	خاورمبانه ۱۴۸/۱
دار علمی بن احمد التوبختی ۳۹۴/۳	خراسان ۲۵۸.۲۵۱.۲۳۹/۳:۱۲/۲:۲۶۲/۱
دار الکتب، لإسلامیه تهران ۲۷۳/۱۰	۳۵.۳۴.۲۴.۱۶/۴:۲۷۸.۲۷۷.۲۷۴.۲۷۳
دار الکتب العلمیه ۲۶۳/۱۰	/۶:۲۶۰.۸۷.۳۷/۵:۶۱.۵۵.۵۲.۴۶.۳۷
دار الکتب قاهره ۲۵۲/۱۰	.۸۶/۷:۶۹.۶۵.۶۲.۶۱.۵۸.۵۶.۵۲.۳۷
دارالمرزوست ۱۴۶/۵	.۴۲۴.۳۷۴.۳۷۰.۳۳۰.۲۴۰.۱۷۸.۱۲۲
دارالمقندر ۳۹۴/۳	.۲۵۲.۲۴۸/۸:۴۵۳.۴۵۲.۴۴۸.۴۴۷.۴۳۵
دارالهجره ۲۸/۴	۳۶۶.۳۶۵.۳۶۳.۳۶۲.۳۱۸.۳۰۴.۲۵۴
دافستان ۶۵/۴	خراسانات ۴۷/۴
دامغان ۳۰۴/۸	خریبه ۷۰/۴
دانشاه ۳۴۶/۸	خرشنا ۳۲۰/۷
دانشکده اصول دین قم ۲۹۵.۲۹۴/۱۰	الغرفان ۳۵۲/۸
دانشکده حدیث ۲۹۴/۱۰	الغز ۳۹۲/۷
دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات ۲۹۴/۱۰	خلاط ۳۵۲.۳۲۶/۸
دانشگاه اصفهان ۲۶۲/۱۰	خلیج فارس ۱۴۹/۱
دانشگاه بانی ۲۹۳/۱۰	خرمی ۳۱۰/۸
دانشگاه تبریز ۲۹۵/۱۰	خوزستان ۲۶۷/۵:۵۰.۴۹/۴:۲۹۲.۳۸۸/۳
دانشگاه تهران ۲۷۶.۲۷۰/۱۰	خولان ۳۱۸/۸:۶۳/۴
دانشگاه رازی کرمانشاه ۲۹۵/۱۰	خونبرث ۱۲۱/۱
دانشگاه سورین ۱۵۶/۱	خوی ۳۰۶/۸
دانشگاه علوم پزشکی مشهد ۲۶۰/۵	خیابان ایستگاه، راد آهن ۱۵۷/۵
دانشگاه کلمبیا ۱۴۹/۱	خیبر ۳۵۶.۳۲۸/۸
دانشگاه محمّد بن سعود ۷۹/۴	خریبه انصار الحجه ۲۶۲/۵
دانشگاه مدینه ۲۹۰/۱۰:۷۸/۴	خیوان ۳۲۸/۸
اندبیر ۳۱۴/۸	دار ابن ارضاء ۳۵۶/۴:۲۴۴/۲
دبیل ۳۰۶/۸	دار ابن بسار ۳۹۲/۳
دجنه ۳۴۶.۳۱۶.۹۶/۷:۳۳۸.۸۴/۶:۳۸۸/۳	دار ابی الحسن الاموی ۳۴۸.۱۰۶.۱۰۰/۷
دجیل ۳۱۶/۷	دار ابی محمّد بن عیسی ۳۴۸/۴:۳۷۰.۲۵۳/۲
درب جبله ۳۲۸/۳	دار البضیح ۲۱۲/۵

۲۶۴/۸ راسر	۳۹۰/۳ درب انقراطیس
۲۶۷/۵ رامهرمز	۲۳۵، ۲۳۴/۵ دروازه بغداد
۴۱۰، ۲۴۲/۴ الزان	۶۴/۵ دژ بنی عامر
۲۵۶/۸ ریدار	۱۵۰/۵ دریایچه کوفه
۲۵۶، ۳۲۸/۸ الزینة	۲۶۰/۶ دریایچه نجف
۳۳۲/۴ رض حمید	۲۶۷/۵، ۱۵۰/۴ دزفول
۱۴۴/۷ نژحیه	۶۶/۴ دغیه
۱۶۶/۵ رشت	دمشق ۳۴/۴، ۱۳۴/۵، ۱۳۶/۷، ۱۲۶/۷، ۸۶، ۹۲،
۲۶۶، ۳۶۵، ۳۶۴/۸ رشته کوه البرز	۹۴، ۹۶، ۹۸، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۴، ۱۲۰، ۱۳۴،
۳۵۲، ۳۲۴، ۳۰۸/۸ الرقة	۱۳۶، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۵۰، ۱۵۶، ۳۰۰، ۳۰۸،
۲۵۸، ۲۵۶، ۲۰۰، ۱۹۸، ۱۹۶/۸ رکن حجر الأسود	۳۱۴، ۳۱۶، ۳۲۴، ۳۲۶، ۳۷۴، ۳۸۸، ۴۳۵، ۴۳۴/۸، ۲۸۴،
۲۶۰، ۲۶۷، ۳۷۸، ۳۸۶، ۵۰، ۶۴، ۲۱۸،	۳۱۰، ۳۱۸، ۳۲۰، ۳۲۶، ۳۵۴، ۸/۹،
۴۲۴، ۳۷۶، ۳۳۶، ۲۵۶، ۲۵۴	دمياط ۳۶۷/۸، ۳۲۶، ۳۵۲
۳۶۸، ۳۶۶، ۱۴۴، ۱۴۰، ۱۲۲/۷، ۱۳۵/۵ الرملة	۳۳۲/۷ دمین
۳۱۰/۸، ۴۲۴، ۳۷۸، ۳۷۴	الدّرن ۳۰۴/۸
۳۵۰، ۱۰۸/۷، ۱۲۸/۳ الرّوحاء	دوژق ۳۰۲/۸
۲۲۴/۷، ۱۵۴/۵ رودخانه فرات	دهدشت ۶۱، ۶۰/۴
۱۱۸/۵ رود دجله	الدّیلیل ۳۲۸/۸
۲۶۸، ۲۶۷/۵، ۶۱/۴ رود کارون	دیر نصرائی ۱۸/۹
۶۰/۴ روستای آرنجد	دیلمان ۳۶۶، ۳۶۵، ۳۶۴/۸، ۳۵/۴
۴۵/۴ روستای تاراب	الدّیسنور ۳۴۶/۴، ۳۵۲، ۳۵۴، ۳۶۰، ۱۷/۹۴/۵،
۲۵۹/۶ روستای جیشیت	۳۰۴/۸، ۳۳۰
۱۳۱/۵ روستای دقوسا	ذات الجیش ۱۵۲، ۱۲۸، ۱۲۶/۷
۹۷/۴ روستای شلمغان	ذات جمرق ۳۰۰، ۲۹۹/۴
۳۰۰، ۲۹۹/۵ روستای گرو	ذحله ۳۴۸/۷
۵۴/۴ روستای وسه	ذوالتندیة ۱۳۰/۸
۳۰۴/۹، ۱۶۴، ۱۰/۴ روسیه	ذوطوی ۲۷۲/۸، ۶۶/۹، ۱۲۸/۶
۲۱۶/۵ روضه مقدسه	زانکان ۳۰۰، ۲۹۹/۵
۳۲/۴، ۲۰۰، ۱۹۹، ۱۸۸، ۱۸۴، ۱۷۲/۲ الرّود	رأس عین ۳۰۸/۸
۱۴۰، ۱۳۲، ۱۲۲، ۹۸، ۹۰، ۸۸/۷، ۸۰/۵، ۴۷	الرّزفقه ۳۵۴، ۳۲۴/۸
۳۶۶، ۳۵۴، ۳۳۲، ۳۳۲، ۳۱۰، ۲۹۲، ۱۶۶	راقبه ۷۲/۳

سرخس ۳/۳۷۶، ۴/۳۷۸، ۸/۳۵، ۳۳۶/۳۳۶، ۳۳۷	۲۶۸، ۳۷۴، ۳۹۲، ۴۳۵، ۴۴۶/۸، ۳۲۰، ۳۳۰
۳۵۸	۳۳۸، ۳۳۰، ۳۵۸، ۷۴/۹، ۲۵۴، ۳۶۶، ۴۰۲
گرداب مقدّس غیبت ۳/۵۰، ۱۲۱، ۱۴۲، ۱۴۴	۱۸/۳۲۶، ۳۳۶، ۳۵۴
۵۰-۱۲۵/۵، ۱۴۵، ۲۴۶، ۲۷۲، ۲۹۱/۶	۲/۲۰۰، ۳/۲۴۴، ۲۵۱، ۲۵۸، ۲۷۸، ۲۸۷
گردانیه ۸/۳۳۰، ۳۳۸، ۳۵۸	۲۰۲/۴، ۲۸، ۵۵، ۱۲۴، ۳۳۸، ۴۹/۵، ۷۰، ۹۲
سرزمین فرغانه ۵/۴۵	۹۵، ۲۰۴/۷، ۲۴۰/۸، ۳۳۴، ۳۵۰
سرزمین مغرب ۴/۲۵	۴/۷۹، ۱۰/۲۹۰
سرزمین قُر ۵/۱۱	۳/۷۲
سزمن رأی ۲/۱۸۰، ۱۸۲، ۱۹۰، ۲۰۶، ۲۴۴	۵/۳۲۰
۲۴۸، ۲۷۲، ۲۷۴، ۳۲۰/۳، ۳۲۲، ۳۲۰/۴، ۱۷۰	۸/۳۱۴
۳۳۴، ۲۴۸، ۲۵۶، ۴۰۶، ۴۴۵/۵، ۳۸۲/۸، ۹/۲۲۰	۱/۳۸۰، ۶/۳۰۶، ۸/۳۰۸، ۸/۳۶۰
۴۲۰	۴/۴۴۳
سرتدید ۸/۳۳۰، ۳۳۶، ۳۵۸	۳/۲۹۲
سرهند ۴/۵۷	۷/۸۸، ۱۰/۱۰۸، ۱۳۸، ۲۴۰، ۳۱۶، ۳۲۶
سعودی ۴/۷۷	۳۵۰، ۴۰۰/۸، ۳۰۶
الشفح ۷/۳۳۸	۷/۲۳۵
الشفار ۸/۳۰۴	۱/۱۲۸، ۱۳۱
سفوان ۷/۳۲۶	۸/۳۰۴
سلماس ۸/۳۰۶	۷/۳۷۴
سلمیه ۴/۳۷، ۷/۱۳۶، ۸/۳۲۴	۵/۱۰۹، ۱۰/۱۳۱
سلمیانه ۵/۲۴۴، ۲۴۲	۱/۱۰۵، ۱۴۸، ۱۹۹، ۲/۳۱۸، ۲۲۱، ۳۶۸
سماوه ۵/۱۶۷	۳/۵۱، ۱۴۰، ۱۴۳، ۱۴۵، ۱۶۲، ۱۸۴، ۲۸۵
سمرقند ۳/۳۵۸، ۲۷۸، ۳۰۲، ۷/۷۲، ۳۶۶/۸	۴/۲۹۳، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۴/۳۵، ۸۴/۵
۳۶۶، ۴۰۴	۱۶، ۱۷، ۲۲، ۲۷، ۳۰، ۳۱، ۴۸، ۵۵، ۵۸، ۷۶
سمندر ۸/۳۳۶، ۳۳۰	۷۸، ۱۱۸، ۱۴۵، ۱۶۶، ۱۶۹، ۲۰۷، ۲۱۶، ۲۲۶
سوره ۴/۲۶	۳۶، ۲۴۲، ۲۷۲، ۱۰/۳۸
سیباص ۸/۳۵۴، ۳۲۶	۵/۲۶۵، ۲۶۶/۸، ۳۰۴
سناه ۷/۳۲۶	۳/۳۵۸
سنگار ۸/۳۵۲، ۳۲۶	۷/۳۴۸، ۳۲۴/۸، ۳۰۶
اشند ۷/۳۲۹، ۸/۳۵۲	۴/۲۸، ۳۸
سندرا ۸/۳۵۸	

عازر ۳۱۰/۸	صفیة ۳۵۸، ۳۳۸، ۳۳۰/۸
عائزقونا ۹۶/۷	صنماء ۳۲۸/۸؛ ۱۴۴، ۹۰/۷؛ ۴۰/۴؛ ۱۲۷۶/۱
عائنة ۳۳۸، ۳۳۰، ۳۰۴/۸	۳۵۶
عبادان ۳۰۸/۸	صور ۳۱۲/۸
عتاسه ۷۹، ۳۶/۵	صدائیل ۳۲۸/۸
عتبات عالیات ۲۷۲، ۲۱۶، ۱۶۱/۵	صیاء ۳۰۶/۸
عدن ۳۱۲/۸؛ ۳۵۸/۷	صمره ۹۴/۵
العدراء ۳۸۴، ۳۷۸، ۱۴۲/۷	الضنن ۱۱۶/۷
عزاز ۳۱۰/۸	ضغفاء ۳۷۰/۷
العراق ۱۸۲/۴؛ ۳۷۲، ۲۶۶، ۱۶۹، ۱۶۸، ۱۶۴/۱	طائف ۳۱۴/۸؛ ۷۳، ۶۴/۵؛ ۱۸۰/۴؛ ۳۱۴/۱
۲۸۷، ۲۷۹، ۲۵۸، ۲۳۹، ۱۴۰/۳؛ ۳۷۲، ۲۴۴	طار بندالشرقی ۴۴۶، ۳۲۴/۸
۲۰، ۹/۴؛ ۳۰۳، ۲۰۰، ۲۹۸، ۲۹۴، ۲۹۳، ۲۹۰	طالقان ۲۴۶، ۲۴۴/۸؛ ۳۷، ۳۵، ۱۶/۴؛ ۱۲۹۳/۳
۱۲۴، ۱۱۱، ۱۱۰، ۱۰۷، ۸۷، ۸۴، ۴۹، ۳۷، ۲۹	۲۴۳، ۳۴۸، ۳۲۴، ۳۰۴، ۲۸۰، ۲۵۰، ۲۲۸
۳۹۶، ۳۴۰، ۳۳۴، ۲۴۳، ۱۶۸، ۱۵۴، ۱۴۰	۳۶۶، ۳۶۵، ۳۶۴
۷۵، ۷۱، ۷۰، ۶۳، ۵۸/۵؛ ۴۳۸، ۴۱۸، ۴۱۰	ضربستان ۲۹۷، ۲۹۳، ۲۹۲، ۲۸۹، ۲۸۰، ۲۷۲/۳
/۷؛ ۳۵۶، ۲۷۵، ۲۴۲، ۲۲۰، ۱۲۲، ۱۱۶، ۱۰۵	۳۵۰، ۳۲۴/۸
۱۶۴، ۱۳۸، ۱۳۴، ۱۲۲، ۹۲، ۹۰، ۸۸، ۸۲	طبرية ۳۵۴، ۳۲۶/۸
۳۶۸، ۳۶۲، ۳۰۸، ۲۸۰، ۲۵۰، ۲۴۰، ۱۹۴	طرابلس ۳۵۶، ۳۲۸/۸؛ ۲۸۷/۳
۲۵۶، ۲۰۱، ۱۹۲، ۶۳، ۵۷، ۶/۸؛ ۴۲۵، ۴۲۴	طرابلس غرب ۶۸/۴
۳۴۴، ۳۲۲، ۱۰۴، ۸۲/۹؛ ۳۳۸، ۲۶۰، ۲۵۸	طربوزن ۱۲۷/۵
۳۸/۱۰؛ ۳۲۴، ۳۷۶	طرسوس ۳۲۰، ۳۱۰/۸
عراق عجم ۵۲/۴	طَرِيقَة شَهِيد ۲۹۸/۵
عراق غرب ۴۵۴/۷؛ ۵۱۶/۴	زُور ۵۳/۵
عربستان ۳۰۹، ۱۳۲/۹؛ ۷۸، ۹/۴؛ ۱۵۷/۱	اَلْهَاف ۳۲/۱۰
العرج ۳۰۲/۸	طلبيره ۳۶/۴
عسرات ۴۶، ۴۵/۵؛ ۳۴۵، ۳۳۶، ۳۱۶، ۳۱۳/۱	طليطله ۳۶/۴
۲۸۷، ۲۷۷، ۲۷۶، ۱۱۳، ۶۸، ۶۴، ۴۸، ۴۷	طنجة ۳۱۲/۸
۴۲۸/۷؛ ۲۹۹، ۲۹۸، ۲۹۷، ۲۹۶، ۲۹۵، ۲۹۴	طوس ۴۴/۱۰؛ ۳۴۶، ۳۲۲/۸؛ ۳۹۶/۴؛ ۲۸۷/۳
۳۱۲/۸	طهنة ۳۵۶، ۳۲۸/۸
صفان ۳۱۲/۸؛ ۶۳/۵	طقق ۱۳۲/۵
المسکر (أى السامرة) ۴۰۸/۴	ظلوم ۷۲/۳

عسکر مکتوب: ۲۰۲/۸	۳۵۲، ۳۵۰، ۳۱۶، ۲۹۲، ۱۰۸، ۱۰۲، ۹۶/۷
عقیق ۲۹۹/۴	۳۸۸
عکابر ۳۱۰/۸	فراتسه ۱۴۸/۱
عکبر ۳۵۸، ۳۲۸، ۳۰۸/۸	فراه ۵۷/۴
علاق ۳۱۲/۸	فراهان ۵۴/۴
العنسیه ۲۷/۴	فرشوط ۷۰/۴
العماق ۲۹۲/۷	فرغانه ۳۵۸، ۳۲۴/۸
عمان ۲۹۰/۱۰، ۳۰۲/۸	فروندگاه جدّه ۲۸۱/۵
عنابیس ۷۲/۳	الغسقاط ۳۵۴، ۳۲۶، ۳۱۲/۸
عوفی ۱۰۹/۵	فسطاط مصر ۱۱۰، ۷۹/۵
غار اصحاب کهف ۱۲۵/۵	فلسطین ۱۱۷۱/۸، ۳۳۴، ۱۱۴، ۱۱۰/۷، ۱۱۸۰/۱
غار حرا ۲۸۶/۵	۲۵۳/۱۰، ۳۵۴، ۳۲۶
غدير خم ۳۴۶، ۳۱۴، ۳۱۳، ۳۱۲، ۳۰۹، ۲۸۲/۱	فومن ۳۶۵، ۳۶۴/۸
۴۷۳/۹، ۱۳۴، ۱۳۰/۸، ۶۲/۵، ۴۱/۲	قابس ۳۲۸/۸
غرب بغداد ۳۲۰/۳	اقتصادیة ۲۰۶/۸، ۳۵۰، ۱۰۸/۷
غرب طه ۴۱/۴	قالقلا ۲۵۴، ۳۲۶، ۳۰۶/۸
غربی ۷۰/۵	قاهره ۲۶۵، ۲۵۷، ۲۵۶، ۲۵۴، ۲۳۱/۱۰، ۵۶/۴
غزوه ۳۶۶/۸	۲۹۲، ۲۸۹، ۲۸۸، ۲۷۷، ۲۷۶، ۲۶۸
غزوه ۳۱۲/۸، ۱۳۴/۵	قبر الإمام الرضا عجله ۳۴۶/۸، ۲۸۰/۶
غطفان ۲۵۰، ۱۰۲/۷	قبر امام زاده سهل بن علی ۳۲۰/۵
غمره ۲۹۹/۴	قبر امام کاظم عجله ۲۴۱/۵
غور ۳۴۸/۸	قبر امّ محمد ۱۷۲/۲
فارس ۱/۸، ۱۵۴، ۹۵/۵، ۹۴، ۶۲، ۶۱، ۲۶/۴	قبر ابی القاسم الحسین بن روح ۳۹۴/۳
۳۰۴، ۲۶۸	قبر رسول الله عجله ۸۰/۵، ۱۷۸/۲
فارقین ۳۰۸/۸	قبر الحسین عجله ۲۳۸/۹، ۲۲۴/۸، ۱۸۶، ۳۷/۴
الفاروق ۲۵۲، ۳۵۰، ۱۰۸/۷	قبرس ۳۲۶، ۳۱۲/۸
الفاریاب ۳۶۶، ۳۴۶، ۳۲۴/۸	قبرستان ابوطالب ۲۹۵/۵
فاس ۶۷/۱	قبر عثمان بن سعید ۳۲۸/۳
فانتر ۹۵/۵	قبر علی بن الحسین ۳۸/۷
الفرات ۱/۸، ۵۶/۶، ۴۲۴/۴، ۱۵۴/۳، ۱۸۲/۲	قبر محیی الدین ۱۶۸/۸
	قبر هود عجله ۲۵۰، ۱۰۸، ۱۰۲/۷

٢٥٦، ٢٢٧، ٢٢٦ / ١٠ : ٣٨٠، ٣٦٢، ٣٥٠، ٣٢٢	القبة ٣٢٨/٨
٢٩٧، ٢٧٢، ٢٧٠، ٢٦٦، ٢٦٥، ٢٦٢، ٢٦٠	قحطان ٥٥/٤
٢٩٩، ٢٩٨	قراج ٣٠٤/٨
قنا ٧٠/٤	قرقیا، ١٧ / ٨٠، ٨٦، ١٢٢، ٣٣٤، ٣٦٨، ٤٣٥ / ٨
القنبايل ٣٥٨/٨	٢٥٢
قندوز ٢٦٥/٨	قرمس ٢٥٤/٨
قندهار ٥٧/٤	قرمسين ٢٥٨، ٢٥٢ / ٤
قشربن ١١٤ / ٧ : ٣٤ / ٤	قرية ارحام ٢٢٢، ٢٢٢ / ٥
قنطرة الكوفة ٢٣٨، ٨٤ / ٦	قرية سليمه ٧٠ / ٤
قورص ٣١٠ / ٨	قرية يسلم ٢٣٨ / ٨
قوس ٣١٢ / ٨	قزوين ٢ / ٢٤٤، ٣٧٢ / ٣ : ٣٥٨ / ٥ : ٩٥ / ٥ : ٣٥٤ / ٧
قوس ٣٥٢، ٣٢٢ / ٨	٢٣٨ / ٨ : ٢٤٨، ٣٠٤، ٣٢٦، ٣٦٤، ٣٦٥، ٣٦٦
القروان ٣٥٦، ٣٢٤، ٣١٢ / ٨	٣٦٦ / ٩
قيمون ٣١٠ / ٨	القسطنطينية ٥ / ٨١ : ٧ : ١١٦، ١٤٦، ٢٩٢، ٣١٠
كابيل ٧٥، ٧٤، ٣٣ / ٥ : ٢٥٨ / ٣	٤١٩ / ٨ : ٢٧٦، ٣٤٠ / ٩ : ٢٠٢
كابيل شاه، ٣٩٢ / ٧	قسوان ٣١٠ / ٨
کاتم ٦٨ / ٤	القصر ٣١٠ / ٨
کاشان ٢٦٦ / ١٠ : ١٤٦ / ٥ : ٢٨٧ / ٣	قصر شيرين ١٦١ / ٥
کاظمین ٢٧٧، ٢٤١، ٢٣٩، ١٤٦، ١٢٢ / ٥ : ٢٩٦ / ٣	القصور ٣٠٨ / ٨
کتابخانه آستان قدس رضوی مشهد ٢٦٠ / ١٠	قنر ٢٨٩ / ١٠
٢٧٦، ٢٧١، ٢٦٢	قنطيف ٣ / ٢٩٤ / ٨ : ٢١٤
کتابخانه آية الله سرعشي ١١٠، ١٧٣، ١٧٢ / ٨	القلم ٨ / ٣٢٨، ٣٥٦
٢٦٥، ٢٦٤، ٢٥٧، ٢٥٥، ٢٥٢، ٢٤٩، ٢٤٦	قنعه جهريق ٧٤ / ٤
٢٧٧، ٢٧٦، ٢٧١، ٢٦٦	قنک ٥ / ٢٤٢
کتابخانه بلديه اسکندريه مصر ٢٦٩ / ١٠	قنم ١ / ٥٥ : ٢ : ١٩٩ / ٣ : ٥٩، ٦٣، ٢٣٩، ٢٤١
کتابخانه دانشگاه تهران ٢٧٨، ٢٥٦ / ١٠	٢٢٥، ٢٢٦، ٢٤٧، ٢٢٨، ٢٥٧، ٢٥٨، ٢٨٧
کتابخانه راجه فيض آباد ٢٦٧ / ١٠	٢٩٦، ٣٠٣، ٣٠٤، ٣١٤، ٣٥٢، ٣٦٦ / ٤ : ١٠٩
کتابخانه سلفيتي برلين ٢٧٧ / ١٠	١١٠، ١٢٤، ١٢٧، ٢٣٠، ٢٤٢، ٢٥٢، ٣٢٦
کتابخانه سليمانيه تزکيه ٢٥٧ / ١٠	٣٧٦، ٤٢٤ / ٥ : ١٨ / ٢٢، ٢٦، ٥٢، ٧٦، ٧٩، ٩٢
کتابخانه سليمانيه استانبول ٢٧٠ / ١٠	٩٤، ١٥٧، ١٥٨، ٢٥٠، ٢٥١ / ٦ : ١٦، ٩٦ / ٧
کتابخانه سيد ناصر حسين ٢٧٩ / ١٠	٢٢٦، ٢٢٨، ٢٢٩، ٢٤٩، ٢٥٤ / ٨ : ٢٢٢، ٣٠٤

- کتابخانه شیخ حیدر علی مؤید ۲۷۵/۱۰
کتابخانه صاحب عبقات الأنوار ۳۷۹/۱۰
کتابخانه ظاهره دمشق ۲۵۲/۱۰
کتابخانه عارف حکمت مدینه ۲۶۲/۱۰
کتابخانه عاشقاندی ترکیه ۲۶۴/۱۰
کتابخانه گنج بخش پاکستان ۲۶۶/۱۰
کتابخانه گوهرشاد مشهد ۲۷۶/۱۰
کتابخانه مجلس شورای اسلامی ۲۷۰، ۲۵۵/۱۰
۲۷۸، ۲۷۶، ۲۷۳
کتابخانه محقق طباطبائی ۲۷۰، ۲۶۵، ۲۵۶/۱۰
کتابخانه مدرسه حجازی ها ۲۶۵/۱۰
کتابخانه مدرسه فاضل خان مشهد ۲۶۲، ۲۶۱/۱۰
کتابخانه مدرسه فیضیه ۲۷۱/۱۰
کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران ۲۶۲/۱۰
کتابخانه مسجد اعظم قم ۲۶۵، ۲۳۸/۱۰
کتابخانه مسجد اعظم ۲۶۴، ۲۶۳/۱۰
کتابخانه ملک ۲۷۶/۱۰
کتابخانه ملی ۲۷۲/۱۰
کتابخانه ملی پاریس ۲۷۰/۱۰
کتابفروشی اسلامیه ۲۷۱/۱۰
کنامه ۳۸/۴
کرار ۳۱۰/۸
کربلا ۲۷۳، ۲۳۸، ۵۱/۳، ۲۴۴، ۱۷۸، ۴۰/۲
۲۱۷، ۱۷۴، ۱۵۶، ۱۰۷/۵، ۷۶، ۷۲/۴، ۲۸۱
۷۸/۶، ۲۴۲، ۲۳۶، ۲۳۴، ۲۳۳، ۲۳۱، ۲۳۰
۸۱/۱۰، ۲۳۸/۹، ۴۵۴، ۳۶۲، ۴۰/۷، ۱۳۶
کرج ۳۶۵، ۳۶۴/۸
کرخ ۳۰۲/۸، ۴۲۴/۷، ۱۰۴/۵، ۱۳۰، ۳۳۹/۳
کردسان ۷۶/۵، ۶۹/۴
کرعه (اکرعه) ۱۹۹/۸، ۱۲۹/۵
کرمان ۳۵۰/۶، ۲۷۳/۳
کرمانشاه ۱۵۸/۵، ۲۵۸/۳
کره ۱۳۱، ۱۲۹، ۱۲۸/۱
کوزاز ۲۳۰/۵
کش ۳۰۳/۳
کنمبر ۳۳/۵
کنور اسرائیل ۹۶/۱
الکعبه ۳۴۰، ۱۴۴، ۱۳۶، ۲۸/۳، ۲۹۰، ۲۹/۱
۳۴۲، ۴/۴، ۸۰/۵، ۳۸، ۴۵، ۲۶، ۵۰، ۶۳، ۶۶
۶۷، ۷۰، ۷۱، ۷۹، ۸۲، ۸۳، ۹۹، ۱۳۸، ۱۴۱
۲۰۵، ۲۰۹، ۱۱۶/۶، ۲۱۴، ۱۱۶/۷، ۴۶، ۴۶، ۱۵۲
۱۵۴، ۲۳۸، ۳۹۰/۸، ۱۱۷، ۱۹۲، ۱۹۶، ۱۹۷
۱۹۸، ۲۳۲، ۲۸۲، ۲۸۶، ۳۱۶، ۳۳۲، ۳۸۰
۳۸۴، ۹/۹، ۶۲، ۷۶، ۳۲۲/۱۰، ۷۸
کنانه ۱۳۴، ۱۳۰/۸
کنانه ۶۶/۴
کونی زبا ۳۵۶، ۳۳۸/۸
کورکرمان ۳۳۶/۸
کوفان ۲۲۶/۸، ۳۳۰/۷
الکوفه ۱۰۹۹/۱، ۲۴۸/۴، ۲۸، ۱۳۴، ۱۳۶
۱۳۸، ۳۴۲/۳، ۵۶، ۵۷، ۸۰، ۹۵، ۹۶، ۱۲۴
۱۹۲، ۱۹۶، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۳۶، ۲۵۸، ۲۸۷
۲۸۸، ۲۹۰، ۲۹۳، ۲۹۶، ۲۹۵، ۲۹۷، ۲۹۸
۳۰۲، ۳۰۵، ۳۰۴/۴، ۲۲، ۲۶، ۳۴، ۳۵، ۳۷، ۳۸
۳۸۲، ۳۸۸، ۳۹۰، ۲، ۳۹۰، ۴۰۲، ۴۲۰، ۴۶/۵
۷۰، ۷۰، ۹۲، ۱۰۷، ۱۰۹، ۱۱۴، ۱۳۲، ۱۵۳
۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۰، ۱۷۰، ۱۷۰، ۱۷۰، ۱۷۰، ۱۷۰، ۱۷۰
۱۹۶، ۹۴، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۸، ۱۱۶، ۱۲۲
۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۴
۱۵۶، ۲۲۰، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۳۸، ۲۶۰، ۲۶۲
۲۶۶، ۲۶۸، ۲۸۴، ۲۹۲، ۳۰۶، ۳۱۰، ۳۱۴
۳۲۶، ۳۲۸، ۳۳۲، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۵۰

لاکار ۳۱۰/۸	۳۸۶، ۳۷۸، ۳۷۴، ۳۷۰، ۳۶۶، ۳۶۲، ۳۵۴
لامد ۳۰۸/۸	۸:۴۴۸، ۴۴۶، ۴۲۴، ۴۱۰، ۴۰۸، ۴۰۰، ۳۹۴
لبنان ۱۶۹، ۱۶۶/۱، ۱۱۰، ۷/۴، ۱۸۰، ۲۹۷/۵، ۲۹۷/۶	۲۳۰، ۲۲۸، ۲۰۸، ۱۳۴، ۱۳۰، ۱۱۰، ۶۵، ۲۸
۳۶۰	۲۹۲، ۲۸۴، ۲۷۶، ۲۷۴، ۲۵۴، ۲۵۲، ۲۳۲
لکتوی هند ۲۷۹/۱۰	۳۸۸، ۳۷۱، ۳۶۹، ۳۵۶، ۳۲۸، ۳۰۶، ۲۹۶
لنوس ۷۰/۴	۲۰۲، ۸۲، ۷۴، ۷۲، ۳۸، ۲۶/۹، ۳۹۲، ۳۹۰
لنجرود (النجرود) ۶۶/۳	۳۴۲، ۳۳۲، ۳۱۸، ۲۴۴، ۲۲۰، ۲۲۸، ۲۳۶
لندن ۶۹/۴	۲۴۳/۱۰، ۴۶۰، ۴۰۶، ۳۶۶، ۳۴۸
لیدن هلند ۳۰۱/۱۰	۹/۴ کوه اسکاندال
لیون (حلیفته) ۲۶/۴	۴۰/۴ کوه اورس
مارستان ۵۹/۴	۳۸/۴ کوه انکجان
مازن ۳۵۶، ۳۲۸/۸	۱۵۴/۶، ۱۱۹/۴ کوه رضوی
مازندران ۶۱/۴، ۲۷۸، ۲۳۹/۳	۴۵/۵ کوهستان بوتک
ماکو ۷۴، ۷۳/۴	۷۰/۵ کوه سرخ
مالمق ۴۱/۴	۴۲/۴ کوه سوس
ماوراءالنهر ۴۴۸/۷، ۵۵، ۹/۴، ۲۷۸، ۲۷۷/۳	۷۰/۵ کوه سیاه
مجلس شورایی اسلامی ۲۳۸/۱۰	۸/۴ کوه سینا
مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی ۲۶۴/۱۰	۲۲۶، ۷۲، ۳۰/۵ کوه صفا
محراب مسجد کوفه ۲۱۱، ۱۷۰/۵	۶۸/۵ کوه طائف
المحنه ۳۱۲/۸	۱۶۰/۵ کوه طرق
مخفیگاه ذی ضوی ۲۰۰/۸	۱۰۷، ۸۱/۱۰ کوه ضور
المذائین ۳۰/۵، ۴۰۴/۴، ۲۸۷، ۲۵۸، ۲۵۲/۳	۵۵/۴ کوه‌های خُمد
۳۵۸، ۳۳۸، ۳۲۸/۸، ۳۱	۱۷۵/۵ کوه‌های شمیران
مدرسه شاهزاده ۲۲۰/۵	۷۰/۵ کوه‌های طالقان
مدرسه صدر ۱۶۷/۵	۴۶/۴ کوه‌های کردستان
مدرسه فیضیه قم ۱۷۳/۸، ۲۵۱/۵	۳۵/۴ کوه‌های مازندران
المدينة ۳۱۴، ۳۱۳، ۲۸۶، ۲۸۴، ۲۷۰، ۸۴/۱	۱۴۹، ۱۴۸/۱ کویت
۶۷، ۶۲، ۴۰، ۱۰، ۲/۲، ۲۵۴، ۲۴۵، ۳۳۱، ۳۲۹	۶۰/۴ کهکلیویه
۲۳۵، ۹۶/۳، ۳۳۶، ۲۷۶، ۱۷۸، ۱۷۴، ۶۹	۱۰۸/۷ انکهنه
۳۹۰، ۱۰۹، ۷۸/۴، ۲۸۲، ۲۵۸، ۲۲۹، ۲۲۸	۳۶۵/۸، ۴۵۳/۷، ۱۱۲/۵، ۶۱، ۵۵/۴ گیلان
۲۲۰، ۸۲، ۷۹، ۷۵، ۷۴، ۷۱، ۶۲/۵، ۴۰۴	۳۶۶

.٢٣٥ .١٩٤ .١٤٤ .٢٨ / ٣ : ٢٢٢ .٢١٢ .٤٢	٣٠٠ . ٢٩٩ . ٢١٨ / ٤	سلخ
.٧١ . ٤٤ . ٥٩ . ٢٨ . ٢٨ . ٢٤ . ٢٧ / ٤ : ٢٩٥ . ٢٥٨	٢٩٩ . ٢٤٤ . ٢٥ / ٥	شعر
.٧٥ . ٧١ . ٤٧ . ٤٤ . ٤٢ . ٤٢ . ٤٥ / ٥ : ٢٧٠ . ٧٧	١٢٩ / ٥	شعرا
.١٤٧ . ١٢٨ . ١١١ . ١٠٠ . ٩٤ . ٨٩ . ٨٥ . ٧٩	١٧٨ / ٢	شهد الكاظم <small>ع</small>
.٢٧٤ . ٢٢٧ . ٢٢١ . ٢٢٥ . ٢٢٠ . ٢٠٤ . ١٧٢	. ٢٥٩ . ٢٢٢ . ١٤١ . ١٤٠ . ١٤٠ / ٥	شهد مقدس
. ٢٩٠ . ٢٨٣ . ٢٨١ . ٢٧٧ . ٢٧٤ / ٥	٢٩٩ . ٢٧٧ . ٢٧٥ . ٢٧٢ . ٢٤٢	
. ٧٤ . ٧٢ . ٤٤ / ٧ : ٤٨ . ٥٤ / ٩ : ٢٢٢ . ٢٢٠ . ٢٢٢	. ٢٢٩ . ٧٠ . ١٢ . ١٠ / ٣ : ١٥٤ . ١٤٧ . ١٠٤ / ١	مصر
. ١٢٤ . ١٢٢ . ١٢٠ . ١٠٤ . ١٠٠ . ٩٤ . ٩٢ . ٨٢	. ٣٠٠ . ٢٩٠ . ٢٨٠ . ٢٧٩ . ٢٧٨ . ٢٧٧ . ٢٧٤	
. ١٤٢ . ١٥٤ . ١٥٤ . ١٤٨ . ١٢٨ . ١٢٤ . ١٢٤	/ ٥ : ٤٠٤ . ٣٧٠ . ٤٧ . ٥٤ . ٢٩ . ٢٨ . ٩ / ٤ : ٢٨٢	
. ٣١٠ . ٢٨٠ . ٢٥٤ . ١٩٤ . ١٤٨ . ١٤٤ . ١٤٤	: ٢٩٢ . ٤٤ / ٤ : ١٢٢ . ١١١ . ١٠٤ . ١٠٥ . ٩٥ . ٨٧	
. ٢٢٧ . ٢٧٤ . ٢٧٢ . ٢٧٠ . ٢٥٠ . ٢٢٨ . ٢٢٢	. ٢٢٢ . ٢٢٤ . ٢٠٨ . ١٩٤ . ١١٨ . ٩٢ . ٨٨ . ٨٧	
. ١٩٢ . ١٩٠ . ١٢٨ . ١٢٤ . ١٢٢ . ١١٧ / ٨ : ٢٢٠	: ٢٤٧ . ٢٤٠ . ١٩٩ . ١٧٠ / ٨ : ٢٢٤ . ٢٥٤ . ٢٢٢	
. ٢٢٨ . ٢٠٠ . ١٩٩ . ١٩٨ . ١٩٧ . ١٩٤ . ١٩٢	٢٨٨ / ١٠ : ٢٢٢ . ٢٧٤ / ٩	
. ٢١٤ . ٢١٨ . ٢٢٢ . ٢٨٤ . ٢٨٢ . ٢٧٤ . ٢٥٨		مصر ١٥٢ / ٧
. ٢٢٤ . ٢٢٢ . ٢٢٨ . ٢٢٤ . ٢٢٢ . ٢٢٠ . ٢٢٢	٢٢٠ / ٨ : ٢٨٢ / ٥	المصبة
. ٢٨٨ . ٢٨٤ . ٢٨٢ . ٢٧٤ . ٢٧٢ . ٢٧٢ . ٢٧١	١١٤ / ١	معدية المقدس
. ٢٨٨ . ٢٧٤ . ٢٤٤ . ١٤٨ . ٧٤ . ٤٨ . ٢٠ / ٩ : ٢٩٠	٣٠٨ / ٨	معلتانيا
. ٢٨ / ١٠ : ٢٧٥ . ٢٧٢ . ٢٢٧ . ٢٢١ . ٢٢٢ . ٢٠٤	٤٢ . ٥٨ . ٤٠ . ٣٨ . ٢٧ / ٤	مغرب
٢٨٤ . ٢٤٨	٢٤ / ٤	مغرب اقصی
ملا ٢٢ / ٤	٢٥ . ٢٢ / ٤	مغرب دور
مستان ٢٣٠ / ٧	١٧٨ / ٢	مناير قريش
. ٢٩٥ . ٢٨٥ . ٤٨ . ٤٤ / ٥ : ٢٤٥ . ٢٢٤ . ٢١٢ / ١	. ١٤٤ / ٧ : ٢٩٥ . ٨٧ . ٧٩ . ٤٥ / ٥	مقام إبراهيم <small>ع</small>
٤٢ / ٨ : ٢٩٩ . ٢٩٧	. ٢٤٠ . ٢٥٨ . ٢٥٤ . ٢٠٠ . ١٩٨ . ١٩٤ / ٨ : ٢٢٩	
منازجرد ٢٠٤ / ٨	. ٢١٨ . ٤٤ . ٤٤ . ٥٠ / ٩ : ٢٨٤ . ٢٧٨ . ٢٤٧ . ٢٨٨	
منج ٣٠٨ / ٨	٢٢٤ . ٢٧٤ . ٢٢٤ . ٢٥٤ . ٢٥٤	
منزل أبي جعفر <small>ع</small> ٨٢ / ٩	١٥٢ . ١٣٠ / ٥	مقام امام زمان <small>ع</small>
منزل امام عسکری <small>ع</small> ٢٤ . ٢٥ / ٥	١٠٣ / ٥	مقبرة امام جواد <small>ع</small>
منزل أبي الحسن الهادي <small>ع</small> ٢٢٤ / ٢	٢٧٢ / ٣	مقبرة امام حسن <small>ع</small>
منزل جابر ٢٨٤ / ١	١٠٢ / ٥	مقبرة امام كاظم <small>ع</small>
منزل شلمغاني ١٧ / ٤	٢٩٢ / ١٠	مکتبه دار السلام الحديثية
منزل محمّد بن أحمد ٢٤٠ / ٤	١ / ٢ : ٢٧٠ . ٢٤٤ . ٢٤٨ . ٢٨٤ . ٢٧٠	مکته

تصيين ٣/٢٥٨.٢٥٨/٥:١٩٦/٨:٣٢٦/٣٥٢	منزل محمد بن فرج ٣/٢٢٧
انثوا ٨/٣٢٦.٣٥٢	منطقه لادقيه ٤/٢٧
التويختة ٣/٣٩٤	موصل ١/٧١/٣:٢٨٠/٤:١٠١/٨:٣٠٨/٢٢٦
التوية ٨/٢٥٠.٢٦٨	٣٥٢.٣٢٦
نهاوند ٧/٣٣٠/٨:١٠٨/٣٠٤	موقان ٨/٣٢٦.٣٥٢
نهر احتيديه ٥/١٧	المولتان ٨/٣٢٨.٣٥٨
النهروان ٢/١٢٢/٤:١٢٢/٥:٢٢٠/٧:٣٣٦/٨	ميدان كوفه ٩/٢٧٨
١٣٢.١٣٠	مسان ٧/٢٢٦
نيسابور - نيسابور ١/٥٥:٢٠٦/٣:٢٤٠/٣:٢٥٢	مله ٤/٤٠
٢٨٧.٣٠٢/٤:٣٢٨/٥:٢٠٠/٧:٩٢/٨:٩٥	مؤسسه آل البيت ١٠/٢٢٧.٢٥٩
٢٠٢.٢٢٤/٨:٢٢٨	مؤسسه ابتداء روشن ١٠/١٩٧
فيل مصر ٥/١٠٦/٨:٢٠٦/٧:٣١٢	مؤسسه امام هادي عجله ١٠/٢٦٠
وادي تيم ٤/٣٢	مؤسسه دار الحديث ١/٩
وادي رمله ٥/١١٠	نابلس ٤/٥٥.٥٦
وادي زباله ٥/٢٢٤	الناحية المقدسة ٢/٢٢٨.٢٢٦.٣٥٢/٣:٢٢٦.٥٠
وادي السلام ٣/١٥٦/٦:١١٦	٢٢٧.٢٢٩.٢٥٣/٤:٢٥٧/٤:١١٨/٤:٢٢٤
وادي الفن ٨/٣١٨	٥/٥٣/٦:١٥٢.٢٧٢.٣٠٠-٣٠٢.٣٢٧.٣٦٨
وادي القرى ٨/٢٥٦.٢٢٨	٣٨٩.٣٩١/٧:٥٩.٦٠٠/٩:١٤٤
وادي مشعر ٥/٢٨٥	نجران ٧/٢٥٢
الوادي السائيس ٧/٧٢.١٢٤.١٥٤.٣١٤.٣٢٠	نحف ٣/٧٠/١٢٢:١٠٨/٤:١٠٩.١٠٩/٥:١١٠.٧٠
٢٢٦.٢٢٦	١٢١.١٣٠.١٢١.١٢٢.١٢٢.١٢٦.١٢٦.١٢٦
واسط ٢/٢١٢.٢١٢.٣٢٢.٣٢٢.٣٢٢/٥:٣٤٤/٧:٧٠	١٥٣.١٥٤.١٦٧.١٦٩.١٧٠.٢١٠.٢١١
٢٢٦.٣٢٨.٣٢٦	٢١٩.٢٢٨.٢٣٠.٢٣١/٥:٢٢٢.٢٢٢
واسط عراق ٤/٩٧	٢٢٨.٢٢٩.٢٢٢.٢٢٥.٢٢٥/٦:٢٧٥.٢٥٩/٣:٣٦٠
وين ٤/٦٩	٧/١٤٠.٢٢٢.٢٢٢.٢٢٢/٨:٢٠٨/٨:٢٥٤.٢٢٢.٢٢٢
الهان ٤/٤٠	٢٢٨.٢٢٠.٢٢٦.٢٢٩/٩:٢٩٢.٢٩٠.٢٩٢.٢٨٠/٧:٧٢
حجر ٣/٢٩٤/٨:٢١٤	٢٢٨.٢٢٧.٢٢٧.٢٢٦.٢٢٦/١٠:٣٢٢.٢٢٨
الهجرة ٧/١٤٠	نحلات ٦/٥٦
حرات ٨/٣٠٢.٣٢٢.٣٥٠.٢٢٦	انثيلة ٧/١٠٨:١٣٠.٢٥٠.٢٥٢/٩:٧٢
جرقل ٥/١١٧/٩:٢٥٢	نسا ٤/٢٥
هشترود ٨/٢٢٢	نشور ٨/٢٠٦

همدان ۷۸.۷۶/۵:۴۳۲/۴:۳۷۸.۲۵۸.۲۳۹/۳

۸:۳۳۰.۲۱۰/۷:۱۷۶.۹۴.۹۲.۹۱.۹۰

۳۵۲.۳۲۶.۳۱۸.۳۰۴

هند ۷۱.۷۰.۵۸.۵۷.۴۹.۱۰/۴:۱۲۸.۱۲۳/۱

۳۷۵.۲۶۹.۲۶۸/۱۰:۳۹۳/۷:۴۰۲.۷۶.۷۴

هندوستان ۳۴.۳۳/۵

هویره ۲۶۷/۵

هویره ۵۰/۴

هیت ۳۲۸/۷

یافا ۳۵۴.۳۲۶/۸

یترپ ۶۲/۵:۹/۴

یغشپ ۳۵۸.۳۳۰/۸

یزد ۳۸۷.۲۸۶.۲۸۴/۵:۵۸/۴

سان ۵۶/۶

سجامه ۳۱۴.۳۰۲/۸

الیمانی ۱۷۲/۷

الیمن ۱۶/۴:۳۸۶.۳۲۲.۲۷۹.۲۵۸.۲۳۹/۳

۸۴/۷:۱۲۹.۹۵/۵:۷۱.۶۳.۴۴.۳۸.۳۷

۳۸۸.۳۵۸.۳۰۸.۲۷۶.۲۵۴.۱۷۲.۱۴۴

۱۳۱۸.۲۶۰.۱۹۹.۱۱۹/۸:۴۴۴.۴۰۰.۳۹۰

۵۲/۹

یهودیه (کوهسانی در جنوب فلسطین) ۱۰۵/۱

۱۰۷

(۵)

فهرست اشعار

۱۵۹/۱۰	می‌رسی از سامره، صد مرحبا	ای نسیم صبیح، ای باد صبا
۱۱۱/۱۰	پنهان ز نظر آما، در دیده جان پیدا	ای جان همه جان‌ها، روح القدس گویا
۱۷۸/۱۰	مجلس صفا ندارد، بی یار مجلس‌ارا	برهم زنید یاران، این بزم بی‌صفا را
۱۳۲/۱۰	که فرقت تو به زاری سوخت دل‌ها را	صبا به لطف بگو ختم اَلطاهرا را
۲۱۲/۱۰	خسته و سر در گریبانم، نمی‌دانم چرا	آتشی افتاده بر جانم، نمی‌دانم چرا
۱۰۱/۱۰	به نور معجز مهدی، امام صدر قضا	به عصمت حسن عسکری و حرمت او
۱۰۸/۱۰	سیمرغ برج کنگره قاف از صفا	در خانمت محمدی مهدی بود امام
۱۶۸/۸	و بظهر عدل الله فی الناس اولاً	بظهر میم المجد من آل محمد
۱۷۰/۸	ببسم الله فالمهدی قانما	اذا بلغ الزمان عقب صوم
۱۶۹/۸	ببسم الله فالمهدی قانما	اذا دار الزمان علی حروف
۱۶۰/۱۰	گاهی به سوی ما و نهان از نظر ما	ای باد صبا کاشی رسائی خیر ما
۲۵۴/۱۰	ببسم الله فالمهدی قانما	اذا دار الزمان علی حروف
۱۸۰/۱۰	سر ما و قدم سرو خرامان شما	دلبر، دست امید من و دامن شما
۲۸/۱۰	یوم الخریبه من قتل المخلیتا	بئسی اذین بما دان الوصی به
۲۲/۱۰	وقوام الحق فینا	نحن سادات قریش
۵۰/۱۰	و شدوا علی ما فی العیاب و اخرجوا	اجنوا بنی العباس من شأنکم
۱۰۹/۱۰	اسلامیان را بسترو آخر زمان را بینوا	آخر من خورنید صو، فرماده فرمان شو
۸۵/۱۰	جهد کن کز پای خود بیرون کنی خار هوا	ای دل از خواهی گذر بر گلشن دار البقا
۲۰/۱۰	فیما به و اناس فی دابها	ستی الله قانما صاحب ال
۵۶/۱۰	و بضع الله لنا أمثالها	عشر نجوم أقلت فی فلکها

- لا یا ایها المهدی ثناءً لوصولنا وایها
 ای دیده را فروغ و دلبر را صفا بیا
 ۱۳۳/۱۰ که در دوران هجرات بسی اماند منکملها
 ۱۵۷/۱۰ خاک زه تو چشم مرا نوتیا بیا
 ۲۱۴/۱۰ سرشک شوق ز چشمان شب چکید، بیا
 ۲۰۶/۱۰ دمید لاله و سُوری ز هر کنار، بیا
 ۹۵/۱۰ السلام ای حُجَّة القائم امام جن و انس
 ۱۷۲/۱۰ که نغمه‌ها معارف، درسخه می‌سازد از آن دریا
 ۸۲/۱۰ سایه‌نشین چسند بود آفتاب
 ۱۶۹/۱۰ زایل نمی‌شود بدمدگر صد آفتاب
 ۱۲۵/۱۰ معصوم از پسر به بغز تا ابوتراب
 ۲۴/۱۰ عذافرة یضوی بها کلّ سبب
 ۳۳۴/۲ بقوم علی اسم الله و البرکات
 ۱۷۶/۸ بقوم علی اسم الله و البرکات
 ۹۰/۸ بقوم علی اسم الله و البرکات
 ۹۰/۸ ومسنزل وحی مقفر العرصات
 ۴۲/۱۰ و أیئدیهم من فینهم صفرات
 ۴۶/۱۰ تطفع نفسی إنرهم حشرات
 ۲۲/۱۰ و مسنزل وحی مقفر العرصات
 ۴۴/۱۰ أکفأ عن الأذتار منقضات
 ۴۴/۱۰ نضمته الزحمن فی العرفات
 ۴۴/۱۰ توقد فی الأخصاء بالأحرفات
 ۱۵۶/۱۰ عسی به نمنای تو بیمار محبت
 ۶۸/۱ تا قیامت، ازمایش، دائم است
 ۱۶۴/۸ جرم و دجسل و دهالیان است
 ۸۶/۱۰ دیده‌ها در نظار روی آن فرخ‌لقان
 ۱۵۴/۱۰ جیری که به دل نگذرد اندوه خزان است
 ۱۲۸/۱۰ سرور پای به گل مائده ولی آزاد است
 ۱۱۲/۱۰ راجع به ذات مهدی صاحب مواهب است
 ۱۹۵/۱۰ جان را هوای از قفس تن، پریدن است
- ثیابها المهدی ثناءً لوصولنا وایها
 ای دیده را فروغ و دلبر را صفا بیا
 ستاره باز به دامن شب دوید، بیا
 شکفت غنچه و بنشست گل به باز، بیا
 سلام ای حُجَّة القائم امام جن و انس
 بزین دست طلب در عروة الوُتنامی مولای
 ای مدنی برفق و مکی نقاب
 این ظلمتی که روی زمین را فرو گرفت
 شاه زمانه، مهدی هادی‌لقب که هست
 نیا را کباً نحو المدينة جمره
 خروج الإمام لا محالة خارج
 خروج امام لا محالة خارج
 خروج امام لا محالة خارج
 مدارس آیات خلعت من تلاوة
 اری فسیئهم فی غیرهم متقماً
 فلو لا انذی أرجوه فی الیوم أو غد
 مدارس آیات خلعت من تلاوة
 إذا ونسروا مدواً إلی واترهم
 و فیر ببغداد نفس زکیة
 و فیر بطوس یا لها من مصیبة
 ای یوسف مصر از تو گرفتار محبت
 یس به هر دوری، وئی ای قائم است
 در دور زحیل، خروج مهدی است
 بعدارو. صاحب زمان کز سال‌های دربار
 نادر چمن این سرو برازنده چمن است
 در جهان، صاحب دل نیست گرفتار جهان
 در مدح حیدر، آن چه خدا و رسول گفت
 دل را ز بیخودی سر از خود رمیدن است

- قسم به عصر، که پیوسته بوی آواره است
هر که راتح سعادت بر سر است
بگذشت دور سوسف و دوران حُسن توست
دیندار آن امام امامانم آرزوست
من از آن روز که بستاختمت
دل شکستی و حاتم هنوز چشم به راهت
شبها ستاره میسُرم زانتظار صبح
بمحمّد و وصیّه و ابنتهما
إذا ما بلغت الصادقین بنی الرضا
صاحب زمان محمّد مهدی که عدل او
نزیک حیت ما آنجهت رکابی
ای به نیاس فرشته روح مجرّد
خوش آنکه بشن بر اهل زماه کرد جو ما
امام آخرین مهدی، قوام هر دو کون آن کو
نوبهاری که بسی خزان باشد
بسا که مهلت عالم به اندکی آمد
جای آن است که شاهان ز نو سرمنده شوند
مگر به حال جهان التفات فرمایند
گر بسز قدر ضعه ابدال شود
ألا إن ختم الأونساء نهید
اگر آن نائب رحمان زدرم باز آید
صدای سُم کنند سپیده می آید
بازم نوید مزده دولت به جان رسید
بسیا که رایان منصور پادشاه رسید
رخ در نقاب، چون حسن عسکری کشید
موسی به کوه طور، به نور عیان رسید
ای صاحب شرح، پرده بردار
زینت دور فروز کن دور، مرئی می آید از حد سرور
- که بر بساط زمین، آدمی زیانکاره است
خاک پای شاه مردن حیدر است
هر معر دل که هست به فرمان حُسن توست
وقت خروج آن شیخ ایمانه آرزوست
یک نگه کردم و دل بساختمت
شیب سیاهم و در آرزوی طلعت ماهت
بر یاد مهرروی توای شهریار صبح
انظّاهرین و مسیّد المبدأ
فحسبک من هاد یشر الی هاد
قانون ضبط کشور کون و مکان نهاد
وضیظک حیت کنت من البلاد
جنوه گری در میان هر دو مُرزد
رخ طسب به رو صاحب الرمان دارد
مطیع او قدر گردد، مطاع او قضا باشد
دولت صاحب اثرمان باشد
بسی نمائند که دوران به آخر انجامد
سکنتت را بگذارند و تو را بنده شوند
که باز عرصه آفاق را بپارایند
ایس جمله قبل و قان، پامال شود
وعین امام العالمین فغید
عمر بگذشته به پیرانه سرم باز آید
یلی که سینّه ظلمت درینده، می آید
دل را، سرور و صلبت بخت جوان رسید
نوید فتح و بشارت، به مهر و ماه رسید
قُطبیّش به قائم آن نبی رسید
توفیق وصل یار، عمان بر عثمان رسید
دجّالی چسند را نگیسون آر
اگرهاری از سقایی بر، بافتن از کمر لاسرور

- ای تو ظاهر به کسوتِ اُصوار
وی تو پنهان ز رؤیتِ ابصار
۱۶۵/۱۰
- مهدی هادی امامِ ظاهر و باطن که هست
قائم آلِ محمد، حجتِ پروردگار
۱۳۴/۱۰
- ز بعضی علی یازده سیدند
به میدان دین در، ز عصمت سوار
۷۷/۱۰
- آه می کشم تو را، با تمام انتظار
بیر شکوفه کن مرا، ای کرامت بهار
۲۱۳/۱۰
- به فیروزتر زمان، به زیباترین بهار
دیدم همان منتظر بر راه
۱۸۸/۱۰
- مصدر هر هست گردون، مدّأ هر هست اختر
چشم همامان منتظر بر در
۲۰۱/۱۰
- صاح عید باز آمد به فیروزی و فال و فر
خالق هر شن جهان، نور دل هر بنج مصدر
۱۹۱/۱۰
- بنی کأن البدر أشبه وجهه
فرح خیز و طرببیز و آلم دیز و روان پرور
۱۶۱/۱۰
- لكل أناس دولة يرقبونها
یشب شب الحول فی مدّة الشهر
۲۶۳/۲
- لكل أناس دولة يرقبونها
و دولتنا فی آخر الدهر تظهر
۴۳۵/۹
- سام حاضر و غایب، محمد مهدی
و دولتنا فی آخر الدهر تظهر
۲۲/۱۰
- مردم دیده، به هر سو نگران اند هنوز
که گشته خاک و وجوده به مهر او تخمیر
۱۴۲/۱۰
- أمت نجوم السماء الذين أفتة
چشم در راه نو، صاحب نظران اند هنوز
۲۱۸/۱۰
- مئی اولید باساراه اذابنیت
وظل أسد الثری قد ضتها الخیس
۵۶/۱۰
- بهار گلشنی نعمت، محمد مهدی
ببدو کمثل شهاب السّیل طلّاح
۳۸/۱۰
- بنی إذا ما جاشت التّرك فانتظر
که هر طرف گل فتحش دمیده رنگ به رنگ
۱۳۰/۱۰
- بنی إذا ما جاشت التّرك فانتظر
ولایة مهدی یقوم و یعدل
۳۵۸/۷
- امام مشرق و مغرب که می تواند داد
از تشع دم زنی، ای یو الفضول!
۲۰/۱۰
- حاشا که علم عالم، جاهل کند قبول
تبسم لب لعش جواب خنده گل
۱۳۷/۱۰
- صلی الیله علی النبیّ محمد
منکر مهدی شوی، باشد قبول
۴۹/۴
- به مقدم خنق منتظر، امام همام
ذاتی که برتر است ز اندیشه عقول
۱۱۳/۱۰
- نه دین، مهدی هادی که باد او راه هر وادی
وعنت عیناً نظرة ووسام
۶۸/۱۰
- کاشکی زخم تو در جان داشتم
مسیح خضر قدوم و خلیل کعبه مقام
۹۱/۱۰
- تویی پشت و پنهان اهل عالم
ولی در عنرت و نبادی، عدو در محبت و مانم
۱۵۰/۱۰
- فلله دزه من إمام سجدع
بای در کوه و بیابان داشتم
۲۱۹/۱۰
- نوابی تر از آسمانی، تو را دوست دارم
تویی تاج سر اولاد آدم
۱۹۷/۱۰
- نوازی تر از آسمانی، تو را دوست دارم
بذل جیوش امترکن بصارم
۱۸/۱۰
- گل آویز این بوستانی، تو را دوست دارم
گل آویز این بوستانی، تو را دوست دارم
۲۲۰/۱۰

- زمن هدایت کوبین در خور است که هست
 شاه اُتسم امام هُما صاحبِ الزمان
 من تو را خوب - ای رهگذر - می‌شناسم
 از عم دوت. در این میکده فریاد کنه
 عکس تو را به صفعه پندار می‌کنم
 من روز و شب. ظهور تو را آه می‌کنم
 مُحَمَّد و وصیّه و اینهما
 کوسبحاءصلت و میریگف و ساغر نواز؟
 قدرت کردگار می‌بینم
 لا صوت النّاعی یفقدک اِنَّه
 فاشخاصنا خمس و خمس و خمسة
 با بادت - ای سیده - چه شب‌ها که داشتیم
 ما بی تو - تا دنیاست - دنیایی نذاریم
 از جمع انبیا ی هر زمان
 أضحکنی الذّهر و اُبکاتی
 و سَلْتَه لا یستجاری بهم
 از جمع انبیا ی هر زمان
 صبحی دگر می‌آید. ای شب‌زنده‌داران!
 بارب آن آهوی متکن به ختن. بازار سان
 نفاعی أحمد النبی و مولای
 من کان سروراً بما متکم
 آدم دم ظهور تو ما صاحب الزمان
 آن سهالار با رفعت که هنگام خروج
 یا امام العَصْر یا کَهْفَ الْأَمَان
 أضحکنی الذّهر و اُبکاتی
 و سَلْتَه لا یستجاری بهم
 من کان سروراً بما متکم
 چه خوش است صوت قرآن.
- ولای حَسْبم ولایت دلیل و راهبر
 کز نام او سخن به نریمان برآورم
 من تو را خوب - ای خوبتر - می‌شناسم
 داد رس نیست که در حجر رخش داد کنه
 عمری یزد که حسرت دیدار می‌کنم
 در آسمان، عبور تو را آه می‌کنم
 و سَمَید و سَباقرین و کاطه
 کوسلیماز حشمت و دارادل و حانه هم
 حسانت روزگار می‌بینم
 یوم علی آل الرسول عظیم
 علیهم تری أمر الوجود یقیم؟
 در باغش - ای امید - چه گل‌ها که کاشتم
 چون سنگ خاموشیم و غوغایی نذاریم
 شد نبوت ختم بر احمد بدان
 والذّهر ذو صرف و ألوان
 بنو عقیل خیر فِتیان
 شد نبوت ختم بر احمد بدان
 از قله‌های پر غبار روزگاران
 وان سهی سرو خزان نه چمن. بازار سان
 علی والبنت و انسبطان
 او شامناً یوماً من الآن
 عالم گرفت نور تو یا صاحب الزمان
 قطب اعظم باشندن مجوق و معر آسمان
 یا جمال الکنون یا قطب الزمان
 والذّهر ذو صرف و ألوان
 بنو عقیل خیر فِتیان
 او شامناً یوماً من الآن
 ز تو دندریا شستیدن

- چه زیباست روی تو در خواب دیدن
۱۰ / ۲۰۰
- نی زمین، این مردگان زاقبر کن
۱۰ / ۲۱۰
- ای آفتاب گمشده! اشب طلوع کن
۱۰ / ۲۱۴
- ای به محشر، تو شفاعت خواه من
۱۰ / ۸۰
- آفرین بر محمد بن حسن
۱۰ / ۹۳
- صد هزاران اولیا رو بر زمین
۱ / ۶۷
- حجت حق، نور مطلق، صاحب الامر آن که او
۱۰ / ۱۴۵
- صد هزاران اولیا رو بر زمین
۱۰ / ۷۹
- ای امیر کاروان و پسرین
۱۰ / ۱۶۰
- من که مول گشتمی از نفس فرشتگان
۱ / ۱۹۸
- نماند شعله خورشید شرع را پیر تو
۱۰ / ۹۸
- ببینی تو بیغا ملک مغیر گشته
۸ / ۱۶۶
- چون برده در دره روخ، گیرد جهان او جادو
۱۰ / ۱۶۶
- آن تراوح سلطنت، خورشید رخشان آمده
۱۰ / ۱۰۲
- آیات حق ظاهر شده، اعلام دین باهر شده
۱۰ / ۱۶۷
- ایا وجود تو بر خلق، سایه‌ای ز خدای
۱۰ / ۹۸
- محبکم و این فیض حیاتی
۶ / ۴۱۸
- أنا علی بن الحسین بن علی
۷ / ۳۸
- محبکم و این فیض حیاتی
۸ / ۱۳۶
- لَقَبْتُ بِالرِّفْقِ خَا أُنْ مَحْتَمِ
۱۰ / ۳۰
- ای عَلَمْت کسبیت و نام نبی
۱۰ / ۱۳۹
- لقد خفت فی الدنیا و أتیام سعیا
۱۰ / ۴۲
- نبی شفیعی و البیتون و حیدر
۱۰ / ۶۸
- والد الأمشاط أنوار قلبی
۱۰ / ۶۲
- چو صف کشیده به دل، فوج غم ز بیاضی
۱۰ / ۱۷۳
- محرر منهم رسول الله
۱۰ / ۷۲
- نامه کی مویزه هنر جواهر سرودن را ز کاه بیت
۱۰ / ۱۵۳
- از شرم این سباده‌لان می‌یرم پناه
۱۰ / ۱۲۹
- فروغ نگاه تو در اب دیدن
- ای بشر تا قرن دیگر صیر کن
- از مشرق تجلی مذهب، طلوع کن
- قُرَّة العین رسول و شاه من
- قنانه مستظر اماء زمین
- از خدا خواهند مهدی را یقین
- بهر زخار امامت رست موج واپسین
- از خدا خواهند مهدی را یقین
- ای وجودت لنگر چرخ و زمین
- قال و مقال عالمی می‌کنش از برای تو
- یرفت از آتش مصباح دین و ملت ضو
- در وقت غلظ زبر و زیر تر گشته
- از بس کرسعه ناز او، از روی ربی ریخته
- آسمان مکرمت را ماه تابان آمده
- ایام غم آخر شده، محنت نه پایان آمده
- بیا و بر سر ما سایه‌ای فگن جو همای
- و زائسرم که و این عسرت رکابی
- نحن و بیت الله اولی بانسی
- و زائسرم که و این عسرت رکابی
- و ذی و احسن ما ادعی به تقبی
- خورده لب آب ز جام نبی
- و انسی لأرجو الأمن بعد وفاتی
- و سبطاه و التجاد و الباقر المجدی
- فسی مای بهم و ابتکاری
- گرفت ناله ز دل، منصب علمداری
- و الکاشف الکرب إذا الکرب عری
- سطلی حرس سنجوی دور از شامان
- بر درگه امام زمان، نقد عسکری

۳۶/۱۰	به فأنذی ابدیه مثل انذی اخفی	فإن تأنانی ما انذی أنا دائن
۱۱۲/۱۰	چون نور دیده‌ها، در پرده ناکسی	نهان از دیده‌ها، خود کرده تا کی؟
۹۹/۱۰	غالبه بر خاک ریزان، تا به کی	ای صبا! افتان و خیزان تا به کی؟!
۷۰/۱	با عسکری زاری بگو، الله مولانا علی	موسی نفی آی و نفی: در بهر او عهدی سخوار
۶۲/۱۰	أخشاه إلا بأحمد و علی	لست أرجو النجاة من کلّ ما
۸۱/۱۰	ای نور چشم عاشقان، الله مولانا علی	نی شاه شاهان جهان، الله مولانا علی
۳۸/۱۰	صفوة الله والتوصی بامی	رئسی الله والأمین نبیی
۳۴/۱۰، ۸۸/۸	یقوم مهادیکم الثانی؟	متنی یقوم الحق فکم متنی
۱۹۳/۱۰	تا به کی در ظل امر غیبت گمرا، نهانی	نی که بی نور جدالت نیست عالمه راهروعی
۱۹۹/۱۰	ر سمت مشرق جغرافیای عرفانی	طلوع می‌کند آن افتاب پنهانی
۱۸۵/۱۰	ای بسندگی تو پادشاهی	ای حجت قائم الهی
۲۱۰/۱۰	بلوغ و افشای بی‌تقاب می‌آیی	چو روح موج ز خریاد آب می‌آیی
۱۵۵/۱۰	که نامش علم شد به مشکل‌گشایی	امام اُتم، صاحب عصر، مهدی
۱۸۷/۱۰	مسند نشین مجلس والایی	ای آخربین خلیفه یزدانی
۱۸۳/۱۰	چه زیان نورا که من هم برسم به آرزویی	همه هست آرزویه که ببسم از تو زوسی

(٦)

فهرست زمان ها

اواخر دوره اموی	٢٣/٤	٧٨، ٧٧، ٧١، ٦٦، ٥١، ٤٨، ٣٢، ٣١/١
اواخر عمر پیامبر خدا	٣١٥/١	١١٩، ١٠٦، ١٠٥، ١٠٠، ٩٦، ٩٣، ٨٧، ٨٤
اوایل عهد صلاح الدین	٤٤/٤	٨٤/٢: ٢٠٢، ١٩٦، ١٥٨، ١٤٤، ١٣٠، ١٢٠
اوایل غیبت صفرا	١٢٧، ٩٣/٤: ٢٩٤/٣	١٧٢، ١٤٠، ١٣٦، ١٢٤، ١٠٦، ١٠١، ٩٢، ٨٦
اوایل غیبت کبرا	٣٠٣/٣	١٤٢، ٣٠/٣: ٣٨٩، ٣٦٢، ٣٤٠، ٣١٨، ٢٩٠
ایام نابتان	٢٢١/٥	٩١/٥: ٧٧، ٦٩، ٦٥، ٥٥، ٥٣، ٢٣، ٨/٤: ١٥٢
ایام حکمرانی امام مهدی ع	٧٧/٨	٢٤٢، ١٦٦، ١٢٦/٧: ٣٧/٦: ٢٠٠، ٢٣٦، ٣٨٠
ایام حکومت یزید بن عبد الملک	٢٥٠/١	٤٤٠، ٤٢٠، ٣٣٢، ٢٧٤، ٢٧٢، ٢٦٢، ٢٥٨
ایام عبد نورز	٢٢٠/٥	٧٧، ٧٠، ٥٦، ٥١، ٤٧، ٤٥، ٤٠/٨: ٢٥٩، ٢٥٧
ایام فاضیه	١٧٨/٥	١١٦، ١١٥، ١١٢، ١١٠، ١٠٨، ١٠٦، ١٠٤
ایام نوح	١٠٩/١	١٣٣، ١٢٢، ١٢١، ١٢٠، ١١٩، ١١٨، ١١٧
ایام البیض	٨٦/٨	٣٢، ٦/٩: ٣٧٨، ٢٩٤، ٢٩٠، ٢٤٢، ١٢٥، ١٢٤
ایام رجب	٣١٠/٦	٢٤٢، ١٩٦، ١٧٦، ١٦٦، ١٥٤، ١٢٢، ١٠٩
پانزدهم شعبان	٧٠/٣: ١٧٢/٢	٤٢٥، ٣٧٨، ٣٧٤، ٣٦٤، ٣٥٠، ٣٣٨، ٣٢٢
دوران آغازین بنی عباس	٢٣٨/٣	٢٥٩، ٢٥٦، ٢٥٤، ٢٢٥/١٠: ٤٢٣، ٤٢٢، ٤٢١
دوران امامت امام هادی ع	٦٢/٧	٢٨٦
دوران امام صادق ع	٢٤٦/٧	آخر جمادی الاولی
دوران جاهلیت	٦٩/٦: ٤٦، ٣٩، ٣٧/٢	٣٤٨/٣
دوران حضور امامان	١٩١/٥	الأضحی
دوران حکومت «الوائقی بالله»	٢٣/١	الخامس عشر من شعبان
دوران حکومت امام مهدی ع	٢٤٥، ٢٣٨، ٢٨٧/٩	التصّف من شعبان
	٢٦٩، ٢٦٦، ٢٥٧، ٢٥٤، ٢٢٧	٢٠٦/٢: ٢٤٢، ٢٢٢، ٢٠٦، ٢٠٤/٢
		٢٠٦/٦: ٢٠٦

- دوران حکومت هارون الرشید ۲۷۲/۳
 دوران خلافت امام علی علیه السلام ۳۵۱/۱
 دوران خلافت پیامبر صلی الله علیه و آله ۳۵۴/۱
 دوران خلافت عثمان ۳۵۱/۱
 دوران خلفای اربعه ۳۵۳/۱
 دوران ساسانی ۱۲۲/۱
 دوران ظهور ۲۲۸/۳
 دوران غیبت امام مهدی علیه السلام - عصر غیبت ۲۷/۱
 ۱۸۵، ۲۷، ۲۸، ۲۰۰، ۲۵۸، ۳۷۷/۳، ۳۷۷/۲، ۳۷۷/۱
 ۱۰۶/۹، ۲۲/۶، ۱۷۹، ۹۱
 دوران غیبت صفرا ۱۱۲۲/۴، ۶۴، ۲۶، ۲۴، ۲۳/۱
 ۴۱۶/۷
 دوران غیبت کبرا ۲۳۷، ۲۲۸، ۱۴۴/۳، ۱۲۶، ۲۳/۱
 ۲۲۵، ۱۸۲/۵، ۲۴۳
 دوران فترت ۲۵۷/۱
 دوران فترت ائمه ۲۵۸/۱
 دوران فترت رسل ۲۵۸، ۲۵۷/۱
 دوران نبوت پیامبر صلی الله علیه و آله ۴۸۴، ۴۱۰/۹
 دوران نیابت عثمان بن سعید ۹۲/۴
 دوره آل بویه ۲۸۰/۳
 دوره امامت امام باقر علیه السلام ۱۰۷/۹، ۲۳۱/۴، ۲۳۶/۳
 دوره امامت امام حسن عسکری علیه السلام ۱۹۵/۱/۳
 ۲۴۲، ۱۲۷/۴، ۲۶۳، ۲۵۹
 دوره امامت امام صادق علیه السلام ۲۵۹، ۲۴۴، ۲۳۶/۳
 دوره امام جواد علیه السلام ۲۴۴، ۲۶۳، ۲۶۲/۳
 دوره امام رضا علیه السلام ۲۶۲، ۲۶۰، ۲۵۹/۳
 دوره امام کاظم علیه السلام ۲۴۴، ۲۶۰، ۲۵۹، ۲۴۰/۳
 دوره امام هادی علیه السلام ۲۶۰، ۲۵۹، ۲۵۱، ۲۳۷/۳
 ۲۴۷/۴، ۲۶۳
 دوره ایلخانان ۴۶/۴
 دوره برمکیان ۲۸۰/۳
 دوره خلافت عبد الله بن محمد بن عبد الرحمان
 اموی ۳۶/۴
 دوره خلافت مقتدر عباسی ۲۹۹/۳
 دوره صفویه ۲۷۲، ۲۷۰، ۲۷۳/۱۰، ۱۵۸/۸، ۵۰/۴
 دوره غیبت صفرا ۲۶۰، ۲۴۴، ۲۴۳، ۲۳۷، ۹۴/۳
 ۲۶۵، ۲۶۴، ۲۶۱، ۲۶۸، ۲۷۱، ۲۹۹، ۳۰۶/۴
 ۲۳۷، ۲۹۲/۶، ۳۱۶، ۲۵۰
 دوره غیبت کبرا ۲۴۱، ۲۸۸/۶، ۲۵۰، ۲۴۲/۴
 دوره غیبت مهدی علیه السلام ۱۲۰/۸
 دوره قاجار ۱۵۳/۱
 دوره مأمون ۲۹۲/۳
 دوره متوکل ۲۹۵/۳
 دوره معاویه ۲۳۸/۳
 دوره معتصم عباسی ۴۳۶/۷
 دوره معتمد عباسی ۲۴۶/۴
 دوره معتد ۲۷۷/۳
 دوره منصور دوانیقی ۲۴۰/۳
 دوره نایب دوم ۲۴۲/۴
 دوره هارون ۲۲۱، ۲۴۰/۳
 روز یسجسته ۲۵۹، ۲۳۹، ۱۵۶، ۱۱۸، ۱۱۶/۵
 ۲۶۶
 روز جمعه ۱۶۲/۴، ۴۹/۳، ۲۱۸/۷، ۱۲۰، ۲، ۲۹/۱
 ۱۶۷، ۱۶۵، ۱۲۲/۵، ۳۱۴، ۲۷۹، ۲۷۸، ۲۷۷
 ۱۶۱، ۱۴۰/۸، ۳۶۲/۶، ۲۶۹، ۲۳۲
 روز چهارشنبه ۱۶۵/۵
 روز دوشنبه ۱۷۵/۵
 روز شنبه ۱۶۵، ۱۴۱، ۱۴۰/۸
 روز عاتورا ۱۸، ۱۱۰، ۱۰۸/۴، ۲۰۲، ۳۱/۱
 ۱۶۱، ۱۴۰
 روز عرفه ۲۸۴، ۱۰۹، ۴۳/۵، ۳۴۵، ۳۱۳/۱

زمان امام عسکری <small>علیه السلام</small> ۳/۲۴۷:۴/۸۵:۹۳/۹۱	روز عید فطر ۶/۱۵۰:۱۵۳
زمان امام علی <small>علیه السلام</small> ۴/۲۹	روز قیامت ۱/۹۱:۹۱:۳۵۲:۹/۱۶۴:۲۷۹
زمان امام هادی <small>علیه السلام</small> ۳/۳۰۵	۲۵۹/۱۰:۴۳۰:۳۱۳:۳۱۲:۲۸۴:۲۸۲:۲۸۰
زمان ابی جعفر <small>علیه السلام</small> ۲/۱۶	روزگار امامت امام صادق <small>علیه السلام</small> ۳/۹۴
زمان پیامبر خدا <small>صلی الله علیه و آله</small> ۱/۲۵۵:۲/۳۱۵:۸/۴۶:۹/۳۱	روزگار امام هادی <small>علیه السلام</small> ۳/۹۴
۳۱۱:۳۰۸	روزگار ائمه پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> ۱۰/۲۶۳
زمان خجّاج ۵/۹۹	روزگار حکومت جهانی ۵/۲۰۰
زمان حضرت موسی <small>علیه السلام</small> ۱/۹۵	روزگار حیات امام حسن <small>علیه السلام</small> ۴/۱۲۶
زمان حیات امام صادق <small>علیه السلام</small> ۴/۳۲	روزگار صفین ۵/۱۳۲
زمان خروج مهدی <small>علیه السلام</small> ۴/۳۰	روزگار طاهریان ۳/۲۷۸
زمان رجعت ۸/۷۸:۷۷	روزگار غیبت امام عصر <small>علیه السلام</small> ۳/۸۷:۵/۹۰:۳۰۷
زمان سفارت محمد بن عثمان غمری ۴/۱۱۷	۸/۱۱۷:۲۳
زمان سید ابن طاووس ۴/۲۴۴	روزگار غیبت صفرا ۳/۹۷:۵/۱۹۴:۱۹۵:۱۶
زمان غیبت امام عصر <small>علیه السلام</small> ۲/۶۸:۶/۱۵۴	۲۸۸
زمان قیام قائم <small>علیه السلام</small> ۸/۷۹:۷۷	روزگار غیبت کبرا ۵/۱۷۹:۵/۱۸۳:۱۹۹:۱۹۴:۱۹۵
زمان «گنولا» ۱/۹۷	روزگار قائم <small>علیه السلام</small> ۹/۴۵۴
زمان متوکّن ۳/۲۹۳	روزگار محمد <small>صلی الله علیه و آله</small> ۸/۱۲۰
زمان محمد بن اسماعیل بن جعفر صادق <small>علیه السلام</small> ۴/۳۷	روزگار نوح <small>علیه السلام</small> ۸/۱۲۲
زمان مستعین ۳/۲۹۳	روز نهم محرم ۴/۱۰۸
زمان معتضد ۴/۲۴۶	روز هجدهم ماه رمضان ۳/۶۲
زمان معتضد ۳/۲۹۴	روز یکشنبه ۵/۱۲۲:۱۲۳:۲۴۹
زمان وزارت ابن مقفه ۴/۱۰۵	زمان ابو القاسم حسن بن روح نوبختی ۴/۱۱۷
زمان هارون الرشید ۳/۲۹۵	زمان الشفیانی ۷/۱۳۰:۲۹۸
زمان الفیه الکبری ۳/۳۹۶	زمان الشیخ الطوسی ۳/۳۲۰
شب بیست و پنجم ذی القعدة الحرام ۳/۶۲	زمان الفیه ۸/۳۴:۹/۳۶۴
شب بیست و سوم ماه رمضان ۳/۴۹	زمان امامت امام باقر <small>علیه السلام</small> ۱/۴۰۰:۴/۳۰
شب جمعه ۵/۱۰۲:۱۰۴:۱۰۶:۱۰۶:۱۲۱:۱۵۱:۱۵۶	زمان امام جواد <small>علیه السلام</small> ۳/۲۲۵:۴/۸۴
۱۷۶:۲۰۸:۲۲۱:۲۴۰:۲۵۷:۲۶۵:۲۶۷:۸/	زمان امام رضا <small>علیه السلام</small> ۳/۳۰۵:۵/۸۷:۷/۲۳۶
۳۷۲	زمان امام زمان <small>علیه السلام</small> ۸/۷۴
شب چهارشنبه ۳/۵۵۸:۵/۱۳۵:۱۵۲:۱۷۳:۱۷۴	زمان امام صادق <small>علیه السلام</small> ۶/۶۱

عصر روز جمعه ٢٩/١	٢٢١،٢٠٧
عصر ظهور امام مهدی <small>عج</small> ١٧٩/١، ١٨١، ٢٠١، ١٠٧/١	شب سه شنبه فتنه ماه رمضان ٦٠/٣
٢٨٥، ٢٧٧، ٢٦٦، ٢٢٥/٩، ١١٤	شب عرفه ٢٧٦/٥
عصر عباسی ٢٣/٤	شب قدر ١٨٧/٨، ١١٧/٥
عصر عمر بن عبدالعزیز ٢٥١/١	شهر جمادی الأولى ٢٣٨/٢
عصر غیبت صاحب الزمان <small>عج</small> ١٥، ٢٢٢، ٢٢٢/٣	شهر ذی الحجه ١٢٤/٨، ٢٩٦/٣
١٠٦٤/٩، ١٤٥، ٣٣، ٢٥، ٢٢، ٢٠، ١٩/٦، ٢٥٢	شهر ذی القعدة ٣٧٨/٤
٢٩٢/١٠، ٢٦٥، ٢٦٢	شهر ربیع الأول ٢٧٦، ٢٣٨/٦
عصر غیبت صغری ٢٤/١، ٢٦١، ١٩١، ٢٨٨/٣	شهر رجب ١١٠، ٧٨، ٧٦/٧، ٢١٢/٤
١٢٨، ١٢٢/٢، ٣٠٠، ٢٩٠	شهر رمضان ٤/٢، ٣١٨، ١٢٤/٢
عصر غیبت علویان ٢٩٣/٣	١٧٤، ١٦٨، ٥٤/٦، ٢٤٦، ٢٣٦، ١٩٦، ١٨٢
عصر غیبت کبرا ١٢٨، ١١٧/٤	٢٠٢، ١٨٢، ١٧٨، ١٦٢/٧، ٢٥٢، ١٩٠، ١٨٤
عصر معصومان ١٦٤/٩	٢٠٤، ٢٩٦، ٢٩٦، ٣٥٦، ٣٨٨، ٣٨٢، ٣٥٦
عصر منتهیه ١٣٢، ١٣١/١	٥٢/٩، ١٠٠، ٨/٨، ٣٩٨
عصر نبوت ٢٨٥/٩	شهر شعبان ٢٠٦، ١٩٦/٤، ٣٩٦/٣
عصر وکیل دوم ٢٦٢/٣	شهر ثوال ٢٤٤/٤
عهد الإمام المسکری <small>عج</small> ٢١٦/٣	شهر صفر ٢٣٤/٤
عهد القائم <small>عج</small> ٢٢/٣	شهر المحرم ٣٧٦/٤
عهد أمير المؤمنين <small>عج</small> ١٥٤/٣، ١٣٦/٢	ظهور حضرت مهدی <small>عج</small> ١٦٧/١
عهد نیایه عثمان بن سعید ٣١٨/٣	عاشورا ٣٢٨/٣
عید الفطر ١٥٦/٦، ٢٩/١	عصر اشعریان ٣٠٢/٣
عید غدیر ٢٩/١	عصر امامان اهل بیت <small>عج</small> ٢٣/١
عید قربان ٢٩/١	عصر امام رضا <small>عج</small> ٢٦٥/٣
غروب روز جمعه ٢٩/١	عصر امام عسکری <small>عج</small> ٢٤٥، ٢٦١، ٢٤٥/٣
لیله البدر ٣٦٢/٧، ١٦٨/٣، ١٦٢/٢	عصر امام کاظم <small>عج</small> ٢٦٠/٣
لیسه الجمعة ١٧، ٣٢٨، ٣٠٢/٦، ٣١٨، ٢٥٢/٢	عصر امام مهدی <small>عج</small> ١١١/٢
٣٣٠/٨، ٢٩٨، ٣٨٢، ٣٢٨، ٢٠٤، ١٨٢	عصر امام هادی <small>عج</small> ٢٦٢، ٢٦١/٣
نله النقیه ٢٠٦/٧	عصر بیعت پیامبر خدا <small>ص</small> ١٦٠/٩، ١٢٣، ١١٩/٨
لیله القدر ١٦، ٢٢٩، ٢٨/٣، ١٢٤/٢، ٣٦٨/١	عصر حکومت امام مهدی <small>عج</small> ٢٥٠، ٢٣٩/٩
٢١٤، ٢٠٦	عصر رسالت پیامبر خدا <small>ص</small> ٣٩٢، ٣٧/٢
لیله الصّف من شعبان ٢٣٠، ٢٠٦، ١٧٠/٢	

یوم القيامة ٢٢٦/١	ليلة النصف من رمضان ٢٢٦/٢
١٢٢٠/١٦٠، ١١٥٨/٥٢، ١٠٤٠/٢١، ٩٢٢/٢، ٨٠٠/١	ماه جمادى الآخر ١٤٦/٥
١٨٢/١٤٢، ٢٠٢/٢٠، ١٩٢/١٢٦، ١٢٢/١٦/٣	ماه ربيع الاول ١٩٩/١
٨٢/٦، ٩٠/٦، ٣٩٦/٢٦، ٣٨٤/٢٦، ٣٧٢/٥، ٣٧٢/١٩٢	ماه رجب ٢٢٢/٧، ١٢٣/٥، ٢٦٤/٤، ١٩٩/١
٨/٨، ٢٢٢/٢١٢، ٢٠٦/٢٠٦، ٢٢/٧، ١٥٨/٩٠	ماه رمضان ٢٥٠/٥، ٣١٤/٤، ٣٩٩/١، ١٩٩/٢٩/١
٢٢٠/٢٥٨، ٢٤/٢٢، ١٢/٩، ٢٢٤/١٢٤، ١٢٤/١١٧	٢٤٢/٢٣٦/٧، ٦٥/٦، ٢٥١
یوم التهوران ٤٠٠/٥	ماه شعبان ٢٢/٢، ٤٠٦/١
یوم التبروز ١٢٢/١٢٢، ١٢٠/١٢٨/٨	ماه صفر ١٧٦/٥
یوم بدر ٢٨٦/٢٣٠، ٢٢٤/٨، ٢٥٨/٧، ٣٧٤/٥	ماه مبارک رمضان ٥٩/٣
٢٤/٩	ماه محرم ١٦٥/٨
یوم جمعة ٢٢٤/١	نوروز ١٤١/١٤٠/٨
یوم خروج القانه ١٥٦/٢	نیسه ماه رمضان ٢٢٢/٧
یوم خیبر ٢٠٠/٧	نیسه ماه شعبان ٢٣٨/٥، ٥١/٣، ٢١٨/٢، ١٩٩/١
یوم صاحب الزمان <small>ع</small> ١٢٤/٨	٢٥/٦
یوم عاشوراه ٨/٨، ٢٢٢/١٨٨، ٨/٧، ٢١٦/٦	وقت طلوع الفجر ٢٣٨/٢
٢١٨/٩، ١٢٦/١٢٨	وقت غروب الشمس ٢٢٦/٢
یوم عرفة ٢٠٨/٦، ٢٢٤/٢، ٢٧٤/١	یازدهم شوال ٧٠/٣
یوم غدیر ٢٠٠/٧	یوم الأحد ٦/٧، ٣٧٨/٤، ٣٥٦/٣
	یوم الأربعاء ٢٢٠/٤
	یوم الأربعاء ٢١٨/٢
	یوم الجمعة ٢٢٤/٢، ٢٥٣/٢، ٢٠٦/١٧٤، ١٧٢/١٢٤/٢
	١٩٦/١٩٦، ١٦٠/٦، ٢٠٨/٤، ٥٩/٢٨/٣
	١٩٨، ٢٠٠، ٢٠٢/٧، ٣٤٤/٨، ١٢٤/١٢٤
	٢٤٠/٢٢٦/٩، ٣٢٢
	یوم الحشر ٢٢/٩
	یوم الخميس ٢٤٠/٢١٤/٤
	یوم السبت ٢١٨/٩، ١٢٦/١٢٨/٨، ١٨٨/٧
	یوم القیة ٢٠٢/٧
	یوم التذیر ١٣٤/٨، ١٦٤/١٦٢/٦
	یوم النظر ١٢٤/٨

(٧)

فهرست غریب الحدیث

استوعره: ٢٠٠/٣	أحمش ٢٢٨.٨٢/٦	ابنز ١٦٦/٧
أسواقهم ١٥٢/٧	إحنة ١٠٠/٦	أبدال ٨٢/٧
اتساحه ١٨٢/٢	الأخوص ٩٠/٧	أبر ١٦٤٤.٢١٨.٨٨/٦
استهارة ١٠٠/٦	أحض ١٤٢/٦	٦٨/٧
اشعب ١٥٨.٨٨/٦	أدل ١٤٢/٦	أبرت ١٤٠.٩٦/٦
أشفاره ٢٢٠/٧	أدهم ٣٨/٩:٢٢٤/٨	الأبرص ١٣٤/٤
أشقر ٧٢/٧	أذفر ٢٣٦/٨	أبرضوى ١٣٨/٦
أصحر ٢١٠/٥	أذواد ٣١٠/٦	الأبغ ٨٨/٧
اصطنكم ٤٣٦/٤	أرب ٣٥٠/٩:٢٧٨/٧	أبلج ٢٤/٢
اصطلى ٢١٤/٣	اربذ ٣٧٤/٢	أبلنا ٢٨٢/٧
الأصهب ٨٨/٧	ارتق ١٥٨.٨٨/٦	أبلو ٣٨/٩:٢٢٤/٨
أصيص ٢٢٨/٩	أرش ٨٠/٩	أقتدر ٣٧٦/١
أضت ١٣٢/٦	أزحف ٣٦٤/٧	أقرة ٢٩٢/١
أضووا ١٠٠/٦	الأزر ١٢٠/٦	أتل ١٣٨/٦
أضاد ٢١٠/٦	أزرق ٧٢/٧	اجتاحهم ٢٠٢/٤
أغتها ١٤٨/٧	أزقه ١٠/٧	أجلى ٢٠٦/٨:١٢٦/٢
اغضض ٣٠٤/٦	أزودهم ٢٧٤/٨	٣٧٠/٩
أنفع ٢٠٨/٨:٢٢٠/٦	أزوف ٢٣٨/٤	أجلى الجبهة ٢٩٢/٢
أنيل ١١٢/٧	أزبل ٢٠٨/٨	أحجار الزيت ٧٢/٧
أنصد ٣٧٠/٢	أسين ٣٢/٧	أحلاص ٣٧٢/٥:٣٢٢/٢
أنلى ٢٢٢/٦	استخذانا ١٠٤/٦	٢٤٠.٢٥٣/٧
أنى ٣٥٨.٢٩٢/٢	استوعر ٢٦٢/٥	أحلامكم ١١٨/٣

نکادہ ۹۴/۶	انیدوا ۸۶/۹:۱۷۲/۲	۱۷۲/۹:۲۰۶/۸
نکرہ ۲۰/۸	یذحلہم ۱۷۶/۶	أقنى الأنف ۱۲۶/۲
الکتع ۳۸۶/۵	ابراذین ۲۴۸/۸	أکش ۸۸/۷
تکفأ ۲۳۰/۷:۳۹۲/۵	لبراق ۱۲۸/۶	اکنمت ۷۴/۶
تکة ۱۹۰/۴	برأئسمة ۱۸۲/۷	أکلته ۴۴۰/۶
تلاد ۱۲۸/۶	الطن ۳۳۸/۹	الأكمه ۱۳۲/۴:۳۷۰/۳
تجلج ۲۴۶/۷	بیط ۲۱۸/۴	الآبنوس ۳۱۶/۷
الکد ۳۸۶/۵	بیغ ۳۵۰/۴	الآلاء ۳۱۴/۶
تلمة ۸۶/۷	بواترها ۲۰/۷	الأمث ۱۳۴/۶
تلمات ۲۵۲/۷	بور ۳۷۲/۶	أمیطوا ۳۲۰/۷
تخصوا ۱۶۰/۳	بواره ۲۹۸، ۱۳۰/۷	الإبابة ۳۰۶/۶
نمید ۳۷۶، ۲۴۶/۱	بهم ۹۸/۶	انجست ۳۹۰/۸
تهد ۴۰۰/۷	بهاء ۴۴۰/۴	انتباضکم ۴۳۶/۴
التونا ۲۰۴/۴	لبدر ۱۵۸/۳	الأنذر ۲۵۰/۷
الثائب ۹۸/۳:۲۸۲، ۱۲۶/۲	التاقون ۱۴۰/۶	الأنزع ۲۴/۷
الثاقبة ۴۲۸/۶	تأزرت ۱۸/۳	انقضت ۳۳۲/۸
تاوین ۴۳۶/۴	الثائب ۱۰۲/۶	الأواہین ۲۴/۷
الثقات ۴۲۰/۵	تبسل ۴۴۲/۴	أواء ۱۸/۷
الثقلین ۱۹۶/۹	الثتر ۲۵۰/۷	الأوبة ۳۱۴/۶
التکلی ۸۰/۶	تتری ۱۶۲/۴	الأوتار ۲۴۰/۸:۹۲/۲
جانحة ۱۰۰/۶:۳۷۲/۵	تخریق ۲۲۰/۷	بودع ۱۳۲/۶
جاش ۱۹۸، ۷۴/۷	تدکدکت ۱۱۸/۳:۱۵۴/۲	لأوزار ۲۸/۷
الجبت ۸/۷	۲۰۶/۸	أوضع ۲۱۶/۶
الجبت ۴۱۲/۶	تدهت ۲۰۰/۷:۳۸۶/۵	أهرق ۳۵۰/۵
الجبیل ۳۳۸/۴	ترافهم ۲۸۰/۷	أیت ۳۱۶/۶
الجمحاح ۸۶/۶:۳۴۴/۲	ترقا ۸۲/۶:۱۲/۳	أیدک ۱۱۰/۶
جحد ۳۰۰/۲	ترة ۱۰۲/۶	بالمه ۸۲/۶:۱۲/۳
جحفل ۴۰۶/۷	التشریق ۲۷۸/۱	باذخ ۷۴/۶
الجمود ۲۰/۷	تضزمت ۱۷۸/۲	بالشرق ۳۷۲/۲
جدد ۳۴۴/۸	تفض ۳۱۸/۶	بان ۳۷۰/۲
جدیل ۴۲/۷	تفضض ۳۳۰/۶	بانها ۲۲۲/۲

الخرق ٣٧٢/٢	حریراً ٤١٤/٦	جرانه ٣٢٤/٩، ٢٥٨/٨
الخزقة ٨٨/٢	حزاز ٣٤٤/٢	جرد ٢٤٠/٧
خز ٢١٦/٤	الخزور ٨٠/٧	جريدة ٧٤/٩، ١٣٢/٧
خزف ١٢٢/٢	خزونها ٤٢٤/٦	الجزيرة ٢٩٦/٦
الخصيان ٤٠٠/٧	حشاشه ١٦/٧	جرر جزور ٧٠/٩
الخصارمة ٤٢٨، ١٢٦/٦	حصد ٧٤/٦	الجزل ٢٢٠/٧
خفض ٣٢٠/٦	العظم ٢٩٢/٨	جزمه ١٩٤/٩
الخصان ٢١٤/٤	حنويه ١٨٨/٤	جمع ١١٢/٧
الخمرة ٢١٦/٤	حقه ٢٨٨/٣	الجفر ٨٢/٦
خوخه ٢٠٨/٨	حلك ٢٨٠/٨	جلا ٤٢/٧
دارس ٢٥٦/٦	حج ٤٣٨/٤	جلايب ١٨٢/٧
دثر ٢٩٤/٢	حمامي ٤٦/٧	جلف ٧٤/٧
الذرب ٤٠٢/٤	حمش الساقين ٢٠٤/٧	جقاء ١٣٨/٧
الذراج ٢٢٠/٤	الحملان ٢٥٤/٧	جفأ ٢٢٠/٧
درج ٧٢/٦	حمة ٣٢٤/٩، ٢٢٠/٨	جناب ٢٢٠/٦
درس ١١٨/٦	حنادس ٢٢٠/٦	الجنابين ٢١٦/٤
درسين ٣٢٢/٧	حنوط ٣٨٤/٣	جنتها ٢٣٢/٩
دعاير ٧٦/٦	حنوطه ٢٣٤/٨، ١٨٨/٤	جوزأ ٣٣٢/٤
دق ٣٤٨/٥	حنيفاً ١٩٠/٤	الجوى ١٤٠/٦
الذلق ٢٢٤/٤	الحواصل ٢٢٦/٤	جمهورى ٣٧٦/٣
دمم ٢٥٦، ١٨٠، ٨٨/٦	حوباً ٩٠/٦	جبحون ٣١٢/٧
٢٤٤	حوبة ٤٣٨/٤	الجيوب ١٢/٧
دنان ١٢٢/٢	حواله ٢٨٨/٨	جوجؤ ٢٥٦/٧
الدنبة ١٢٤/٦	الخافقين ١٩٤/٩، ٣٧٨/٨	حياكم ١٣٤/٢
دوحات ٢٨٢/١	خاللوا ١٠٢/٦	حير ٣٤٤/٣
دولا ٢٥٤/٧	الخان ٣٨٤/٣	حوباً ٤٨/٦، ١٣٢، ١١٤/٣
دهاقينها ٣٣٦/٨	خآر ٤٤٤/٦	حجاله ٤٠٦/٧
الدخنير ٢٤٤/٢	خبن ٢٣٢/٤	حجرهم ١٤٢/٦
الدحياء ٢٥٢/٧	خبر ٥٠/٦	حزان ١٨٦/٧
دياراً ٢٤٤، ٨٨/٦	خداج ٢٠٦/٤	حرب ٢٥٢/٧
ديان ٣٤٨/٦	خدرها ١٧٦/٧	الحرده ٣٨٤/٦

٢٢٦/٤	شَمُور	١٧٨/٢	ریق	٢١٦/٨	زراً
٢٢٦/٤	الشنجاب	٢٣٠، ٣٨١/٩	زیر	١٢٦/٦	الذرائع
٢٠/٣	سوخ	١٢٦/٦	زیرجها	١٠٠/٦	ذرعنا
٢٤٨/٧	السوس	١٦/٦	زیرالحدید	٢٤٦/٧	ذریع
٢٩٤/٨	سبأ	٣٠/٣	زقاقه	٢٨٨/٧	ذعلیة
٣١٢/٧	سحون	٢٤٨/٧	زكاء	٧٤/٦	ذکر
١٩٠/٢	سیرت	٢٤٢/٧	زمر	١٨/٧	الذم
٣٧٦/٦	السيفیة	٢٨٦/٣	زفیلجة	١٢٢/٦	ذویانهم
٩٠/٧	شارة	٢٢٨/٧	زنیة	٢٠٦/٤	رب
٢٣٢/٥	شحبة	١٢٢/٤	زهوفاً	٢٥٢/٥	رباط
٤٦/٧	شری	١٢٢/٦	ساتنا	٢١٤/٦	رفقته
١٥٢/٧	الشريد	٢١٨/٨	ساج	١٦/٣	رفقة
١٨٢/٢	شسفة	٢٢٨/٣	ساجة	٢٨٨/١	ریوت
٢٨/٧	شعفاً	١٨٦/٩: ١٨٢/٣	ساخت	٢٢٨/٧	رث
١٧٠/٦	شعنا	٢٧٢/٦	الشاطع	٢٤٢/٧	الزحبة
١٣٦/٤	الشعوذة	٩٨/٦	الشاقبة	١٢٦/٦	ردها
٢٤٢/٧	شفسه	٤٤٠/٤	الشبارت	٢٣٦/٣	رزئت
٢٤٢/٣	الشلماب	٢٨٨/٧	الشیال	٢٥٠/٧	رزمة
٥٦/٢	شمائله	٢٤٠/١	سبأ	٢٣٢/٤	رزمة
٨٨/٢	شمائها	٣٧٠/٢	سبئة	١٢/٦	الرشا
١١٦/٦: ٢٢٠/٤	شمراخ	٣٧٠/٢	سحما	٢٧٢/٢	رضراضه
٢٢٢، ٣٨١/٩: ٢٢٢/٨		سدرةالمتنهی	٢٠٠/٦	١٢٦/٦	رفدهم
٢٨/٧	شملا	٢٥٠/٩		١١٠/٦	رفدك
٢٣٠/٦	شموسه	٢٢٠/٢	الشرحان	٢٨٦/١	رق
١٠٤/٦	الشنان	٢٤٠، ٢٤٨/٦	سرمداً	٢٣٨/٧	رکبها
٢٢٨/٨	شهب	٢٢٠/٧	سطع	٢٩٠/١	الزئنة
١٨/٧	الثیب	٢٢٢/٤: ٢٢٢/٢	سفانج	٢٢٠/٧	الزوايا
٢٢٢/٦	صباها	٣٢/٧	السلام	١٠٢/٧	الزوحاء
٢٢٠/٤	صحص	٢٢٠/٦	الثلث	٢٦٠/٧	الزویضة
١٧٠/٦	صدعنا	٩٢/٦	سلوا	٢٢/٧	الزهام
١٤٠/٦	الصدئی	١٤/٣	سعت	٢٢٨/٢	زبیه

غوائل ٢٠/٧	طود ٧٢/٦	انصرارة ٣١٦/٨
غياهب ٢١٤/٣	ظاعن ٣١٤/٧	انصرارة ٢٣٨.٨٤٤/٦
الغياهب ٣٢٢/٧	انظرب ٢١٨/٨	صمر ١٥٨/٣
الغيت ٢٠٨/٣	ظمنا ٢٤٨/٥	صفدوا ٢٢/٧
غيدانة ٢٤٨/٧	عائلنا ١٧٢/٦	الصفنة ٢٣٢/٧.٤١٤/٦
غيدة ٣٤٢/٨	عازز ٧٢/٦	صفقنين ١٨٢/٢
فانور ٢٢٠/٨	عبايد ٩٨/٦	صكته ٢٥٤/٧
الفاروق ١٠٢/٧	العناة ١٢٢/٦	الضليب ٣٢٤/٩
فجيد ٣٧٤/٢	العتل ٢٢٨/٧.١٤٨/٤	صناه ١٨٦/٧
فرائصهم ١٨٦/٢	عداني ١٣٠/٦	الصمصام ٤١٠/٦
فرطكم ٢٧٤/١	العدوي ١٤٠/٦	صمنها ٣٢٤/١
فرغت ٢٤٢/١	عرصة ٤١٢/٦	صناديد العرب ١٣٢/٦
القاضيظ ١٥٦/٩	العرعر ٣١٦/٧	الضندل ٣٠/٣
فضاط ٢٤/٢	العرفاء ٣٤٢/٧	صصبة ٣٩٢.١٢٨/٧
فضاطه ٢٠٤/٧.٣٤٤/٥	عرك ٨٦/٧	١٩٠/٨
فمقر ٣٦/٧	عصائب ١٩٤/٧	صيله ١٨٦/٧
فل ١١٠/٦	عقال ٣٠٨/٧	ضرغامه ٧٤/٦
فلق ٨/٧	عفتب ٢٢٤/٢	الضروس ٨٨/٢
الفنك ٢٢٤/٤	عقرت ١٣٦/٨	الضمانن ٣٠٠/٧
فتين ٣٢٤/٧	عقد ١٣٨/٦	ضحتي ٢٨٢/٤
فورة ٩٠/٧	العلق ٨٤/٩	ضيمه ١٩٤/٤
فياحاً ٩٦/٦	العيبه ٧٠/٩	الضمم ٢٠٨/٣
قارح ٢٢٨/٥	غار ١٢٢/٤	طائله ١٠٢/٦
الفاطول ٣٣٤/٤	غارب ٣١٨/٧	طالح ٣٨٠/٩
القناد ٤٤٢/٩.٣٨٢/٥	غارماً ٣٨٠/٧	الطامة ٣٤٤/٧.٢٥٨.٩٠/٦
القتب ٣١٨/٧	غسق ٩٨/٦	طخيا ٢٠٤/٦
قتم ٧٤/٦	الغضى ٣١٦/٧.٣٨٠/٥	انظر: ٣٧٤/٦
القد ٢٨٢/٨	٤٢٢/٩	ظرفة ٢٤٨/٧
القدة ١٥٦.٢٤/٩.١٦٨/٣	الغطارفة ٤٢٨.١٣٦/٦	ظسفا ٢٥٤/٩
القدة بالقدة ٢٣٦/٧	عمابيل ٤٤٠/٤	طمت ١٩٨/٤
قديت ١٣٨/٦	غمرت ٢٢٤/٢	طوبن ٢٨٠/٨

٣٧٠/٥	مجحفه	٢٩٠/٨	كمدون	٢١٠/٩	القر
١٢/٧	المجدلين	٣٣٤/٨	كراع	٢٥٢/٨	قرايس
٧٤/٦	المحتد	٩٨/٦	كراعاً	٢٥٨/٨:٣٧٢/٧	قزع الخريف
٢٠٦/٦	محنده	٢٣٠/٨:٣٩٢/٧	الكرويين	٧٦/٧	قزع كقزع الخريف
٤١٠/١	المنحجلين	٣٢٤/٧	كضوم	٢٠/٧	تسطل العيار
٤٣٤/٦	المنحجة	٢٢٨/٩	كثاور	٢٧٨/٢	قصب
٢٢/٨:٩٢/٢	معض	٧٤/٧	كلب	٣٨٤/٧	قضع الفخار
٨٨/٦	معضاً	٧٤/٦	الكعاه	١٤٨/٤	قصف
٢٠/٣	معضه	٢٢٤/٢	كف	٩٦/٦	قصف
٣١٨/٦	محلئين	٩٢/٦	كفك	٤٤٠/٦	قصتها
٩٤/٧	محلآة	٢١٤/٤	الكنيسة	٢٢٨/٧	قصمه
٧٤/٦	مخذش	٢٣٢/٧	كوة	٢٧٢/١	القصواء
٢٢/٧	مخزياً	٢١٨/٨	الكير	٢٢٤/٩	القطائع
٣٥٤/٧	المحصرة	٣١٦/٧	اللازورد	٣٧٢/٢	قطط
٧٤/٦	مخفر	٩٨/٦	الآلغية	٢٢٨/٩:٢٢٠/٨	انظف
٤٢٢/٦	المدحوات	٤٢/٧	لات	٢٠٦/٨:٣٤٢/٢	قضايايتان
٢٥٠/٧	المدر	٢٢٠/٦:٤٣٤/٤	الآراء	٣٤٤/٩	قفيز
٤١٠/٤	المدرج	٣٤٨/٢	لبنه	٣٣٤/٧	قلايته
٣٤٤/٩	مدى	٣٥٤/٤	لبد	١٠٤/٦	قلوا
٣٨٤/١	مدبل	٢٢٢.٣٠/٨	لحف	١٣٤/٦	القمامة
٢٠٤/٤	المرتاك	٢١٤/٦	المزبة	٢١٢/٨	قمطر
١٣٢/٧	مرجئها	١٤/٧	ننحتوف	٤٢٢/٦	القمام
٢٩٢/١	مرخل	٩٨/٧	مارقة	٢١٨/٦	قتهم
٢٢٠/٧	مرد	٤٠٦/٦	المارقين	٢٢٨/٦	قناني
٣٧٠/٦	المرصاد	٣٤٢.٣٩٠/٢	ميدح	١٥٤/٤	قوامه
١٠/٧	المرمل	٩٨/٦	الميطنة	٣٢٤/٧	قطاً
٢٨٠/٧	مروجاً	٣٥٤/٤	ميطنة	٣٠٠/٦	قتوم
٢٢٤/٢	مساجده	٩٦/٦	مناحاً	١٤/٧	كائاً
١١٦/٦	المستجار	٩٨/٦	التالين	٢٢٢/١	كاه
٣٠٠/٦	المسجور	٤٠٦/٩	متخضضاً	٣١٤/٨	كسنا
٨٠/٦:١٢/٣	مسح	٣٥٤/٥	المتشخط	٣٢٢/٨	كته

التّوشار ٢٠٨/٤	مضرنين ٢٦/٩	السّودة ١٢٨/٧
التّوى ١٣٨/٦	منحك ٩٢/٦	مسومة ٢٤٦/٨
نهل ٣٢٠/٦	مناص ٧٤/٦	المسومين ٤٣٠/٦، ١٢٨/٦
نير ١١٨/٦	المتنح ٨٢/٦، ٣٤٤/٢	مشاش ٣٤٢، ٢٩٠/٢
واسط ٢٠٦/٢	٢٣٨	٣٣٨/٩
وتر ١٣٢/٦	منحى ٣٤٢/٧	مشرب ٢٩٠/٢
وترأ ١٤/٦	موافاة ٤٨/٧	المشرف ٣٤٢/٢
الوتين ١٤/٧	المونور ٣١٨/٢	مشرفة ٢١٠/٨
الوفا ٣٤٢/٧، ١٤٢/٤	مهجن ٣٢٨/٧	المصطكى ٣٢/٣
وخيت ٢٨٤/٣	مهل ٣٢٠/٦	المصطلمات ١٢/٧
الودج ١٤/٧	مهتده ٢٢/٧	المضارمة ٢٨٠/٤
ورع ١٥٤/٢	المهض ٣١٨/٦	مضام ٢٤٠/٨
ورك ٢٥٢/٧	المهمن ٢٠٨/١	مطرف ١٤/٣
وزراً ١٣٨/٨	المساين ٢٤/٧	مطروقة ١٨/٧
وظف ٣٣٠/٧	ناصر ٣٢٨/٤	مظلاً عليها ١٢٨/٣
الوغرة ٤٤٠، ٢٤٨/٦	ناغاه ١٢/٧	مظلمة ٢٤٦/٨
وقر ٢٩٠/٨	ناكبأ ١٨/٧	ممرس ١٢٤/٧
الوقيد ٣٤٢/٧	ناكتين ٤٣٨/٦	المعضون ٢١٨/٤
وليحة ١٨٦، ١٨٤/٧	ناوهم ٣٤٠/١	معين ٧٠/٧
الواله ١٤/٧	ناوى ٢٧٢/٨	مفرنا ١٧٢/٦
الوهل ٣٤٢/٧	التجباء ١٩٤/٧	مفلونب ٧٤/٦
وهنى ١٢٨/٧	نسكى ١٩٠/٤	مفيضها ٧٢/٦
الهاطل ٢١٤/٣	التشر ٣٧٠/٦	المفروضين ٤١٢/٦
الهام ٤١٠/٦	نشؤ ٧٤/٦	المقام ٣٣٨، ٩٨/٢
هباء ٢٨٢/٧	نطع أديم ٣٧٢/٢	مقسوعاً ٢٨/٧
الهبوات ٢٠/٧	النم ١٤٠/٣	المكثور ٤٠/٧
الهيبد ٣٤٢/٧	عسجين ٤٠٤/٤	المكروبين ٧٨/٦
ههيج ٣٤٢/٧	تقاء ١٨٤/٢	الملاحم ١٧٠/٩
هدر ٣٢٤/٧، ٢١٢/٢	تقرأ ٣٧٤/٣	ملطو ٣١٤/٨
هدرب ٣٤٢/٧	نمط ٣٧٢/٢	الملوم ٢٤/٧
هرجأ ٨٦/٩	نتنق ١٤٠/٦	ممرع ٢٢٠/٦

١٤/٣	بنشو	٣٨٢،٢٠٢/٧	الهردی
٢٣٢/٤	بقرعونى	٧٤/٦	هکمت
٣٣٦/٨	بقله	٣١٦/٨	الهمالج
١٥٨/٣	بکین	٤٢٢/٦	الهمام
١٩٨/٤	بلید	٢٢/٧	هملجوا
١٩٢/٣	بلحن	٣٣٢،٢٨٢/٧	حنات
٣٣٨/٨	بنو	١٧٨/٢	الهواجر
٣٥٢/٥	بسنى	٣١٦/٦	هواجس
١٠٢/٣	بنکت	١٨٢/٢	هوى
		٧٠/٧	الباس
		١٩٦/٣:٣٠٦٢/٢	بأرز
		٢٢٦/٧	
		١١٢/٦	ببرمه
		٢٢٠/٤	ببسمرى
		١٩٨/٧	بتکالیون
		١٣٨/٦	ببجائزى
		٢٩٨/٢	ببحولون
		٢٥٦/٦	ببخفر
		٧٢/٦	ببخور
		٢٠٨/٤	ببداف
		١٦٦/٣	ببیرتاب
		٢١٨/٤	ببرع
		٣١٤/٨	ببشرائیون
		٢٣٨/٦:٤٣٦/٤	ببغزب
		١٢/٧:٢٠٦/٦	ببصوب
		٢٢/٧	ببغین
		٢٥٨/٦	ببغلب
		١٠٤/٧	ببغمز
		٢١٦/٣	البیقع
		٤٢/٧	ببغحص
		٨٢/٦	ببغشا

.۳۱۲، ۳۱۱، ۳۰۸، ۳۰۷، ۲۸۶، ۲۷۸، ۲۶۹	بودا ۱۳۳، ۱۳۲، ۱۳۱، ۱۲۹، ۱۲۸، ۱۲۷، ۱۱۷/۱
.۵۶، ۴۶، ۴۴، ۴۳، ۳۸، ۲۲، ۱۶/۳: ۳۷۰، ۳۵۲	۱۳۸
.۹۵، ۹۱، ۹۰، ۸۶، ۸۵، ۸۴، ۷۷، ۷۲، ۷۱، ۷۰	بومسنجه ۲۹/۴
.۲۳۶، ۱۶۰، ۱۴۵، ۱۴۴، ۱۴۳، ۱۴۱، ۱۲۶	بهائیت ۲۴۹/۱۰: ۷۵، ۷۳، ۱۰/۴: ۵۷/۱
.۲۴۴، ۲۴۳، ۲۴۲، ۲۴۱، ۲۴۰، ۲۳۹، ۲۳۷	تانو ۱۳۸، ۱۳۳/۱
.۲۹۸، ۲۹۶، ۲۹۵، ۲۸۰، ۲۵۷، ۲۴۸، ۲۴۶	چارودنه ۶۳/۴: ۳۹۹/۱
.۳۱۶، ۳۱۴، ۳۱۲، ۳۰۳، ۳۰۱، ۳۰۰، ۲۹۹	حشویه ۱۱۰/۵
.۳۵۲، ۳۴۰، ۳۳۸، ۳۳۳، ۳۲۸، ۳۲۴، ۳۲۰	حبلی ۲۷۷/۱۰
.۴۹، ۳۳، ۳۲، ۳۲، ۱۷، ۹/۴: ۳۹۸، ۳۴۴، ۳۵۸	حنفه ۲۷۲، ۲۶۹، ۲۶۷، ۲۶۱، ۲۵۳/۱۰: ۴۹۱/۹
.۱۲۷، ۱۲۳، ۱۱۸، ۱۰۵، ۹۶، ۹۰، ۸۴، ۷۸، ۷۱	خرمدینکه ۲۹/۴
.۲۸۴، ۲۸۱، ۲۷۲، ۲۵۶، ۲۵۲، ۲۴۶، ۲۴۱	دائو ۱۳۴/۱
.۳۱۹، ۳۱۶، ۳۰۵، ۳۰۲، ۲۹۶، ۲۸۶، ۲۸۵	زرتشت ۱۲۲، ۱۲۱، ۱۲۰، ۱۱۹، ۱۱۸، ۱۱۷/۱
.۱۱۳، ۱۰۶، ۹۰، ۸۰، ۷۴، ۴۱، ۲۴/۵: ۳۲۲	۱۵۸، ۱۵۷، ۱۲۳
.۱۹۵، ۱۹۳، ۱۸۸، ۱۵۶، ۱۵۵، ۱۳۹، ۱۱۶	زیدیه ۳/۴: ۴-۲، ۴-۱، ۴-۰، ۳۹۹، ۵۶، ۵۳/۱
.۳۴۲، ۳۵۵، ۳۴۴، ۳۰۹، ۳۰۳، ۱۹۸، ۱۹۶	۱۱۰/۵: ۴۰، ۳۵، ۳۴/۴: ۲۹۳، ۲۷۸، ۲۷۶
.۲۲۰، ۱۸۲، ۷۸، ۶۸، ۶۲/۶: ۴۱۴، ۳۹۶، ۳۸۴	۲۹۳/۱۰: ۱۰-۷/۹: ۳۵۴، ۴۱۶/۷: ۱۲۱، ۱۱۲
.۱۸۶، ۱۰۰/۷: ۳۹۸، ۳۹۵، ۳۳۷، ۳۳۶، ۲۸۴	سلفی ۷۸/۴
.۴۲۵، ۴۲۰، ۴۱۸، ۴۱۷، ۴۶۴، ۴۶۶، ۴۴۴	سنی ۱۶۱/۸: ۱۵۵/۵: ۶۰/۴: ۵۲، ۳۸، ۱۹/۱
.۳۲۹، ۳۲۸، ۳۲۷، ۳۲۴، ۳۲۳، ۳۲۱، ۳۲۷	۲۵۸، ۲۵۲، ۲۳۸/۱۰: ۴۵۱، ۴۴۲، ۳۲، ۱۰/۹
.۱۵۷، ۶۳، ۵۸، ۳۹، ۳۷، ۳۶/۸: ۴۴۵، ۴۴۱	۲۶۱
.۱۰/۹: ۳۸۴، ۱۸۹، ۱۸۸، ۱۸۶، ۱۶۱، ۱۵۸	سونگ حیائو ۱۳۳/۱
/۱۰: ۴۵۱، ۴۴۲، ۱۶۶، ۱۲۰، ۱۰۵، ۸۶، ۳۲	شافعی ۲۷۲، ۲۶۷/۱۰: ۶۰، ۵۵/۴
.۲۵۱، ۲۴۴، ۲۴۳، ۲۴۱، ۲۳۷، ۲۳۴، ۲۲۷	شاکنه ۱۲۴/۱
.۲۷۳، ۲۷۱، ۲۷۰، ۲۶۷، ۲۵۸، ۲۵۳، ۲۵۲	شیخیه ۷۶، ۷۲/۴: ۱۶۳، ۱۶۲/۱
۲۹۲، ۲۹۱، ۲۸۹، ۲۸۶، ۲۸۳، ۲۷۶	شعه ۵۴، ۵۳، ۵۲، ۵۱، ۴۵، ۴۲، ۳۸، ۲۴، ۱۹/۱
۱۲۴/۱ شیوا	.۱۶۷، ۱۴۵، ۱۴۴، ۱۱۳، ۸۹، ۸۸، ۸۶، ۷۲
۳۶۷، ۳۶۴، ۲۵۸/۱۰: ۶۸، ۱۱/۴ حوفیه	.۱۸۲، ۱۶۳، ۱۵۹، ۱۵۴، ۱۵۰، ۱۴۹، ۱۴۸
۳۸۳، ۲۳۵/۱۰ فطعی	.۳۴۴، ۳۳۱، ۲۰۸، ۲۰۱، ۱۹۷، ۱۹۶، ۱۹۵
۱۴۱/۱ کریشنا	/۴: ۴۰۰، ۳۹۹، ۳۹۷، ۳۹۶، ۳۹۵، ۳۵۷، ۳۵۵
۱۳۸، ۱۳۵، ۱۳۳/۱ کنفوسیوس	.۲۶۸، ۲۲۰، ۱۸۲، ۱۰۶، ۸۴، ۸۲، ۳۶، ۲۰، ۱۸

کیسایت	۲۹۳/۱۰:۱۵۴/۶:۱۹/۴:۱۵۹/۱
مالکی	۲۴۳/۱۰:۵۵/۴
مجوس	۳۲۲.۹۶/۴:۱۴۱/۱
مرجئه	۸۲/۹:۱۸۰/۷:۳۵۰/۵
مسحیت	۶۵۶/۷:۱۶۴.۱۶۳.۱۵۷.۱۴۰/۱
ممنزله	۴۱۸/۷:۲۷/۴
منوذه	۲۰/۵
مقصره	۲۰/۵
منصورته	۲۰/۴
مهبایانه	۱۲۸/۱
مهدویت	۴۳۸.۵۸/۴:۲۳/۱
نصاری	۳۵۲/۷:۳۲۲.۹۶/۴:۱۸/۳:۱۸۸/۲
	۲۹۸/۹
واقفیه	۲۸۳.۲۳۷.۲۳۴/۱۰:۳۵/۴
وهاییت	۷۱/۴
ویشنو	۱۴۱.۱۲۴/۱
هذبله	۳۰۲/۳
هندو	۱۲۷.۱۲۶.۱۲۴.۱۲۳.۱۱۷/۱
هینه یانه	۱۲۸/۱
یهود	۱۵۷.۱۵۴.۱۰۴.۱۰۰.۹۸.۹۷.۹۶/۱
	۲۱۸.۲۶/۸:۳۵۲/۷:۶۹/۴:۱۸/۳:۱۵۸
	۴۴۲.۲۸۱.۲۸۰.۲۸/۹:۳۴۲.۲۲۲

فهرست منابع و مآخذ

۱. آب زوهر، فاطمه جدلی (معاصر)، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۹ ش.
۲. آثار النجفة، محمد شریف رازی (م ۱۳۷۹ ش)، قم: دار الكتاب، ۱۳۳۲ ش.
۳. آدابی از قرآن، سید عبدالحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، تیراز: کانون تربیت، ۱۳۵۷ ش.
۴. آفتاب انتظار، بابک نیک طلب و سیامک نیک طلب (معاصر)، تهران: مؤسسه زیتون، ۱۳۸۰ ش.
۵. آکام المرجان فی غرائب الأخبار و أحكام الجان، بدر الدین محمد بن عبدالله الشبلی الحنفی (م ۷۶۹ ق)، تحقیق: ایمن البحیری، بیروت: مؤسسه الکتب الثقافیة، ۱۴۱۵ ق.
۶. آد عاشقان در انتظار موعود، محمد علی مجاهدی (پروانه) (معاصر)، قم: سرور، ۱۳۷۹ ش.
۷. آینده آزادی، ژان ماری گنو (م ۱۹۴۹ م)، مترجم: عبد الحسین نیک گهر، تهران: کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه، ۱۳۸۰ ش.
۸. آیین بودا، هانس ولفگانگ شومان (م ۱۹۲۸ م)، مترجم: پاشایی و عسکری، تهران: مروارید، ۱۳۶۲ ش.
۹. آیین هندو، سیمین ویتمن (معاصر)، مترجم: علی موحدیان عطار، قم: مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، ۱۳۸۳ ش.
۱۰. انفاذ الحنفاء بأخبار الأئمة الفاطمیین الخلفاء، أحمد بن علی التقریزی (م ۸۴۵ ق).
۱۱. إثبات الرجعة، ولی الله اشراقی (م ۱۳۲۲ ق)، تبریز: حاج حسن مرکب ساز التبریزی، ۱۳۶۳ ق.
۱۲. إثبات الوصية للإمام علي بن أبي طالب، المنسوب إلی علی بن الحسین المسعودی (م ۳۴۶ ق)، بیروت: دار الأضواء، ۱۴۰۹ ق.
۱۳. إثبات الهداة، محمد بن الحسن الحرز العاملی (م ۱۱۰۴ ق)، شرح و ترجمه: محمد نصر اللّهی، قم: المطبعة العلمية.

١٤. اثر آفرینان، زندگی‌نامه نام آفرینان فرهنگی ایران از آغاز تا سال ١٣٣٠ ش، سید کمال حاج سید جوادى و عبدالحسین نوایى، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ١٣٧٧ ش.
١٥. احادیث المهدى من سند احمد بن حنبل، السید محمد جواد الحسینی الجلالی (معاصر)، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ١٤٠٩ ق.
١٦. الاحتجاج على أهل اللجاج، أحمد بن علی الطبرسی (م ٦٢٠ ق)، تحقیق: إبراهیم البهادری و محمد هادی به، تهران: دار الأسوة، ١٤١٣ ق.
١٧. احسن التواریخ، حسن بیگ ردملو (م ٩٨٥ ق)، تصحیح: عبدالحسین نوائی، تهران: بابک، ١٣٥٧ ش.
١٨. الاختصاص، [المنسوب إلى] محمد بن محمد بن انعمان العکبری البغدادی (الشیخ المفید) (م ٤١٣ ق) تحقیق: علی أكبر الغفاری، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ١٤١٤ ق.
١٩. الاختیار بین الاسلام و النصرانیة، احمد دیدات، مترجم: اکرم یاسین الشریف، ریاض: مكتبة العبيکان، ١٤٢٨ ق.
٢٠. اختیار معرفة الرجال (رجال الکشی)، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ٤٦٠ ق)، تحقیق: السید مهدی الرجائی، قم: مؤسسه آل البيت ع، ١٤٠٤ ق.
٢١. الأدب فی ظلّ الشیخ، عبدالله نعمه (م ١٤١٤ ق)، بیروت: دار التوجیه الاسلامی، ١٣٥٩ ق.
٢٢. الأربعون حدیثاً، محمد بن الحسین العاملی (الشیخ انهائی) (م ١٠٣٠ ق).
٢٣. الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، محمد بن محمد بن انعمان العکبری البغدادی (الشیخ المفید) (م ٤١٣ ق)، تحقیق: مؤسسه آل البيت ع، قم: مؤسسه آل البيت ع، ١٤١٣ ق.
٢٤. اساطیر هند، ورونیکا ایونس، مترجم: محمد حسین باجلان فرخی، تهران: اساطیر، ١٣٧٣ ش.
٢٥. الاستبصار فی ما اختلف من الأخبار، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ٤٦٠ ق)، تحقیق: السید حسن الموسوی الخراسانی، تهران: دار الکتب الإسلامیة، ١٣٩٠ ق.
٢٦. استجلاب ارتقاء الثرف بحبب أقریاء الرسول و ذوی انشرف، محمد بن عبدالرحمان السخاوی الشافعی (م ٩٠٢ ق)، تحقیق: نزار المنصوری، قم: مؤسسه المعارف الإسلامیة، ١٤٢١ ق.
٢٧. الاستنصار فی النصن علی الأئمة الأطهار ع، محمد بن علی انکراجکی (م ٤٤٩ ق)، بیروت: دار الأضواء، ١٤٠٥ ق.
٢٨. الاستیعاب فی معرفة الأصحاب، یوسف بن عبد البرّ القُرطبی (ابن عبد البرّ) (م ٤٦٣ ق)، تحقیق: علی محمد معوض و عادل أحمد عبد الموجود، بیروت: دار الکتب العلمیة، ١٤١٥ ق.

۲۹. إسعاف الزاغين في سيره المصطفى و فضائل أهل بيته الطاهرين. محمد بن علي الصبّان (١٢٠٦ق).
 قاهره: المطبعة العامرة العثمانية، ١٣١٠ق.
۳۰. الأنصار الأربعة، صدر الدين محمد بن ابراهيم تشيرازي (م ١٠٥٠ق). تهران: مطبعة الحيدري،
 ١٤١٣ق.
۳۱. اسلام و جهاني شدن. سيد محمد حسيني شيرازي (م ١٣٨٠ش). مترجم: عبد الحسين هراتي، قم:
 ياس زهراء، ١٣٨٧ش.
۳۲. اسماعيليه، فرهاد دفتري (معاصر)، مترجم: فريدون بدره‌اي، تهران: فروزان فر، ١٣٨٩ش.
۳۳. الإشارات و التنبيهات، الحسين بن عبد الله (ابن سينا) (م ٤٢٨ق).
۳۴. الإجابة في تمييز الضعابة، أحمد بن علي السفلاني (ابن حجر) (م ٨٥٢ق)، تحقيق: عادل أحمد عبد
 الموجود و علي محمد معوض، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٥ق.
۳۵. الأحنف في تفسير القرآن، محمد محسن بن شاد مرتضى (الفيض الكاشاني) (م ١٠٩١)، تحقيق:
 محمد حسين الدرايتي، قم: مكتب الإعلام الإسلامي، ١٤٢٠ق.
۳۶. الأصول الستة عشر، عدة من الرواة، تحقيق: ضياء الدين المحمودي، قم: دار الحديث، ١٤٣٥ق.
۳۷. الاعتقادات، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، تحقيق: عاصم عبد السيد،
 قم: المؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، ١٤١٣ق.
۳۸. اعتقادات الإمامية = الاعتقادات
۳۹. الأعلام، خير الدين الزركلي (م ١٩٦٦م)، بيروت: دار العلم للملايين، ١٩٩٠م.
۴۰. الأعلام الشرقية، زكي محمد مجاهد (معاصر)، بيروت: دار الغرب الإسلامي، ١٩٩٤م.
۴۱. إعلام النوري بأعلام الهدى، الفضل بن الحسن الطبرسي (م ٥٤٨ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت،
 قم: مؤسسة آل البيت، ١٤١٧ق.
۴۲. الأغاني، علي بن الحسين الأموي الإصفهاني (أبو انفرج) (م ٣٥٦ق)، شرح: علي مهنا، بيروت: دار
 الكتب العلمية، ١٤٠٧ق.
۴۳. افق بنا (ماهنامه)، تهران: ارگان انجمن كليمان تهران، ١٣٧٩ش.
۴۴. إقبال الأعمال - الإقبال بالأعمال الحسنة في ما يعمل مرة في السنة
۴۵. إقبال الأعمال الحسنة في ما يعمل مرة في السنة: رضى اندين عبد الكريم علي بن موسى الحنّي
 (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ق)، تحقيق: السيد جواد القيومي، قم: مكتب الإعلام الإسلامي،
 ١٤١٤ق.

٤٦. إليّام الناصب في إنبات الحجّة الغائب، الشّيح على اليزدي (م ١٣٣٧ق)، قم: دار انوار الهدى، ١٤٢٦ق.

٤٧. الأمالي، محمّد بن الحسن الطوسي (الشّيح الطوسي) (م ٤٦٠ق)، تحقيق: مؤسسة البعثة، قم: دار الثقافة، ١٤١٤ق.

٤٨. الأمالي، محمّد بن علي ابن بابويه القميّ (الشّيح الصدوق) (م ٣٨١ق)، تحقيق: مؤسسة البعثة، قم: مؤسسة البعثة، ١٤٠٧ق.

٤٩. الأمالي، محمّد بن محمّد بن انعمان العكبري البغدادي (م ٤١٣ق)، تحقيق: حسين أستاذ ولي و علي أكبر الغفاري، قم: مؤسسة النشر الاسلامي، ١٤٠٤ق.

٥٠. إمانته القدير في أحكام العصور، فتح الله بن محمّد جواد انمازي (شّيح الشريعة الإصفهاني) (م ١٣٣٩ق)، قم، ١٤١٠ق.

٥١. الإمامة و البصرة من الحيرة، علي بن الحسين ابن بابويه القميّ (الصدوق الأول) (م ٣٢٩ق)، تحقيق: انسب محمدرضا الحسيني الجلالي، قم: مؤسسة آل البيت ع، ١٤٠٧ق.

٥٢. الإمامة و أهل البيت، محمّد بيومي مهران، بيروت: مركز القدير لندراسات الاسلامية، ١٤١٥ق.

٥٣. الأمان من أخطار الأفسار و الأزمان، رضي الدين عبد الكريم علي بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٤٤ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت ع، قم: مؤسسة آل البيت ع، ١٤٠٩ق.

٥٤. الإمتاع و الموائمة، علي بن محمّد التوحيدى (ابو حيان التوحيدى) (م ٤١٣ق)، تحقيق: مرسل فاتح العجمي، دمشق: دار سعد الدين، ٢٠٠٥م.

٥٥. امام علي أولين مظلوم تاريخ، علي اصغر عطايي خراساني، مشهد: نداى اسلام، ١٣٧٥ش.

٥٦. امام مهدى عجله موعود موجود، عبد الله جوادى أمني (معاصر)، گرد آورنده: سيد محمّد حسين مخبر، قم: إيسرا، ١٣٨٧ش.

٥٧. الانتصار للصحب و الأئمة من افتراءات السماوى الضالّ، إبراهيم بن عامر الرحيلي، مدينة: مكتبة الغرباء الأثرية، ١٩٩٩م.

٥٨. الأنساب، عبد الكريم بن محمّد السمعاني (م ٥٦٢ق) تحقيق: عبد الله عمر انبارودى، بيروت: دار الجنان، ١٤٠٨ق.

٥٩. انوار الفقاهة (كتاب النكاح)، ناصر المكارم الشيرازى، قم: مدرسة الإمام علي بن أبي طالب ع، ١٣٢٥ق

٦٠. الأنوار اللامعة في شرح زيارة الجامعة، السيد عبد الله الشّير (م ١٢٤٢ق)، قم: مكتبة الأئمة، ١٤٢٥ق.

۶۱. الأتوار اللوامع فی شرح مفاتیح الشرائع، حسین بن محمد آل عصفور (البحرانی) (م ۱۲۱۶ ق)، قم: مجمع انبوحث الاسلامیة.
۶۲. الأتوار النعمانیة، السید نعمة الله الجزائری (م ۱۱۱۲ ق)، بیروت: مؤسسة الأعلمی، ۱۴۰۲ ق.
۶۳. اوریانیسادهها، مترجم: مهدی جواهریان، پیام یزدانجو، تهران: نشر مرکز، ۱۳۸۷ ش.
۶۴. او خواهد آمد، عنی اکبر مهدی پور (معاصر)، قم: رسالت، ۱۴۱۸ ق.
۶۵. اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شعه در غیبت صغری، حسن حسین زاده شانه‌چی (معاصر)، ویرایشگر: سید علیرضا واسعی، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۶ ش.
۶۶. اهل البیت فی الکتاب والسنة، محمد محمدی ری شهری (معاصر)، تحقیق: دارالحدیث، قم: دار الحدیث، ۱۳۷۵ ش.
۶۷. اهل بیت در قرآن و حدیث، محمد محمدی ری شهری، ترجمه: حمیدرضا شیخی و حمیدرضا آزر، قم: دارالحدیث، ۱۳۷۹ ش.
۶۸. الايضاح، فضل بن شاذان الأزدي النيسابوري (م ۲۶۰ ق)، تحقیق: میر جلال اندین الحسینی الأرموی، تهران: جامعه طهران، ۱۳۵۱ ش.
۶۹. ایضاح الاستیفاء، الحسن بن یوسف بن المنظهر الحلی (العلامة الحلی) (م ۷۲۶ ق)، تحقیق: محمد حسون، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۱ ق.
۷۰. ایضاح ترددات الشرائع، جعفر بن الحسن الحلی (محقق الحلی) (م ۶۷۶ ق)، تحقیق: السید مهدی الرجائی، قم: مکتبه آیه الله المرعشی، ۱۴۰۸ ق.
۷۱. الايضاظ من الهجعة بالبرهان علی الوجعة، محمد بن الحسن الحر العاملی (م ۱۱۰۴ ق)، تحقیق: مشتاق المنظر، قم: دلیل ما، ۱۳۸۰ ش.
۷۲. أئمة أهل البيت، رسالته و جهاد، حسن موسی الصفار (معاصر)، بیروت: مؤسسه الأعلمی، ۱۴۰۱ ق.
۷۳. أحكام القرآن، محمد بن عبدالله (ابن العربی المالکی) (م ۵۴۳ ق)، تحقیق: عطاء محمد عبد القادر، بیروت: دار الفکر.
۷۴. أسد الغابة فی معرفة الصحابة، علی بن أبی نکرّم محمد الشیبانی (ابن الاثیر الجزری) (م ۶۳۰ ق)، تحقیق: علی محمد معوض و عادل أحمد عبد الموجود، بیروت: دار الکتب العلمیة، ۱۴۱۵ ق.
۷۵. أسمى المناقب فی تهذیب أسمى المناقب، شمس الدین محمد بن محمد الجزری (م ۸۳۳)، تحقیق و تهذیب: محمد باقر المحمودی، ۱۴۰۳ ق.

٧٦. أشعة اللمعات، عبد الحق الدهلوی (م ١٠٥٢ق)، پاکستان: مکتبه نوریه رضویه، ١٣٥٥ق.
٧٧. أضواء على السنة المحمدية، محمود أبو رية (م ١٣٩٠ق)، قم: مؤسسة الاسماعيليان.
٧٨. أعلام الذين في صفات المؤمنين، انحسن بن محمد الديلمي (م ٧١١ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت عجله، قم: مؤسسة آل البيت عجله، ١٤١٤ق.
٧٩. أعيان الشيعة، السيد محسن الأمين العاملي (م ١٣٧١ق)، تحقيق: السيد حسن الأمين، بيروت: دار التعارف، ١٤٠٣ق.
٨٠. أفعال المهدي الشنيعة، مجدي المكي.
٨١. أمل الآمل في علماء جبل عامل، محمد بن الحسن الحر العاملي (م ١١٠٤ق)، تحقيق: السيد أحمد انحسيني، نجف: مكتبة الأندلس، ١٣٨٥ق.
٨٢. أنساب الأشراف، أحمد بن يحيى البلاذري (م ٢٧٩ق)، تحقيق: سهيل زكار ورياض زركلي، بيروت: دار الفكر، ١٤١٧ق.
٨٣. أوائل المقالات، محمد بن محمد بن نعمان العكبري البغدادي (الشيخ المفيد) (م ٤١٣ق)، تحقيق: إبراهيم الأنصاري، قم: المؤتمر العالمي بمناسبة ذكر أئمة الشيعي المفيد، ١٤١٣ق.
٨٤. با انقلاب و حکومت جهاني موعود، محمد علي ششميرى ميلاني، تبريز: نور، ١٣٦١س.
٨٥. باغ پيراهن تو بود، عبد العظيم صاعدی (معاصر)، تهران: ثالث، ١٣٨٥ش.
٨٦. بحار الأنوار الجامعة لأخبار الأئمة الأطهار، محمد باقر بن محمد تقي المجلسي (العلامة المجلسي) (م ١١١٠ق)، بيروت: مؤسسة النطب و النشر، ١٤١٠ق.
٨٧. بحث حول المهدي، السيد محمدباقر الصدر (م ١٩٧٩م)، بيروت: دار تعارف، ١٩٧٧م.
٨٨. البحر المحيط، محمد بن يوسف الفرناطی (م ٧٤٥ق)، تحقيق: عادل أحمد عبد الموجود، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٣ق.
٨٩. بداية المتجهذ، محمد بن أحمد القرطبي (ابن ارشد) (م ٥٢٠ق)، بيروت: دار انمعرفة، ١٤٠١ق.
٩٠. البداية والنهاية، اسماعيل بن عمر الدمشقي (ابن كثير) (م ٧٤٤ق)، تحقيق: مكتبة المعارف، بيروت: مكتبة المعارف، ١٤١٠ق.
٩١. البدء و التاريخ، أحمد بن سهل البخي (م ٥٠٧ق)، القاهرة: مكتبة الثقافة الدينية.
٩٢. البدء و التاريخ، مطهر بن طاهر المقدسي (م ح ٣٥٥ق)، القاهرة: مكتبة الثقافة الدينية.

۹۳. بذل المجهود في إثبات مشاهة الرافضة لليهود، عبدالله الجميلي (معاصر).
۹۴. البرهان = البرهان في تفسير القرآن
۹۵. البرهان في تفسير القرآن، السيد هاشم البحراني (م ۱۱۰۷ ق)، تحقيق: مؤسسه البعثة، تهران: مؤسسه البعثة، ۱۴۱۵ ق.
۹۶. شارح ظهور، مجيد نوري (معاصر)، قم: سلسبيل، ۱۳۸۰ ش.
۹۷. بشارة المصطفى شعبة الرضى، محمد بن محمد الطبرى (م ۵۲۵ ق)، نجف: المطبعة انجيدرية، ۱۳۸۳ ق.
۹۸. بصائر الدرجات، محمد بن الحسن الصفار القسبي (ابن فروخ) (م ۲۹۰ ق)، قم: مكتبة آية الله المرعشي، ۱۴۰۴ ق.
۹۹. بطلان عقائد الشيعة، محمد عبد الستار التونسي (معاصر)، شارقة: مكتبة الصحابة، ۱۴۲۹ ق.
۱۰۰. البلاغ المبين (ضمن أربع رسائل)، محمد جواد البلاغى (م ۱۳۵۲ ق)، تحقيق: السيد محمد على الحكيم، بيروت: مؤسسه الأعلمى، ۱۴۲۶ ق.
۱۰۱. البلد الأمين والذرع الحصين، إبراهيم بن على الحارثى العاملى (الكفعمى) (م ۹۰۰ ق)، قم: ۱۴۰۰ ق، (انست از چاپ نجف).
۱۰۲. بلغة الفقيه، محمد بن محمد تقى بحر العلوم (م ۱۳۲۶ ق)، تهران: منشورات مكتبة الصادق عليه السلام، ۱۴۰۳ ق.
۱۰۳. بهائيان، محمدباقر نجفى (م ۱۳۸۱ ش)، تهران: مشعر، ۱۳۸۳ ش.
۱۰۴. بهترين كاسب قرن: خاطرات مرحوم حاج مرشد چلوبى (م ۱۳۵۷ ش)، على عابد نهاوندى، تهران: سبحان، ۱۳۸۳ ش.
۱۰۵. بهشت و دوزخ از منظر قرآن و حديث، محمد محمدى رى شهرى (معاصر)، مترجم: حميدرضا شىخى، قم: دار الحديث، ۱۳۸۹ ش.
۱۰۶. بيان خطا من أخطأ على الشافعى، أبو بكر أحمد بن الحسين البيهقى (م ۴۸۵ ق)، تحقيق: الشريف نايف المدعيس، بيروت: مؤسسه الرسالة، ۱۴۰۲ ق.
۱۰۷. البيان في أخبار صاحب الزمان (المطبوع مع كفاية الطالب)، محمد بن يوسف الكنجى الشافعى (م ۶۵۸ ق)، تحقيق: محمد هادى الأمينى، تهران: دار إحياء تراث أهل البيت عليهم السلام، ۱۴۰۴ ق.
۱۰۸. البيان و التعريف في أسباب ورود الحديث الشريف، إبراهيم بن محمد (ابن حمزة الحسينى الدمشقى الحنفى) (م ۱۰۵۴)، تحقيق: محمد فايز كامل، دمشق: دار القيس، ۱۴۲۸ ق.

۱۰۹. پدیدارشناسی دین. محمود خاتمی (معاصر). تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۲ ش.
۱۱۰. پرتوی از زندگانی علی بن موسی الرضا (عج)، علی اصغر عطایی خراسانی (معاصر). مشهد: مؤسسه مطبوعاتی طوس، ۱۳۴۷ ش.
۱۱۱. پژوهش‌های مهدوی (فصلنامه). قم: مؤسسه آینده روشن.
۱۱۲. پژوهشی نو دربارهٔ مادر امام زمان (عج). ناهید طیبی (معاصر). قم: بوستان کتاب، ۱۳۹۲ ش.
۱۱۳. پیام بهارستان (فصلنامه). تهران: کتابخانهٔ مجلس.
۱۱۴. تاج العروس من جواهر القاموس. السيد محمد المرتضی بن محمد الحسینی الزبیدی (م ۱۲۰۵ ق) تحقیق: علی شیری. بیروت: دار الفکر، ۱۴۱۴ ق.
۱۱۵. تاج اللغة و صحاح العربية، إسماعیل بن حماد انجوه‌ری (م ۳۹۸ ق). ترتیب: علی بن بلبان (م ۷۳۹ ق). تحقیق: شیب الأرنؤوط، بیروت: مؤسسه الرسالة، ۱۴۱۴ ق.
۱۱۶. تاج الثوائد (طبع ضمن «مجموعه نفیسه»). الفضل بن الحسن الطبرسی (م ۵۴۸ ق). قم: مکتبه بصیرنی، ۱۴۰۶ ق.
۱۱۷. تاریخ آل زُرَّارة، السيد محمد علی الموحد الأبطحی الإصفهانی (م ۱۴۱۵ ق). اصفهان: مطبعة ربانی، ۱۳۹۹ ش.
۱۱۸. تاریخ ابن خلدون، عبد الرحمان بن محمد انحضرمی (ابن خلدون) (م ۸۰۸ ق). بیروت: دار الفکر، ۱۴۰۸ ق.
۱۱۹. تاریخ ادبیات در ایران، ذبیح الله صفا (م ۱۳۷۸ ش). تهران: فردوس، ۱۳۶۳ ش.
۱۲۰. تاریخ اسماعیلیان. برنارد لوئیس (معاصر) و دیگران، مترجم: یعقوب آژند، تهران: مولی، ۱۳۶۳ ش.
۱۲۱. تاریخ الأئمة (طبع ضمن «مجموعه نفیسه»). محمد بن أحمد البغدادی (أبو التلیج) (م ۳۲۵). قم: مکتبه بصیرنی، ۱۴۰۶ ق.
۱۲۲. تاریخ الأدب العربی.
۱۲۳. تاریخ الإسلام و وقیات المشاهیر و الأعلام، محمد بن أحمد الذهبی (م ۷۴۸ ق). تحقیق: عمر عبد السلام تدمری. بیروت: دار الكتاب العربی، ۱۴۰۹ ق.
۱۲۴. تاریخ الأمم و الملوک - تاریخ الطبری
۱۲۵. تاریخ الطبری. محمد بن جریر الطبری (م ۳۱۰ ق). تحقیق: محمد أبو الفضل إبراهیم، قاهرة: دار المعارف، ۱۹۷۲ م.

۱۲۶. تاریخ الغيبة الكبرى، السيد محمد الصدر (م ۱۴۱۹ق)، قم: مدین، ۱۳۸۲ش
۱۲۷. تاریخ النبی، قاضی احمد تنوی (م ۹۹۶ق) و آصف خان قزوینی (م ۱۰۲۱ق)، تصحیح: غلامرضا طباطبائی مجد، تهران: علمی و فرهنگی، ۱۳۸۲ش.
۱۲۸. التاریخ القویم لمكة و بیت الله الكریم، محمدطاهر الكردي المكي (م ۱۹۷۹م)، مكة: دار النهضة الحديثة، ۱۳۸۵ق.
۱۲۹. التاریخ الكبير، محمد بن إسماعيل البخاری (م ۲۵۶ق)، بيروت: دار الفكر.
۱۳۰. تاریخ المدينة المنورة، عمر بن شيه النيمري البصري (م ۲۶۲ق)، تحقيق: فهيم محمد شلتوت، بيروت: دار التراث، ۱۴۱۰ق.
۱۳۱. تاریخ یعقوبی، أحمد بن أبي يعقوب (ابن واضح اليعقوبی) (م ۲۸۴ق)، بيروت: دار صادر، ۱۳۹۰ق.
۱۳۲. تاریخ اليمن (فرجة الهموم والحزن في حوادث و تاريخ اليمن)، عبد الواسع بن يحيى انوامعي اليماني (معاصر)، صفاء: مكتبة الإرشاد، ۲۰۰۷م.
۱۳۳. تاریخ اولجايتو، ابو القاسم عبد الله بن محمد القاشاني (زنده در ۷۳۸ق)، تحقيق: مهين همبلي، تهران: بنگاه ترجمه و نشر كتاب، ۱۳۸۴ش.
۱۳۴. تاریخ ايوبيان، جمال الدين محمد بن سالم بن واصل (م ۶۹۷ق)، مترجم: پرويز اتابكي، تهران: علمی و فرهنگی، ۱۳۸۲ش.
۱۳۵. تاریخ اصفهان، أحمد بن عبدالله الأصفهاني (أبو نعيم) (م ۴۳۰ق)، تحقيق: السيد حسن الكسروي، بيروت: دار الكتب العلمية.
۱۳۶. تاریخ بغداد (مدينة السلام)، أحمد بن علي انخيليب البغدادي (م ۴۶۳ق)، مدينة: المكتبة الانسانية.
۱۳۷. تاریخ تشيع در ايران، رسول جعفريان، قم: انصاريان، ۱۳۸۵ش.
۱۳۸. تاریخ جهان آرای عباسی، محمد طاهر و حید قزوینی (م ۱۱۲۰ق)، تحقيق: سعيد مير محمد صادق، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۳ش.
۱۳۹. تاریخ جهانگشای جوينی، عطا ملک بن محمد جوينی (م ۶۸۱ق)، تحقيق: محمد قزوینی، تهران: بامداد و ارغوان، ۱۳۶۷ش.
۱۴۰. تاریخ دولت اسلامی در اندلس، محمد عبدالله عنان (م ۱۹۸۶م)، مترجم: عبدالمحمد آيتی، تهران: مؤسسه کيهان، ۱۳۸۰ش.
۱۴۱. تاریخ رشیدی، ميرزا محمد حیدر دو غلات (م ۹۵۸ق)، تحقيق: عباسقلی غفاری فرد، تهران: ميراث مکتوب، ۱۳۸۳ش.

۱۴۲. تاریخ رویان، مولانا اولیاء الله آملی (ق ۸ق)، تهران: بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۴۸ ش.
۱۴۳. تاریخ سیاسی اسلام، حسن ابراهیم حسن، مترجم: ابوالقاسم پاینده، تهران: جاویدان، ۱۳۳۷ ش.
۱۴۴. تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم (عج)، دکتر جاسم حسین (معاصر)، مترجم: سید محمدتقی آیت اللهی، تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۷ ش.
۱۴۵. تاریخ صدر الصدور، عباس افندی، تهران: مطبوعات امری.
۱۴۶. تاریخ طبق الحلوی و صحاف الحسن و السلوی (تاریخ اليمن خلال القرن الحادي عشر الهجوي)، عبد الله بن علی الوزیر (م ۱۴۰۶ق)، صنعاء: مکتبه الجیل جدید، ۲۰۰۸ م.
۱۴۷. تاریخ علماء الشعوب = فرج المهموم فی تاریخ علماء النجوم
۱۴۸. تاریخ علماء و روحانیت دزفول، علی راجی (معاصر)، قم: زائر، ۱۳۸۲ق.
۱۴۹. تاریخ غیبت کبری - تاریخ انقیابیه الکبری.
۱۵۰. تاریخ فلسفه اسلامی، هانری کرین (م ۱۹۷۹م)، مترجم: اسد الله میبشری، تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۱ ش.
۱۵۱. تاریخ قم، حسن بن محمد قمی (ق ۴ق)، ترجمه: حسن بن علی قمی (ق ۹ق)، تصحیح: محمدرضا انصاری قمی، قم: کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۳۸۵ ش.
۱۵۲. تاریخ ما بعد الظهور، السید محمد الصدر (م ۱۴۱۹ق)، قم: مدین، ۱۳۸۲ ش.
۱۵۳. تاریخ محمّی، شیخ حسین کاشی (بعد از ۷۰۸ق)، به کوشش: رسول جعفریان، قم: کتابخانه تخصصی تاریخ اسلام و ایران، ۱۳۷۷ ش.
۱۵۴. تاریخ مدینه دمشق، علی بن الحسن بن هبة الله الدمشقی (ابن عساکر) (م ۵۷۱ق)، تحقیق: علی شیری، بیروت: دارالفکر، ۱۴۱۵ق.
۱۵۵. تاریخ منتظم ناصری، محمد حسن بن علی (اعتماد السلطنة) (م ۱۳۱۳ق)، تحقیق: محمد اسماعیل رضوانی، تهران: دنیای کتاب، ۱۳۶۳-۱۳۶۷ ش.
۱۵۶. تاریخ موالید الأئمة و وفیاتهم (طبع ضمن «مجموعه نفیسه»)، عبدالله بن النصر البغدادی (م ۵۶۷ق)، قم: مکتبه آیه الله المرعشی، ۱۴۰۶ق.
۱۵۷. تاریخ نظم و نثر در ایران، سعید نفیسی (م ۱۳۴۵ش)، تهران: فروغی، ۱۳۶۳ ش.
۱۵۸. تاریخ و سفرنامه حزین، شیخ محمد علی حزین لاهیجی (م ۱۱۸۰ق)، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۵ ش.

۱۵۹. تأسیس الشیعة الكرام لعلام الإسلام، السيد حسن الصدر (م ۱۳۶۴ ق). تهران: منشورات الأعلمی، ۱۳۷۵ ش.
۱۶۰. تأویل الآیات الظاهرة فی فضائل العترة الطاهرة (کتر جامع الفوائد)، شرف الدین علی الحسینی الإسترآیادی (م ۹۴۰ ق)، تحقیق: مدرسة الإمام المهدي (عج)، قم: مدرسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۰۷ ق.
۱۶۱. تباشر المحروزين، شيخ محمد واعظ يزدي حائري (ق ۱۴)، كربلا: مطبعة حسینی، ۱۳۳۲ ق.
۱۶۲. تبيان الصلاة، السيد حسين الطباطبائي البروجردی (م ۱۳۸۹)، قم: گنج عرفان، ۱۳۲۶ ق.
۱۶۳. التبيان في تفسير القرآن، محمد بن الحسن الطوسي (الشيخ الطوسي) (م ۴۶۰)، نجف: مكتبة الأمين، ۱۳۸۱ ق.
۱۶۴. تبیین آیات خداوند، آنه ماری شیبیل (م ۲۰۰۳ م)، مترجم: عبدالرحیم گواهی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۶ ش.
۱۶۵. تجارب الأمم، أحمد بن محمد الرازی (ابو علی مسکویة) (م ۴۲۱ ق)، تحقیق: أبو القاسم الإمامی، تهران: سروش، ۱۴۰۷ ق.
۱۶۶. تجرید أسانید الکافی، السيد حسين انطباطبائي البروجردی (م ۱۳۸۹ ق)، مشهد: مجمع البحوث الإسلامية، ۱۴۰۹ ق.
۱۶۷. التحریر الطاووسی، حسن بن زین الدین الشهيد الثاني (صاحب المعالم) (م ۱۰۱۱ ق)، قم: دار الذخائر، ۱۳۶۸ ش.
۱۶۸. تحرير الوسيلة، السيد روح الله الموسوی (الإمام الخميني) (م ۱۳۶۸ ش)، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ۱۴۰۵ ق.
۱۶۹. تحرير تاريخ و صاف، عبدالمحمد آيتي (م ۱۳۹۲ ش)، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۷۳ ش.
۱۷۰. التحري و النوير، محمد الطاهر ابن عاشور (م ۱۳۹۳ ق).
۱۷۱. اثنصين، رضی الدین عبدالكريم علی بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ۶۶۴ ق)، قم: مؤسسه دار الكتاب، ۱۴۱۳ ق.
۱۷۲. تحف العقول عن آل الرسول ﷺ، الحسن بن علی الحرانی (ابن شعبه) (ق ۴)، تحقیق: علی أكبر الغفاری، قم: مؤسسه النشر الإسلامي، ۱۴۰۴ ق.
۱۷۳. تحفه اثني عشرية، عبد العزيز محدث دهلوی (م ۱۲۲۹ ق)، لاهور، ۱۹۸۳ م.

۱۷۴. التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، حسن المصطفوی (م ۱۳۸۴ ش)، تهران: مرکز نشر آثار العلامة المصطفوی، ۱۳۸۵ ش.
۱۷۵. تعقیقی در دین یهود، جلال الدین آشتیانی (م ۱۳۸۴ ش)، تهران: نگارش، ۱۳۶۸ ش.
۱۷۶. تدوین السنة الشریفة، السید محمد رضا الحسینی الجلالی (معاصر)، قم: مکتب الإعلام الاسلامی، ۱۴۱۳ ق.
۱۷۷. تذکره حزین، شیخ محمد علی بن ابو طالب (حزین لاهیجی) (م ۱۱۸۰ ق)، اصفهان: کتابفروشی تأیید، ۱۳۳۴ ش.
۱۷۸. تذکره شاعران کرمان، حسین بهزادی اندوهجردی (معاصر)، تهران: هرمند، ۱۳۷۰ ش.
۱۷۹. تذکره شعرای آذربایجان، محمد دهبیم (معاصر)، تهران: نالار کتاب، ۱۳۶۷ ش.
۱۸۰. تذکره میخانه، ملا عبد انبیبی بن خلف فخر الزمانی قزوینی (ق ۱۱ ق)، به اهتمام: احمد گلچینی معانی، تهران: شرکت حاج محمد حسین اقبال، ۱۳۴۰ ش.
۱۸۱. تذکره نصر آبادی، میرزا محمد طاهر نصر آبادی، تصحیح: وحید دستگردی، تهران: فروغی.
۱۸۲. تذکره الأولیاء، فرید الدین محمد بن ابراهیم (عطار نیشابوری) (م ۶۲۷ ق)، لیدن: بریل، ۱۳۲۲ ش.
۱۸۳. تذکره الخواص (تذکره خواص الأمة فی خصائص الائمة علیهم السلام)، یوسف بن فرغلی (سیط ابی الفرج عبد الرحمان ابن الجوزی) (م ۶۵۴ ق)، مقدمه: السید محمد صادق بحر العلوم، تهران: مکتبه نینوی الحدیثه.
۱۸۴. تذکره الفقهاء، الحسن بن یوسف بن المطهر الحلی (العلامة الحلی) (م ۷۲۶ ق)، تحقیق: مؤسسة آل البیت علیهم السلام، قم: مؤسسة آل البیت علیهم السلام، ۱۴۱۴ ق.
۱۸۵. التذکره فی احوال الموتی و امور الآخرة، محمد بن أحمد القرطبی (م ۶۷۱ ق)، تحقیق: مجدی فتحی السید، طنطا (مصر): دار الصحابة للتراث، ۱۴۱۵ ق.
۱۸۶. ترتیب کتاب العین، خلیل بن أحمد الفراهیدی (م ۱۷۵ ق)، تحقیق: مهدی المخزومی و ابراهیم السامرائی و اسعد الطیب، تهران: دار الأسوة، ۱۴۱۴ ق.
۱۸۷. ترجمه جراید سبعة، ابوالحسن نجفی مرندی (م ۱۲۴۹ ق)، تهران: مطبعه حاج عبدالرحیم باسمه چی، ۱۳۳۲ ق.
۱۸۸. التشیع والاستنراق، عبد الجبار ناجی (معاصر)، بیروت: دار المحجة البيضاء، ۱۳۹۰ ق.
۱۸۹. تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم (جنگ عبدالکریم مداح، عبدالکریم مداح (ق ۹ ق)، به کوشش: امینه محلاتی، تهران: کتابخانه مجلس، ۱۳۹۰ ش.

۱۹۰. تصحيح اعتقادات الإمامية = تصحيح الاعتقاد .
۱۹۱. تصحيح الاعتقاد امصنفات الشيخ المفيد، محمد بن محمد بن النعمان البغدادي (م ۴۱۳ ق)، تحقيق: حسين درگاهي، قم: المؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، ۱۴۱۳ ق.
۱۹۲. تصوف در اسلام، جلال الدين همایي (م ۱۳۵۹ ش)، تهران: هما، ۱۳۶۲ ش.
۱۹۳. التعليقة على رياض المسائل، السيد محمد رضا الموسوي الكليايگانی (م ۱۳۷۲ ق)، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ۱۴۱۸ ق.
۱۹۴. تعليقة على منهج العمال، محمد باقر بن محمد أكمل (الوحيد النههاني) (م ۱۲۰۵ ق).
۱۹۵. تفسير ابن كثير، ابو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير البصري الدمشقي (م ۷۷۴ ق)، تحقيق: عبد العظيم غنيم و محمد أحمدى شور و محمد إبراهيم البنا، القاهرة: دار الشعب، ۱۹۸۴ م.
۱۹۶. تفسير أبو الفتح رازي - روض الجنان و روح الجنان
۱۹۷. تفسير الآلوسی = روح المعاني في تفسير القرآن
۱۹۸. تفسير الثباني = اثنيان في تفسير القرآن
۱۹۹. تفسير الجلائين، جلال الدين محمد بن أحمد المحلّي (م ۸۶۴ ق) و عبد الرحمان بن أبي بكر السيوطي (م ۹۱۱ ق)، تحقيق: أبو فارس الدحداح، بيروت: مكتبة لبنان ناشرون، ۲۰۰۰ م.
۲۰۰. تفسير السمرقندی (بحر العلوم)، أبو الليث نصر بن محمد السمرقندی (ق ۴ ق)، تحقيق: علي محمد معوض و آخرون، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۱۳ ق.
۲۰۱. تفسير السمعاني، منصور بن محمد (السمعاني) (م ۴۸۹ ق)، تحقيق: مصطفى عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۳۱ ق.
۲۰۲. تفسير الصافي = انصافي في تفسير القرآن.
۲۰۳. تفسير الطبري = جامع البيان عن تأويل آي القرآن
۲۰۴. تفسير العياشي، محمد بن مسعود السلمى السمرقندی (العياشي) (م ۳۲۰ ق)، تحقيق: السيد هاشم الرسولي المحلاتي، تهران: المكتبة العلمية، ۱۳۸۰ ق.
۲۰۵. تفسير القرآن العظيم = تفسير ابن كثير
۲۰۶. التفسير القرآني للقرآن، عبد الكريم الخطيب (م ۱۹۸۵ م)، قاهره: دار الفكر العربي، ۱۳۴۶ ق.
۲۰۷. تفسير القرطبي - الجامع لأحكام القرآن
۲۰۸. تفسير انتمی، عنی بن إبراهيم التمی (م ۳۰۷ ق)، تحقيق: السيد الطيّب الموسوي الجزائري، نجف: مطبعة النجف الأشرف، ۱۳۸۷ ق.

۲۰۹. التفسیر الکبیر = مفاتیح الغیب
۲۱۰. تفسیر المرافی، أحمد بن مصطفی المرافی (م ۱۳۷۱ق)، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۳۶۴ق.
۲۱۱. التفسیر المظهری، محمد ثناء الله العثماني الحنفی المظهری الیانی یتى (م ۱۸۱۰م)، تحقیق: ابراهیم شمس اندین، بیروت: دار الکتب العلمیة، ۱۴۲۸ق.
۲۱۲. تفسیر المنار، محمد رشید رضا (م ۱۹۳۵م)، تعلیق: محمد احمد کنعان، بیروت: المکتب الإسلامی، ۱۴۰۴ق.
۲۱۳. التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری (عج)، تحقیق: مدرسة الإمام المهدي (عج)، قم: مدرسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۰۹ق.
۲۱۴. التفسیر المنیر فی العقیدة والشریعة والمنهج، وهبة زحینی (معاصر)، بیروت: دار الفکر، ۱۴۱۸ق.
۲۱۵. تفسیر المیزان - المیزان فی تفسیر القرآن
۲۱۶. تفسیر الوسیط = الوسیط فی تفسیر القرآن المجید
۲۱۷. تفسیر اوستا، جمیس دار مستتر (م ۱۸۹۴م)، مترجم: موسی جوان، تهران: دنیای کتاب، ۱۳۸۲ش.
۲۱۸. تفسیر سور آبادی (تفسیر التفاسیر)، ابو بکر عتیق بن محمد نیشابوری (سور آبادی) (م ۴۹۴ق)، تصحیح: علی اکبر سعیدی سیرجانی، تهران: فرهنگ نشر نو، ۱۳۸۰ش.
۲۱۹. تفسیر علی بن ابراهیم = تفسیر القمى
۲۲۰. تفسیر غرائب القرآن = غرائب القرآن و رغائب الفرقان
۲۲۱. تفسیر فخر رازی = مفاتیح الغیب
۲۲۲. تفسیر فرات الکوفی، فرات بن ابراهیم الکوفی (ق ۴ق)، تحقیق: محمد کاظم المحمودی، تهران: وزارة الثقافة والإرشاد الإسلامی، ۱۴۱۰ق.
۲۲۳. تفسیر مقاتل بن سلمان، مقاتل بن سلیمان (م ۱۵۰ق)، تحقیق: عبد الله محمود شحاته، القاهرة: هیئة المصریة العامة لکتاب، ۱۹۸۹م.
۲۲۴. تفسیر نمونه، ناصر مکارم شیرازی و همکاران، تهران: دار الکتب الإسلامیة، ۱۳۶۹ - ۱۳۷۰ش.
۲۲۵. تفسیر نور الثقلین = نور الثقلین
۲۲۶. تفسیر هدایت، محمد تقی مدرسی (معاصر)، مترجم: احمد آرام دیگران، مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۷ - ۱۳۷۸ش.

٢٢٧. تفصیل الشریعة فی شرح تحریر الوسیلة الصحیح، محمد فاضل الموحّدی اللنکرانی (م ١٣٨٦ ش)، بیروت: دار انتشارف للمطبوعات، ١٤١٨ ق.

٢٢٨. تقویم البیدان، إسماعیل بن علی بن محمود (ابو الفداء) (م ٧٣٢ ق)، پاریس: دار الطباعة السلطانية، ١٨٤٠ م.

٢٢٩. تکملة العروة الوثقى، السيد محمد كاظم الطباطبائي اليزدي (م ١٣٣٧ ق)، قم: كتاب فروشى داوری، ١٤١٤ ق.

٢٣٠. تکملة أمل الآمل، السيد حسن الصدر (م ١٣٤٤ ق)، قم: کتابخانه آية الله مرعشى، ١٤٠٦ ق.

٢٣١. تلخیص المسدرك (طبع مع المستدرک)، ابو عبدالله محمد بن احمد الذهبي (م ٧٤٨ ق)، ریاض: مكتبة و مطابع النصر.

٢٣٢. تلخیص تاریخ نبیل زرندي = مطابع الأنوار، ٢٣٣. تلمود.

٢٣٤. تنبيه الخواطر و زهة التواظر (مجموعه ورام)، ورام بن أبی فراس الحمدان (م ٦٠٥ ق)، بیروت: دار التعارف و دار الصعب.

٢٣٥. التزئیل و التحریف، ابو عبدالله أحمد بن محمد السيارى (ق ٣ ق)، تحقیق: انان کلبرگ و محمد علی امیر مغری، لیدن: دار بریل، ٢٠٠٩ م.

٢٣٦. تنقیح المقال فی علم الرجال، عبدالله بن محمد حسن المامقانی (م ١٣٥١ ق)، تهران: جهان، ١٣٥١-١٣٥٢ ق.

٢٣٧. تنویر العوائلک شرح علی موطأ مالك، عبد الرحمان بن ابی بكر السیوطی (م ٩١١ ق)، بیروت: دار الندوة الجديدة.

٢٣٨. تنویر الملک فی إمكان رؤیة النبى و الملک، عبد الرحمان بن ابی بكر السیوطی (م ٩١١ ق).

٢٣٩. التوحید، محمد بن علی ابن بابویه القمى (الشیخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، تحقیق: السید هاشم الحسینی الطهرانی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ١٣٩٨ ق.

٢٤٠. تهذیب الأحکام فی شرح المغنعة، محمد بن الحسن الطوسى (الشیخ الطوسى) (م ٤٦٠ ق)، بیروت: دار التعارف، ١٤٠١ ق.

٢٤١. تهذیب الأسماء و اللغات، یحیی بن شرف التّووی (م ٦٧٦ ق)، بیروت: دار الفکر، ١٤١٦ ق.

٢٤٢. تهذیب التهذیب، أحمد بن علی العسقلانی (ابن حجر) (م ٨٥٢ ق)، تحقیق: خبیل مأمون شیحا و عمر السلاخی و علی بن مسعود، بیروت: دار المعرفة، ١٤١٧ ق.

٢٤٣. تهذيب الكمال في أسماء الرجال. يونس بن عبد الرحمان البزري (م ٧٤٢ق)، تحقيق: بشار عماد معروف، بيروت: مؤسسة الرسالة، ١٤٠٩ق.

٢٤٤. تهذيب المقال في تنقيح كتاب الرجال، السيد محمد علي الموحد الأبطحي (١٤ق)، قم: ابن المؤلف، ١٤١٧ق.

٢٤٥. تيسر الكريم الرحمن في تفسر كلام الثمان، عبد الرحمان بن ناصر آل سعدي (١٣٧٦ق).

٢٤٦. الثاقب في المناقب، محمد بن علي الطوسي (ابن حمزه)، (م ٥٦٠ق)، تحقيق: نبيل رضا غلوان، قم: مؤسسة أنصاريان، ١٤١٢ق.

٢٤٧. الثقات، محمد بن جبان البستي (م ٣٥٤ق)، بيروت: مؤسسة الكتب الثقافية، ١٤٠٨ق.

٢٤٨. الثقات الميون في سادس القرون، محمد محسن بن علي المنزوي (أقا بزرگ الطهراني)، (م ١٣٨٩ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ١٤٣٠ق.

٢٤٩. ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق)، (م ٣٨١ق)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، تهران: مكتبة الصدوق، ١٤٠٢ق.

٢٥٠. جامع الأصول في احاديث الرسول، ابو السعادات مجد الدين المبارك بن محمد بن محمد (ابن الأثير) (م ٦٠٦ق)، تحقيق: عبد القادر الأرناؤوط، القاهرة: مكتبة الحلواني.

٢٥١. جامع البيان في تفسر آي القرآن (تفسر الطبري)، محمد بن جرير الطبري (م ٣١٠ق)، بيروت: دار الفكر، ١٤٠٨ق.

٢٥٢. جامع الدرر، حسين فاطمي، قم: چاپخانه علميه، ١٣٨٥ق.

٢٥٣. الجامع الصغير في أحاديث البشير النذير، عبدالرحمان بن أبي بكر السيوطي (م ٩١١ق)، بيروت: دار الفكر، ١٤٠١ق.

٢٥٤. الجامع الصغير في أحاديث البشير النذير، عبد الرحمان بن أبي بكر السيوطي، (م ٩١١ق)، بيروت: دار الفكر، ١٤٠١ق.

٢٥٥. جامع العلوم في اصطلاحات الفنون الملقب بدستور العلماء، عبد النبي بن عبد الرسول احمد نكري (م ١١٧٣ق)، تحقيق: محمود بن غياث الدين الحيدر آبادي، بيروت: مؤسسة الأعلمي، ١٣٩٥ق.

٢٥٦. جامع المدارك في شرح المختصر النافع، السيد أحمد الخوانساري (م ١٣٦٣ش)، تعليق: علي أكبر الغفاري، تهران: مكتبة الصدوق، ١٤٠٥ق.

٢٥٧. جامع المقاصد في شرح التواعد، علي بن الحسين بن عبد العالي (المحقق الكركي) (م ٩٤٠ق)، قم: مؤسسة آل البيت ع، ١٤٠٨ق.

۲۵۸. جامع أحاديث الشيعة، السيد حسين الضباطبائي البروجردي (م ۱۳۸۹ق). تهران: انتشارات فرهنگ سبز، ۱۴۲۹ق.
۲۵۹. جامع‌شناسی سیاسی معاصر، کیت ناش، مترجم: محمدتقی دلفروز، تهران: کویر، ۱۳۸۰ش.
۲۶۰. الجامع فی الرجال، الشيخ موسى الزنجاني (م ۱۳۵۸ش)، قم: چاپخانه پیروز، ۱۳۹۴ق.
۲۶۱. الجامع لأحكام القرآن، محمد بن أحمد القرطبي (م ۶۷۱ق)، تحقيق: محمد عبد الرحمان المرعشلي، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۴۰۵ق.
۲۶۲. الجامع للشرائع، يحيى بن سعيد الحلبي (م ۶۹۰ق)، تحقيق و تخريج: جمع من الفضلاء، قم: مؤسسة سيد الشهداء العلمية، ۱۴۰۵ق.
۲۶۳. الجرح و التعديل، عبد الرحمان بن أبي حاتم الرازي (م ۳۲۷ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۳۷۱ق.
۲۶۴. جرعه‌ای از دریا، سید موسی شیرازی زنجانی (معاصر)، قم: مؤسسه کتابشناسی شیعه، ۱۳۸۹ش.
۲۶۵. جغرافیای تاریخی کشورهای اسلامی، حسین قرچانلو (معاصر) تهران: سمت، ۱۳۸۰ش.
۲۶۶. جغرافیای تاریخی و انسانی شعه در جهان اسلام، رسول جعفریان (معاصر)، قم: انصاریان، ۱۳۷۱ش.
۲۶۷. جغرافیای حافظ ابرو، شهاب‌الدین عبدالله بن لطف‌الله خوافی (م ۸۳۴ق)، مترجم: صادق سجادی، تهران: میراث مکتوب، ۱۳۷۵ش.
۲۶۸. جمال الأسبوع بكمال العمل المستروع، رضی الدین عبد‌الکریم موسی بن علی الحلبي (انسید ابن طاووس) (م ۶۶۴ق)، تحقيق: انسید جواد التیومی، قم: مؤسسه الآفاق، ۱۳۷۱ش.
۲۶۹. جنة المأوی فی ذکر من ناز بلفاء النجته، أو معجزته فی الغیبة الکبری، میرزا حسین نوری ظهیری (م ۱۳۲۰ق)، تحقيق: مرکز الدراسات التخصصية الامام المهدي، قم: مؤسسه السیدة المعصومة، ۱۴۲۷ق.
۲۷۰. جوامع الجامع، افضل بن الحسن الطبرسی (أمنین الاسلام) (م ۵۴۸ق)، تحقيق: ابوالقاسم گرجی، تهران: دانشگاه تهران، ۱۴۱۳ق.
۲۷۱. الجوامع والفوارق بین السنّة و الشيعة، محمد جواد مغنیه (م ۱۹۷۹م)، تحقيق: عبدالحسین مغنیه، بيروت: مؤسسه عز الدین، ۱۴۱۴ق.
۲۷۲. جواهر العقدين فی فضل الشرفین، علی بن عبدالله السهمودی (م ۹۱۱ق)، تحقيق: مصطفی عبدالقادر عضا، بيروت: دار الکتب العلمية، ۱۴۱۵ق.

٢٧٣. جواهر القوانین، ابو جعفر محمد باقر یزدی انکرمانی (م)، چاپ سنگی.
٢٧٤. جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام، محمد حسن النجفی الاصفهانی (صاحب الجواهر)، (م ١٢٦٦ق)، تحقیق: عباس نقوچانی و آخرون، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ١٣٩٠ق.
٢٧٥. چشم به راه مهدی، جمعی از نویسندگان، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، ١٣٧٨ش.
٢٧٦. الحاشیة علی مدارک الأحکام، محمد باقر بن محمد اکمل البهبهانی (م ١٢٠٥ق)، قم: مؤسسه آل انبیت ع، ١٤١٩ق.
٢٧٧. الحاوی فی الفتاوی = الحاوی للفتاوی.
٢٧٨. الحاوی للفتاوی، عبد الرحمان بن ابی بکر السیوطی (م ٩١١ق)، بیروت: دار الجیل، ١٤١٢ق.
٢٧٩. الحاوی للفتاوی فی الفقه و علوم القرآن و الحدیث و الأصول و العقائد و التصوف و التوح و غیرها، عبد الرحمان بن ابی بکر السیوطی (م ٩١١ق)، بیروت: دار الکتب العربی.
٢٨٠. الحج فی الشریعة الاسلامیة الغزاة، جعفر السبحانی التبریزی (معاصر)، قم: مؤسسه الإمام الصادق ع، ١٤٢٤ق.
٢٨١. الحدائق الناضرة = الحدائق الناضرة
٢٨٢. الحدائق الناضرة فی أحكام العترة الطاهرة، یوسف بن أحمد البحرانی (م ١١٨٦ق)، تحقیق: محمد تقی الايروانی، نجف: دار الکتب الاسلامیة، ١٣٧٧ق.
٢٨٣. حدود العالم من المشرق إلى المغرب، نویسنده: ناشناس، به کوشش: منوچهر ستوده، تهران: دانشگاه تهران، ١٣٤٠ش.
٢٨٤. حدیث اندیشه انیم سالنامه)، قم: دانشگاه قرآن و حدیث.
٢٨٥. حدیقة الشیعة، أحمد بن محمد المقدس الأردبیلی (م ٩٣٣ق)، تهران: گلی، ١٣٩١ش.
٢٨٦. حق القین، محمد باقر بن محمد تقی مجلسی (علامه مجلسی) (م ١١١٠ق)، تصحیح: حسین نادری، قم: امام عصر، ١٣٨٦ش.
٢٨٧. حکمت نامه جوان، محمد محمدی ری شهری، مترجم: مهدی مهریزی، قم: دار الحدیث، ١٣٨٤ش.
٢٨٨. الحلقة الضائعة من تاریخ جبل عامل من الفتح الاسلامی حتى سيطرة العثمانيه، علی داود جابر، بیروت: دار الهادی، ١٤٢٦ق.
٢٨٩. حلة الأویا، و طبقات الأصفیاء، أحمد بن عبدالله الاصفهانی (أبو نُعیم) (م ٤٣٠ق)، بیروت: دار الکتب العربی، ١٣٨٧ق.

٢٩٠. الحور الثمن. نثوان بن سعيد الحمیری (م ٥٧٣ق)، تحقیق: کمال مصطفی، بیروت: دار آزال - المكتبة اليمينية، ١٩٨٥ م.
٢٩١. حوزة افضل نامه، قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
٢٩٢. حیات الإمام محمد المهدی (عج)، باقر شریف القرشی، بیروت: دار المرتضى، ١٤١٦ ق.
٢٩٣. حیات فکری و سیاسی امامان شیعه، رسول جعفریان، قم: انصاریان.
٢٩٤. خانة مستدرک الوسائل، المیرزا حسین النوری الطبرسی (م ١٣٢٠ق)، تحقیق: مؤسسه آل البيت، قم: مؤسسه آل البيت، ١٤١٥ ق.
٢٩٥. خاطرات مرحوم مرشد جلویی - بهترین کاتب قرن.
٢٩٦. خاندان نوبختی، عباس اقبال آشتیانی (م ١٣٣٤ش)، تهران: طهوری، ١٣٤٥ ش.
٢٩٧. الخرائج، أبو یوسف یعقوب بن إبراهیم الأنصاری (القاضی أبو یوسف) (م ١٨٢ق)، بیروت: دار المعرفة.
٢٩٨. الخرائج و الجرائح، سعید بن عبد الله الراوندی (قطب الدین الراوندی) (م ٥٧٣ق)، تحقیق: مؤسسه الإمام المهدی (عج)، بیروت و قم: مؤسسه النور لمنطوبات و مدرسة الإمام المهدی (عج)، ١٤١١ ق.
٢٩٩. خزينة العجائب و فريدة الثرائب، سراج الدین أبو حفصل عمر بن علی (ابن الملقن) (م ٧٤٩ق)، بیروت: دار انشراق العربی.
٣٠٠. خزينة الجواهر فی زینة المنابر، علی اکبر نهاوندی (م ١٣٢٨)، تهران: وفانی، ١٣٨١ ش.
٣٠١. خصائص الأئمة (خصائص أمير المؤمنين ع)، محمد بن الحسین الموسوی (الشریف الرضی) (م ٤٠٦ق)، تحقیق: محمد هادی الأمینی، مشهد: مجمع البحوث الاسلامیة، ١٤٠٦ ق.
٣٠٢. خصائص أمر المؤمنین ع، أحمد بن شعب النسانی (م ٣٠٣ق)، تحقیق: محمد باقر المحمودی، تهران: وزارة الثقافة و الإرشاد الإسلامی، ١٤٠٣ ق.
٣٠٣. الخصال، محمد بن علی ابن بابویه (الشیخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ١٤١٤ ق.
٣٠٤. الخصال، محمد بن علی ابن بابویه القمی (الشیخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ١٤١٤ ق.
٣٠٥. خط امان در ولایت صاحب الزمان، محمد امامی کاشانی، ناشر: مؤلف، ١٣٨٦ ش.
٣٠٦. الخطط التوقیعیة، الجدیة لمصر القاهرة، علی پاشا مبارک (م ١٨٩٣ق)، القاهرة: الهیئة المصریة لنعامة للکتاب، ١٩٨٠ م.

۳۰۷. خلاصه الأموال فی معرفة الرجال (رجال العلامة الحلی)، الحسن بن یوسف بن المظہر الحلی (العلامة الحلی) (م ۷۲۶ ق)، تحقیق: انسید جواد القیومی، قم: مؤسسه نشر الفقاهة، ۱۴۱۷ ق.
۳۰۸. خلافت و ولایت از نظر قرآن و سنت، محمدتقی شریعتی (م ۱۳۶۶ ش)، تهران: حسینیه ارشاد، ۱۳۵۱ ش.
۳۰۹. خوشه‌های طلائی، محمد عنی مجاهدی (پروانه) (معاصر)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۶ ش.
۳۱۰. دائرة المعارف بزرگ اسلامی، زیر نظر: سید کاظم موسوی بجنوردی، تهران: مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۶۹ ش.
۳۱۱. دار السلام در احوالات حضرت ولی عصر، محمود بن جعفر میثمی عراقی (م ۱۳۰۸)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۳ ش.
۳۱۲. داستانهایی شگفت، عبدالحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، تهران: صبا، ۱۳۶۲ ش.
۳۱۳. دانشمند آذربایجان، محمدعلی تربیت (م ۱۳۱۸ ش)، تهران: مجلس، ۱۳۱۴ ش.
۳۱۴. دانشمندان و بزرگان اصفهان، مصلح الدین مهدوی (م ۱۳۷۴ ش)، تصحیح: رحیم قاسمی و محمدرضا نیلفروشان، اصفهان: گلدسته، ۱۳۸۴ ش.
۳۱۵. دانشنامه احادیث پزشکی، محمد محمدی ری شهری با همکاری مرتضی خوش نصیب و دیگران، ترجمه: حسین صابری، قم: دارالحديث، ۱۳۸۰ ش.
۳۱۶. دانشنامه ادب فارسی، حسن انوشه (معاصر)، تهران: مؤسسه فرهنگی و انتشاراتی دانشنامه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۵ ش.
۳۱۷. دانشنامه جهان اسلام، زیر نظر سید مصطفی میر سلیم (م ۱۳۶۳ ش)، تحقیق: بنیاد دائرة المعارف اسلامی، تهران: بنیاد دائرة المعارف اسلامی، ۱۳۷۵ ش.
۳۱۸. دانشنامه شعر مهدوی، ظاهره مسلمی زاده (معاصر)، تهران: مؤسسه مطالعات و اطلاع رسانی منتظران موعود.
۳۱۹. دانشنامه عقاید اسلامی از نگاه قرآن و حدیث، محمد محمدی ری شهری و همکاران، قم: دار الحدیث، ۱۳۸۵ ش.
۳۲۰. دانشنامه قرآن و حدیث، محمد محمدی ری شهری و همکاران (معاصر)، قم: دار الحدیث، ۱۴۳۲ ق.
۳۲۱. دانشنامه میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری (معاصر)، قم: دار الحدیث، ۱۴۲۶ ق.

٣٢٢. دانشنامه أمير المؤمنين عليه السلام بر پایه قرآن، حديث و تاريخ، محمد محمدي ري شهري، باهمكاري سيد محمد كاظم طباطبائي و سيد محمود طباطبائي نژاد، ترجمه: عبدالهادي مسعودي و ديگران، قم: دار الحديث، ١٣٨١ ش.
٣٢٣. داوري وجدان و قضاوت فطرت، راضي بن محمد حسين نجفي تبريزي (م ١٣٤٨ ش)، قم: كتابفروشي داوري، ١٣٨٤ ق.
٣٢٤. دراسات في المكاسب المحرمة، حسين علي منتظري (م ١٣٨٨ ش)، قم: نشر تفكر، ١٤١٥ ق.
٣٢٥. دراسات في ولاية الفقيه، حسين علي منتظري (م ١٣٨٨ ش)، قم: امركز العالمى للدراسات الاسلاميه، ١٤٠٩ ق.
٣٢٦. الدر المنثور في التفسير المأثور، عبدالرحمان بن ابي بكر السيوطي (م ٩١١ ق)، بيروت: دار الفكر، ١٤١٤ ق.
٣٢٧. الدر النظيم في تفسير القرآن العظيم، محمد رضا بن محمد امين همداني (كوثر) (١٢٤٧ ق)، تهران: چاپخانه آقا ميرزا علي اكبر تهراني، ١٢٧٩ ق.
٣٢٨. در جستجوی استاد شرح حال آيت الله العظمى آقا شيخ محمد تقى آملی، صادق حسن زاده، قم: آل على، ١٣٨٠ ش.
٣٢٩. الدرر الكامنة في أعيان المائة الثامنة، احمد بن على (ابن حجر العسقلاني) (م ٨٥٢ ق)، بيروت: دار اليجيل، ١٤١٤ ق.
٣٣٠. در غبار كاروان، محمود شاهرخي (جذبه) (م ١٣٨٨ ش)، تهران: انجمن قلم ايران، ١٣٨٨ ش.
٣٣١. در محفل روحانيان، محمد علي مجاهدي (پروانه) (معاصر)، قم: هجرت، ١٣٧٢.
٣٣٢. الدر و المرجان في تفسير الايمان، سيد عبد الهادي دليجاني (م ق ١١)، مخطوط.
٣٣٣. الدرر الوفية، رضى الدين على بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، قم: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، ١٤١٤ ق.
٣٣٤. الدررة الباهرة من الأصداف النظاهرة، [المنسوب إلى] محمد بن مكى انصاملى (الشهيد الاول) (م ٧٨٦ ق)، مشهد: مؤسسة الطبع والنشر التابعة للحضرة الرضوية المقدسة، ١٣٦٥ ش.
٣٣٥. دستور معالم الحكم و مأثور مكارم الشيم، محمد بن سلامة القضاعى (القضاعى القضاعى) (م ٤٥٤ ق)، بيروت: دار الكتاب العربى، ١٤٠١ ق.
٣٣٦. دعائم الإسلام و ذكر الحلال و الحرام و القضايا و الأحكام، النعمان بن محمد التميمي المغربي (القاضي أبو حنيفة) (م ٢٦٣ ق)، تحقيق: آصف بن على أصغر فيض، مصر: دار المعارف، ١٣٨٩ ق.

۳۳۷. الدعوات، سعید بن عبد الله الراوندی (قُصَبَ الدين الراوندی) (م ۵۷۲ق)، تحقیق: مؤسسه الإمام المهدي عج، قم: مؤسسه الإمام المهدي عج، ۱۴۰۷ق.

۳۳۸. الدعوات في يوم الغدير.

۳۳۹. دقائق التفسير الجامع لتفسير الامام ابن تيمية، جمع و تحقیق: محمد السيد الجنبند.

۳۴۰. دلائل الإمامة، محمد بن جریر بن رستم الطبری الامامی (ق ۵ق)، تحقیق: مؤسسه البعثة، قم: مؤسسه البعثة، ۱۴۱۳ق.

۳۴۱. دليل تحرير الوسيلة، على اكبر انسيبى المازندراني (معاصر)، تهران: مؤسسه تنظيم و نشر آثار امام خميني، ۱۳۸۵ش.

۳۴۲. دولت عباسيان، محمد سهيل طقوش (معاصر)، مترجم: حجت الله جودكى، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۱ش.

۳۴۳. دوست سخور، على نظمی تبریزی (معاصر)، تهران: علمی، ۱۳۶۳ش.

۳۴۴. ده رساله (تحفتي درباره دعای ندبه)، رضا استادی (معاصر)، قم: پيروز، ۱۳۵۱ش.

۳۴۵. اندیاج على صحيح مسلم بن الحجاج، عبد الرحمان بن ابى بكر السيوطى (م ۹۱۱ق)، تحقیق: زكريا كانهلوى، بيروت: شركة دار الأرقم بن أبى الارقم، ۱۴۱۹ق.

۳۴۶. دیدار در عصر غیبت، جواد جعفری، قم: آینده روشن، ۱۳۸۱ش.

۳۴۷. دیوان آذری اسفراینی، حمزه بن علی (آذری اسفراینی) (م ۸۶۶ق)، تصحیح: سید عباس رستاخیز و محسن کبانی، تهران: کتابخانه مجلس، ۱۳۸۹ش.

۳۴۸. دیوان ابن حسام خوسفی، محمد بن حسام الدين خوسفی (م ۸۷۵ق)، به کوشش: احمد احمدی بیرجندی و محمد تقی سالک، مشهد: سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، ۱۳۶۶ش.

۳۴۹. دیوان اشعار، محمود بن یحیی اندین (ابن یحیی فریومدی) (م ۷۶۹ق)، تحقیق: حسینعلی باستانی راد، تهران: کتابخانه سنایی، ۱۳۴۴ش.

۳۵۰. دیوان اشعار بابا فغانی شیرازی، بابا فغانی (م ۹۲۵ق)، به اهتمام: احمد سهیلی خوانساری، تهران: اقبال، ۱۳۶۲ش.

۳۵۱. دیوان افسری کرمانی، مهدی قلی خان بن ابوالقاسم کرمانی (افسری کرمانی) (م ۱۳۰۰ق)، گردآورنده: عبدالرضا افسری کرمانی، تهران: اطلاعات، ۱۳۸۰ش.

۳۵۲. دیوان السيد الحمیری، إسماعیل بن محمد الحمیری (م ۱۷۳ق)، تحقیق: شاکر هادی شکر، بیروت: دار مکتبة النجباء، ۱۴۰۶ق.

۳۵۳. دیوان المنسوب إلى أمير المؤمنين، جمع و ترتیب: عبد العزیز مکرم، بیروت: مؤسسه الکتب الثقافیه، ۱۴۰۹ق.

۳۵۴. دیوان امام، سید روح الله موسوی (امام خمینی) (م ۱۳۶۸ ش)، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.

۳۵۵. دیوان حزین لاهیجی، شیخ محمد علی بن ابوطالب (حزین لاهیجی) (م ۱۱۸۰ق)، تصحیح: بیژن ترقی، تهران: کتابفروشی خیام، ۱۳۵۰ش.

۳۵۶. دیوان سلیم نهرائی، محمد قلی سلیم نهرائی (م ۱۰۵۷ق)، تصحیح: محمد قهرمان، تهران: ابن سینا، ۱۳۴۹ش.

۳۵۷. دیوان سنا (همایی)، جلال الدین همایی (م ۱۳۵۹ ش)، به کوشش: ماهدخت بانو همایی، تهران: مؤسسه نشر هما، ۱۳۶۴ش.

۳۵۸. دیوان شاه نعمت الله ولی، نعمت الله بن عبدالله (م ۸۳۴ق)، به کوشش: جواد نوربخش، تهران: خانقاه نعمه اللهی، ۱۳۶۱ش.

۳۵۹. دیوان شفیع شیرازی، میرزا شفیع اثر شیرازی (م ۱۱۱۳ق)، رضا عبداللهی، تهران: برگ، ۱۳۷۲ش.

۳۶۰. دیوان عندلیب کاشانی، میرزا تقی خان عندلیب کاشانی (ق ۱۳)، گردآورنده: تیره اندیشه، تهران: فروغی، ۱۳۶۳ش.

۳۶۱. دیوان غزلیات شمس تبریزی، جلال الدین محمد بلخی رومی (مولوی) (م ۶۷۵ق)، تصحیح: بدیع انزلیان، فروز نقر، تهران: امیر کبیر.

۳۶۲. دیوان فتحعلی خان صبا، فتحعلی خان صبا (م ۱۳۳۸ق).

۳۶۳. دیوان فاض لاهیجی، عبدالرزاق بن علی (فیاض لاهیجی) (ق ۱۰ق)، به کوشش: امیر بانو کریمی (امیری فیروز کوهی)، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۲ش.

۳۶۴. دیوان فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی (فیض کاشانی) (م ۱۰۹۱ق)، تهران: اسوه، ۱۳۷۱ش.

۳۶۵. دیوان قوامی رازی، بدر الدین قوامی رازی (ق ۶ق)، تصحیح: میر جلال الدین محدث ازموی، تهران: سپهر، ۱۳۳۴ش.

۳۶۶. دیوان کمال غیاث شیرازی، کمال غیاث شیرازی (م ۸۳۸ق)، تصحیح: محسن کیانی و احمد بهشتی شیرازی، تهران: کتابخانه مجلس، ۱۳۹۰ش.

۳۶۷. دیوان لطفعلی بیگ آذر بیگدلی، لطفعلی بیگ بن آقاخان بیگدلی (آذر) (م ۱۱۹۵ ق)، تصحیح: سید حسن سادات ناصری و غلامحسین بیگدلی، تهران: جاویدان، ۱۳۶۶ ش.
۳۶۸. دیوان ملا محمد رفیع واعظ فروزینی (م ۱۰۸۹ ق)، تهران: علی اکبر علمی، ۱۳۵۹ ش.
۳۶۹. دیوان میر داماد، محمد باقر بن محمد استرآبادی (میر داماد) (م ۱۰۴۱ ق)، تصحیح: احمد کریمی، تهران: انتشارات ما، ۱۳۷۹ ش.
۳۷۰. دیوان ناظم هروی، ملا فرخ حسین (ناظم هروی) (ق ۱۱ ق)، تصحیح: محمد قهرمان، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۷۴ ش.
۳۷۱. دیوان نظری نیشابوری، محمد حسین نظیری نیشابوری (م ۱۰۲۱ ق)، تصحیح: محمد رضا طاهری، تهران: نگاه، ۱۳۷۹ ش.
۳۷۲. دیوان وحشی بافقی، کمال الدین وحشی بافقی (م ۹۹۱ ق)، به کوشش: پروین قاسمی، تهران: پیمان، ۱۳۸۱ ش.
۳۷۳. ذخائر الثقلی فی مناقب ذوی القربی، أحمد بن عبدالله الطبری (م ۶۹۳ ق)، تحقیق: اکرم البوشی، جدّه: مکتبة الصحابة، ۱۴۱۵ ق.
۳۷۴. ذخیره المعاد فی شرح الإرشاد، ملا محمد باقر بن محمد مؤمن النسبوزاری (م ۱۰۹۰)، قم: مؤسسه آل البيت (ع)،
۳۷۵. الذریعة إلی تصانیف الشیعة، محمد محسن بن علی المنزوی (آقا بزرگ الطهرانی) (م ۱۳۸۹ ق)، بیروت: دار الأضواء، ۱۴۰۳ ق.
۳۷۶. ذکر أخبار أصهبان - تاریخ أصهبان
۳۷۷. ذکری الشیعة فی أحكام الشریعة، محمد بن مکی العاملی (الشهید الأول) (م ۷۸۶ ق)، تحقیق: مؤسسه آل البيت (ع)، قم: مؤسسه آل البيت (ع)، ۱۴۱۹ ق.
۳۷۸. راز دازان حرم اهل بیت، جواد سلیمانی (معاصر)، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۶ ش.
۳۷۹. راهنمای ادیان زنده، جان راسل هینلز (معاصر)، مترجم: عبدالرحیم گواهی، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۵ ش.
۳۸۰. الرجال، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ۴۶۰)، تحقیق: السید جواد التقیومی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۵ ق.
۳۸۱. رجال ابن دود، انجمن باعلی الحلی (ابن داوود) (م ۷۳۷ ق)، تحقیق: السید محمد صادق آل بحر العلوم، قم: الشریف الرضی، ۱۴۹۲ ق.

۳۸۲. رجال النیرقی، أحمد بن محمد النیرقی (م ۲۷۴ / ۲۸۰ ق)، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۴۲ ش.
۳۸۳. رجال الطوسی، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی)، (م ۴۶۰ ق)، تحقیق: السيد جواد القیومی، قم: مؤسسه انشراح الاسلامی، ۱۴۱۵ ق.
۳۸۴. رجال العلامة النحلی = خلاصة الأقوال فی معرفة الرجال
۳۸۵. رجال النکشی = اختیار معرفة الرجال
۳۸۶. رجال النجاشی (فهرست أسماء مصنّفی الشیعة)، أحمد بن علی النجاشی (م ۴۵۰ ق)، بیروت: دار الأضواء، ۱۴۰۸ ق.
۳۸۷. الرجال لابن الفضائری، أحمد بن الحسین النواسطی البغدادی (ابن الفضائری)، (م ۴۱۱ ق)، تحقیق: السيد محمدرضا الحسینی الجلالی، قم: دار الحدیث، ۱۴۲۲ ق.
۳۸۸. الرحلة، محمد بن عبد الوهاب المکناسی (م ۱۲۱۳ ق)، تحقیق: محمد بوکبوظ، بیروت و ابو ظبی: المؤسسة العربية للدراسات و النشر و دار السویدی، ۲۰۰۳ م.
۳۸۹. ریح مختوم، عبد الحمید اشراق خاوری (۱۳۳۹ ش)، تهران: مطبوعات امری.
۳۹۰. الرسائل الرجالیة، ابو المعالی محمد بن محمد ابراهیم انکلباسی (م ۱۳۱۵ ق)، تحقیق: محمد حسین الدرایتی، قم: دار الحدیث، ۱۴۲۲ ق.
۳۹۱. رسائل الشهيد الثانی، زین الدین علی بن أحمد (الشهید الثانی) (م ۹۶۵ ق)، قم: بوستان کتاب، ۱۴۲۱ ق.
۳۹۲. الرسائل العشرة، السيد روح الله الموسوی (امام خمینی)، (م ۱۳۶۸ ش)، قم: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۴۱۸ ق.
۳۹۳. الرسائل الفقهیة، محمد باقر بن محمد اکمل انبیهانی (م ۱۲۰۵ ق)، تحقیق: مؤسسه العلامة المجدد و الوحید انبیهانی، قم: مؤسسه العلامة المجدد و الوحید البیهانی، ۱۴۱۹ ق.
۳۹۴. رسائل فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی (فیض کاشانی)، (م ۱۰۹۱)، تهران: مدرسه عالی شهید مطهری، ۱۴۲۹ ق.
۳۹۵. رسائل و مقالات فلسفی، ابو الحسن ربیع قزوینی (م ۱۳۵۳ ش)، تصحیح: غلامحسین رضائزاد، تهران: انزهره، ۱۳۶۷ ش.
۳۹۶. رسالة مهدیه (ضمن شاه ولی و دعوت به مهدویت)، نعمت الله بن عبد الله (شاه نعمت الله ولی) (م ۸۳۴ ق)، اصفهان: دانشگاه اصفهان، ۱۳۸۱ ش.
۳۹۷. رواق اندیشه، مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما، قم: مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما.

۳۹۸. روح البیان، اسماعیل بن مصطفیٰ حقّی البروسوی، تحقیق: احمد عبید و غنایه، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۱ ق.
۳۹۹. روح المعانی فی تفسیر القرآن (تفسیر آلوسی)، محمود بن عبد الله الالوسی البغدادی (م ۱۲۷۰ ق)، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۴۰۰. روح میرد: یادنامه موحد عظیم و عارف کبیر حاج سید هاشم موسوی حدّاد، سید محمد حسین حسینی تهرانی (م ۱۳۷۴ ش)، نسخه الکترونیکی به نشانی: www.maarefislam.com
۴۰۱. روزنه‌هایی از عالم غیب، سید محسن خرازی (معاصر)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۳ ش.
۴۰۲. روش‌شناسی علوم انسانی، محمد تقی ایمان و احمد کلاته ساداتی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۲ ش.
۴۰۳. روضات الجنات فی أحوال العلماء و السادات، السید محمدباقر الخوانساری الإصفهانی (م ۱۳۱۳ ق)، إعدد: اسدالله إسماعیلیان، قم: مؤسسه اسماعیلیان، ۱۳۹۰ ق.
۴۰۴. روض الجنان و روح الجنان (تفسیر ابوالفتح رازی)، حسین بن علی رازی (ابوالفتح) (ف ۶ ق)، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۷۱ ش.
۴۰۵. الروض المعطار فی خبر الأقطار، محمد بن عبد المنعم الحمیری (م ق)، تحقیق: إحسان عباس، بیروت: مؤسسه ناصر الثقافه، ۱۹۸۰ م.
۴۰۶. روضة المتقین فی شرح کتاب من لا یحضره الفقیه، محمدتقی المجلسی (م ۱۰۷۰ ق)، تصحیح: انسید حسین الموسوی الکرمانی و علی پناه الإشتهاردی، نهران: بنیاد فرهنگ اسلامی کوشان پور.
۴۰۷. روضة الواعظین، محمد بن الحسن الفتال النیسابوری (م ۵۰۸ ق)، تحقیق: حسین الأعلمی، بیروت: مؤسسه الأعلمی، ۱۴۰۶ ق.
۴۰۸. ریاض الابرار فی مناقب الأئمة الأطهار، السید نعمه الله بن عبدالله الجزائری (م ۱۱۱۲ ق)، بیروت: مؤسسه التاریخ العربی، ۱۴۲۷ ق.
۴۰۹. ریاض العلماء و حیاض الفضلاء، میرزا عبدالله الأفندی الإصفهانی (ق ۱۲ ق)، تحقیق: انسید أحمد الحسینی، قم: مکتبه آیه الله المرعشی، ۱۴۰۱ ق.
۴۱۰. ریاض الفردوس خانی، محمد میرک بن مسعود حسینی منشی (ق ۱۱ ق) تهرآن: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار، ۱۳۸۵ ش.
۴۱۱. ریاض المسائل فی بیان الأحکام بالدلائل، السید علی بن محمد الطباطبائی (م ۱۲۳۱ ق)، قم: مؤسسه آل البیت (ع)، ۱۴۰۴ ق.

۴۱۲. ریحانة الأدب فی تراجم المعروفین بالکنیة و التلقب. محمد علی مدرّسی تبریزی (م ۱۳۷۳ ق)، تبریز، کتابفروشی خیام، ۱۳۴۴ ش.

۴۱۳. زاد المعاد. محمد باقر مجلسی (علامه مجلسی) (م ۱۱۱۰ ق)، تهران: کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۷۹ ش.

۴۱۴. لمرار، محمد بن مکی العاملی (الشهید الأول) (م ۷۸۶ ق): تحقیق: مدرسة الإمام المهدي (عج)، قم: مدرسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۱۰ ق.

۴۱۵. زندگانی و شخصیت شیخ انصاری، مرتضی انصاری (معاصر)، ۱۳۸۰ ق.

۴۱۶. الزهر و الحجر الثمره الشیعی فی اليمن، عادل علی نعمان الأحمدی. تحقیق: أنیس یاسین. صنعاء: مرکز نشوان الحمیری للدراسات و النشر، ۲۰۰۶ م.

۴۱۷. زیر آسمان های جهان (گفتگو با داریوش شایگان)، رامین جهانگلو. مترجم: نازی عظیمی، تهران: نشر فروزان روز، ۱۳۷۴ ش.

۴۱۸. سازمان وکالت و نقی آن در عصر ائمه، محمدرضا جباری (معاصر)، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۲ ش.

۴۱۹. ساقی نامه (همراه با دیوان غزلیات)، ملاهادی بن مهدی سبزواری (م ۱۲۸۹ ق)، تهران: محمد میر کمالی.

۴۲۰. سیانک الذهب فی معرفة قبائل العرب، محمد امین السویدی (م ۱۸۳۰ م)، بیروت: دار القلم.

۴۲۱. سداد العباد و رشاد العباد، الشیخ حسین بن محمد آل عصفور (البحرانی) (م ۱۲۱۶ ق).

۴۲۲. السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی، محمد بن منصور الحنّی (ابن إدريس) (م ۵۹۸ ق)، تحقیق: مؤسسه النشر الإسلامی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۰ ق.

۴۲۳. سر الفتح ناظر بر پرواز روح، سید محمد حسین حسینی تهرانی (م ۱۳۷۴ ش)، تهران: مکتب وحی، ۱۳۹۱ ش.

۴۲۴. سرای دیگر، عبد الحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، تهران: صبا، ۱۳۳۵ ش.

۴۲۵. سر دلبران، حسین حداد (م ۱۳۸۵ ش)، تهران: سوره مهر، ۱۳۸۸ ش.

۴۲۶. سرود جاودانی (۱)، مرکز فرهنگی دانشجویی امام و انقلاب اسلامی جهاد دانشگاهی، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۷ ش.

۴۲۷. سرور أهل الإيمان فی علامات ظهور صاحب الزمان، بهاء الدین علی بن عبد الکریم النیلی (ح ۸۰۳ ق)، تحقیق: قیس اعطار، قم: ذیل ما، ۱۴۲۶ ق.

٤٢٨ . سعد السعود. رضی‌الدین عبد‌الکریم علی بن موسی الحلی (السید بن طاووس) (م ٦٦٤ق). قم: مکتبه الشریف الرضی، ١٣٦٣ش.

٤٢٩ . سفرنامه ناصر خسرو، حکیم ناصر خسرو قبادیانی مروزی (م ٤٨١ق)، تصحیح: محمد دبیر سیاقی. تهران: زوار، ١٣٧٣ش.

٤٣٠ . سلسلة الأحادیث الضعیفة و الموضوعة، محمدناصر الدین الألبانی (م ١٤٢٠ق)، بیروت: المکتب الإسلامی، ١٤٠٥ق.

٤٣١ . سلسلة الأحادیث الضعیفة و الموضوعة، محمد ناصر الدین الألبانی (م ١٤٢٠ق)، مکتبه المعارف، ١٤٢٠ق.

٤٣٢ . السلطان المفرج عن أهل الإیمان، السید بهاء الدین علی بن عبد‌الکریم الثیلی النجفی (ح ٨٠٣ق)، تحقیق: قیس العطار، قم: دلیل ما، ١٤٢٦ق.

٤٣٣ . السلطان المفرج عن أهل الإیمان فیمن رأى صاحب الزمان (عج)، بهاء الدین علی بن عبد‌الکریم الثیلی النجفی (ح ٨٠٣ق) تحقیق: قیس العطار، قم: دلیل ما، ١٤٢٦ق.

٤٣٤ . سطر النجوم العوالی فی أبناء الاوائل والتوالی، عبد‌الملک بن‌الحسین الشافعی العاصمی (م ١١١ق)، تحقیق: عادل أحمد عبد‌الموجود و علی محمد معوض، بیروت: دار الکتب العلمیة، ١٩٩٨م.

٤٣٥ . سنن ابن ماجه، محمد بن یزید القزوینی (ابن ماجه) (م ٢٧٥ق)، تحقیق: محمد فؤاد عبد‌الباقی، بیروت: دار إحياء التراث، ١٣٩٥ق.

٤٣٦ . سنن الترمذی (الجامع الصحیح)، محمد بن عیسی الترمذی (م ٢٩٧ق)، تحقیق: أحمد محمد شاکر، بیروت: دار إحياء التراث.

٤٣٧ . سنن الدارقطنی، علی بن عمر البغدادی (الدارقطنی) (م ٢٨٥ق)، تحقیق: أبو الطیب محمد آبادی، بیروت: عالم الکتب، ١٤٠٦ق.

٤٣٨ . سنن الدارمی، عبدالله بن عبد‌الرحمان الدارمی (م ٢٥٥ق)، تحقیق: مصطفى ديب البغا، بیروت: دار القلم، ١٤١٢ق.

٤٣٩ . السنن الکبری، أحمد بن‌الحسین البیهقی (م ٤٥٨ق)، تحقیق: محمد عبد‌القادر عطا، بیروت: دار الکتب العلمیة، ١٤١٤ق.

٤٤٠ . السنن الکبری، أحمد بن‌شعیب النسائی (م ٣٠٣ق)، تحقیق: عبد‌الفنار سلیمان البنداری، بیروت: دار الکتب العلمیة، ١٤١١ق.

۴۴۱. سنن النسائي (السنن الكبرى)، أحمد بن شعيب نسائي (م ۳۰۳ق)، تحقيق: عبد الغفار سميان البنداري، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۱۱ق.
۴۴۲. السنن الواردة في الفتن و غوائلها و الساعة و أنشراطها، ابو عمرو عثمان بن سعيد المقرئ الداني (م ۴۴۷ق)، تحقيق: رضاء الله المباركفوري، رياض: دار العاصمة، ۱۴۱۶ق.
۴۴۳. سنن أبي داود، ابو داود سليمان بن أشعث السجستاني الأزدي (م ۲۷۵ق)، تحقيق: محمد محيي الدين عبد الحميد، بيروت: دار إحياء التراث العربي.
۴۴۴. النسبة، أحمد بن عمرو الشيباني (ابن أبي عاصم) (م ۲۷۸ق)، بيروت: المكتبة الإسلامية، ۱۴۱۳ق.
۴۴۵. سوشانت ياسير انديشه ايرانيان درباره موعود آخر الزمان، على اصغر مصطفوي (معاصر)، تهران: ندا، ۱۳۶۱ش.
۴۴۶. سوشانتس، هاشم رضی (معاصر)، تهران: بهجت، ۱۳۸۹ش.
۴۴۷. سهروردی دناي حکمت باستان، کاظم محمدي وايقاني، تهران: يازينه، ۱۳۸۵ش.
۴۴۸. السيادة العربية والتسعة و الإسرائيليات في عهد بني أمية، فان فلونين (م ۱۹۰۳م)، مترجم: حسن ابراهيم حسن و محمد زكي ابراهيم، قاهرة: مكتبة النهضة المصرية، ۱۹۶۵م.
۴۴۹. سياست مدينه، ابونصر محمد بن محمد فارابی (م ۳۳۹ق)، مترجم: سيد جعفر سجادی، تهران: انجمن فلسفه ايران، ۱۳۵۸ش.
۴۵۰. سياست و مهدويت، غلامرضا بهروزنک (معاصر)، قم: حکمت رويش، ۱۳۸۴ش.
۴۵۱. سيد اعلام النبلاء، محمد بن أحمد الذهبي (م ۷۲۸ق)، تحقيق: شعيب الأرنؤوط، بيروت: مؤسسة الرسالة، ۱۴۱۴ق.
۴۵۲. سمانی امام مهدي در شعر عربي، محمود عبد اللهی (معاصر)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۴ش.
۴۵۳. سمانی مهدي موعود در آينه شعر فارسی، محمد علی مجاهدي (پروانه) (معاصر)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۴ش.
۴۵۴. شجرة طيبة يا امامزادگان بهبهان، غلامرضا خادمی، قم: عصر ظهور، ۱۳۸۱ش.
۴۵۵. شذرات الذهب في أخبار من ذهب، عبد الحی بن أحمد بن عماد الحنبلي الدمثقي (ابن عماد) (م ۱۰۸۳ق)، تحقيق: عبد القادر الأرنؤوط، دمشق: دار ابن كثير، ۱۴۰۶ق.
۴۵۶. شرايع الإسلام في مسائل الحلال و الحرام، جعفر بن الحسن الحلبي (المحقق الحلبي) (م ۶۷۶ق)، تحقيق: عبد الحسين محمد علی بقال، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ۱۴۱۵ق.

٤٥٧. شرح احقاق الحق، شهاب‌الدین المرعشی النجفی (م ١٣٦٩ ش)، باهتنام: السيد محمود المرعشی، قم: مکتبه آية الله المرعشی، ١٤٠٨ ق.
٤٥٨. شرح اصول الکافی، مولی محمد صالح المازندرانی (م ١٠٨١ ق)، تصحیح: علی عاشور، بیروت: دار إحياء التراث العربي، ١٤٢١ ق.
٤٥٩. شرح الأخبار فی فضائل الائمة الاطهار، النعمان بن محمد المصري (القاضي أبو حنيفة) (م ٣٦٣ ق)، تحقیق: السيد محمد الحسيني الجلالی، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٢ ق.
٤٦٠. شرح السنة، حسين بن مسعود القرظي البغدادي (م ٥١٦ ق)، تصحیح: علی محمد معوض و عادل أحمد عبد الموجود، بیروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٢ ق.
٤٦١. شرح اموال حضرت آية الله العظمى إرزاقي، رضا استادی (معاصر)، آراک: انجمن علمی فرهنگي و هنري استان مرکزی، ١٣٧٥ ش.
٤٦٢. شرح نکتة رسالة بي غالب الزراري، السيد محمد علي الموحد الأبطحي (م ١٤١٥ ق)، اصفهان: علويه اصفهانيه، ١٣٩٩ ق.
٤٦٣. شرح فص حكمة عصمتية في كلمة فاطمية، حسن حسن زاده آملی (معاصر)، تهران: سنا، ١٣٧٩ ش.
٤٦٤. شرح نهج البلاغه، عز الدين عبد الحميد بن محمد ابن أبي انحديد (ابن ابي الحديد المعتزلي) (م ٦٥٦ ق)، تحقیق: محمد أبو الفضل إبراهيم، بیروت: دار إحياء التراث العربي، ١٣٨٧ ق.
٤٦٥. شرح نهج البلاغه (مصباح السالكين)، ميشم بن علي البحراني (ابن ميشم) (م ٦٨٩ ق)، بیروت: دار الآثار للنشر، ١٤٠٢ ق.
٤٦٦. شق الحبيب (حراء با چهار رساله الهي)، محمد بن علي (محيي الدين ابن عربي) (م ٦٣٨ ق)، مترجم: گل بابا سعيدی، تهران: شفيعی، ١٣٨١ ش.
٤٦٧. شناخت‌نامه نماز، محمد محمدی ری شهری و مرتضی خوش نصیب (معاصر)، مترجم: عبد الهادی سعودی، قم: دار الحديث، ١٤٩٢ ش.
٤٦٨. شناخت‌نامه علامه سيد عبد الهادی حسینی دلجانی، سيد محمود مرعشی، قم: کتابخانه آية الله مرعشی، ١٣٨٦ ش / ١٤٢٨ ق.
٤٦٩. شواهد التنزيل لقواعد التفضيل، عبيد الله بن عبد الله النيسابوري (الحاكم الحسكاني) (ق ٥٠٠ ق)، تحقیق: محمد باقر المحمودی، تهران: مؤسسة الطبع و النشر التابعة لوزارة الثقافة و الإرشاد الإسلامي، ١٤١١ ق.

٤٧٠. شهر الله في الكتاب و السنه، محمد محمدي زى شهري و رسول افقي (معاصر)، قم: دار الحديث، ١٣٨٢ ش.
٤٧١. شيعه در اسلام، سيد محمد حسين طباطبائي (علامه طباطبائي) (م ١٤٠٤ ق).
٤٧٢. الشيعة و الرجعة، محمدرضا الطبسي النجفي (م ١٣٦٣ ق)، نجف: مطبعة آداب، ١٩٦٦ م.
٤٧٣. الصائم المملول على شاتم الرسول، احمد بن عبد الحليم (ابن تيمية الحراني) (م ٧٢٨ ق)، تحقيق: محمد محبي الدين عبد الحميد، بيروت: المكتبة المصرية، ١٤١١ ق.
٤٧٤. الصافي في تفسير القرآن، محمد محسن بن شاه مرتضى (الفيض الكاشاني) (م ١٠٩١ ق)، تهران: مكتبة الصدر، ١٤١٥ ق.
٤٧٥. صافي نامه و فيض ازدي، ملا محمد جوادى صافى گلپايگانى (م ١٣١٧ ش)، قم: مؤسسه الإمام المهدي ع، ١٣٦٠ ش.
٤٧٦. صبح الأعشى في صناعة الإنشاء، أحمد بن عبدالله القلقشندي (م ٨٢ ق)، القاهرة: وزارة الثقافة و الإرشاد القومي، ١٣٨٣ ق.
٤٧٧. الصحاح = تاج اللغة و صحاح العربية
٤٧٨. صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان، على بن بلبان (م ٧٣٩)، تحقيق: شعيب الارنؤوط، بيروت: مؤسسه الرسالة، ١٤١٤ ق.
٤٧٩. صحيح البخاري، محمد بن إسماعيل البخاري (م ٢٥٦ ق)، تحقيق: مصطفى ديب البغا، بيروت: دار ابن كثير، ١٤١٠ ق.
٤٨٠. صحيح الجامع الصغير، محمد ناصر الدين الألباني (م ١٤٢٠ ق)، بيروت: المكتبة الاسلامي، ١٤٠٨ ق.
٤٨١. صحيح مسلم، مسلم بن الحجاج انقشيري انيسابوري (م ٢٦١ ق)، تحقيق: محمد فؤاد عند الباقى، قاهره: دار الحديث، ١٤١٢ ق.
٤٨٢. الصحيح من سرة النبي الأخطم، السيد جعفر مرتضى العاملي (معاصر)، بيروت: دار السيرة، ١٤١٥ ق.
٤٨٣. صحيفه امام مجموعه رهنمودهاى امام خمينى، [امام] روح الله موسى خمينى (م ١٣٦٨ ش)، به كوشش: مؤسسه تنظيم و نشر آثار امام خمينى، تهران، عروج، ١٣٧٩ ش.
٤٨٤. الصحيفه السجادية، الإمام على بن الحسين زين العابدين ع (م ٩٤ ق)، تحقيق: على أنصاريان، دمشق: المستشارية الثقافية.

٤٨٥. الصراط المستقیم إلى مستحقّ التقدیم، علی بن یونس النباطی البیاضی (م ٨٧٧ق)، به کوشش: محمد باقر البهبودی، تهران: انمکتبه المرتضویة، ١٣٨٤ق.
٤٨٦. صفات الشیعة، محمد بن علی ابن بابویه القمی (الشیخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، تحقیق: مؤسسه الإمام المهدی (عج)، قم: مؤسسه الإمام المهدی (عج)، ١٤١٠ق.
٤٨٧. صلة تاریخ الطبری، غریب بن سعد القرطبی (م ٣٤٩ق)، لیدن: بریل، ١٨٩٧م.
٤٨٨. الصواعق المحرقة فی الرد علی أهل البدع و الزندقه، أحمد بن حجر الهیثمی (م ٩٧٤ق)، تصحیح: عبد الوهاب عبد اللطیف، قاهره: مکتبه القاہرة، ١٣٨٥ق.
٤٨٩. سورة الأرض، ابوالقاسم محمد ابن حوقل النصبی (ق ٤ق).
٤٩٠. ضحی الإسلام، أحمد امین (م ١٩٥٢م)، بیروت: دار انکتاب العربی.
٤٩١. طبقات الزیدیه الکبری، ابراهیم بن قاسم ابن المزیّد بالله (م ١٥٢ق)، تحقیق: عبد السلام بن عباس الوجیه، عمان: مؤسسه الإمام زید بن علی الثقافیة، ١٤٢١ق.
٤٩٢. الطبقات الکبری (المواقع الأنوار فی طبقات الأخیار)، عبد الوهاب الشعرانی (م ٩٧٣ق)، تحقیق: عبد الزحمان حسن محمود، قاهره: مکتبه الآداب، ١٤١٤ق.
٤٩٣. الطبقات الکبری، محمد بن سعد الزهری (کاتب الواقدی) (م ٢٣٠ق)، بیروت: دار صادر، ١٣٧٧ق.
٤٩٤. انظرانف فی معرفة مذاهب الطوائف، رضی الدین عبد الکریم علی بن موسی الحلّی (السید ابن طاووس) (م ٦٦٤ق)، قم: مطبعة الخیام، ١٤٠٠ق.
٤٩٥. المغیری الحسان فی أحوال مولانا صاحب الزمان (عج)، شیخ علی اکبر نهاوندی (م ١٣٢٨ق)، تحقیق: صادق یرزگی بفروبی و حسین احمدی قمی، قم: مسجد مقدس جمکران، ١٣٨٦ش.
٤٩٦. العتیق (المنقذ)، محمد بن علی بن الحسین العلوی (ق ٥ق)، تحقیق: السید حسین الموسوی البروجردی، قم: دلیل ما، ١٣٨٦ش.
٤٩٧. عجائب الدنیا السبع القدیمة، منیر العجلانی، دمشق: دار القلم.
٤٩٨. العدد الثنویة لدفع المخارف الیومیة، رضی الدین علی بن یوسف بن المطهر الحلّی (م ٧٠٣ق)، تحقیق: السید مهدی الرجائی، قم: مکتبه آیه الله المرعشی، ١٤٠٨ق.
٤٩٩. عذة الداعی و نجاح الساعی، أحمد بن محمد الحلّی الأسدی (ابن فهذ) (م ٨٤١ق)، تحقیق: أحمد الموحدی، تهران: مکتبه وجدانی.
٥٠٠. الثعرف الوردی فی اخبار المهدی، عبد الرحمان بن ابی بکر السیوطی (م ٩١١ق)، تحقیق: محمد کاظم الموسوی، تهران: المجمع العالمی بین المذاهب الاسلامیة، ١٤٢٧ق.

٥٠١. العروة الوثقى، لسيد محمد كاظم الطباطبائي اليزدي (م ١٣٣٧ ق)، بيروت: مكتب وكلاء الإمام الخميني، ١٤١٠ ق.
٥٠٢. العروة الوثقى (المنحشى)، السيد محمد كاظم الطباطبائي اليزدي (م ١٣٣٧ ق)، تحقيق: مؤسسة انشور الاسلامي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٩ ق.
٥٠٣. العروة لأهل الخلوة والخلوة، احمد بن محمد البيهاني (علاء الدوله السمناني) (م ٧٣٤ ق)، تحقيق: نجيب مايل النهروي، تهران: مولي، ١٣٦٢ ش.
٥٠٤. عقائد الإماميه، محمد رضا المظفر (م ١٩٦٤ م)، نجف: المكتبة الحيدرية، ١٤١٢ ق.
٥٠٥. عقد الذُّور في أخبار المنتظر، يوسف بن يحيى المقدسي (ق ٧)، تحقيق: جمعي ز دانشمندان، بيروت: دار الكتب العلمية.
٥٠٦. العقد النضد والذر الفريد في فضائل أمير المؤمنين و أهل بيت النبي، محمد بن الحسن القمي (م ق ٨)، تحقيق: علي اوسط الناطقي، قم: دار الحديث، ١٤٢٣ ق.
٥٠٧. عقيدة أهل السنة و الأثر في المهدي المنتظر، عبد المحسن عباد (معاصر)، قاهرة: مكتبة السنة، ١٤١٦ ق.
٥٠٨. العقيدة و الشريعة في الاسلام، ايگناس گندزبهر (م ١٩٢١ م)، مترجم: محمد يوسف موسى و علي حسن عبدالقادر، مؤسسه الاندلس، ١٤١٤ ق.
٥٠٩. علل التراث، محمد بن علي ابن بابويه (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، بيروت: دار إحياء التراث، ١٤٠٨ ق.
٥١٠. علم اليقين في اصول الدين، محمد محسن بن شاد مرتضى (الفيض الكاشاني) (م ١٠٩١ ق)، قم: بيدار، ١٤٠٠ ق.
٥١١. علوم الحديث (نيم سالنامه)، تهران: كلية علوم الحديث.
٥١٢. علويان طبرستان (برجمداران أمر به معروف)، بهاء الدين قهرماني نژاد شائق (معاصر)، قم: نور السجاد، ١٣٧٨ ش.
٥١٣. العمدة = عمدة عيون صحاح الأخبار في مناقب إمام الأبرار
٥١٤. عمدة الطالب في أنساب آل أبي طالب، احمد بن علي (ابن عتبه) (م ٨٢٨ ق).
٥١٥. عمدة القارى شرح صحح البخارى، ابو محمد محمود بن احمد العيني (م ٨٥٥ ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي.
٥١٦. عمدة عيون صحاح الأخبار في مناقب إمام الأبرار، يحيى بن الحسن الأسدي انحلي (ابن ايطريق) (م ٦٠٠ ق)، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤٠٧ ق.

۵۱۷. عنایات حضرت مهدی موعود به علما و مراجع تقلید. علی کریمی جهری (معاصر)، مشهد: مؤسسه نشر و تبلیغ، ۱۴۰۷ ق.
۵۱۸. عتقاء مغرب فی ختم الأولیاء و شمس المغرب. محمد بن علی (محبی الدین ابن عربی) (م ۶۳۸ ق). تحقیق: بهنساوی أحمد السید الشریف، قاهرة: المكتبة الأزهرية للتراث.
۵۱۹. عوالمی ثلاثی العزیزة فی الأحادیث الدینیة، محمد بن علی الأحسانی (ابن أبی جمهور) (م ۹۴۰ ق). تحقیق: مجتبی العراقی. قم: مطبعة سید الشهداء، ۱۴۰۳ ق.
۵۲۰. عون العبود شرح سنن أبی داود، شمس الحق عظیم آبادی (م ۲۳۷ ق).
۵۲۱. عهد عتیق سخن می‌گوید. ساموئل شولتز، مترجم: مهرداد فاتحی. تهران: شورای کلیساها، جماعات ربانی، ۱۳۳۹ ش.
۵۲۲. الفین، خلیل بن أحمد الفراهیدی (م ۱۷۵ ق)، تحقیق: مهدی المخزومی، قم: دار الهجرة، ۱۴۰۹ ق.
۵۲۳. فیون الحکم و المواعظ، علی بن محمد اللیثی الواسطی (ق ۶)، تحقیق: حسین الحسنی البیرجندی. قم: دار الحدیث، ۱۳۷۶ ش.
۵۲۴. عیون المعجزات، حسین بن عبدالوهاب (ق ۵)، قم: الشریف الرضی، ۱۴۱۴ ق.
۵۲۵. عیون أخبار الرضا، محمد بن علی ابن بابویه القمی (الشیخ الصدوق) (م ۳۸۱ ق)، تحقیق: السید مهدی الحسنی اللاجوردی، تهران: جهان.
۵۲۶. الفدیور فی الکتاب والسنة والأدب، عبدالحسین بن أحمد الأمینی (م ۱۳۹۰ ق)، بیروت: دار الکتب العربی، ۱۳۸۷ ق.
۵۲۷. غرائب القرآن و رغائب الفرقان، نظام الدین الحسن بن محمد انیشابوری (م ۷۲۸ ق)، تحقیق: زکریا نَمیرات، بیروت: دار الکتب العلمیة، ۱۴۱۶ ق.
۵۲۸. غرب‌شناسی. تهیه: پایگاه اطلاع رسانی سراسری اسلامی (پارسا)، قم: مؤسسه اطلاع رسانی اسلامی مرجع، ۱۳۸۹ ش.
۵۲۹. غرر الحکم و درر الکلم، عبد الواحد الأمدی التمیمی (م ۵۵۰ ق)، تحقیق: میر جلال الدین محدث ارموی، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۶۰ ش.
۵۳۰. غریب الحدیث فی بحار الأنوار، حسین الحسنی البیرجندی (معاصر)، قم: دار الحدیث، ۱۳۸۰ ش.
۵۳۱. غزالی نامه. جلال الدین بن ابوالقاسم همایی (م ۱۳۵۹ ش)، تهران: هما، ۱۳۶۸ ش.
۵۳۲. غنایم الأيام فی مسائل الحلال و الحرام. ابوالقاسم بن محمد حسن القمی (میرزای قمی) (م ۱۲۳۱ ق)، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۱۷ ق.

۵۳۳. الغيبة، محمد بن إبراهيم الكاتب النعماني (م ۳۵۰ ق)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، تهران: مكتبة الصدوق.
۵۳۴. الغيبة، محمد بن الحسن الطوسي (الشيخ الطوسي) (م ۴۶۰ ق)، تحقيق: عباد الله الطهراني و علي أحمد ناصح، قم: مؤسسة المعارف الاسلامية، ۱۴۱۱ ق.
۵۳۵. فائق المقال في الحديث و الرجال، أحمد بن عبد الرضا البصري (م ۱۰۸۵ ق)، تحقيق: غلامحسين قصبه‌ها، قم: دار الحديث، ۱۴۲۲.
۵۳۶. فارسنامه ناصري، ميرزا حسن حسيني فسايي (م ۱۳۱۶ ق)، تصحيح: منصور رستگار فسايي، تهران: اميركبير، ۱۳۶۷ ش.
۵۳۷. فتح الأيواب بين ذوى الأيئاب و بين رب الأرباب فى الاستخارات، رضى الدين عبد الكريم على بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ۶۶۴ ق)، تحقيق: حامد الخفأف، قم: مؤسسة آل انبيت، ۱۴۰۹ ق.
۵۳۸. فتح البازى شرح صحيح البخارى، أحمد بن على العسقلاني (ابن حجر) (م ۸۵۲ ق)، تحقيق: عبد العزيز عبد الله بن باز و محمد فؤاد عبد الباقي، بيروت: دار الفكر، ۱۳۷۹ ق.
۵۳۹. فتح القدير الجامع بين فنى الرواية و الدراية من علم التفسير، محمد بن على الشوكاني (م ۱۲۵۰ ق)، بيروت: دار الفكر، ۱۴۰۱ ق.
۵۴۰. فتح المغتث بشرح ألفية الحديث، محمد بن عبد الرحمان السخاوى (م ۹۰۲).
۵۴۱. الفتن، نعيم بن حماد المروزى (ق ۳ ق)، تحقيق: سمير بن أمين زهيرى، قاهرة: مكتبة التوحيد، ۱۴۱۲ ق.
۵۴۲. الفتن، نعيم بن حماد المروزى (ق ۳ ق)، تحقيق: سمير بن أمين زهيرى، قاهرة: مكتبة التوحيد، ۱۴۱۲ ق.
۵۴۳. ذنوب نامة سلطاني، مولى حسين واعظ كاشفى (م ۹۱۰ ق)، تصحيح: محمد جعفر محبوب، تهران: بنياد فرهنگ ايران، ۱۳۵۰ ش.
۵۴۴. الفتوح، أحمد بن أعثم الكوفى (ابن أعثم) (م ۳۱۴ ق)، تحقيق: على شيرى، بيروت: دار الأضواء، ۱۴۱۱ ق.
۵۴۵. الفتوحات المكية فى معرفة الاسرار المالكية و المنكية، محمد بن على (محيى الدين ابن عربى) (م ۶۳۸ ق).
۵۴۶. فتوحات شاهى، امير صدر الدين ابراهيم امينى هروى (ق ۱۰ ق)، تصحيح: محمد رضا نصيرى، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگى، ۱۳۸۳ ش.

۵۴۷. فوح الشام، محمد بن عمر انواقندی (م ۲۰۷ق). تحقیق: عبد اللطیف عبد الرحمن، بیروت. دار الکتب العلمیة، ۱۴۱۷ق.

۵۴۸. فجر الإسلام، أحمد امین (م ۱۹۵۴م). بیروت: دار الکتب العربی، ۱۹۷۵م.

۵۴۹. الفخری فی الآداب السلطانیة و الدول الإسلامیة، محمد بن علی العلوی (ابن الطقطقی) (م ۷۰۹ق). قم: الشریف الرضی، ۱۴۱۴ق.

۵۵۰. فرائد السطین فی فضائل المرتضی و النبول و السطن و الأئمة من ذریبهم، إبراهیم بن محمد الجوبینی (م ۷۲۰ق). تحقیق: محمدباقر المحمودی، بیروت: مؤسسه المحمودی، ۱۳۹۸ق.

۵۵۱. فرج المهموم فی تاریخ علماء النجوم، رضی الدین عبد الکریم موسی بن علی الحلی (السید ابن طاووس) (م ۶۶۴ق). قم: الشریف الرضی.

۵۵۲. الفرج بعد الشدة، علی بن محمد التنوفی (م ۳۸۴ق). بیروت: مؤسسه النعمان، ۱۴۱۰ق.

۵۵۳. فرحة القری فی تعیین قبر أمير المؤمنین علی (ع)، عبد الکریم بن أحمد الطاووسی العلوی (م ۶۹۳ق). قم: الشریف الرضی.

۵۵۴. الفردوس بمأثور الخطاب، شیرویه بن شهر دار الذیلمی انهمدانی (م ۵۰۹ق). تحقیق: محمد بیونی زغلول، بیروت: دار الکتب العلمیة، ۱۴۰۶ق.

۵۵۵. فرق الشيعة، حسن بن موسی انوبختی (م ۳۱۷ق). نجف: انمکتبه المرتضویة، ۱۳۵۵ق.

۵۵۶. الفرقان فی تفسیر القرآن بالقرآن و السنة، محمد الصادقی (م ۱۳۹۰ش)، قم و بیروت: فرهنگ اسلامی و مؤسسه الوفاء و مؤسسه الأعلمی، ۱۴۰۵ق، ۱۳۸۰ش.

۵۵۷. فرق عامرة تسبب إلى الإسلام، غالب بن علی عواجی (معاصر)، مدینه: مکتبه لینه، ۱۹۹۳م.

۵۵۸. فرقة اسماعیلیه، مارشال گودوین سیمز (م ۱۹۶۸م)، مترجم: فریدون بدره‌ای، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۸ش.

۵۵۹. فرهنگ ادیان جهان، جان راسل هینلز، مترجم: ع. یاشایی، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، ۱۳۸۵ش.

۵۶۰. فرهنگ عمید، حسن عمید (م ۱۳۵۸ش)، تهران: امیر کبیر، ۱۳۸۲ش.

۵۶۱. فرهنگ فرق اسلامی، محمد جواد مشکور، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۸ش.

۵۶۲. فرهنگ لاروس (عربی - فارسی)، خلیل النجر، مترجم: حمید طیبیان، تهران: امیر کبیر، ۱۳۷۵ش.

٥٦٣. فرهنگ معارف اسلامی، سید جعفر سجادی (معاصر)، تهران: مؤلفان و مترجمان ایران، ١٣٦٦ ش.
٥٦٤. فرهنگ معین (فرهنگ فارسی)، محمد معین (م ١٣٥٠ ش)، تهران: امیر کبیر، ١٣٧١ ش.
٥٦٥. فصوص الحکم، محمد بن علی (محبی الدین ابن عربی) (م ٦٣٨ ق).
٥٦٦. الفصول المشرفة فی الفیفة (مصنفاً للشیخ المفید)، محمد بن محمد بن النعمان العکبری البغدادی (الشیخ المفید) (م ٤١٣ ق)، تحقیق: فارس حسون. قم: مؤتمراً العالمی بمناسبة ذکری الفیفة الشیخ المفید، ١٤١٣ ق.
٥٦٧. الفصول المختارة من الفنون و المحاسن، علی بن الحسین الموسوی (الشریف المرتضی) (م ٤٣٦ ق)، قم: المؤتمر العالمی بمناسبة ذکری الفیفة الشیخ المفید، ١٤١٣ ق.
٥٦٨. الفصول المهمة فی معرفة احوال الائمةؑ، علی بن محمد المالکی المکی (ابن الصباغ) (م ٨٥٥ ق)، بیروت: مؤسسة الأعلمی، ١٤٠٨ ق.
٥٦٩. فضائل الصحابة، أحمد بن محمد الشیبانی (ابن حنبل) (م ٢٤١ ق)، تحقیق: وصی الله بن محمد عباس. مكة: جامعة ام القرى، ١٤٠٣ ق.
٥٧٠. فضیلت های فراموش شده، شرح حال آخوند ملاعباس تربتی، حسینعلی راشد، تهران: اطلاعات، ١٣٧٢ ش.
٥٧١. فقه الرضاؑ (الفقه المنسوب إلى الإمام الرضاؑ)، تحقیق: مؤسسة آل البيتؑ، مشهد: المؤتمر العالمی للإمام الرضاؑ، ١٤٠٦ ق.
٥٧٢. فقه اللغة و سر العربية، عبد الملك بن محمد الشعالی (م ٤٢٩ ق)، القاهرة، المكتبة الفیصلیة، ١٣٩٢ ق.
٥٧٣. فلاح السائل و نجاح المسائل فی عمل الیوم و الثلثة، رضی الدین عبد الکریم علی بن موسی انحلّی (السید ابن طاووس) (م ٦٤٤ ق)، تحقیق: غلامحسین المجددی، قم: مکتب الإعلام الإسلامی، ١٤١٩ ق.
٥٧٤. فوائد فرائد الفکر فی الإمام المهدی المنتظر، مرعی بن یوسف المقدس (م ١٠٣٣ ق)، تحقیق: سامی الغزیری، قم: دار الکتب الإسلامی، ١٤٢٣ ق.
٥٧٥. فهرس اثرات، السید محمد حسین الحسینی الجلالی (معاصر)، تحقیق: السید محمد جواد انحسینی الجلالی، قم: دلیل ما، ١٤٢٢ ق.
٥٧٦. النهرست، محمد بن إسحاق التندیم البغدادی (ابن التندیم) (م ٣٨٠ ق)، ترجمه و تحقیق: محمد رضا تجدد، تهران: امیر کبیر، ١٣٦٦ ش.

۵۷۷. الفهرست، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ۴۶۰)، تحقیق: السید جواد القیومی، قم: مؤسسه نشر الفقهیه، ۱۴۱۷ق.

۵۷۸. فهرست أسماء علماء الشيعة، علی بن عبیدالله بن بابویه الرازی (منتجب‌الدین) (ق ۶ق)، قم: مجمع الذخائر الإسلامية، ۱۴۰۴ق.

۵۷۹. فهرست کتابهای خطی کتابخانه ملی، ایرج افشار و دیگران، تهران: ۱۳۵۲-۱۳۸۰ش.

۵۸۰. فهرست متون حروفیه، عبدالباقی گولینارلی (م ۱۴۰۳ق)، مترجم: توفیق هاشم پور سبحانی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۴ش.

۵۸۱. فهرست منتجب‌الدین = فهرست أسماء علماء الشيعة

۵۸۲. فهرست نسخ خطی کتابخانه آیت‌الله مرعشی، سید محمود مرعشی و همکاران، قم: کتابخانه آیت‌الله مرعشی.

۵۸۳. فهرست نسخه‌های خطی احادیث و علوم حدیث شیعه، علی صدراپی خویی، قم: دارالحدیث، ۱۳۸۱ش.

۵۸۴. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه غرب مدرسه آخوند همدانی، جواد مقصود همدانی (معاصر)، تهران: چاپخانه آذین، ۱۳۵۶ش.

۵۸۵. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، عبدالحسین حائری، تهران: کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۸ش.

۵۸۶. فهرست نسخه‌های خطی مدرسه فیضیه قم، رضا استادی (معاصر)، قم: چاپخانه مهر، ۱۳۹۶ق.

۵۸۷. فهرست نسخه‌های خطی مرکز احیاء میراث اسلامی، سید احمد حسینی اشکوری (معاصر)، قم: مرکز احیاء میراث اسلامی، ۱۴۲۶ق.

۵۸۸. فهرست تواره کتاب‌های فارسی، احمد منزوی (معاصر)، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۷۸-۱۳۷۴ش.

۵۸۹. فیض الملک العلام، نصری بن أحمد الحسینی (م ۸۵-۱)، تحقیق: تعیم مأمون مردم بک، دمشق: الأوتل، ۱۴۲۵ق.

۵۹۰. قاموس الرجال فی تحقیق روائه الشعة و محمدتیم، محمدتقی التستری (الشوشتری) (م ۱۴۱۵ق)، قم: مؤسسه النشر الإسلامي، ۱۴۱۰ق.

۵۹۱. قاموس الكتاب المقدس، عدة من الأساتيد، قاهرة: دار الثقافة، ۱۹۹۱م.

۵۹۲. القاموس المحيط، محمد بن یعقوب الفيروزآبادی (م ۸۱۷ق)، بیروت: دار الفكر، ۱۴۰۳.

۵۹۳. قرب الإسناد، عبدالله بن جعفر الجعفی القمی (م بعد ۳۰۴ ق)، تحقیق: مؤسسه آل البيت ع. قم: مؤسسه آل البيت ع، ۱۴۱۳ ق.
۵۹۴. قرّة العیون فی المعارف و الحكم، محمد محسن بن شاه مرتضی (الفض الكاشانی) (م ۱۰۹۱ ق)، تحقیق: ابراهیم المیانجی، تهران: مکتبه الإسلامیة، ۱۳۷۸ ق.
۵۹۵. قصص الأنبياء، سعید بن عبدالله (قطب الدین الراوندی) (م ۵۷۳ ق)، تحقیق: غلامرضا عرفانیان، مشهد: مجمع البحوث الإسلامیة التابع لمؤسسه الآستانة الرضویة، ۱۴۰۹ ق.
۵۹۶. قصص العلماء (زندگی دانشمندان)، محمد بن سلیمان التنکانبی (م ۱۲۰۲ ق)، تحقیق: محمدرضا حاجی شریعتی خوانساری، قم: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی حضور، ۱۳۸۰ ش.
۵۹۷. قضاء الفطرة في إمامة الفتره، راضی بن محمد حسین نجفی (م ۱۳۶۸ ق)، ۱۳۹۴ ق.
۵۹۸. قواعد الأحكام في معرفة الحلال و الحرام، الحسن بن یوسف بن المطهر الحلّی (العلامة الحلّی) (م ۷۲۶ ق)، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۳ ق.
۵۹۹. قواعد کلی فلسفی در فلسفه اسلامی، غلامحسین ابراهیمی دینانی (معاصر)، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۷۲-۱۳۶۵ ش.
۶۰۰. القول المختصر في علامات المهدي المنتظر، أحمد بن النجر النهشمی (م ۹۷۴ ق)، تحقیق: مصطفی عاشور، قاهره: مکتبه القرآن، ۱۹۸۷ م.
۶۰۱. الكافي، محمد بن یعقوب الكلینی الرازی (م ۳۲۹ ق)، تحقیق: علی کبر الفغاری، تهران: دار الکتب الإسلامیة، ۱۳۸۹ ق.
۶۰۲. کامل الزیارات، جعفر بن صمد بن قولویه (ابن قولویه) (م ۳۶۷ ق)، تحقیق: السید جواد القیومی، قم: نشر الفقاهة، ۱۴۱۷ ق.
۶۰۳. الکامل فی التاریخ، علی بن محمد الشیبانی الموصلی (ابن الأثیر) (م ۶۳۰ ق)، تحقیق: علی شیری، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۸ ق.
۶۰۴. کتاب الحج، السید محمدرضا الموسوی الکلپایگانی (م ۱۳۷۲ ش)، قم: مؤسسه الإسلامیة، ۱۴۱۸ ق.
۶۰۵. کتاب الحج، السید محمد محقق الداماد (م ۱۳۸۸ ق)، قم: چاپخانه مهر، ۱۴۰۱ ق.
۶۰۶. کتاب الحج، السید محمود بن علی الحسینی الشاهرودی (م ۱۲۵۳ ق)، قم: انصاریان، ۱۴۰۲ ق.

٦٠٧. كتاب الخلل في الصلاة. السيد روح الله الموسوي (الإمام الخميني) (م ١٣٦٨ ش). قم: چاپخانه مهر.
٦٠٨. كتاب الخمس. مرتضى بن محمد أمين الأنصاري (الشيخ الأنصاري) (م ١٢٨٩ ق). قم: المؤتمر العالمي بمناسبة تكريم الشيخ الأعظم الأنصاري، ١٤١٥ ق.
٦٠٩. كتاب الصلاة. عبد الكريم الحائري اليزدي (م ١٣١٥ ق). قم: انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ١٤٠٤.
٦١٠. كتاب الصلاة. محمد علي الأراكي (م ١٣٧٣ ش). قم: دفتر مؤلف، ١٤٢١ ق.
٦١١. كتاب الصلاة. مرتضى بن محمد أمين الأنصاري (الشيخ الأنصاري) (م ١٢٨٩ ق). قم: المؤتمر العالمي بمناسبة تكريم الشيخ الأعظم الأنصاري، ١٤١٥ ق.
٦١٢. كتاب الفهارة. السيد روح الله الموسوي (الإمام الخميني) (م ١٣٦٨ ش). قم: مؤسسه تنظيم و نشر آثار امام خميني، ١٤٢١ ق.
٦١٣. الكتاب العتيق - العتيق
٦١٤. كتاب النكاح. السيد موسى الشيبيري الزنجاني (معاصر). قم: مؤسسه پژوهش رأي پرداز، ١٤١٩ ق.
٦١٥. كتاب خاتمة ابن طاووس و احوال و آثار او. إنان كُلبيرگ (معاصر). مترجم: سيد علي قرآني و رسول جعفریان، قم: كتابخانه آية الله مرعشي، ١٣٧١ ش.
٦١٦. كتاب سليم بن قيس، سليم بن قيس الهلالي م ٩٠ ق). تحقيق: محمد باقر الأنصاري، قم: الهادي، ١٤١٥ ق.
٦١٧. كتاب من لا يحضره الفقيه. محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق). تحقيق: علي أكبر الفقاري، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤٠٤ ق.
٦١٨. كتاب نامه حضرت مهدی، علي اكبر مهدی يور (معاصر). قم، ١٤١٧ ق.
٦١٩. الكشاف. محمود بن عمر الزمخشري (م ٥٢٨ ق). بيروت: دار المعرفة.
٦٢٠. كشف الأستار و عدة الأبرار، ابو الفضل رشيد الدين ميدي (ن ٦ ق). تصحيح: علي اصغر حكمت. تهران: امير كبير، ١٣٧٦ ش.
٦٢١. كشف الثغمة في معرفة الأئمة. علي بن عيسى الإربلي (م ٦٨٧ ق). تصحيح: السيد هاشم الرسولي المحلاني، بيروت: الكتاب، ١٤٠١ ق.
٦٢٢. كشف الثمام. محمد بن الحسن الإصفهاني (الفاضل الهندي) (م ١١٣٥ ق). قم: مكتبة آية الله المرعشي.

٦٢٣. كشف المعجزة لشمرة المهجعة، رضی المدين عبد الكريم عنی بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس)، (م ٦٦٤ق)، تحقيق: محمد الحسون، قم: مكتب الإعلام الإسلامی، ١٤١٢ق.
٦٢٤. كشف المراد في شرح تجريد الاعتقاد، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلبي (العلامة الحلي)، (م ٧٢٦ق)، قم: مؤسسة النشر الإسلامی، ١٤١٩ق.
٦٢٥. كشف المشكل من حديث الصحيحين، عبد الرحمان بن الجوزي (م ٥٩٧ق)، تحقيق: علي حسين البواب، رياض: دار الوطن، ١٤١٨ق.
٦٢٦. كشف اليقين في فضائل أمير المؤمنين عليه السلام، الحسن بن يوسف بن المطهر (العلامة الحلي)، (م ٧٢٦ق)، تحقيق: علي آل كوثر، قم: مجمع إحياء الثقافة الإسلاميه، ١٤١١ق.
٦٢٧. الكشف عن مجاوزة هذه الأمة الأتف، عبد الرحمان بن ابى بكر السيوطي (م ٩١١ق)، مخطوط.
٦٢٨. الكشف و البيان في تفسير القرآن (تفسير الثعلبي)، أبو اسحاق أحمد بن محمد الثعلبي (م ٤٢٧ق)، تحقيق: أبو محمد بن عاشور و نظير الساعدي، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ١٤٢٢ق.
٦٢٩. كفاية الأثر في النصّ على الأئمة الاثني عشر، علي بن محمد الخزاز القمي (ق ٤ق)، تحقيق: السيد عبد اللطيف الحسيني الكوه كمرني، قم: بيدار، ١٤٠١.
٦٣٠. كفاية الأحكام (كفاية الفقه)، محمد باقر بن محمد مؤمن نسيز وازي (م ١٠٩٠ق)، قم: مؤسسة النشر الإسلامی، ١٤٢٣ق.
٦٣١. كفاية الطالب في مناقب علي بن أبي طالب عليه السلام، محمد بن يوسف الكنجي الشافعي (م ٦٥٨ق)، تحقيق: محمد هادي الأميني، تهران: دار إحياء تراث أهل البيت عليه السلام، ١٤٠٤ق.
٦٣٢. الكلام بحر الكلام، السيد أحمد الحسيني الزنجاني (م ١٣٥٣ش)، قم: چاپخانه قم، ١٣٧٠ق.
٦٣٣. الكلم الطيب و الثبوت الضب، السيد علي خان المدني الشيرازي (م ١١٢٠ق).
٦٣٤. كليات اشعار ملك الشعراء، طالب آملی، طالب آملی (م ١٠٣٦ق)، تصحيح: محمد طاهري شهاب، تهران: سنایی، ١٣٤٦ش.
٦٣٥. كليات اشعار مولانا اهلبي سرازى، محمد اهلبي شيرازى (ق ١٠ق)، به كوشش: حامد ربانى، تهران: كتابخانه سنایی، ١٣٤٤ش.
٦٣٦. كليات جوهرى (طوفان اليكاه)، محمد ابراهيم بن محمد باقر (جوهرى)، (م ١٢٥٣ق)، تهران: علمى، ١٣٤٢ش.

۶۳۷. کلیات جویا، دراب بیگ (جویا تبریزی) (م ۱۱۱۸ ق)، لاهور: دانشگاه پنجاب، ۱۳۳۷.
۶۳۸. کلیات حزین = دیوان حزین لاهیجی
۶۳۹. کلیات دیوان حکیم الهی قمشاهی (م ۱۳۵۲ ش)، نهران: علمیه اسلامیة، ۱۴۰۸ ق.
۶۴۰. کلیات دیوان شمس تبریزی = دیوان شمس تبریزی
۶۴۱. کلیات قاسم انوار، علی بن نصیر قاسم انوار (م ۸۲۷ ق)، تصحیح: سیصد نفیس، تهران: سنائی، ۱۳۳۷ ش.
۶۴۲. کلیات نجیب کاشانی، نور الدین محمد شریف کاشانی (ق ۱۱ ق)، تصحیح: مهدی صدری و اصغر داد به، تهران: میراث مکتوب، ۱۳۸۲ ش.
۶۴۳. کمال الدین و تمام النعمة، محمد بن علی ابن بابویه القمی (الشیخ الصدوق) (م ۳۸۱ ق)، تحقیق: علی اکبر الفخاری، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۰۵ ق.
۶۴۴. کنز الدقائق و بحر الفرائب، محمد بن محمد رضا المشهدی القمی (ق ۱۲ ق)، تحقیق: مجتبی العزاقی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۰۷ ق.
۶۴۵. کنز العمال فی سنن الأقوال و الأفعال، علی المتقی بن حسام الدین الهندی (م ۹۷۵ ق)، تصحیح: صفوة السقا، بیروت: مکتبة التراث الإسلامی، ۱۳۹۷ ق.
۶۴۶. کنز الفوائد، محمد بن علی الکرآجکی الطرابلسی (م ۴۴۱ ق)، به کوشش: عبد الله نعمة، قم: دار الذخائر، ۱۴۱۰ ق.
۶۴۷. کنوز النجاج، الفضل بن الحسن الطبرسی (م ۵۴۸ ق)، به کوشش: بیوک آقا واعظ تبریزی، ۱۳۸۲ ق.
۶۴۸. الکنی و الألقاب، الشیخ عباس القمی (م ۱۳۵۱ ق)، تهران: مکتبة الصدر، ۱۳۹۷ ق.
۶۴۹. گریده کافی، محمدباقر بهبودی (معاصر)، تهران: مرکز انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۳ ش.
۶۵۰. گلشن ابرار، جمعی از نویسندگان، قم: معروف، ۱۳۸۲ ش.
۶۵۱. گلشن صبا، فتحعلی بن محمد صبا (م ۱۲۳۸ ق)، تصحیح: حسین کوهی کرمانی، تهران: صبا، ۱۳۰۸ ش.
۶۵۲. گناهان کبیره، عبدالحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، قم: دار الکتب.
۶۵۳. گنجینه دانشمندان، محمد شریف رازی (م ۱۳۷۹ ش)، تهران: اسلامیة، ۱۳۵۲-۱۳۵۴ ش.
۶۵۴. گونه‌شناسی اندیشه منجی در آداب، علی موحدیان عطار، قم: دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۸۹ ش.

۶۵۵. التلیاب فی تہذیب الأَسْباب، عزالدین علی بن محمد (ابن الأثیر) (م ۶۳۰ ق)، قاہرہ: مکتبۃ القدسی، ۱۳۵۷ ق.

۶۵۶. لسان العرب، محمد بن مکرم المصری الأنصاری (ابن منظور) (م ۷۱۱ ق)، بیروت: دار صادر، ۱۴۱۰ ق.

۶۵۷. لسان الغیب، فرید الدین محمد بن ابراہیم (عطار نیشابوری) (م ۶۲۷ ق)، تصحیح: تقی حاتمی: تہران: اسلامیہ، ۱۳۱۵ ق.

۶۵۸. لسان المرزان، أحمد بن علی العسقلانی (ابن حجر) (م ۸۵۲ ق)، مؤسسۃ الأعلمی، ۱۴۰۶ ق.

۶۵۹. لفت نامہ دہخدا، علی اکبر دہخدا (م ۱۳۲۴ ش)، زیر نظر: دکتر محمد معین و سید جعفر مشہدی، تہران: مؤسسہ انتشارات و چاپ دانشگاه تہران، ۱۳۷۲ ش.

۶۶۰. الذمغ فی أسباب ورود الحدیث، عبد الرحمان بن ابی بکر السیوطی (م ۹۱۱ ق)، تحقیق: یحییٰ اسماعیل، منصورہ: دار الوفاء للطباعة و النشر و التوزیع، ۱۲۰۸ ق.

۶۶۱. لوائح الأنوار فی طبقات الأَخیار (الطبقات الکبریٰ)، عبدالوہاب بن أحمد الشعرانی (م ۹۷۳ ق)، بیروت: دار الفکر.

۶۶۲. اللہوف علی قتلی الظنوف، رضی الدین عبد انکریم علی بن موسی الحللی (السید ابن طاووس) (م ۶۶۴ ق)، تحقیق: فارس حسون، قم: دار الاسود، ۱۴۱۴ ق.

۶۶۳. منہ منقبہ من مناقب أمر المؤمنین علی بن أبی طالب و الأئمة من ولده علیہ السلام، محمد بن أحمد القمّی (ابن شاذان) (ق ۵ ق)، تحقیق: نبیل رضا علوان، قم: أنصاریان، ۱۴۱۳ ق.

۶۶۴. ماہ خندا، محمد محمدی ری شہری و رسول افقی، مترجم: جواد محدثی، قم: دار الحدیث، ۱۴۲۵ ق.

۶۶۵. البسوط فی فقہ الإمامیة، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ۴۶۰ ق)، تحقیق: محمد علی الکشفی، تہران: المکتبۃ المرتضویة، ۱۳۸۷ ق.

۶۶۶. منسابہ القرآن و مختلفہ، محمد بن علی (ابن شہر آشوب) (م ۵۸۸ ق)، قم: بینار، ۱۴۱۰ ق.

۶۶۷. متنوی طاندیس، ملا احمد بن مہدی نراقی (م ۱۲۴۵ ق)، تہران: امیر کبیر، ۱۳۸۶ ش.

۶۶۸. متنوی معنوی، جلال الدین محمد مولوی بلخی (م ۶۷۲ ق)، تصحیح: ناهید فرشاد مہر، تہران: نشر محمد، ۱۳۷۸ ش.

۶۶۹. المعجازات النبویة، محمد بن الحسن الموسوی (الشریف الرضی) (م ۴۰۶ ق)، تحقیق و شرح: طہ محمد الزینی، قم: مکتبۃ بصیرتی.

٦٧٠. مجالس المؤمنین، نور الله بن شرف الدین شوشتری (قاضی نور الله)، (م ١٠١٩ ق)، تهران: کتابفروشی اسلامیة، ١٣٦٥ ش.
٦٧١. مجمع البحرین و مطع النیرین، فخر الدین بن محمد انطیجی (م ١٠٨٥ ق)، تحقیق: السید أحمد الحسینی، تهران: مکتبۃ نشر الثقافۃ الإسلامیة، ١٤٠٨ ق.
٦٧٢. مجمع الیذدان
٦٧٣. مجمع البیان فی تفسیر القرآن (تفسیر مجمع البیان)، الفضل بن الحسن الطبرسی (امین الاسلام)، (م ٥٢٨ ق)، تحقیق: السید هاشم الرسولی المحلّاتی و انسید فضل الله الیزدی النبطابانی، بیروت: دار المعرفه، ١٤٠٨ ق.
٦٧٤. مجمع الثّوایند و منبع الفوائد، علی بن ابی بکر الهیثمی (م ٨٠٧ ق)، تحقیق: عبد الله محمد درویش، بیروت: دار الفکر، ١٤١٢ ق.
٦٧٥. مجمع الفائده و البرهان فی شرح إرصاد الأذهان، أحمد بن محمد الأردبیلی (المقدّس الأردبیلی) (م ق)، قم، ١٤٠٣ ق.
٦٧٦. مجمع الفصحا، رضا قلی بن محمد هادی هدایت (م ١٢٨٨ ق)، تهران: امیر کبیر، ١٣٣٦ ش.
٦٧٧. مجموعه مقالات و گفتارها پیرامون حرّت مهدی، به کوشش رضا استادی (معاصر)، تبریز: مسجد آیت الله انگیجی.
٦٧٨. مجموعه مقالات مؤتمر الإمام المهدی (عج)، نجف: مجمع اهل البيت (ع)، ١٤٢٤ ق.
٦٧٩. المحاسن، أحمد بن محمد البرقی (م ٢٨٠ ق)، تحقیق: السید مهدی الرجانی، قم: المجمع العالمی لأهل البيت (ع)، ١٤١٣ ق.
٦٨٠. المحتضر، الحسن بن سلیمان الحلّی (م ق ٨)، تحقیق: مشتاق صالح المظفر، ١٣٨٨ ش.
٦٨١. المحرر الوجیز فی تفسیر کتاب العزیز، عبد الحق بن غالب (ابن عطیة الأندلسی) (م ٥٢٢ ق).
٦٨٢. مختصر إتحاف السادة المهرة، أحمد بن ابی بکر البوصیری (م ٨٤٠)، تحقیق: حسن الکسری، بیروت: دار الکتب العلمیة، ١٤١٧ ق.
٦٨٣. مختصر إثبات إرجعة، فضل بن شاذان (م ٢٦٠ ق)، تصحیح: باسم الهاشمی، بیروت، دار الکرام، ١٤١٣ ق.
٦٨٤. مختصر بصائر الدرجات، الحسن بن سلیمان الحلّی (ق ٩)، قم: الرسول المصطفی.
٦٨٥. مختلف الشيعة فی أحكام الشریعة، الحسن بن یوسف بن انطهر الحلّی (العلامة الحلّی) (م ٧٢٦ ق)، تهران: مکتبۃ نینوی الحدیثه، ١٣٢٣ ق.

٦٨٦. مذاكر الأحكام في شرح شرائع الإسلام، محمد بن علي العاملي الجبلي (م ١٠٠٩ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت ع. قم: مؤسسة آل البيت ع. ١٤١٠ق.
٦٨٧. مذاكر العروة، علي پناه الإشتهاردى (م ١٣٨٧ش)، تهران: دار الأسوة، ١٤١٧ق.
٦٨٨. مدينة معاصر الأئمة الإثني عشر و دلائل الحجج علي البشر، السيد هاشم بن سليمان انبهراني (م ١١٠٧ق)، تحقيق: عزة الله المولاني الهمداني، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١٣ق.
٦٨٩. مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول، محمد باقر بن محمد تقي المجلسي (العلامة المجلسي) (م ١١١٠)، تحقيق: السيد هاشم الرسولي المحلاتي، تهران: دار الكتب الإسلامية، ١٣٧٠ش.
٦٩٠. مراد الاطلاع على أسماء الأمكنة والبقاع، عبد المؤمن بن عبد الحق (ابن عبد الحق) (م ٧٢٩ق)، تحقيق: علي محمد الجاوي، بيروت: دار المعرفة، ١٣٧٣ق.
٦٩١. مروج الذهب ومعادن الجوهر، علي بن الحسين المسعودي (م ٣٤٦ق)، تحقيق: محمد محيي الدين عبد الحميد، القاهرة: مطبعة السعادة، ١٣٨٤ق.
٦٩٢. المزار، محمد بن محمد بن نعمان العكبري البغدادي (الشيخ المفيد) (م ٤١٣ق)، تحقيق: السيد محمد باقر الأبطحي، قم: المؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، ١٤١٣ق.
٦٩٣. مزارات أهل البيت و تاريخها، السيد محمد حسين الحسيني الجلالي (معاصر)، بيروت: مؤسسة الأعلمی، ١٤٠٩ق.
٦٩٤. المزار الكبير، محمد بن جعفر المشهدي (م ٦ق)، تحقيق: السيد جواد القيسومي، قم: قيسوم، ١٤١٩ق.
٦٩٥. المسائل الجارودية، محمد بن محمد بن نعمان العكبري البغدادي (الشيخ المفيد) (م ٤١٣ق)، تحقيق: كاظم مدير شانمچی، قم: مؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، ١٤١٣ق.
٦٩٦. المسائل السروية (مصنعات الشيخ المفيد)، محمد بن محمد بن نعمان العكبري البغدادي (الشيخ المفيد) (م ٤١٣ق)، تحقيق: علي أكبر الإلهي الخراساني، قم: مؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، ١٤١٣ق.
٦٩٧. مسائل الأبطال في مسائل الامصار، شهاب الدين أحمد (ابن فضل الله العمري) (م ٧٤٩ق)، تحقيق: كامل سلمان الجبوري، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤٢٠ق.
٦٩٨. مسائل الأتهام إلى تنقيح شرايع الإسلام، زين الدين علي بن أحمد العاملي (الشهيد الثاني) (م ٩٦٦ق)، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١٣ق.
٦٩٩. المستجد من كتاب الإرشاد، (صُبع في مجموعة نفيسة)، الحسن بن يوسف الحلبي (العلامة الحلبي) (م ٧٢٦ق)، تحقيق: محمود البدری، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١٧ق.

٧٠٠. مستدرکات أعيان الشيعة، السيد حسن الأمين (م ٢٠٠٢م)، بيروت: دار التعارف، ١٤٠٨ق.
٧٠١. مستدرکات رجال الحديث، علی التمازی الشاهرودی (م ١٤٠٥ق)، اصفهان: حسينية عمادزاده، ١٤١٢ق.
٧٠٢. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، میرزا حسین النوری الطبرسی (م ١٣٢٠ق)، قم: مؤسسه آل البيت عليه السلام، قم: مؤسسه آل البيت عليه السلام، ١٤٠٧ق.
٧٠٣. مستدرک سفینه البحار، علی التمازی الشاهرودی (م ١٤٠٥ق)، بهران: مؤسسه البعثه، ١٤٠٩ق.
٧٠٤. المستدرک علی الصحیحین، ابو عبدالله، محمد بن عبدالله (الحاکم النیشابوری) (م ٤٠٥ق)، تحقیق: مصطفی عبد القادر عطا، بیروت: دار الکتب العلمیه، ١٤١١ق.
٧٠٥. المسترشد فی امامه أمير المؤمنین علی بن أبی طالب عليه السلام، محمد بن جریر الطبری الإمامی (م ٥ق)، تحقیق: أحمد المحمودی، تهران: مؤسسه الثقافه الاسلامیه لکوشانیور، ١٤١٥ق.
٧٠٦. مطرفات الرئاز (المطبوع مع الرئاز)، محمد بن منصور الحلکی (ابن ادریس) (م ٥٩٨ق)، تحقیق: مؤسسه النشر الاسلامی، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، ١٤١٠ق.
٧٠٧. مستمسک العروة الوثقی، السيد محسن الحکیم الطباطبائی (م ١٣٩٠ق)، قم: مؤسسه التفسیر، ١٤١٦ق.
٧٠٨. مستند الشيعة فی أحكام الشریعة، أحمد بن محمد مهدی التراقی (م ١٢٤٥ق)، قم: مؤسسه آل البيت عليه السلام، ١٤١٥ق.
٧٠٩. المسند، أحمد بن محمد الشیبانی (ابن حنبل) (م ٢٤١ق)، تحقیق: شعيب الأرناؤوط، بيروت: مؤسسه الرسالته، ١٤١٦ق.
٧١٠. مسند ابن الجعد، علی بن الجعد الجوهري (م ٢٣٠ق)، بيروت: مؤسسه ناوور، ١٤١٠ق.
٧١١. مسند إسحاق بن راهويه، إسحاق بن إبراهيم الحنظلي المروزي (ابن راهويه) (م ٢٣٨ق)، تحقیق: عبد الغفور عبد الحق حسين البلوشي، مدينة: مكتبة الايمان، ١٤١٢ق.
٧١٢. مسند الشاميين، سليمان بن أحمد انطرباني (م ٣٦٠ق)، تحقیق: حمدي عبد المجيد السلفی، بيروت: ٧١٣. مسند الشهاب، محمد بن سلامة القضاعی (القاضي القضاعی) (م ٤٥٤ق)، تحقیق: حمدي عبد المجيد السلفی، بيروت: مؤسسه الرسالته، ١٤٠٥ق.
٧١٤. مسند أبی داود الظیالی (مسند الظیالی)، سليمان بن داود البصری (ابو داود الظیالی) (م ٢٠٤ق)، بيروت: دار المعرفه.

٧١٥. مستند أبي يعلى الموصلي، أحمد بن علي التميمي الموصلي (أبو يعلى) (م ٣٠٧ق)، تحقيق: إرشاد الحق الأثري، جدّه: دار القبلة، ١٤٠٨ق.
٧١٦. مستند زيد بن علي، المنسوب إلى زيد بن علي بن الحسين ع (م ١٢٢ق)، بيروت: منشورات دار مكتبة الحياة، ١٩٦٦م.
٧١٧. مشارق الأنوار في فوز أهل الاعتبار، حسن العدوي الحمزاوي (م ١٨٨٦م)، القاهرة، المكتبة الأزهرية للتراث، ١٤٢٧ق.
٧١٨. مشارق أنوار اليقين في سرار أمير المؤمنين ع، رجب البرسي (ق ٨)، قم: الشريف الرضي، ١٤١٥ق.
٧١٩. مشاهير علماء الأنصار، محمد بن جبان البستي (م ٣٥٤ق)، تحقيق: رزوق علي إبراهيم، بيروت: دار الوفاء، ١٤٧ق.
٧٢٠. مشرق موعود (فصلنامه)، مؤسسه آينده روشن.
٧٢١. مشكاة الأنوار في غرر الأخبار، علي بن الحسن الطبرسي (ق ٧ق)، تحقيق: مهدي هوشند، قم: دار الحديث، ١٤١٨ق.
٧٢٢. المشيخة (الإسناد المصفي إلى آل المصطفى)، محمد محسن بن علي المنزوي (آقا بزرگ الطهراني) (م ١٣٨٩ق)، نجف: مطبعة الغري، ١٣٥٦ق.
٧٢٣. مصابيح السنة، حسين بن مسعود البغوي (م ٥١٦ق)، تحقيق: يوسف عبد الرحمان المرعشلي و آخرون، بيروت: دار المعرفة، ١٤٠٧ق.
٧٢٤. مصابيح الظلام، محمد باقر بن محمد كمل البهبهاني (الوحيد البهبهاني) (م ١٢٠٥ق)، قم: مؤسسة العلامة المجدد والوحيد البهبهاني، ١٤٢٤ق.
٧٢٥. مصادقة الإخوان، محمد بن علي ابن بابويه (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، قم: مؤسسة الإمام المهدي، ١٤١٠ق.
٧٢٦. مصابح الأخوال، السيد ابواقاسم الموسوي الخوني (م ١٤١٣ق)، تقرير: محمد سرور الواعظ الحسيني البهسودي، قم: مكتبة انداوري، ١٤٢٢ق.
٧٢٧. مصباح الثائر، رضي الدين عبد الكريم علي بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت ع، قم: مؤسسة آل البيت ع، ١٤١٧ق.
٧٢٨. مصباح الفقيه، آقا رضا بن محمد هادي الهمداني (م ١٣٢٢ق)، قم: مؤسسة الجعفرية لإحياء التراث و مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٦ق.

۷۲۹. مصباح المنهج، محمد بن الحسن (الشیخ الطوسی) (م ۴۶۰ ق)، تحقیق: علی اصغر سروارید، بیروت: مؤسسه فقه الشیعة، ۱۴۱۱ ق.
۷۳۰. المصباح المنیر فی غریب الشرح الکبیر للرافی، أحمد بن محمد الغیومی (م ۷۲۰ ق)، قم: مؤسسه الهجرة، ۱۴۱۴ ق.
۷۳۱. مصباح الهدایة فی اثبات الولاية، السيد علی البهبهانی (م ۱۳۱۵ ق)، تهران، ۱۳۶۶ ق.
۷۳۲. مصباح الهدایة و مفاح الکفایة، عزالدین محمود بن علی کاشانی (م ۷۲۵ ق)، تصحیح: جلال اندین هسائی، تهران: زوار، ۱۳۸۹ ش.
۷۳۳. مصباح الهدی فی شرح العروة الوثقی، میرزا محمد تقی الآملی (م ۱۳۴۹ ش)، تهران، ۱۳۸۰ ق.
۷۳۴. المصباح فی الأدعية و الصلوات و الزیارات (المصباح للکنعمی)، ابراهیم بن علی الحارثی العالمی (الکنعمی) (م ۹۰۰ ق)، قم: انشیریف الرضی، ۱۴۰۵ ق.
۷۳۵. المصنف، عبد الرزاق الصنعانی (م ۲۱۱ ق)، تحقیق: حبیب الرحمان الأعظمی، بیروت: منتورات المجلس العلمی.
۷۳۶. المصنف ابن ابی شیبہ = المصنف فی الأحادیث و الآثار
۷۳۷. المصنف فی الأحادیث و الآثار، عبد الله بن محمد العبسی الکوفی (ابن ابی شیبہ) (م ۲۲۵ ق)، تحقیق: سعید محمد اللحام، بیروت: دار الفکر، ۱۴۰۹ ق.
۷۳۸. مطالب السؤل فی مناقب آل الرسول، محمد بن طلحة الشافعی (م ۶۵۴ ق)، قم: النسخة المخطوطة فی مكتبة آية الله المرعشي.
۷۳۹. المطالب العالیة بزوائد السنایة الثمانية، أحمد بن علی العسقلانی (ابن حجر)، (م ۸۵۲ ق)، تحقیق: حبیب الرحمان الاعظمی، بیروت: دار المعرفة، ۱۴۱۴ ق.
- [] مطالع الأنوار (تاریخ نیل زرنندی)، عبد الحمید اشراق خاوری، تهران: مؤسسه ملی مطبوعات امری.
۷۴۰. مطلع سعدین و مجمع بحرین، کمال اندین عبد الرزاق بن اسحاق سمرقندی (م ۸۸۷ ق)، به اهتمام: عبد الحسین نوابی، تهران: پژوهشگاه علوم و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۲ ش.
۷۴۱. مظهر العجائب و مظهر الأسرار، فرید الدین محمد بن ابراهیم (عطار نیشابوری) (م ۶۷۲ ق)، تهران: سنایی، ۱۳۴۵ ش.
۷۴۲. معارفی از قرآن، عبد الحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۷ ش.

٧٤٣. المعالم الأثرية في السنة والسر. محمد محمد حسن شُرَاب (م ٢٠١٣م). دمشق: دار القلم، ١٩٩١م.
٧٤٤. معالم التنزيل في تفسر القرآن (تفسير البغوى)، انحصين بن مسعود البغوى (م ٥١٠ق). تحقيق: خالد عبد الرحمان العك، بيروت: دار المعرفة، ١٤١٣ق.
٧٤٥. معالم العلماء، محمد بن على (ابن شهر آشوب) (م ٥٨٨ق)، نجف: المطبعة النجديريه، ١٣٨٠ق.
٧٤٦. معاني الأخبار، محمد بن على ابن بابويه (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، تحقيق: على أكبر الغفارى، قم: مؤسسة النشر الإسلامى، ١٣٦١ش.
٧٤٧. المعتبر في شرح المختصر، جعفر بن الحسن الحلّى (المحقق الحلّى) (م ٦٧٦ق)، تصحيح: ناصر مكارم الشيرازى، قم: مؤسسة سيد الشهداء، ١٣٦٤ش.
٧٤٨. معتصم الشيعة في أحكام الشريعة، محمد محسن بن شاه مرتضى (الفيض الكاشانى) (م ١٠٩١ق)، تهران: مدرسة عانى شهيد مطهرى، ١٤٢٩ق.
٧٤٩. المعجم الأوسط، سليمان بن أحمد اللّخمي الطّبراني (م ٣٦٠ق)، تحقيق: طارقي بن عوض الله و عبد الحسن بن ابراهيم انحصنى، قاهره: دار الحرمين، ١٤١٥ق.
٧٥٠. معجم البلدان، ياقوت بن عبدالله الحنوى الرومى (م ٦٢٦ق)، بيروت: دار احياء التراث العربى، ١٣٩٩ق.
٧٥١. المعجم الصغير، سليمان بن أحمد اللّخمي الطّبراني (م ٣٦٠ق)، تحقيق: محمد عثمان، بيروت: دار الفكر، ١٤٠١ق.
٧٥٢. المعجم الكبير، سليمان بن أحمد اللّخمي انصّبراني (م ٣٦٠ق)، تحقيق: حمدي عبد المجيد السلفى، بيروت: دار احياء التراث العربى، ١٤٠٤ق.
٧٥٣. معجم المؤلفين، عمر رضا كحّالة (١٤٠١ق)، بيروت: مؤسسة الرسالة، ١٤١٤ق.
٧٥٤. المعجم الوسيط، ابراهيم أنيس (م ١٣٩٨ق) و آخرون. قاهره: مجمع اللغة العربية، ١٩٧٢م.
٧٥٥. معجم أحاديث الإمام المهدي، على الكوراني و آخرون، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٣٨٦ش.
٧٥٦. معجم رجال الحديث، السيد أبو انقاسم الموسوى الخونى (م ١٤١٣ق)، قم: مدينة العلم، ١٤٠٣ق.
٧٥٧. معجم ما استعجم من أسماء البلاد و المواضع، عبد الله بن عبدالعزيز البكرى (م ٤٨٧ق)، تحقيق: مصطفى السقا، بيروت: عالم الكتب، ١٤٠٣ق.
٧٥٨. معجم مقاييس اللغة (مقاييس اللغة)، أحمد بن فارس بن زكريّا الرازى (ابن فارس) (م ٣٩٥ق)، تحقيق: عبد السلام محمد هارون، قم: مكتب الإعلام الإسلامى، ١٤٠٤ق.
٧٥٩. معدن الأسرار، حسن معاون اسلامى (معاصر)، مشهد: سخن گستر، ١٣٨٦ش.
٧٦٠. معر في عهد جديد، مرييل سى تى، مترجم: ط. ميكائيليان، تهران: حيات ابدى، ١٣٦٢ش.

٧٦١. مفاتيح الغيب، محمد بن عمر الرازي، (الفخر الرازي) (م ٦٠٤ق). بيروت: دار الفكر، ١٤١٠ق.
٧٦٢. مفتاح الإزادة، فريد الدين محمد بن ابراهيم (عطار نيشابوري) (م ٦٢٧ق)، تصحيح: تقى حاتمی، تهران: اسلامية، ١٣١٥ق.
٧٦٣. مفتاح الفلاح في عمل اليوم و الليلة، محمد بن حسين العاملي (الشيخ البهائي) (م ١٠٣٠ق)، تحقيق: السيد مهدي الرجائي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٥ق.
٧٦٤. مفتاح الكرامة في شرح قواعد العلامة، السيد جواد بن محمد الحسيني العاملي (م ١٢٢٦ق)، قم: مؤسسة آل البيت (ع)، ١٣٩٥ق.
٧٦٥. مفتاح النبوة، رضا بن محمد امين همداني (م ١٢٤٧ق)، تهران: دار الطباعة، ١٣٩٥ق.
٧٦٦. مفردات ألفاظ القرآن = المفردات في غريب القرآن، داودي، بيروت: دار القلم، ١٤١٢ق.
٧٦٧. مفردات في غريب القرآن، حسين بن محمد الراغب الإصفهاني (م ٤٢٥ق)، تحقيق: صفوان عدنان، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١٣ق.
٧٦٨. مقاتل الطالبين، علي بن الحسين الإصفهاني (أبو الفرج) (م ٣٥٦ق)، تحقيق: السيد أحمد صقر، قم: الشريف الرضي، ١٤٠٥ق.
٧٦٩. المقاصد العلية في شرح الرسالة الألفية، زين الدين بن علي العاملي (الشهيد الثاني) (م ٩٦٥ق)، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١٣ق.
٧٧٠. مقالات الإمامية = فرق الشيعة، مقباس الهداية، عبد الله بن محمد حسن المامقاني (م ١٣٥١ق)، تحقيق: محمدرضا المامقاني، قم: مؤسسة آل البيت (ع)، ١٤١١ق.
٧٧١. مقتضب الأثر في النص على الأئمة الاثني عشر (ع)، أحمد بن محمد بن عياش الجوهري (م ٤٠١ق)، بيروت: دار الأضواء، ١٤٠٥ق.
٧٧٢. مقدمه تاريخ ابن خلدون، عبد الرحمان بن خلدون (م ٨٠٨ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ١٢٥٣ق.
٧٧٣. مقصد أقصى اهرامه با شرح اشعة النعمات، شيخ عزيز نسفي (ق ٧ق)، ١٢٥٣ق.
٧٧٤. المنقح، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام الهادي (ع)، قم: مؤسسة الإمام الهادي (ع)، ١٤١٥ق.
٧٧٥. المنقح في الإمامة، عبيد الله بن عبدالله اسد آبادي (ق ٥ق)، تحقيق: شاکر شبع، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٤ق.

۷۷۷. المقتعة، محمد بن محمد بن النعمان العکبری البغدادي (الشيخ المفيد) (م ۴۱۳ق)، تحقيق: مؤسسة النشر الإسلامي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ۱۴۱۰ق.
۷۷۸. مکاتب الرسول، علی الأحمدي النمانجي (م ۱۳۸۰ش)، الإخراج: مركز تحقیقات الحج، قم: دار الحديث، ۱۴۱۹ق.
۷۷۹. مكارم الأخلاق، الحسن بن الفضل الطبرسي (ق ۶ق)، تحقيق: علاء آل جعفر، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ۱۴۱۴ق.
۷۸۰. المسائب، مرتضى بن محمد بن امين الأنصاري (الشيخ الأنصاري) (م ۱۳۸۱ق)، قم: المؤتمر العالمي بمناسبة تكريم الشيخ الأعظم الأنصاري، ۱۴۱۵ق.
۷۸۱. مکالمات کنفوسیوس، مترجم: کاظم زاده ایرانشهر، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۳۴ش.
۷۸۲. مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، محمد تقی موسوی الاصفهانی (م ۱۳۰۸ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، قم: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۰۴ق.
۷۸۳. الملاحم، احمد بن جعفر بن محمد (ابن المنادي) (م ۳۳۶ق)، تحقيق: عبد الكريم العقيلي، قم: دار السيرة، ۱۴۱۸ق.
۷۸۴. الملاحم و الفتن (التشريف باليمن في التعريف بالفتن)، رضى الدين عبد الكريم على بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ۶۶۴ق)، تحقيق: مؤسسة صاحب الامر، اصفهان: گلپهار، ۱۴۱۶ق.
۷۸۵. الملهوف = الملهوف على قتلى النصفوف
۷۸۶. مناقب النكرم في أخبار مكة و البيت و لاة الحرم، على بن تاج الدين بن تقى السنجاي (م ۱۱۲۵ق)، مكة: جامعة أم القرى، ۱۹۹۸م.
۷۸۷. المناقب (المناقب للخوارزمي)، الموفق بن أحمد المكي الخوارزمي (م ۵۶۸ق)، تحقيق: سائق المحمودي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ۱۴۱۴ق.
۷۸۸. مناقب آل أبي طالب، أبو جعفر محمد بن علي السروي (ابن شهر آشوب)، (م ۵۸۸ق)، قم: المطبعة النعمية.
۷۸۹. المناقب الإمام أمير المؤمنين (ع) (المناقب للكوفي)، محمد بن سليمان الكوفي الفاضلي (م ۳۰۰ق)، تحقيق: محمد باقر المحمودي، قم: مجمع إحياء الثقافة الإسلامية، ۱۴۱۲ق.
۷۹۰. المناهل، السيد محمد المجاهد الطباطبائي (م ۱۲۴۲ق)، قم: مؤسسة آل البيت (ع)، ۱۳۸۰ش.
۷۹۱. منتخب الآثار في الإمام الثاني عشر، لطف الله الصافي الكلبايگاني، قم: دفتر آية الله لطف الله صافي گلپايگاني، ۱۴۲۲ق.

٧٩٢. منتخب الأشعار في مناقب الأبرار، عباس رستاخیز (معاصر)، تهران: عرفان، ١٣٨١ ش.
٧٩٣. منتخب الأثر المصنفة، بهاء الدين على بن عبد الكريم انبلی (ح ٨٠٣ق)، تحقيق: عبد انظیف الکو، کسرتی، قم: مطبعة الخيام، ١٤٠١ق.
٧٩٤. منتخب التواريخ، محمد هاشم بن محمد علی الخراسانی (م ١٣١٢ق)، تهران: کتاب فروشی اسلامیة، ١٣٤٧ ش.
٧٩٥. المنتخب من مسند عبد بن حمد، عبد بن حُمید (م ٢٤٩ق)، تحقيق، السيد صبحی البدری السامرائی و محمود محمد خليل الصعیدی، قاهرة: مكتبة السنة، ١٤٠٨ق.
٧٩٦. المنتظم في تاريخ الامم والملوك، عبد الرحمان بن علی ابن الجوزی (م ٥٩٧ق)، تحقيق: محمد عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٢ق.
٧٩٧. منتهى المطلب في تحقيق المذهب، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلبي (العلامة الحلي) (م ٧٢٤ق)، مشهد: مركز البحوث و الدراسات الإسلامية التابع للحضرة الرضوية المقدسة، ١٤١٢ق.
٧٩٨. المنجد في اللغة، لويس معلوف، بيروت: دارالمشرق، ١٩٧٣م.
٧٩٩. منجى در آيين بودا، ابوالقاسم جعفری (معاصر)، قم: دانشگاه اديان و مذاهب، ١٣٩٠ ش.
٨٠٠. من عاش بعد الموت، عبد الله بن محمد (ابن أبي الدنيا) (م ٢٨١ق)، تحقيق: مصطفى عاشور، قاهرة: مكتبة القرآن.
٨٠١. من وحى القرآن، السيد محمد حسين فضل الله، بيروت: دار الملاك، ١٤١٩ق.
٨٠٢. منهاج البراعة في شرح نهج البلاغة، ميرزا حبيب الله بن محمد هاشم الخوئي (م ١٣٢٤ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ١٤٢٤ق.
٨٠٣. منهاج البراعة في شرح نهج البلاغة، سعيد بن عبدالله (قطب الدين الزراوندي) (م ٥٧٣)، قم: مكتبة آية الله المرعشي، ١٤٠٦ق.
٨٠٤. منهاج السنة النبوية، أحمد بن عبدالحليم بن تيمية الحزاني (ابن تيمية)، (م ٧٢٨ق)، تحقيق: محمد رشاد سالم، قاهرة: مكتبة ابن تيمية، ١٤٠٩ق.
٨٠٥. منهاج الصلاح في اختصار التصحيح، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلبي (العلامة الحلي) (م ٧٢٤ق)، تحقيق: عبد الحميد الميردامادي، قم: مكتبة العلامة المجلسي، ١٣٨٨ ش.
٨٠٦. منهج المقال في تحقيق أحوال الرجال (رجال الأستريادي)، ميرزا محمد بن علي الأستريادي (م ١٠٢٨ق)، قم: مؤسسة آل البيت الإحياء التراث، ١٤٢٢ق.
٨٠٧. من هدى القرآن، محمد تقي المدرسي (معاصر)، تهران: مكتب آية الله المدرسي، ١٤٠٧ق.

۸۰۸. منية الرائب في إيمان أبي طالب، محمدرضا الطبسی النجفی (م ۱۳۶۳ق)، تحقیق: محمد جعفر الطبسی، قم: مکتب الإعلام الإسلامی، ۱۳۷۵ش.
۸۰۹. منية المرید فی أدب المفید و المستفید، زین الدین بن علی العامنی (الشهید الثاني) (م ۹۶۵ق)، قم: مکتب الإعلام الإسلامی، ۱۴۱۵ق.
۸۱۰. المواعظ، محمد بن علی ابن بابویه (الشیخ الصدوق) (م ۳۸۱ق)، بیروت: دار الهادی، ۱۴۱۲ق.
۸۱۱. مواهب الرحمن فی تفسیر القرآن، السید عبد الأعلى السزواری (م ۱۳۷۲ش)، بیروت: مؤسسة التاریخ العربی، ۱۴۲۴ق.
۸۱۲. موسوعة الإمام الخوئی، السید أبو القاسم الموسوی الخوئی (م ۱۴۱۳ق)، قم: مؤسسة إحياء آثار الإمام الخوئی، ۱۴۱۸ق.
۸۱۳. الموسوعة الشعرية المهدوية، علی بن جعفر العوامی القطیفی (م ۱۳۶۴ق)، بیروت: دار العلوم، ۱۴۳۱ق. (افست)
۸۱۴. موسوعة العتبات المقدسة، جعفر الخلیلی (معاصر)، بیروت: مؤسسة الأعلمی، ۱۴۰۷ق.
۸۱۵. موسوعة العلامة ائمة عشی، السید شهاب الدین النجفی المرعشی (م ۱۳۶۹ش)، تحقیق: السید محمود المرعشی و آخرون، قم: مکتبة آیت الله المرعشی، ۱۳۸۹ش.
۸۱۶. موسوعة طبقات الفقهاء، جعفر السبحانی و آخرون (معاصر)، قم: مؤسسة الإمام الصادق ع، ۱۴۱۸ق.
۸۱۷. الموسوعة فی أحادیث المهدی الضعیفة و الموضوعة، عبد العظیم عبد البستوی، بیروت: دار ابن حزم، ۱۹۹۹.
۸۱۸. الموطأ، مائک بن انس (م ۱۵۸ق)، تحقیق: محمد فؤاد عبد الباقي، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۶ق.
۸۱۹. موعود (ماه نامه)، تهران: مؤسسه کیهان.
۸۲۰. مولوی نامه، جلال الدین همای (م ۱۳۵۹ش)، تهران: آگاه، ۱۳۶۷ش.
۸۲۱. منهج الدعوات و منهج العبادات، رضی الدین عبد الکریم علی بن موسی الحللی (السید ابن طاووس) (م ۶۶۴)، تحقیق: حسین الأعلمی، بیروت: مؤسسة الأعلمی، ۱۴۱۴ق.
۸۲۲. مهدویت از دیدگاه دین پژوهان غربی، سید رضی موسوی گیلانی (معاصر)، تهران: بنیاد فرهنگي مهدی موعود، ۱۳۸۵ش.

۸۲۳. مهدی از صدر اسلام تا قرن سیزدهم، آرسن دار مستتر (م ۱۸۹۴م)، مترجم: محسن جهانسوز، تهران: ادب.

۸۲۴. المهدی المنتظر عند الشيعة الاثني عشرية، جواد علی (م ۱۹۸۷م)، مترجم: ابوالعبد دودو، نجف: مکتبه طریق المعرفة، ۲۰۰۵م.

۸۲۵. المهدی المنتظر فی الفکر الإسلامی، مرکز الرسالته، قم: مرکز الرسالته، ۱۴۱۷ق.

۸۲۶. المهدی المنتظر فی ضوء الأحادیث و الآثار الصحیحة، عبد العلیم عبد العظیم البستوی، بیروت: دار ابن حزم، ۱۹۹۹م.

۸۲۷. مهدیان دروغین، رسول جعفریان، پیش از انتشار.

۸۲۸. مهدی موعود ذخیره الهی، سید علی شفیعی (معاصر)، اهواز: خوزستان، ۱۴۲۴ق.

۸۲۹. المهدی و المهدویة، أحمد أمين (م ۱۹۵۴م)، قاهرة: شركة نوايغ الفكر، ۱۴۳۰ق.

۸۳۰. المهدیة فی الإسلام، سعد محمد حسن، قاهرة: دار انكتاب العربی.

۸۳۱. المهدب، عبدالعزيز ابن البراج الطرابلسی (ابن البراج) (م ۴۸۱ق)، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۰۶ق.

۸۳۲. مذهب الأحكام، السيد عبد الأعلى السبزواری (م ۱۳۷۲ش)، قم: مؤسسه المنار، ۱۴۱۳ق.

۸۳۳. المهدب الباع فی شرح المختصر النافع، احمد بن محمد (ابن فهد الحلبي) (م ۸۴۱ق)، تحقیق: انشیخ مجتبی العراقی، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۱۴ق.

۸۳۴. مهر تابان، سید محمد حسین حسینی تهرانی (م ۱۳۷۴ش)، مشهد، علامه طباطبایی، ۱۴۲۱ق.

۸۳۵. میراث شهاب (فصلنامه)، قم: کتابخانه آیت الله مرعشی.

۸۳۶. میراث محدث از موی آناری چند درباره دعای ندبه، به اهتمام: سید جعفر اشکوری، قم: دارالحديث، ۱۳۸۵ش.

۸۳۷. میزان الحکمة با ترجمه فارسی، محمد محمدی ری شهری، مترجم: حمیدرضا شیخی، قم: دار الحديث، ۱۳۷۷ش.

۸۳۸. المیزان فی تفسیر القرآن، السيد محمد حسین الطباطبائي (م ۱۴۰۴م)، قم: اسماعیلیان، ۱۳۹۴ق.

۸۳۹. منوی خرد، مترجم: احمد تفضلی، به کوشش زاله آموزگار، تهران: توس، ۱۳۸۰ش.

۸۴۰. النجعة فی شرح النجعة، محمد تقی التستری (م ۱۳۷۴ش)، تهران: کتابفروشی صدوق، ۱۴۰۶ق.

۸۴۱. نجم الثاقب، میرزا حسین نوری طبرسی (م ۱۳۲۰ق)، مشهد: کتابفروشی جعفری، ۱۳۶۱ش.

۸۴۲. النجوم الزاهرة في ملوك مصر القاهرة. يوسف بن نفري بردى الأتابكي (م ۸۷۴ق). القاهرة: المؤسسة المصرية العامة للكتب، ۱۳۴۸ق.
۸۴۳. نزاهة المناظر و تنبيه الخواطر (الحسين بن محمد الحلواني) (ق ۵ق). تحقيق: مؤسسة الإمام المهدي (عج). قم: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۰۸ق.
۸۴۴. نسب قريش. مصعب بن عبدالله الزبيري (م ۲۳۶ق). تحقيق: بروفنسال، القاهرة: دارالمعارف.
۸۴۵. نسب نامه خلفا و شهرياران. زام باور (م ۱۹۴۷م). مترجم: محمّدجواد مشكور. تهران: خيام، ۱۳۵۶ش.
۸۴۶. نصيحة الملوك. محمّد بن محمّد الغزالي (م ۵۰۵ق)، تصحيح: جلال الدين هماني، تهران: انجمن آثار ملي، ۱۳۱۵ش.
۸۴۷. نظريه برخورد تمدن ها، ساموئل هانتينگتون (معاصر)، مترجم: مجتبی اميري وحيد. تهران: وزارت امور خارجه، ۱۳۷۴ش.
۸۴۸. نظريه اتصال دولت صفويه با دولت صاحب الزمان بيّه. رسول جعفریان، تهران: نشر علم، ۱۳۹۱ش.
۸۴۹. نظم المتناثر من الحديث المتواتر. محمّد بن جعفر الكتاني (۱۳۴۵ق)، حلب: دارالمعارف.
۸۵۰. التعميم المقيم لعقيدة النبأ العظيم، عمر بن محمّد الموصلي (م ۵۷۰ق)، تحقيق: سامی الغريري، قم: دار الكتاب الإسلامي، ۱۴۳۰ق.
۸۵۱. نفحات الأزهار (خلاصة عقبات الأنوار)، السيد علي الحسيني الميلاني (معاصر)، قم: مؤلف، ۱۴۱۴ق.
۸۵۲. نقض الوشيعة، سيد محسن الأمين، بيروت: مؤسسه الأعلمي، ۱۴۰۳ق.
۸۵۳. نقطة الكاف در تاريخ طهوريات و وقایع هشت سال اول از تاريخ بابيه، حاجی میرزا جانی كاشانی (م ۱۲۶۸ق)، به كوشش: ادوارد براون، لیدين: بريل، ۱۳۲۸ق.
۸۵۴. نوابغ الزوارة في رابعة السنات، محمّد محسن تهرانی (آقا بزرگ) (م ۱۳۴۸ش)، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۴۳۰ق.
۸۵۵. نوادر الأصول في معرفة أحاديث الرسول، محمّد بن علي النّرمذی (الحكيم الترمذی) (م ۳۲۰ق)، تحقيق: مصطفى عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۱۳ق.
۸۵۶. نور الأبصار في مناقب آل بيت النبي المختار عليه السلام، مؤمن بن حسن مؤمن الشبلنجي (م ۱۲۹۸ق)، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۳۹۸ق.

٨٥٧. نور الثقلین (تفسیر نور الثقلین)، علی بن جمعة العروسی الحویزی (م ١١١٢ ق)، تحقیق: السید هاشم الرسولنی المحلاتی، قم: إسماعیلیان، ١٤١٢ ق.
٨٥٨. نهاية الأرب فی فنون الأدب، أحمد بن عبد الوهاب التویری (م ٧٢٣ ق)، قاهره: وزارة الثقافة، ١٤٠٤ ق.
٨٥٩. نهاية البدیة و النهاية فی الفتن و الملاحم، اسماعیل بن عمر (ابن کثیر) (م ٧٧٤ ق)، تحقیق و اختصار: محمد أحمد عبد العزیز، قاهره: مكتبة التراث الإسلامی، ١٤٠٩ ق.
٨٦٠. نهاية التقریر، السید حسین الطباطبائی البروجردی (م ١٣٨٩ ق)، قم: مركز فقه الأئمة الأطهار، ١٣٧٨ ش.
٨٦١. نهاية الحکمة، السید محمد حسین الطباطبائی (العلامة الطباطبائی) (م ١٣٦٠ ش).
٨٦٢. النهاية فی غریب النحدث و الأثر، مجد الدین مبارک بن محمد الجزری (ابن الأثیر) (م ٦٠٦ ق)، تحقیق: طاهر أحمد الزاوی و محمود محمد الطناحی، قم: مؤسسة اسماعیلیان، ١٣٦٧ ش.
٨٦٣. نهج البلاغه، محمد بن الحسین (الشریف الرضی) (م ٤٠٦ ق).
٨٦٤. و زینبمه گز گانی، محمد صادق کیا (م ١٣٨٠ ش)، تهران: دانشگاه تهران، ١٣٣٠ ش.
٨٦٥. الوافی، محمد محسن بن شاه مرتضی الکااشانی (الفیض الکااشانی) (م ١٠٩١ ق)، تحقیق: ضیاء الدین حسین الإصفهانی، اصفهان: مكتبة الامام أمير المؤمنين (ع)، ١٤٠٦ ق.
٨٦٦. الوافی بالوفیات، خلیل بن أبیك الصّفدی (م ٧٤٩ ق)، و سیبادن (آلمان): فرانزشتاینر، ١٣٨١ ق.
٨٦٧. وجود امام مهدی در یو تو عقل، علی اصغر رضوانی، قم: مسجد مقدس جمکران، ١٣٨٥ ش.
٨٦٨. الوجیز فی تفسیر القرآن العزیز، علی بن الحسین العاملی (ابن ابی جامع) (م ١١٢٥ ق)، تحقیق: مالک المحمودی، قم: دار القرآن الکریم، ١٤١٣-١٤١٧ ق.
٨٦٩. وسائل الشیعة إلی تحصیل مسائل الشریعة، محمد بن الحسن الحرّ العاملی (الحرّ العاملی) (م ١١٠٤ ق)، تحقیق: مؤسسة آل البيت (ع)، قم: مؤسسة آل انبیت (ع)، ١٤٠٩ ق.
٨٧٠. الوسیط فی تفسیر القرآن المجید، علی بن أحمد الواحد النیسابوری (م ٤٦٨ ق)، تحقیق: عادل أحمد عبد الموحود، بیروت، دار الکتب العلمیة، ١٤١٥ ق.
٨٧١. وضع و نقد حدیث، عبد الهادی مسعودی، تهران: سمت، ١٣٨٨ ش.
٨٧٢. و فیات الأخیاریان، أحمد بن محمد البرمکی (ابن خلکان) (م ٦٨١ ق)، تحقیق: إحسان عباس، بیروت: دار صادر، ١٣٩٧ ق.
٨٧٣. وقت ظهور، عبد الحسین حاجی ابو الحسنی، قم: انتشارات ابو الحسنی، ١٣٩٠ ش.

٨٧٤. ولاية الفقيه و تطورها، خاند عبد المحسن التويجری، ریاض، مجلة البيان، ١٤٣١ ق.
٨٧٥. هداية الأمة إلى أحكام الأئمة عليهم السلام منتخب المسائل، مشهد: مجمع البحوث الإسلامية، ١٤١٢ ق.
٨٧٦. الهداية الكبرى، حسين بن حمدان النخصبي (م ٣٣٤ ق)، بيروت: مؤسسة البلاغ، ١٤٠٦ ق.
٨٧٧. هدى المنفقين إلى شريعة سيد المرسلين، هادي بن عباس كاشف الغطاء (م ١٣٣٦ ق)، نجف: المطبعة العلوية، ١٣٤٢ ق.
٨٧٨. هزار و يك كلمه، حسن حسن زاده آملی، قم: دفتر تبلیغات، ١٣٧٥ ش.
٨٧٩. هفت آسمان (فصلنامه)، قم: دانشگاه ادیان و مذاهب.
٨٨٠. یاز غایب از نظر، محمد جنتی، قم: انتشارات مسجد مقدس جمکران، ١٣٨٦ ش.
٨٨١. الثقلین باختصاص مولانا علی عليه السلام بإمره المسلمین، رضی اندین عبد الکریم علی بن موسی الحلّی (السید ابن طاووس) (م ٦٤٤ ق)، تحقیق: محمد باقر الأنصاری، قم: مؤسسه دار الکتتاب، ١٤١٣ ق.
٨٨٢. یک سال در میان ایرانیان، ادوارد براون (م ١٩٢٦)، مترجم: ذبیح الله منصوری، تهران: معرفت.
٨٨٣. ینایع الأحكام فی معرفة الحلال و الحرام، علی بن اسماعیل الموسوی (م ١٢٩٨ ق)، قم: مؤسسه انتشار الإسلامی، ١٤٢٤ ق.
٨٨٤. ینایع المودة لذوی القربی، سلمان بن ابراهیم القندوزی الحنفی (م ١٢٩٤ ق)، تحقیق: علی جمال شرف الحسینی، تهران: دار الأسوة، ١٤١٦ ق.
٨٨٥. ابوابیت و الحواهر فی بیان عقاید الأكابر، عبد الوهاب بن احمد بن علی الشعرانی (م ٩٧٣ ق)، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ١٩٩٧ م.

فهرست تفصیلی مجموع مجلدات

فهرست تفصیلی جلد یکم

۳	اهداء.....
۵	فهرست اجمالی.....
۷	پیش گفتار.....
۱۰	سپاس از همکاران.....
۱۳	مقدمه مترجم.....
۱۷	درآمد.....
۱۸	(۱) دانش نامه امام مهدی <small>علیه السلام</small> در یک نگاه.....
۱۸	بخش اول: مهدویت از نگاهی کلی
۱۸	۱-۱. تداوم رهبری الهی.....
۱۹	۱-۲. تداوم امامت در نسل پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۱۹	۱-۳. شمار رهبران الهی پس از پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۱۹	۱-۴. وجوب شناخت امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۰	۱-۵. بشارات قرآن.....
۲۰	بخش دوم: زندگی نامه امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۰	۲-۱. نیاکان.....
۲۰	۲-۲. ولادت.....
۲۱	۲-۳. نام.....
۲۱	۲-۴. سیما.....
۲۱	۲-۵. طول عمر.....
۲۱	۲-۶. ویژگی ها.....
۲۲	۲-۷. پاسخ برخی پرسش ها.....

- بخش سوم: غیبت امام مهدی عج ۲۲
- ۱-۳. پیشگویی در باره غیبت ۲۲
- ۲-۳. حکمت غیبت ۲۲
- ۳-۳. برکات غیبت ۲۳
- بخش چهارم: سفرها و وکلای امام مهدی عج ۲۳
- ۱-۴. نهاد وکالت ۲۳
- ۲-۴. فضای جامعه اسلامی ۲۳
- ۳-۴. نایبان خاص ۲۴
- ۴-۴. مدعیان دروغین ۲۴
- بخش پنجم: توقیعات امام مهدی عج ۲۵
- ۱-۵. توقیعات اعتقادی و سیاسی ۲۵
- ۲-۵. توقیعات فقهی ۲۵
- ۳-۵. توقیعاتی حاکی از کرامت ۲۵
- ۴-۵. توقیعات گوناگون دیگر ۲۵
- بخش ششم: دیدار با امام مهدی عج ۲۶
- ۱-۶. دیدار با امام عج پیش از غیبت ۲۶
- ۲-۶. دیدار با امام عج در دوران غیبت صغرا ۲۶
- ۳-۶. دیدار با امام عج در ایام غیبت کبرا ۲۶
- ۴-۶. عنایت امام عج به شماری از علما و مراجع تقلید ۲۶
- ۵-۶. خاطرتی از نگارنده ۲۶
- بخش هفتم: وظایف مسلمانان در روزگار غیبت ۲۷
- ۱-۷. انتظار ۲۷
- ۲-۷. صبر ۲۷
- ۳-۷. پایداری ۲۷
- ۴-۷. دعا برای فرج ۲۷
- ۵-۷. زمینه‌سازی ۲۸
- بخش هشتم: دعا، توسل و استخاره ۲۸

- ۲۸ ۸-۱. دعاهای پدر و اجداد امام
- ۲۹ ۸-۲. دعاهای امام
- ۲۹ ۸-۳. دعا برای امام در اعیاد
- ۲۹ ۸-۴. دعا برای امام در ماه رمضان
- ۳۹ ۸-۵. دعا در روز جمعه
- ۲۹ ۸-۶. دعا برای امام در سایر اوقات
- ۲۹ ۸-۷. دعا برای امام در هر حال
- ۳۰ ۸-۸. دعاهای مأثور از امام مهدی علیه السلام
- ۳۰ ۸-۹. استخاره
- ۳۰ ۸-۱۰. توسل
- ۳۰ بخش نهم: زیارات
- ۳۰ ۹-۱. زیارت نامه های امام مهدی علیه السلام
- ۳۰ ۹-۲. زیارت های منسوب به امام
- ۳۱ بخش دهم: نشانه های ظهور
- ۳۱ ۱۰-۱. نشانه های حتمی
- ۳۱ ۱۰-۲. نشانه های غیر حتمی
- ۳۱ ۱۰-۳. رجعت
- ۳۲ بخش یازدهم: قیام
- ۳۲ ۱۱-۱. زمان قیام
- ۳۲ ۱۱-۲. مکان قیام
- ۳۲ ۱۱-۳. سیمای امام هنگام قیام
- ۳۲ ۱۱-۴. یاران امام
- ۳۳ ۱۱-۵. عیسی بن مریم ۷ در کنار امام مهدی علیه السلام
- ۳۳ ۱۱-۶. پرچم امام
- ۳۳ ۱۱-۷. سخنان امام در آغاز قیام
- ۳۴ ۱۱-۸. برخورد با دشمنان اسلام
- ۳۴ ۱۱-۹. پاسخ به چند پرسش

- بخش دوازدهم: سیره حکومتی ۲۴
- ۱۲-۱. مبانی سیره حکومتی مهدوی ۲۴
- ۱۲-۲. اصلی‌ترین سیاست‌ها ۲۵
- ۱۲-۳. سیاست‌های فرهنگی ۲۵
- ۱۲-۴. سیاست‌های اجتماعی ۲۵
- ۱۲-۵. سیاست‌های اقتصادی ۲۶
- ۱۲-۶. سیاست‌های قضایی ۲۶
- بخش سیزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های مهدوی ۲۶
- بخش چهاردهم: کتاب‌شناسی مهدویت ۲۷
- ۱۴-۱. مهدویت‌نگاری تا قرن دوازدهم ۲۷
- ۱۴-۲. مهدویت‌نگاری پس از قرن دوازدهم ۲۷
- (۲) مراحل تحقیق و تدوین دانش‌نامه ۲۸
۱. اخذ و تدوین متن ۲۸
- ۱-۱. گردآوری نخستین ۲۸
- ۱-۲. تدوین اولیه ۲۸
- ۱-۳. طراحی مؤلف ۲۹
۲. تکمیل پژوهش ۲۹
- ۲-۱. نقد ۲۹
- ۲-۲. تخریب، مستندسازی و انتخاب متن مناسب‌تر ۲۹
- ۲-۳. نگارش تحلیل و توضیح ۴۰
۳. افزوده‌های پژوهشی ۴۰
۴. تدوین نهایی ۴۱
۵. ترجمه ۴۱
- نکات پایانی ۴۱
- (۳) ویژگی‌های دانش‌نامه امام مهدی علیه السلام ۴۳
۱. بهره‌گیری از تجربه نگارش دو دانش‌نامه ۴۳
۲. اعتبارسنجی مضاعف منابع ۴۴

۳. استناد گسترده به منابع فریقین ۲۵
۴. نقد و ارزشیابی دلایل غیر نقلی مهدویت ۴۵
۵. جامعیت و گزیده‌نگاری ۴۶
۶. تبیین و تحلیل ۴۷
۷. نقد و بررسی ۴۷
۸. تبیین عقاید دیگران در باره منجی ۴۸
۹. جمع‌بندی و تحلیل گزارش‌های متعارض ۴۸
۱۰. پاسخگویی به پرسش‌ها و شبهه‌ها ۴۸
۱۱. ارائه گزیده‌ای از سروده‌های مهدوی در پانزده قرن ۴۹
۱۲. تنظیم منطقی و آسان‌یاب ۴۹
۱۳. برطرف کردن نیازهای فرعی پژوهشگر ۵۰
۱۴. هشدار در باره خرافه‌گرایی ۵۰
۱۵. روش دانش‌نامه در تکریم معصومان ۵۰
- (۴) رویکردهای پژوهشی در مهدویت‌نگازی ۵۱
۱. رویکرد نقلی ۵۳
۲. رویکرد نقلی - عقلی ۵۸
- ۱-۲. شیخ مفید (م ۴۱۳ق) ۵۹
- ۲-۲. سید مرتضی (م ۴۳۶ق) ۵۹
- ۲-۳. شیخ طوسی (م ۴۶۰ق) ۶۰
- ۲-۴. خواجه نصرالدین طوسی (۵۹۷-۶۷۲ق) ۶۱
- ۲-۵. صدرالدین شیرازی (۹۷۹-۱۰۵۰ق) ۶۱
- ۲-۶. شهید سید محمدباقر صدر (۱۳۵۳-۱۴۰۰ق / ۱۳۱۳-۱۳۵۹ش) ۶۳
- ۲-۷. آیه الله جوادی آملی ۶۴
۳. رویکرد عرفانی - صوفی ۶۵
- ۳-۱. محیی الدین ابن عربی (۵۶۰-۶۳۸ق) ۶۵
- ۳-۲. عطار نیشابوری (م ۶۱۸ق) ۶۷
- ۳-۳. مولوی (۶۰۴-۶۷۲ق) ۶۸

- ۷۰ ۳-۴. نورالدین عبدالرحمان جامی (۸۱۷-۸۹۷ق)
- ۷۱ ۳-۵. علاء‌اندوله سمنانی (قرن ۷ و ۸)
- ۷۱ اشاره عرفا به روایات مهدویت
- ۷۳ تحلیل و جمع بندی
- ۷۶ (۵) مهدویت از نگاه اهل سنت
- ۷۶ پیگیری روایات مهدوی در منابع روایی اهل سنت
- ۸۲ ۱. آبری شافعی (م ۳۶۳ق)
- ۸۳ ۲. دهلوی (م ۱۰۵۲ق)
- ۸۳ ۳. سفارینی (م ۱۱۸۸ق)
- ۸۳ ۴. شوکانی (م ۱۲۵۰ یا ۱۲۵۵ق)
- ۸۴ ۵. عبدالمحسن عباد
- ۸۶ تقاط اشتراک
- ۸۶ ۱. منجی موعود
- ۸۶ ۲. تبار منجی
- ۸۶ ۳. نام منجی
- ۸۷ ۴. لقب منجی
- ۸۷ ۵. وقت ظهور منجی
- ۸۷ ۶. قیام و پیروزی منجی
- ۸۸ ۷. همراهی عیسی علیه السلام با منجی
- ۸۸ ۸. جهان پس از قیام منجی
- ۸۸ تقاط اختلاف
- ۸۸ ۱. نام پدر امام مهدی علیه السلام
- ۸۹ ۲. از نسل امام حسن علیه السلام یا امام حسین علیه السلام
- ۹۰ ۳. ولادت و مدت عمر او
- ۹۴ (۶) منجی موعود در ادیان ابراهیمی
- ۹۴ معرفی عهدین
- ۹۶ ۱. پیشگویی‌های تورات در باره ظهور منجی

- ۱-۱. شخصیت منجی (ماشیح) ۹۶
- ۱-۲. نصوص مرتبط با ظهور منجی ۹۸
- ۱-۳. علامات ظهور منجی ۱۰۱
- ۱-۴. برکات ظهور منجی ۱۰۱
- ۱-۴-۱. تحقق امنیت ۱۰۱
- ۱-۴-۲. پایان شرک و گناه ۱۰۲
- ۱-۴-۳. فراگیر شدن خداشناسی ۱۰۳
- ۱-۴-۴. فراگیر شدن خداپرستی ۱۰۳
- ۱-۴-۵. هم‌زیستی مسالمت‌آمیز ۱۰۴
۲. پیشگویی‌های انجیل از ظهور منجی ۱۰۵
- ۲-۱. بشارت به ظهور منجی ۱۰۵
- ۲-۲. نشانه‌های ظهور منجی ۱۰۷
- ۲-۲-۱. گسترش جنگ‌افروزی، قحطی و بیماری‌های واگیردار ۱۰۷
- ۲-۲-۲. ویرانی هیکل سلیمان ۱۰۷
- ۲-۲-۳. تاریکی خورشید و ماه و ستارگان (اختلال در نظام طبیعت) ۱۰۸
- ۲-۲-۴. ظهور مسیحان و انبیای دروغین ۱۰۸
- ۲-۲-۵. ناگهانی بودن ظهور ۱۰۹
- ۲-۲-۶. جنگ آرمادگدون (هَرَمَجِدُون) ۱۱۰
- ۲-۳. برکات ظهور منجی ۱۱۱
۳. تشابه پیشگویی‌های عهدین و منابع اسلامی ۱۱۳
- ۳-۱. ویژگی‌های منجی و جهان پس از ظهور ۱۱۳
- ۳-۲. حوادث قبل از ظهور ۱۱۵
- (۷) منجی موعود در ادیان غیر ابراهیمی ۱۱۷
- یک. منجی در آیین زرتشت ۱۱۸
- دو. منجی در آیین هندو ۱۲۳
- سه. منجی در آیین بودا ۱۲۷
- چهار. منجی در ادیان چینی ۱۳۳

- ۱۳۹ (۸) نام‌های منجی موعود در ادیان
- ۱۴۰ ۱. یهودیت و مسیحیت
- ۱۴۱ ۲. دین زرتشت و دیگر ادیان کهن ایرانی
- ۱۴۱ ۳. ادیان هندی
- ۱۴۱ الف - گزارش نجم الثاقب
- ۱۴۳ ب - گزارش «او خواهد آمد»
- ۱۴۴ (۹) مهدویت در نگاه‌های مستشرقان
- ۱۴۶ مهدویت در آثار مستشرقان
- ۱۴۷ زمینه‌ها و ابعاد اهمیت
- ۱۴۷ سیر تاریخی و قلمرو جغرافیایی
- ۱۴۸ ۱. مهدویت در مطالعات اروپایی
- ۱۴۸ ۲. مهدویت در مطالعات آمریکایی
- ۱۵۰ ۳. مهدویت در مطالعات یهودی - اسرائیلی
- ۱۵۱ ادوار تاریخی و رویکردها
- ۱۵۲ دوره اول: تشکیک و اسطوره‌پنداری مهدویت
- ۱۵۳ دوره دوم: تنوع رهیافت
- ۱۵۳ ۱. رهیافت سیاسی و جامعه‌شناختی
- ۱۵۴ ۲. رهیافت عرفانی - معنوی به مهدویت
- ۱۵۵ روش‌شناسی مهدویت‌پژوهی در غرب
- ۱۵۵ روش تاریخی
- ۱۶۰ روش پدیدارشناسانه
- ۱۶۲ ۱. عدم جامع‌نگری
- ۱۶۳ ۲. ضعف مصادر و منابع
- ۱۶۳ ۳. حیات هُورقلیایی امام غایب
- ۱۶۴ مسائل و شبهات
- ۱۶۶ (۱۰) مهدویت و جهانی شدن
- ۱۶۶ جهانی شدن در منابع دینی

- الف - دولت جهانی در قرآن کریم ۱۶۶
- ب - دولت جهانی در احادیث ۱۶۷
- جهانی شدن در دوره معاصر ۱۶۷
- دیدگاه‌های شکلی جهانی شدن ۱۶۸
۱. پروژه جهانی شدن ۱۶۸
۲. فرایند جهانی شدن ۱۷۱
۳. پدیده جهانی شدن ۱۷۲
- چالش‌ها و فرصت‌های جهانی شدن ۱۷۲
- ریشه‌های تاریخی جهانی شدن ۱۷۴
- نقد مبانی فکری جهانی سازی غربی ۱۷۴
۱. انسان محوری ۱۷۴
۲. سکولاریسم (جدانگاری دین از سیاست و زندگی اجتماعی) ۱۷۵
۳. لیبرالیسم (آزادی بدون محدودیت) ۱۷۵
۴. حس گرایی و تجربه گرایی ۱۷۶
۵. دید استکباری ۱۷۷
- امتیازات ضرح اسلام ۱۷۸
- (۱۱) دلایل غیر نقلی بر ضرورت وجود امام مهدی عج ۱۸۲
۱. برهان فطرت ۱۸۲
۲. برهان قاعده لطف ۱۸۴
۳. برهان امکان اشرف ۱۸۶
۴. برهان ضرورت پرستش ۱۸۷
۵. برهان واسطه فیض ۱۸۸
۶. برهان علت غایی ۱۸۸
۷. برهان نظام اصح (عنایت) ۱۸۹
۸. برهان عدم تبعیض در فیض ۱۹۰
۹. برهان استقراء تام ۱۹۰
۱۰. برهان رئیس مدینه فاضله ۱۹۰

۱۱. برهان حساب احتمالات ۱۹۱
۱۲. برهان مظهر جامع ۱۹۲
۱۳. برهان تجلی اعظمه ۱۹۲
۱۴. برهان تقابل اوهیت و عبودیت ۱۹۲
- جمع‌بندی ۱۹۳
- (۱۲) گزاره‌های اعتقادی و گزاره‌های تاریخی مهدویت ۱۹۴
- الف - گزاره‌های اعتقادی مباحث مهدوی ۱۹۵
- ویژگی‌های موضوعات اعتقادی در مباحث مهدوی ۱۹۶
- ب - گزاره‌های تاریخی مهدوی ۱۹۸
- چند نکته مهم در مهدویت پژوهی ۲۰۱
- خلاصه سخن ۲۰۲

بخش یکم: امام مهدی عج در پرتو ادله کلی

- فصل یکم: استمرار امامت ۲۰۵
- ۱ / ۱ زمین از پیشوایان هدایت عج خالی نمی‌ماند ۲۰۵
- ۲ / ۱ زمین از حجت، خالی نمی‌ماند ۲۲۹
- ۳ / ۱ حجت، یا آشکار و به نام است و یا پنهان و گه نام ۲۳۷
- ۴ / ۱ هر ستاره‌ای که ناپدید شود، ستاره‌ای دیگر طلوع می‌کند ۲۳۹
- ۵ / ۱ در هر نسلی، دادگری دانا از اهل بیت پیامبر ص وجود دارد ۲۵۱
- پژوهشی در باره تداوم رهبری در همه عصرها ۲۵۴
- نقد دلایل نفی استمرار امامت ۲۵۶
۱. دلایل دورن فترت ۲۵۷
- تذکر ۲۵۹
۲. بقای زمین منوط به امام ظاهر ۲۶۰
- فصل دوم: حدیث ثقلین ۲۶۳
- ۱ / ۲ حدیث ثقلین، به روایت پیروان اهل بیت عج ۲۶۳
- ۲ / ۲ حدیث ثقلین، به روایت اهل سنت ۲۶۹

- ۲ / ۳ جایگاه‌های صدور حدیث ثقلین ۲۷۵
- الف - عرفات ۲۷۵
- ب - مینا ۲۷۵
- ج - مسجد خَیْف ۲۷۷
- د - مسجد انحرام ۲۸۱
- ه - غُدیر حُم ۲۸۱
- و - آخرین سخنرانی پیامبر ﷺ ۲۸۷
- ز - واپسین لحظات زندگی پیامبر ﷺ ۲۹۱
- ۴ / ۲ معنای «عترت» و «اهل بیت» ۲۹۳
- پژوهشی در باره حدیث ثقلین ۳۰۳
- یک. متن حدیث ثقلین ۳۰۳
- دو. راویان حدیث ثقلین ۳۰۴
- الف - راویان حدیث ثقلین از میان اصحاب پیامبر ﷺ ۳۰۴
- ب - راویان حدیث ثقلین از میان اهل بیت پیامبر ﷺ ۳۰۹
- ج - راویان حدیث ثقلین از میان تابعین ۳۱۰
- د - راویان حدیث ثقلین از قرن دوم تا قرن چهاردهم ۳۱۱
- سه. صحت و صدور حدیث ثقلین ۳۱۱
- چهار. موارد صدور حدیث ثقلین ۳۱۲
- پنج. مقصود از «عترت» و «اهل بیت» ۳۱۴
- اهل بیت، در آیه تطهیر .. ۳۱۵
- شش. معنای حدیث ثقلین .. ۳۱۸
۱. عصمت اهل بیت: ۳۱۹
۲. مرجعیت علمی اهل بیت: ۳۲۱
۳. نلازم مهجوریت اهل بیت و قرآن ۳۲۲
- هفت. دلالت حدیث ثقلین بر امامت امام مهدی ﷺ ۳۲۳
۱. غیبت امام عصر ﷺ ۳۲۴
- پاسخ یک شبهه ۳۲۵

- ۲۲۶ ۲. مقصود از تمسک به اهل بیت علیهم‌السلام
- ۲۲۷ ۳. چگونگی تمسک به امام غایب
- ۲۲۸ هشت. بررسی گزارشی دیگر در باره حدیث ثقلین
- ۲۲۸ بررسی سند
- ۲۳۰ چند نکته
- ۲۳۲ فصل سوم: احادیث شمار امامان علیهم‌السلام
- ۲۳۲ ۱/۳ روایت‌های «دوازده خلیفه»
- ۲۳۲ الف - روایت جابر بن سمره
- ۲۳۷ ب - روایت ابو جحیفه
- ۲۳۹ ج - روایت عبدالله بن عمر
- ۲۳۹ د - روایت عبدالله بن عمرو بن عاص
- ۲۴۱ ه - روایت عبدالله بن ابی اوفی
- ۲۴۱ و - روایت انس
- ۲۴۱ ۲/۳ روایات «دوازده امیر»
- ۲۴۲ پژوهشی در باره احادیث مربوط به دوازده خلیفه
- ۲۴۲ ۱. ارزیابی سند احادیث
- ۲۴۵ ۲. زمان و مکان صدور حدیث
- ۲۴۵ ۳. اختلاف در متن احادیث
- ۲۴۷ ۴. مقصود از «دوازده خلیفه»
- ۲۵۰ شماری از آرای غیر منطبق بر خلفای دوازده‌گانه
- ۲۵۰ نظریه اول: حکام دوران اقتدار سیاسی اسلام
- ۲۵۰ نقد نظریه اول
- ۲۵۱ نظریه دوم: حاکمان صدر اسلام تا عصر عمر بن عبدالعزیز
- ۲۵۲ نقد نظریه دوم
- ۲۵۲ نظریه سوم: دوازده خلیفه نامشخص تا قیامت
- ۲۵۲ نقد نظریه سوم
- ۲۵۳ نظریه چهارم: خلفای بنی امیه

۳۵۴	تقد نظریه چهارم
۳۵۵	نظریه پنجم: امارت دوازده امیر در یک زمان
۳۵۵	تقد نظریه پنجم
۳۵۵	پاسخ به دو اشکال
۳۵۶	۱. بیشتر امامان شیعه به خلافت نرسیدند
۳۵۶	۲. عدم اتفاق امت بر خلافت امامان شیعه
۳۵۹	۳/۳ روایات «دوازده امام»
۳۶۱	یادداشت
۳۶۱	۴/۳ روایات «دوازده وصی»
۳۶۷	۵/۳ روایات «دوازده محدث»
۳۶۹	۶/۳ روایات «دوازده هدایت یافته»
۳۷۱	۷/۳ روایات «به شمار دوازده تقیب بنی اسرائیل»
۳۷۹	۸/۳ روایت‌های دربردارنده شمار و نام امامان <small>علیهم‌السلام</small>
۳۸۵	۹/۳ حدیث لوح
۳۹۵	تحقیق در باره حدیث لوح
۳۹۶	الف - مباحث مرتبط با سند
۳۹۸	ابو انجارود
۳۹۹	وضعیت حدیثی و رجالی
۴۰۰	مذهب ابو انجارود
۴۰۲	ب - بررسی متن حدیث لوح
۴۰۵	۱۰/۳ حدیث خضر <small>رضی‌الله‌تعالی‌عنه</small>
۴۰۷	۱۱/۳ حدیث اسلام ناب
۴۱۱	۱۲/۳ دعای حاجت طلبی

فهرست تفصیلی جلد دوم

۷	فصل چهارم: لزوم شناخت امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۷	۱ / ۴ لزوم شناخت امام <small>علیه السلام</small> در هر زمان
۱۵	۲ / ۴ لزوم شناخت امامان اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۵	۳ / ۲ فضیلت کسی که امام زمانش را می شناسد
۲۹	۴ / ۲ بر حذر داشتن از تشناختن امام زمان <small>علیه السلام</small>
۲۹	الف - آنچه از طریق پیروان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> روایت شده است
۳۳	ب - آنچه از طریق اهل سنت روایت شده است
۳۶	سخنی در باره وجوب شناخت امام عصر <small>علیه السلام</small>
۳۹	شناخت کدام امام؟
۴۳	۵ / ۴ عرض درویش لزوم شناخت امام <small>علیه السلام</small> بر اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۴۶	مرگ جاهلیت، اشاره به کفر است یا گمراهی؟
۴۹	۶ / ۴ نهی از انکار امامت اهل بیت <small>علیهم السلام</small> و پیروی حاکمان مستمگر
۵۳	۷ / ۴ نهی از انکار حتی یک امام از اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۵۵	۸ / ۴ نهی از انکار امامت امام قائم <small>علیه السلام</small>
۵۹	۹ / ۴ تکلیف کسی که توان شناخت امام <small>علیه السلام</small> را ندارد
۶۷	پژوهشی در باره وظیفه شخص ناتوان از شناخت امام <small>علیه السلام</small>
۶۷	۱. تلاش برای شناخت امام <small>علیه السلام</small>
۶۷	۲. اعتقاد اجمالی به امام عصر <small>علیه السلام</small>
۶۸	۳. عمل طبق احکام قرآن و سنت
۷۳	فصل پنجم: اشارت ها و بشارت های قرآن
۷۳	۱ / ۵ ظهور دین حق در جهان

۸۱	۲ / ۵	پیدایی حق و رفتن باطل
۸۳	۳ / ۵	زنده شدن زمین با عدالت
۸۵	۴ / ۵	وراثت صالحان
۸۷	۵ / ۵	امامت مستضعفان
۹۳	۶ / ۵	خلافت مؤمنان
۹۷	۷ / ۵	اجابت دعای در مانده
۱۰۱		درباره اشارت‌ها و بشارت‌های قرآن
۱۰۱		شمار آیات مرتبط با حکومت جهانی امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۱۰۲		انقسام آیات بشارت ...
۱۰۲		۱. آیات پیشگویی کننده از جهانی شدن اسلام
۱۰۲		الف - آیات فراگیر شدن دین حق
۱۰۲		ب - آیه حکومت صالحان بر زمین
۱۰۳		ج - آیه امامت و وراثت مستضعفان
۱۰۴		د - آیه خلافت اهل ایمان و عمل صالح
۱۰۵		هـ - آیات پایان یافتن فتنه
۱۰۶		۲. آیات اشاره کننده به حکومت جهانی اسلام
۱۰۶		الف - حیات زمین پس از مرگ
۱۰۷		ب - پیروزی حق و نابودی باطل
۱۰۸		۳. آیات تأویل شده به قیام امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۱۱۰		۳. آیات تطبیق شده بر یاران امام مهدی (عج)

بخش دوم: زندگی امام مهدی علیه السلام

۱۱۷		فصل یکم: تبار امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۱۱۷	۱ / ۱	مهدی <small>علیه السلام</small> ، از اهل بیت پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> است
۱۲۳	۲ / ۱	مهدی <small>علیه السلام</small> ، از عترت پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> است
۱۲۵	۳ / ۱	مهدی <small>علیه السلام</small> ، از فرزندان پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> است
۱۲۷	۴ / ۱	مهدی <small>علیه السلام</small> ، از نسل علی <small>علیه السلام</small> و فاطمه <small>علیهما السلام</small> است

- نکته ۱۳۱
- ۵/۱ مهدی علیه السلام، از فرزندان فاطمه علیها السلام است ۱۳۱
- ۶/۱ مهدی علیه السلام، از فرزندان علی علیه السلام است ۱۳۳
- ۷/۱ مهدی علیه السلام، نهمین نفر از نسل حسین علیه السلام است ۱۴۳
- نکته ۱۴۷
- ۸/۱ مهدی علیه السلام، از نسل امام زین العابدین علیه السلام است ۱۴۷
- ۹/۱ مهدی علیه السلام، نسل هفتم امام باقر علیه السلام است ۱۴۷
- ۱۰/۱ مهدی علیه السلام، از نسل امام جعفر صادق علیه السلام است ۱۵۱
- ۱۱/۱ مهدی علیه السلام، نسل پنجم امام موسی کاظم علیه السلام است ۱۵۱
- ۱۲/۱ مهدی علیه السلام، نسل چهارم امام رضا علیه السلام است ۱۵۵
- ۱۳/۱ مهدی علیه السلام، نسل سوم امام جواد علیه السلام است ۱۵۷
- ۱۴/۱ مهدی علیه السلام، از نسل امام هادی علیه السلام است ۱۵۷
- ۱۵/۱ مهدی علیه السلام، فرزند امام عسکری علیه السلام است ۱۶۱
- انتساب امام مهدی علیه السلام به پیامبر صلی الله علیه و آله از طریق امام حسین بن علی علیه السلام ۱۶۶
- دلیل کسانی که معتقدند امام مهدی علیه السلام از نسل امام حسن علیه السلام است ۱۶۶
- رد نظریه انتساب امام مهدی علیه السلام به امام حسن علیه السلام ۱۶۷
- امام مهدی علیه السلام و عباسیان ۱۶۹
- ۱۶/۱ مادر امام مهدی علیه السلام ۱۷۱
- پژوهشی درباره شخصیت مادر امام مهدی علیه السلام ۱۹۴
- یک. نام‌های مادر امام علیه السلام ۱۹۵
- دو. نیاکان مادر امام علیه السلام ۱۹۷
- آیا مادر امام علیه السلام، نواده پادشاه روم بوده است؟ ۱۹۹
- فصل دوم: ولادت امام مهدی علیه السلام ۲۰۵
- ۱/۲ تاریخ تولد امام علیه السلام ۲۰۵
- ۲/۲ ولادت پنهانی ۲۱۱
- پژوهشی درباره زمان و مکان ولادت امام مهدی علیه السلام ۲۱۸
- ساز ولادت ۲۱۸

۵۶۱	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات.....
۲۲۱	محلّ ولادت
۲۲۳	۳ / ۲ ماجرائی ولادت امام <small>علیه السلام</small>
۲۵۹	سخنی در باره رشد غیر عادی امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۶۵	۴ / ۲ سخن گفتن امام <small>علیه السلام</small> پس از تولّد.....
۲۶۸	پژوهشی در باره سخن گفتن امام مهدی <small>علیه السلام</small> پس از ولادت.....
۲۷۱	۵ / ۲ عقیقه برای امام <small>علیه السلام</small>
۲۷۳	۶ / ۲ تبریک تولّد امام <small>علیه السلام</small>
۲۷۵	۷ / ۲ خیر تولّد و تأکید بر پنهان کردن امام <small>علیه السلام</small>
۲۸۱	فصل سوم نام‌ها، کنیه‌ها و لقب‌های امام <small>علیه السلام</small>
۲۸۱	۱ / ۳ نام‌های امام <small>علیه السلام</small>
۲۸۱	الف - همنام و هم‌کنیه پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۲۸۶	نقدی بر گزارشی در باره نام پدر امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۸۹	ب - م ح م د.....
۲۹۱	نکته.....
۲۹۱	ج - احمد.....
۲۹۳	د - مهدی.....
۲۹۵	ه - عبد الله.....
۲۹۵	و - مؤمّل.....
۲۹۷	۲ / ۳ نهی از بر زبان آوردن نام امام عصر <small>علیه السلام</small>
۳۰۵	نکته.....
۳۰۷	پژوهشی در باره نهی از بر زبان آوردن نام امام عصر <small>علیه السلام</small>
۳۰۷	۱. دسته‌بندی احادیث موجود.....
۳۰۹	۲. بررسی نکات موجود در احادیث و امکان جمع بین آنها.....
۳۱۰	۳. بررسی سند احادیث.....
۳۱۱	۴. اقوال موجود در موضوع تسمیه.....
۳۱۲	۵. جمع‌بندی.....
۳۱۲	یک. مراد از تسمیه.....

- ۳۱۳ دو. بررسی اقوال
 ۳۱۷ ۳/۳ کنیه‌های امام علیه السلام
 ۳۲۲ توضیحی درباره کنیه «ابا صالح»
 ۳۲۵ ۴/۳ لقب‌ها و اوصاف امام علیه السلام
 ۳۲۵ اقسام القاب امام مهدی علیه السلام
 ۳۲۷ الف - بقیة الله
 ۳۲۹ ب - حجت الله
 ۳۲۹ ج - حجت
 ۳۲۹ د - قائم
 ۳۳۳ پژوهشی درباره حکم برخاستن به هنگام ذکر امام مهدی علیه السلام با لقب «قائم»
 ۳۳۷ هـ - منتظر
 ۳۳۷ و - منتقم
 ۳۳۹ ز - مضطر
 ۳۳۹ ح - مأمول
 ۳۳۹ ط - صاحب الزمان
 ۳۴۱ ی - صاحب الامر
 ۳۴۱ ک - صاحب الدار
 ۳۴۱ ل - خَلَفَ صَاحِب
 ۳۴۳ م - طاهر
 ۳۴۳ ن - سید
 ۳۴۵ س - غریب
 ۳۴۵ ع - خاتم اوصیا
 ۳۴۵ ف - خانم امامان
 ۳۴۵ ص - اوصاف و القابی دیگر
 ۳۵۵ فصل چهارم: شمایل امام علیه السلام
 ۳۵۵ ۱/۴ شمایل امام علیه السلام . مانند شمایل پیامبر صلی الله علیه و آله
 ۳۵۹ ۲/۴ احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام در باره شمایل امام علیه السلام

- ۳ / ۲ شمایل امام علیه السلام از نگاه کسانی که موفق به دیدار او شدند
- ۳۶۹ سخنی در باره ویژگی های جسمی امام مهدی علیه السلام
- ۳۷۶ دسته اول: پیشگویی از سیمای امام علیه السلام پیش از ولادت
- ۳۷۷ دسته دوم: ترسیم سیمای امام علیه السلام در کودکی
- ۳۷۷ دسته سوم: ترسیم سیمای امام علیه السلام در دوران غیبت
- ۳۷۸ دسته چهارم: ترسیم سیمای امام علیه السلام پس از ظهور
- ۳۸۱ فصل پنجم: طول عمر امام علیه السلام
- ۳۸۱ ۱ / ۵ ویژگی نوح علیه السلام در امام علیه السلام
- ۳۸۳ ۲ / ۵ مثل او. مثل خضر علیه السلام است
- ۳۸۷ ۳ / ۵ مثل او. مثل عیسی علیه السلام است
- ۳۸۹ پژوهشی در باره طول عمر امام مهدی علیه السلام
- ۳۹۰ یک. ادله ثبوتی طول عمر
- ۳۹۰ ۱ - ۱. امکان عقلی طول عمر
- ۳۹۰ ۲ - ۱. امکان علمی طول عمر
- ۳۹۱ ۳ - ۱. بهترین دلیل بر امکان طول عمر
- ۳۹۳ دو. ادله اثباتی طول عمر امام حصر علیه السلام
- ۳۹۳ ۱ - ۲. ادله نقلی
- ۳۹۴ ۲ - ۲. ادله تجربی

فهرست تفصیلی جلد سوم

۷	فصل ششم: ویژگی‌های امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۷	۱/۶ ویژگی‌های پیامبرانه
۲۳	نکته
۲۳	۲/۶ خصوصیتی از ذوالقرنین
۲۵	۳/۶ شبیه‌ترین مردم به پیامبر خدا <small>صلی الله علیه و آله</small>
۲۷	۴/۶ برترین امامان، پس از امیر مؤمنان <small>علیه السلام</small>
۲۹	۵/۶ آخرین امام و وصی
۳۵	۶/۶ حضور همه‌ساله در حج
۳۵	۷/۶ از سروران بهشت
۳۸	سخنی در باره سروران اهل بهشت
۴۱	فصل هفتم: پاسخ چند پرسش
۴۱	۱/۷ توضیحی در باره امامت در خردسالی
۴۵	۲/۷ ازدواج امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۴۶	یک. نظریه موافقان
۴۶	الف - ازدواج، سنت مؤکد اسلامی
۴۷	ب - احادیث، ادعیه و زیارات
۵۱	ج - داستان جزیره خضرا
۵۲	د - کنیه «ابا صالح»
۵۲	دو. نظریه مخالفان
۵۵	سه. نظریه تردید یا سکوت
۵۵	تحلیل و ارزیابی

۵۶.....	۳ / ۷ مکان‌های منسوب به امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۵۷.....	۱. مسجد سهله.
۵۹.....	۲. مسجد جمکران.....
۶۰.....	۱-۲- گزارش آغاز بنا.....
۶۴.....	۲-۲- منابع گزارش.....
۶۴.....	یک. بررسی منابع گزارش.....
۶۵.....	دو. بررسی محتوای گزارش.....
۶۶.....	سه. موارد دیگر.....
۷۰.....	۴ / ۷ جزیره خضراء
۷۳.....	تحلیل و نقد.....

بخش سوم: غیبت امام مهدی (عج)

۷۷.....	درآمد.....
۷۸.....	الف- اقدامات علمی (آگاهی‌بخشی و انکارزدایی).....
۷۸.....	۱. انکارزدایی.....
۷۹.....	۱-۱- دو گونه بودن حضور امام.....
۸۰.....	۱-۲- مشابه پیشین داشتن غیبت.....
۸۱.....	۲. بیان ویژگی‌های غیبت.....
۸۱.....	۱-۲- ۱. مقدر بودن غیبت.....
۸۳.....	۲-۲- تعیین سرآغاز غیبت.....
۸۵.....	۲-۲- دو بخشی و طولانی بودن غیبت.....
۸۶.....	۳. تبیین آسیب‌های روزگار غیبت.....
۸۷.....	۱-۳- حیرت و ضلالت.....
۹۰.....	۲-۳- فتنه و یأس.....
۹۰.....	۳-۳- بلا و محنت.....
۹۲.....	۳-۴- اختلاف و درگیری.....
۹۳.....	ب- جریان‌های جانبی باری دهنده.....

۱. نصب وکیلان خاص ۹۳
۲. ارجاع به عالمان ۹۴
- فصل یکم: پیشگویی غیبت امام مهدی علیه السلام** ۹۹
- ۱ / ۱. خبر دادن پیامبر صلی الله علیه و آله از غیبت امام مهدی علیه السلام ۹۹
- ۲ / ۱. خبر دادن امام علی علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام ۱۰۳
- ۳ / ۱. خبر دادن امام حسن علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام ۱۰۵
- ۴ / ۱. خبر دادن امام حسین علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام ۱۰۹
- ۵ / ۱. خبر دادن امام زین العابدین علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام ۱۱۱
- ۶ / ۱. خبر دادن امام باقر علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام ۱۱۳
- ۷ / ۱. خبر دادن امام صادق علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام ۱۱۵
- ۸ / ۱. خبر دادن امام کاظم علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام ۱۱۷
- ۹ / ۱. خبر دادن امام رضا علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام ۱۱۹
- ۱۰ / ۱. خبر دادن امام جواد علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام ۱۲۱
- ۱۱ / ۱. خبر دادن امام هادی علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام ۱۲۳
- ۱۲ / ۱. خبر دادن امام عسکری علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام ۱۲۳
- ۱۳ / ۱. غیبتی طولانی دارد ۱۲۵
- ۱۴ / ۱. دو غیبت کوتاه و بلند دارد ۱۲۷
- ۱۵ / ۱. مردم، ظهور امام علیه السلام را به دلیل طولانی شدن غیبتش، بعید می‌شمرند ۱۳۱
- چگونگی غیبت و توضیحی درباره سرداب غیبت** ۱۳۴
۱. چگونگی غیبت ۱۳۴
۲. سرداب غیبت ۱۴۰
۱. سرداب غیبت در منابع شیعه ۱۴۳
۲. افترای ظهور امام مهدی علیه السلام از سرداب غیبت ۱۴۴
- فصل دوم: اشاراتی به حکمت غیبت امام مهدی علیه السلام** ۱۴۷
- ۱ / ۲. رازی که جز پس از ظهور، آشکار نمی‌شود ۱۴۷
- ۲ / ۲. آزمودن همه حکومت‌ها ۱۵۲
- ۳ / ۲. آزمودن و ناب کردن مردم ۱۵۵

- ۱۶۱ بیعت برگردن نداشتن ۴ / ۲
- ۱۶۵ انگر ظاهر شود، کشته می‌شود ۵ / ۲
- ۱۶۹ جاری شدن سنت‌های پیامبران علیهم‌السلام در باره او ۶ / ۲
- ۱۷۱ بیرون آمدن ودیعه‌های خدا ۷ / ۲
- ۱۷۴ تبیین حکمت غیبت
 قلمرو این پژوهش
 سه نکته مهم در تبیین حکمت غیبت ..
- ۱۷۵ ۱. جهانی شدن اسلام در آینده تاریخ
 ۲. نقش انسان در سرنوشت خود و جهان
 ۳. نقش بی‌بدیل امام مهدی علیه‌السلام در جهانی شدن اسلام
- ۱۷۷ حکمت غیبت امام مهدی علیه‌السلام
 فصل سوم: برکات تکوینی امام غایب
- ۱۸۱ ۱ / ۳ بقای نظام جهان
 ۲ / ۳ نعمت نهان و هدایت پنهان
 ۳ / ۳ خورشید در پس ایر
 ۲ / ۳ برکت‌های دیگر
- ۲۰۷ تبیین برکات امام غایب
 الف - برکت اجمالی وجود امام غایب
 ب - برکات تفصیلی وجود امام غایب
 برکات عام
 ۱. بقای نظام زمین
 ۲. بقای نظام جهان
 ۳. فرود آمدن انواع نعمت‌ها
 ۴. امان اهل زمین
 نقش خورشید پشت ایر
 خطر بطلان حجّت‌های الهی
 برکات خاص

۲۲۹ واسطه فیوضات الهی
۲۳۰ نیازمندی قبض الهی به واسطه
۲۳۱ واسطه قبض الهی قبل از آفرینش انسان

بخش چهارم: سفیران امام مهدی (عج) در غیبت صغرا

۲۳۵ فصل یکم: نهاد وکالت در عصر امامان اهل بیت (ع)
۲۳۷ ۱. دلایل تشکیل و گسترش نهاد وکالت
۲۳۷ ۱-۱. فراوانی شمار شیعیان
۲۳۸ ۱-۲. گسترش مناطق شیعه‌نشین
۲۴۰ ۱-۳. دشواری ارتباط مستقیم با امام
۲۴۰ ۱-۴. تنوع نیازها
۲۴۱ ۱-۵. پدید آمدن انحرافات
۲۴۲ ۱-۶. آماده‌سازی برای دوره غیبت کبرا
۲۴۳ ۲. وظایف نهاد وکالت
۲۴۴ ۲-۱. اقتصادی
۲۴۷ ۲-۲. فرهنگی
۲۴۹ ۲-۳. سیاسی اجتماعی
۲۵۰ ۲-۴. حفاظتی
۲۵۱ ۳. ساختار نهاد وکالت
۲۵۲ ۴. ویژگی‌های وکیلان
۲۵۳ ۴-۱. کاردانی، مدیریت و تدبیر
۲۵۴ ۴-۲. رازداری و نهانکاری
۲۵۵ ۴-۳. عدالت و وثاقت
۲۵۸ ۵. قلمرو جغرافیایی نهاد وکالت
۲۵۹ ۱. مدینه
۲۵۹ ۲. مکه
۲۵۹ ۳. کوفه

۲۶۰..... ۴. بغداد

۲۶۲..... ۵. سامرا

۲۶۲..... ۶. قم

۲۶۳..... ۸. ری

۲۶۳..... ۹. همدان

۲۶۴..... ۱۰. آذربایجان

۲۶۴..... ۱۱. اهواز و بصره

۲۶۵..... ۱۲. بیهق، سبزوار و نیشابور

۲۶۵..... ۱۳. سمرقند

۲۶۶..... ۷. اسامی یافته شده از وکیلان

۲۷۱..... فصل دوم: فضای جامعه اسلامی منتهی به عصر غیبت کبرا

۲۷۱..... 'الف - جهان اسلام، در آستانه غیبت صغرا

۲۷۲..... ۱. خلافت عباسی

۲۷۳..... ۱- ۱. هارون بن معتمد ملقب به «الواثق بالله» (۲۲۷-۲۳۲ ق)

۲۷۳..... ۱- ۲. جعفر بن معتمد ملقب به «المتوکل علی الله» (۲۳۲-۲۴۷ ق)

۲۷۳..... ۱- ۳. محمد بن متوکل ملقب به «المتصر بالله» (۲۴۷-۲۴۸ ق)

۲۷۴..... ۱- ۴. احمد بن محمد بن معتمد ملقب به «المستعین بالله» (۲۴۸-۲۵۲ ق)

۲۷۴..... ۱- ۵. محمد بن متوکل ملقب به «المعتر بالله» (۲۵۲-۲۵۵ ق)

۲۷۵..... ۱- ۶. محمد بن واثق ملقب به «المهتدی بالله» (۲۵۵-۲۵۶ ق)

۲۷۵..... ۱- ۷. احمد بن متوکل ملقب به «المعتمد علی الله» (۲۵۶-۲۷۹ ق)

۲۷۶..... ۲. تجزیه دولت عباسی

۲۷۷..... ۲- ۱. اغلییان (۱۸۴-۲۹۶ ق)

۲۷۷..... ۲- ۲. طاهریان (۲۰۷-۲۵۴ ق)

۲۷۷..... ۲- ۳. صفاریان (۲۵۴-۲۹۶ ق)

۲۷۷..... ۲- ۴. طولونیان (۲۵۴-۲۹۲ ق)

۲۷۸..... ۲- ۵. علویان طبرستان (۲۵۴-۳۱۴ ق)

۲۷۸..... ۲- ۶. سامانیان (۲۶۱-۳۸۹ ق)

- ۲-۷. فاطمیان (۲۹۶-۵۷۸ق) ۲۷۹
- ۲-۸. حمدانیان (۲۹۳-۳۹۲ق) ۲۷۹
۳. امامان و خلافت عباسی ۲۸۱
- ب- جهان اسلام در دوران غیبت صغرا ۲۸۸
۱. خلافت عباسی ۲۸۸
- ۱-۱. محمد بن متوکل ملقب به «المعتمد علی الله» (۲۵۶-۲۷۹ق) ۲۸۸
- ۱-۲. احمد بن موفق ملقب به «المعتضد بالله» (۲۷۹-۲۸۹ق) ۲۸۹
- ۱-۳. علی بن معتضد ملقب به «المکتفی بالله» (۲۸۹-۲۹۵ق) ۲۸۹
- ۱-۴. جعفر بن معتضد ملقب به «المقتدر بالله» (۲۹۵-۳۲۰ق) ۲۹۰
- ۱-۵. احمد بن معتضد ملقب به «القاهر بالله» (۳۲۰-۳۲۲ق) ۲۹۱
- ۱-۶. احمد بن مقتدر ملقب به «خليفة الراضی بالله» (۳۲۲-۳۲۹ق) ۲۹۱
۲. رویدادهای سیاسی مهم ... ۲۹۲
- ۲-۱. قیام زنگیان ۲۹۲
- ۲-۲. قیام زیدیان ۲۹۳
- ۲-۳. قیام اسماعیلیان ۲۹۳
- ۲-۴. قیام فرمطیان ۲۹۴
۳. شیعیان و عباسیان ۲۹۶
۴. اوضاع علمی و فرهنگی ۳۰۰
- ۴-۱. دانش حدیث ۳۰۱
- ۴-۲. دانش فقه ۳۰۱
- ۴-۳. نگاه‌های علوم دیگر ۳۰۲
- ۴-۴. گسترش مکتب معتزله ۳۰۲
- ۴-۵. فعالیت‌های علمی و فرهنگی شیعیان ۳۰۳
- ۴-۶. دانشمندان بزرگ شیعه در عصر غیبت صغرا ۳۰۴
- نتیجه‌گیری ۳۰۶
- فصل سوم: نائبان چهارگانه امام مهدی (عج) ۳۰۹
- ۱/۳. نایب نخست: عثمان بن سعید عمری ۳۰۹

۵۷۱ فهرست تفصیلی مجموع مجلدات.....
۳۱۱ منزلت «عمری» نزد امامان <small>علیهم السلام</small>
۳۱۲ دلایل نیابت «عمری» از امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۱۲ ۱. اجماع شیعیان اثنا عشریه.....
۳۱۵ ۲. روایاتی که دلالت بر نیابت وی دارند.....
۳۱۵ ۳. وثاقت عثمان بن سعید.....
۳۱۷ ۴. کراماتی که از وی صادر شد.....
۳۱۷ ۵. صدور توقیعات به خط ناحیه مقدسه.....
۳۱۷ ۶. وجوب اعلام امام در صورت عدم صحت ادعای عثمان.....
۳۱۹ وفات عثمان بن سعید.....
۳۳۱ ۲ / ۳ نایب دوم: محمد بن عثمان.....
۳۳۵ نگاشته‌ها.....
۳۳۵ وفات.....
۳۵۱ ۳ / ۳ نایب سوم: حسین بن روح.....
۳۵۲ شخصیت علمی.....
۳۵۳ حوادث دوران نیابت.....
۳۵۷ وفات.....
۳۹۷ ۴ / ۳ نایب چهارم: علی بن محمد سمری.....

فهرست تفصیلی جلد چهارم

- فصل چهارم: مدعیان دروغین ۷
- ۱/۴ مدعیان دروغین مهدویت ۷
۱. سوء استفاده از مفاهیم اصیل ۷
- ۱/۱ سوء استفاده از عنوان «منجی موعود» در سایر ادیان ۸
- ۲/۱ سوء استفاده از عنوان «مهدویت» در فِرَق مختلف مسلمان ۹
- ۳/۱ سوء استفاده استعمارگران ۹
۲. انگیزه مدعیان ۱۱
- ۱/۲ قدرت طلبی ۱۱
- ۲/۲ موقعیت اقتصادی ۱۱
- ۳/۳ موقعیت اجتماعی ۱۱
- ۴/۲ توهم درونی ۱۲
- ۵/۲ بسیج توده‌ها بر ضد مستمگران ۱۲
۳. زمینه‌های پذیرش ادعای مدعیان دروغین ۱۲
- ۱/۳ جهل ۱۳
- ۲/۳ فساد سیاسی و اجتماعی ۱۵
- ۳/۳ مشکلات اقتصادی ۱۵
- ۴/۳ استناد به شماری از احادیث ۱۵
۴. خاستگاه مدعیان دروغین ۱۷
- نکته ۱۷
- تاریخچه مهدیان دروغین ۱۸
۱. محمد بن حنفیه نخستین کاربرد نام «مهدی» ۱۸

- ۲۰..... ۲. عبد الرحمان بن اشعث قحطانی (م ۸۳ ق)
- ۲۱..... ۳. عمر بن عبدالعزیز (م ۱۰۱ ق).....
- ۲۲..... ۴. صالح بن طریف (م ۱۱۰ ق).....
- ۲۳..... اوجگیری باورهای مهدی‌گرایانه در آغاز عصر عباسی
- ۲۶..... ۵. محمد بن عبدالله بن حسن (نفس زکیه) (م ۱۴۵ ق).....
- ۲۷..... ۶. محمد المهدی (مهدی عباسی) (م ۱۶۹ ق).....
- ۲۸..... ۷. ابو مسلم خراسانی (م ۱۳۷ ق)
- ۲۹..... مهدویت برخی غالبان و رهبران فرقه‌های انشعابی از امامیه.....
- ۳۳..... ۸. جنبش سفیانی - مهدوی (۱۹۵ ق).....
- ۳۴..... ۹. محمد بن قاسم علوی (م ۲۱۹ ق)
- ۳۵..... ۱۰. احمد بن معاویه اُموی (م ۲۸۸ ق).....
- ۳۶..... ۱۱. عبیدالله مهدی (۲۹۶ ق).....
- ۴۰..... ۱۲. امام المهدی لدین الله (م ۴۰۴ ق).....
- ۴۱..... ۱۳. محمد بن عبدالله بن ادريس (ق ۵ ق).....
- ۴۱..... ۱۴. یلیا (م ۴۸۴).....
- ۴۲..... ۱۵. ابن تومرت (۴۸۵ - ۵۲۴ ق).....
- ۴۴..... ۱۶. ابن الفرس (۵۶۵ - ۶۰۱ ق).....
- ۴۴..... ۱۷. ملک معز اسماعیل ابوبی (م ۵۹۸ ق).....
- ۴۵..... ۱۸. محمود تازابی (م ۶۳۶ ق).....
- ۴۵..... ۱۹. قاضی شرف‌الدین ابراهیم (م ۶۶۳ ق).....
- ۴۶..... ۲۰. موسای کُرد (م ۷۰۷ ق).....
- ۴۷..... ۲۱. مهدی نصیری (م ۷۱۷ ق).....
- ۴۷..... ۲۲. تیمورتاش بن چوپان (م ۷۲۲ ق).....
- ۴۸..... ۲۳. احمد بن ابراهیم (اوایل ق ۸ ق).....
- ۴۸..... ۲۴. فضل الله حروفی (م ۷۹۶ ق).....
- ۴۹..... ۲۵. سید محمد فلاح مشعشی (م ۸۶۶ ق).....
- ۵۱..... ۲۶. سید محمد نوریخس (م ۸۶۹ ق).....

۲۷. شیخ شمس‌الدین فریانی ۵۵
۲۸. ملّا عرشى كاشانى (م ۸۸۰ ق) .. ۵۶
۲۹. میرزا ملّا جان بلخى (۸۹۰ ق) ۵۶
۳۰. شیخ عبد القدیر بخارایی (۹۰۰ ق) ۵۶
۳۱. سید محمد جونیوری (۸۴۷-۹۱۰ ق) ۵۷
۳۲. مهدی کره ابرقوهی (م ۹۱۰ ق) ۵۸
۳۳. مردی شرقی (م ۹۲۸ ق) ۵۹
۳۴. شاه طهماسب (م ۹۶۲ ق) ۵۹
۳۵. ملّا هدایت آرندی شافعی ۶۰
۳۶. شماری از سادات گیلان .. ۶۱
۳۷. بایزید انصاری (۹۳۱-۹۸۰ ق) ۶۱
۳۸. مهدی صوفی (۹۶۷-۱۰۲۳ ق) ۶۲
۳۹. مردی عجمی (م ۱۰۸۱ ق) ۶۲
۴۰. سید محمد بن علی حیدانی (م ۱۰۶۱ ق) ۶۳
۴۱. ناصر بن محمد عیانی (م ۱۰۶۲ ق) ۶۳
۴۲. منصور اوشیرما چچنی در سال (م ۱۲۰۰ ق) ۶۴
۴۳. مهدی سودانی (م ۱۲۵۹-۱۳۰۲ ق) ۶۵
۴۴. محمد مهدی سنوسی (۱۲۶۰-۱۳۱۷ ق) ۶۸
۴۵. اسحاق سیتی ۶۸
۴۶. شیخ احمد مصری (م ۱۲۳۷ ق) ۷۰
۴۷. سید احمد بریلوی (۱۲۰۱-۱۲۴۶ ق) ۷۰
۴۸. فقیه سعید (م ۱۲۵۶ ق) ۷۱
۴۹. علی محمد باب (۱۲۳۵-۱۲۶۶ ق) ۷۱
۵۰. غلام احمد قادیانی (۱۸۳۹-۱۹۰۸ م) ۷۴
۵۱. پنج نفر از شاگردان شیخ احسائی و سید کاظم رشتی ۷۵
۵۲. محمد بن عبدالله قحطانی (م ۱۹۸۰ م) ۷۷

۸۲ شریعی
۸۴	احمد بن هلال
۸۵ ناهنجاری‌های رفتاری احمد بن هلال
۸۷ مواجهه امام با احمد بن هلال
۸۸ چگونگی مواجهه با روایات او
۹۱ ابو طاهر محمد بن علی بن بلال
۹۳	محمد بن علی بن بلال از نگاه رجال‌شناسان
۹۴ حسین بن منصور حلاج
۹۴	حلاج در منابع شیعی
۹۷ محمد بن علی شلمغانی (ابن ابی العزاف)
۹۹	موقعیت علمی شلمغانی
۹۹ انحراف شلمغانی
۱۰۱ بازگیری شلمغانی
۱۰۱ عقاید شلمغانی
۱۰۲ مواجهه با انحراف
۱۰۴ فرجام شلمغانی
۱۰۵ شلمغانی و کتاب «التکلیف»
۱۰۶ شلمغانی از منظر رجالیان
۱۰۷ ۳ / ۴ دروغ‌پردازان اخیر
۱۰۸ جند السماء و ضیاء الکرعای
۱۰۹ جنبش احمد اسماعیل کویتع سولمی
۱۱۰ جنبش سید محمود حسنی صرخی

بخش پنجم: توقیعات امام مهدی عج

۱۱۵ درآمد
۱۱۶ توقیعات امام عصر <small>عج</small>
۱۱۷ دسته‌بندی موضوعی توقیعاتها

- ۱۱۸ ۱. معارف اعتقادی و سیاسی
- ۱۱۸ ۲. احکام فقهی
- ۱۱۹ ۳. کرامت‌ها و دعاها
- ۱۱۹ ۴. موضوعات پراکنده
- ۱۲۰ ارزیابی توقیع‌ها
- ۱۲۲ منابع توقیع‌ها
- ۱۲۵ خط توقیع‌ها
- ۱۳۱ فصل یکم: مکتوب‌هایی در پاسخ پرسش‌های عقیدتی و سیاسی
- ۱۳۱ ۱/۱ صفات خدا
- ۱۳۳ ۲/۱ نبوت و امامت
- ۱۳۹ ۳/۱ زمین از حجت، خالی نمی‌ماند
- ۱۴۵ ۴/۱ ختم نبوت و پایه‌های علم امام علیه السلام
- ۱۴۵ ۵/۱ تکذیب کسانی که پنداشته‌اند امام عسکری علیه السلام بدون جانشین از دنیا می‌رود
- ۱۵۱ ۶/۱ برائت از غالیان و منحرفان
- ۱۶۵ ۷/۱ نهی از تعیین وقت برای قیام
- ۱۶۵ ۸/۱ نهی از بردن نام و شناساندن مکان امام علیه السلام
- ۱۶۷ ۹/۱ نهی از پیگیری (جای امام علیه السلام)
- ۱۶۹ ۱۰/۱ وکالت محمد بن ابراهیم بن مهزیار
- ۱۷۱ ۱۱/۱ وکالت حاجز
- ۱۷۳ ۱۲/۱ وکالت محمد بن جعفر عربی
- ۱۷۵ ۱۳/۱ حفاظت وکیلان از آسیب دشمن
- ۱۷۷ ۱۴/۱ وقوع غیبت تام (کامل)
- ۱۸۱ فصل دوم: مکتوب‌هایی در پاسخ پرسش‌های فقهی
- ۱۸۱ ۱/۲ پاسخ پرسش‌های محمد بن عثمان عمری
- ۱۸۷ ۲/۲ پاسخ پرسش‌های محمد بن عبد الله حمیری
- ۲۲۳ ۳/۲ پاسخ پرسش‌های جعفر بن حمدان
- ۲۲۵ ۴/۲ پاسخ پرسش‌های خضر بن محمد

- ۲۲۷ ۵/۲ پاسخ پرسش‌های هارون بن مسلم
- ۲۲۹ ۶/۲ پاسخ پرسش‌هایی که از قم ارسال شده بودند
- ۲۴۰ تبیین توفیق‌های فقهی
- ۲۴۱ ویژگی‌های کلی توقیعات فقهی
- ۲۴۱ ۱. حجم و تنوع
- ۲۴۴ ۲. آمیختگی با فضای تقیه
- ۲۴۸ ۳. اعتبار اسناد و محتوا
- ۲۵۰ ۴. جایگاه دینی و فقهی سفیران چهارگانه
- ۲۵۳ ۵. اهتمام و استناد فقها
- ۲۵۵ بررسی توقیعات فقهی در منابع فقه استدلالی
- ۲۵۵ ۱. برگزاری نافله هنگام طلوع و غروب خورشید (ح ۶۸۳ و ۱/۶۸۴)
- ۲۵۷ ۲. شرط ایضا در وقف (ح ۲/۶۸۴)
- ۲۵۷ ۳. حکم خمس در دوره غیبت (ح ۳/۶۸۴)
- ۲۵۸ ۴. تکرار ختنه (ح ۴/۶۸۴)
- ۲۵۸ ۵. نماز گزاردن رو به روی آتش (ح ۵/۶۸۴)
- ۲۵۹ ۶. خوردن عبوری میوه باغات (حق المازه) (ح ۶/۶۸۴)
- ۲۶۰ ۷. کفاره روزه خواری (ح ۶۸۵)
- ۲۶۰ ۸. نماز گزاردن کنار قبر امام (ح ۶۸۶ و ۱۴/۶۹۰)
- ۲۶۱ ۹. فضیلت تربت امام حسین علیه السلام (ح ۶۸۷، ۶۸۸ و ۱۰/۶۹۰)
- ۲۶۲ ۱۰. چگونگی پوشیدن لباس احرام (ح ۱/۶۸۹ و ۲)
- ۲۶۳ ۱۱. استحباب دعا در تکبیرهای هفتگانه (ح ۳/۶۸۹)
- ۲۶۳ ۱۲. آداب قنوت (ح ۲/۶۸۹)
- ۲۶۳ ۱۳. استحباب سجده شکر پس از نماز (ح ۵/۶۸۹)
- ۲۶۴ ۱۴. شرط مالکیت در بیع (ح ۶/۶۸۹)
- ۲۶۴ ۱۵. استحباب روزه ماه رجب (ح ۱/۶۹۰)
- ۲۶۴ ۱۶. حکم گزاردن نماز واجب روی حیوان سوزاری (ح ۲/۶۹۰)
- ۲۶۵ ۱۷. چگونگی رسیدن به رکوع امام جماعت (ح ۳/۶۹۰)

۱۸. پی بردن به نقص نماز ظهر میان نماز عصر (ح ۴/۶۹۰) ۲۶۶
۱۹. عذّه زن در عقد موقت (ح ۵/۶۹۰) ۲۶۷
۲۰. گواهی دادن مبتلابان به بیسی و جذام و فلج (ح ۶/۶۹۰) ۲۶۷
۲۱. ازدواج با دختر همسر (ح ۷/۶۹۰) ۲۶۸
۲۲. حرمت مادر بزرگ زن بر شوهر (ح ۸/۶۹۰) ۲۶۸
۲۳. دعوی مالی (ح ۹/۶۹۰) ۲۶۹
۲۴. استحباب نوشتن «لا ِلهَ اِلاَّ اللهُ» بر کفن (ح ۱۱/۶۹۰) ۲۶۹
۲۵. گرداندن تسبیح در نماز و با دست چپ (ح ۱۵/۶۹۰ و ۱۶) ۲۷۰
۲۶. فروش مال موقوفه (ح ۱۷/۶۹۰) ۲۷۰
۲۷. روغن زدن مُحرم برای درمان (ح ۱۸/۶۹۰) ۲۷۱
۲۸. گواهی دادن نایینا (ح ۱۹/۶۹۰) ۲۷۱
۲۹. شهادت در وقف (ح ۲۰/۶۹۰) ۲۷۲
۳۰. ذکر رکعت سوم و چهارم نماز (ح ۲۱/۶۹۰) ۲۷۳
۳۱. حرمت کم و زیاد مُسکر (ح ۲۲/۶۹۰) ۲۷۴
۳۲. جگونگی استخاره (ح ۲۳/۶۹۰) ۲۷۵
۳۳. وقت نماز جعفر طیار رضی الله عنه (ح ۲۴/۶۹۰) ۲۷۷
۳۴. اولویت در دادن صدقه (ح ۲۵/۶۹۰) ۲۷۹
۳۵. ادعای عدم پرداخت مهریه (ح ۲۶/۶۹۰) ۲۸۰
۳۶. نماز گزاردن در لباس خنز (ح ۲۷/۶۹۰) ۲۸۲
۳۷. نماز گزاردن در لباس ابریشمی (ح ۲۸/۶۹۰) ۲۸۳
۳۸. ترتیب مسح پا (ح ۲۹/۶۹۰) ۲۸۴
۳۹. اشتباه در شمارش تسبیح فاطمه س (ح ۳۱/۶۹۰) ۲۸۵
۴۰. حکم تکبیر بعد از تشهد در رکعت دوم (ح ۱/۶۹۱) ۲۸۷
۴۱. نماز با انگشتر حُماهن و ابزار آهنی (ح ۲/۶۹۱ و ۱۲) ۲۸۹
۴۲. فراموشی در نام بردن از صاحب قربانی (ح ۳/۶۹۱) ۲۹۰
۴۳. طهارت نیاس ساخته و بافته دست زردشتی (ح ۴/۶۹۱) ۲۹۱
۴۴. خطا در جای سجده (ح ۵/۶۹۱) ۲۹۲

۴۵. سایه گرفتن مُحرِم (ح ۶/۶۹۱ و ۷) ۲۹۲
۴۶. نام بردن از صاحب حج و قربانی کردن از طرف او (ح ۸/۶۹۱ و ۹) ۲۹۶
۴۷. احرام در پارچه خَز (ح ۱۰/۶۹۱) ۲۹۸
۴۸. نماز در سرپایی و کفش بدبو (ح ۱۱/۶۹۱ و ۱۴) ۲۹۸
۴۹. نقیبه در میقات (ح ۱۳/۶۹۱) ۲۹۹
۵۰. حکم مال شبهه‌ناک (ح ۱۵/۶۹۱) ۳۰۱
۵۱. تعهد بر ترک ازدواج سوگت (ح ۱۶/۶۹۱) ۳۰۳
۵۲. الحاق فرزند به پدر و تغییر وقف با شرط (ح ۶۹۳) ۳۰۴
۵۳. نماز در انواعی از پوست حیوانات (ح ۶۹۳) ۳۰۶
۵۴. صدقه تراشیدن موی سر نوزاد (ح ۶۹۴) ۳۰۶
۵۵. شرط وجوب غسل مس میت (ح ۱/۶۹۵) ۳۰۷
۵۶. فراموشی در تسبیحات نماز جعفر طیار (ح ۲/۶۹۵) ۳۰۹
۵۷. خروج زن از خانه در عده وفات (ح ۳/۶۹۵ و ۴ و ۵) ۳۱۱
۵۸. سوره‌های بافضیلت‌تر در نماز (ح ۵/۶۹۵) ۳۱۲
۵۹. وقت وداع با ماه رمضان (ح ۶/۶۹۵) ۳۱۴
۶۰. احکام توقیع اسحاق بن یعقوب ۳۱۵
- جمع‌بندی ۳۲۰
- فصل سوم: مکتوب‌هایی حکایت‌گر کرامت‌ها ۳۲۳
- ۱/۳ مستجاب شدن دعا‌های امام علیه السلام ۳۲۳
- الف - مستجاب شدن دعا برای صدوق اول ۳۲۳
- ب - مستجاب شدن دعا برای شفای سُروز ۳۲۹
- ج - مستجاب شدن دعا برای محمد بن یوسف ۳۲۹
- د - مستجاب شدن دعا برای ابو عبد الله بن صالح ۳۳۱
- ه - مستجاب شدن دعا برای این افراد ۳۳۱
- ۲/۳ پیشگویی در باره حقوق مالی ۳۳۷
- ۳/۳ خیرهای غیبی در امور گوناگون ۳۷۷
- فصل چهارم: مکتوبات گوناگون ۴۲۷

۴۲۷ پاسخ پرسش‌های اسحاق بن یعقوب ۱ / ۴

۴۳۳ پاسخ پرسش‌های محمد بن صالح ۲ / ۴

۴۳۵ مکتوب منسوب به ناحیه در زمان غیبت کبرا خطاب به شیخ مفید ۳ / ۴

فهرست تفصیلی جلد پنجم

بخش ششم: دیدار امام مهدی عج و کرامات او

۹	فصل یکم: گروهی از دیدار کنندگان با امام مهدی <small>عج</small> پیش از غیبت
۹	۱ / ۱ حکیمه
۱۰	۲ / ۱ نسیم و ماریه
۱۱	۳ / ۱ کنیز ابو علی خیزرانی
۱۲	۴ / ۱ ابو نصر ظریف
۱۳	۵ / ۱ احمد بن اسحاق بن سعد
۱۴	۶ / ۱ ابو هارون
۱۴	۷ / ۱ ابو علی بن مظهر
۱۵	۸ / ۱ ابو غانم خادم
۱۵	۹ / ۱ عبد الله سوری
۱۶	۱۰ / ۱ عمرو اهوازی
۱۶	۱۱ / ۱ سعد بن عبد الله قمی
۱۹	۱۲ / ۱ یعقوب بن مقوش
۲۰	۱۳ / ۱ کاتب بن ابراهیم
۲۲	۱۴ / ۱ ابراهیم بن محمد بن فارس نیشابوری
۲۲	۱۵ / ۱ گروهی از پیروان اهل بیت <small>ع</small>
۲۶	۱۶ / ۱ مردی از فارس
۲۹	فصل دوم: دیدار کنندگان امام <small>عج</small> در دوران غیبت صغرا
۲۹	۱ / ۲ ابراهیم بن ادريس
۲۹	۲ / ۲ ابراهیم بن عبیده نیشابوری و خادم او

- ۳۰ ابو‌الادیان ۳ / ۲
- ۳۳ ابو سعید ... ۴ / ۲
- ۳۷ ابو عبد الله صالح ۵ / ۲
- ۳۸ ابو محمد حسن بن وجناء نصیبی ۶ / ۲
- ۴۰ ابو نعیم، محمودی، علان، ابو هیشم، ابو جعفر و علوی ۷ / ۲
- ۴۸ احمد بن عبد الله هاشمی ... ۸ / ۲
- ۴۹ ازدی (اودی) ... ۹ / ۲
- ۵۱ اسماعیل بن علی نوبختی و عقید ... ۱۰ / ۲
- ۵۲ حسین بن حمدان .. ۱۱ / ۲
- ۵۵ رشیق ... ۱۲ / ۲
- ۵۷ زهری ... ۱۳ / ۲
- ۵۸ سیما ۱۴ / ۲
- ۵۸ عثمان بن سعید ۱۵ / ۲
- ۶۲ علی بن ابراهیم بن مهزیار .. ۱۶ / ۲
- ۷۴ کابلی ۱۷ / ۲
- ۷۵ محمد بن اسماعیل ۱۸ / ۲
- ۷۶ محمد بن جعفر جُمَیری و چند تن از قمیان ۱۹ / ۲
- ۷۹ محمد بن عبد الله، بزرگی از قم در مصر ۲۰ / ۲
- ۸۲ محمد بن عثمان عمری ۲۱ / ۲
- ۸۳ محمد بن علی بن یلال .. ۲۲ / ۲
- ۸۵ یعقوب بن یوسف ضراب غسانی ۲۳ / ۲
- ۸۹ یوسف بن احمد جعفری ۲۴ / ۲
- ۹۰ مردی از بنی راشد ۲۵ / ۲
- ۹۲ و این افراد ۲۶ / ۲
- ۹۹ **فصل سوم: دیدار کنندگان امام (عج) در روزگار غیبت کبرا و کسانی که کرامتی از او دیده‌اند** ۹۹
- ۹۹ ابن هشام ۱ / ۳
- ۱۰۱ ابن جعفر قَیِّم ۲ / ۳

۱۰۲	ابو انحسین بن ابی بقل ۳ / ۳
۱۰۵	محمد بن علی علوی ۴ / ۳
۱۰۷	حسن بن عبد الله تمیمی ۵ / ۳
۱۱۲	سید حسنی جبلی ، تاجر بالله ۶ / ۳
۱۱۲	ابو الحسن علی بن محمد علوی ۷ / ۳
۱۱۳	ابو محمد دعلجی ۸ / ۳
۱۱۴	زاهد کوفی و عمر بن حمزه ۹ / ۳
۱۱۵	اسکندر دیر پیش ۱۰ / ۳
۱۱۶	ابو عباس واسطی ۱۱ / ۳
۱۱۷	اسماعیل بن حسن هرقلی ۱۲ / ۳
۱۲۱	عطوة علوی ۱۳ / ۳
۱۲۱	کسانی که سید بن طاووس گزارش کرده ۱۴ / ۳
۱۲۳	محمد بن ابی رواد رومی و محمد بن جعفر دهقان ۱۵ / ۳
۱۲۴	مردی صالح به گفته قطب راوندی ۱۶ / ۳
۱۲۵	مردی صالح به گفته حسن بن حمزه علوی ۱۷ / ۳
۱۲۶	سید محمد آودای ۱۸ / ۳
۱۲۸	تاجر پیر ۱۹ / ۳
۱۲۹	نجم الدین جعفر بن زهدری ۲۰ / ۳
۱۳۰	حسین مدلل ۲۱ / ۳
۱۳۱	محمد بن نجم اسود ۲۲ / ۳
۱۳۲	مردی از کوفه ۲۳ / ۳
۱۳۳	مردی در راه مصر ۲۴ / ۳
۱۳۴	شهید ثانی ۲۵ / ۳
۱۳۶	شیخ حسن عراقی ۲۶ / ۳
۱۳۷	امیر اسحاق استرآبادی ۲۷ / ۳
۱۳۹	ملا عبد الرحیم دماوندی ۲۸ / ۳
۱۳۹	شیخ محمد مشغرای ۲۹ / ۳

- ۱۴۱ میرزا محمد امیرآبادی ۳۰/۳
- ۱۴۱ مردی فلج ۳۱/۳
- ۱۴۳ حاج علی مکی ۳۲/۳
- ۱۴۴ زین العابدین سلماسی ۳۳/۳
- ۱۴۶ سید احمد موسوی ۳۴/۳
- ۱۴۹ سید مرتضی نجفی ۳۵/۳
- ۱۵۰ سید محمد بن سید مال الله بن سید معصوم قطیفی ۳۶/۳
- ۱۵۲ مرد سبزی فروش به نقل از سید حیدر کاظمی ۳۷/۳
- ۱۵۴ یاقوت حلی ۳۸/۳
- ۱۵۶ اشکانی ۳۹/۳
- ۱۵۹ حاجی مؤمن ۴۰/۳
- ۱۶۱ شاگرد محمدتقی تربتی ۴۱/۳
- ۱۶۲ شفا دادن بیمار به نقل دکتر عبدالحسین تریزی ۴۲/۳
- ۱۶۶ شیخ محمد شوشتری کوفی ۴۳/۳
- ۱۷۲ صیحة آية الله اراکی ۴۴/۳
- ۱۷۳ مردی آرایشگر به نقل از شیخ باقر نجفی ۴۵/۳
- ۱۷۴ پدر ملا فتحعلی سلطان آبادی ۴۶/۳
- ۱۷۵ همسر شیخ محمد متقی همدانی ۴۷/۳
- ۱۷۹ پژوهشی در باره روایت امام علیه السلام در روزگار غیبت کبرا ۱۷۹
- ۱۷۹ امکان عقلي رویت ۱۷۹
- ۱۸۰ امکان تقلي رویت ۱۸۰
- ۱۸۱ دلیل وقوع رویت ۱۸۱
- ۱۸۳ اشکال‌ها و پاسخ آنها ۱۸۳
- ۱۸۴ ۱. توقیع علی بن محمد سمري ۱۸۴
- ۱۸۵ منابع و سند ۱۸۵
- ۱۸۵ دلالت حدیث ۱۸۵
- ۱۸۵ الف - عبارت میانی ۱۸۵

۱۸۸	ب - عبارت پایانی
۱۸۸	۲. روایات ندیدن و شناختن امام <small>علیه السلام</small>
۱۹۰	۳. توقیع احمد بن خضر
۱۹۲	احادیث عمومی غیبت
۱۹۵	پیامدهای نادرست ادعایی برای رؤیت
۱۹۵	یک. تنافی با فلسفه غیبت و انتظار
۱۹۵	دو. همسان شدن غیبت کبرا با غیبت صغرا
۱۹۶	آسیب‌ها و پیامدها
۱۹۷	ره‌نمودهای ارائه شده برای دیدار امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۰۳	فصل چهارم: شماری از عالمان مورد عنایت امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۰۳	۱ / ۴ شیخ صدوق
۲۰۵	۲ / ۴ شیخ مفید
۲۰۷	۳ / ۴ سید ابن طاووس
۲۰۸	۴ / ۴ علامه حلی
۲۱۰	۵ / ۴ مقدس اردبیلی
۲۱۱	۶ / ۴ مجلسی اول
۲۱۶	۷ / ۴ شیخ حرّ عاملی
۲۱۷	۸ / ۲ وحید بهبهانی
۲۱۹	۹ / ۴ شیخ حسین نجف
۲۲۰	۱۰ / ۴ ملا محمود عراقی
۲۳۵	۱۱ / ۴ سید بحر العلوم
۲۲۹	۱۲ / ۴ فقیه بزرگوار، علامه شیخ مرتضی انصاری
۲۳۱	۱۳ / ۴ شیخ انصاری و سید علی شوشتری
۲۳۵	۱۴ / ۴ میرزای شیرازی
۲۳۸	۱۵ / ۴ شماری از مراجع تقلید
۲۴۲	۱۶ / ۴ سید محمد فشارکی
۲۴۳	۱۷ / ۴ شیخ عنی یزدی

- ۲۴۴ ۱۸/۴ ملاً علی طهرانی
- ۲۴۷ ۱۹/۴ سید عبدالحسین لاری
- ۲۴۸ ۲۰/۴ آخوند ملاً عباس تربتی
- ۲۵۰ ۲۱/۴ حاج شیخ عبدالکریم حائری
- ۲۵۱ ۲۲/۴ سید ابو الحسن اصفهانی
- ۲۵۲ ۲۳/۴ شیخ محمدتقی آملی
- ۲۵۴ ۲۳/۲ حاج آقا حسین بروجردی
- ۲۵۷ فصل پنجم: خاطراتی از نگارنده
- ۲۵۷ ۱/۵ تشرف آیه الله بهاء الدینی
- ۲۵۸ ۲/۵ تشرف آقای عبد الرحیم بلورساز
- ۲۶۴ ۳/۵ توسل بانو نیک صفت
- ۲۷۰ ۴/۵ تشرف سید کریم پینه دوز
- ۲۷۱ ۵/۵ پاسخ پرسش حیدر آقا معجزه
- ۲۷۳ ۶/۵ تشرف سید حسن ذرافشان
- ۲۷۶ ۷/۵ تشرف محمدعلی اربابی
- ۲۷۷ ۸/۵ ارتباط شاگرد میرزا محمدباقر اصطهباناتی
- ۲۸۱ ۹/۵ عنایت امام علیه السلام به سید یحیی حسینی
- ۲۸۴ ۱۰/۵ عنایت امام عصر علیه السلام به مادر شهید
- ۲۸۶ ۱۱/۵ عنایت امام عصر علیه السلام به زائر بیمار
- ۲۹۰ ۱۲/۵ تشرف در راه مسجد الحرام
- ۲۹۱ ۱۳/۵ امداد غیبی در راه جُحفه
- ۲۹۲ ۱۴/۵ امداد غیبی در راه عرفات
- ۲۹۷ ۱۵/۵ امداد غیبی در عرفات
- ۲۹۸ ۱۶/۵ امداد غیبی در منا
- ۳۰۰ ۱۷/۵ امداد غیبی در بازگشت از جمرات

بخش هفتم: وظایف مردم در روزگار غیبت

- ۳۰۵ انتظار فرج امام عصر علیه السلام

فصل یکم: انتظار فرج

۱/۱ - ترغیب به انتظار فرج (گشایش) ۳۱۵

پژوهشی درباره حدیث «إِذَا رَفِعَ عَلْمُكُمْ» ۳۲۳

تحلیل مجموعه احادیث ۳۲۵

۱/۱ - فضیلت انتظار ۳۲۹

الف - انتظار کشیدن، عبادت است ۳۲۹

ب - برترین عبادت ۳۲۹

ج - نخستین عبادت ۳۳۱

د - برترین عمل ۳۳۱

ه - محبوب ترین عمل نزد خدا ۳۳۵

و - برترین جهاد ۳۳۵

ز - انتظار فرج، خود، فرج است ۳۳۵

ح - از بزرگ ترین فرج هاست ۳۳۷

ط - از ارکان دین است ۳۳۹

۲/۱ - فضیلت منتظر ۳۴۳

الف - از اولیای الهی ۳۴۳

ب - به سان پیکارگر پیش روی پیامبر خدا ﷺ ۳۴۵

ج - مانند شهید در رکاب پیامبر خدا ﷺ ۳۴۹

د - مانند جنگجوی سپاه قائم ﷺ ۳۵۱

ه - مانند به خون خود غلثیده در راه خدا ۳۵۵

و - مانند کسی که در خیمه قائم ﷺ است ۳۵۵

ز - پاداش روزه دار شب زنده دار را دارد ۳۵۷

ح - برتر از افراد هر زمان ۳۵۹

ط - در زمره اهل بیت نبوت ﷺ محشور می شود ۳۵۹

ی - اشتیاق امیر مؤمنان ﷺ به دیدار او ۳۶۱

فصل دوم: عجله نکردن ۳۶۵

۱/۲ - بر حذر داشتن از عجله ۳۶۵

- ۲ / ۲ هلاکت تندروان ۳۶۹
- ۳ / ۲ باشکیبایی، امید فرج می‌رود ۳۷۵
- ۴ / ۲ خداوند به خاطر عجله‌ی بندگان، عجله نمی‌کند ۳۷۷
- فصل سوم: استقامت ۳۸۱
- ۱ / ۳ سختی دینداری در روزگار غیبت ۳۸۱
- ۲ / ۳ گرفتاری پیروان اهل بیت علیهم‌السلام در روزگار غیبت ۳۸۳
- ۳ / ۳ کسانی نجات می‌یابند که ایمان در دشمنان استوار است ۳۸۹
- ۴ / ۳ فضیلت جنگ زدن به دین در روزگار غیبت ۳۹۵
- ۵ / ۳ فضیلت جنگ زدن به ولایت اهل بیت علیهم‌السلام در روزگار غیبت ۴۰۳
- ۶ / ۳ یاری خواستن از خدا در روزگار غیبت ۴۱۳
- الف - دعای غریق ۴۱۳
- ب - دعای معرفت ۴۱۵
- ج - دعای عهد ۴۱۹

فهرست تفصیلی جلد ششم

۷۰	فصل چهارم: دعا برای تعجیل در قُرح
۱۱	فصل پنجم: زمینه‌سازی برای حکومت امام مهدی <small>عج</small>
۱۱	۱ / ۵ احادیثی که به انقلاب زمینه‌ساز اشاره دارند
۱۵	۲ / ۵ نقش قمیان در دفاع از حق و نصرت امام مهدی <small>عج</small>
۱۶	پژوهشی در باره مهم‌ترین وظیفه پیروان اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> در عصر غیبت
۱۹	دو دیدگاه در باره تأسیس حکومت در عصر غیبت
۱۹	۱. تأسیس حکومت، مهم‌ترین وظیفه عصر غیبت
۲۰	یک. ضرورت زمینه‌سازی برای ظهور امام غایب
۲۱	دو. ضرورت تشکیل حکومت برای زمینه‌سازی ظهور
۲۲	۲. اختصاص تشکیل حکومت به عصر حضور
۲۳	شواهد دیدگاه دوم
۲۴	یک. احادیث فراگیر شدن ظلم، قبل از ظهور امام مهدی <small>عج</small>
۲۵	دو. احادیث نهی از قیام، قبل از قیام قائم <small>عج</small>
۳۰	نقد و بررسی احادیث نهی از قیام
۳۰	الف - ارزیابی سند احادیث نهی از قیام
۳۱	ب - ارزیابی مضمون احادیث نهی از قیام
۳۲	ج - سنجش احادیث نهی از قیام با موازین حدیث‌شناسی
۳۳	یک. تعارض با قرآن
۳۵	دو. تعارض با سنت
۳۹	سه. تعارض با سیره اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>
۴۰	چهار. تعارض با احادیث قیام

۴۶ چکیده مطالب
۴۹ ۲ / ۵ قیام گروهی از شرق با پرچم‌های سیاه رنگ
۵۵ ۴ / ۵ پرچم‌های سیاه‌رنگ از خراسان
۶۰ پژوهشی دربارهٔ روایات «ریات سود»
۶۰ بیان گزارش‌ها
۶۰ ۱. مصادر
۶۰ الف - مصادر شیعی
۶۲ ب - مصادر اهل سنت
۶۵ ۲. احادیث
۶۵ الف - احادیث خالص شیعی
۶۶ نکته
۶۶ ب - احادیث اهل سنت
۶۶ ب / ۱. احادیث نبوی
۶۷ ب / ۲. احادیث اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>
۶۸ ج - آثار
۶۹ جمع‌بندی

بخش هشتم: دعا

۷۳ فصل یکم: دعاهای اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> برای امام مهدی <small>عج</small>
۷۳ ۱ / ۱ دعای امام علی بن ابی طالب <small>علیه‌السلام</small>
۷۷ ۲ / ۱ دعای امام زین العابدین <small>علیه‌السلام</small>
۷۹ ۳ / ۱ دعای امام صادق <small>علیه‌السلام</small> و اندوه او بر طول کشیدن غیبت امام مهدی <small>عج</small>
۸۵ ۴ / ۱ دعای امام کاظم <small>علیه‌السلام</small>
۸۷ ۵ / ۱ دعای امام رضا <small>علیه‌السلام</small>
۹۵ ۶ / ۱ دعای امام جواد <small>علیه‌السلام</small>
۹۷ ۷ / ۱ دعای امام عسکری <small>علیه‌السلام</small>
۱۰۹ فصل دوم: دعای امام مهدی <small>عج</small> برای فرجش

- ۱ / ۲ دعایش هنگام توأد ۱۰۹
- ۲ / ۲ دعایش در فنوت ۱۱۱
- ۳ / ۲ دعایش نزد کعبه ۱۱۷
- ۴ / ۲ دعایش هنگام عبور از وادی السلام .. ۱۱۷
- ۵ / ۲ دعا برای محفوظ ماندن ۱۱۹
- ۶ / ۲ دعایش برای آسان شدن کارهای سخت او ۱۲۱
- فصل سوم: دعا برای امام مهدی عج در عیدها ۱۲۵
- ۱ / ۳ دعا برای امام در عیدهای چهارگانه «دعای ندبه» ۱۲۵
- تحلیلی درباره متن و سند دعای ندبه ۱۴۵
- نگاهی به سند دعای ندبه ۱۴۶
۱. دعای ندبه در مصادر کهن ۱۴۶
- الف - المزار الکبیر، نگاشته محمد بن جعفر، معروف به ابن مهدی (ق عقی) ۱۴۶
- ب - مصباح الزائر، نگاشته سید ابن طاووس (۵۸۹ - ۶۶۴) ۱۴۷
- ج - اقبال الأعمال، نگاشته سید ابن طاووس ۱۴۸
- د - زوائد الفوائد، نگاشته جمال الدین علی بن علی بن طاروس ۱۴۸
- ه - مزار قدیم، نویسنده نامعلوم (ق عقی) ۱۴۸
۲. بررسی سند: ابن مهدی و سید ابن طاووس ۱۴۸
۳. انتساب دعای ندبه به اهل بیت ع ۱۴۹
- ۱ / ۳. قرینه‌های اجمالی انتساب ۱۴۹
- ۲ / ۳. انتساب تفصیلی دعا به اهل بیت ع ۱۵۱
- پاسخ به یک شبهه ۱۵۴
- ۲ / ۳ دعا برای امام ع در روز عید فطر ۱۵۷
- ۳ / ۳ دعا برای امام ع در روز جمعه و دو عید ۱۶۱
- ۴ / ۳ دعا برای امام ع در عید غدیر ۱۶۳
- فصل چهارم: دعا برای امام مهدی عج در ماه رمضان ۱۶۹
- ۱ / ۴ دعا برای امام ع در هر شب ماه ۱۶۹
- دعای افتتاح ۱۶۹

- ۲/۴ دعای هر روز ماه رمضان برای امام علیه السلام ۱۷۳
- ۳/۴ دعا برای امام علیه السلام در روز سیزدهم رمضان ۱۷۹
- ۴/۴ دعا برای امام علیه السلام در روز بیست و یکم رمضان ۱۸۵
- ۵/۴ دعا برای امام علیه السلام در شب بیست و سوم ۱۹۱
- فصل پنجم: دعا برای امام مهدی علیه السلام در روز جمعه**
- ۱/۵ دعا برای او پس از نماز جعفر ضیّار در روز جمعه ۱۹۵
- ۲/۵ دعا برای او پس از ظهر جمعه ۱۹۷
- ۳/۵ دعا برای او در خطبه نماز جمعه ۱۹۹
- ۴/۵ دعا برای او در قنوت نماز جمعه ۲۰۱
- ۵/۵ دعا برای او پس از عصر روز جمعه ۲۰۳
- فصل ششم: دعا برای امام مهدی علیه السلام در وقت‌های دیگر**
- ۱/۶ دعا برای او در شب نیمه شعبان ۲۰۷
- ۲/۶ دعا برای او در روز عرفه ۲۰۹
- ۳/۶ دعا برای او در روز دحو الارض (گسترده شدن زمین) ۲۱۵
- ۴/۶ دعا برای او در روز عاشورا ۲۱۷
- ۵/۶ دعا برای او پس از نمازهای واجب ۲۲۳
- ۶/۶ دعا برای او پس از نماز صبح ۲۲۵
- ۷/۶ دعای پگاه «دعای عهد» ۲۲۷
- ۸/۶ دعا برای او پس از نماز ظهر ۲۳۵
- ۹/۶ دعا برای او بعد از نماز عصر ۲۳۷
- ۱۰/۶ در نماز شب، پس از رکعت چهارم ۲۴۱
- ۱۱/۶ دعا برای او در قنوت نماز وتر ۲۴۱
- ۱۲/۶ دعا برای او در زیارت امام جواد علیه السلام ۲۴۵
- ۱۳/۶ دعا برای او پس از نماز امام زمان ۲۴۹
- فصل هفتم: دعا برای امام مهدی علیه السلام در هر حال**
- ۱/۷ دعای فرج (اللّهُمَّ كُنْ لَوْلِيكَ الْقَاتِمُ) ۲۵۳
- ۲/۷ دعای «خدایا، از ولایت [بلاها را] دفع کن» ۲۵۵

۲۶۱	۳ / ۷ دعای معرفت
۲۷۱	۴ / ۷ دعای صلوات
۲۸۲	پژوهشی در باره حکمت دعا برای امام زمان <small>علیه السلام</small>
۲۸۲	موضوعات ادعیه
۲۸۵	سؤال ها
۲۸۶	مقدمات بحث
۲۸۸	پاسخ سؤال یک تا سه
۲۸۹	پاسخ سؤال چهار
۲۹۰	پاسخ سؤال پنج
۲۹۱	پاسخ سؤال شش
۲۹۳	پاسخ سؤال هفت
۲۹۵	فصل هشتم: دعاهاى رسیده از امام مهدى <small>علیه السلام</small>
۲۹۵	۱ / ۸ دعای «خدا یا! بلا فرونی گرفت»
۲۹۷	۲ / ۸ دعای «ای که زیبا را آشکار می کنی»
۲۹۹	۳ / ۸ دعای فرج (اللَّهُمَّ رَبِّ التَّوْرِ الْعَظِيمِ)
۳۰۱	۴ / ۸ دعا برای حاجت خواهی
۳۰۵	۵ / ۸ دعای او برای خواسته های دنیایی و آخرتی
۳۰۷	۶ / ۸ دعای بهره شب
۳۰۹	۷ / ۸ دعا برای مردان و زنان با ایمان
۳۱۱	۸ / ۸ دعای هر روز از ماه رجب
۳۱۳	۹ / ۸ دعای تو مثل به دو مولود رجب
۳۱۵	۱۰ / ۸ دعایی دیگر برای هر روز از ماه رجب
۳۱۹	۱۱ / ۸ دعای مشاهد مشرفه در ماه رجب
۳۲۱	۱۲ / ۸ دعای روز بیست و هفتم رجب
۳۲۷	فصل نهم: استخاره های منسوب به امام مهدى <small>علیه السلام</small>
۳۲۷	۱ / ۹ استخاره به دعا
۳۲۹	۲ / ۹ استخاره با تسبیح

۳۳۱ استخاره مصری
۳۳۴ پژوهشی درباره استخاره‌های منسوب به امام زمان (عج)
۳۳۷ ۱. حدیث اول
۳۳۷ سند گزارش ابن طاووس
۳۳۸ ۲. استخاره مصری
۳۴۱ ۳. استخاره یا تسبیح و عدد
۳۴۲ ۴. استخاره یا تسبیح
۳۴۲ نتیجه‌گیری
۳۴۵ فصل دهم: توسل به امام مهدی (عج)
۳۴۵ ۱/۱۰ دعای «خدایا! بلا فزونی گرفت»
۳۴۷ ۲/۱۰ دعای «ای که زیبا را آشکار می‌کنی»
۳۴۹ ۳/۱۰ دعای ابوالوفا
۳۵۵ سخنی درباره توسل به امام زمان (عج) به وسیله عریضه
۳۵۶ جواز شرعی

بخش نهم: زیارت‌ها

۳۶۹ فصل اول: زیارت‌های امام مهدی (عج)
۳۶۹ ۱/۱ زیارت نوح: زیارت آل یس
۳۶۹ الف - زیارت آل یس به روایت الاحتجاج
۳۷۳ دعای پس از این زیارت
۳۷۷ ب - زیارت آل یس به روایت المزار الكبير
۳۷۹ توجه
۳۸۵ دعای پس از این زیارت
۳۸۸ پژوهشی درباره سند و متن زیارت آل یس
۳۹۰ دو گزارش متفاوت
۳۹۱ اسناد زیارت آل یس
۳۹۴ جمع بندی مباحث سندی

۳۹۵.....	در بارهٔ متن زیارت آل یس.
۴۰۳.....	زیارت دوم..... ۲/۱
۴۰۵.....	زیارت سوم..... ۳/۱
۴۱۱.....	زیارت هنگام وارد شدن به سرداب.....
۴۱۳.....	زیارت چهارم..... ۴/۱
۴۱۷.....	زیارت پنجم..... ۵/۱
۴۲۱.....	زیارت ششم..... ۶/۱

فهرست تفصیلی جلد هفتم

۷	فصل دوم: زیارت‌های منسوب به او
۷	۱ / ۲ زیارت امیر مؤمنان <small>علیه السلام</small>
۹	۲ / ۲ زیارت امام حسین <small>علیه السلام</small> در روز عاشورا
۹	الف - زیارت اول
۳۷	ب - زیارت دوم
۵۹	سخنی در باره میزان اعتبار دو زیارت منسوب به ناحیه مقدسه
۶۰	میزان اعتبار زیارت نخست (مشهور به «زیارت ناحیه مقدسه»)
۶۱	میزان اعتبار زیارت دوم (مشهور به «زیارت شهدا»)

بخش دهم: نشانه‌های ظهور امام مهدی علیه السلام

۶۵	فصل یکم: نشانه‌های حتمی
۶۵	۱ / ۱ شورش سفیانی
۶۵	۱ - ۱ / ۱ حتمی بودن شورش سفیانی
۷۱	۲ - ۱ / ۱ ویژگی‌های سفیانی
۷۷	۳ - ۱ / ۱ زمان شورش سفیانی
۷۷	الف - ماه رجب
۷۹	ب - روزگار دودستگی فرزندان فلان طایفه
۸۱	ج - خروج سفیانی، خراسانی و بمانی در یک سال
۸۳	د - خروج سفیانی و امام مهدی <small>علیه السلام</small> در یک سال است
۸۳	۴ - ۱ / ۱ جای خروج سفیانی
۱۰۹	۵ - ۱ / ۱ مدت فرمان‌روایی سفیانی

- ۱۱۵ جنگ سفیانی یا امام مهدی علیه السلام ۶-۱/۱
- ۱۱۹ شکست لشکر سفیانی در برابر پیرچم های سیاه ۷-۱/۱
- ۱۲۱ به زمین فرو رفتن لشکر سفیانی در پیدا ۸-۱/۱
- ۱۲۹ کشته شدن سفیانی ۹-۱/۱
- ۱۳۵ گزارش های پراکنده ۱۰-۱/۱
- ۱۵۱ فرو رفتن زمین در پیدا ۲/۱
- ۱۵۱ الف - آنچه فرو رفتن زمین را نشانه حتمی قیام مهدی علیه السلام می داند
- ۱۵۱ ب - آنچه فرو رفتن زمین را از نشانه های قیامت می داند
- ۱۵۳ ج - آنچه تنها از فرو رفتن زمین در پیدا خبر می دهد
- ۱۵۷ کشته شدن نفس زکیه ۳/۱
- ۱۵۷ حتمی بودن کشته شدن نفس زکیه ۱-۳/۱
- ۱۶۳ گزارش هایی درباره مکان و زمان کشته شدن نفس زکیه ۲-۳/۱
- ۱۶۹ خروج یمانی ۴/۱
- ۱۶۹ خروج یمانی، حتمی است ۱-۴/۱
- ۱۷۱ مبدأ قیام یمانی ۲-۴/۱
- ۱۷۳ همزمانی قیام یمانی و شورش سفیانی ۳-۴/۱
- ۱۷۵ یمانی، زاده بافته تر است ۴-۴/۱
- ۱۷۵ ندای آسمانی ۵/۱
- ۱۷۵ ندای آسمانی، حتمی است ۱-۵/۱
- ۱۸۱ هنگام ندای ۲-۵/۱
- ۱۸۱ الف - ماه رمضان ۱-۵/۱
- ۱۸۳ ب - ماه رجب ۲-۵/۱
- ۱۸۹ ج - ماه محرم ۳-۵/۱
- ۱۸۹ د - روز عاشورا ۴-۵/۱
- ۱۹۱ هر که در زمین است، ندا را به زبان خود می شنود ۳-۵/۱
- ۱۹۳ محتوای ندا ۴-۵/۱
- ۱۹۹ بازتاب ندای آسمانی ۵-۵/۱

- ۶-۵/۱ ندای شیطانی، پس از ندای آسمانی ۲۰۱
- الف - اشتباه شدن دو ندا ۲۰۱
- ب - چه کسی ندای راست را می‌شناسد؟ ۲۰۹
- ج - شک باطل اندیشان ۲۱۳
- ۶/۱ مجموعه علامت‌های حتمی ۲۱۵
- ۷/۱ امکان‌بدا در نشانه‌های ظهور، حتی در موارد قطعی ۲۲۳
- ملاحظه ۲۲۳
- فصل دوم: نشانه‌هایی که حتمی خوانده نشده‌اند ۲۲۷
- ۱/۲ سرازیر شدن عنم از قم به دیگر جاه‌ها ۲۲۷
- ۲/۲ قیام دعوت‌نگران دروغین ۲۳۱
- ۳/۲ از میان رفتن اسلام حقیقی ۲۳۳
- ۴/۲ جلوگیری از زیارت کعبه ۲۳۹
- ۵/۲ فراوانی اختلاف و زلزله ۲۴۱
- ۶/۲ اختلاف درونی شیعه ۲۴۵
- ۷/۲ فراگیر شدن هراس بی‌امان در همه عراقیان ۲۵۱
- ۸/۲ فتنه‌های بیابایی ۲۵۳
- ۹/۲ فراگیری ظلم و ستم ۲۶۳
- ۱۰/۲ فتنه‌ها و بلاهای سیاسی، اقتصادی و جانی ۲۶۵
- ۱۱/۲ آشفتگی و کشتار فراوان ۲۷۱
- ۱۲/۲ مرگ عبدالله (خلیفه) ۲۸۷
- ۱۳/۲ مرگ سرخ و مرگ سفید ۲۸۹
- ۱۴/۲ از میان رفتن دو سوم مردم ۲۹۱
- ۱۵/۲ آتش‌سوزی در حجاز و سیل در کوفه و نجف ۲۹۳
- ۱۶/۲ خورشیدگرفتگی و ماه‌گرفتگی در ماه رمضان ۲۹۵
- ۱۷/۲ نشانه آسمانی ۲۹۹
- ۱۸/۲ و این چند نشانه ۲۹۹
- پژوهشی درباره علائم ظهور ... ۴۱۳

- ۴۱۳ ۱. معنای علامت
- ۴۱۴ ۲. کارکرد نشانه‌های ظهور
- ۴۱۴ ۱-۲. شناخت حق
- ۴۱۵ ۱-۲. شناسایی مذهبیان باطل
- ۴۱۶ ۳. کتاب‌شناسی علانۀ ظهور
- ۴۱۶ ۱-۲. کتب غیبت‌نگاری
- ۴۱۶ ۱-۱-۳. کتاب الغیبه
- ۴۱۷ ۱-۲-۳. کمال‌الدین و تمام‌النعمه
- ۴۱۷ ۱-۳-۳. کتاب الغیبه
- ۴۱۸ ۱-۳-۴. کتاب انفتن
- ۴۱۹ ۳-۲. کتب حدیثی
- ۴۲۱ ۳-۳. تألیفات معاصرین
- ۴۲۲ ۴. شمارۀ علانۀ ظهور
- ۴۲۳ ۵. فهرست اجمانی علانۀ ظهور
- ۴۲۵ ۶. آمیختگی علانۀ ظهور با برخی مفاهیم دیگر
- ۴۲۶ ۱-۶. ملاحم
- ۴۲۶ ۲-۶. فتن
- ۴۲۷ ۱-۲-۶. اشراط‌الساعة
- ۴۲۷ ۱-۳-۶. آمیختگی اشراط‌الساعة و علانۀ ظهور
- ۴۲۹ ۷. اقسام علانۀ ظهور
- ۴۲۹ ۱-۷. علانۀ حتمی و غیر حتمی
- ۴۳۰ ۲-۷. نشانه‌های حتمی
- ۴۳۱ ۸. احتمال‌بدا در نشانه‌ها
- ۴۳۲ ۹. مهم‌ترین علانۀ ظهور
- ۴۳۳ ۱-۹. شورش سفیانی
- ۴۳۴ ۱-۱-۹. سفیانی در احادیث فریقین
- ۴۳۵ ۱-۲-۹. اتهامات در احادیث سفیانی

- ۴۳۶ ۹-۱-۳. خروج سفیانی‌های گوناگون ..
- ۴۳۷ ۹-۲. خَسَف در بینا
- ۴۳۸ ۹-۳. قتل نفس زکیه
- ۴۳۹ ۹-۴. قیام سید حسنی
- ۴۴۱ ۹-۵. ندای آسمانی
- ۴۴۴ ۹-۶. قیام یمانی
- ۴۴۵ ۹-۷. قیام خراسانی
- ۴۴۸ ۹-۸. انتشار علوم اهل بیت (ع) از قم
- ۴۴۹ ۹-۹. در باره طلوع خورشید از مغرب
- ۴۵۰ ۹. تطبیق علائم ظهور
- ۴۵۶ ۱۰. خروج دجال
- ۴۵۶ ۱. واژه‌شناسی
- ۴۵۶ ۲. دجال در مسیحیت
- ۴۵۷ ۳. دجال در احادیث اهل سنت
- ۴۵۸ ۴. دجال در احادیث شیعه
- ۴۵۹ ۵. ماهیت دجال
- ۴۵۹ ۶. نشانه قیامت یا ظهور؟
- ۴۵۹ علامت‌ها: نماد یا واقعیت

فهرست تفصیلی جلد هشتم

۷	فصل سوم: رجعت
۷	۱/۳ رجعت برخی از مردگان پیش از روز قیامت
۱۱	۲/۳ رجعت پیامبر خدا ﷺ و اهل بیت او <small>علیهم السلام</small>
۱۵	۳/۳ رجعت پیامبران و اوصیای آنان
۲۱	۴/۳ رجعت شهیدان
۲۵	۵/۳ رجعت برخی مؤمنان
۳۱	۶/۳ رجعت برخی کافران
۳۵	۷/۳ دعای علاقه‌مندان به بازگشت، هنگام قیام امام مهدی <small>عج</small>
۳۶	پژوهشی در باره بازگشت شماری از وفات‌یافتگان، هنگام قیام امام مهدی <small>عج</small>
۳۷	رجعت و تشیع
۳۹	تاریخچه بحث رجعت
۴۱	وقوع رجعت در تاریخ
۴۷	رجعت‌کنندگان هنگام ظهور
۴۹	حکمت رجعت
۵۲	ادله اثبات رجعت
۵۲	ادله قرآنی رجعت
۶۳	ادله حدیثی رجعت
۶۷	سایر ادله رجعت
۶۹	ادله و شبهات مخالفان رجعت
۷۷	مقارنت رجعت با قیام امام مهدی <small>عج</small>

بخش یازدهم: قیام امام مهدی (ع)

۸۵	فصل یکم: زمان قیام امام مهدی (ع)
۸۵	۱/۱ مانند رستاخیز، ناگهان قیام می‌کند
۹۳	۲/۱ قیام پس از ناامیدی مردم از قیام
۹۹	۳/۱ خداوند کارش را در یک شب سامان می‌دهد
۱۰۵	۴/۱ در آخرالزمان قیام می‌کند
۱۱۵	تبیین چگونگی ارتباط آخرزمان و ظهور امام مهدی (ع)
۱۱۶	دسته‌بندی احادیث آخرزمان
۱۱۹	جمع‌بندی احادیث
۱۲۱	مفهوم اول‌زمان
۱۲۴	حوادث آخرزمان
۱۲۷	۵/۱ در سال‌های فرد، قیام می‌کند
۱۲۷	۶/۱ گزارش‌های رسیده در باره روز قیام
۱۲۷	الف - روز عاشورا
۱۲۹	ب - نوروز
۱۳۵	ج - روز جمعه
۱۳۷	د - روز شنبه
۱۳۷	ه - پس از نماز عشا
۱۴۰	تبیین گزارش‌های مختلف در باره روز قیام
۱۴۳	۷/۱ نهی از وقت‌گذاری و تکذیب وقت‌گذران
۱۵۰	تبیین احادیث نهی از توقیت
۱۶۰	توقیت در گستره تاریخ
۱۶۱	توقیت در جامعه تشیع
۱۶۱	یک. سال ۹۶۳ ق
۱۶۲	دو. سال ۱۱۵۵ ق
۱۶۳	سه. سال ۱۲۱۴ ق

۱۶۳	چهار. سال ۱۳۲۹ ق
۱۶۴	پنج. سال ۱۳۳۵ - ۱۳۳۸ ق
۱۶۴	شش. سال ۱۳۴۷ ق
۱۶۴	هفت. سال ۱۳۴۷ ق
۱۶۵	هشت. سال ۱۴۰۰ ق
۱۶۵	نه. روز شنبه، دهم محرم سال ۱۴۲۹ ق
۱۶۵	ده. روز شنبه، دهم ماه محرم سال ۱۴۳۷ ق
۱۶۵	توقیت در اهل سنت
۱۶۶	یک. سال ۱۰۴۲ و ۱۳۳۷ ق
۱۶۶	دو. سده دوازدهم
۱۶۷	سه. سال ۱۲۰۴ ق
۱۶۷	چهار. سال ۱۲۲۶ و ۱۳۳۸ و ۱۳۴۶ ق
۱۶۸	پنج. سال ۱۳۲۵ و ۱۳۴۰ ق
۱۷۰	شش. سال ۱۳۳۵ و ۱۳۳۷ ق
۱۷۰	هفت. حداکثر تا سال ۱۴۳۰ ق
۱۷۱	هشت. سال ۲۰۲۲ م (۱۴۴۳ ق)
۱۷۱	آثار نگاشته شده با موضوع نبی از توقیت
۱۷۴	مستندات توقیت کنندگان
۱۷۶	بررسی علمی مستندات
۱۷۹	۸/۱ آیا در وقت قیام، بدارخ داده است؟
۱۸۶	تبیین روایات مرتبط با بدار در وقت قیام
۱۹۱	فصل دوم: جای قیام
۱۹۶	تبیین گزارش‌های رسیده در باره جای قیام
۲۰۳	فصل سوم: سیما و حالت امام <small>علیه السلام</small> هنگام قیام
۲۰۳	۱/۳ پیری، به سیمای جوان
۲۰۵	۲/۳ چگونگی پیکرش
۲۰۹	۳/۳ شکل زره امام <small>علیه السلام</small>

- ۴/۳ شکل لباس امام (عج) ۲۱۱
- فصل چهارم: یاران امام (عج) ۲۱۵
- ۱/۴ پیامبران یاور امام (عج) ۲۱۵
- ۲/۴ فرشتگان یاور امام (عج) ۲۲۵
- ۳/۴ یاوران امام (عج) از میان رجعت‌کنندگان ۲۳۳
- الف - برخی از پیروان پیامبران پیشین ۲۳۳
- ب - برخی از پیروان خاتمه پیامبران و خاندانش ۲۳۵
- ۴/۴ یاوران امام (عج) از شهرها و اقوام گوناگون ۲۴۳
- الف - قعیان ۲۴۳
- ب - مردانی از طالقان ۲۴۵
- ج - برخی از اهل نوبه ۲۵۱
- د - برخی از اهل خراسان ۲۵۳
- ه - گروهی از مشرق زمین ۲۵۵
- و - برخی از اهل عراق، شام و مصر ۲۵۷
- ز - گروه‌هایی از عجم و قبیله‌هایی از عرب ۲۶۱
- ۵/۴ برخی از بی‌بهرگان از نیکی ۲۶۳
- تبیین یاری رساندن بی‌بهرگان از نیکی ۲۶۵
- ۱/۴ ویژگی‌های یاران امام (عج) ۲۶۹
- الف - جوان و نه پیر ۲۶۹
- ب - قوی‌دل و نیرومند ۲۷۱
- ج - عابدان شب و شیران روز ۲۷۵
- د - و این چند ویژگی ۲۷۷
- ۲/۴ شمار یاوران ویژه امام (عج) ۲۸۳
- نکته ۲۹۱
- ۳/۴ شمار یاران عمومی امام (عج) ۲۹۳
- ۴/۴ نقش زنان در یاری امام (عج) ۲۹۹
- ۵/۴ گزارش‌های رسیده در باره نام و موطن یاوران امام (عج) ۳۰۱

۶۰۵ فهرست تفصیلی مجموع مجلدات
۳۶۰ سخنی در باره یاران امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۶۰ ۱. پیامبران و برخی یاران ایشان
۳۶۱ ۲. فرشتگان
۳۶۲ ۳. اهالی مشرق زمین
۳۶۳ ۴. خراسانیان
۳۶۳ ۵. قمیان
۳۶۳ ۶. شماری از مردم طالقان
۳۶۴ الف - طالقان‌ها
۳۶۴ ۱. طالقان در شمال غربی تهران در ایران
۳۶۴ ۲. طالقان در استان گیلان در ایران
۳۶۴ ۳. طالقان در افغانستان
۳۶۵ ب - تعیین «طالقان» مورد نظر
۳۶۷ ۷. شماری از عرب‌ها
۳۶۸ ۸. زنان
۳۶۸ ۹. یاران ویژه امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۷۱ نکته
۳۷۲ ۱۰. اسامی و موطن یاران امام <small>علیه السلام</small>
۳۷۵ ۶ / ۴ گرد هم آمدن یکباره و بدون قرار قبلی یاران امام <small>علیه السلام</small> در مکه
۳۸۷ ۷ / ۴ شروط بیعت امام <small>علیه السلام</small>
۳۸۹ ۸ / ۴ پشتیبانی لشکر و ابزار جنگی

فهرست تفصیلی جلد نهم

۷	فصل پنجم: همباری عیسی بن مریم <small>علیه السلام</small>
۷	۱/۵ فرود آمدن عیسی <small>علیه السلام</small> برای یاری امام <small>علیه السلام</small>
۱۰	تبیین روایات فرود آمدن عیسی <small>علیه السلام</small> از آسمان
۱۳	۲/۵ نماز خواندن عیسی <small>علیه السلام</small> پشت سر امام <small>علیه السلام</small>
۲۷	۳/۵ مدت ماندن عیسی <small>علیه السلام</small>
۳۲	نقد روایت: «لا مهدی إلا عیسی <small>علیه السلام</small> »
۳۷	فصل ششم: پرچم امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۷	۱/۶ پرچمش پرچم پیامبر خداست
۴۱	۲/۶ شعار یاران امام <small>علیه السلام</small>
۴۳	۳/۶ نوشته‌های روی پرچم امام <small>علیه السلام</small>
۴۳	۴/۶ هراس آفرینی پرچم امام <small>علیه السلام</small>
۵۱	۵/۶ چیرگی پرچم امام <small>علیه السلام</small>
۵۵	تبیین ویژگی‌های پرچم قیام از منظر احادیث
۵۶	۱. مقدّس بودن و انتساب آن به خداوند
۵۶	۲. شعار پرچم، نماد توحید
۵۷	۳. ایجاد کننده هراس در دل دشمنان
۵۸	۴. استوار کردن دل مؤمنان
۵۸	۵. همراهی فرشتگان و نصرت الهی
۶۱	فصل هفتم: گزارش‌های درباره سخنان امام <small>علیه السلام</small> در آغاز قیام
۷۹	فصل هشتم: رویارویی با دشمن
۷۹	۱/۸ قاطعیت امام <small>علیه السلام</small> در رویارویی با مستکبران

- ۸۷ ۲/۸ قاطعیت امام علیه السلام در رویارویی با مدعیان دروغین تشیع و محبت اهل بیت علیهم السلام
- ۸۹ ۳/۸ یرافکندن فتنه از بیخ و بن
- ۹۲ تحلیلی بر احادیث کشتار در قیام امام مهدی علیه السلام
- ۹۳ الف - حکمت تأخیر در قیام امام مهدی علیه السلام
- ۹۵ ب - شدت، معیار قرآنی در رفتار با مخالفان
- ۹۸ ۱. فضاشناسی صدور احادیث کشتار در قیام امام مهدی علیه السلام
- ۹۹ ۲. ارزیابی احادیث کشتار در قیام امام مهدی علیه السلام
- ۱۰۰ دسته اول: جنگ با فتنه گران
- ۱۰۰ ۱. همراهی با شمشیر
- ۱۰۰ ۱/۱. صاحب سیف
- ۱۰۱ ۲/۱. تمتیر - میراثی از محمد صلی الله علیه و آله
- ۱۰۱ ۳/۱. شمشیر - از نشانه های ظهور
- ۱۰۲ ۴/۱. هشت ماه با شمشیر
- ۱۰۲ ۵/۱. صاحب سیف، میراث دار سنت
- ۱۰۳ ۶/۱. جفر سرخ، معیار داوری صاحب سیف
- ۱۰۵ ارزیابی
- ۱۰۵ معنا و مقصود
- ۱۰۹ ۲. نبرد مسلحانه
- ۱۱۱ مفهوم و مقصود
- ۱۱۱ دفع فتنه، راهبرد قرآنی
- ۱۱۲ شرط مقابله مسلحانه با فتنه
- ۱۱۳ دسته دوم: گردن زدن مخالفان
- ۱۱۵ مفهوم و مقصود
- ۱۱۶ دسته سوم: عدم ترحم امام مهدی علیه السلام
- ۱۱۹ فصل نهم: پاسخ به چند پرسش
- ۱۱۹ ۱/۹ مدت حکومت امام مهدی علیه السلام
- ۱۱۹ زمان های ذکر شده

۱۲۴ تعابیر به کار رفته
۱۲۷ نظریه ها
۱۲۸ بررسی
۱۲۹ اختلاف زمان به دلیل تنوع موضوعات
۱۳۰ گسترش ظرف زمان (هر سال، معادل ۱۰ یا ۲۰ سال)
۱۳۱ مخفی نگاه داشتن
۱۳۱ مقدار حکومت: کوتاه یا بلند

بخش دوازدهم: سیرة حکومتی امام مهدی (عج)

۱۳۷ فصل یکم: بنیادهای سیرة حکومتی امام مهدی
۱۳۷ ۱/۱ عمل به کتاب خدا
۱۳۹ ۲/۱ احیای سنت و سیرة پیامبر خدا ﷺ
۱۵۱ ۳/۱ احیای ارزش های اسلامی
۱۵۸ تبیین برخی از تعبیرات درباره مبانی حکومتی امام مهدی (عج)
۱۵۹ ۱. امر جدید
۱۶۰ ۲. کتاب جدید
۱۶۱ ۳. قضای جدید
۱۶۲ ۴. سنت جدید
۱۶۲ ۵. دعای جدید
۱۶۳ ۶. استیناف الإسلام جدیداً
۱۶۳ ۷. سلطان جدید
۱۶۴ اصل اول: توجه به محکّمات و مسلمّات کتاب و سنت
۱۶۴ اصل دوم: واقعیت های تاریخی جهان اسلام
۱۶۹ فصل دوم: سرنوشت سازترین سیاست
۱۶۹ ۱/۲ مبارزه با مستکبران
۱۷۱ ۲/۲ زنده کردن زمین با عدالت
۱۷۱ الف - احادیث پیامبر ﷺ

۱۸۹	ب - احادیث امام علی <small>علیه السلام</small>
۱۹۷	ج - احادیث فاطمه <small>علیها السلام</small>
۱۹۷	د - احادیث امام حسن <small>علیه السلام</small>
۱۹۹	هـ - احادیث امام حسین <small>علیه السلام</small>
۱۹۹	و - احادیث امام زین العابدین <small>علیه السلام</small>
۲۰۱	ز - احادیث امام باقر <small>علیه السلام</small>
۲۰۳	ح - احادیث امام صادق <small>علیه السلام</small>
۲۱۵	ط - احادیث امام کاظم <small>علیه السلام</small>
۲۱۷	ی - احادیث امام رضا <small>علیه السلام</small>
۲۱۷	ک - احادیث امام جواد <small>علیه السلام</small>
۲۱۹	ل - احادیث امام هادی <small>علیه السلام</small>
۲۲۱	م - احادیث امام حسن عسکری <small>علیه السلام</small>
۲۲۵	۳ / ۲ چشمگیرترین نموده‌های عدالت امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۲۵	الف - نخستین پرتو عدالت
۲۲۵	ب - عدالت بانکوکار بدکار
۲۲۷	ج - مبارزه با تصرف‌های نامشروع زمین خواری
۲۲۹	د - عدالت فردی و اجتماعی
۲۳۱	هـ - عدالت در خانواده
۲۳۳	فصل سوم: سیاست‌های فرهنگی
۲۳۳	۱ / ۳ گسترش مرزهای دانش و خردورزی
۲۳۵	۲ / ۳ آموزش قرآن بر اساس نزول آن
۲۳۷	۳ / ۳ ساختن مسجدهای بزرگ
۲۴۱	۴ / ۳ رویارویی با بدعت‌ها
۲۴۳	۵ / ۳ فتح سنگرهای گم‌راهی
۲۴۵	۶ / ۳ پایان حکومت مستکبران
۲۴۷	ملاحظه
۲۴۹	۷ / ۲ تعمیق و تکامل ایمان

- ۲۴۹ ۸/۶ زنده کردن زمین با علم و ایمان و عدل
- ۲۵۳ ۹/۳ فراگیر شدن حکومت اسلامی در تمام جهان
- ۲۶۱ ۱۰/۳ وحدت ادیان ...
- ۲۶۷ وحدت و یا کثرت ادیان در حکومت مهدوی
- ۲۶۷ چکیده
- ۲۶۹ کثرت ادیان آسمانی در جامعه مهدوی
- ۲۶۹ الف - ادله عام قرآنی
- ۲۶۹ ۱. عدم اکراه در دین
- ۲۷۳ ۲. دستور به جدال احسن با اهل کتاب
- ۲۷۳ ۳. هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در حاکمیت اسلام
- ۲۷۵ ۴. قرآن کریم و استقبال از پیشنهاد صلح
- ۲۷۸ ب - ادله خاص قرآنی ..
- ۲۷۸ ۱. حکایت قرآن از بقای دشمنی بین یهودیان و نیز بین نصارا تا روز قیامت
- ۲۷۹ ۲. برتری پیروان واقعی عیسی علیه السلام بر کافران و یهودیان تا قیامت
- ۲۸۱ ۳. استمرار کیفر یهودیان تا قیامت
- ۲۸۳ ج - ادله روایی
- ۲۸۳ ۱. مشابهت روش امام زمان علیه السلام با سیره پیامبر صلی الله علیه و آله
- ۲۸۵ ۲. گرفتن جزیه از اهل کتاب در جامعه مهدوی
- ۲۸۷ ۳. داوری میان پیروان ادیان بر اساس کتاب خودشان
- ۲۸۷ وحدت دین در جامعه مهدوی
- ۲۸۷ الف - ادله قرآنی
- ۲۸۷ ۱. اسلام، تنها دین مورد پذیرش خداوند متعال
- ۲۸۸ ۲. پیروزی اسلام بر همه ادیان
- ۲۹۰ ۳. نزول عیسی علیه السلام و ایمان آوردن همه اهل کتاب
- ۲۹۳ ب - احادیث اسلامی
- ۲۹۳ ۱. تجدید حیات اسلام و پیروی همه مردم از آن
- ۲۹۶ ۲. تفاوت سیره امام زمان با سیره پیامبر صلی الله علیه و آله

۲۹۷ ۲. الزام و اجبار به تغییر دین

۲۹۸ ۴. برداشته شدن جزیه

۳۰۰ وحدت دین و کثرت شرایع

۳۰۲ محور تدریجی تعدد ادیان در جامعه مهدوی

۳۰۳ ۱. مفروضات بحث

۳۰۴ ۲. سیر از کثرت به وحدت

۳۰۶ ۳. چگونگی پیروزی اسلام بر سایر ادیان

۳۰۷ ۴. تشابه سیره امام مهدی با سیره پیامبر

۳۱۰ ۵. سخنگیری بر معاندان

۳۱۲ ۶. بررسی ادله بقای ادیان تا قیامت

۳۱۳ ۷. جزیه در حکومت مهدوی

۳۱۴ نتیجه

۳۱۷ فصل چهارم: سیاست‌های اجتماعی

۳۱۷ ۱ / ۴ استوار ساختن پیوندهای اجتماعی بر پایه برادری دینی

۳۲۱ ۲ / ۴ گسترش امنیت

۳۲۹ ۳ / ۴ پیشرفت بهداشت و درمان

۳۳۱ ۴ / ۴ توسعه راه‌ها و اجرای قوانین رفت و آمد

۳۳۳ ۵ / ۴ رضایت زمینیان و آسمانیان

۳۳۷ ۶ / ۴ نقش برکات الهی در توسعه اجتماعی

۳۴۷ فصل پنجم: سیاست‌های اقتصادی

۳۴۷ ۱ / ۵ ریشه کن کردن فقر

۳۵۳ ۲ / ۵ استیفای اموال عمومی

۳۵۷ ۳ / ۵ به کارگیری اندوخته‌های توانگران در آغاز قیام

۳۵۷ ۴ / ۵ آشکار شدن گنج‌های زمین

۳۵۹ ۵ / ۵ تقسیم اموال عمومی میان مردم به طور یکسان

۳۶۳ ۶ / ۵ ممنوعیت سود گرفتن مؤمن از مؤمن

۳۶۳ ۷ / ۵ آباد کردن همه زمین

۳۶۵	۸/۵ بخشش مال، بدون حساب
۳۷۱	۹/۵ نقش برکات الهی در توسعه اقتصادی
۳۸۵	فصل ششم: سیاست‌های قضایی
۳۸۵	۱/۶ آیین قضایی جدید
۳۸۷	۲/۶ قضاوت به شیوه داوود و سلیمان (ع)
۳۹۲	تبیین شیوه داوری داوود و سلیمان (ع)
۴۰۳	۳/۶ فراهم‌سازی امکانات برای قضاوت دقیق و سریع
۴۰۳	۴/۶ برکناری قاضیان ناشایست
۴۰۵	۵/۶ گزینش قاضیان صالح
۴۰۷	۶/۶ ریشه‌کن ساختن رشوه
۴۰۷	۷/۶ قضاوت زنان در خانه‌ها
۴۰۹	۸/۶ قضاوت میان پیروان ادیان آسمانی بر پایه کتابشان
۴۱۰	پژوهشی در باره سیره حکومتی امام مهدی (عج)
۴۱۲	رمز حکومت بر دل‌ها
۴۱۳	شیوه زندگی شخصی اهل بیت (ع)
۴۱۶	شیوه زندگی پیشوایان عدل
۴۱۸	شیوه زندگی امام مهدی (عج) در آغاز پیام
۴۱۹	مبادی پیشرفت همه‌جانبه در دولت مهدوی
۴۱۹	۱. سیاست‌های مدیریتی امام مهدی (عج)
۴۲۰	۲. امدادهای ویژه الهی
۴۲۲	(۱) سرنوشت‌سازترین سیاست‌ها
۴۲۲	ظلم‌ستیزی و عدالت‌محوری
۴۲۳	۱-۱. پیوند عدالت‌گستری و زهری معصوم
۴۲۳	۱-۲. پیوند عدالت‌گستری و ظلم‌ستیزی
۴۲۵	۱-۳. ظلم‌ستیزی، مبدأ همه اصلاحات
۴۲۶	۱-۴. عدالت‌گستری، جامع ارزش‌ها
۴۲۷	(۲) سیاست‌های فرهنگی

- ۴۲۷ ۱-۲. توسعه و تعمیق معرفت و بصیرت
- ۴۳۰ ۲-۲. آشنایی کامل با معارف قرآن
- ۴۳۱ ۳-۲. توسعه مساجد و مراکز فرهنگی
- ۴۳۲ ۴-۲. مبارزه قاطع با فساد و انحراف
- ۴۳۴ ۵-۲. ریشه کن کردن گمراهی
- ۴۳۵ ۶-۲. پایان دادن به دونت ایلیس
- ۴۳۵ ۷-۲. تعمیق و تکامل ایمان
- ۴۳۶ ۸-۲. زنده کردن معنوی زمین
- ۴۳۸ ۹-۲. فراگیر شدن حکومت اسلامی در جهان
- ۴۳۸ ۱۰-۲. اتحاد ادیان
- ۴۴۱ (۳) سیاست‌های اجتماعی
- ۴۴۱ ۱-۲. تقویت روابط اجتماعی بر پایه برادری دینی
- ۴۴۱ ۳-۱-۱. نقش برادری دینی در تأسیس نخستین حکومت اسلامی
- ۴۴۲ ۳-۱-۲. نقش برادری دینی در حکومت جهانی اسلام
- ۴۴۶ ۲-۲. تأمین امنیت فراگیر
- ۴۴۶ ۳-۲-۱. پیوند امنیت با فلسفه رسالت و امامت
- ۴۴۷ ۳-۲-۲. شهر نمونه در امنیت
- ۴۴۷ ۳-۲-۳. نوید امنیت فراگیر
- ۴۴۸ ۳-۲-۴. سیاست‌های امنیتی
- ۴۴۹ ۳-۳. بهداشت و درمان برای همه
- ۴۵۰ یک. امام علی علیه السلام
- ۴۵۰ دو. امام صادق علیه السلام
- ۴۵۰ سه. امام باقر علیه السلام
- ۴۵۱ چهار. امام زین العابدین علیه السلام
- ۴۵۱ پنج. امام زین العابدین علیه السلام
- ۴۵۱ ۳-۴. جلب رضایت جهانیان
- ۴۵۲ ۳-۴-۱. مردمی‌ترین حکومت

- ۴۵۲ ۳-۴-۲. اهتمام به رضایت همگانی در نظام اسلامی .
- ۴۵۲ ۳-۴-۳. امکان تأمین رضایت همگانی در محدوده مقررات
- ۴۵۳ ۳-۴-۴. نقش عدالت‌محوری در تأمین رضایت همگانی
- ۴۵۳ ۳-۴-۵. تأمین رضایت ساکنان زمین و آسمان
- ۴۵۳ ۳-۴-۶. نقش امدادهای الهی در پیشرفت اجتماعی
- ۴۵۳ الف- افزایش توانمندی‌های ارتباطی
- ۴۵۴ ب- افزایش توانمندی‌های جسمی اهل ایمان
- ۴۵۵ ج- افزایش توانمندی روحی اهل ایمان
- ۴۵۵ د- توانمندی ارتباط با فرشتگان
- ۴۵۷ (۴) سیاست‌های اقتصادی
- ۴۵۷ عوامل پیشرفت اقتصادی عصر ظهور
- ۴۵۷ ۱. سیاست‌های حکومتی
- ۴۵۷ ۱-۱. سیاست‌های غیرمستقیم
- ۴۵۸ ۱-۲. سیاست‌های مستقیم
- ۴۵۸ ۱-۲-۱. فقرزدایی و رفاه عمومی
- ۴۵۹ ۱-۲-۲. استرداد اموال عمومی و ثروت‌های نامشروع
- ۴۶۱ ۱-۲-۳. به‌کارگیری اندوخته‌های ثروتمندان
- ۴۶۲ ۱-۲-۴. استخراج منابع زیرزمینی
- ۴۶۳ ۱-۲-۵. توزیع عادلانه ثروت ملی
- ۴۶۴ ۱-۲-۶. تحریم سودگرفتن مؤمن از مؤمن
- ۴۶۵ ۱-۲-۷. عمران و آبادانی زمین
- ۴۶۶ ۱-۲-۸. ایجاد عمران و آبادانی عصر ظهور
- ۴۶۷ ۲. امدادهای ویژه الهی
- ۴۶۷ ۲-۱. نزول باران رحمت
- ۴۶۸ ۲-۲. برکات استثنایی زمین
- ۴۷۱ (۶) سیاست‌های نظامی
- ۴۷۳ ۱. بهره‌گیری از نیروهای جوان و توانمند

- ۴۷۲ ۱-۱. سیاست جوان‌گرایی در ادیان انهی
- ۴۷۳ ۱-۲. توانمندی فوق‌العاده جسمی و روحی سپاهیان
- ۴۷۴ ۱-۳. بهره‌گیری از مدیریت و تجربه سال‌خوردگان
- ۴۷۵ ۲. نقش زنان در قیام مهدوی
- ۴۷۵ ۲-۱. جمعی از زنان، در شمار خواص اصحاب امام
- ۴۷۵ ۲-۲. رجعت شماری از بانوان
- ۴۷۶ ۳. ساز و برگ نظامی در قیام مهدوی
- ۴۷۷ ۳-۱. مضمون احادیث
- ۴۷۹ ۳-۲. ارزیابی احادیث
- ۴۸۰ ۴. قاطعیت کامل در برخورد با مستکبران
- ۴۸۱ ۴-۱. برخورد قاطعانه با مدعیان دروغین تشیع
- ۴۸۱ ۴-۲. ریشه‌کن کردن فتنه
- ۴۸۱ ۴-۳. رعایت دقیق ارزش‌های اخلاقی در برخورد با دشمنان
- ۴۸۳ (۷) سیاست‌های قضایی
- ۴۸۴ ۷-۱. نوسازی سازمان قضایی
- ۴۸۵ ۷-۲. دوری بر پایه علم
- ۴۸۷ ۷-۳. فراهم ساختن امکانات دادرسی دقیق و سریع
- ۴۸۸ ۷-۴. برکناری قاضیان ناشایسته
- ۴۸۸ ۷-۵. انتخاب قاضیان شایسته
- ۴۸۹ ۷-۶. ریشه‌کن کردن رشودخواری
- ۴۹۰ ۷-۷. قضاوت زنان
- ۴۹۲ ۷-۸. دوری ویژه برای پیروان ادیان

فهرست تفصیلی جلد دهم

بخش سیزدهم: امام مهدی عج از دیدگاه شاعران

۹...	درآمد
۹...	۱. پیشینه تاریخی شعر مهدوی
۱۴	۲. مضامین شعر مهدوی
۱۵..	۳. سیر تحول شعر مهدوی
۱۹.....	نصل یکم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نخست
۱۹.....	۱/۱: امام علی <small>ع</small>
۲۳.....	نصل دوم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوم
۲۳.....	۱/۲: امام صادق <small>ع</small>
۲۳.....	۲/۲: زید بن علی بن حسین
۲۵.....	۳/۲: سبّ حمیری
۳۱.....	۴/۲: عبدی کوفی
۳۳.....	۵/۲: کمیت بن زید خنیس اسدی
۳۷.....	۶/۲: مصعب بن وهب نوشجانی
۳۹.....	۷/۲: ورد بن زید اسدی
۴۳.....	نصل سوم: سروده‌هایی از شاعران قرن سوم
۴۳.....	۱/۳: امام رضا <small>ع</small>
۴۷.....	۲/۳: دعبل خزاعی
۴۹.....	۳/۳: ابو تمام طائی
۵۱.....	۴/۳: ابن رومی
۵۵.....	۵/۳: اسلم بن مهوز طهوی

۵۷	۶ / ۳	علی بن عبدالله خوانساری
۵۷	۷ / ۳	محمد بن اسماعیل صیمری
۶۱		فصل چهارم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهارم
۶۱	۱ / ۴	ابو فراس حمدانی
۶۳	۲ / ۴	ابوالقاسم زاهی
۶۷	۳ / ۴	صاحب بن عباد
۶۹	۴ / ۴	ابوالفتح محمود بن محمد کشاجم
۶۹	۵ / ۴	محمد بن حبیب ضنی
۷۳		فصل پنجم: نمونه‌ای از سروده‌های قرن پنجم
۷۳	۱ / ۵	سید رضی
۷۷		فصل ششم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن ششم
۷۷		قوامی رازی
۷۹		فصل هفتم: نمونه‌ای از سروده‌های قرن هفتم
۷۹	۱ / ۷	عطار نیشابوری
۸۱	۲ / ۷	مولوی
۸۲	۳ / ۷	نظامی گنجوی
۸۵		فصل هشتم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هشتم
۸۵	۱ / ۸	ابن بنین فریومندی
۸۷	۲ / ۸	حافظ شیرازی
۸۹	۳ / ۸	حمزه کوچک درامینی
۹۱	۴ / ۸	خواجوی کرمانی
۹۳	۵ / ۸	شیخ حسن کاشی
۹۵		فصل نهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نهم
۹۵	۱ / ۹	آذری طوسی اسفراینی
۹۹	۲ / ۹	ابن حسام خوسفی
۱۰۰	۳ / ۹	جلال‌الدین جعفری فراهانی
۱۰۱	۴ / ۹	امیر نصرت رازی

- ۵/۹ رفیع‌الدین اشرف شروانی ۱۰۲
- ۶/۹ شاه نعمت‌الله ولی ۱۰۴
- ۷/۹ قاسم انوار ۱۰۷
- ۸/۹ کمال غیاث شیرازی ۱۰۸
- ۹/۹ لطف‌الله نیتابوری ۱۰۹
- ۱۰/۹ هلالی جغتایی ۱۱۰
- فصل دهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دهم ۱۱۱
- ۱/۱۰ اهلی شیرازی ۱۱۱
- ۲/۱۰ بابافغانی شیرازی ۱۱۲
- ۳/۱۰ صدفی استرآبادی ۱۱۴
- ۴/۱۰ شعبان کاشی ۱۱۷
- ۵/۱۰ وحشی بافقی ۱۲۰
- فصل یازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن یازدهم ۱۲۵
- ۱/۱۱ میرزا ابوالحسن حسینی فراهانی ۱۲۵
- ۲/۱۱ حکیم شفایی اصفهانی ۱۲۶
- ۳/۱۱ سلیم تهرانی ۱۲۸
- ۴/۱۱ طالب آملی ۱۲۹
- ۵/۱۱ ملا ظفر مشهدی ۱۳۰
- ۶/۱۱ ملا محسن فیض کاشانی ۱۳۲
- ۷/۱۱ فتیاض لاهیجی ۱۳۴
- ۸/۱۱ میر داماد ۱۳۹
- ۹/۱۱ ملا ملک قمی ۱۴۱
- ۱۰/۱۱ ناظم هروی ۱۴۲
- ۱۱/۱۱ نظیری نساپوری ۱۴۳
- ۱۲/۱۱ واعظ قزوینی ۱۴۵
- ۱۳/۱۱ وجیه‌الدین تکلو ۱۴۷
- فصل دوازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوازدهم ۱۴۹

۱۴۹	۱ / ۱۲	اثر شیرازی
۱۵۰	۲ / ۱۲	آذر بیگدلی
۱۵۳	۳ / ۱۲	جویای تبریزی
۱۵۴	۴ / ۱۲	حزین لاهیجی
۱۵۷	۵ / ۱۲	نجیب کاشانی

فصل سیزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن سیزدهم ۱۵۹

۱۵۹	۱ / ۱۳	ملا احمد نراقی
۱۶۱	۲ / ۱۳	افسر کرمانی
۱۶۴	۳ / ۱۳	ابراهیم جوهری
۱۶۵	۴ / ۱۳	ابوالقاسم راز شیرازی
۱۶۶	۵ / ۱۳	ادیب الممالک فراهانی
۱۶۷	۶ / ۱۳	صافی کلاتی خراسانی
۱۶۹	۷ / ۱۳	عندیب کاشانی
۱۷۰	۸ / ۱۳	صبا کاشانی
۱۷۲	۹ / ۱۳	مشتاق سمنانی
۱۷۳	۱۰ / ۱۳	ملاخطا شوتتری

فصل چهاردهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهاردهم ۱۷۷

۱۷۷	۱ / ۱۴	مهدی الهی قمشاهی
۱۷۸	۲ / ۱۴	شیخ محمد حسین غروی اصفهانی
۱۸۳	۳ / ۱۴	فصیح الزمان شیرازی (رضوانی)
۱۸۵	۴ / ۱۴	جلال الدین همائی (سنا)
۱۸۷	۵ / ۱۴	ملا محمد جواد صافی گلپایگانی

فصل پانزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن پانزدهم ۱۹۱

۱۹۱	۱ / ۱۵	امام خمینی
۱۹۵	۲ / ۱۵	آیه الله سید علی خامنه‌ای
۱۹۶	۳ / ۱۵	آیه الله حاج شیخ نطف الله صافی گلپایگانی
۱۹۷	۴ / ۱۵	آیه الله وحید خراسانی

۱۹۸	۵/۱۵	آیه الله ناصر مکارم شیرازی ..
۱۹۸	۶/۱۵	رضا اسماعیلی
۱۹۹	۷/۱۵	قصر امین پور
۲۰۰	۸/۱۵	عباس براتی پور
۲۰۱	۹/۱۵	سید علی اکبر تقویان
۲۰۳	۱۰/۱۵	حبیب چایچیان
۲۰۴	۱۱/۱۵	سید حسن حسینی
۲۰۵	۱۲/۱۵	حمید سبزواری
۲۰۶	۱۳/۱۵	محمود شاهرخی زاده
۲۰۸	۱۴/۱۵	نعمت الله شمس پور
۲۰۸	۱۵/۱۵	محمدحسین بهجت شهریار
۲۱۰	۱۶/۱۵	عبدالمظیم صاعدی
۲۱۰	۱۷/۱۵	احمد عزیزی
۲۱۲	۱۸/۱۵	صبا فیروزکوهی
۲۱۳	۱۹/۱۵	علی رضا فزوه
۲۱۴	۲۰/۱۵	عبدالجبار کاکایی
۲۱۴	۲۱/۱۵	محمدعلی مجاهدی
۲۱۶	۲۲/۱۵	نصر الله مردانی
۲۱۷	۲۳/۱۵	سهیل محمودی
۲۱۸	۲۴/۱۵	مشفق کاشانی
۲۱۹	۲۵/۱۵	علی معلّم
۲۱۹	۲۶/۱۵	سلیمان هراتی
۲۲۰	۲۷/۱۵	سیمین دخت وحیدی

بخش چهاردهم: کتاب‌شناسی مهدویت

۲۲۵	درآمد
۲۳۱	فصل یکم: مهدویت‌نگاری تا قرن دوازدهم ..

- ۲۳۱ ۱-۱. مهدویت‌نگاری در قرن سوم
- ۲۳۱ الف- آثار موجود
- ۲۳۲ ب- آثار مفقود
- ۲۳۸ ۲-۱. مهدویت‌نگاری در قرن چهارم
- ۲۳۸ الف- آثار موجود
- ۲۴۰ ب- آثار مفقود
- ۲۴۵ ۳-۱. مهدویت‌نگاری در قرن پنجم
- ۲۴۵ الف- آثار موجود
- ۲۴۸ ب- آثار مفقود
- ۲۵۲ ۴-۱. مهدویت‌نگاری در قرن ششم
- ۲۵۳ ۵-۱. مهدویت‌نگاری در قرن هفتم
- ۲۵۳ الف- آثار موجود
- ۲۵۷ ب- آثار مفقود
- ۲۵۸ ۶-۱. مهدویت‌نگاری در قرن هشتم
- ۲۵۸ الف- آثار موجود
- ۲۶۱ ب- آثار مفقود
- ۲۶۲ ۷-۱. مهدویت‌نگاری در قرن نهم
- ۲۶۲ الف- آثار موجود
- ۲۶۲ ب- آثار مفقود
- ۲۶۲ ۸-۱. مهدویت‌نگاری در قرن دهم
- ۲۶۲ الف- آثار موجود
- ۲۶۷ ب- آثار مفقود
- ۲۶۸ ۹-۱. مهدویت‌نگاری در قرن یازدهم
- ۲۶۸ الف- آثار موجود
- ۲۷۲ ب- آثار مفقود
- ۲۷۳ ۱۰-۱. مهدویت‌نگاری در قرن دوازدهم
- ۲۷۳ الف- آثار موجود

۲۷۸	ب - آثار مقفود
۲۸۰	جمع بندی و چند نکته
۲۸۵	فصل دوم: مهدویت‌نگاری پس از قرن دوازدهم
۲۸۵	۱-۲. تدوین رساله‌ها و کتب فراوان
۲۸۶	۲-۲. تدوین آثار انتقادی و گاه مغرضانه
۲۹۳	۳-۲. تدوین پایان نامه‌های دانشگاهی
۲۹۶	۴-۲. انتشار مجلات موضوعی - تخصصی
۲۹۷	۵-۲. تدوین فرهنگ‌نامه‌ها و دانش‌نامه‌ها
۲۹۹	۶-۲. مطالعات خاورشناسان
۳۰۰	آثار خاورشناسان